HRADY
ZÁMKY A TVRZE
KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO.

POPISUJE

AUGUST SEDLÁČEK,

C. K. KONSERVÁTOR A GYMNASIJNÍ PROFESSOR.

ILLUSTRUJÍ

KAREL LIEBSCHER A V. KRÁL z DOBRÉVODY.

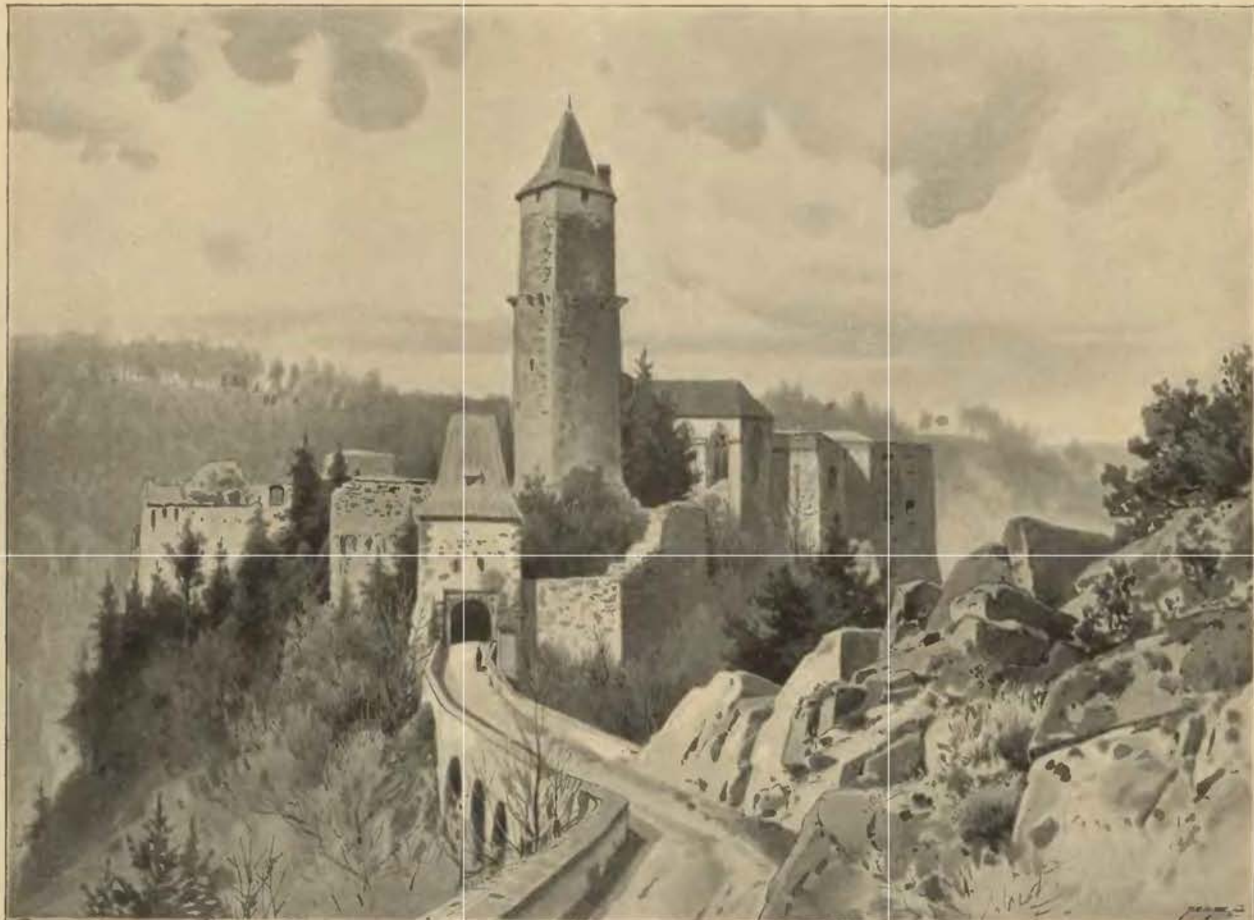
DÍL JEDENÁCTÝ.

V PRAZE.

TISKEM A NÁKLADEM KNIHTISKÁRNY FRANTIŠKA ŠIMÁČKA.

1897.

PRACHENSKO.

Pohled na Zvíkov od jižní strany.

ZVÍKOV

I. Popis hradu.

Pravou perlou mezi hrady země České na každý způsob jest Zvíkov. Co se jen od přírody a umění žádati může, to vše slučuje v sobě starožitné toto sídlo královské a vzácných rodin panských. Skalnatý ostroh podoby hruškovité, jehožto stráně místy jako stěny spadají, věže, hradby a zdi rozmanitě skupené a do výšky se pnoucí, řeky tmavá Vltava a hlinobarevná Otava, kteréž ostroh obtékajíce za ním v jedno se pojí, ač teprve za hodný kus se smísí, lesnaté stráně, kteréžto objímají tento krásný kousek země, patří k nejpůvabnějším místům v naší vlasti. A obrázek tento spanilý jest nad to překvapením velikým, poněvadž Zvíkov zakrytý stráněmi na všech stranách teprve tehda viděti jest, když se k němu samému přijde. Protož jest nejlépe jíti ke Zvíkovu od Žbonínské myslivny, z těch míst, kdež leželo roku 1622 vojsko Zvíkov obléhající; nebo sejda stinným lesem uvidíš před sebou podhradí, předhradí a hrad, všecky jeho části a způsob celého opevnění.

Ze tří stran se může ke Zvíkovu přijíti. Na jihu vede silnice od Záhoří na Oslov a potom skalnatou šíjí, v níž jest cesta pracně vytesána, ke hradu a jím celým po podhradí; tuto cestu si volí obyčejně poutníci, kteří

od Písku nebo kteréhokoliv jižního města neb od zastávky Vlastecké přicházejí. Kromě toho jsou přívozy na obou řekách na těch místech, kdež bývaly dříve dřevěné mosty; cesty vedoucí od obou přívozů spojují se v podhradí s dotčenou již silnicí. Novější popisovatelé[1]) provádějíce čtenáře hradem volili obyčejně první cestu od jižní strany a končili podhradím, t. j. tou částí, kterouž začíti měli. Středověké zvyklosti aspoň by bylo odporovalo vésti cestu do pevnosti ze dvou stran, zmenšiti tím bezpečnosť její a ještě proto čeládky něco více držeti. Tam, kde jest jižní brána, býval hrad před časy úplně zavřen, maje snad jen fortnu, a že se pravidelný pořádek (podhradí, předhradí a hrad) i tuto nacházel, svědčí kromě jiného i to, že se až do předešlého věku přední (Podhradská) a zadní (Písecká) brána rozeznávaly. I my chtíce poznati co možná zevrubně, čím Zvíkov býval za svých dob slavných, a co z té slavné minulosti ještě zbylo, budeme následovati způsobu svých předkův.

Dobře zřízený přívoz na řece Písecké (tak se tu Otava jmenuje) přivádí nás přímo pod skalné útesy, na nichž strmí šedivé ssutiny. Kousek dále jest mlýn, v němž obyvatelé hradu teprve později své potřeby mleli, když požadavkům jejich starodávný prostý mlýnec na hradě již nestačil. Za samým mlýnem začínalo Podhradí, nyní nepatrná véska, jindy osada s názvem a právem městečka, na všech stranách zpevněná a dvěma branami, Otavskou a Vltavskou, přístupná. Ještě posud zříme zbytky bývalých hradeb, ale před některým desetiletím mohly se stopovati, jak šly a před věky byly tvrzeny zábradly a rozličnými sruby, kteréž páni velmi pečlivě opravovali. Podhradští sedíce pod ochranou vrchnosti své ve 14 statcích robotovali pánům na zahradách za zámkem, cibuli a mrkev pleli a vybírali, zelí sázeli a okopávali, řípu vybírali, konopě trhali, a když šli páni na lovy, zvěř nadháněli. Z těch bývalých živností se nyní sotva polovice sečte, nebo dobrá polovice jich již zakoupena a rozmetána a obyvatelé usazeni na Karlově. Za mlýnem v neveliké vzdálenosti byla Otavská brána, cesta vedla od ní podlé řeky mezi rozličnými domky, v nichž se také panská lázeň (r. 1432—1568) nacházela. Roku 1559 postaven tu také nový špitál (kdesi nad Vltavou), ale jeho poloha jakož i lázně již není známa. Jdouce rovným směrem přišli bychom ke stoku obou řek právě na to místo, kdež se nacházela brána Vltavská. Nad ní spatřují se ještě zbytky nějakých stavení neb opevnění. Pohodlná cesta, kterou již staří pečlivě opatrovali a nynější ve stavu pochvaly hodném udržují, vede po otáčkách a mezi křovím až k předhradí. Asi v polovici cesty naskytuje se nám žalostný výjev: boží dům od svého „pastýře" zbořený, aby k němu choditi nemusel. Na místě tomto býval hřbitov, jak posud ohradu znáti jest, a kostelík sv. Mikuláše, z něhož kousek hrubé zdi a slabé známky, že tu bývaly malby a nápisy, se zachovaly. Postaven byl ve slohu gotickém, maje svatyni do tří stran z osmihranu ukončenou a opatřen jsa emporou. Na vnitřní stěně kostelíka spatřovaly se za naší paměti zbytky maleb, jako na př. vyobrazení očistce a některých svatých, podobné těm, které jsou v kapli hradské, ověnčené kříže a nápisy minuskulí psané, ale již setřelé. Ještě trochu znáti obraz sv. Jakuba Menšího. Roku 1785 dovoleno krajským úřadem obyvatelům místním, aby tu mrtvoly pochovávati mohli, a poslední pohřeb konán tu r. 1826.[2]) Roku 1833 na naléhání faráře Oslovského kostelík zbořen. U tohoto kostelíka bývaly v 15. a 16. věku *konírny*.[3])

Od kostelíka vede cesta pravostranná pod náspem, kterýž tu v 15. věku udělán ku *přední* (nebo *dolejší*) *bráně* prosté, jež udělána byla ve zdi dlouhé, baštami čtverhranatými tvrzené. Brána tato má na straně severní (pravé od vnitřku) střílnu břevny pokrytou, na straně druhé dvě střílny podlé sebe, na téže straně také branku ke vpuštění pěších, a jest goticky sklenuta. Jí se vstupuje po *předhradí* a předkem do dlouhého nádvoří, jemuž se říkalo parkan. Zde býval někde při zdi *krmník* ke krmení vepřů (již r. 1468, 1477 přestavěn a r. 1563 udělán nový). Západní část slove dosud v *psinci*. Býval tu psinec (r. 1441—1451) u hradeb a při něm přístřeší, kde se chrtům jísti dávalo (r. 1565). Při hradbě stojí malý čtverhranatý dům, kdysi opatřen pavlačí, jejíž spodní trámy posud stojí.[4]) Nazýván byl *dům kněžský* nebo nová fara a postaven r. 1562—1564. V 17. století tu bydlíval myslivec. Roku 1867 objevili v tomto domě na vnitřních stěnách prvního patra nápisy červenou barvou na vápenný nátěr vpravené, ale kromě jednotlivých slov a krátkých vět již setřené. Jsou to latinské výpisy ze sv. otců a učitelů církevních, sv. Jeronyma, Augustina, Ambrože a Řehoře, kteréž kněz Jan Lomnický (r. 1568) na místě obrazů jako ozdobu stěn a mravní upomínky na zdech příbytku svého „rukou vlastní napsal". [5])

---

[1]) Z popisův uvádíme: Monatschrift der Ges. des vaterl. Mus. 1828. S. 303—329 (od Šotkého), Ill. Chronik II. 41 - 45 (psal L. Glückselig), Hormayrs Archiv 1817, Heber's Burgen, Pam. arch. I. 236, Mikovec, Album v. Böhmen, Bernau, Album böhm. Burgen I., Časopis „Politik" r. 1882 č. 185 (od O. Pinkasa). Nejdůkladnější popisy Zvíkova (nyní v archivu Orlickém) sepsali r. 1857 ctihodný kněz Martin Benák, na onen čas kaplan ve Varvažově a pak děkan na Záhoří († r. 1886), a roku 1888 P. Frant. Tyl, farář a archivář Orlický. (Tento vyšel tiskem.) [2]) Lib. mort. par. Oslov. II. p. 136. [3]) Postaveny snad r. 1437—1449 (dělány marštale za červenou věží), r. 1471 ploty pleteny u marštale v městečku, r. 1555 dělána zídka, kde Antoninovy koně stávali od cesty pod kostelíkem i nad ním. [4]) Sotva tu stála *písárna*, k níž r. 1432 grunty vybírali (r. 1455 srub kněžský (?), r. 1465 světnička písařů, r. 1539 dům písařům a kněžím, r. 1571 světnička, kde mniši jsou. [5]) Úplný nápis německý: Bies tu ein richter, so richte recht — gott ist dein herr, du bist sein knecht, — richte nicht nach der ersten klag, — hor auch was der ander darzu sag, — richte auch nicht aus macht und gewaltt, — denn gottes straff kompt (auf dich alsball tt.

Zvíkov od východní strany.

Naproti domu tomuto jest *Železná brána*, řečená tak proto, poněvadž zavírána byla těžkým, železem okovaným hřebenem, který se dvěma řetězy vytahoval. Spodní její část jest stará, ukazujíc klenutí zvenčí gotické (ve vnitř novější okrouhlé), otvory k zastrčení klády a rýhu, kterouž se spouštěl hřeben (r. 1470 udělán nový). Svršek brány, jak svědčí její motivy renesanční i písemné paměti, postaven r. 1710 a tehda také hřeben odstraněn. V pískovcích této brány vytesány jsou kamenické známky. Vedlé brány v levo jest zazděná branka. V bráně v levo spatřuje se veliká čtverhranatá světnice ve kteréž podlé pověsti kat bydlíval; vskutku tu byla *komora vrátného* r. 1556 znova postavená. V pravo nad samou branou jest *Červená věže*, postavená ve čtverhranu, ale beze střechy a úplně pustá a prázdná kromě kouska klenutí. Jako každá středověká věže měla vchod teprve v jisté výšce, tak že se do ní přímo z místností nad branou choditi mohlo, ale i na protější (západní straně) byla branka (nyní zazděná), kterouž se do věže ze stavení v západním rohu předhradí se nacházejících choditi mohlo. Od vchodu nahoru i dolů byly schody umístěné ve hrubosti zdi; ale i nad prvním vchodem byla ještě jedna branka, k níž se z půdy brány jen po řebříku přicházeti mohlo. Vespod ve věži byla hladomře nebo vězení, v němž zločinci umořeni bývali. V klenutí jeho, nyní zříceném a prolomeném pádem hořejších klenutí, byla okrouhlá díra, kterouž vězně do hloubky spouštěli. Vězení samo jest rumem a kamením zasypáno.[1])

Dotčenou branou přichází se na *přední* nebo *velký dvůr*, největší to prostranství Zvíkova, kteréž na straně jižní hradem, na ostatních stavbami *dvoru poplužného* zavřeno bylo; kromě ratejny, maštalí, chlévů, stodol, kolen, kovárny byly tu také mlíčnice (r. 1560 nová), kolna, kde se děla chovala (r. 1571 až 1575), snad i *chlebnice* (r. 1451 nová) a *vápenice* (r. 1454—1567.) Na severní straně dvora táhne se dlouhé jednopatrové stavení, opírajíc se západně o vrátnici u Červené věže a dobíhajíc koncem svým až ke hradbě východní. Stavení toto, skládající se z osmi oddělení s mnohými dveřmi a okny, postaveno r. 1559—1560, obsahujíc prvotně jen marštale a šlachtu podlé nich; ve své nynější způsobě pochází z r. 1572—1573, kdež rozšířeno a nahoře světnicemi opatřeno. Jedním jménem říkalo se mu také *ratejna*, poněvadž též byty čeledi dvorské obsahovalo. Před opuštěním Zvíkova byly tu kromě marštalí některé světnice, zelená kuchyně ještě s jednou kuchyní a kancelář.

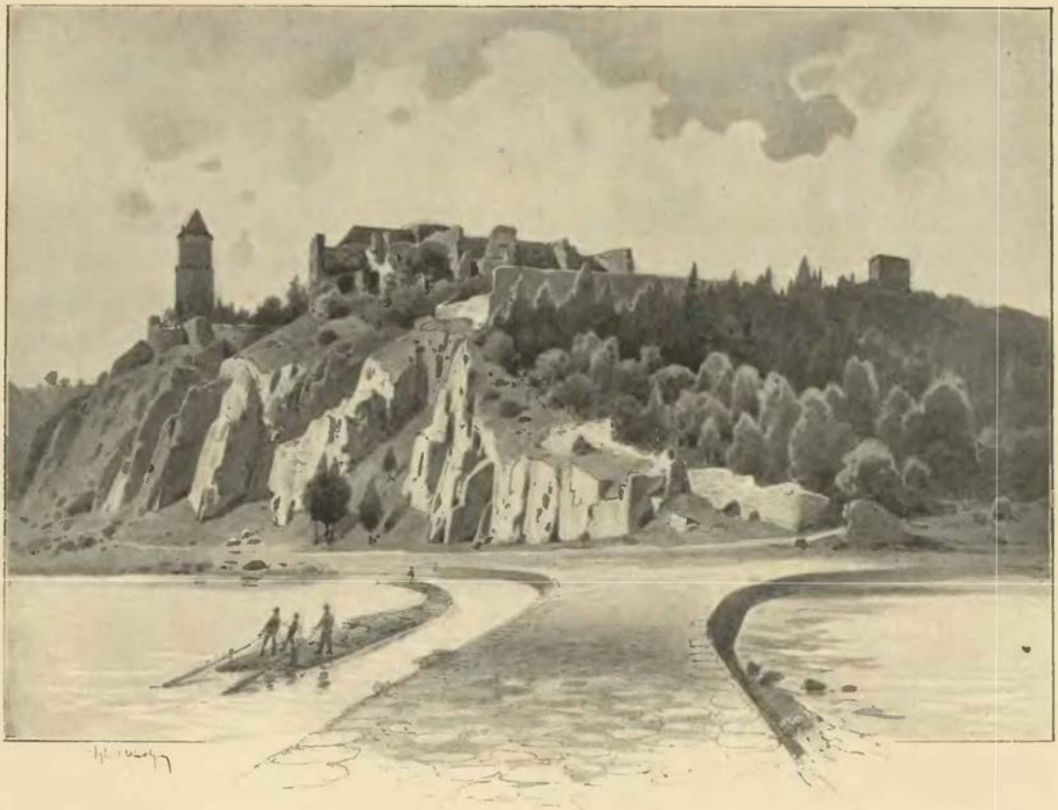
V západním rohu velikého dvora za Červenou věží spatřují se zříceniny bývalých stavení, v nichž nyní stromy a křoví rostou. Hned vedlé věže byla kůlna a dále stodola. Na západní straně dvora táhne se dlouhé stavení s přístavkem. V něm byly šafárna (r. 1563) a chlévy kravské (r. 1451, 1570, 1664), později také chlívky pro vepře a sýrná komora; v přístavku pak byla kovárna. Z toho všeho spatřuje se, jak nedůvodné jest zváti kolbištěm nebo jakkoliv podobně veliký dvůr, na kterémž se dobytek proháněl, vozy, fasuňky a pluhy stály a dvorská čeládka vesele přecházejíc žertovala. Nedůvodné a podivuhodné jest to proto, poněvadž žili donedávna staří pamětníci, kteří souhlasně s pamětmi psanými dovedli udati, kde co stávalo.[2])

Na jižní straně velikého dvora nachází se stará brána, jindy řečená Nová brána, poněvadž postavena jest r. 1541. Jí se vcházelo do *vlastního hradu*, a to do prostředního dvora, kterýž zavíraly palác na východní, brána a stavení od ní vycházející na severní a jihozápadní straně. Brána sama není nic jiného než bývalý průjezd ve stavení, které tu až do r. 1829 stávalo, dříve nežli se s blízkou částí paláce sřítilo. Z pěkné světnice, kteráž tímto pádem za své vzala, zachovala se ještě dvě okna, a v jejím překlenutí viděti patrně znaky pánů z Rožemberka, Švamberka a Šternberka. V rukopise kláštera Rejhradského nachází se popis všech erbů v této světnici, bezpochyby pečlivým Březanem sestavený (r. 1618). Od kamen ke dveřím horním byly znaky Jošta z Rožemberka a jeho příbuzenstva (z Rogendorfu, Gutšteina a Lichtenšteina). V okně též na té stěně k pavlači byly erby Švamberský (třikráte), Starhemberský a Zajícovský. Dále za oknem k veliké světnici byla dvakráte Švamberská labuť, erby Pernšteinský, Rožemberský, Šternberský a Cimburský. Po straně okna k placu (k zadnímu hradu) byly erby Švamberský a Rožmitálský, v prostřed okna Švamberský a Rožemberský, na druhé straně Švamberský a Šlikovský. Podlé okna ku placu spatřovaly se erby Pernšteinský, Kostkovský, Liblický a Borovnický. Při okně druhém ku placu byl třikráte erb Švamberský, při jednom erb Šelmberský, při druhém Šternberský a při třetím Kolovratský. Nade dveřmi ven z pokoje dole byly erby Švamberský, Šelmberský, Šternberský a Strážský. Při každém erbu bylo poznamenáno, které osobě náleží. Byly to manželky pánů ze Švamberka, otcové, matky, dědové a báby jich a manželů jejich.

Vedlé této brány a z části pod dotčenou erbovní světnicí k západu jest malé čtverhranaté stavení, řečené *kancelářské* (poněvadž tu od l. 1545 kancelář bývala), v němž bydlí jediný obyvatel hradu,

---

[1]) Věž tato stála již r. 1448, r. 1571—1572 vyprázdněna a r. 1572 udělána nová půda, r. 1751 dne 6. října vyhořela a třebas snad potom přikryta, vnitřek již neobnoven. Podlé obrazu r. 1714 měla sedlovou střechu. [2]) Pamětníkem tím byl velezasloužilý a stařičký vrchní forstmistr panství Orlického Frant. Wodniagg, jemuž také z pečlivě sestaveného plánu Zvíkova děknjeme.

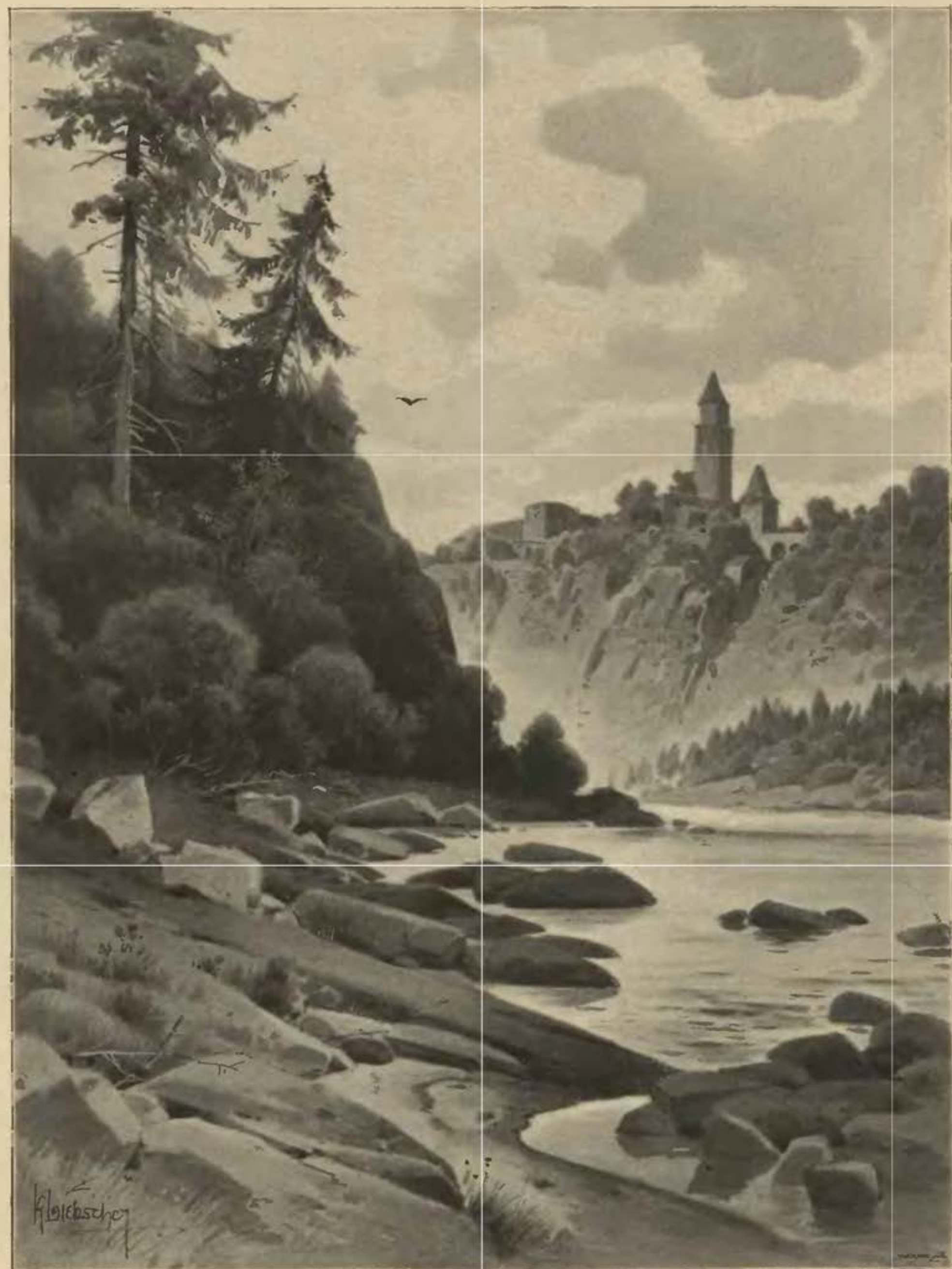

Pohled na Zvíkov od severní strany.

hospodář zámecký, který jest též klíčníkem paláce a číšníkem žíznivých návštěvovatelů hradu. Odtud k jihozápadu (končíc nad Otavou) táhne se veliké stavení, v němž se nacházely v přízemí marštale (r. 1450) a nad tím obročnice (r. 1453 žitnice); proto ještě l. 1664 a 1683 nazývá se sýpkou. Někde v těchto místech připomíná se pekárna. K tomuto stavení přiléhala dvě stavení, která stála na samém kraji strmé skály nad Otavou, a proto opevnění nepotřebujíce sama bývala venkovskou ohradou. Z prvního stavení zbyl na severozápadní straně veliký čtverhran s přízemím na všechny strany dobrým a s částí prvního poschodí s okny. Něco dále jsou jen zříceniny nevysoké a na konci stavení, kde býval *konský mlýn* (roku 1432 atd.), jest holý palouk s pěkným jasanem. V tomto stavení bývaly kromě dotčeného mlýnu a mlýnské komory kuchyně a *fraucimor*, t. j. světnice paní, dětí a panen služebných.

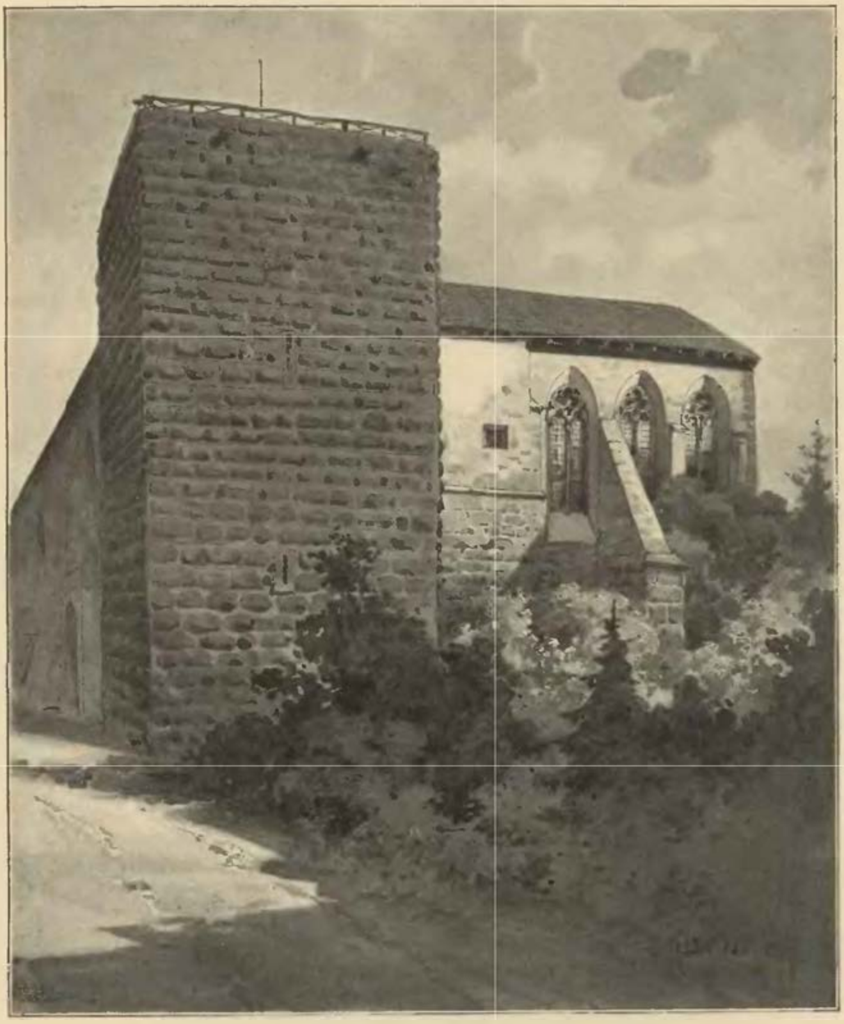
Vedlé toho k jihovýchodu nacházelo se čtverhranaté stavení *pivováru*, z něhož zbyly nyní zdi na čtyři strany zahrádku zavírající. V starší době tu byly chlévy, které léta 1548 zbořeny. Léta 1550 postaven tu pivovár, z něhož zbyl ještě dobrý sklep v zahradě. Léta 1556 zřízeny tu na štítě severozápadním hodiny a nad nimi věžička se zvonečkem. Dosud je tu viděti ciferník celého orloje (t. j. 24 hodin), který byl léta 1597 se všemi ostatními staveními rustikou pokryt, ale tato již z veliké části opadala. V těchto končinách připomíná se léta 1683 vězení *Volerka* (snad řečené od Vorla zde poprvé zavřeného), kteréž umístiti nedovedeme. Před těmito staveními byl střední dvůr a na něm *kašna.* Sice to nebyla jediná na hradě. Páni pečujíce o dobrou a zdravou vodu zřídili vodovod na vrších nad hradem a vedli sem vodu po troubách.

Střední dvůr jest nyní částí, kdež se nejvíce hovor hostí rozléhá. Každou neděli při hezkém počasí přicházejí sem hosté od Milevska, Písku, Čimelic atd., aby se pokochali podíváním na krásný Zvíkov a společným poseděním na lavicích a za stoly na dvoře, odkudž jest pohled na průčelí paláce a starožitnou věž, prvopočátek Zvíkova. Jest tu takřka pohled na všechny doby dějin Zvíkovských, na původní prostotu hradu, památky královské a rodu Švamberského. Tam, kde jižní roh věže jest protějšímu pivováru nejbližší, stávala snad nějaká zídka s brankou, ačkoliv není po tom nyní nejmenší památky, ale na starších plánech jest tato zeď poznamenána. Jdouce pak za hlízavou věží na Oslovskou stranu,

Zvíkov.

máme po pravé straně pivovár a po levé zeď (v 16. věku postavenou), ve které se dvírka se zbytky futra ze 16. věku nacházejíce zvídavého k navštívení vábí. Vstoupíce uvidíme prostranství dlouhé, na všech stranách zavřené, jež stromky hustě posázeno jest. Tato zahrada byla *zahradou* i za starých dob a páni ze Švamberka udělali si tu (asi r. 1565) besídku ku příjemnému odpočinku. Severně ohrazuje zahradu tuto hlízovatá věže a známá vůbec kaple Zvíkovská, která tu l. 1884 dobře podezděna. U paty pilíře, který se o jižní zeď kaple v prostředku opírá, našel se otevřený, ve skále tesaný, cihlami vyzděný, od severu k jihu směřující hrob. V jižním cípu této zdi objevil se hrob, při jehož otevření našla se soška

Černá neb hlízavá věže a kaple na Zvíkově.

asi dva palce dlouhá, z tvrdého dřeva vyřezaná, kteráž snad nějakého apoštola představuje. Na zevnitřní, k jihu a východu obrácené zdi kaple spatřují se nad okny bílé, vykroužené a na širokých koncích ramen poněkud vyduté kříže, jejichž spodek v bodu, v němž se gotický oblouk lomí, do obložení okenného se tratí. Podobné kříže najdeš i na dlažbě v kapli. Srovnání všeho, co právě o místnosti této pověděno, vede k tomu, že tu býval prvotně nějaký hřbitov, kterýž Švamberkové v zahradu proměnili, když nikdo již prvotní její účel nepamatoval.

Za pivovárem a zahradou jest prostranství dosti sice velké, ale nelze je nazvati dvorem, poněvadž jest kromě jediné cesty nerovné, kopcovité a skalnaté. Na východní straně tohoto prostranství byla stavení, na jižní věž a na západní hradba. V této jest bašta podoby trojhranaté, jak staveny bývaly ve věku

sedmnáctém, ale stavba a střílny svědčí o stáří větším. Říkalo se stavení tomuto *Krahujec* a stálo již r. 1540, kdež podezděno pilířem. [1]) K tomuto stavení přiléhá již *zadní brána* dvojatá, totiž ze dvou bran a mezibraní se skládající. Vnitřní brána umístěna jest ve zdi hrubé Krahujec a velkou věž spojující, má vrata okrouhle sklenutá, ale i průjezd pokryt jest později břevnovím. V nynější své podobě postavena byla v 16. věku, na nějž také zeď o Krahujec se opírající poukazuje. *Mezibraní* omezeno jest na severu dotčenou branou a velkou věží, na východ zříceninami bývalého domu, na západ hradbou, na níž se ještě dobře ochoz a zbytky střílen spatřují, a na jih *branou zevnější* (*hořejší, zadní* nebo *Píseckou*). Tato postavena jest na způsob věže, majíc dvoje vrata s klenutím okrouhlým a průjezd, kterýž též býval sklenut. Nad průjezdem znáti jest dobře světnici s okny a brankami vedoucími na ochoz. Dvě střílny nad vraty venkovskými a otvory pro závory dosud lze dobře viděti. Kdysi tu bývala vrata, 80 hřeby pobitá. Původně tu takové brány nebylo, nýbrž hrad byl na této straně úplně zavřen, leč že tu snad bývala nějaká branka. [2]) Jak se spatřovala donedávna, postavena jest brána tato r. 1567; tehdáž dán na ni krov a udělán vůkol něho štít. Vrátnému udělána r. 1551 světnička „u zadních vrat", tedy v tom stavení, které se brány od severozápadní strany dotýkalo. [3]) Při posledních opravách na Zvíkově dostala sedlovitou střechu, která jí pěkně sluší.

Brána umístěna jest tam, kdež jest ostroh anebo hradiště nejužší. Zakladatel hradu vytesal tu do skály velmi pracně hluboký příkop, kterýž potomci nad to ještě na místech potřebných vyzdili, jak zbytky zdí dosud ukazují. Od dávných dob byl tu také zvoditý most, který se na dřevěný pevný most spouštěl; ještě okolo r. 1664 byl tento most s dvěma velkými kruhy se dvěma menšími a dlouhými silnými provazy znova udělán, ale později jej odstranili. Poněvadž šla již od nepaměti silnice samým hradem, postaven jest nynější kamenný, na mohutných obloucích spočívající most s kapličkou sv. Jana Nepomuckého. Na soše v téže kapličce spatřuje se rok 1777; asi tehda snad most i s kapličkou postaven. Od bašty zadní podlé hradby východní spatřují se skrovné zříceniny tří domů, z nichž první k samé věži přistaven byl, jak dosud na jejích zdech znáti jest. Nejblíže ke bráně byla vrátnice. Stavení tomuto říkalo se Plášť. Ve stavení u věže byla stodola, kdež se seno chovalo (r. 1556), později tak zvaná horní obročnice. Vedlé ní bývala velká světnice se sklepem, stará láznička, a poslední stavení, z něhož šly dvéře do zahrady, byl tak řečený *Plochhauz*, stavení čtverhranaté s kládou uvnitř, do níž se nohama zavírali zločinci.

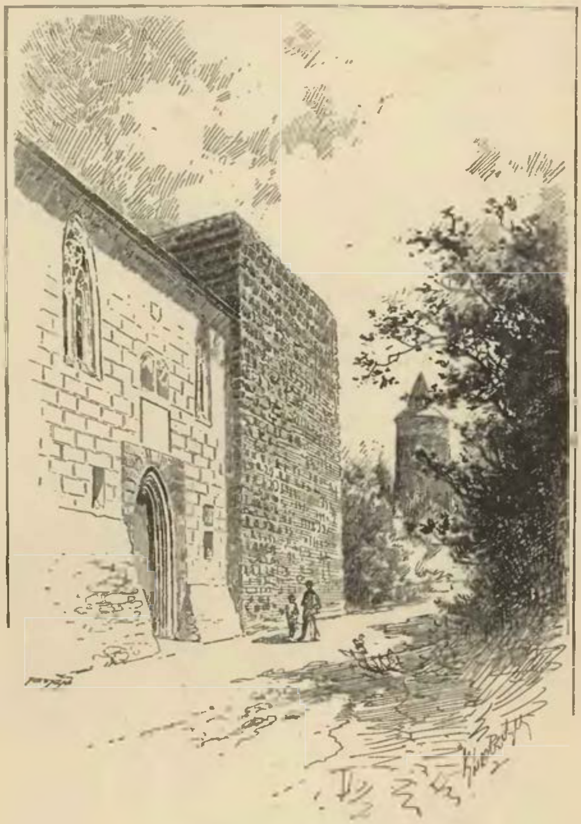
Stavení tato jakož i krátká zeď, v níž se předposlední brána nachází, přistaveny později k vysoké *věži velké*, jinak *hlásnici* (někdy i *okrouhlé věži*) řečené; neboť původně věž tato, zaujímající nejvyšší část hradiště, stála o sobě sama na skalce, jsouc hlavní obranou této strany hradu a pro posádku posledním útočištěm, jestliže se již celý hrad v moc nepřátel dostal. Když pak postaveny později zadní brány, bránila je věže tato výborně. Vysoké její položení i výška její učinily ji způsobilou k tomu, aby se přehlédl odtud celý hrad, a poněvadž tu hlásný či pověžný a zároveň trubač bydlíval, zvána byla hlásnicí. Základní rys této věže jest zvláštní, ana se nejvíce věžím na Svojanově, Stráži a Strakonicích podobá; na tu stranu venkovskou má ostrou hranu, aby se o ni střely a kamení sem metané srážely. Jako všechny věže středověké jest i tato věže v přízemí úplně zavřena a nacházejí se na severní straně ve výšce jednoho patra k ní malé dvéře kamením těsným obroubené, k nimž předkové naši po řebříku stoupali. (Nyní jsou sem schody.) Tak na př. udělány k ní nové řebříky r. 1436 a 1457. Vchod nacházející se v přízemí (na východní straně) a schod dřevěný až ke starému vchodu vedoucí jsou dílem nového věku. Navštěvovatel kráčí tedy nyní místem, které kdysi jsouc zavřeno bylo místem hrůzy, pláče a kvílení; neboť odtud nikdo bez vůle Pána Boha všemohoucího a pána hradu neunikl. Bývaloť tu vězení hluboké, v němž se při vyklízení přízemí ještě kostry a kosti lidské s kostrou medvědí našly. Od starého vchodu stoupá se na věž po kamenných schodech umístěných ve hrubosti zdi, docela po způsobu středověkém; ale schody tyto měly i tu vzácnou výhodu, že se dole i nahoře brankami zavříti mohly. Od hořejší branky, kteráž se asi ve výšce druhého poschodí nachází, jde se po schodech dřevěných až do výšky třetího poschodí. Zde se končí stará zď věže asi na počátku 14. věku nebo na konci věku předešlého postavená a posud maltou neobmrštěná, jako bývala zprvopočátku. V dotčené výšce, ale zvenčí okolo celého obvodu jest drahně hrubých kamenných krakorců, na nichž bývalo podsebití dřevěné, vystupujíc ven za obvod věže, neboť nynější vrchní a užší část věže povýšena v 16. věku. Podsebití, postavené již zakladatelem věže, obnovováno někdy; tak na př. r. 1440 znova postaveno a dána naň střecha šindelná a tato pobita opět roku 1470.

---

[1]) Udělán pilíř, pod Krahujcem slove, proti věži okrouhlé. [2]) Branka (fortna) připomíná se již r. 1432 a ještě r. 1457. Rokn 1442 udělány dva otvory do zdí určené ke brankám, aby nepřátelé hráz neobešli. Příkop vylámán v letech 1456 a 1457. Ačkoliv byl zadní most již r. 1515 a zajisté dříve, přece teprve r. 1556 vylámána skála za příkopem, aby se tu s vozy jezditi mohlo. [3]) Roku 1664 v té bráně „Thüre beim Thorstübl."

Roku 1554 povýšil Honz Vlach tuto věž, udělal světničku sklenutou pověžnému a nový krov kůrkami cihlovými pokryl; r. 1567 přidělán také schod nový k té věži. A v tom způsobu, jak Honz Vlach svršek postavil, nachází se posud. Věž má krov homolovitý, pokrytý kůrkami a makovicemi a korouhvičkou ozdobený; pod samým krovem jde po obvodu vlis z cihel napříč položených a hranou ven vynikajících, ale tak, že jsou hrany na obou stranách úzkými plochami cihlovými olemovány, tvoříce takto tkaninu zoubkovitou. Pod tím na zdi k jihu spatřuje se dvojí erb, labuť Švamberská práce vypouklé a růže Rožemberská malovaná. Nestejnost obou znaků vysvětlí se tím, že pan Jindřich ze Švamberka, zakladatel vrchní věže po udělání znaku svého Elišku z Rožemberka za manželku pojal a dodatečně také erb její ke svému připojil. Po udělání této vrchní části dána na staré krakorce dřevěná pavlač, k níž vedla branka goticky sklenutá, ale z cihel postavená.[1]) Nejvyšší část věže uvnitř rozdělena jest příčkou na dva díly, z nichž jižní světnici pověžného obsahoval. Poněvadž se tu ještě krb, též oblíbené u starých lavice pod okny (dvěma malými, dřevěnými rámy do čtverhrana opaženými) spatřují, vidí se tu prvotní ráz této světnice a nezkažené dílo důmyslného Honza Vlacha. O tom, co uvidíš, pohlédna z oken, ani nechceme mluviti; raději to spatřiti na své oči, než popis o tom čísti. Na krokvi jedné vyřezán rok 1814, neboť téhož roku střecha opravována.[2])

Nejkrásnější částí Zvíkova jest *palác* jeho, dílo vskutku nádherné a umělé, hodné hradu královského. Části jeho jsou hlízavá věže, kaple, ambit krásný a obnovené síně a světnice; věž a kaple obráceny jsou k jihu k zahradě, západní strana k prostřednímu dvoru, severní ku předhradí a dvoru poplužnému a východní strana vypíná se na srázných útesech skalnatých nad samou řekou Vltavou. Nejzajímavější částí paláce jest na první pohled *hlízavá věže*, poněvadž způsoba její, zvláště barva temná se liší velice od ostatního paláce. Věže tato, kteráž má v Čechách jedinou sestru, totiž věž Chebskou, postavena jest ze žulového štukoví, a to takového, že venkovská strana každého kamene jen na kraji otesána jest; ostatek jest neotesán, podobajíc se nějaké hlíze nebo bouli, odkudž předkové naši věži té říkali hlízavá nebo hlízovatá. Kamenů těchto kladeno na sebe ve 44 vrstvách vodorovných a stejně vysokých, ale tak, že tím udělán jen zevnější plášť věže. Vnitřek věže, též zevnitřní strana ta, kteráž jest předsíní kaple (východní) a síní gotickou (severní) zastavena, od přízemí až ku prvnímu patru stavena jest pouze z lomeného kamene, z čehož se souditi musí, že k stranám těm původně jen přízemní budovy přistaveny byly. Vnitřek zdi jest z litiny, to jest když postaveny oboustranné zdi, házeno mezi ně kamení a zaléváno dobrou maltou. Čtrnácte vrstev dolních (hledímeli na věž ze dvora prostředního) má kameny něco tmavší, hlízy na kamenech jsou hodně vypouklé a na každé hlíze vytesáno jest hrubě nějaké znaménko. Od patnácté vrstvy jest kamení světlejší, znamení vytesaných jest jen málo, a to jen dvojího druhu a způsoby kruhovité, za to jest na každém kameni díra k zasazení skoby, když čtverce do výšky táhli. Sice jsou tři čtverce vzděny nad sebou do jihovýchodního rohu do základní zdi kaple.

Vchod do paláce Zvíkovského

Nejapní badatelé připisovali postavení věže této Markomanům a zvali ji markomanskou, nevědouce, že Markomané byli národ nepokročilý a nečistý.[3]) Byli i někteří, kteří pokládali znaménka na kamenech jako písma. Dr. Legis Glückselig (asi roku 1854) podrobným pátráním přesvědčil se, že to jsou znamení kamenická, což se

[1]) Část tohoto vršku věže snad pochází z dob založení věže, jistě jest však dílem Honzovým ona část pod střechou, která jest maltou obmrštěna. [2]) Rozměry věže důkladně vypočital P. Benák a napsal v dotčeném svém díle. (Výška 32 m. i se střechou [6 m.], hrubosť zdí dole 2·8 m.) [3]) Ammianus Marcellinus (XXII. 5, 5) klade cís. Markovi Aureliovi, táhnoucímu zemí Židů (foetentium Judaeorum) v ústa slova: „O Markomanové, o Kvadové, o Sarmatové, konečně jsem našel hnusnější lidi, nežli jste vy!“

nyní obecně za pravdu má. Otázka o stáří věže nejsnáze se rozluští, porovná-li se s věží Chebskou a podobnými stavbami na hradě v městě Lokti. Loket má se Zvíkovem to společné, že se před 13. stol. nepřipomínají. Oba připomínají se poprvé léta 1234, byvše nedlouho před tím vyzdviženy. Starožitný ráz věže hlízovaté, podobné věžím římského díla, sváděl i nás, že jsme ji, po příkladu Vocelově, za dílo římské pokládali, od čehož jsme vzhledem k památkám Loketským ustoupili. Otázka ta arci by se vysvětlila, kdybychom znali jména těch, kteří naše staré věže stavěli, ale takových pamětí pohříchu není.

Od hlízavé věže k severozápadu táhne se starodávné, ač již valně změněné *přední průčelí paláce*, kteréž bývalo prý dvě poschodí vysoké, ale nyní spatřuje se jen poschodí první. Na zdech posud dobře znáti omítku z dob Švamberských; na tyto upomíná také úprava oken. Původně tu bylo pět vysokých oken, z nichž zůstalo neporušené jediné okno vedlé věže. Okno vedlé něho zazděno jest až na tři otvory, na místě ostatních udělána zazděním částí okna ve slohu renesančním a přiděláno ještě šesté znova prolomené okno, neboť tu se nenachází gotický oblouk zazděný jako u předešlých. V ramenáku předposledního okna četl kněz Benák letopočet 1551, a téhož roku vskutku trakt tento přeměňován a nová okna tesána. Také našel tu týž ctihodný popisovatel kamenickou známku. V přízemí spatřují se kromě vrat ozdobně v gotickém slohu sklenutých úzké okenice na způsob střílen původně k tomu zřízené, aby se stavení toto brániti mohlo. V pravo od vrat jest nad starým okénkem následující plechovými dvířky chráněný nápis:

Hlásnice a zadní brána na Zvíkově.

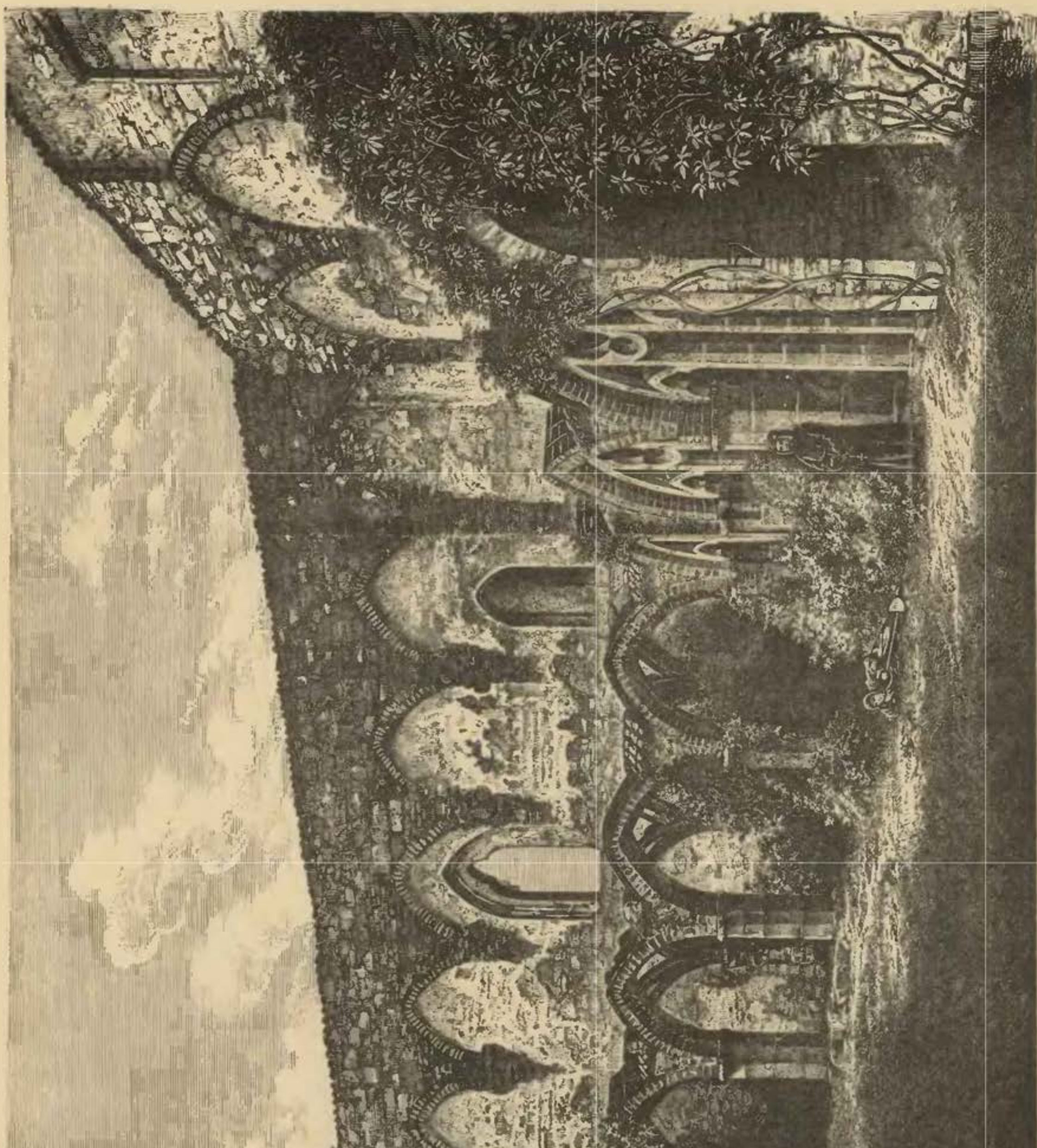
Léta 1597 já Jan Antonín Vlach, saused v městě Milívsku projednal sem se zde na zámku Zvíkově od urozeného p. p. Jana Jiřího z Švanberka na Ronšperku, Boru a Vorlíku, Jeho Milosti Císařské rady na tu obmítku okolo všeho zámku, též i uvnitř v zámku, a to dílo Boží pomocí všechno sem urovnal, přejinačil pomocí čeládky mojí. K tomuž pondělí na auterý před narození panny Marie v noci věřte jistě p. m. pokušení sem měl od zlého ducha takové, že mocí pode mnou tažen, tak hrubě užasl, až sem ven z komory utéci musel. Pán Bůh všemohoucí račiž nás sám všechny od takového ducha ostříhati. Amen.

Bohužel, nám o Vlachovi, tím méně o příhodě, jak zlým duchem postrašen jest, nic známo není; ale zdá se, že příhoda dotčená sběhla se po nějakém modrém pondělku.

Průjezd patří k nejozdobnějším toho způsobu vchodům. S obojí strany jsou na stěnách arkády v podobě trojlistu z pískovce vytesané a prutovým žlábkem olemované, ježto o 10 sloupků se podpírají. Sloupce vynikají ze čtverhranatých podnoží a dvojitých kulatých podvalů. Na podvalích jakož i na pískovcích arkád a klenby vytesána jsou rozličná znaménka. — Dvůr v paláci vyzdoben jest dolními a horními ambity tak jako nějaký klášter; proto také V. Březan o něm napsal: „Týž klášter (a kostel

Zvíkov.

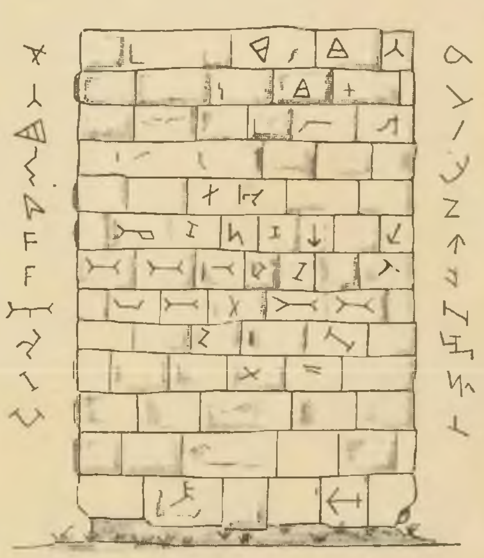

Palác Zvíkovský před obnovením.

templářův) v zavření svém jest pevný, úzký, jakž grunt místa s sebou nesl, i nákladný; neb ambitové na oblouku křížoví jedni na druhých sklenuti a z štukoví naskrze od díla tesaného udělání jsou, ježto by toho nyní (r. 1616) sotva statisíci kop gr. č. dovedeno bylo.“ Ušlechtilým slohem gotickým zděľány jsou ambity tyto, opírajíce se o sloupy a sklenuty jsou obyčejně křížem prutovým, ale někde i do tří prutů. Hořejší ambit byl donedávna tak zřícen, že jen něco sloupův a prutů zbylo, ale zatím postaráno jest nejen o zachování toho, co jest, nýbrž i o obnovení všeho, co se bylo sřítilo. Kníže Karel z jasného rodu Švarcenberského, mysli bohatýrské a umění milovný, dal s nemalým, anobrž s knížecím nákladem chatrné části popraviti a ze spadlých kamenův aneb i nově udělaných obnoveny ambity bedlivě a přesně v původním slohu i tam, kdež se byly úplně sřítily. Dočká-li šlechetný kníže dlouhých let — čehož si každý upřímný vlastenec přeje — bude Zvíkov nejen místem výletním, nýbrž i takovým, kdež se bude umění pohodlně studovati.

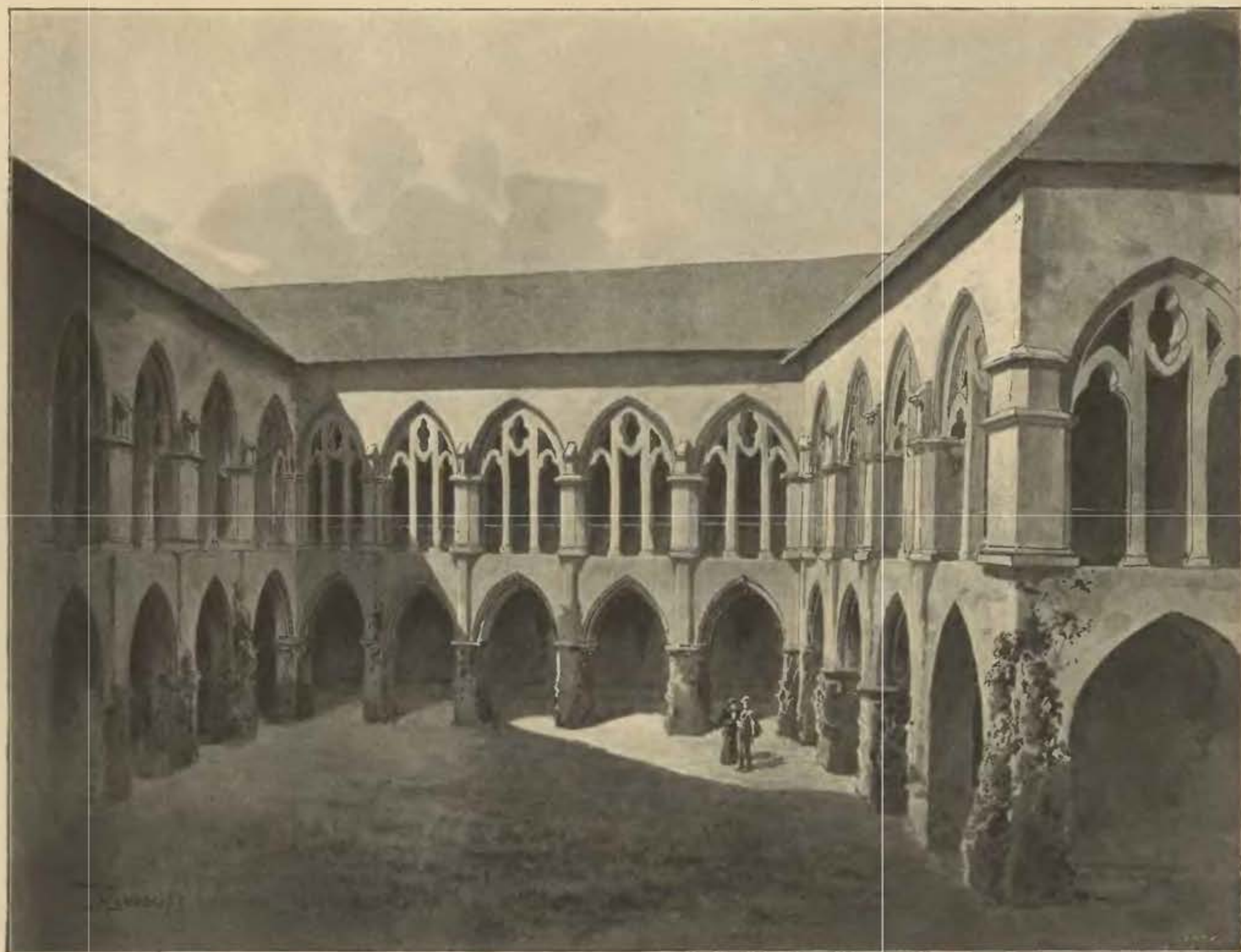
Na vnitřní zdi ambitů jsou kapličky, v nichž se *zbytky starých maleb* a *nápisů* zachovaly. Na hořejším ambitu některé z nich aspoň z části zřetelně viděti; zdali byly také malby v dolejším ambitu. nelze říci, neboť omítka tu vlhkostí a sanitrem veliké porušení vzala. V první kapličce od hlízavé věže na severozápad spatřuje se již jen pouhý rožeň; býval tu obraz sv. Vavřince. Ve druhé schránce ještě viděti obličej mužský a pravou ruku, malý kulatý předmět (snad kámen) vzhůru zdvihající (kamenování sv. Štěpána). V šesté schránce vyobrazeno bylo korunování Panny Marie k modlitbě ruce spínající, ale z postav královnu nebes korunujících toliko se ještě ruce korunu Panně Marii na hlavu vkládající rozeznávají. Ve vedlejší kapličce jest vyobrazení hlavy Krista Pána, podivuhodné a mistrovské dílo, kteréž chránívala před nepohodou časovou zavěrací skříň, dokud ambity nebyly obnoveny. Pod tímto obrazem spatřuje se zbytek starého nápisu . . . . . ptoris. mise . . . ati den se. V deváté kapličce vyobrazen jest obnažený a bičovaný Spasitel s pozdviženým předloktím a vedlé něho Pilát lidu jej ukazující. V dvacáté schránce, s nížto zeď v (šestý) úhel vybíhá, spatřuje se kostelík a pod ním skupina lidí. V 26, 27. a 28. kapličce lze malby dobře spatřiti, poněvadž jsou obnoveny, a to Spasitele na kříži umírajícího (s tabulkou I. N. R. I.), ani Panna Marie a sv. Jan pod křížem stojí, snímání s kříže a sv. Jiří na koni draka potírající. Při některých obrazech objevují se také arabesky černými obrysy na zelené půdě malované. Ty jakož i malované koltry částečně obnoveny. V ostatních kapličkách jsou chatrné zbytky bývalých maleb, neboť místy netoliko barva, nýbrž i omítka zdí se byla odloupala. Ve 4., 6., 7. a 12. kapličce horního ambitu jsou zbytky českých nápisů, které se však k obrazům nevztahují. Pod krásnou hlavou Spasitelovou jest nápis, kterak se (r. 1565, 12. prosince) pod Jachymem z Hradce jedoucím z Vídně k Hradci most probořil a on spad s vozem i koňmi dolů, v Dunaji se utopil. Při tom jest nápis o smrti pana Břetislava z Ryžemberka a ze Švihova, jenž zemřel v pondělí po sv. Trojici (10. června léta 1566) a pochován jest v klášteře v Horažďovicích. Vedlé toho v 6. kapličce jest nápis o úmrtí Jana staršího z Lobkovic († r. 1569). Avšak bývaly tu také nápisy, kteréž se týkaly rodu Švamberského. V pravo ode dveří (na západní straně), jimiž se z ambitu horního do jedné klenuté světnice chodívalo, byly nápisy o úmrtí pana Jindřicha († r 1523) a pana Kryštofa († r. 1534). Něco dále (na severní straně) nad železnými dveřmi byly nápisy o úmrtí Vácslava († r. 156?) a Hynka († r. 1570). Nyní se toho sotva která památka nachází.[1])

Co se dotýče *místností vnitřních*, jest větší díl jich sesutý, pustý. V západním domě v přízemí jižně od průjezdu jest klenutá místnosť čili suchý sklep, kterýž se úplně zachoval a oknem zamřižovaným vedlé hlízavé věže světlo obdržuje. (Nad tímto okénkem z venku jest dotčený již nápis z r. 1597.) Severně od průjezdu jest čtvero sklepů za sebou, ale žádný z nich již klenutí nemá. První dva z nich obdržely za Švamberků světlo své střílnami, o nichž již řečeno jest, než v starší době byla tu větší okna od Švamberků zazděna. Do třetího sklepu nelze nyní přijíti a čtvrtý či poslední v rohu úplně se sesul. Nad těmi dvěma sklepy, kteréž jsou hned vedlé průjezdu, nacházela se v prvním patře síň, osvětlená až do r. 1551 dvěma vysokými gotickými okny, od těch dob však okny čtverhranatými, ale původní vnitřní úprava zůstala přece, jak nasvědčují zbytky

Znaménka na hlízavé věži Zvíkovské

[1]) Pam. arch. VII. 450.

Vnitřek paláce Zvíkovského.

její. Vedlejší místnosti se s rohem severozápadním úplně sřítily. Také severní strana paláce jest velmi chatrná. Do přízemí vedou dvéře zavřené; v tomto přízemí bylo pět suchých sklepů, které se též jen úzkými okénky osvětlovaly. V prvním patře prostřed byla veliká, goticky sklenutá síň. Z úpravy její bývalé se kromě výklenku, futer kamenných, hlavic a zbytků prutů nic nezachovalo. Naši předkové říkali této síni *veliká jistba* (r. 1436—1466), pak i veliká stará jistba (r. 1470), později (r. 1504—1564) veliká světnice. Často býval nad touto částí paláce krov obnovován, poněvadž jí větrové mnoho škodili, také zeď severní veliké jistby podporována (r. 1540) dvěma mohutnými pilíři.[1]) Vedle veliké jistby v rohu východním spatřuje se dosti prostranná světnice s oknem čtverhranatým, kteréž Vlaši udělali z původního goticky sklenutého okna.

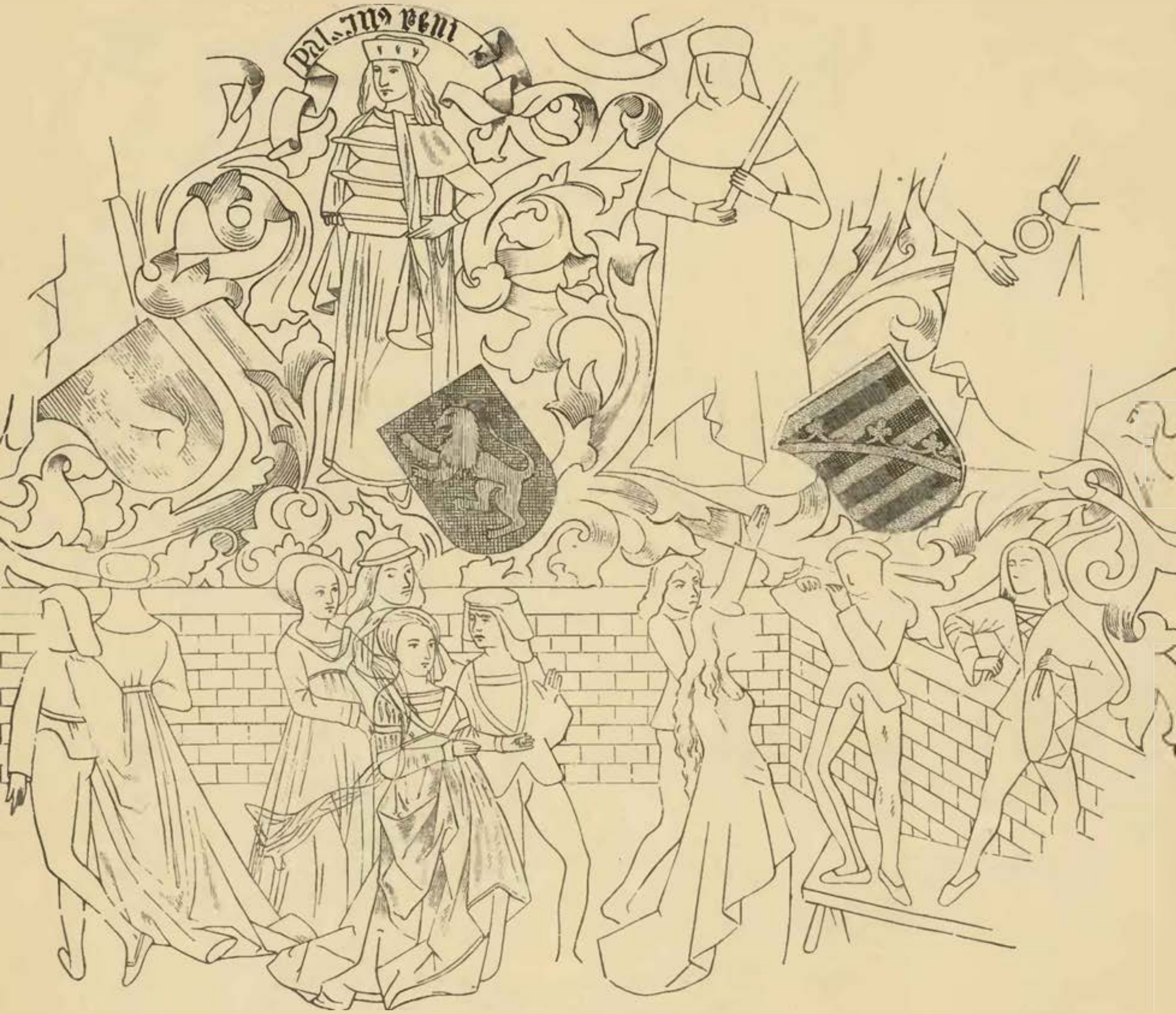

Hlava Kristova na chodbě paláce Zvíkovského.
(Viz str. 10.)

Východní strana neboli palác v užším smyslu stojíc na kraji strmé skály přizpůsobena tvaru jejímu, a proto má 11 stran s 8 rohy. Tato část nejvíce utrpěla a sřítila se docela. Nejdoleji v ní jsou sklepy hluboké a nákladně překlenuté, jež z nitra svého sychravý vydychují chládek. Jde se k nim širokou tmavou šíjí napřed do podzemí, které jest na tu stranu k řece přízemím; odtud vede šíje, napřed vyzděná a potom ve skále vytesaná, do sklepů dotčených. Ze sklepa vede úzká šíje dále do skály, a to prý byla ona tajná chodba, kterouž páni nepozorovaně utéci mohli. V přízemí této strany jest několik místností. V jedné z nich byla *kuchyně* r. 1541 zřízená, a proto *nová kuchyně* řečená.[2]) V prvním poschodí nacházel se vysoký (až do druhého patra sahající), velmi nákladně zřízený *palác* či obyčejně *síň králova* řečený. Pod ním v přízemí byly dvě místnosti oddělené zdí, kteráž až do prvního poschodí dosahovala. Přístup k němu z horního ambitu jest obtížný, neboť nádherná tato síň v rozvaliny klesla, a vysoká gotická klenba, byvši střechy zbavena, sřítila se dolů a prolomila tíží svou část klenutí za podnož její sloužícího, které potom odstraněno býti muselo. Stěny této síně byly malbami okrášleny, jichž zbytky se ještě r. 1828 spatřovaly. Viděti bylo, jak sedí za kulatým stolem dva páni a jedna paní, jimž pachole, panenka a nějaká stará žena přisluhují, nedaleko nich sedí paní s malou opicí. Avšak tyto malby již tehda nebyly zřetelné. Ve výklencích oken, s nichž viděti na Vltavu, mezi arabeskami a na stěnách jsou též malby. V levém okně jest osmihranatá hvězda v blankytném poli, v druhém okně v pravo Rodička boží s Ježíškem a v levo postava nějakého svatého (snad sv. Václava). Ve zlaté půdě tohoto obrazu vyryt nápis nečitelný a letopočet 1540. Na překlenku okna mezi arabeskami jest labuť a hvězda, a mezi nimi dvě rozkvetlé růže.[3])

Nejlépe zachovaly se jižní části domu velkého obsahující kapli, místnosti ve věži hlízavé a pěkný sklep podlé ní. Dvéře k tomuto nacházejí se při samém vchodu na horní ambit. Přistaven jest sklep tento ku věži, jejížto hlízavá zeď na jeho jižní straně se docela nezměněná spatřuje. Na klenutí jeho byly jindy křížové, okrouhlými laločky opatřené pruty, mezi jejichž nosiči onen v severním a jižním koutě zasazený svou velikostí a pilnou prací vynikají. Z kouta západního, komínem vlaským zakrytého vyšinuje se prut bez nosiče ze zdi samé. Východní strana tohoto sklepu okrášlena jest znamenitými malbami. Nahoře totiž vyobrazeni jsou volenci Římské říše, pod tím tanec středověký, a ukončena jest malba tato dole řasnatou koltrou, kteráž jest oddělena od obrazů širokým žlutým lemováním. Bílé arabesky v zeleném odtud vycházejíce vybíhají až po klenutí, obkličujíce také postavy volenců či kurfirštů. Postavy jejich ukazují na kroj 15. věku, majíce na hlavách čepice chramostejly ozdobené (jen král má korunu) a na ramenech pláště s límci též chramostejlovými; vlasy jim splývají až pod šíji. Nejdále v levo stojí král český, jak svědčí znak u jeho nohou umístěný, ale ačkoliv tu stojí jako číšník Říše, nemá v ruce číši, nýbrž žezlo. Postava tato, ač již málo znalá, přece z nepatrných známek umělým okem dobré paměti malíře P. Maixnera, jenž obrazy Zvíkovské obnovoval, vypátrána a věrně obnovena. Nápis v ní jest: rex Boemie. Vedle jest obraz falckrabě Rýnského, který má v ruce tři přikryté mísy s ubrouskem nad nimi

[1]) Roku 1449 dána do velké jistby nová kamna, r. 1470 děláno podnebí pod ní, r. 1622 měli tu vojáci mlýn samotížný. Sklepy pod velkou jistbou byly z počátku maštale (r. 1450 a 1451), r. 1556 byl tu jeden prostý sklep. [2]) Roku 1568 sklep u kuchyně, kudy pán do kostela chodí. Starší kuchyně byla jinde v přízemním stavení (r. 1436 střecha nad ní opravována), pod ní byla hradba (r. 1442). Roku 1462 až 1464 znova vystavěna. Před touto kuchyní byla cisterna (roku 1449). [3]) Roku 1444 síň králova opravena, roku 1456 dělán na ni krov a vytažen r. 1457.

Obraz tance v paláci Zvíkovském.

(nikoli okolo hrdla), neb on byl sv. Římské říše truksasem a přinesl při hodech korunovačních císaři pečeni na třech stříbrných misách. Nad hlavou jeho je stužka s nápisem „palatiny reni" (palatinus Rheni), k nohám jest v černém zlatý falcký lev. Vedlé falckraběte jest vévoda saský, drže v rukou berlu jako maršálek říšský, při něm jest znak Saský a nápis: dux Saxonie. Čtvrtá postava drží v ruce klíč jakožto znamení říšského komornictví; snadno uhodnouti, že to markrabě Braniborský, i kdyby nebylo u nohou znaku zřetelného, totiž orlice přirozené barvy v poli bílém a nápisu: mar. Brand. Pod kurfiršty, kteří mezi arabeskami takořka ve vzduchu stojí, jest zeď červených a žlutých cihel a před ní skupení osob velice zajímavé. Vykládáť se obyčejně za svatbu nebo průvod při ní, ač se nám spíše tancem středověkým býti vidí, jakož jsme jej již popsali (II. díl na str. 62). Ne dále v pravo stojí na nízké žluté lavici bubeník a pištěc, přehýbajíce se asi tím způsobem, jako začasté u venkovských hudebníků nacházíme. Kroj mají na sobě dvojbarevný, takový totiž, jako nosili ve věku 14. boháči, ale o století později jen šaškové a hudci. (Pištěc má půl nohavice žluté a půl zelené a druhou nohavici zelenou, bubeník jednu nohavici černou, druhou bílou.) Uprostřed obrazu jest čtvero tančících a spolu se bavících párů, kteréž věrně malovány jsou; z nich vyniká pár uprostřed kráčící, mladík s kabátkem černým a nohavicemi žlutými a panna s očima stydlivě sklopenýma, kteráž jest oděna čechlíkem na hlavě a bohatším řasnatým rouchem zelené barvy. Mužští mají roucho jedné způsoby, ač rozličných barev; jeden má hlavu prostovlasou, druhý má biret a třetí klobouk.

Před lety viděti bylo v levo od tancujících šaška, majícího kuklu s oslíma ušima, ale nyní jest obraz jeho před tím setřený obnoven. Zajímavé jest, že za vzor tohoto tance obral si umělec vyobrazení v Schedelově Chronicon Mundi, které bylo r. 1493 v Norimberce vydáno, nebo že oba mají společný třetí vzor.

Naproti tomuto obrazu na západní zdi jest vysoké gotické okno, o němž již nahoře (str. 8.) zmínka učiněna, a při něm obyčejný výklenek s kamennými lavicemi. Ve výklenku, a to v levo od pozorujícího, jest postava mladíka přirozené velikosti, s tváří dobromyslnou, ač vážnou, dlouhým plavým vlasem, an jest oděn spodky žlutými a klokem zeleným. V ruce drží sokola. Naproti němu jest postava ženská s tváří líbeznou, majíc na hlavě černý čepeček a dlouhé plavé vlasy rozpuštěné. V pravé ruce drží dívka nebo paní tato květinku, kterou malíř nikoliv uvnitř do ruky, nýbrž nesprávně na zevnitřní plochu ruky vpravil. Nad oběma těmito postavami jsou opět postavy, ale jen konturami malované, nad mladíkem panna, nad dívkou mladík. Mezi oknem a hlízavou věží spatřuje se též pěkný obraz, totiž dva milenci sebe objímající. I na hlízavé stěně malovány jsou arabesky zelené s okrajky černými, obkličujíce střelce, kterýžto vystřeluje šíp. Také na vlaském komínu se spatřují arabesky. Lemováním jest žlutá stuha a pod ní až k zemi zelená koltra. Malby na severní stěně — byly-li tu — zmizely. Na této straně vchází se gotickou brankou do světnice obyčejným okrouhlým klenutím sklenuté, kteráž osvětlena jest třemi otvory, ponechanými v zazděném okně; v otvorech nachází se sklo barevné. Světnice tato jest bez maleb a beze vší úpravy, zřízena byla bezpochyby za komoru (1551). V starší době byla dotčená síň malovaná za nádhernou světnici pokládána. Páni ze Švamberka měli zde část svého archivu, a této okolnosti děkovati jest, že malba nebyla od Vlachů nelítostně se starými památkami nakládajících zničena Roku 1622 ještě tu byly tři jarmary prázdné, v nichž rejstra složena bývala. Z této síně vstupuje se po schodech kamenných a dveřmi,[1]) jichž futro ozdobně z červeného kamene (snad z lomů Bechynských) uděláno jest, do památné síně, nacházející se v prvním patře hlízavé věže; před 40 lety rostl na zdech jejích mech a ptáci tu proletovali, nyní jest důstojně opravena. Velebná síň tato prostírá se do znamenité výšky, jsouc překlenuta do kříže pruty vybíhajícími z nosičů podoby kalichové, z nichž svislé jsou okrouhlé čepy. O této síni píše Březan (r. 1616) takto: „A to vůbec jistí se, že někdy tu na Zvíkově koruna zemská s jinými regaliemi a privileji před vystavením Karlšteina chována byla a dosti k pravdě podobno. Nebo k tomu naschvále

Okno na Zvíkově.

[1]) Roku 1622 se dí, že byly znova prolomeny (?).

Staré malby na Zvíkově.

krásné a nákladné klenutí s kříži aneb oblouky z tesaného kamene mistrovsky v též věži uděláno bylo a ve prostřed pro zavěšení koruny řetěz z klenutí ještě visící spatřuje se, i sice almary, starožitnosť hrubého, stálého a nezpráchnivělého dřeva dílo svědčí, že tu zemští listové složeni bývali.“ Roku 1622 byly tu dvě almary a jedna veliká truhla. Avšak ještě r. 1683 byly tu dvéře železné, stará veliká almara, stará železem pobitá truhla, v níž starý plech, hřebíky a podobné uschovávali a uprostřed klenutí řetěz železný s kruhem ve svorníku zasazený, na němž prý před časy koruna visívala. Doposud se spatřuje řetěz i s kruhem, a také pověsť o koruně se vypravuje. V západní zdi tohoto sklepa nachází se výklenek křížovými pruty, v jichž svorníku kruh upevněn jest, sklenutý, s velikým oknem gotickým a kamennými lavicemi. Podnoží výklenku jest drobným kulatým křemenem v podobě hvězdy masivně vykládáno. Kromě okna tohoto, jež po délce ve dvé rozděleno jest, jest na straně jižní úzké okno, kteréž se do vnitřku na způsob střílen rozšiřuje.[1])

Dveřmi v dosti tupý úhel sklenutými a ve vchodu do této síně se nacházejícími přichází se na staré tmavé kamenné schody, kteréž se v hrubosti zdi nacházejí a ve výšce se súžují, do horního ponebí věže, v němž se ani okno ani klenutí nenachází. Po dřevěných schodech kráčí se potom až na vrch věže šindelovou střechou pokryté. Před časy tu bylo cimbuří, v pozdějších dobách vystavěné, kteréž před několika lety zbořili. Při jeho rozebrání nalezla se cihla s písmeny d n m, kteráž umístěna jest v kapli. Děla malá, pocházející z kořisti italské, kteráž bývala založena na dřívějším cimbuří, položena jsou stranou. Za starých dob bývala věže hlízavá také šindelovou, ač snad vyšší střechou kryta; r. 1446 přikrývána zase a r. 1573 dělán na ni nový krov.[2])

Slavná *kaple Zvíkovská,* svatému dědici *Václavovi* posvěcená, zabírá, jak již pověděno, jižní stranu paláce v prvním poschodí, tak že jedna její strana k zahradě, druhá ke vnitřnímu dvoru hledí. Dvéře ke kapli jdou z horního ambitu a přichází se napřed do sklepa před kaplí se nacházejícího, jehožto západní stěnu hlízavá věže tvoří; zde právě před obnovením zřetelně pozorovati bylo, jak vysoko šla stavení k této věži přistavená. Nahoře na východní zdi jsou dvéře k empoře, k níž však se nikdo na ten čas — kromě řebříkem — dostati nemůže; na téže straně dole v prostřed jest portál a vchod do kaple, nad nímž se uměle pracované tympanon, představující sbor andělů s ozdobným lupenim, spatřuje. Bohužel, jest památka tato vytesaná z mastku velice zohavena; neboť jak se praví, jednou vojáci hlavičky a vyčnívající kusy zuráželi, aby jimi čistili knoflíky. Kaple čtverhranatá postavena jest v nádherném slohu gotickém, pruty vybíhajíce z hlavic ozdobných ušlechtilým způsobem se sbíhají ve

Obraz tance na Zvíkově, upravený od P. Maixnera.

[1]) V síni se nachází též sbírka rozličných starožitností na Zvíkově nalezených. Mnoho jiných jest na Orlíce. [2]) Roku 1664 šlo se do věže dvojími dveřmi, dřevěnými a železnými (tato s řetězy připínacími), jinými železnými dveřmi na věž. Okno bylo zamřežováno.

Stará malba na Zvíkově.

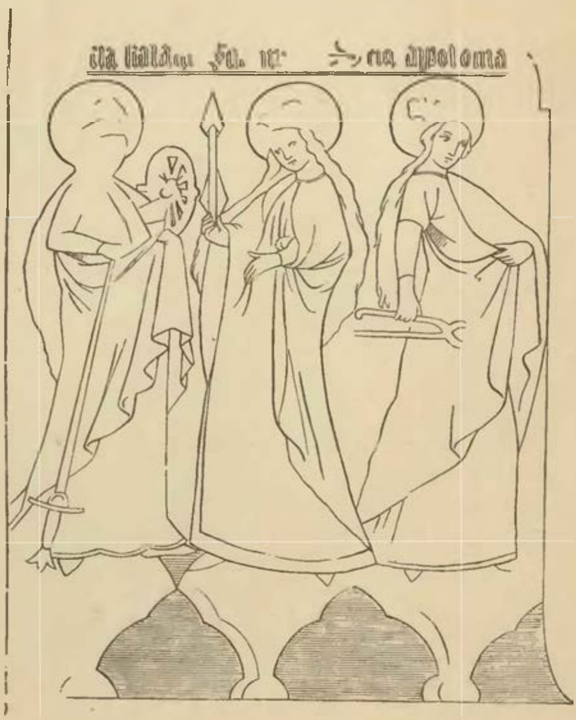
svornících a ve vysoké smělé klenbě. Téhož způsobu jsou také osmihranaté sloupy a položené na nich klenutí empory, kteráž asi třetinu prostory zaujímá. Sloh kaple svědčí o tom, že byla postavena v ten čas, když se gotický sloh ještě románskými drobnostmi proměšoval. Na třech stranách nad zemí tak vysoko, co by si člověk sedl, jdou kapličky mezi sloupy korunovanými ozdobnými hlavicemi a pod oblouky, kteréž se na způsob rybích měchuřin svírají; nad tím jsou na dvou stranách (východní a jižní) okna podobným slohem vystavěná, ale dvojdílná, s okénky hořejšími na způsob trojlistu. Všechny místnosti rovné (ovšem kromě oken) jsou pomalovány malbami, většinou z 15. a 16. věku pocházejícími; ale některé z nich jsou mnohem starší. První pocházejí ze 13. století, později položeny na ně jiné malby, tak že na některých malbách třikráte malováno. Někdy opršely novější malby a objevily se staré. Sem a tam vyskytují se na nich nápisy ostrým nástrojem vryté, z nichž důležitější na svém místě uvedeme. Čtvrtá strana při portálu není malována, ale na empoře byly také malby, jak vybledlé zbytky jich ukazují.

Obrazy na zdech kaple se nacházející jsou tyto: První dvě kapličky na straně severní jsou prázdné, nemajíce ani obrazu ani nápisu; na všech ostatních obrazech jsou krátké nebo dlouhé nápisy. Ve třetí kapličce vyobrazen jest *sv. Matouš*, muž kadeřavý bez brady, drže v levici evangelium a pravicí kadítelnici. Mezi třetí a čtvrtou kapličkou býval obraz *sv. Matěje*, ale zanikl z větší části a jen něco z nápisu ještě poznati lze. Obraz *sv. Jana křtitele* ve čtvrté kapličce snadno by se poznal, i kdyby nápisu nebylo, po beránku ozářeném, kteréhož v ruce drží. V páté kapličce vyobrazeno jest *navštívení Panny Marie*, jakož dí sv. Lukáš (I. 41): „I stalo se, jakž uslyšela Alžběta pozdravení Marie, zplesalo nemluvňátko v životě jejím a naplněna jest Duchem svatým Alžběta.“ Téhož smyslu jest i nápis na obraze: Maria salutat Elizabet z exultauit infansz in vtero matris.

V šesté kapličce viděti jest *Spasitele* obnaženého, ubičovaného a na rukou spoutaného, s trnovou korunou a šarlatem, jehož ukazuje lidu Pilát oděný kožichem a vysokou čepicí; nápis při tom: Ecce homo. Vedlé vyobrazen jest *svatý Mařík* (sanctus Mauricius) jako rytíř středověký, neboť v levici má červený štít s bílým křížem, v pravici kopí s praporečkem a znakem téže barvy; na těle má klok či plášť, kabátec a brněnou košili a meč. Jakožto jeden z 10.000 rytířů či legie thébské, která v egyptské krajině sebrána byla, má tvář snědou. Vedlé této kapličky jest sanktuář, kdež před časy velebnou svátosť a snad i svěcené oleje ukládali. Pod tím jest obraz *Spasitele bičovaného* s odznaky tohoto utrpení; ale ten obraz jest novější, neboť oprýskáním zdi objevila se část starší malby, totiž noha lidská. Za tímto jest na stěně obraz *sv. Anny*, ana chová Ježíše a Marii jakožto děti, pak následuje vchod do sakristie a konečně obraz *sv. Linharta*, an pouta a berlu drží.

Na téže stěně nahoře jsou obrazy celé skupiny představující. Nad emporou byl obraz *sv. Jeronyma* oděného šatem, jako mívají kardinálové, an drží pravicí berlu a levicí rozpřahuje proti lvovi. Tím jakož i ptáky po stromech poletujícími značí se přebývání tohoto svatého na poušti. Do toho obrazu vryli v 16. věku několik nápisův a rok 1556. Vedlé toho spatřují se dvoje obrazy nad sebou. V hořejším vyobrazeno jest *zastínění Panny Marie*, ana modlíc se klečí při klekadle před svícemi rozžžatými, nad níž se Duch svatý jako holubice vznáší Obklopena jest anděly nesoucími nápis dílem zřetelný, dílem vybledlý: Sancta Maria regina celi letare quem meruisti portare.

V pravo a v levo od tohoto obrazu spatřují se *sv. Bartoloměj* s tesákem a *sv. Vavřinec* s rožněm, ukazujíce, jakou smrtí který z nich sešel. Avšak

Malby na omítce v kapli Zvíkovské.

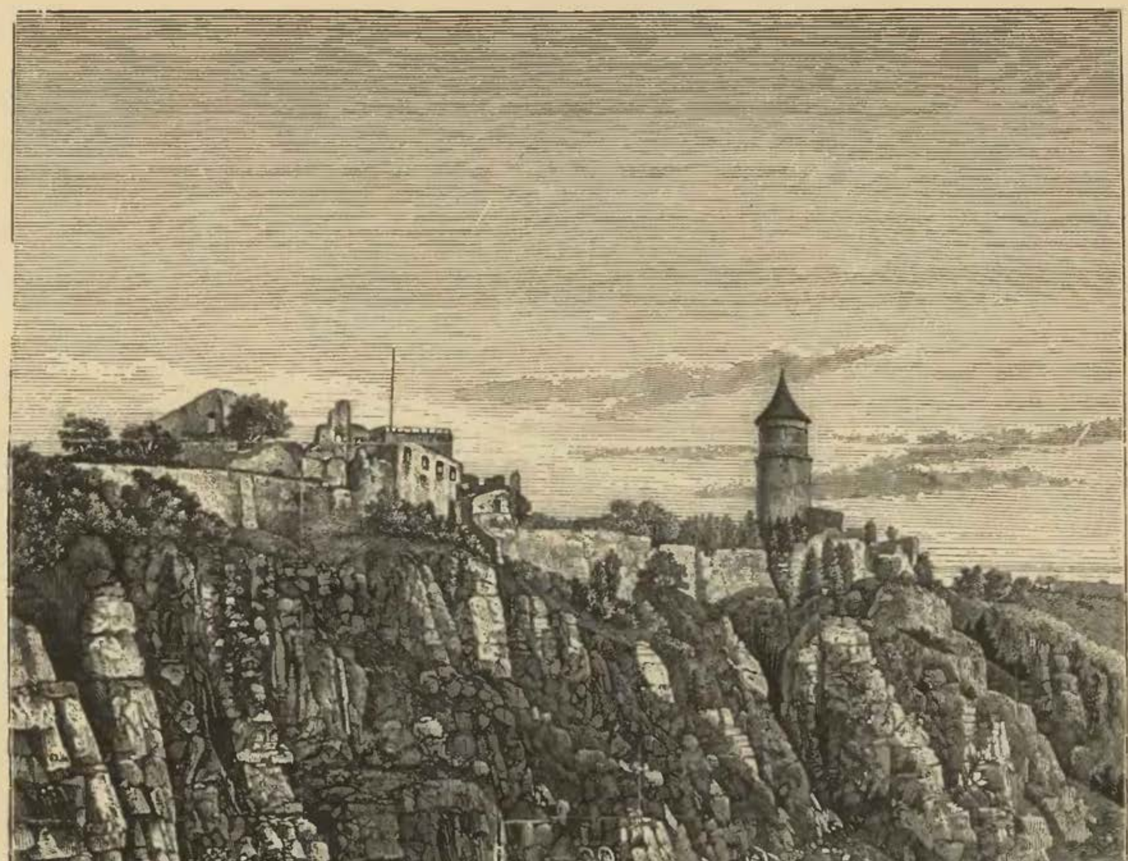

První brána Zvíkovská na straně severní.

každý z nich drží také knihu. Pod obrazem zastínění spatřují se *tři králové* Panně Marii a Ježíškovi, jichž obrazy však úplně vybledly, dary přinášející. Svatý Kašpar vyobrazen jest jako stařec s holou hlavou a šedivou bradou, klečící a přioděný nádherným, v půli přepásaným rouchem. Na znamení pokory své byl uložil korunu k nohám Matky boží a vzav truhličku se zlatem do pravice levicí víko otvírá. Sv. Melichara se zachovala jen spodní část, ačkoliv korunu jeho na hlavě trochu znáti jest. Oděn jest sukní v půli přepásanou, na podolku lemovanou, květovanou, jasné zelené barvy. Na nohou má střevíce červené. Drže v ruce kadidlo čeká, až sv. Kašpar povstane, aby také dar svůj obětovati mohl. Sv. Baltazar jako nejmladší z nich, an ještě ani brady nemá, teprve z pozadí přistupuje. Mladík tento rusovlasý má na hlavě korunu, z níž vyplývá jakási čepice, přioděn jest karnáčem (svrchním rouchem) s bílým límcem, má též červené špičaté střevíce a drží v ruce vysokou zavřenou nádobu s myrrhou. Nad obrazem jest nápis: Caspar rex sanctuss et Melchioruss beatus hic sanctus Baltazar dei genitrix maria.

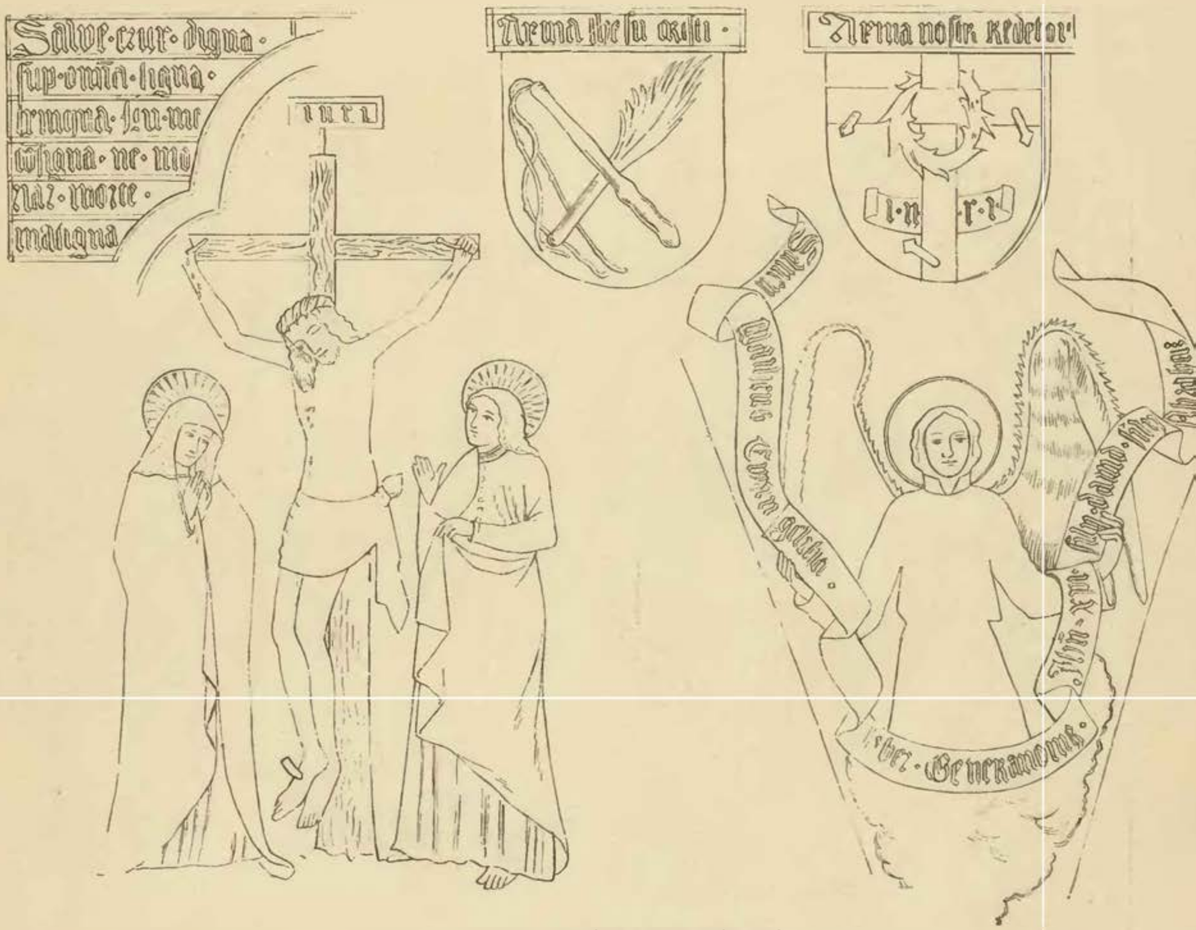
Nad jednotlivými králi byly také nápisy již vybledlé, vysvětlujíce, který dar každý z nich přinesl. K tomuto obrazu patří ještě po pravé straně obraz, svědčící o tom, jak uměl středověk velebné s komickým měšovati. Spatřuje se tu totiž sv. Josef v obvyklém za dob malířových kroji selském, totiž čepici, krátké sukni, bílých punčochách a červených střevících, an pro Ježíška velmi pilně kaši míchá. Vedlé těchto dvojích maleb jsou také dvoje obrazy. Výše jest obraz *očistce*. Podobá se lesu vyhořelému, rozžhavenému (proto jsou kmeny barvy žluté), jehož větve a ratolesti se rozličným způsobem křiví a zaplétají. Mezi tím spatřují se plameny vyšlehující a postavy lidské na plamenech sedící nebo na větvích na způsob dětí lezoucí; poněvadž patří také k blaženým, jsou hlavy těchto postav nahých ozářeny. V popředí tohoto obrazu viděti jest biskupa, an kleče ukřižovanému Spasiteli se klaní.

Pod obrazem očistce jest interessantní skupení osob. Uprostřed stojí *Matka boží pomocná* berouc v ochranu lidi prosebné rozličného důstojenství, světské na jedné a duchovní na druhé straně, rozestírajíc nad nimi ochranně veliký svůj plášť pod hrdlem zapatý a na obrubě perlami krumplovaný. Postava světice jest vzrostlá, hlava korunou zdobená a ozářená sklání se s tváří dobrotivou k pravému rameni, roucho květované ozdobeno jest opásáním obvyklým v 15. věku, ano v popředí po ztepilé postavě splývá. Ačkoliv jest obraz zřetelný, přece jej ještě vysvětluje nápis: Sem, moje milá panno Marye, pomáhati rač nám. Konec tohoto nápisu drží pravicí *sv. Jakub* po pravé straně Matky boží stojící a jako odznaky mučedlnictví a vítězství meč a palmu držící. Na levici Panny Marie stojí *sv. Dorota* v pěkném rouchu řasnatém a s vlasem rozpuštěným, ana Rodičce boží rozkvětlý keř růžový jako znamení čistoty v košíčku podává. Naráží se tu také na hříčku slov řeckých doron (dar) a rhodon (růže). U sv. Jakuba klečí stařec v rouše širokém prose s rukama sepjatýma, aby také do společnosti ochráněných přijat byl; nápis pod tím (bohuslaw z worlika) již uprostřed až k nepoznání otřelý ani dostatečně nevysvětluje, kdo se tu míní, poněvadž

Zvíkov.

v 15. věku, do něhož obraz ten náleží, mezi Zvíkovem a Orlíkem spojení nebylo. Jména svatých jsou napsána nad nimi na cedulkách. Vedlé těchto obrazů jsou nad sebou zase dvoje malby, jimiž se tato řada severní končí. Nahoře jest obraz *sv. Šebestiána* přivázaného ke stromu a šípy od střelců z obojí strany vystřílenými probodaného. Nápis tohoto obrazu jest: sancte sebestiane martir dei dans se magna est fides tua in agone mortis intercede pro nb. Pod tím jsou obrazy pěti panen, světic, jak nápisy jich otřelé svědčí, totiž *sv. Markéty* držící draka a zázračné znamení kříže, *sv. Barbory* (z níž jen málo znáti), *sv. Kateřiny* držící kolo a meč za ostrý konec a nikoliv za jilec, *sv. Voršily* se šípem a *sv. Apolény*, která drží v ruce kleště. [1]) Úplně se na severní straně jen některé postavy udržely, místy totiž vzaly malby zkázu vlhkostí a někde malta již dokonce opršela, tak že jen holé kamení viděti.

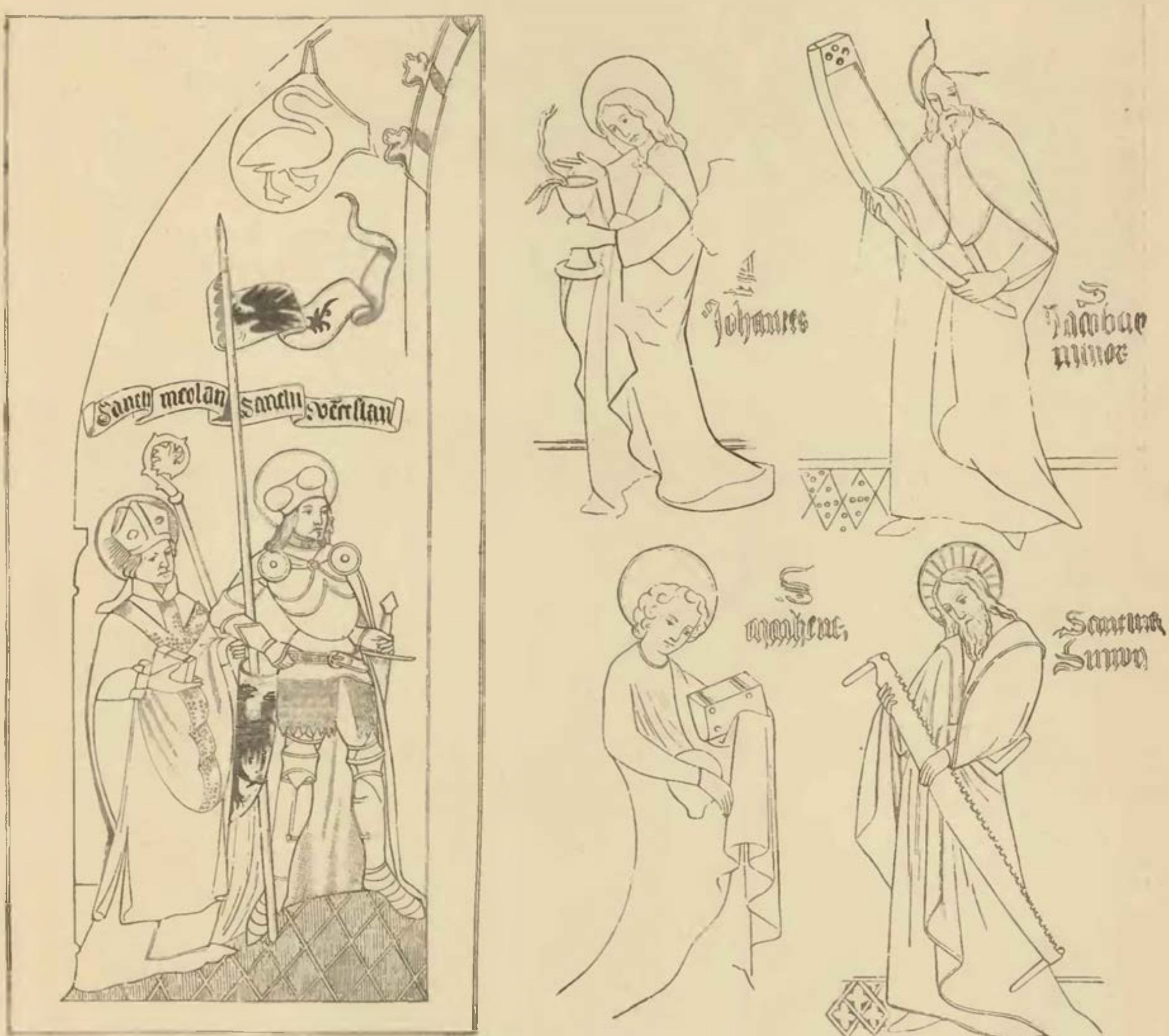
Malby na omítce v kapli Zvíkovské

Na *východní* straně jest dole pět kapliček, nad tím okno, okolo jehož obruby se vine ozdobné kvítí, zavírajíc se nahoře červenou květinou, a po obou stranách okna malby. V první kapličce jest obraz *Ukřižovaného* a Panny Marie se sv. Janem pod křížem stojícími; nápis k tomu jest mimo výklenek v levo, totiž: salue crux digna super omnia ligna benigna tui me consigna ne moriar morte maligna.

Obraz v této kapličce z nejedné příčiny jest zajímavý. Spasitele viděti tu v tu chvíli, když již byl duši vypustil, neboť hlava jeho skloněná ukazuje utrpení již ukončené a bolesť v klid proměněnou, údy jsou stuhlé a nohy naběhlé a příliš dlouhé. Všechny tyto věci naznačil malíř drastickým a zvláštním způsobem. Panna Maria jest pláštěm a rouškou zaoděna; žalosť v jeví tváři jest výborně naznačena. Nad výklenkem v pravo jest červený štít se znaky bičování a nápisem: arma ihesu cristi. V druhé kapličce jest obraz *sv. Šimona*, an drží knihu a pilu. Obraz ve vedlejší kapličce již zmizel. Ve čtvrté kapličce jest

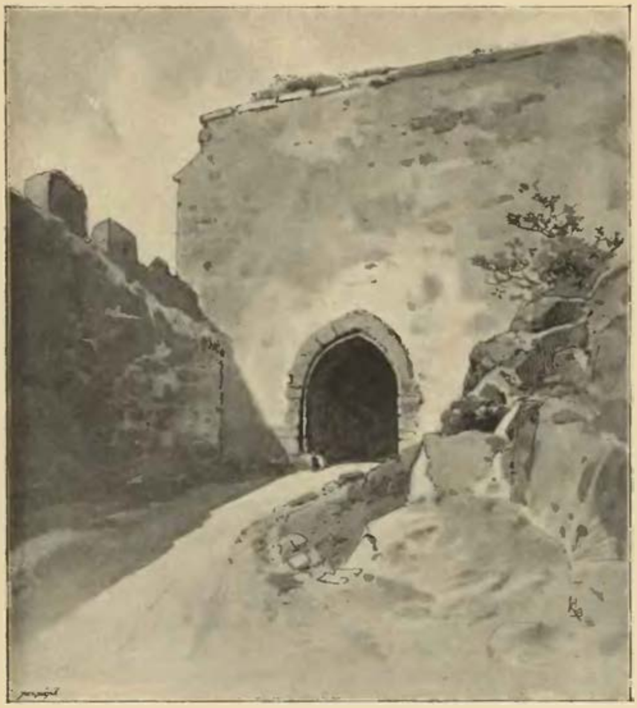
[1]) Vzývána byla od lidí, kteří měli bolavé zuby; vytrhané zuby se jí posud tu a tam obětují.

obraz *sv. Erazima*, na nějž podívání hrozné. Svatý maje na hlavě infuli leží na zemi a spoután jest za ramena a nohy; dva katané, jejichž zuřivosť ve vlasech a barvě pleti drasticky naznačena jest, navíjejí střeva jeho na hřídel. Na obraze tomto vyškrabán jest nápis písmem 16. věku, že r. 1558 ve čtvrtek před Božím narozením Vezpasyán písař zemřel. Od této kapličky v pravo nahoře jest opět červený štít se znaky kříže s věncem (snad na místě koruny trnové) a nápis: arma nostri redemtoris. V páté kapličce jest obraz *sv. Jakuba většího* v dlouhé zelené sukni s červeným pláštěm a bílou vysokou čepicí, an drží knihu a meč bez kříže, jako znamení svého umučení. U něho klečí mužská a ženská postava. Onen, stařec

Malby na omítce v kapli Zvíkovské.

s bradou šedivou, zaoděn jest šatem hnědým, mušle a růženec svědčí o tom, že tu vidíme poutníka. Proč oba tu klečí, vysvětluje nápis nad nimi: Milý sv. Jakube apoštol(e) pros za (nás) milého boh(a). Od okna na levo nejvýše jest znak pánů ze Švamberka, bílá labuť v červeném poli. Pod tím jest obraz *sv. Mikuláše* a *sv. Václava*. Onen jest tu vyobrazen jako biskup s knihou a berlou, tento jako válečník ze sklonku 15. věku s kloboukem knížecím. Vidíme na něm prošívanici, pod níž brněná košile vyniká, na ramenou podpažníky, na nohou nákolenky a železné střevíce, okolo těla brněný pás, o nějž se rukou opírá, s mečem zavěšeným, jehožto jilec jako pravý válečník v ruce drží. Pravým ramenem objímá dlouhé dřevce s ohnivým praporcem (Spitzfahne), na němž vyobrazena orlice. Táž se nachází také na štítě, kterýž se však ve vzduchu vznáší (není-li upevněn na dřevce), poněvadž jej umělec jinak umístiti nemohl, nechtěl-li jednu

Druhá brána Zvíkovská na straně jižní.

nohu zakryti. Oba svatí stojí na dlažení. Od nich v pravo za oknem nejvýše jest erb paní Konstancie Šlikovny z Holiče, za níž a manžela jejího Bohuslava, tedy asi r. 1480 až 1490 znaky ty, obrazy sv. Mikuláše a Vácslava a ještě jiné obrazy malovány jsou. Pod tímto znakem jest veliký obraz *sv. Kryštofa*, patrně později, a to asi r. 1520—1530 malovaný. Vidíme před sebou postavu obrovskou, shrbenou jako od veliké tíže, se kšticemi na hlavě v pravo a v levo se dělícími, takovou bradou, sukní květovanou opásanou a pláštěm pod hrdlem sepjatým, ana Ježiška klečícího přes vodu přenáší. Aby bylo znáti, že břede vodou, vyobrazeny jsou u noh jeho ryby a raci. Poustevník v šatě opásaném s kuklí stoje na břehu svítí. Nápis jest při tomto obraze: Non offorus sed Cristoforg vocaberis. Obraz vyobrazen jest přísně podlé legendy. Svatý Kryštof (původně Reprobus neb Adokymos řečený), muž obrovské velikosti, slíbil, že bude sloužiti vždy nejsilnějšímu, a proto sloužil jednomu králi. Když zpozoroval, že se král ďábla bojí, oddal se tomuto, poznav pak, že se čert kříži vyhýbá, chtěl Krista poznati. I dal se pokřtiti a za pokání uloženo mu, aby přes řeku, kde mostu nebylo, poutníky přenášel. Jednou také Krista v podobě děcka přenesl a z jeho tíže neobyčejné, pak z toho, že hůl do země od děcka vražená v strom košatý rozkvetla, poznal, že to sám Spasitel jest. Proto se na obraze našem podpírá o dřevo zelenající, aby neklesl. Proto nazván jest od té doby Kristonošem. Legenda povstala patrně ze jména, jež znamená toho, kdo Krista v srdci nosí.

Na *jižní straně kaple* jsou tři okna, proto jsou malby jen v kapličkách pod okny. Vyobrazeni tu jsou svatí *Ondřej*, *Tomáš*, *Judas*, *Petr*, *Pavel*, *Jan Ev.*, *Filip* a *Jakub menší*. Tváře jejich mají husté, tu šedivé brady, jen holá tvář miláčka Páně něžnou mladosť projevuje. Někteří mají knihy, všichni znaky umučení svého kromě sv. Petra, který drží klíč. Na rouše sv. Tomáše vyškrabán jest nápis z roku 1586: Všemohoucí mocný Bože nejmocnější, smiluj se nad námi všemi. Joanes Caus.

Na *překlenutí* kostela spatřují se obrazy čtyř evangelistů s nápisy jmen jejich a také první slova evangelií v jazyce latinském. Na svorníku jest hlava Spasitelova se září v podobě tříramenného kříže.

Průchod u druhé brány Zvíkovské na jižní straně.

Na *západní stěně* není nic viděti, poněvadž v posledních letech se opravovala; ale i před tím nebylo tu maleb, nýbrž drahné nápisů, kteréž kněz Benak pečlivě a svědomitě opsal. Jeden z nich (r. 1579) jest polský, totiž: Bog nieopusczy, kdo sczye nye spusczy. Nicolaus Biegopowsky m. p. Žertovné jsou dva nápisy: „Daniel písař zde byl, že měl nohy tak dlouhý, že z jedný hory na druhou skočil, a to do Žbonína odsud,“ též jiný neúplný: „Jiřík kuchař při duchovní . . . . . vod ječnýho piva v spilce jest život svůj dokonal v ohni . . . . .“ Při prvním nápise stojí SAMEL C. A. O. 1573. Jeden nápis připomíná smrť pana

Břetislava Švihovského (roku 1566), jiný Jakuba Budějovského, kaplana této kaple (roku 1526), opět jiný Blažeje Orlického, kuchaře Zvíkovského (r. 1581). Pořekadla byla zde tato r. 1505 a 1550: Trpělivost jest lékařství — Kdo kamením vzhůru hází, na jeho hlavu samo padá, 1578 Vive, ut vivas, memento mori. Také je tu nápis: Hyn hora, hyn háj — S. B. T. — hyn peklo, hyn nouze. Ostatní nápisy buď se neúplně zachovaly nebo nemají zajímavosti.

Oltář z kamene tesaného postavený nestojí u zdi, nýbrž o sobě. Na něm býval obraz sv. Václava, kterémuž kaple tato posvěcena jest, ale r. 1783 odnesen odtud do kostelíka sv. Mikuláše, po jehož zničení se ztratil úplně. Potom dán na oltář starožitný, ze dřeva vyřezaný a pomalovaný obraz rozvěrací, kterýž se dříve v kostelíku sv. Mikuláše nacházel a nyní uložen jest v zákřiští. V hlavní části jest obraz *sv. tří králův*, ani Matce boží a jejímu synovi dary přinášejí. První z nich, stařec vážný, klečí přinášeje zlato. Druhý nese dar ve vejcovité, závitkovitě vroubené nádobě; z tváře jeho září vnitřní radostný úžas, tělo se sklání, jakoby chtěl pokleknouti, a levá ruka snímá korunu s hlavy. Třetí král, nejmladší z nich, s tváří černou, přináší dar svůj v nádobě rohovité s držadlem. V pozadí viděti chlév a Betlehem. Křídla na obraze rozdělena jsou ve dvě a dvě pole. V levo nahoře jest obraz *sv. Bartoloměje*, an drží v ruce tesák, a pod ním *sv. Jeronyma* asi s těmi přídavky, jako jest vymalován na zdech kaple. Na pravém (od pozorujícího) křídle jest nahoře světice korunovaná, kterouž vykládají za sv. Lidmilu, a pod tím obraz *sv. Kryštofa*. Dolní části křídel a hlavní část vyplňují též obrazy světic, totiž napřed světice korunované (sv. Hedviky?) držící kostel v ruce, pak *sv. Heleny* s křížem, *sv. Anny* držící dvě děcka, *sv. Alžběty* královny s tváří líbeznou, která žebráka ošacuje, a konečně ještě jedné světice neznámé. Ze seřadění těchto svatých a světic vychází, že obraz tento od pánů ze Švamberka objednán byl. Nyní se nachází na oltáři jiný obraz rozvěrací s obrazem Pána Ježíše sňatého s kříže, vyřezávaným (15. století), též výborné práce.

Třetí brána na severní straně Zvíkova.

Znamenité jsou starodávné *dlaždičky* barvy rudé, polévané, na nichž vyobrazena jsou rozličná zvířata, obklopená na kraji cihel buď ozdobami nebo nápisy. Byly dříve v kapli i v sakristii i na kruchtě, nyní však jich jen část zbyla. Na těch, kteréž nápisu nemají, spatřují se jelen s parohy rozložitými a psem nad ním, vlk s otevřenou tlamou, noh okřídlený o čtyřech nohách, s dlouhým ohonem, noh neokřídlený s dlouhým šupinatým hrdlem, dvěma nohami volskými a dlouhým vyšvihnutým ohonem, orlice v letu buď v pravo nebo v levo obrácená. Na cihlách, kteréž mají nápisy, spatřují se český lev v pravo i v levo obrácený, obluda podobající se lvu sv. Marka, typu benátského, centaurové, sfingové a konečně hlava Hermova. Úplné nápisy se jen u některých zachovaly. Na dlaždici, kdež jest lev od diváka na pravo obrácen, čteme:

+ leb · pin ich kenant · mich · treit · der · cvnenc · van pehemlant.

Na jiné cihle, kdež jest lev ke straně, stojí:

+ das gewelt · mir wol · der · cvnehc · ist gar cir · tvgent · wol.

Podoba lva nesouhlasí s tím typem, kterýž u nás zaveden byl za Václava II. umělci florentskými; to i nápisy samy svědčí, že objednány cihly tyto v Němcích.

Na ostatních cihlách jsou tyto nápisy:

+ chvench · dv pis · t des frides · hort · das · sagent · dev wort.
+ wer dihc · bei der · ce · id o · ter · is · gad · tir · an · den leib.
+ war hast · dv · gesaid mruunt · alder cris · ten hat · vo.
+ was · han · ich · dir · getan moneh · poter · man.

Ostatní nápisy jsou neúplné.[1])

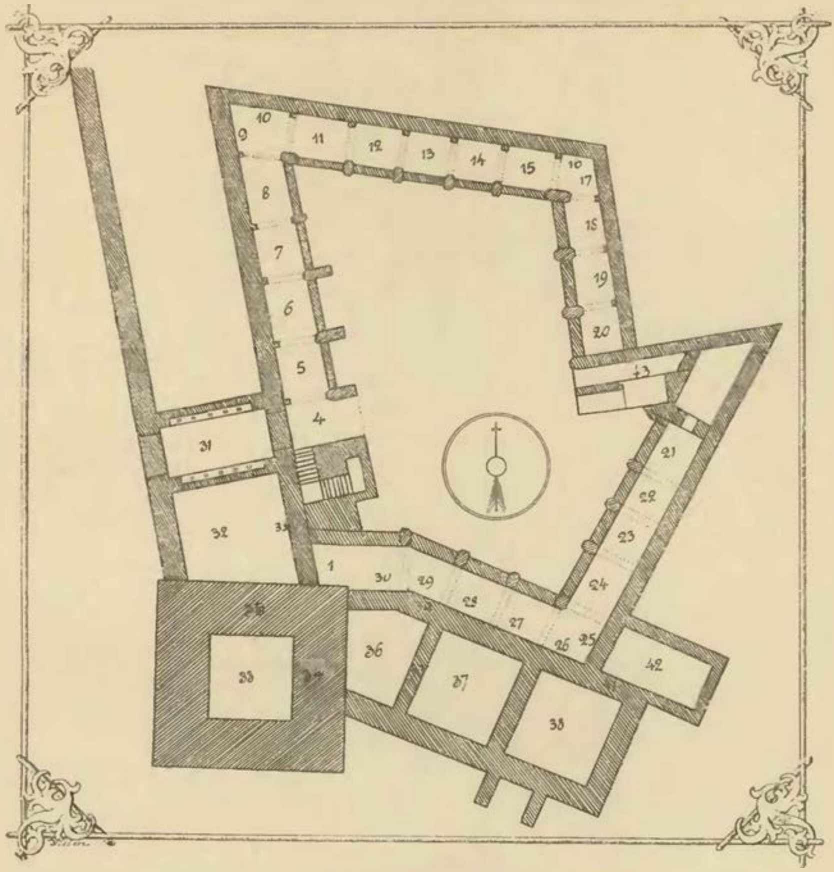
Do *sakristie* u severozápadního rohu kostela se nacházející, ale o stupeň níže ležící vstupuje se skrze dvéře pěkně sklenuté na konci stěny v kapli k západu obrácené. Překlenuta jest dvojí křížovou klenbou s pruty, kteréž z ozdobných hlavic vybíhají; zvláště pozoruhodny jsou tu tři hlavice, ozdobené lidskými hlavami, mezi nimiž jedna hlava dívčí krásou svou vyniká. V této sakristii jest kamenný oltář, na němž stojí dotčený již rozvěrací oltář, a v jižní stěně výklenek, snad k uschování kostelního nařadí sloužící.

Historických zpráv o kapli a zejména o pracích uměleckých, kteréž tu vykonány, máme velice poskrovnu; největší materiál musí se hledati ovšem v dílech uměleckých samých, srovnávati je s jinými podobnými a výsledky z toho odvoditi s přísnou kritikou a nepředpojatostí. Takovým způsobem utvoří se teprve u nás dějiny umění, jichž posud nemáme. Dokud těch není a přísně vědecky vytčené soustavy a rozvržení, jaké kdy umění bylo, nemůžeme i o Zvíkovských věcech platný úsudek pronésti; cizozemské a od cizozemců psané knihy mohou tu býti leda pomůckou, nikoli však voditkem a pravidlem. V tom se srovnávají všichni, kdož Zvíkov viděli, že patří stavba kaple ke starším, ať tak díme prvotním stavbám onoho francouzského slohu, jenž se obyčejně, ač křivě gotickým slohem nazývá. Pokládati můžeme postavení kaple asi do sklonku 13., nejpozději na počátek 14. věku. Obraz očistce pokládá se mezi nejstarší malby v kapli, což ve své váze zanecháváme. Z dob Rožemberských ví se o kapli jen to, že ji r. 1446 přikryli, více se ví o všelijakých plaňkách, kteréž za kaplí k obraně hradu zaráželi. Nábožný Bohuslav ze Švamberka ozdobil kapli některými obrazy, tak snad i syn Jindřich a zajisté však vnuk Kryštof. Roku 1512 opravována kaple od zedníků, r. 1562 přikryli ji cihelnou střechou. Vnitřek kaple býval — pokud o něm víme — velmi chudý. Roku 1664 byly tu dva mosazné, čtyři cínové svícny, jeden železný, železo, na kteréž se napichovaly svíčky, a železná mřížka, kterouž se nejsvětější znamení zavíralo. Věci tyto doplňuje pozdější vypsání z r. 1683, neboť kromě dotčených věcí byly v kapli tři staré knihy, šest lavic, kazatelna (dřevěná a nyní v zákřiští umístěná), dva oltáře po stranách (z jednoho zachovaly se ještě roku 1827 zbytky a druhý pokládáme za kamenný oltář v sakristii), konečně hlavní oltář vyřezávaný (Mittenaltar mit 4 Flügeln und 4 Bändern).

Jak doloženo bude šíře, spustla kaple v předešlém století tak, že se tu báli obvyklou mši svatou výroční sloužiti, pak spadla po r. 1783 střecha úplně. Z té doby pochází největší spuštění kaple, poněvadž do r. 1812 střechy neměla. Téhož roku dána na ni šindelová střecha a opraveny zdi, r. 1840 dána nová cihelná střecha a od těch dob se každá sebe menší vada ihned opraví. A tím způsobem takořka v jedenáctou hodinu rod bohatýrský vzácný klénot nám i budoucím zachránil.

Přehlédneme-li ještě jednou stavby Zvíkova, jakého stáří jsou, nikoliv jen pouhým domyslem, nýbrž srovnávajíce nynější zbytky s pamětmi psanými nebo památkami jinými podobnými, dojdeme k následujícímu: Věž hlízavá jest jádrem hradu a ať si pochází od Římanů nebo nepochází, dozajista jest nejstarší stavení na Zvíkově a zároveň samojediný zbytek původního paláce. Dozajista již věž tato stála roku 1234, když se Zvíkov poprvé připomíná. Palác nepřistavěn k této věži tři nebo čtyři léta po jejím založení, jak se Grueber domnívá, nýbrž později, při čemž i vnitřek věže valně změněn. Věže totiž přestávala býti jádrem hradu, nýbrž stala se částí jádra, kteréž nechránily již prosté hradby staročeské, nýbrž zdi a prsní brané na nich a na paláci po způsobu francouzském postavené. Kus po kusu se stavěl dále, přibývalo věží, bran a rozličných hospodářských stavení. Práce ta ukončena někdy za krále Jana. Hrad s dvorem poplužným a podhradím byl ve hrubém hotov, ale maje kromě zděných domův i části dřevěné, též prsnou braň dřevěnou, potřeboval oprav rok co rok, tak že tu řemeslnictvo Podhradí a některých blízkých míst nemalý výdělek míval. Za vlády pánů Rožemberských opravováno ustavičně, bouráno, předěláváno a znova ze dřeva tesáno. Švamberkové přestali obnovovati vetché stavby dřevěné a přistavovali domy zděné. Konečně (r. 1551 atd.) uchytil se Zvíkova duch módy. Tento miloval renesanci a nenáviděl starý „barbarský“ sloh. Kde to tedy poněkud jen šlo, zazdíváno a vybouráváno chutě, aby měly všechny domy tvářnost renesanční, kteráž pak dovršena uniformou po celém hradě, totiž oblíbenou rustikou. V tom

[1]) Český smysl těchto nápisů jest: Lvem mě nazývají, královė české země mě nosívají. To mi jest velice k libosti, král plný jesti zdoby a cnosti. Králi! ty jsi míru obrana, to dí tvoje slova. Nebudeš-li se časně brániti, na těle musíš pocítiti. Pravdu jsi řekl atd. Co jsem ti udělal, mnichu, zlý muži?

Plán části paláce na Zvíkově.

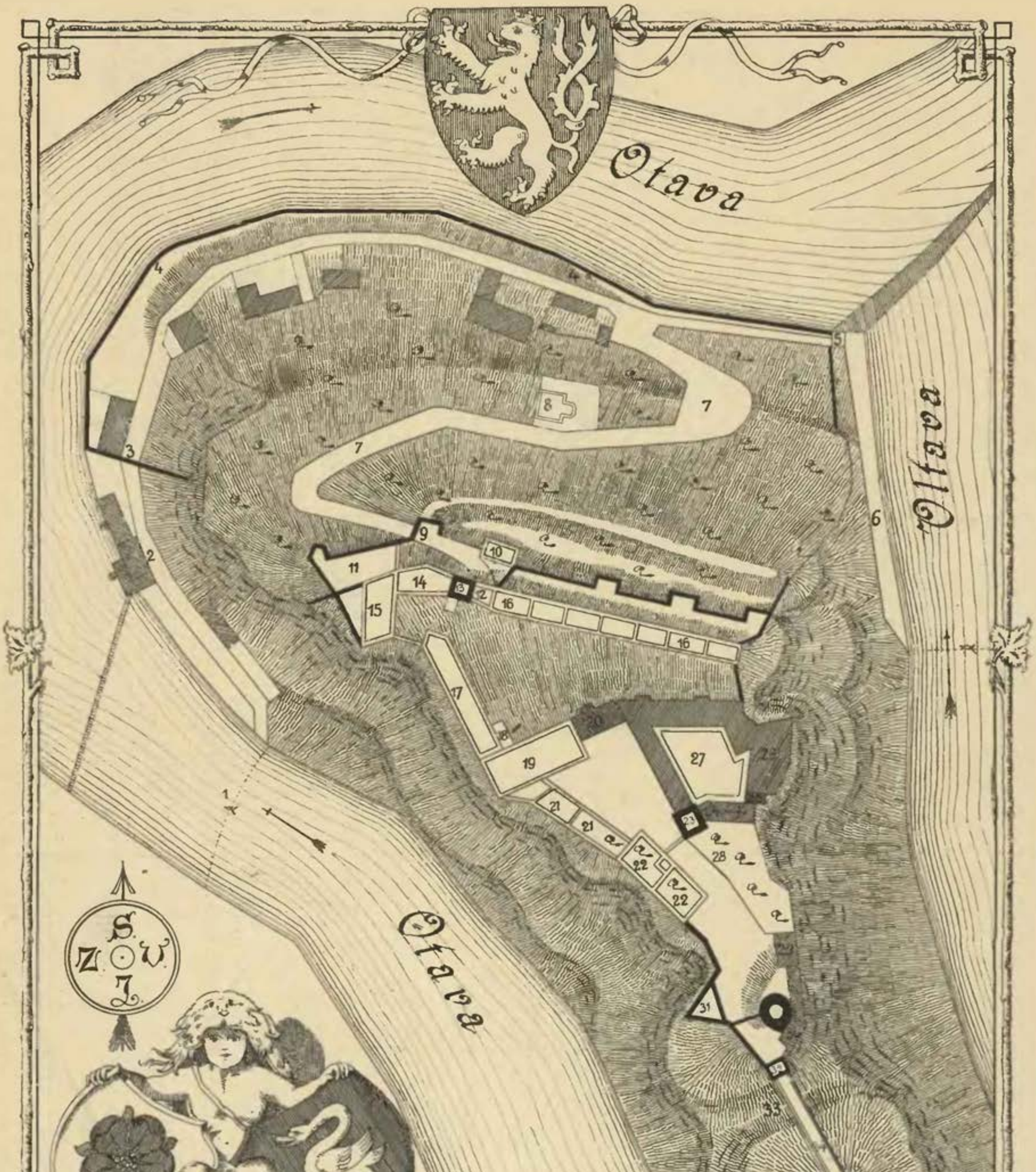
Vysvětlení plánu: 1.—30. Výklenky neb kapličky; 31. průjezd; 32. síň horní, v ní u 33. obrazení volencův a tance; 33. věž hlízavá; 34. vchod dole; 35. vchod v prvním poschodí; 36.—38. v přízemí sklepy, nad tím kaple; 39. vchod nahoře i dole; 40. vchod v prvním poschodí; 41 vchod v prvním poschodí; 42. zákříští; 43. schody; 44. dvůr paláce.

byli Vlaši pravými mistry. Tím ukončena stavba hradu Zvíkova. Knížata z Eggenberka vystavěli tu něco, z počátku činili opravy důkladné, později, když starý hrad oblínal a oprchával, hledělo se jen na láci. A tak se stalo, co se podlé věčných zákonů přírodních státi musí.[1]) Zvíkov znova povstává ze svých ssutin, kdežto Lipnice, která mnohem později spustla, jest za naší doby smutným zbořeništěm. Nenašla takového příznivce jako Zvíkov.

II. Děje hradu Zvíkova.

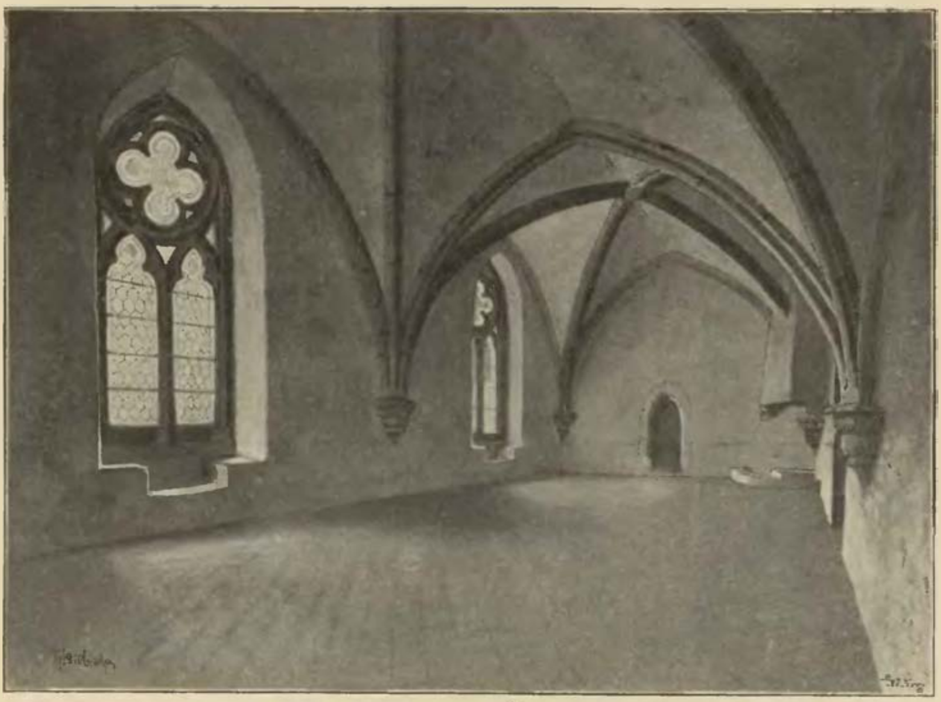
První a poslední archivář Zvíkovský V. Březan toto o původu Zvíkova poznamenal: „O založení hradu a pevnosti té žádných pamětí historikové nepozůstavili, anobrž ani o Hluboké, ježto ti dva zámkové jakožto klíčové zemští užívavše jednoho královského práva, neměli mlčením pominuti býti. Není pak pochybnosti, že od pohanských knížat založeni a původ svůj vzali a v starožitnosti všechněm zámkům v království Českém rovnati mohou se.“ Více pak vypravuje týž historik následující pověsť: „Okolo léta od nar. s. B. 760 kníže české Nezamysl starav se snažně o obecné dobré a kterak by knížectví své netoliko v čas pokoje dobře a chvalitebně říditi mohl, ale také v čas válek před cizozemci Němci, kteříž vždy usilovali jazyk slovanský z této země vypuditi a vytisknouti, chrániti a obhajovati mohl, vyjev z hradu svého Písku s svými dvořany jednoho času na lov v této straně v Prachenště v Mezeříčí mezi řekami Vltavou a Votavou, ježto tu tehdáž hrozné hory, skály, lesové a pustotiny byly, našed a ohledav hřeben vrchu

[1]) Za doby spousty přeneseny některé vzácné věci (malby na skle, dvéře) na Orlík, varhany z kaple prý zavezeny do Krumlova.

Plán hradu Zvíkova.

Vysvětlení plánu: 1. Přívoz ke Žbonínu přes řeku Otavu; 2. cesta u mlýna; 3. bývalá brána Otavská do Podhradí; 4. hradby městské u Podhradí; 5 bývalá brána Vltavská; 6. cesta k ní od přívozu přes Vltavu k Vartě; 7. vozová cesta ke hradu; 8. kostelík sv. Mikuláše s krchovem; 9. brána přední neb dolejší; 10. dům kněžský; 11. psinec; 12. druhá brána dolejší, železná (se železnými vraty); 13. Červená věže; 14. ratejna, pak kůlna; 15. stodola; 16. dlouhé stavení, naposled chlívy s čeledníky a nad tím byty, před tím konice, zelená kuchyně, kancelář atd.; 17. kravíny a šafářova světnice; 18. kovárna; 19. konice a nad tím žitnice neb obročnice; 20. stavení kancelářské; 21. fraucimor a konský mlýn a nad ním zelený pokoj; 22. pivovár (před tím chlévy); 23. hlízavá věže; 24. kaple; 25. zákřiští; 26. králova síň; 27. dvůr paláce; 28. zahrada; 29. plochauz; 30. plášť a vrátnice; 31. bašta krahujec; 32. brána hořejší, zadní, Písecká; 33. příkop; 34. most a cesta k Oslovu.

Světnice na Zvíkově.

skalnatého dolů se táhnoucí mezi těma dvěma vodama a od téhož hřebene pahrbek skalnatý přirozeným příkopem neb roklí od špice hory oddělený, dolů se snižující, jejž řeka Votava na způsob lučiště obchází a do Vltavy vpadá, pomyslil sobě: Toto místo jest nám velmi k odporování nepřátelům pro vpády jich, jakž pro řeky spolu se scházející a stékající, tak také pro skály z obojí strany nepřestupitelné a příkré velmi způsobné, kdyby tu dle stráže, hlídky (nebo jak starší říkali, posádky) kamenice neb věže pevná vystavěna byla. V tom úmyslu radám svým pronesl, kteréž knížeti předsevzetí to schválili, a aby tím stavením a nařízením varty zemské prodlévati neráčil, kníže žádali. Navrátiv se kníže z toho lovu šťastně na Vyšehrad, kameníka Čecha, mistra výborného obeslav, vůli svou mu oznámiti ráčil, že věž z celého štukoví kvadrátového zšíří 20 a zeď ztloušti 5, a v prostranství vnitř 10 a na výš 34 loket pr. vyzdvihnouti a postaviti dáti úmyslu jest, chtěl-li by týž kameník to dílo k sobě přijíti. K čemuž odpověděl mistr: Kníže, pane můj milostivý! Jakož T. M. chce velikou, pracnou, hmotnou a nákladnou věc dáti všecko z tesaného kamene postaviti, věz T. M., že zví kov o tom dobře. Dí kníže: Co tím mínіš, kameníče? To (dí zedník), že mé železo a ocel vytrpí a T. Mti. grošové a peníze. Odpoví kníže: Nestarej se o to, mistře, jen ve jménu Boha začni a dělej, a nechť se té věži říká Zvíkov. A takž věži tu týž mistr, jakož se ještě nyní spatřuje z štukoví celého, však s boulemi neb hlízami, odkudž věže hlízovatá neb hlízová slove, vystavěl, než pro starožitnost osmáhlá a černá všecka jest, a nesmýšlím tím způsobem aby se jí v Říši podobná našla.“ Až dotud ctihodný Březan.[1])

Kdo se poněkud jen s pracemi Březanovými obíral, sezná, že byl historik velmi svědomitý a střízlivý; není tudíž pomyšlení, že by si byl svrchupsaný příběh vymyslil, nýbrž za to lze míti, že tak za pobytu svého na Zvíkově vypravovati slyšel. Z pověsti této ovšem nepravdivé tolik jde na jevo, že již za dob Březanových hlízovatá věže za nejstarší část Zvíkova pokládána, což se také s pravdou shoduje.[2]) O původu této starodávné věže, kterouž kdosi z nerozumu markomanskou pojmenoval, učenci nestejně smýšleli, kladouce ji do dob rozličných, ano někteří až do dob imperatorů římských. Jisto jest tolik, že

[1]) Březanovy listy pánů ze Švamberka (rkps. univ knih. Pražské), fol. 41, jinak regestář archivu Zvíkovského, jak jej Březan uspořádal. Rukopis psán l. 1616 a na čisto přepsán 15. febr. 1617 na Třeboni. Březan píše také, že Vítek z Prčic (r. 1220) „byl hejtmanem Zvíkovským za Přemysla I. a psal se Witko de Plinklinberg, místo Blindenberg.“ (Takový jest totiž nápis na pečeti Vítkově v archivu Orlickém, a Březan měl Plankenberg za Zvíkov.) [2]) Starý palác královský měl Březan za „klášter a kostel templářův“, následuje v tom Hájka. O těchto a podobných smýšlenkách viz spis Graf, Gesch. der Tempelherren 58, 103. Nedobrou kombinací uváděny také děje Zvíkova ve spojení s vladykami ze Zvíkovce na Plzensku, jak se spatřuje při pečlivém rozboru Erbenových regest. Střízlivě píše Tyl na straně 38, a nepochopitelno, proč mu to kritik věci neznalý za chybu pokládal

patří věže naše k nejstarším památkám stavitelským a že jest, jak Březanova pověsť dobře dí, prvotní částí hradu. Bylť Zvíkov od nepamětných dob hradem královským, ale větší rozsáhlosti nežli nyní. U božích muk na cestě do Karlova stojících posud lze znáti násep prvotního Zvíkova, jak býval na počátku 13. věku.[1]) Za těch dob nebylo tu nic více než násep, věž a snad něco dřevěných stavení; i v Němcích skládal se hrad až do konce 12. věku pouze z ohrady, věže a obydlí, tak že stála čtverhranatá věže obyčejně v prostředku, v tom způsobu, jak stavěli hrady své staří Římané. Že bylo kromě Zvíkova ještě něco takových hradů, dokazuje stará ohrada u Velešína, jejížto střed dosud „u kamenné věže" slove. Celkem však milovali předkové naši stavby dřevěné, pokládajíce stavbu kamennou za příliš pracné a nákladné dílo.[2])

Králové čeští měli v okolí rozsáhlé zboží, z něhož některé části zadarovali duchovenstvím. Byl to zejména újezd Oslovský, který si Přemysl I. od kláštera Doksanského za šest vesnic vyměnil. Tak se dostalo okolí Oslovské v přímé držení králů, kteří ho k založení Zvíkova potřebovali. Pokládali Zvíkov za přední klénot království, a protož tu bývali z prvopočátku dva kastelanové nebo purkrabí. V této hodnosti byl r. 1231—1254 *Kunrat*, předek pánů s erbem orlice, a vedlé něho se vyskytuje r. 1238 druhý purkrabě *Ivan*,[3]) po němž následoval *Hrz*. Za tohoto vyskytuje se poprvé (r. 1250) také německý název Clingenberch, nesprávný to převod jména českého. Král Václav, kterýž se rád bavil honbami ve velikých lesích Křivoklátských, přicházel také někdy na hrad Zvíkov v lesných stráních položený, kdež jemu, oddávajícímu se všelijaké kratochvíli bohatýrské, nezřídka ušlo, co se v Praze dálo. Syn králův Přemysl Otakar, od otce svého pronásledovaný, našel drahně přívrženců v nespokojeném panstvu, v jehož čele stál sudí Ctibor. Roku 1248 dne 31. července, když dlel král na Zvíkově, sešli se nespokojenci do Prahy na sněm a volili královice za pána svého, kteréhož jali se tudíž nazývati „králem mladším". Václav se o těch věcech dověděl teprve, když biskup Mikuláš s několika preláty a šlechtici přišli k němu v poselství od sněmu na Zvíkov; dal je zajíti a podržeti u vězení na hradě tomto a hotovil se k válce. Ale jednota panská již byla rychlým jednáním velikou část země získala, věrní královi drželi se jen na Zvíkově, Přimdě, Lokti a hradě Mostském. Obě strany válčily se štěstím nestejným, až konečně Václav sevřen jest tak, že se podal na smlouvu. Postoupil synu svému (r. 1249, 26. března) království, propustil biskupa Mikuláše a ostatní vězně Zvíkovské a spokojil se důchody tří hradů, Zvíkova, Lokte a Mostu. Avšak když papež Innocent smlouvu tuto jakožto vynucenou zrušil, Václav byv pobádán od strany své neustal dříve, dokud se mu předešlá moc zase nevrátila. Přemyslovi odevzdáno zase panství nad Moravou a smíření zdálo se býti dokonáno. Ale když mělo přijíti k dokonalému narovnání na zvláštním sjezdu, král Václav zapomenuv se nad předešlým slibem odpuštění, dal syna a pány, průvodčí jeho, zrádně zjímati, tyto na hrad Pražský a onoho na hrad Zvíkov, kdež několik neděl ve vězení seděl, zavézti.[4]) Za posledních let panování Václavova († r. 1253 dne 22. září) byli purkrabími na Zvíkově již řečený Kunrat a vedlé něho Hrz (Hirzo) r. 1250, jenž dosud úřad mistra kuchyně královské zastával.[5])

Král Přemysl Otakar učinil v příčině purkrabství změnu. Kunratovi jakožto věrnému služebníkovi ponechán úřad jeho doživotně, ale jakožto druhý purkrabě vyskytuje se r. 1253 dne 20. listopadu *Bavor ze Strakonic*. Ale roku 1260 vyskytují se jakožto purkrabě Zvíkovský *Purkart* (syn Kunratův[6]) a *Hrz* dotčený. Onen následovav příkladu otce svého připomíná se nejen mezi nejvěrnějšími radami královskými, nýbrž i mezi předními pány toho věku, a poněvadž se velmi často při dvoře královském zdržoval, neschází jméno

Náhrobek Hrza ze Zvíkova († r. 1275) v kostele Zlatokorunském. (Objevený panem Morathem.)

[1]) Země červená náspu liší se patrně od ostatní ornice a svědčí o tom, že se skládal z hlíny na způsob cihel vypálené. Viz i Pam. arch. XI. 588. [2]) Jako zvláštnosť jest ještě roku 1347 na hradě Rožmitálském „kamenný dům". Pravidelně začínají stavby kamenné teprve za rodu Lucemburského. [3]) Reg. I. 326, 404, 443, 454, 623, II. 1218, 2—3, 1222. Srv. Palackého děje Ib. 403. Přemysl II. pak získal i Tukleky a jiné vesnice. (Reg. II. 240, 727.) [4]) Palackého děje Ib. 192—202. Tomkovy děje Prahy 175—179. Nějaký čas seděl také Otakar na Přimdě, ale propuštěn již dne 1. listopadu roku 1249. [5]) Reg. II. 498, 564, 578, 579. [6]) Léta 1253 Purkart syn Kunratův ze Zvíkova. (Rkps. Litoměřický v museum.)

jeho na žádném důležitějším zápise. Ačkoliv se stal maršálkem království, vedlé toho r. 1270 královským hejtmanem napřed ve Štyrsku a potom (roku 1274—1276) v Horních Rakousích, podržel přece i při tom purkrabství Zvíkovské jakožto úřad, z něhož pěkný důchod vycházel, a psal se proto do roku 1279 Purkartem ze Zvíkova, [1]) poslední léta snad jen ze zvyku, poněvadž roku 1277 již v úřadě tomto nebyl. Druhý purkrabě Hrz byl v této povinnosti v letech 1260—1268. Rozkázáním a jménem královým vyměřoval r. 1263 klášter v nově založených Budějovicích, i ke klášteru Koruně zboží nadáním královským v dědinách Boletických vymezoval, a poněvadž také Korunu s celým újezdem daroval (roku 1268), kněž téhož kláštera za to dobrodiní tělo jeho v témž klášteře položiti dali. Zemřel r. 1275 dne 13. března, byv snad purkrabí na Zvíkově do smrti. [2]) Zřízení purkrabské zůstalo ve své váze i za Přemysla, jenž Zvíkov za důležitý hrad pokládaje nejednou tu prodléval; nacházíme jej tu zejména r. 1256, r. 1259 a r. 1273; pojmenování Zvíkova roku posledního, jakožto hrádku (in castello Chlinberch) svědčí také o tom, že ve výstavnosti jeho mnoho nezměněno. [3]) Týž král dal l. 1268 některé neposlušné pány štyrské ve Zvíkově uvězniti. [4]) Po odstoupení Purkartově a smrti Hrzově vyskytují se jakožto purkrabě bratří *Albera* a *Dobeš* předkové pozdějších vladyk ze Zvěřince, Chvojna atd. Víme o nich proto, poněvadž jim král vsi Žďákov a Hluboký (nyní u Sedlčan) posud k užívání zanechané r. 1277 odňal a klášteru Břevnovskému směnou za Zduchovice daroval. Oba zůstali v úřadě ještě r. 1282, ale tu se vyskytuje jakožto třetí purkrabě nějaký *Bohuslav*, rodu neznámého, jenž na štítě svém zvíře, úplně se štyrským rysem se srovnávající, nosil. [5]) Času toho nabyl veliké vážnosti u dvoru královského pan Záviše z Krumlova, což někteří páni, nemohouce odstraniti nového milostníka, těžce snášeli. Proti Záviši a jeho straně povstali mnozí páni, mezi nimiž se i oba purkrabí Zvíkovští nacházeli (r. 1283). Ale strana Závišova byla mocnější a vytiskla protivníky své ze všech úřadů zemských, jen hrady jim svěřené nemohli jim odníti. Zakročením krále Rudolfa způsoben opět poklid a strany obě uzavřely mezi sebou příměří až do 4. června r. 1284; mezitím podařilo se dne 28. máje dokonalé jich obou smíření. [6]) Zdá se, že potom žádáno na Dobeši a Bohuslávovi, purkrabích Zvíkovských, aby úřad svůj králi odevzdali, ale že tak učiniti odepřeli. Jisto jest, že táhl Záviše r. 1285 s králem před hrad Zvíkov a jeho dobýval. [7]) Vraceje se král zastavil se v klášteře Milevském, kterýž byl obležením velikou škodu utrpěl, a náhradou za to daroval opatovi podací kostelů v Kamýce. [8]) Bojům nebylo konce. Neboť když se l. 1287 Bohuslav znova zbouřil proti králi, spolčiv se s pány Bechynskými, najal si král od arcibiskupa hrad jeho v Týně nad Vltavou, aby se odtud obléhání Zvíkova a Bechyně podporovalo. [9])

Za těch dob asi stavěno pilně na Zvíkově, jehož hradby a věže z této doby pocházejí; překopání ostrohu v nejužších jeho místech pochází snad z doby Přemysla II. Vácslav učinil změnu tu ještě, že již nedosazoval dvou purkrabí, nýbrž hrad s panstvím odevzdal panu *Bavorovi ze Strakonic*, který se v úřadě tom l. 1289—1294 a v letech následujících vyskytuje. [10]) Když se stal králem Rudolf Rakouský, vzepřel se tomu Bavor s celou svou stranou, i šlo králi o to, aby přední pány své strany, pokud by ve věrnosti kolísali nebo s protivníky královými spřízněni byli, sobě zavděčil, a proto dary nešetřeno. Tak zastaven hrad Zvíkov asi r. 1306 v říjnu panu *Jindřichovi* z *Rožemberka*, svatu Bavorovu, poněvadž mu král hrabství Rakouské v manství udělené ihned v moc vydati nemohl; i měl Jindřich Zvíkov držeti dotud, dokud by hrad Rakouský vyplacen nebyl. Když pak král obléhaje Bavora na Horažďovicích (roku 1307) povážlivě onemocněl, naléháno Jindřichem na rady královské, aby mu bezpečná jistota na to zapsání dána byla, a proto napsán majestát královský na zástavu Zvíkova téhož dne 4. července, kteréhož král život svůj dokonal. [11]) O tom, jak Jindřich v držení Zvíkova vešel, nachází se tato víře nepodobná paměť: Stavové čeští tajíce smrť Rudolfa pána svého, psaní sekrytem téhož Rudolfa zapečetěné témuž Bavorovi poslali, v němž mu gleit dán byl, aby směle do ležení Rudolfova přijel. On když před stan Rudolfa v něm ležícího přišel, nalezl před ním Jindřicha Rožemberského, české země maršálka, státi, který jménem nemocného Rudolfa (který však již mrtev byl) žádal, aby on Bavor hrad Zvíkov témuž Jindřichovi navrátil, ostatní však panství, která on Bavor ve svém držení měl, aby pokojně držel, což jestli on Bavor učiní, že Rudolf obležení toho města vyzdvihne a jeho Bavora na milosť přijme. Což když Bavor učiniti slíbil a hrad Zvíkov Jindřichovi navrátil, teprve smrť Rudolfova veřejně se oznamovala. Bavor ačkoliv poznal že ošizen jest, sobě to k srdci nebral. [12])

---

[1]) Reg. II. 99, 107, 164, 176, 212, 236, 248, 251, 252, 260, 264, 266, 278, 279, 303, 307—310, 317, 320, 329, 332, 359, 380, 383, 403, 408, 427, 457, 461, arch. Drážďanský č. 951. Srv. list podvržený u Emlera na str. 1156 a téhož str. 1220. Roku 1264 byl na čas purkrabí Prachenským. Emler, reg. str 980 n. 2256 zde nic nerozhodují. [2]) Reg. II. 107, 174, 176, 184, 190, 205, 236, 564, Březan v listech Švamberských, Pangerl, C. U. 16, 33, Mittheil. d. V. f. G. d. D. XVIII. 196. Hleď také v Palackého dějinách IIb. na str. 372 a v reg. II. na str. 931. [3]) Reg II. 38, 85, 330. [4]) Lichnovský, Gesch. d. H. Habsburg I. 199, 441. [5]) Reg. II. 449, 569, Paprocký, o st. pan. 106. [6]) Sem patří formule v reg. II. 980—981 č. 2257—2258, ale cod. Reg. mont. měj tu přednosť. [7]) Palackého děje IIa. 244—247, reg II 585. Roku 1285 a indikce se neshodují. Dobešův potomek Jan ze Zvíkova zapsal se r. 1307 králi Jindřichovi. (Reg. II. 931.) [8]) Reg. II. 585. [9]) Archiv arcibiskup. Můžeme-li věřiti formuli jedné, přišel Vácslav na Zvíkov zase r. 1287. (Reg. II. 1095.) [10]) Reg. II. 630, 708, arch. č. II. 332. [11]) Reg II. 909, 915, Palacký IIa. 315. [12]) Beckov. poselk. I. 478—479.

Jisto jest, že Jindřich Zvíkova nabyl a nový král Jindřich jemu (roku 1307, 13 září), aby si jej získal, držení hradu Zvíkova a dvoru poplužného v Záhoří potvrdil. [1]) Podlé pozdější paměti zastaveny se Zvíkovem vsi Oslov, Újezdec, Vlastec, Kašina hora, Jamný, U třešně, Tukleky, Na spoli, Louka, Kluky, Březí, Svatonice, Ostrovce, Crhonice, Nýřce, Vráž, Dědovice, Krašovice, Svesedlovice, Bošovice, Bystřice, Pamětice, Druhovly oboje, Předotice, Soběšice, Mirovice, Myšovice, Svudčice, Draheničky, Záhořany, Milešov. Po Jindřichovi († r. 1310) držel Zvíkov syn jeho *Petr*. U něho sešli se na Zvíkově r. 1318 dne 2. února páni čeští, kteří s vládou krále Janovou spokojeni nebyli. Vznikly z toho mnohé půtky mezi králem a pánem, ale brzo ukončeny přičiněním císaře Ludvíka. Král Jan smířiv se s Petrem zajel na statky jeho v jižních Čechách, bavě se honbami a jinými kratochvílemi po celé tři neděle v místech, kde nedávno vojsko jeho ještě bylo zuřilo mečem i ohněm. [2]) Pro věrné služby, které potom Petr králi konal, učinil mu tento roku 1323 dne 19. srpna milost, aby s hradu Zvíkova do svého života splacován nebyl, nýbrž aby suma zástavní teprve po jeho smrti dědicům navrácena byla. [3]) Avšak za nedlouho stala se v té příčině změna; neboť král Jan chtě Zvíkov ve své moci míti slíbil jej roku 1335 vyplatiti, t. j. zaň Petrovi jiné statky dáti. Zvíkov zastaven byl v 3500 kopách, ale jiné dluhy královy Petrovi povinné ještě 3975 kop více činily, o kterýchž počet učiněn r. 1336 dne 6. ledna. Téhož roku dne 11. ledna poukázal král Petrovi za Zvíkov 2280 kop na jistých městech a klášteřích a na místě ostatku dal mu vsi Radošovice, Žabovřesky a Dehtáře v 600 kopách a Lety se zlatými doly královskými v 620 kopách. [4]) V příčině těchto posledních peněz stalo se určité vyměření r. 1337 dne 21. června, tak že král Janovi mimo Lety všecky zlaté doly kromě Kašperských hor, Jílového, Pomuk, Chotěšova a Teplé (tedy Všechlapy, Záblatí, Kamberk, Sedlčany, Léštnici, Bělčice, Záhořany a Zákoutí) zastavil k zástavní sumě (624 kopy) připočteno 1579 kop jakožto náhrada za škody, které Petr roku minulého v Rakousích a Bavořích bojuje utrpěl. [5])

Po vyplacení upraven jest Zvíkov za moudré vlády markrabě Karla i potom, když kraloval, tak že se vyrovnal každému hradu v království. Kaple zdejší přivtělena r. 1341 klášteru Břevnovskému. [6]) Císař Karel si krásného a nedobytného Zvíkova velice vážil, a proto položil v novém zřízení zemském, kteréž zavésti chtěl v Čechách, že nemá Zvíkov nikdy zastaven býti. [7]) Nicméně tu neměl ani purkrabě, nýbrž hospodáře (procurator seu provisor) Gerharta. Roku 1352 dne 17. dubna nařizuje mu císař, aby vesnice arcibiskupské blíže hradu ležící, ve kteréž se rozkázáním královým uvázal, zase arcibiskupovi vrátil. [8]) Sám pak císař úmysl svůj Zvíkov nikdy nezastavovati zrušil; neboť když konány roku 1352 dne 16. července mezi císařem a vévodou rakouským Albrechtem námluvy o zasnoubení dětí jejich, Rudolfa a Kateřiny, zapsal císař budoucím manželům (kromě věna 4000 kop) hrad Zvíkov s příslušenstvím v 6000 kopách. Téhož roku v září, též r. 1356 a 1357 sám císař na nějaký čas na Zvíkov zavítal, jak se v některých jeho listech spatřuje. Ovšem tu byl s ním celý dvůr královský, v němž se kromě předních prelátů knížata Slezská a přední páni nacházeli. [9]) Císař potvrdil r. 1378 obyvatelům vsí Let, Probylova, Lhoty Jestřábí, Ohař, Minic, Lučkovic, Milčic a Vadkovic práva, která jim byli král Jan a králová Eliška udělili, a rozkázal purkrabí Píseckému, aby nad nimi ruku držel. [10]) Také z prvních dob krále Václava purkrabí Zvíkovského z nějaké známější rodiny nenacházíme. Bylť ovšem úřad purkrabský rozdílný od onoho, jaký býval před r. 1307, neboť tehda slušela ke Zvíkovu poprava nad celým krajem, nyní však obstarával purkrabě pouze záležitosti hradu a panství. Proto tu mohl purkrabí býti před r. 1391 Jan Ořík z Lužné. [11]) Král Václav přišel zřídka na Zvíkov, r. 1394 se tu zdržel, když byl z vězení z hradu Vildberka propuštěn. [12]) Za těch dob dosazen za purkrabí *Zachař z Žestova*, jenž se v letech 1395—1406 připomíná. [13]) Téhož roku dáno mu odpuštění a od dubna r. 1406 připomíná se jako purkrabě *Racek Odranec* z *Drahonic*. Vybíral na udržování hradu a chování čeledi 200 kop, některé jiné důchody a clo, kteréž se ze dříví pod hradem vybíralo; přebytek, totiž 1675 kop a užitky z rybníkův odváděl králi. [14]) Měl pak od r. 1409 také purkrabství Hlubocké a zůstával na obou hradech purkrabí, tuším, do smrti své, jistě však do r. 1419.

Když začaly husitské války (r. 1420), zapsal císař hrad Hlubokou Mikuláši z Lobkovic a zároveň mu dal vrchní moc nad veškerým hospodářstvím lesním na Zvíkovsku. Proto rozkázáno všem lovčím, hajným, úředníkům lesním, neméně i rychtářům na Zvíkovsku, aby pod žádného neslušeli, než pod pana Mikuláše. Naopak drženo drahně vesnic od panství Hlubockého ke hradu Zvíkovu, [15]) a jakož jsme shora

---

[1]) Reg. II. 924. [2]) Palacký IIa. 431—435. [3]) Archiv Orlický. Srv. Pangerl, G. U. 431. [4]) Pangerl, G. U. 431, 604. List v archivu Orlickém (d. 1336, 6. Jan.), kdež stojí, že Zvíkov zastaven byl v 9500 kop. a udílí se Petrovi na čas života, jest hrubý falsifikát. List (d. 1337, 18. června) Janův, jestli 2280 kop do sv. Václava zaplatí, že Zvíkov Petrovi do života zůstane, jestli nezaplatí, že jej mají i dědicové jeho do vyplacení držeti, jest obsahem svým sice podezřelý, ale písmo a pečeť jsou pravé. [5]) Archiv Orlický. Nové počítání stalo se roku 1341. Král zastavil Petrovi tytéž a jiné statky a v záruku slíbil zastaviti Zvíkov do života, kdyby se Petrovi nějaké překážky udály. [6]) Tomkovy dějiny Prahy I. 422. [7]) Maj. Carol. v arch. č. III. 85. [8]) Archiv arcibiskup. [9]) Brandl, cod. dipl. VIII. 127, Hubert's Regesten. [10]) Archiv Orlický, potvrzený králem Ladislavem r. 1454, 22. září. [11]) Archiv Svatomářský, DD. 21, str. 165. Léta 1392 bydlil Ořík v Písku. [12]) Pelzel's Wenzel I. 291, Grünhagen Lebensurkunden 93. [13]) Arch. č. I. 392, poprav. kniha 9, 20. Král Václav zapsal jemu a synu jeho Janovi Romankovi r. 1401 ves Dubenec a dvůr Byčov. (MS. Vídeňský.) [14]) Archiv Třeboňský DD., arch. č. VI. 26, lib. conf. VII. E 19. Za opravování Zvíkova a Hluboké dluhovali králové Odranci 400 kop. (Rkps. Roudnický VI. F. b. 19. f. 147.) [15]) Arch. č. I. 537—538.

viděli, měl nad některými vesnicemi u Orlíka moc purkrabě Písecký. Hrad Zvíkovský byl prý pod ochranou nejvyššího purkrabě Václava z Dubé, a úředníkem jeho tu byl *Jan Hájek z Hodětína*. Vyskytuje se tu jako purkrabě ke sklonku roku 1420 a bráně hrad a okolí míval nejedny ústrky se sousedy svými a poskytoval útulku kněžím pronásledovaným. Na hrad Zvíkov byli prý již v dubnu téhož roku utekli mniši Milevští nesouce sebou tělo blahoslaveného Jarlocha († r. 1227), prvního téhož kláštera opata, kteréž uloženo potom v kapli jedné. Na památku toho vymalován byl prý na zdi kaple obraz, jak andělé rakev s ostatky blahoslaveného k nebesům povznášejí a dole nábožní páni Zvíkovští klečí za přímluvu prosíce, kteráž vyznačena byla nápisem takto: Sv. Jarlochu, Boha a jeho matku pros za nás.[1]) Purkrabě Hájek pojat roku 1424 v příměří mezi Tábory a Oldřichem z Rožemberka učiněné, tak že se mu na nějaký čas ulevilo.[2]) Po Hájkovi následoval v purkrabství *Hanuš Kaplíř ze Sulevic*, jenž straně katolické roku 1427 s hrady svými Zvíkovem a Žebrákem pomáhal.[3]) Po něm tu byl purkrabí *Kunata Kaplíř ze Sulevic*, jenž r. 1428 do Lašovic a r. 1430 do Oslova katolické faráře podával.[4]) Za něho dokázal hrad Zvíkov sílu svou a pevnosť proti nepřátelům jej obléhajícím.

Dokud se nacházela Bechyně v držení královských, byl Zvíkov proti Táboru takořka kryt; jinak dopadalo, když Bechyně v moc Táborův upadla (r. 1428 o sv. Havle). Zvíkov stal se Táborům nepohodlným. Na jaře r. 1429 vytrhli Jan Bleh z Těšnice, hejtman na Bechyni, a Mikuláš z Padařova, hejtman na Ostroměci, s lidem svým a mocí, kterouž vyslali Písečtí, Sušičtí a Klatovští a přibyvše před Zvíkovem dne 21. března před velikonočními svátky položili se u nynější Varty,[5]) a z té strany všechen příjezd ke hradu zamezili. Také tu postavili ke své obraně jakési opevnění, jehož památky se posud nacházejí. Ačkoliv tu leželi až do času sv. Jana Křtitele, přece nic neprovedli; pak Oldřich z Rožemberka ujav se Zvíkovských sprostředkoval příměří. A tak Táboři spálivše sruby a hradby své zase odtáhli.[6])

Šťastný výsledek obléhání děkovati bylo nejen poloze hradu, nýbrž i obraně jeho důmyslně řízené. Jako Zvíkov dostaven jest v hlavních svých částech, kterým se nyní slušně obdivujeme, za rodu Lucemburského, tak zdokonalena jest i od rodu tohoto obrana hradu, ač v podstatě již z dob posledních Přemyslovců pochází. Obrana hradu spočívala nejen na čeledi, kteráž ostatně v čas míru skrovná byla, nýbrž i na *manech* ke hradu služebných; neboť zřízení to a takové ušetřilo v čas míru veliké náklady na lid válečný, ale poskytovalo přece v čas války vydatné pomoci. Povinností manů byla služba na hradě, kdykoliv k ní zavoláni byli. Man bydlící v Křesicích měl povinnost many Nepodřické, Mladotické a Bošovské, kteří pod jeho správu slušeli, obejíti, jednomu každému obzvláště oznámiti, aby nahoru jeli a přijev s nimi a postaviv před purkrabí nebo pánem mohl zase odejeti. Manové pod jeho správou jsoucí (3 v Nepodřicích, 2 v Mladoticích a 1 v Bošovicích) povinni byli míti kůň za 15 kop, přední a zadní kus zbroje, šorc, rukávy, plechovnice, obůjček, peklinhaub, kuši s střelbou a hever. Jeden man ve Stražovicích měl pod svou správou tři many ve Stražovicích, Kožlí a Draheničkách, kteří též tak ozbrojeni byli jako předešlí. Služba jejich změněna jest později na úrok; kdo se poddal v plat, platil do roka 3 kopy. Až dosud mluvíme o *manech jízdných*. Byli také *pěší manové*, totiž 2 ve Stražovicích, 1 v Nýřci a 5 v Cerhonicích; ti měli v čas vojny jen po předním kusu, oboječku, peklinhaubu, kuši, šavli a heveru. V Radobytci, Nepodřicích a Nýřci byli nad to služební manové, jejichž povinnosť později v úrok proměněna.[7]) Manové byli povinni také berněmi královskými, a když se jim rozkázalo, buďto do Prahy pro sůl nebo jinam jezdili a pšenici k pivováru dodávali.

Proti tomu měli také manové svá práva. Předním právem bylo, že man jen lidmi sobě rovnými a zase many souzen býti mohl. Na hradě Zvíkově osazován z nich soud, kterémuž předsedal purkrabě; zde vyřízeny jich pře, smlouvy a prodeje, a prodal-li kdo, zapsáno se svolením purkrabovým ve dsky dvorské, jako každé veliké manství.[8]) Avšak manové někteří (zejména v Humňanech a Jehnědně) měli starodávné svobody potvrzené králi roku 1497 a 1522, totiž tyto: 1. Kdežkoliv jeli nebo šli, cla neplatili. 2. Po svém svobodném i na království (t. j. v lesích králových) zajíc, pták s tenetem, chrtem, jestřábem honiti a zabiti mohou a jiným nedati. 3. Les syrový a suchý sobě k stavení a pálení sekati mohli. 4. Statkové jich s přítele na přítele nejbližšího připadali podlé kšaftu udělání. 5. Vdala li se která manželka s radou přátel svých, díl svůj sobě nesla, pakli se která svévolně vdala nebo statku odešla, měla právo

[1]) Dobner, Mon I. 25. [2]) Arch. č. II. 54, III 246, 494. [3]) Fr. Bezold, K. Sigmund II. S. 166. [4]) Lib. conf. IX. E 7. G 1. [5]) „In uno monte contra castrum“, dí Bartošek (p. 160), nikoliv „ante castrum“, pročež všechny domněnky o souvislosti starého náspu u božích muk s Tábory (Bernau I. 445) odpadají. Takéť jest násep příliš blízký od hradu. [6]) Bartošek dí „novum castrum excremantes“. Srv. Palacký IIIb. 323. Zbytečné hloubání v Poutníku od Otavy II. str. 19. [7]) Manové byli okolo l. 1460: Sokol z Křešic, Hřimata z Nepodržic, Mareš odtudž, Kovářík a Sulek z Mladotic, Svojše z Bošovic, Zobal z Nepodržic, Vítek ze Stražovic, Kouba ze Stražovic, Jan Kyselice z Kožlí, Havel z Draheniček, Průša ze Stražovic, Šavel ze Stražovic, Jan z Něrče, Ondra Tikal, Vaněk Kalous, Jiří rychtář a Matěj Petřík z Cerhonic, Hrdlo a Duchoň z Radobytec, Kříž z Něrče. Kromě toho připomínají se manství v Ostrovcích, Záhořanech, Heřmani, Březí, Klokočíně, Vráži, dvůr pohonči v Klucích, jiný dvůr v Klucích, Budičovicích, Malevě, Sluní, Nerestcích, Myšenci, Pohořovicích (dolejší a hořejší), Žďáru, Skočicích, Krči, Milenovicích, Jehnědnu, Humňanech, pak dvory Zarozdice a Polanka. [8]) Arch. č. I. 163. Srv. o manech Pam. arch. VI. 194.

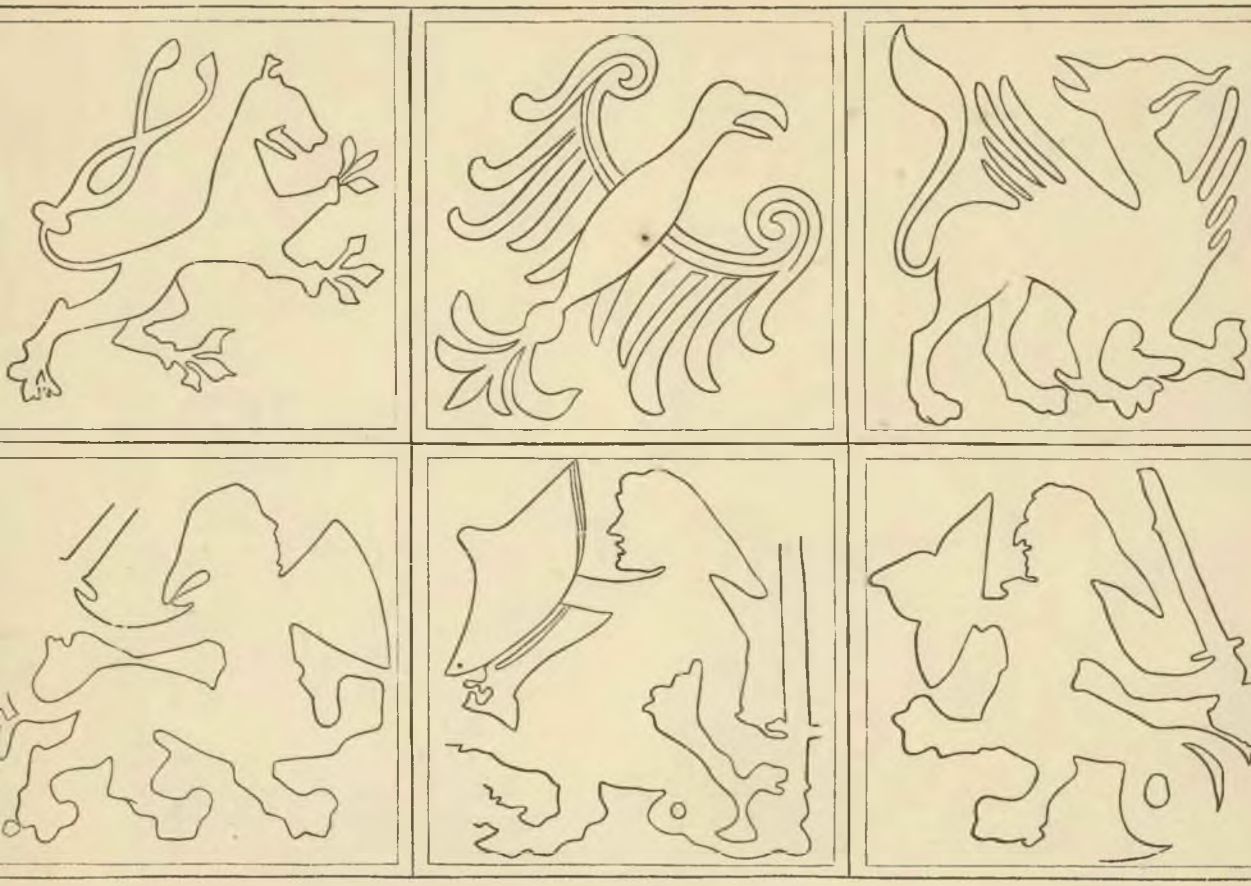
10 kopami odbyta býti.[1]) O zachovávání těchto svobod sami manové pečlivě dbali. Když manům Radobytským, Stražovským a Cerhonským háјeno zápisnými držiteli, aby v lesích Zvíkovských dříví si brali, stěžovali si na toto zkrácení u císaře Zikmunda; tento pak nařídil (r. 1437, 19. dubna) Oldřichovi z Rožemberka, aby je při této svobodě, kteréž předci jich od starodávna užívali, zanechal.[2]) V 16. věku část manství prodána k cizím panstvím, některá za zboží zpupná vysazena a díl jich zůstal při hradě. Ještě roku 1584 patřila ke Zvíkovu manství v Budičovicích (troje), v Milenovicích, v Krči, Klokočíně, Jehnědně, Kožlí, Draheničkách a Stražovicích.[3])

Zjednal-li Oldřich z Rožemberka příměří mezi posádkou Zvíkovskou a Tábory, jednal tak z rozkazu císařova a ve prospěch svůj. Proskakovaly totiž pověsti, že chce Kunata se Zvíkovem přistoupiti ke „kacířům“, jako to byl již bratr jeho s hradem Vintrberkem učinil. Císař Zigmund zprávu o tom obdržev, důtklivě a nejednou Oldřicha napomínal, aby Kunatovi nějaký svůj zámek za Zvíkov dal, nebo kdyby to tak nešlo, Zvíkov vyplatil a k své ruce vzal. „Neboť jsme toho dosti široce zpraveni,“ — píše císař r. 1429 dne 7. září, — „kdyžby ten zámek nebyl pod naší mocí a s naší stranú, žeť by skrze to přieliš mnoho zlého nám i této zemi mohlo vyjíti. Protož což móžeš najviec v tom pospěš, ať by se to nezmátlo.“ A když král zase po pěti dnech Oldřicha napomínal, bylo již jednání s Kunatou ukončeno. Dne 12. září uvázal se Oldřich ve Zvíkov, t. j. přijal jej pod vrchní svou opravu, slíbiv Kunatovi hrad svůj Zbiroh a nad to hotové peníze dáti. Císař Zikmund jsa toho velice vděčen připovídal Oldřichovi (17. září), že mu za jeho práci dobrý koláč dá, ale tak snadno to přece s postoupením hradu nešlo.[4]) Oldřich poslal prý k němu Mikuláše z Krchleb a jiné vladyky, aby jim Zvíkov odevzdal, ale Kunata nechtěl tak učiniti pro nějaký zápis na několik vsí Milevských Matějovi Brusovi učiněný, žádaje, aby dědici splaceni byli.[5]) Vlastní příčina, tuším, byla, že si Kunata na císaře „četl škody“, kteréž vzal on i tchán jeho Hájek chováním hradu. Tak se jednání o Zvíkov dlouho protáhlo. Teprve když byl Zikmund (r. 1431, 8. června) Oldřichovi plnou moc dal, aby s Kunatou o sstoupení Zvíkova a odevzdání vězňů, kteréž dosud kacířům zjímal, jednal, dovedeno na vrch toto „tadinkování“. Tak se stal pánem Zvíkovským pan *Oldřich z Rožemberka*. Potom přikázal Zikmund (r. 1432, 23. května) lidem kláštera Milevského, panství Tynského,[6]) arcibiskupství Pražského a panství Hlubockého, pokud tyto držel Hájek, aby všichni poslušni byli Oldřicha.[7]) Nad to dovolil císař, aby se Oldřich uvázal v Protivín, kterýž byl ke Zvíkovu velmi příležitý.

Oldřich dosadil (r. 1431) za purkrabě *Mikuláše z Krchleb*, udatného vladyku, kterýž u Lipan první r. 1434 do vozové hradby Táborů vnikl.[8]) Řízením Mikulášovým provedeny na hradě důležité opravy; tak opraveny most přes Otavu, poškozený velkou vodou; most zdvihutý ke hradu (r. 1431), pokryta znova některá stavení, jako stodoly, konský mlýn, postaven dům písařský, zřízena pec, opraveny hradby a brány a naděláno drahně srubů (r. 1432). Také část cesty u železné brány opravena. Důležité bylo též zaopatření vody pro hrad. Na jaře r. 1433 dělány trouby dřevěné a železné, potom vyhlouben rybníček na pláni, a poněvadž se měly trouby vésti místy skrze skaliska, příkopy tu mocně prolamovány.[9]) Poznavše, jak nebezpečná byla hradu Varta, nebyla-li osazena, dali i tu nové náspy zdělati a takto hrad na této straně ubezpečiii. U velké věže čili hlásnice opraven zámek (r. 1434) a udělán k ní veliký řebřík (r. 1436), takový též udělán ke druhé zdi.[10]) Na pavlačích hradeb a stavení pracováno pořáde po ta léta, také pokryty světnice čelední a velká síň, jejíž střechu byl vítr potrhal (r. 1436), opravena cesta vedoucí podhradím, postaveny nové maštale, udělán nový haltéř a konečně drahně planěk zakopáno (r. 1437). Výlohy za tyto práce svědomitě v rejstra sepsány.[11]) Neboť práci tak nákladnou nechtěl pan Oldřich ze svého měšce konati, řídě se zásadou tehda platnou, že má král sám i na opravu zastavených zámků náklad vésti. A to si také zabezpečil. Roku 1437 dne 19. října dán mu zápis, že mu Zikmund hrad Zvíkov, opravu královskou a berni na klášteře Milevském v 15.000 kopách zastavuje.[12]) Dne 21. října vydán mu list druhý, aby mohl opravovati zdi, příkopy a jinou ohradu Zvíkova do 2000 kop, a to aby při výplatě přičteno bylo.[13]) Z těchto peněz vydáno do roku 1448 necelých 300 kop.

Pan Oldřich přicházel na Zvíkov jen zřídka, a to tenkráte, když tu nějaký sjezd držán býti měl. Bylo to zvláště r. 1446, když se o uvedení krále do země jednalo. Jakýsi sjezd pánů strany katolické i pod obojí v té příčině stal se na Zvíkově dne 13. března, ale co tu ujednáno, není známo. Oldřich se

[1]) Archiv Orlický a DD. 17. f. 281. [2]) Arch. č. I. 47. Srv. i děje naše k r. 1458. [3]) Archiv Orlický. [4]) Arch. č. I. 28—32. [5]) Tak jest v listu císařově d. 1430, 11. září, kdež Zikmund zápis svůj d. Brusovi roku 1421 ruší, ale list ten jest nám podezřelý, poněvadž dotčený majestát ve své váze zůstal. U výtahu Březan v listech Švamberských, f. 87. [6]) Obmezeno r. 1432 dne 15. června jen na část téhož panství. (Arch. Třeboňský.) [7]) Archiv Hlubocký. Srv. Březanovu kr. Rož. Avšak vsí Hlubockých Oldřich nedostal, neboť těch postoupil Kunata — jak svědčí r. 1433 dne 29. června — na rozkaz králův Mikuláši z Lobkovic. [8]) Archiv Orlický a Třeboňský, arch. č. III. 505. [9]) Také opravena hradba podhradí blíže nynějšího přívozu a opatřena brani prsnou a sruby, rovněž i hradba u pivovaru a postaveny nové sruby v místnostech, kteréž ani nedovedeme již určiti (u světnice Holcovy, na srubě Jana Luska). [10]) Ještě léta 1435 byl Mikuláš purkrabí. (Arch. Třeboň.) [11]) Důležitá tato rejstra chovají se v archivu Orlickém „Labor castri Zvíkov“, bohužel, jich několik schází, nebo některých již roku 1573 před rukama neměli. [12]) Orig. v arch. Orlickém, DD. 6, str. 119. Březan v listech Švamb., rkps. Vídenský. Na jisto z toho následuje, že jest jiný list téhož dne daný (Pangerl, G. U. 431) podvržen. [13]) Arch. Orlický, arch. č. III. 519.

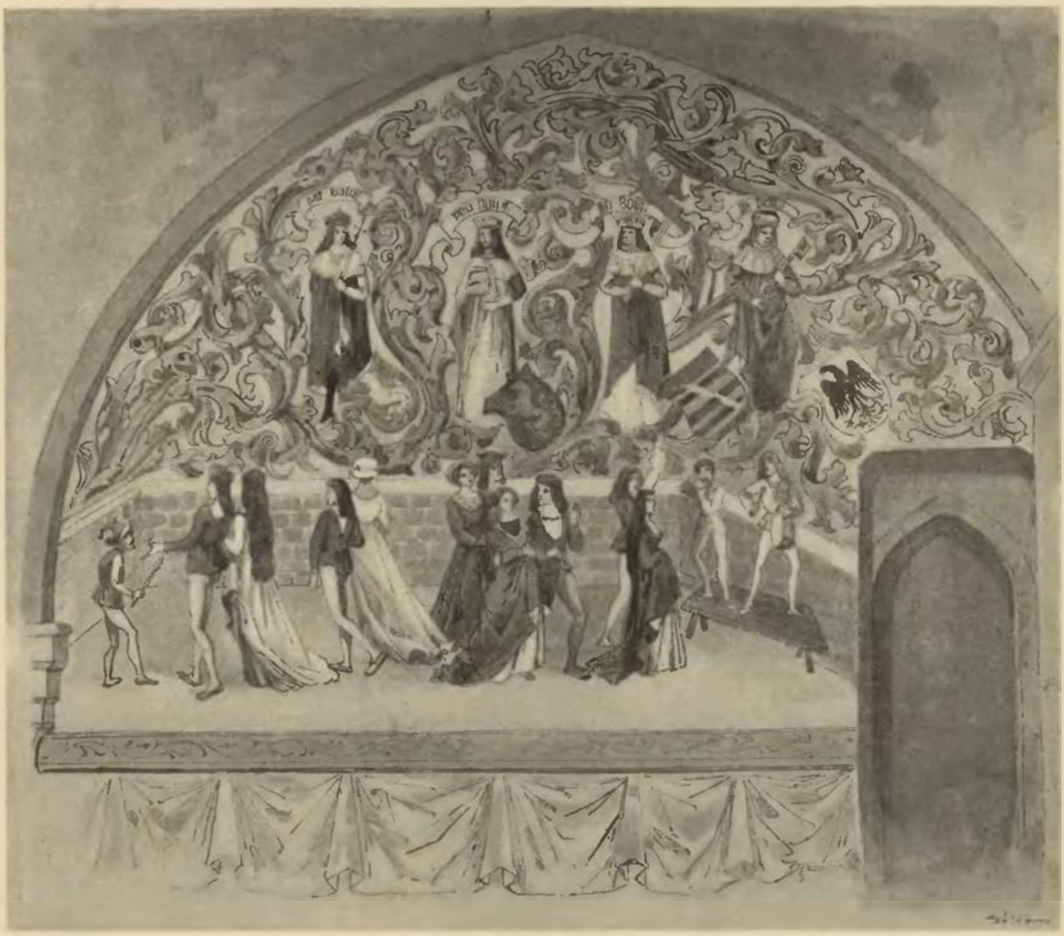
Dlaždice v kapli Zvíkovské.

tu několik dní pozdržel a dne 16. března mezi panem Plavenským a Šumburky v jisté sporné věci výpověď učinil. Roku 1450 dne 2. března svolán druhý sjezd Zvíkova k uklízení pří, kteréž byly mezi jednotou Poděbradskou a Strakonickou, ale žádaného cíle tu nedosaženo, neboť teprve potom přišlo k boji.[1]) Až do roku 1451, kteréhož Oldřich panství svá synu *Jindřichovi* odevzdal, purkrabovali na Zvíkově roku 1443 Vácslav Vlašek z Mileňovic, r. 1446 Petr od Dubu, r. 1446 - 1458 Lipolt Víta ze Rzavého,[2]) r. 1459—1461 Mikuláš Víta ze Rzavého.[3]) Na hradě se v těchto dobách pilně stavělo. Roku 1440 vystavěl Domek, mistr zednický z Mirovic se zedníky z Březnice, Krásné hory a Nevězic novou bránu, po čemž stará brána zastavena a zeď vedlé ní slušně opravena. Na velkou věž uděláno nové podsebití a pokryto šindelem (r. 1440—1441), konečně opravena i brána Vltavská v podhradí. Roku 1442 stavena nová hradba za Vartou, některé zdi opravovány a k lepší obraně hradu vylomeny ve hradbách dvě branky. Palác královský a hlásnice zopraveny roku 1444 a po dvou letech dostala i kaple a věž hlízavá nový kryt šindelný. V následujících letech vykonány některé menší opravy, plaňky na rozličných místech zasazovány. Roku 1449 postavena nová kamna z cihel ve veliké světnici, dělány marštale za červenou věží a vyzděny kus cesty a cisterna před kuchyní. Když vznikly války mezi Strakonickými a Poděbradskými, udělány nové plaňky okolo podhradí a pavlače na zdech bedlivě zopraveny (r. 1450). Roku 1451 postaveny nová zděná chlebnice a komora kuchaři, podezděny plaňky pod psincem a některé jiné menší opravy provedeny.

Oldřichovi synové *Jindřich*, *Jan* a *Jošt* obdrželi r. 1454 od krále Ladislava zápis na vsi, které se od Hlubockého úřadu ke Zvíkovu držely, a to proto, poněvadž byl Oldřich 3000 kop ze sumy zápisné slevil. A r. 1457 učinil Ladislav týmž bratřím tu milosť, že z hradů Zvíkova a Protivína do životů jich splacováni býti nemají.[4]) Za vladařství Jindřichova opravovány pilně a dlážděny cesty na hradě, dělány

[1]) Palackého děje I v a. 123, 126, 199. Srv. i arch. č. III. 41. [2]) Světec. paměti I. 205, DD. 61, str. 314—430, arch. Svatomář., arch. č. I. 427. [3]) DD 61. str. 433—448. [4]) Arch. Orlický, arch. č. III. 566.

nová žitnice (r. 1453) a vápenice k pálení vápna (r. 1454), opraven srub kněžský (r. 1455) a udělán před hradem mocný val tím způsobem, že zaraženo lešení z doubí a do něho kámen a země metány (r. 1456). Téhož roku dělán krov na králově síni a ta práce se protáhla až do příštího roku. Roku 1457 udělán k věži okrouhlé žebřík a vylámán hlouběji příkop. Téhož roku zemřel pan Jindřich a následoval po něm bratr jeho *Jan*. Když král Jiří r. 1458 do Rakous vtrhnouti obmýšlel a pány české a moravské do pole volal, chtěl jej také Jan se svým lidem doprovoditi. [1]) Svolav služebníky své, žádal také many hradu Zvíkovského, aby s ním táhli, ale ti dali za odpověď (9. července), že chtějí rádi mu sloužiti jako i prve, než toho žádají, aby vedlé svých práv za hranice království vedeni nebyli. Zůstal tedy Jan na tom (21. července), aby

Fresko ve staré síni na Zvíkově. (Viz str. 11.)

s ním šli ti, kdož by dobrovolně chtěli, a opat Milevský požádán, aby dal ku pomoci na vojnu vůz s koňmi, našpihovaný na čtyři neděle. [2]) Když nastaly známé války náboženské, ve kterých Jan králi stranil, opatřen byl Zvíkov dobře zbrojí a zbraní. Byloť tu šípů nasazených 21 kop, nenasazených 24 kop, tři soudce zabedněné salnitru (každý soudec o centnéři), síry jeden soudec zabedněný a čtvrť láky prachu (láka $1^3/_4$ soudce a jedna lahvice), olova kub načatý a slitého 3 kusy, 2 houfnice, 1 tarasnice a 24 píšťal. [3]) Na rozkaz Janův vystrojil purkrabě Ondřej z Údimě v červnu r. 1468 200 pěších z úřadu Zvíkovského, jízdných na orných koních co mohl a 8 vozů tak, že se na každém voze 12 motyk a tolikéž sekyr, necek a lopat nacházelo. Při rozsáhlosti panství zavalilo mu dosti práce, nežli všechny lidi obeslal. [4]) Lid ten vedl Jan králi Jiříkovi na pomoc, ale začav téhož roku kolísati u věrnosti odstoupil od krále a spolčiv se

[1]) Palackého děje IVb., str. 41. [2]) Arch. č. I. 227—228. [3]) Arch. Třeboňský. [4]) Arch. č. I. 229. Před tím byli purkrabě r. 1465 Jan, r. 1466 Kunrát z Petrovic. (DD. 61.)

s jednotou panskou, jal se škoditi bývalým svým nepřátelům. Následek toho byl, že přišlo v okolí Zvíkova a Helfemburka k tuhým a častým půtkám, neboť strana králova byla v Prachenště velmi silná. Roku 1469 dne 23. dubna poslal Lev z Rožmitála na Zvíkov list odpovědný a s ním škodila Rožemberským drobná šlechta okolní. Za takových okolností napomínal Jan Ondřeje z Údimě a Markvarta z Kozího, kteří na Zvíkově veleli, aby byli pilni zámku a věděli-li by, že by bylo potřebí 10 pěších více přijíti, od 10. až 20. aby přijali a jim z holdů, kteréž na nepřátelských statcích vybírali, zaplatili. Na takové napomenutí byli oba páni ostražiti. Když Bechynští v červenci roku 1469 okolo Zvíkova obcházeli, poslali 20 nejlepších pacholkův, aby na ně postáli, ale poněvadž tito jinam šli, nežli jim bylo kázáno, přišli do neštěstí. Když totiž ve stráži stáli za Oslovem již chtíce domů jíti, tu na ně náhodou honci uhodili, zjímali je a tři zranili. Zajatí odvedeni na Bechyni. Nehoda ta z části napravena o několik dní později, když Zvíkovští lidem královským u Helfemburka drahně dobytka, koní a ovec pobrali; dobytek za výkupné potom lidem navrácen. V září téhož roku přibylo na Zvíkov 16 koní a 36 pěších, ale ještě se to purkrabí málo býti zdálo a žádal, aby mohl více lidí přijíti. [1]) Za těchto let pracováno ovšem také o hradu a jeho částech. Roku 1458 opravována cesta z hradu do podhradí, kopána hlína k baštám a vozena do parkánu, kdež bašty lepili a trámy zazdívali. Roku 1462 zděno mnoho, staven srub, lepena pavlač na plášti, kuchyně bořena a nová zedníky dělána. Později dělány obročnice (r. 1464), plaňky pod kaplou (r. 1465), opravena brána Vltavská, pobita světnice na plášti (r. 1466), dělán srub u městečka (r. 1467), pavlače zopravovány (r. 1468—1469). A že opatrnosti při všem potřebí bylo, ukázalo se r. 1469. Neboť Písečtí a Vodňanští, Malovec a někteří ze zemanův okolních sebravše se tajně, časem večerním položili se u hradu Zvíkova, nočním pak časem, když se všichni na hradě upokojili, přistavili na zdi řebříky a lezli do hradu. Již jich nemálo na hradbách, ani hlásní pokřik učinili. Purkrabě Smil Hodějovský obořil se na lezoucí s lidem svým, mnohé pobil a jiné zajal; mnozí také zahynuli po hlavách s řebříků padajíce, a jiní, kteří ještě dole byli, srozuměvše tomu, že nic nevyřídí, obrátili se zase k Písku. Smil vyraziv z hradu pronásledoval nepřítele, byv však poraněn do stehna vrátiti se musel. [2]) Hned potom obeslal purkrabě Váchu zedníka a dal ty zdi okolo městečka a hradu, „kdež měli kacíři zámek zlézti", opraviti. S pilností dělány zdi okolo zámku, pobíjena okrouhlá věže a dělány mříže v branách a opravována stavení (roku 1470). Roku 1471 pleteny ploty v městečku a r. 1472 dělán koňský mlýn. I jiné práce bylo dosti. Dílo to řídili purkrabě r. 1459—1460 Mikuláš Víta ze Rzavého, r. 1462—1464 Jan z Petrovic, r. 1466 Kunrat z Petrovic, r. 1468 Ondřej z Údimě, r. 1469 Bušek z Buzic a Smil z Hodějova. [3])

Roku 1472 nastaly mnohé půtky s Týnskými. Purkrabě Jan Štmelinský z Neprochov pobral jim v lednu herynky, kteréž vezli do Tábora. Později scházeli se Zvíkovští na lesy a odtud lidi Týnského panství hubili a pálili, proti čemuž jim dal pán jich Jan ze Soutic povolení, aby se bránili. A tu bojíce se lidé ve vsech zapálení, utekli na vršek do lesa a tu se na ně zasekali. Zvíkovští na ně udeřili, ale nic nepořídili. V dubnu zase vyšli na lidi panství Týnského, jedny zranili, druhé zbili, statky jejich pobrali, a což pobrati nemohli, na místě spálili. O sebrané věci se dělili, i do Milevska některé věci přineseny [4]) Když po smrti Janově († r. 1472) syn jeho *Jindřich* v držení dědictví Rožemberského následoval, zůstal v purkrabském úřadě zase Štmelinský, jenž svévolně nové půtky začal. Mezi příměřím sáhl roku 1473 v červenci na lidi Mirotické pana Lva z Rožmitála mocí, nutě je k robotám a pobral jim, ačkoliv se na smlouvu podávali. Lev proto Jindřichovi tuze domlouval, aby se lidem lehkým nedal navoditi „na první otcovskou stopu". Nemíně té svévole trpěti, bránil se svou i kraje pomocí, jsa hejtmanem krajským. Neboť Štmelinský maje list Lvův panu Janovi odeslati, otevřel jej, přečetl a zase panu Lvovi poslal. (Potom jej poslal Lev Janovi do Krumlova.) Pro tuto všetečnosť rozzlobil se pán velice a domluviv Štmelinskému takto doložil ve svém listě: „A prosím tebe, piš mi, co jsi, a kde a které strýce máš, ať bych věděl také kterak psáti." Štmelinský se bránil tomu jak mohl, dav napsati, že jest dobrý (urozený) člověk, a aby odpovídal, které strýce má, toho bohda že není potřebí. [5]) Velké dluhy, jimiž se rod Rožemberský v letech předešlých zavedl, přiměly Jindřicha a bratří jeho, aby část svého dědictví prodali. Roku 1473, 28. září prodali hrad Zvíkov s panstvím, dvůr Cerhonice s příslušenstvím, klášterství Milevské, kromě toho co opat držel, ale s vesnicemi n. Brusovi zapsanými a konečně vsi od hradu Hluboké panu *Bohuslavovi ze Švamberka* za 13.000 kop, kteréž kupující na jistý způsob zaplatiti se uvolil. Zároveň mu všechny majestáty a dobré vůle na ta zboží odevzdali. [6])

Bohuslav byl pán, jemuž bylo tehda málo rovných. [7]) Jsa pán nábožný, dobrotivý a spravedlivý, vychoval tak i své syny a vnuky, a tak se uhostil na Zvíkově rod pravé staročeské poctivosti, „sine

---

[1]) Arch. Orlický, arch. č. I. 229—239. [2]) Hájek na listě 442, Paprocký o st. pan. 35. Jireček o Hodějovských na str 4. [3]) DD. 5, str. 74, 61, str. 433, 468, 483, Březan, listy Švamb. f. 64, arch. č I. 228—237. [4]) Arch. č. I. 238, V. 334—336. [5]) Arch. č. I. 239—242. [6]) Arch. Orlický, rkps. Vídenský. Březan, listy Švamb. f. 61. [7]) Výtečná jeho charakteristika položena při popisu hradu Krasikova.

fraude et dolo", jak staří říkali, a poněvadž neméně umění jako ctnosť milovali, lze říci, že měl Zvíkov za nich svůj zlatý věk. Zvíkov ujal pan Bohuslav v ty doby, když doburovaly války náboženské; i bylo třeba velké ostražitosti, aby nebyl hrad přepaden a ztečen. Když v zimě r. 1477 pověsti proskakovaly, že se Táborští a jiní k válce na hotově mají, dal Jan z Trnové hejtman [1]) pilně na Zvíkově hlídati. V podhradí osadil hned ponůcku a na hradě měli dva zemané ponůcku k těm prvním ponocným, a aby se nemohla zrada státi, ustanovoval lidi k ponůcce teprv u večer, když se zámek zamykal. Takéť obesílal many, aby na zavolání pohotově byli, z panství vybíral dobré pacholky, aby byla posádka větší. [2]) Těžší časy přišly na Zvíkov r. 1478. Když poctivý a spravedlivý Bohuslav nechtěl to učiniti Matyáši, jenž se psal králem českým, aby mu zradou nějakého zámku v Čechách postoupil, tu provedeno na něm ošemetné násilí. Dne 27. ledna posláno Bohuslavovi na Zvíkov psaní od Jaroslava z Boskovic, vyslaného Matyášova, jímž byl do Budějovic velmi pilně ve zvláštních prý královských potřebách zván. Pak sotva pán vjev do města dne 30. ledna pod večer jat jest bez velikého hluku a zavezen do Uher. Syn Bohuslavův *Hynek*, mladík účinlivý a otci podobný, učinil nedlouho potom mír s králem Vladislavem a usadiv se na Zvíkově zámky své i rodu Rožemberského, jemuž byl Bohuslav poručníkem, dobře osadil. [3]) Konečný potom mír, utvrzený smlouvami Olomouckými, zbavil Zvíkovské starostí, a r. 1479 vrátil se také Bohuslav zase na Zvíkov. Roku 1481 přikoupil pán ves Královou Lhotu [4]) a r. 1484 učinil s Rožemberky památnou smlouvu o obapolných nápadech.

Již r. 1475 byl král Vladislav panu Bohuslavovi, nežli ještě poslušenství jeho podnikl, dovolil, aby na opravu hradu a dělání rybníků na zboží Zvíkovském do 1000 kop prodělati a naložiti mohl. [5]) Podlé toho dal Bohuslav na hradě zdi a střechy tvrditi a některé příležitosti přestavovati. Od něho také pochází nejedna sličná a spanilá úprava světnic a mnohé malby v kapli. Za něho vynaloženo na stavění hradu nad 3366 kop. Pan Bohuslav vykročil z živobytí r. 1490, syn jeho starší Hynek již o několik měsíců dříve, zůstaviv šest synův, a pohřben jest v hlavním kostele Pražském.

Jindřich ze Švamberka, mladší syn Bohuslavův z druhého manželství, uvázal se nyní ve všechna zboží rodu Švamberského, maje býti vladařem tak, jak u rodu Rožemberského ve zvyku bylo. Avšak toho nešetře dal pak Jindřich synovcům svým Bor, Kašperk, Holešice a některé vesnice od Zvíkova; tyto poslední pak Jindřich zase r. 1507 obdržel, směniv je za jiné vesnice. [6]) Vedlé povolení krále Vladislava (r. 1499) postavil r. 1501 most přes řeku Vltavu k potřebě netoliko své, ale i jiných poddaných a cizích lidí, k čemuž také pan Václav Zmrzlík ze Svojšína, držitel zboží Kosteleckého, na jehož grunty most vycházeti měl, povolil. [7]) Na zboží zápisná svoje i rodu svého obdržel rozličná obdarování. Roku 1508 svolil král Vladislav, že zboží ta jen králové nebo duchovní osoby k vlastnímu držení vyplatiti mohou, a r. 1509 dodáno k tomu, že mají pánům půl léta napřed dáti věděti. [8]) Kromě toho obdrželi rozličná nadání na vyzdvihování a dělání hor. Kromě hejtmanů nebo purkrabí (r. 1499 Jošta z Pruku, r. 1508 Mikuláše ze Slatiny, r. 1520 Jana Smrčky ze Mnichu) měl pan Jindřich na Zvíkově drahně služebníků, jako na knížecím dvoře. Byliť tu roku 1505 hejtman, purkrabě, komorník, 6 jízdných zemanů, 2 kněží, 4 písaři, 2 sládci, kuchmistr, 2 kuchaři, 3 pekaři, řezník, branský, vrátný, mostný, pověžný, 3 porybní, rybák, klíčník, zámečník, kolář, 3 kováři, bečvář, obročník, řezáč, topič páně, topič čelední, 11 vozatajův, 5 žen, několik pacholků; vše 63 osob. [9]) Zámek Zvíkov „na stavení velmi sešlý a pokažený" krášlil a zdobil, obdržev r. 1508 od krále dovolení, aby na něm 1000 kop grošů českých prostavěti mohl. [10]) Ze skrovných pamětí z té doby zachovaných víme, že se kupovalo pro hrad Benátské i zemské sklo, oboje v Klatovech, a Martin a malíř Blatenský že dělal skla ve velké a zelené světnici a v panských pokojích (r. 1504—1512). Některé světnice pozdvihovány, jiné znova v nových staveních zdělány, staré dvéře zazdívány, nové prolamovány. Také byly již hodiny na hradě. Posledním pořízením svým (d. 1520, 7. září) odkázal hrady Zvíkov a Švamberk *Kryštofovi ze Švamberka* a na Orlíce, strýci svému, tvrze Kestřanské pak panu Petrovi z Rožemberka, avšak toliko do živnosti jeho, synovci svému Janovi 5000 kop a příbuzným a služebníkům svým též po několika stech kopách. [11]) Zemřel r. 1523 dne 16. ledna a pochován v kapli na Švamberce. [12])

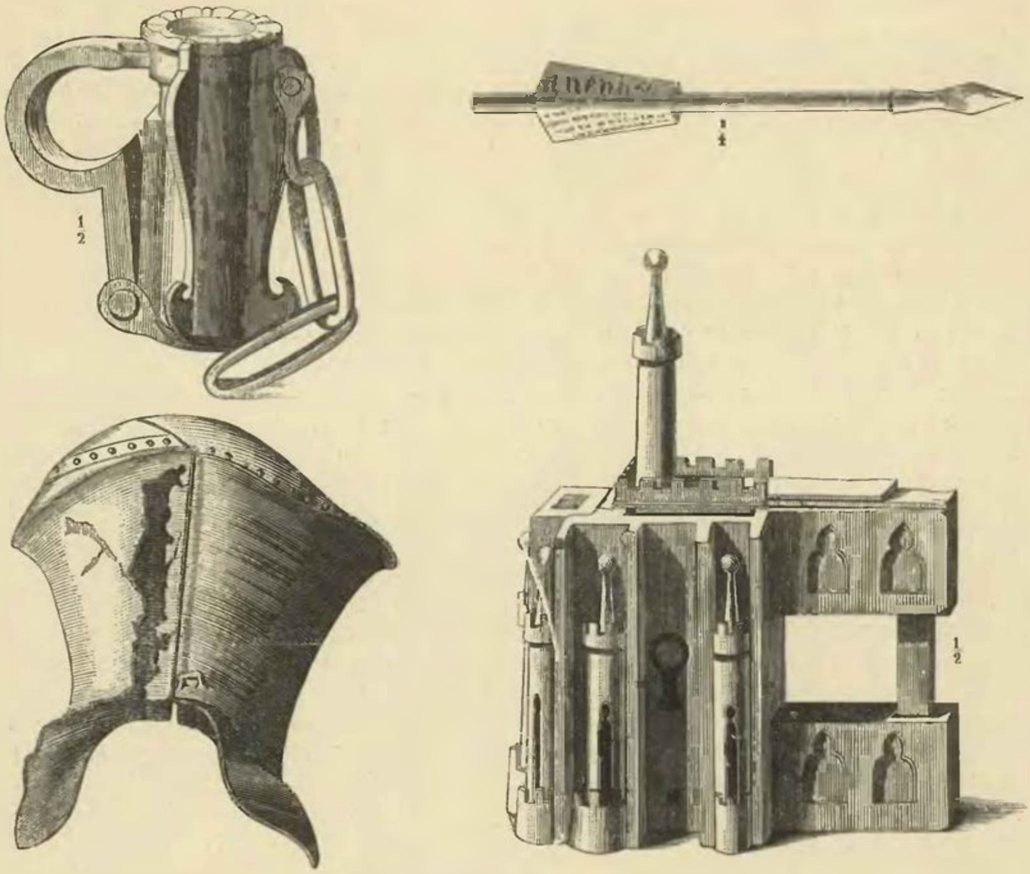
Také Kryštof krášlil Zvíkov. Od něho pocházejí některé malby v kapli hradské, zejména obraz sv. Kryštofa. Čeledi přijednal a mnoho lidí živil. Jak se zdá, byl Kryštof pán přísný a neuprosný. Když stavěl hrad Orlický a k práci málo robotníků měl, bral k robotám lidi ze Zvíkovska, kterýmž se to proti

---

[1]) Následoval po Janovi Mníškovi z Blahust, jenž byl purkrabí r. 1475. (Arch. č. V. 360.) [2]) Arch. č. I. 243. [3]) Palacký V a. 152—155, arch. č. V. 162. Purkrabí byl Jan mladší z Kněžic. (Arch. Třeboň.) [4]) Arch. Třeboňský a Orlický. Léta 1477 vyžádal si Bohuslav od Budějovských řemeslníka, jenž pánve a kotly zadělával. (Arch. mus.) Léta 1480—1482 byl purkrabí Pavel z Bruku. (DD. 61, str. 545—563.) [5]) Rkps. Vídenský. [6]) Arch. Třeboňský. Léta 1505 byl Ctibor z Martic purkrabí. (Tamže.) [7]) Arch. Orlický, arch. č. VI. 576. [8]) Arch. Třeboň., Březan, listy Švamb. [9]) Arch. Orlický a Plzenský, reg. sv. k. s. 1507—1509. [10]) Tamže, Březan, listy Švamb. f. 63. [11]) DZ. 6. B 26—27. [12]) Březan ve vývodu (Třeb.) Pam. arch. VII. 450.

dřevním časům cosi neobyčejného zdálo. Za to se manželka jeho Mandaléna ze Šelmberka v současném rukopise velice chválí. Kryštof zemřel r. 1534, zůstaviv syny *Jindřicha staršího, Jana, Bohuslava, Ratimíra, Václava* a *Zdeňka.* Ti zdělali dílčí cedule r. 1540 dne 23. července a takto se o zboží otcovské podělili: Jindřich obdržel hrad Zvíkov se zbožím Kestřanským, Jan klášterství Milevské, Bohuslav panství Orlické, Ratimír hrad Švamberk a ostatní dva panství Bechynské.[1]) V tom se stala změna r. 1544, tak že obdržel Ratimír od Jindřicha polovici hradu a panství Zvíkovského a za to jemu postoupil panství Švamberského, kteréž však Jindřich nedlouho potom prodal.[2])

Ratimír bydlil na Zvíkově při panu Jindřichovi (r. 1545), pak r. 1546 některý čas na Bechyni nemocný ležev zemřel. Po něm statek jeho na 4 díly rozdělen a připadl bratřím Janovi, Bohuslavovi,

Starožitnosti Zvíkovské.

Václavovi a Zdeňkovi. Když však všichni ti (kromě Jana) před Jindřichem zemřeli, synův po sobě nepozůstavivše, dědil po nich pan Jindřich mnohé statky a odtud Zvíkov sám držel. Týž pán byl pravý Staročech. Na „pýchu, nádhernosť a všelijaké zbytečnosti“ nevážil, byl pán pokojný, nerad se soudil a říkával: „Soudové chtějí veliké bedlivosti a nedopouštějí v kostelích bývati a modliti se.“ Summou: byl pán pobožný, svědomí dobrého, dobrým řádem a spravedlivý, při tom i milosrdný, lítostivý, rozumný, prozřetelný, neméně i mužný. Když r. 1562 o čase sv. Ondřeje bylo na Zvíkově přímoří, tak že každého dne takměř někoho odtud odvezli, pán nic se nelekal tu zůstávaje s dvorem svým, těšil se božími řečmi a o pobožných věcech vesele a rád rozmlouval. A jakož má každý svého koníčka, tak i pán „dle zahnání melancholie“ bláznů s stůl choval a s nimi divnou kratochvil provozoval. V psaní jednom, když o Vávru blázna žádán byl, Václavovi bratru svému odpověď dal, že raději dva i čtyři blázny k sobě přijme, nežli by jednoho od sebe dáti měl.[3]) Manželku svou první Kateřinu pan Jindřich dvě léta srdečně a upřímně

---

[1]) DZ. 45. D 29—30 a paměti o dotyčných statcích. [2]) DZ. 5 F 10. [3]) Březan ve vývodu pánů ze Švamberka

oplakával, avšak potom se přece zase oženil, zamluviv si Elišku, sestru pana Viléma z Rožemberka. Vdávala se v masopustě, avšak přínos na Zvíkov byl teprv po božím vstoupení. Téhož dne přijel Vilém a přední hosté do Vodňan s 241 koněm, v Písku k nim přibylo vzácných hostí, tak že potom byli 344 koně.[1])

Pečeť Přemysla (mladšího krále) 1252.

Pan Jindřich zřídil a upravil Zvíkov v té podobě, jako se posud spatřuje. Roku 1539 stavěna znova zeď za pekárnou a tu a tam pilíře přidělávány (r. 1540). Potom stavěno stavení nové nad novými vraty (záp. od paláce), a Honz malíř maloval tu strop a znaky, kteréž se posud spatřují. Nad marštalemi vše znova stavěno na starých zdech, nad obročnicí dělána dřevěná světnice, a světnice ve fraucimoru v nově založeném odlištována a fermežována (r. 1541); potom malováno ve fraucimoru (r. 1542) a komory podlé něho vybíleny (r 1543). Roku 1545 opravena střecha na domě ke starému fraucimoru a nad kanceláří a r. 1546 dělána nová kašna.[2]) Roku 1547 mnoho uděláno. Opravena cesta, která vedla od mostu na zámek, udělán rybníček za zámkem, z něhož vodu vedli na zahradách, a vyvožován z něho hnůj, také udělán nový most zdvihutý se z kobkami a tesanými mostnicemi, půdy některé znova upraveny a postaven mlýn nový pod zámkem. Roku 1548 zbořen chlév a místo se prázdnilo k postavení nového pivováru. Na ty a takové stavby povolili stavové Jindřichovi, aby mohl až do 1000 kop prostavěti, a král Ferdinand svolil k tomu, aby peníze ty k zástavní sumě připsány byly.[3]) Roku 1550 dodělán fraucimor, a Ondřej truhlář z Milevska dělal do něho a okolo kamen lavice, též dvéře všelijaké a lavičky do pokojův. Mikuláš Šlosar (t. j. zámečník) z Písku přepiloval kola a „minut nový“ dělal k hodinám u zeleného pokoje. Roku 1551 udělán ke kanceláři panské výstupek, kterýž spočíval na 3 krákorcích, tesána okna na novém domě, kterýž dělal Honz Vlach, a některé menší místnosti předělány. Od Zajíčka žida koupena skla do kaple. Potom vydlážděna cesta od řeky Vltavy až na hrad (r. 1552). Honz Vlach dodělával nový dům, v němž maloval malíř z Hradce, povýšil věž okrouhlou, v níž udělána světnička sklenutá pověžnému (r. 1554), a přikryl věž tu i vížku nad hodinami. Roku příštího stavěno na zdech u kostelíka

[1]) Týž v životě Vilémově, str. 2. [2]) V letech 1546—1548 opraven a dodělán kostel sv. Anny ve Štědronině. [3]) Sněmy II. 572, Březan, listy Švamb. f. 63, arch. gub.

Pečeť (majestát) Václava I.

a v jiných místnostech. Hejtman Jan z Počepic zle toužil na velký nedostatek, že vápna nebylo s grunty a kamení, toliko na spěch se dělalo, pročež mnoho cihel páleno.[1]) Téhož roku dal Jindřich nějakému starému Knoblochovi malovati erby rodu svého. Roku 1556 dělal Honz Vlach rozličné sklepy v paláci, podezdíval pavlače u stodoly, kdež se seno chovalo, udělal novou řezárnu a vrátnici. U kaple udělána nová dřevěná pavlač a cesta na předhradí vydlážděna. Konečně dán nový krov na velkou světnici a udělána nová stodola za červenou věží. Asi v ty doby vystavěn třetí most na Saníku Roku 1559 udělány nové a velké marštale, kteréž Honz Vlach stavěl, při nich nová šlachta a něco dále mlíčnice. Týž mistr vyboural a znova upravil západní stranu paláce (r. 1561) a tam rok práce vytesal. Potom přikryta kaple cihlami (r. 1562) a udělán nový kněžský dům (r. 1562—1563). Marek tesař dělal nový krov od hlízavé věže až nad kancelář, čili na západní straně paláce. Pro ty a takové práce dáno Jindřichovi na sněmě r. 1561 a králem Ferdinandem r. 1562 povolení, aby mohl 500 kop grošů prostavěti. Roku 1565 uděláno přístřeší, aby se jísti dávalo chrtům, jichž Jindřich mnoho choval, a pokryta besídka, ve kteréž pán sedával. Poněvadž byl příjezd ze zadní strany zámku obtížný, vylámána jest skála, aby se s vozy (a nikoliv jen na koních) jezditi mohlo (r. 1566) Roku 1567 projednáno dílo s Markem tesařem, aby pokryl hořejší bránu, pavlače u okrouhlé věže, schod k nim a druhý schod ke věži zdělal. Týž pokrýval také vápenici, vinopal a stavení od chlévu až ke kovárně (r. 1567). Lorenc Vlach dodělal fraucimor vedlé kostela a Jiřík Šneider jej pokryl (r. 1567) Týž Vlach udělal vůkol a vůkol štít nad hořejší branou. Po menších oprávkách vydlážděna cesta od hořejších vrat a proti pivováru, pokryta kolna, kde se děla chovala (r. 1571), prázdněna červená věže (r 1571—1572) a udělána nová roubená zahrádka za zámkem. Roku 1572 stavěl Honz Vlach nové stavení u dolejších vrat s pokoji, kteréž příštího roku ukončil, pak udělán i nový krov nad hlízavou věží.[2])

Již r. 1569 byl Jindřich synovcům svým *Kryštofovi* a *Hynkovi* kromě otcovského jich dědictví také panství Orlického postoupil, ponechav si toliko Lety a Jickovice pro pohodlí hradu Zvíkova. Zvíkov chtěl jim před svou smrtí odkázati Avšak již r 1570 zemřel Hynek, a proto určil Jindřich v posledním svém pořízení (d. 1572, v pátek po narození Panny Marie), aby se dostaly Zvíkov a Mirotice po jeho smrti Kryštofovi na ten způsob, aby dluhy na sebe přejal a odkázané peníze zaplatil. Choti své Elišce odkázal panství Kestřanské a Heřmanské do její živnosti.[3]) Zemřel r. 1574 dne 18. ledna v pondělí na úterý mezi 11. a 12. hodinou a pohřben ve sklípku v klášteře Bechynském, kterýž byl dal n Kryštof udělati. Tělo pána pobožného a skromného uloženo v truhle dřevěné, na níž plech cínový s nápisem přibit byl.[4]) Paní *Elišce Švamberkové z Rožemberka* zastavil Kryštof (v 15.000 kop míš.) do 7 let část panství Zvíkovského, totiž hrad Zvíkov (kromě dvou sklepův hořejších na věži hlízavé, kdež své spravedlnosti a listy měl, a komory, ve kteréž zbroj choval aby volný přístup a svobodné chození k nim měl), s kaplí, klénoty kostelními, mešním rouchem, dvůr v zámku (kromě kolny, ve kteréž se děla chovala), k tomu jisté dědiny, městečko Podhradí s kaplí sv. Mikuláše, kostelík sv. Anny, mlýn pod zámkem, cla z mostův, dvory v Oslově a Újezdci a 14 vesnic.[5]) Avšak dlouho tato zástava v platnosti nezůstala. Roku 1576 dne 5. února zemřela paní Eliška na Zvíkově, byvši mrtvicí poražena Hejtman Zvíkovský Oldřich Želízko z Tourového hned o tom panu Petrovi Vokovi zprávu dal, po čemž ihned se pán na Zvíkov vypravil, panství ujal a tělo mrtvé pochovati dal.[6]) Nedlouho potom postoupen jest Zvíkov zase Kryštofovi.

Tehda byl se stal slavný královský hrad již dědičným zbožím rodu Švamberského. Král Maximilian dožadoval se na Kryštofovi, aby mu 10.000 kop půjčil, a sám jej pobídl, aby Zvíkov a Milevsko na věčné časy koupil, k čemuž Kryštof přivolil. Panství vyceněno r. 1574 na 47.933 kop, sumy zápisné vedlé sečtení 22.900 kop českých grošů, mezi nimiž bylo prostavených asi 7278 kop (pokud se dokázati mohlo), a za zbývající peníze pak panství doprodáno (r. 1574, 13. září) a r. 1575 dne 19 září ve dsky zemské vloženo. Avšak potom ještě dlouhá jednání byla, na jaký způsob by suma trhová zaplacena býti měla.[7]) Od Zvíkovska odprodal potom Kryštof r. 1575 vsi Kluky, Březí, Křížanov, Veselí a Bílinu ke zboží Chřešťovskému, l. 1576 8 vesnic za Vltavou a dvůr, r. 1577 dvůr a ves Cerhonice k Čimelicku a drahně jiných osad a dvorův, konečně prodal r. 1581 dne 24. února klášter Milevský a 21 vesnic Bernartovi staršímu z Hodějova.[8]) Ze stržených peněz zaplaceny potom dluhy. Dětí z manželky své nemaje učinil r. 1582 srovnání strýcovské s *Janem Jiřím* a *Janem Vilémem ze Švamberka*, kterýmž zapsal veškeré zboží své, hrady Zvíkov a Orlík a tvrz Kestřany Tak i ustanovil v posledním svém pořízení d. na Orlíce

[1]) Arch. Třeboňský. [2]) Vše z akt a počtův archivu Orlického a arch. gub. [3]) DZ. 18. D 30. [4]) Pam. arch. VII. 405. [5]) Archiv Třeboňský a Orlický. Vesnice byly Oslov, Újezdec, Jickovice, Vlastec, Janný, Kašná hora, Třešně, Svatonice, Louka, Spole, Záhoří, Novosedly, Tukleky s hláskou v též vsi z 8 gruntův. [6]) Březanův Vilém 222. Petr Vok 66 [7]) Obšírnou a dobrou o tom úvahu hledej v Pam. arch VI. 88—95. Tamže i podrobný popis vesnic. [8]) DZ 18. F 24, 19 N 17, 65. H 25

r. 1582 v pondělí po neděli Invocavit.[1]) Kryštof byl, pokud víme, první ze Švamberků náboženství pod obojí; k téže víře znali se i někteří strýcové jeho.

O dědictví n. Kryštofovo stalo se podělení r. 1584. Jan Jiří dostal Orlík s příslušenstvím a některé vesnice od Zvíkova, Janovi Vilémovi připadly hrad Zvíkov s předhradím, s pivovárem a dvorem v ohradě ležícími, mlýny pod Zvíkovem a Květovem, podací v Podhradí, Miroticích, Záhoří, Oslově, na Červeném, poušti u sv. Anny a nad Květovem v horách, městečka Podhradí a Mirotice, vsi Oslov a Újezdec se dvory poplužnými, Kašná hora, Jamný, Třešně, Záhoří, Novosedla, Svatonice, Louka, Spole, Vlastec, Tukleky, mlynáři a břežáci, Jetětice, Stehlovice, Rukáveč, Branice, Osek, Osý (Vosey), Květov se dvorem, Velká, Jickovice, panství Kestřanské. Poněvadž na věži hlízavé hradu Zvíkovského majestáty, privilegia a obdarování králův rodu Švamberskému daná složeny byly v jednom sklepě, zůstali oba bratří na tom, aby ten sklep nejstarší z rodu sám opatroval a klíče od něho měl, avšak strýcům svým listův ke přím potřebných (ovšem jen na čas pře) půjčoval. Společným zůstal oběma dílům klášter Bechynský.[2])

Jan Vilém dal na nějakém ze svých zámkův malovati, užívaje k tomu malíře Ondřeje Pergera, ale ukončení těchto prací se nedočkal. Zemřel r. 1590 dne 11. září a pohřben v Boru.[3]) Poručenství nad sirotky zůstalými ujaly se napřed sestry zemřelého Eliška a Anna (r. 1590 – 1591), později, když se ho sestry odepsaly, byl poručníkem Jan Jiří.[4]) Za něho ještě nějaké práce stavební, kteréž řídil Jan Antonín Vlach z Milevska, dokonány (r. 1597). Též maloval pro něho malíř Ondřej Perger (r. 1591), ale není jisto, zdali na Zvíkově neb Boru.[5]) Vrchnost nad klášterem Bechynským prodal r. 1598 Adamovi ze Šternberka. Starší ze sirotkův *Jan Bartoloměj* poděkoval r. 1599 strýci svému z poručenství a usadil se potom na Zvíkově, odkudž také panství Borské spravoval, avšak zemřel již r. 1608 dne 12. května v noci na Zvíkově a pochován v Boru. Poněvadž děti po něm nezůstaly, dostaly se Zvíkov i Bor mladšímu bratru *Jiříkovi Ehrenreichovi* Tento osvobodil Mirotické od vrchnosti (r. 1610) a prodal vedlé smlouvy r. 1612 dne 4. září v městě Písku učiněné hrad Zvíkov se vším jeho příslušenstvím panu *Janovi Jiřímu ze Švamberka* na Třeboni a Orlíce za 70.000 kop míš.[6]) Zvíkov připojen byv nyní k rozsáhlým panstvím Švamberským v jižních Čechách, přestal býti sídlem panským, jsa toliko pevností, ač přední, rodu Švamberského.

Jan Jiří zemřel r. 1617, zůstaviv syny Petra a Adama. Onomu byl již r. 1615 větší část panství svých ke spravování poručil. Osudy Petrovy vypravovány již v dějinách Třeboně. Jsa horlivým pod obojí byl v povstání r. 1618—1620 velice činným až do své smrti, jsa naposled sudí dvorským. Hned na počátku povstání osadil hrady své Zvíkov a Orlík lidem válečným, většinou mezi poddanými na panství sebraným. Velitelem jeho byl Hans Junger. Několik neděl před Bělohorskou bitvou přijel na Zvíkov král Bedřich (r. 1620, 28. září) a odtud se do ležení vojska svého odebral.[7]) Po nešťastné bitvě na Bílé hoře svedené přivedeno celé království České v poslušenství Ferdinanda II., jen Švamberští hradové s Táborem nejdéle odporovali. Roku 1621 dne 5. dubna opanoval Baltazar de Marradas hrad Orlík, po čemž se držel lid Bedřichův jen na Táboře, v Třeboni a Zvíkově, kdež nejvyšší Frenk a Gray Angličan měli správu vojenskou a zachystávali se proti moci císařské všelijakými potřebami vojenskými, jak nejlépe rozuměli. Okolní krajina osazena hned po dobytí Orlíka. V Mirovicích bylo asi 400, v Miroticích 50 mušketýrův, v městě Písku jedna kumpanie jízdy a v Milevsku jeden praporec pěších, což sice činilo Zvíkovským starosti, avšak spoléhali na pevný Tábor a tvrdou svou vlastní záštitu. Ke konci srpna r. 1621 podařilo se Zvíkovským hrad Orlík císařskými obsazený ztéci. Ukořistivše tu 20 koní, drahně soli, mouky a jiných potřeb, se 4 vozy vraceli se s kořistí radostně na Zvíkov, avšak u Nevězic utkáni jsou císařskou pěchotou a jízdou, která přicházela od Strakonic. Tito jsouce silnější odebrali Zvíkovským kořisť a obrátili je na útěk. Po té přitrhše císařští ke Zvíkovu položili se u Žbonína a na té straně k Písku, avšak Zvíkovští vypadli na ně a 50 jich na místě pobili. V listopadu téhož roku padl Tábor, přední pevnost v jižních Čechách, a tak zůstaly přívržencům Bedřichovým jedině Kladsko, Zvíkov a Třeboň. Snad by bylo na ně došlo ještě téhož roku, ale poněvadž nastávala zima, rozložili se císařští po Bechynsku, hledíce aspoň dovážení potřeb vojenských do obou pevností zameziti Na jaře r. 1622 poddala se Třeboň a brzo přišla řada i na Zvíkov.

Roku 1622 dne 23. května přitáhl Marradas s vojskem císařským před Zvíkov a vyzval posádku skrze bubeníka, aby se poddala, avšak tito nejen toho od sebe odmítli, nýbrž i nad Píseckou branou červenou korouhev vztýčili na znamení, že se chtějí mužně brániti. Položili se tedy císařští kolem hradu.

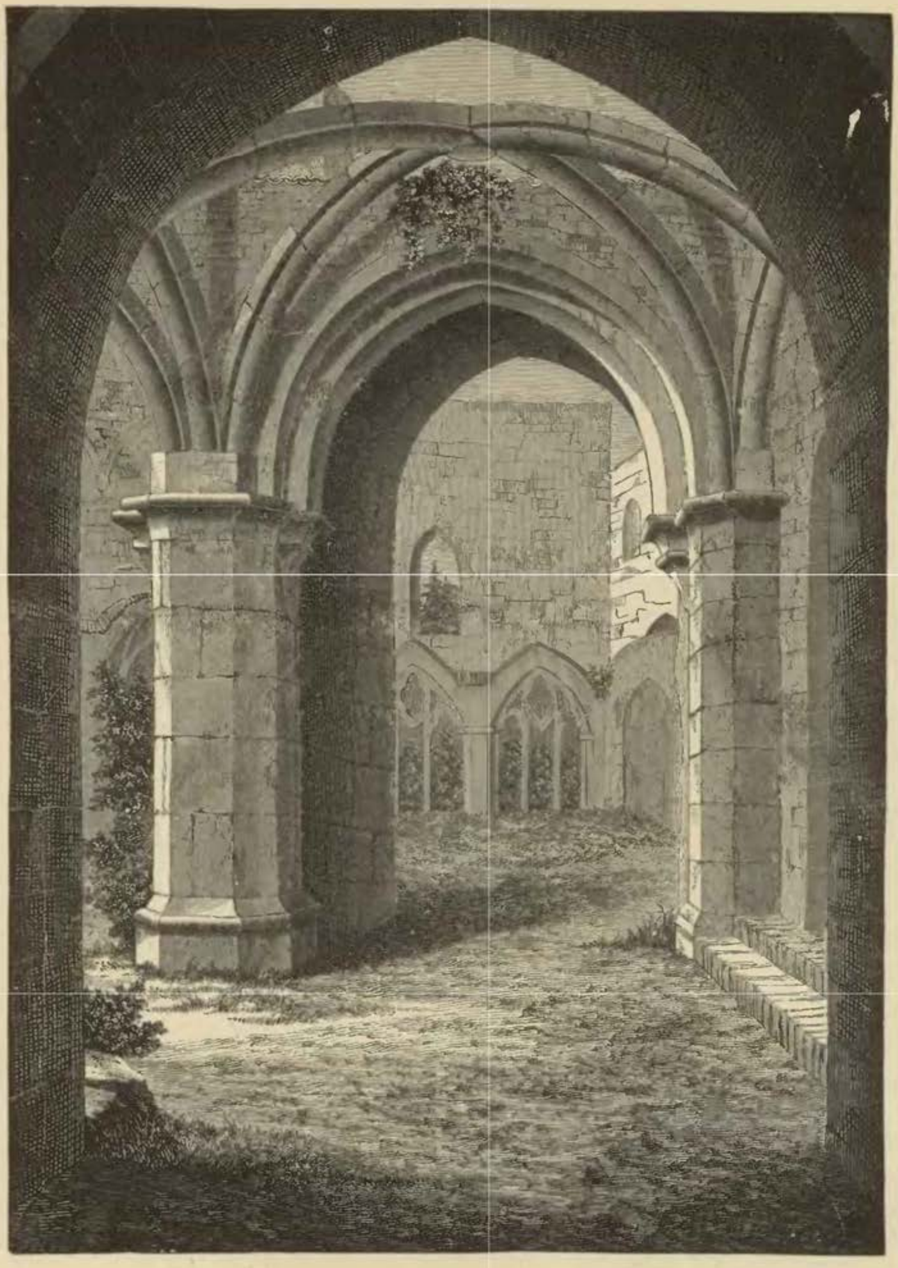
[1]) DZ. 21. K 30—L 6, Březan, vývod pánů ze Švamb Dědici odprodali pak (vkl. r. 1588) ves Klisinec (DZ. 24. B 19). [2]) Archiv Orlický. [3]) Arch. Třeb. a vývod Březanův. Malíř tento maloval „síň s knofliky" barvou a zlatem a dokončil r. 1591. [4]) DZ. 167. N 18, Miltner, Privatmünzen 546. [5]) Arch. Třeboň. [6]) Arch. Orlic. DZ. 139. B 23, 191 C 29. Březan, l. Šv. f. 109. K panství patřily jen Podhradí, Jickovice, Velká, Výšehora, Květov s kostelem pustým, Kučeř, Stehlovice, Rukáveč, Jetětice, Branice, Osý, Osek, Oslov s kostelem, 8 mlynářův a břežákův, kostel na Červeném a u sv. Anny na Poušti. [7]) Skály hist. IV. 309.

Jedni leželi u Žbonína, hrabě Lažanský s celým svým plukem jízdy a dvěma silnými praporci mušketýrů na Vartě, nejvyšší lejtenant Kašpar Gramb s dvěma praporci a dvěma kumpaniemi jízdy na straně Písecké. Zvíkovští neostýchajíce se lidu císařského, velmi zhusta naň z hradu vypadali, z šancův je vyháněli, koše jim posekali a pobořili, ano i praporce z nich jim pobrali a na hoře na hradě císařským na posměch vyvěsili. Naposledy uděláno příměří a mezi ním poslali Zvíkovští dvě osoby k mladému Thurnovi do Kladska pro pomoc. Když však ti se navrátivše žádné naděje na pomoc nečinili, smluvili se okolo sv. Havla s císařskými, že jim hrad vydají, vyhradivše to, aby s břemeny svými, s praporci rozvinutými, lunty roznícenými i se zbraní obojí odtáhnouti mohli a do Kladska bez překážky a příkoří všelikého doprovoděni byli. Jakkoli oficírové císařští připověděli je při těch výminkách zcela zůstaviti: ale když na to 140 junákův onakých ven z hradu s lejtenantem svým vytáhlo, přípovědi však té na papír uvedené a dostatečně zpečetěné jim nezdrželi, přinutivše předně vojáky, že se jim potřebovati dali. Lejtenanta pak, kterýž císařské obviňoval tuze z nevěry a odpor proti tomu bezpráví násilnému a nevojenskému učinil, obstavivše, neřku-li do vězení vzali, ale i za ruce a nohy ukovaného k vyššímu právu do Prahy podali. [1]) Hrad osazen jest vojáky císařskými. Okolo sv. Havla r. 1622 přijeli na Zvíkov komisaři komory České, aby jej k ruce císařské ujali, neboť dědicové Petrovi již roku 1621 dne 26. dubna všeho statku odsouzeni. Na Zvíkově nebylo tehda ani správce ani písaře a kromě 6 vojákův stráž před zámkem držících komisaři tu nic nenašli. I povolavše rychtáře Podhradského a Štěchovského a polesného zámeckého a z těch vojákův předního, zprávy na nich o výnosu panství žádali, ale kromě o lesích se nic nedozvěděli. Voják, jenž měl klíče v moci, otevřel jim sklep před věží, kdež byly 3 jarmary prázdné, v nichž rejstra složena bývala, pak věž, při kteréž byly dvéře železné v nově vylomené, otevřel; tu byly dvě jarmary a jedna truhla veliká, prázdné bez zámkův, avšak na zemi byla velká hromada listů poselacích. Tu komisaři, „zdali by co mezi týmiž listy užitečného vyhledáno býti mohlo“, přehledali, výpisy majestátův a podpisy každého ze stavův a některé neužitečné spisy vybrali, zapečetili a na Orlík odvezli. Ostatní věci listovní ve věži zanechali. Smutně tehdáž na zámku a panství vyhlíželo. Zvíkov byl od obojí strany tak popleněn a vytlučen, že skla, mříže, ani železa ve zdech a sklepích nezůstalo, nýbrž vše, co halíř platilo, vylámáno bylo. Z těch příčin byly sklepy a podlahy a stropy ve velkých světnicích v stavu bídném, tak že jen střechy, aby sklepy nespadly, nemalého nákladu potřebovaly, ať se nedí o světnicích, oknech a kamnech. Pivovár byl nadobro zničen, v ovčínech nebylo dobytka, dvory byly opuštěny, poněvadž se od tří let skorem nic nezasévalo, a při každém zůstal jediný šafář, aby sklidil ten trošek úrody. Třetina vesnic byla vypálena a spuštěna a lid ze strachu se z nich rozutíkal. Tři mostové přes řeky vedoucí tehda zničeni. Jen střelba se udržela na hradě. Nalezli tu 10 švihovek zánovních, 130 hákovnic jménem Petra Voka z Rožemberka

Průchod na hradě Zvíkovském.

[1]) Svědomí Jana Cipryana, rychtáře Mirovského, a Václava Kratochvile, souseda Podhradského (kteří na Zvíkově za mušketýry byli), d. r. 1643 dne 17. července v archivu Orlickém, Skálova hist. V. 73, 183, 210, 214, 226.

Část paláce Zvíkovského.

znamenaných, mnoho kulek, síry do 30 liber, kromě toho jen mlýn samotížný v světnici velké, a kredenční stůl pěkný v celosti.[1])

Po učiněné taxe prodáno panství Zvíkovské a Orlické (r. 1623 dne 2. února) panu *Adamovi ze Šternberka*, kterýž učinil písařem na obojím panství Jana Pacovského. Avšak po smrti Adamově († r. 1623, 10. dubna), nežli ještě trhová smlouva císařem potvrzena byla, podával *Jan Oldřich* kníže z *Eggenberka* za Zvíkov a Orlík o několik tisíc tolarů více. I učiněna s ním r. 1623 dne 13. listopadu smlouva o oba statky, a Zvíkov zejména prodán mu za 67.993 kopy 57 grošů 5 p. míšeňských.[2]) Ihne potom rozkázal

[1]) Svědomí Jana Pacovského, zpráva komisařův (d. 1622, 15. října) a taxa panství (1623, 5. února) v archivu Orlickém.
[2]) DZ. 153. J 10—16

císař Ferdinand do Prahy, aby sirotkům Adamovým peníze, kteréž za Zvíkov a Orlík dány byly, dostatečně ujištěny byly. Po kolikerém dopisování a jednání učiněna smlouva r. 1624 dne 11. září mezi Marií Maximilianou Šternberkovou z Vysokého Colleru a poručníky dětí Adamových s jedné a Andresem Segregorynem, plnomocníkem Eggenberským, s druhé strany. Poručníci slíbili knížeti Zvíkova a Orlíka i se svršky postoupiti, jakmile jim od císaře 232.640 kop 14 grošů 4 p. míšeňských pojištěny budou, vyminivše si kromě toho, aby jim kníže 649 kop míšeňských nákladu na zámek, dvory, mlýny, jezy a rybníky zaplatil. [1]) Dne 26. září odevzdáno panství knížeti.

Kníže dal hrad Zvíkov obnoviti a dobře opraviti, tak že se r. 1626—1631 zámkem „od kamene a pod cihlou dobře vystaveným" nazývá. Po ta a následující léta zůstala na Zvíkově vojenská posádka, jednak aby se tato důležitá pevnosť nepřátelům v moc nedostala, jednak aby odtud plavba na Vltavě střežena byla. Vojáky sem posílal Marradas. Poněvadž však jak hradové Zvíkov a Orlík, tak i panství příslušné pleněním a rozbytováním vojska velkou škodu vzalo, nařídil r. 1634 dne 11. března hrabě Gallas všem oficírům, aby dotčené hrady ušetřili. Když r. 1639 strach ze Švédův nastal, ozbrojováni oba hradové více, než dosud bylo, a dožadoval se Breda f. W. M. hejtmanů Prachenských, aby prach, olovo a doutnáky obstarali. V listopadu tohoto roku osazeny oba hrady 110 vojáky pod hejtmanem Renatem Hofernem z Hoferstálu, a posavadní posádka (115 mužův a 22 žen) odtáhla. Potom byli na Zvíkově hejtman, felčar, písař vojenský, 5 kaprálů, 7 kfrajtrův a 45 pacholkův. Roku 1645 na podzim začali zřízenci císařští okolo Zvíkova a Orlíka koly vrážeti a je silněji opevňovati. Na opevnění Orlíka pracovalo 60 robotníků, na Zvíkově bezpochyby méně, neboť vidělo se pánům k tomu nařízeným, aby opevnění Orlíka odložili a lid pracující ke Zvíkovu poslali. Lesy pustošeny, poněvadž se veliké množství kolů potřebovalo. Opevňování protáhlo se až do konce války a snad by se i dále bylo o něm pracovalo, kdyby byla válka potrvala. Ještě r. 1648 v červnu žádal vojenský velitel Zvíkova hejtmana Orlického, aby mu jako předešle robotníky ke zpevnění posílal, což i hejtman na rozkaz krajských učinil. Roku 1649—1650 velel na Zvíkově hejtman vojenský Antoni Mosino; s ním tu měli býti šikovatel, kfrajtr, 6 vojáků, z nichž byl jeden myslivec, jeden sluhou, jeden kočím a jeden koňským pacholkem u hejtmana, z pluku Kontovského lejtenant, praporečník, forýr, forešic, kaprál, bubeník, 2 kfrajtři a 10 pacholků vojenských, od Šternberského pluku kaprál, kfrajtr a 7 pacholkův. Avšak tolik jich tu nebylo; scházeliť kfrajtr a 11 vojákův, o nichž se ani nevědělo, kde jsou. V květnu r. 1650 opustili vojáci Zvíkov, a proto psáno také hejtmanu Orlickému Jetřichovi z Germersheimu, aby přijda střelbu a munici převzal.

Roku 1663 dostal Zvíkov zase posádku. Když začala válka s Turky, kteří skrze Uhry až do Moravy zajížděli, a strach povstal, že by se i do Čech dostati mohli, poslal v. d. Cron, generalvachtmistr v Praze (r. 1663 v září), jediného lejtenanta na Zvíkov, aby tu na stráži byl a 42 poddaných od panství postavených ve vojenství cvičil. Sedláci tehda z velkého strachu, že je za hranice povedou, od svých statkův utíkali a v lesích se skrývali. Na hradě měli tehda 13 malých kusův a 34 hákovnic, avšak beze vší munice, tak že místodržícími naléháno na Orlického hejtmana, aby prach a olovo koupil. Okolní šlechta žádala, aby se za hradbami Zvíkova skrýti mohla. Roku 1664 zakoupeno pro Zvíkov 845 železných granátův (každý o $23^1/_2$ ct.) a 610 kulí dělových (po 7 ct. váhy). Slavné vítězství u opatství sv. Gotharda (r. 1664) zapudilo všechny strachy. Když vznikla druhá válka turecká r. 1683, proskakovaly zase obavy mezi šlechtou venkovskou, že by Turci do Čech vniknouti mohli; mnozí prosili hejtmana Orlického, aby jim útulku na Zvíkově neb Orlíce dopřál. O Zvíkov nebylo tehda zle, neboť se tu nacházelo 28 mušket, 31 krátkých ručnic, 2 staré meče, 82 mečíků, 102 granáty, 861 ručních granátů, 940 kulí dělových (1—3 libry), 11.356 kulí ručničných, 272 kartáčů, 109 kašketů, 17 ct. luntů.

Hrad Zvíkov s Orlíkem zůstal v držení rodu *Eggenberského*, sdíleje stejné osudy s panstvím Krumlovským až do smrti knížete Jana Christiana († r. 1710), po čemž následovala v držení jich manželka jeho *Marie Ernestina ze Švarcenberka*. Za těch dob udržován Zvíkov tak tak, že aspoň velkou škodu netrpěl. Roku 1703 opraveny stáje ve dvoře. Když se byla hradba nad dolejší branou rozstoupila (r. 1710 v květnu), svolila kněžna, aby byla zbořena a nová zeď postavena. Tehda také odstraněn starý železný hřeben u brány, poněvadž ho již potřebí nebylo, a polovice brány samé znova postavena. Roku 1718 v březnu naskytla se potřeba, postaviti znova jednu zeď ve hradě ke dvoru, kteráž byla spadla; i udělána tu jednoduchá a laciná zeď. Roku 1719 zemřela kněžna Marie Ernestina, a Zvíkov spadl na knížecí rod *Švarcenberský*. Nedlouho po jeho nastoupení poslán na Zvíkov palír Krumlovský, aby se po něm pořádně ohlédl a co viděl, hejtmanovi Orlickému oznámil. Tento navrhoval potom (1720, 7. února), aby zachovány byly oboje brány, kaple sv. Václava, věže červená, zbrojná komora s 3 světnicemi na sypání obilí

[1]) Archiv Orlický, z něhož i všecko následující vypravování váženo jest. Za oboje panství platil kníže císaři 227.624 kop 5 grošů 5 p. míšeňských.

v prvním poschodí, ratejna, stodoly a chlévy, ostatek aby byl spoustě zanechán, ale tak, aby se okna a dvéře vybraly. Kůrky cihelné na střechách chtěl hejtman milostivě na jich místě ponechati, poněvadž by se snímání jich nebylo vyplatilo. Celé to ohlédání stalo se proto, poněvadž se ve dvou světnicích paláce na tu stranu k Vltavě zdi a klenba rozstupovaly (r. 1719 v prosinci) a cosi podobného i jinde se v blízkém čase objeviti mohlo. Tentokráte klenby zbořeny, dány dřevěné stropy a špatné zdi nahrazeny novými. Kníže pro bourání nebyl.

Ačkoliv návrh hejtmana Orlického v Krumlově přijat nebyl, uděláno přece jen pramálo pro Zvíkov. Staroslavné toto sídlo ležíc daleko od Krumlova, pokládáno za haraburdí staré, neprospěšné a nepohodlné, aspoň potud, pokud se tu obilí sypati nemohlo. Ve světnicích, kdež se paní a panny Švamberské v brokátové a damaškové sukně odívaly, byly žito, pšenice a ječmen. Stavení jedno nad řekou Píseckou jen ze dřeva sroubené a hlinou a vápnem obmrštěné, kteréž se již opraviti nemohlo, chtěl hejtman Orlický zbořiti (r. 1730). Navrhoval také, aby vysoká sýpka nad Otavou vedlé brány, kdež sanitrník bydlil a kontribuční obilí se sypalo, poněvadž již ohnilá jest, zase se opravila. Povoleno mu tak, při čemž i sýpka obilná nad Otavou, kdež se kontribuční seno a sláma skládaly, také opravena byla. Palác hradu nad Vltavou, kterýž byl posud cihlami pokryt a zvenčí velice spuštěn, pokryt jest téhož roku šindelem. Veliká nehoda zastihla Zvíkov požárem r. 1751 dne 6. října. Nad Železnou branou, kdež byla dříve ratejna, bydlil švec Jiří Podlipa, platě vrchnosti 2 fl. roční činže. Dne dotčeného vznikl v kuchyni u této světnice z neopatrnosti ševcovy, jenž i se ženou odešel, oheň, kterýž za nedlouho vedlejší věž i s jejími paterými patry, dlouhé chlévy a ratejnu strávil. Ponévadž tesaři dole v Podhradí pracující a plavci rychle přiběhli, uhašen jest oheň a zachráněna zejména stodola, kdež měli chudí nájemníci rolí své obilí. Ohořelé zdi i s věží pokryty zase. Byla to na Zvíkově poslední oprava Krumlovských pánův.

V starodávné kapli sv. Václava od těch dob, co páni na hradě nebydlili, mše svatá jen o sv. Václavě sloužena, ačkoliv udržována až do konce minulého století ve své celosti. Tak koupeny pro ni r. 1656 zvonek, r. 1661 nový klíč k zámku; r. 1661 opravena tři okna (146 nových, 66 starých tabulek zasazeno do nového olova) a r. 1770 konečně 5 oken znova uděláno a tabulky do nového olova zasazeny. Mše svatá sloužena tu naposled r. 1782 na den sv. Václava. Příštího roku shledalo se, že stavení toto za dlouhého deštivého počasí velice utrpělo, a předsíň a zakristie že jsou ve stavu nebezpečném. Poněvadž nechtěl správce Újezdský, aby naň přišlo zodpovídání, kdyby se při mši svaté shromážděnému lidu neštěstí stalo, postaral se o to, aby mše svatá v kostelíku sv. Mikuláše sloužena byla. Z těch příčin obraz sv. Václava v kapli hradské očištěn, po mši sloužené v Podhradí u přítomnosti mnohého lidstva vyzdvižen a na hlavní oltář v kostelíku sv. Mikuláše postaven (r. 1783, 22. září). V kapli hradské zůstaly potom jen stará mosazná lampa, železné mříže před sanktuariem a krásné obrazy z barveného skla. Správce Újezdský žádal potom u knížete, aby nebylo dáno nic na kapli zámeckou, nýbrž aby bylo něco darováno kostelíku dolejšímu na opravu zlé a chatrné střechy.

Hrad Zvíkovský byl tehda na polo zříceninou. Asi v ten čas totiž zrušen tu dvůr a odpadla tím potřeba místnosti hradu pro sypání obilí udržovati. Nicméně byl ještě celý hrad pod střechou, když zřízen r. 1802 druhý majorát pro rod Švarcenberský. Tehda nastala nutná potřeba na panství Orlickém a Zvíkovském sídlo pro nového pána upraviti. Zvíkov toho zasluhoval více než Orlík, jakožto hrad prostranný a k pohodlnému přebývání způsobný. Ale poněvadž tehda ještě Varvažov knížecímu rodu nenáležel, a Zvíkov tudíž na hranicích stál, dána přednost Orlíku, a Zvíkov zůstaven rychlé a zuřivé spoustě. Umění milovný *kníže Karel* nemohl již spuštění překaziti, poněvadž by byly stavby obou zámků nesmírné peníze pohltily, avšak dal r. 1812 obě zadní věže opraviti a kapli znova pokryti. Na neštěstí spadla r. 1829 část hradu. Dne 7. června asi hodinu před polednem sřítila se brána u kancelářského a s ní část paláce, tak že cesta tudy vedoucí celá zasypána byla, a rum jen s velikým nákladem a namáháním odklizen byl. Poněvadž brána a roh paláce, kteréž se podporovaly, spadly, začala se také ta strana paláce odtud až ke věži hlízavé kloniti, a Újezdskému správci dosti zavalilo starostí, nestane-li se tu neštěstí. Z těch příčin předsevzaty tu některé opravy, zejména r. 1840 a 1844, kdež kaple a věž hlízavá s palácem opravením oken a zřízením dveří a zakrytím některých pěkných maleb potomstvu dochovány byly. Ještě r. 1828 vídati bylo na Zvíkově všelijaké drobnosti, kteréž nyní marně hledáme. Když r. 1857 ctihodný kněz Martin Benák hrad Zvíkovský nejpodrobněji ze všech smrtelníkův propátral, nacházel se hrad v takovém stavu, jako se spatřoval do nedávna. Avšak není to přičiněním náhody nějaké, že Zvíkov již nehyne, nýbrž proto, poněvadž se mu dostalo za naší paměti bohatýrského a umění milovného pána. Karel kníže ze Švarcenberka, pán pro vše šlechetné a minulost národa našeho, k němuž jest jeho jasný rod skrze matky, báby a prabáby své připoután, s chvalitebnou péčí a s nemalým nákladem jal se opravovati spustlý hrad. Opravy dály se s patřičnou pietou a rozvahou, jež by měly i na jiných místech

6*

následovati. S opravami začato již l. 1855, tak že uděláno napřed nejnutnější, kde hrozila spousta. Důkladné obnovení paláce započalo se l. 1880. Ze zbytkův nalezených a z nových částí přidělaných obnoveny sloupové chodby tak, jak bývaly prvotně. Dobré paměti Petr Maixner obnovoval malby v paláci, ale když měl přikročiti k obnovení obrazů v kapli, vyrván jest nám neuprosnou smrtí.

III. Listy Zvíkovské.

I.

Urozenému panoši Kunratovi z Petrovic purkrabí na Krumlově věrnému milému.

Službu svú vzkazuji, purkrabě milý! Věděti dávám, že se jest již spřiezněnie se p. Petrem ze Šternberka stalo, že panna Kateřina z Rozmberka dcera má milá jemu dána jest a ty věci se konati mají na sv. Jana Křtitele božího a to jest uručeno a ujištěno vedle všie potřeby. To věda měj péči a starosť o potřeby k tomu časy a zvláště o štiky; a vína má pan Petr zjednati a my jemu peníze dáti. Věřímť, že v tom svú pilnosť mieti budeš, ať by se ty věci jednaly bez odtahuov. Ex Benessow f. V. post Stanislai a. 1476.

Bohuslav z Švamberka,
najvyšší hofmistr k. Č. a hajtman kraje Plzenského.

II.

Anna kněžna rozená s Slezí z Velikého Hlohova vdova po nebožtíku panu Jana z Rožmberka.

Kunráte, jakož píšeš purkrabí mému Humňanskému, co se lovu dotýče, věz, že jest mým rozkázáním honil a s kým sem rozkázala, na Boru; a rozkazuješ, jakoby sám pánem byl a zapoviedáš mu panstvie i neviem s čie vuolí to děláš; děláš-li s své hlavy, tehdy nešlechetně nade mnú děláš. Věz, že si mi to prvé učinil, když sú moji služebníci na hory šli, tehdy si jim též zapovídal a když sem na tě žalovala pánu Švamberku, tehdy si v své hrdlo zapřel, i věz, že se tebe nebojím ani služebníci moji, poněvadž mám vuoli od pana Švamberka, od švagra mého a od syna mého; však si tu sám stál a slyšal v uši své, kdy mi jest odpustil honiti.

Ex Budweis feria quinta ante Lucie, anno domini etc. 76. (r. 1476, 12. prosince).

III.

Urozenému pánu panu Hendrychovi z Švamberka etc. synu mému milému.

Hendřiše, synu milý, spravú vierú bych ráda slyšela, byste sě dobře jměli i se paní manželků svú i také se všemi svejmi etc.

Synu milý! věziž, žěť sem se děkujícz pánu Bohu polepšila etc.

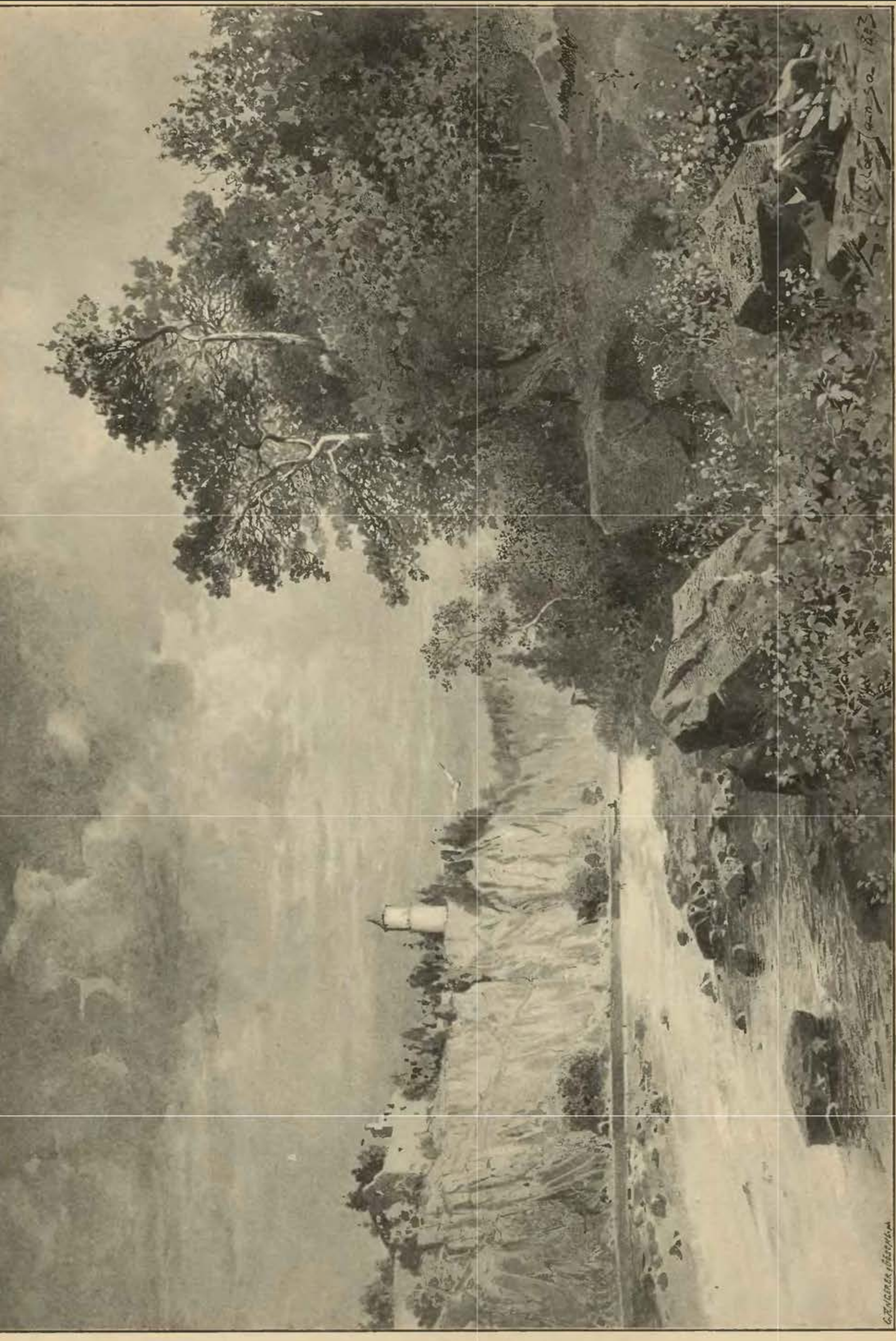
Muoj milý synu, chtělať sem psáti při židovi Jakubovi i opustilať sem, neboť sem spravena byla, že byste u brzkém času jměli u nás býti; i rozumiem tomu, že slechke brzy u nás nebudeš, protož, synu milý, již prosím tebe jako syna svého milého, jakož jsi prvé mi přiřekl, že mi dáti chceš k mé potřebě, což by mi třeba bylo vápna, i protož téhož se nadějíc věřiec, že to učiníš a úředníku psáti budeš, ať mi vápna dá k mé potřebě. Nebo vieš to, synu milý, že nenietko čas, bych jměla k tomu dielu, i protož bych sobě, dokudž bych dělníky jmieti mohla, ráda dielo své konala a dokudž den dlúh jest, aby tiem spieš uděláno mohlo býti. Dále, synu milý prosím tebe, že také psáti budeš úředníku, ať mi dá přivézti pět nebo šest vozuov hlíny k komínu, neboť mi se jest nedávno zapálilo, aby mi se i jiným potom škoda nestala; tvými vozníky ať přivezú, nebo ač bych najímati lidi na to chtěla, rozomieš tomu, že sami jmají diela dost; neboť sem ráda chtěla najieti i nemohlať sem, každý praví, že pro svá diela nemohú. Také to vieš, synu milý, žeť já vždy teplú světničku musím mieti, i protož toho se bojím, aby se škoda nestala; toho věřiec, že úředníkóm psáti budeš, abych já v tom meškána nebyla. I protož v tom, synu milý, nestýskej sobě, žeť tak často tebe starám a prosím, neboť se nemám k komu utéci než k tobě, dokudž sem já živa i ty.

Datum feria tertia post Penthecosten anno domini milesimo quadringentesimo nonagesimo primo (i. e. 24. Mai, 1491).

Constancia matka tvá věrná etc.

Urozenému pánu panu Hendrichovi z Švamberka etc. synu mému milému.

Originál v Protivínském archivu sub: VI. Bβ 3g (N. Reg.)

IV.

Urozenému pánu panu Henrychovi z Švamberka oc strýci mému milému.

Službu svú vzkazuji, ur. pane a strýče milý! Byste zdravi byli a dobře se jměli, přál bych Vám toho s pravú vierú. Jakož mi píšete želejíc nedostatku na zdraví mém, z toho Vám děkuji, již pánu Bohu děkuje lépe se mám. Dále píšete, co se dotýče Kořenského, abych Vám dal to znáti; než mě Váš list došel, dal sem vám znáti, že Kořenský bráti chce groše, jakož z prvnieho listu mého porozumiete. Ex Strakonicz f. IV. purif. 1492.

Jan ze Švamberka,
mistr převorstvie.

V.

Urozenému pánu panu Kryštoforovi ze Švamberka a na Boru J. M. pánu mému milostivému.

Uroz. p. p. můj milostivý! K rozkázánie V. Mti. teď vuoz posílám a posílám na něm 3 súdky jablek a 5 hrncuov povidel a jeden zajíc, kdež jsú nynie na tento čas viec zabiti nemohli pro nečas; než medu V. Mti. neposílám pro příčinu, kdež se V. Mti. zpraviti ráčíte Bartošovým psaním, než když vína V. Mti. vezena budú na Bor, budú V. Mti. ty medy poslány. Také V. Mti. toho psa posílám, o kteréhož jste mi psáti ráčili. A kdež jste mi V. M. řekli kořenie dáti a poslati, i prosím V. Mti., že je mi poslati ráčíte, kdež zde je musím draho bráti a na zlú váhu. A jestli mi je poslati ráčíte, rozkažtež je zapečetiti, ať by jím hýbáno nebylo. D. na Vorlíce v pátek na den sv. Ondřeje l. 1515.

Jiřík z Adlaru,
purkrabí na Vorlíce.

VI.

Urozenému pánu panu Henrychovi ze Švamberka a na Bechyni panu synu mému milému.

Službu svú vzkazuji oc. Což se zdraví mého dotayče, kdež žádáte o něm věděti, pak jiného Vám psáti nevím, než že se při zdraví svým z milosti pána Boha všemohúcího lípe mám, bych mu jednom to pohodlí učiniti mohl, keréhož by již podlé let a nedostatkův mých potřebovalo. Ale můj milay pane synu, nemohu k tomu štěstí užiti, neb i to Vám oznamuji, že do Vratislavě jedu, kdež tam bayti musím tu sobotu po sv. Michalu o ty soudy, keréž se p. markrabí a s knížetem Frydrychem Lehnickým mám i také pro spletky a překážky, keréž mi v tom král Mt. činiti ráčí.

Což se shledání mého s Vámi v Praze dotayče podlé zůstání našeho, kde ste pak s sebou měli vzíti paní Kateřinu manželku vaši a dceru mou, to nebude moci bayti pro ten odjezd můj; než jakž mi se pán Buoh pomůže vrátiti, na to pomyslím, abych do Prahy sjel a s Vámi se i se paní Kateřinú shledal a tu věc vykonal; neb znám toho potřebu, abych tou věcí neprodlíval, poněvadž se den ke dni k hrobu přibližuji; i nebudeli se to moci prvé mezi námi vykonati, ale při sv. Barboře se to vykoná.

Můj milay pane synu! Rád sem to uslyšel, že mezi Vámi a pány bratřími Vašimi ti dílové sou se tak pěkně vykonali a sem té naděje, že byt Váš předse na Bechyni bude až do let bratří Vašich, neb na Zvíkově aby měly dvě paní a hospodyně bayti, nevím jak by se snášely, s těžkem by na ono přísloví nepřišlo: „Když jest mnoho kuchařův k jedné krmi, neradi ji dobře udělají," i tolikéž bych o jejich snášení a hospodářství držel, ač slyšeti, že se dobře snášejí a že sou na se laskavy, ale ženská láska jest ke mhle podobna, jak vzejde, tak pomine. A také víte dobře, že snážeji 20 pacholkův v jednom domě se snese, nežli dvě ženě, neb větší sváda mezi nimi o jehlu a o tkaničku, než mezi pacholky o vsi; a by klevety jejich měly spisovány bayti, více by papíru vešlo, než na rejstra. Chceteli toto psaní dceři mé ukázati, proti mně to nic není. A s tím, můj milay pane synu, pán Bůh rač dáti nám se spolu ve zdraví shledati, jestli vůle jeho svatá. D. na Pardubicích v pátek po sv. Matouši l. 1540.

Jan z Pernšteina a na Helfenštaině.

VII.

Mému milému panu bratru panu Ratmírovi ze Švamberka a na Zvíkově.

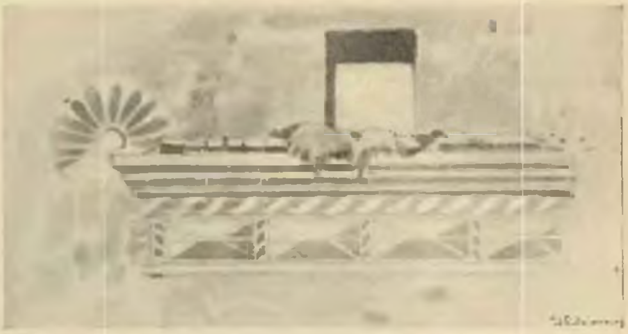
Můj milý pane bratře, Vám vinšuji dobrú a šťastnú noc! Psaní, kteréž ste mi učinili po Kašparovi služebníku svému, i nezastihyl jest mne doma, neb sem včíra k samému večeru do Květova přijel, chtíc se vydati na myslivost. Též však poněvadž toho úmyslu sem v zejtra buohdá na púť k Vám do Voslova přijeti i se paní a vopata napřed pošli, poněvadž kněze nemáte, žádám, že se tu se mnú shledáte, ač steli ještě dobrým křesťanem, jakž o Vás pan Knobloch nepochybuje. Oč mně píšete, s Vámi rád o všecko rozmluvím dále. A pán nebeský rač oc. D. v Květově v outerý před hodem sl. poč. p. Krysta l. 1545.

Jan starší z Švamberka r. s. v.

VIII.

Urozenému pánu panu Ratmírovi z Švanberka a na Zvíkově pánu a bratru mému milému.

Pane a bratře muoj milý! Z psaní Vašeho vyrozumívám, že z daru pána Boha na zdraví svém líp se máte; toho Vám věrně přeji; pán Buoh dáti rač za dlúhé časy, toho bych Vám přál jako věrný bratr. — Tu kdež mi píšete, mohlli bych Vám kde těch kuřat více zejdnati, že byste jich vděčni byli, i teď jich Vám posílám sedmero, pán Buoh dáti rač, abyste s nich zdrávi býti mohli. A ještě chci o to péči míti, kde bych jich Vám více zejdnati mohl a Vám je, jakž míti budu, hned pošli. S tím oc. D. na Bechyni v sobotu po zvěstování p. M. l. 1546 (27. března).

Sgraffito u druhé brány Zvíkovské.

Václav ze Švanberka a na Bechyni.

IX.

Urozenému pánu panu Hendrychovi ze Švamberka a na Zvíkově a t. d.

Urozený pane pane mně laskavě přízniveyl Pán Buoh oc. S V. Mtí. já se bohdá na Krumlově věrně rád shledám a s V. Mtí. o nejedné věci laskavé rozmluvení jmíti chci. Podlé žádosti V. Mti. teď odsílám těch pokroutek pečeti vytištěný, kterýž se dávají, koho by pes nebo jiný hovado steklý skousali. Zprávu mám, že by vlci steklí běhati měli, a ti že dobytku škodu činiti měli. Pán Bůh rač dáti požehnání své, aby ty pokrútky steklýmu dobytku prospěšné býti mohly. A t. d. D. na Zelči ve čtvrtek po sv. Matěji l. 1546.

Voldřich Španovský z Lisova na Zelči.

X.

Urozenému pánu panu Hendrychovi z Švamberka a na Zviekově, p. strýci m. m.

Uroz. p. p. strýče muoj milý! Byste se dobře měli oc. Teď Vám posielám nedvěda mladého a poněvadž jakož zpravena sem, že ho chcete rádi mieti, kdyžť polapím vlka, i tohoť V. Mti. pošli; budeť jedno podlé druhého rovný a počestný dar. Račte věděti, že pan manžel muoj poručil mi jest při odjezdu svém — nebo jede k králi J. Mti. — abych V. Mti. přivzpomenula psaním svým o přiepis listu, kterýž má paní Barboře napsán býti. S tím

Markéta ze Švamberka.

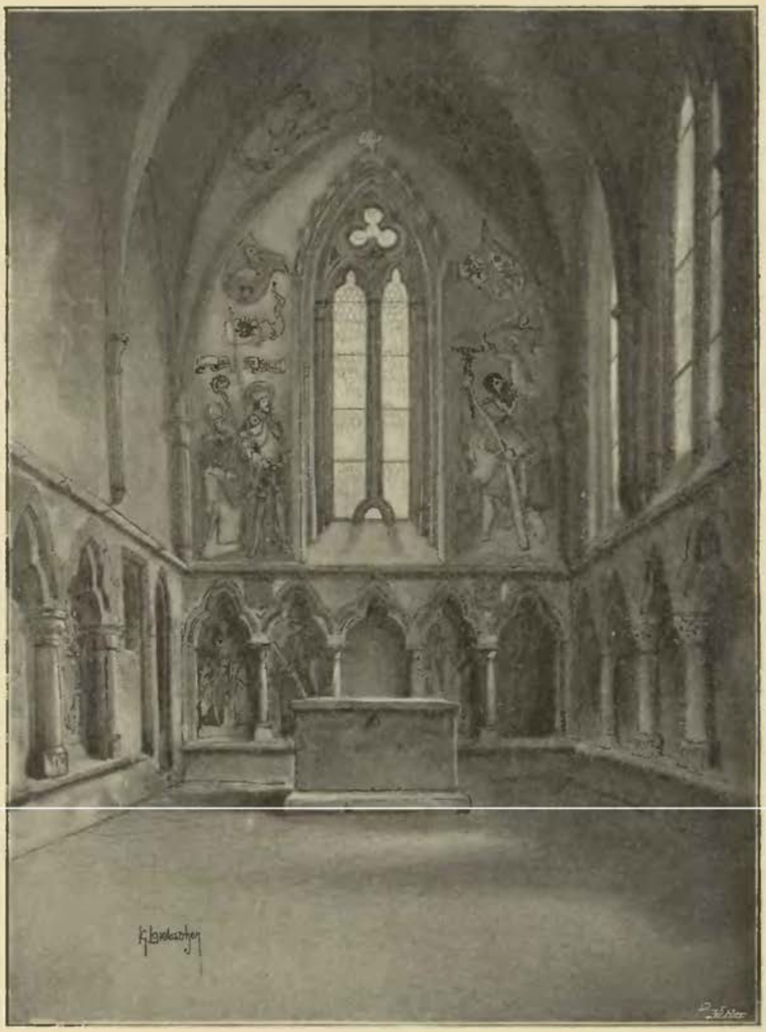
Freska v kapli Zvíkovské.

XI.

Urozenému p. p. Hendrychovi staršímu z Švamberka a na Zvíkově.

Službu svú oc. Jakožto pak V. M. mně připsání učiniti ráčili, jak byste ráčili býti nevelmi zdrávi, toho v pravdě sem nerad o V. M. uslyšel a nýbrž bych toho od pána Boha vděčnější byl, kdybyste se ráčili tak dobře a zdrávě jmíti, abyste mé rady a lékařství nikda nepotřebovali. Jakž pak koli se přihodilo, toto V. Mti. za radu a naučení dávám a svůj oumysl oznamuji, abyste ráčili ten nedostatek, který ste sobě

učiniti ráčili skrz kvasy, skrovností zahnati, neb mně se nezdá býti V. Mti. za užitečné těchto horkých časův lékarství posílati, než toliko V. Mti. konfekty posílám, ktereychž byste ráčili užívati ranním jitru, když byste ráčili na sobě horkost číti. A tý sem do V. Mti. dávěrnosti, že mé rady poslechnouti a těch kvasů zanechati ráčíte, neb dobře znáti ráčíte, že i hovado té cesty, na které se urazilo, jse vystříhává, nad to pak V. M. jsouc pánem rozumným. A toto mé připsání k V. Mti. věřím, že ráčíte vděčně a dobrým

Kaple na Zvíkově.

oumyslem přijíti, nebť V. Mti. věrně a upřímně radím jakožto pánu a kmotru mně laskavě a velice příznivému. — — — Dán v Praze, ten čtvrtek před sv. Maří Majdalény svátkem l. 1548.

Mistr *Voldřich Lehner z Kouby.*

XII.

Můj milý pane bratře! Pán Bůh oc. Hodiny šestnácté psaní od Vás mně dodáno jest, kteréž jsem přečetl. I co se ouředníka doteyče, račte věděti, že ještě na ten čas žádného nemám a za to prosím, ráčíteli moci mně co dobrýho a zprávnýho dohoditi, račte tak učiniti. A z tý péče, kterúž v tom o mne máte, Vám velice děkuji; bohdá se Vám toho vším dobreym odplatím. Co se tkne nákeřníkův a lotrův, kdeří by měli okolo Nevězic loupiti, o tom sem nic neslyšel, nežli dne včerejšího tak mi zpráva dána

že by před zámek přijeti měl s károu nějakey Studeny kovář a tak zprávu dával, že by jej mezi Mirotici a Čimelicemi vobloupiti měli a tu jemu vzali sukni a 3 kopy z váčku a nějakeych stuh, tkaniček a cicváru, špendlíkův, prustvorce, a tak sobě ty škody pokládal více nežli za 7 kop. A dal toho zprávu, že sou tři byli v kytlech a dva že sou mladí pacholci, kdeříž žádné brady nemají a třetí že malý fousky černý má. A všickni tři že sou zrostu nevelkýho. I ti nečekají na jinýho nic, nežli na Milívský jarmark a potom na šibenici, kderýž jim pán Bůh rač dopomoci. Avšak osobu mou v tom nic sjíti nemá, když mi koli ráčíte oznámiti, já počet pacholkův vyslati chci, kde a v kerý místy jen bych věděl, buď na jednu, neb na dvě strany neb na tři. Nebo i to Vám mohu napsati, že sem poručil rybářům poddaneym sveym, kdeříž na březích sou, aby žádnýho odsud na onu stranu ani odonud sem, kohož by neznali, nepřevozovali, nežli takovýho každýho aby vzali a na zámek přivedli a zvláště, kdož by byl v otrhaných šatech. Čehož sou pak i nepominuli a jednoho mně v pondělí minulý přivedli a druhýho v outerý, kderýhož když sou převozovali a zase s ním chtěli se k břehu obrátiti a on tomu porozuměvši vyskočil z lodi a přebřed až na druhú stranu; i toho sou honili, kderýhož sou v Jickovicích vzali a mně sem přivedli. A třetího takovýhož votrhanýho lotra, též . . . . . rychtář Zahrádeckey z poručení mého honiti jest dal až do Milívska, kderýž tu vzat jest a pan Jan bratr náš jeho u vězení má. A tak pán Bůh jim v jejich lotrovským předsevzetí pruochodu dáti neráčí a zvláště budemeli vůkolní toho hleděti a na to se skrze prsty nedívati. A ten z milosti své svaté rač popříti nám spolu šťastného shledání ve zdraví. Dán na Vorlíku v sobotu po sv. Vítu l. 1551.

Gotická boží muka u Zvíkova.

Bohuslav z Švanberka a na Vorlíku v. r. s.

XIII.

Vysoce uroz. p. p. Henrychovi st. ze Švamberka a na Zvíkově, panu mně milostivě příznivému J. Mti.

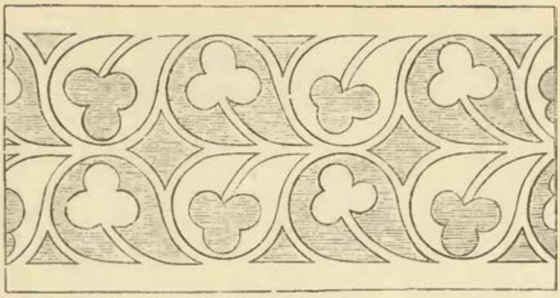
Modlitbu svú V. Mti. vzkazuji vysoce uroz. p. p. mně milostivě příznivý. Pán Bůh všemohúcí rač dáti V. Mti. dlúhé zdraví s Její Mtí. paní prospěch ve všem, dobré, šťastné a dlúhé panování; toho bych V. Mti. věrně rád přál. Milostivý pane! Za to V. Mti. poníženě prosím, jestli V. Mti. věc možná, že mi ráčíte šaty letní kúpiti a já V. Mti. modlitbami i službami svými, pokudž mi nejvíc možné bude, chci rád se odsluhovati. Při tom V. Mti. oznamuji, že sem vonehdá chtěl sobě kúpiti ten koník od pana Buzického, jako jej měl Želízko, i oznámil mi, že ste ráčili s ním vo to prve mluviti, než pověděl mi tak že tolko abyste mu nejmenší psaní učiniti ráčili, že jej V. Mti. vodešle a s V. Mti. že se von dobře smluví; i prosím V. Mti. že mu připsání učiniti ráčíte, ať jej odešle, mi se již několikrát přihodilo, jakž neráčíte býti doma, k nemocným do vsi jíti. Vodjel bych. Nemám na čem. A teď měl bych míti s neděle sekáče, nebudu ani na čem moci k nim dohlednúti, když nemám na čem. A služby boží také bych nerad opustil, a neopustím, pokudž mi nejvíce možné; a V. Mti. se tak chci chovati jináč nic, než jakobyste ráčili doma býti. S tím všemocí věčný pán Bůh rač dáti V. Mti. se na všem dobře míti i s J. Mtí. paní abyste se ráčili v šťastném zdraví, dáli pán Bůh, domů navrátiti. Dán na Zvíkově v pátek po Božím těle l. 1552.

Pečeť kralevice Vácslava I.

V. Mti. kaplan, ve všem povolný kněz

Jeremiáš,
farář Zíhořský.

Starožitniny Zvíkovské.

XIV.

Mému milému p. br. p. Vácslavovi ze Švanberka a na Bechyni.

Muoj miley p. bratře! věrně bych Vám přál zdraví a při tom jiného všeho dobrého. Nepochybuji, než že ste při mně znáti mohli od pojetí mé milé manželky z tohoto světa (kteréž pán Bůh rač duši milostiv beyti), jakey spůsob ode mě zachován byl, ktereyž při mně až posavád jest, tak kdyby vuole boží byla, že bych tomu rád, aby mě pán Buoh z tohoto světa pojíti ráčil; ale poněvadž čas od J. Božské M. a hodina mně i jinému každému uložena jest, toho se čekati musí. A o tom vědouc, že takoví zármutkové a tesknosti krev v člověku kazí, což jsem i od jineych sleychal, že pouštěním krve to napraveno beyvá, a protož Vás žádám, že dr. Remirovi napíšete, aby k Vám na Bechyni přijel a já tolikéž učiniti chci a tu bych s ním o potřebu svou dále rozmluvil a kterého dne u Vás by beyti měl, o tom mi oznámíc toho neobmeškám, znajíc beyti mně toho za potřebu, dokudž ještě dobré pouštění krve jest, nežli by větčí zima byla. — — — S tím deyž pán Buoh — — — D. na Zvíkově v pondělí po sv. Lukáši l. 1553.

Hendrych st. ze Švanberka a na Zvíkově v. r. s.

XV.

Uroz. p. p. Hendrychovi st. z Švanberka a na Zvíkově pánu a bratru mému milému.

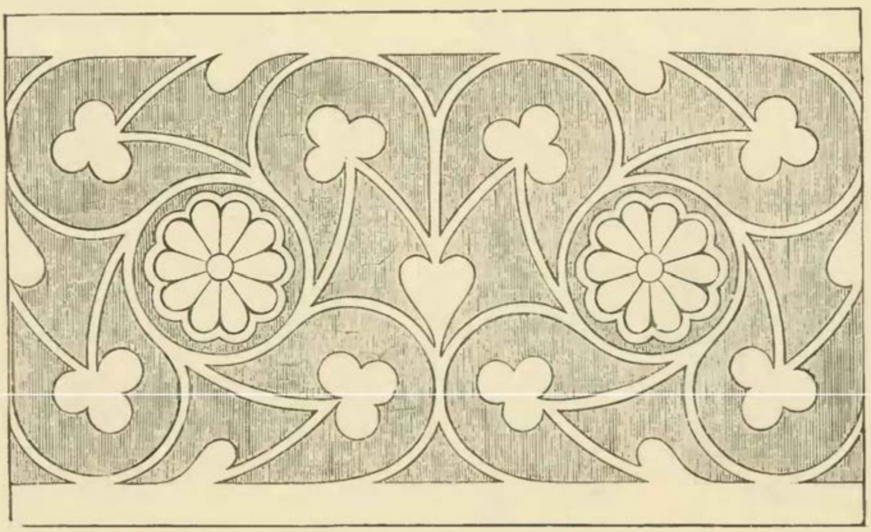
Modlitbu svú vzkazuji uroz. p. p. a bratře můj miley! Zdraví ɔc. Dne včerejšího pán Bůh dáti ráčil, že sou mi losos sňali, kderého sama sem jísti nemohla, než teď ho V. Mti. 7 kusů vařenýho a 3 kusy pečenýho posílám a při tom též V. Mti. posílám flaši vinnýho octa. Dejž pán Bůh, aby je v zdraví jísti ráčili. A milost jeho svatá rač dáti V. Mti. všecko dobrý. D. na Vorlíku v sobotu po sv. Kříži nalezení l. 1553.

Johanka z Lobkovic a na Vorlíku.

XVI.

Uroz. p. p. Hendrychovi staršímu z Švanberka ɔc.

Modlitbu ɔc. Nemajíc na ten čas jinýho V. Mti. poslati, teď V. Mti. posílám čtyři melouny, neb sem jich dnes jedenácte utrhla a mezi těmi všemi nebylo lepších, jako ti čtyři; nebo těmi dešti bojím se,

Starožitniny Zvíkovské.

že mi se všecky kazí. Než již prosím, že ráčíte zavděk přijíti; bych co lepšího měla, věrně ráda bych V. Mti. poslala. S tím ɔc. D. na Vorlíku v pond. po sv. Bartoloměji l. 1553.

Johanka z Lobkovic a na Vorlíku.

XVII.

Uroz. p. p. Hendrychovi staršímu z Švamberka a na Zvíkově ɔc., pánu nám dobrotivě příznivému J. Mti.

Uroz. p. p. V. M. nám dobrotivě příznivý! Službu ɔc. Odpovědi naší, kterúž sme V. Mti. na psaní žádostivé dali, z strany vyslání některých osob z počtu našeho ku poctivosti V. Mti. sňatku svadebního jinačiti nemínice dle upřímného v tom našeho úmyslu znamení chtíce rádi, jakž by náleželo k V. Mti. s dostatkem dokázati, teď V. Mti. nádobu piva starého po dodateli listu tohoto odsíláme, jiného jako chudí, čímž bychom V. Mti. slušně uctiti mohli, obrati nemohouc. Protož V. Mti. za to žádáme, že od nás jako od chudých, šetříce více v tom úmyslu našeho, nežli toho, co se odsílá, za vděk dobrotivě přijíti ráčíte. A dejž pán Buoh všem k dobrému zdraví V. Mti. toho šťasně užiti. Dán na Táboře v sob. po pam. sv. Marka ev. p. l. 1554.

Purkmistr a rada města Tábora.

XVIII.

Uroz. p. p. Vácslavovi Švamberkovi ze Švamberka a na Bechyni, hajtmanu kraje Bechynského, p. m. př. lask. J. M.

Modlitbu svú ɔc. Pán Bůh ɔc. Jakož mne abych svému přirčení strany sázení melounů a místa k zrostu jim ukázání dosti učinil, napomínati ráčíte, to V. Mti. na žádost a k vůli i mnohem větčí věc rád vykonám a najíti se dám; toliko neráčili jste mi oznámiti, mámli s sebú semena přinésti čili toho dostatek míti ráčíte. Avšak daleko nejsem od V. Mti., snadno jse to zpraví. Milostivý pán Buoh račiž dáti, abych sčastně ve zdraví dobrém uhlédal V. M. D. v Tayně nad Vltavú druhú neděli v postě l. 1555.

Kněz Jiřík,
děkan Tayna nad Vltavú.

XIX.

Uroz. p. p. mému nejmilejšímu Hendrychovi staršímu z Švanberka a na Zvíkově buď dán.

Muoj nejmilejší jediný pane! Pán Bůh ɔc. Nikoli sem nemohla pominúti V. Mti. tuto maličkou cedulku napsati, abyste, muoj nejmilejší pane, ráčili věděti, že po V. Mti. srdečně toužím a V. Mti. mý nejmilejší srdce velice prosím, že mi ráčíte věrnú pravdu oznámiti, kterak se na svém zdraví míti ráčíte. S tím, muoj nejmilejší pane, na ten čas své psaní zavírám a za to V. Mti. velice prosím, že pánům bratřím mém nejmilejším mnoho meych sesterských poztravin oznámiti ráčíte. Paní mátě Vaše nejmilejší vzkázali V. Mti. mnoství sveych laskaveych materskeych pozdravení povetíti. S tím ɔc. D. na Krumlově v středu před sv. Markýtou l. 1555.

V. Mti. na vtycke všecka

Alžběta z Rozmberka.

XX.

Uroz. p. p. Hendrychovi z Švamberka a na Zvíkově, pánu mně příznivému.

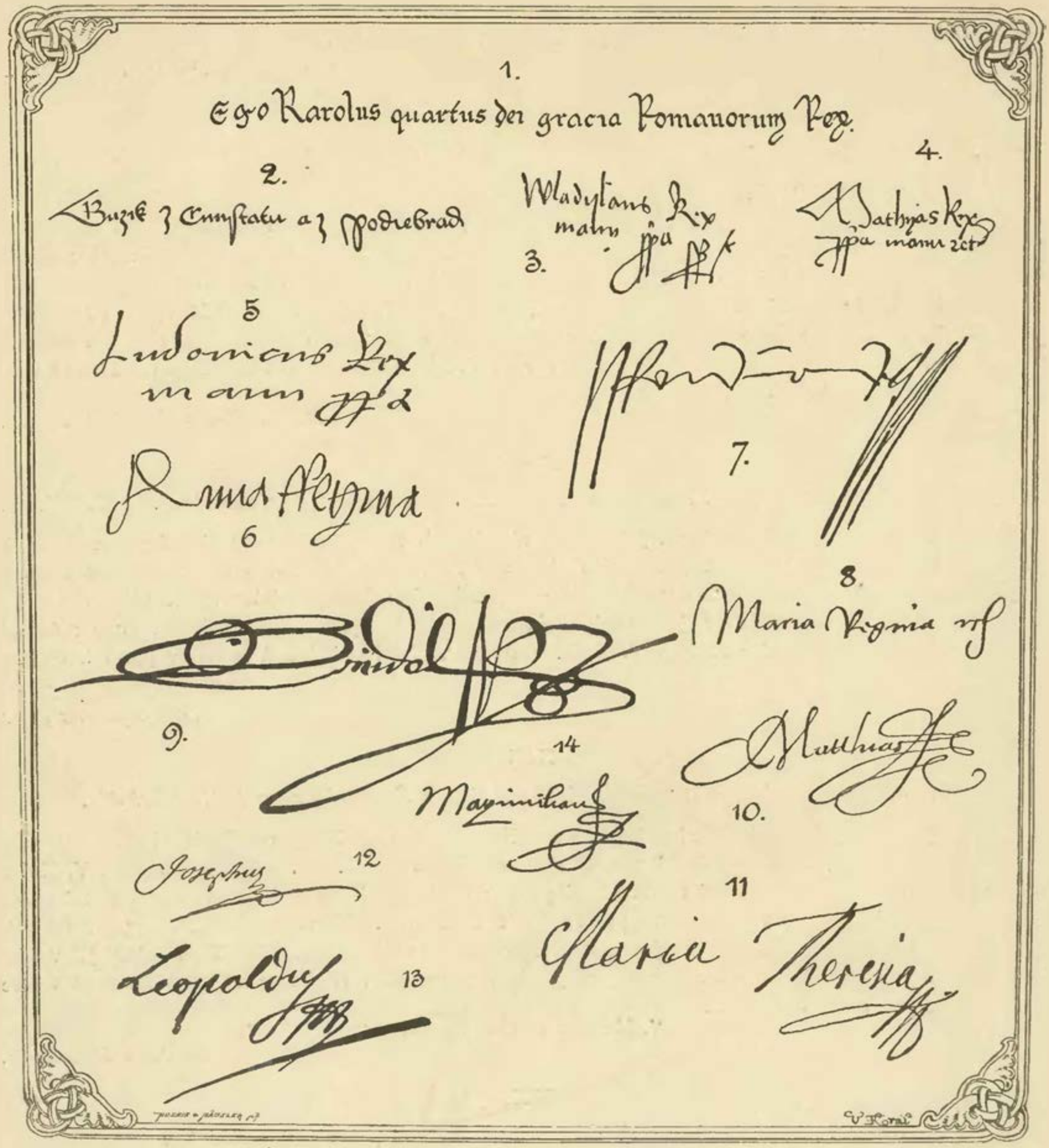
Službu ɔc. Jakož jste mne i Jí. Mt. paní manželka V. Mti. žádati ráčili, abych mámli zlatýho reynskýho V. Mti. půjčil, kdež sem pravil, že ztěžka manželka moje ho nemá, i ptal sem se jí voni, a vona praví, žeť ho nemá, než korunu, v kerýž jest taký reynský zlatey, toti ji V. Mti. vodsílám a při tom dva prstýnky, kdeři sou taký z reynskýho zlata, jestli že se V. Mti. hoditi mohou, rád jich V. Mti. chci přiti. A toti manželka moje V. Mti. i paní manželce V. Mti. nemajíce co jinýho poslati, koláčů posílá a prosí, abyste ráčili za vděk přijíti. Z vína a z pstruhů V. Mti. děkuji a toti V. Mti. flaše zase vodsílám. S tím ɔc. Dán v sobotu před sv. Janem apoštolem božím l. 1555.

Jan z Dobrohoště a na Svaťkovicích.

XXI.

Uroz. p. p. Hendrychovi staršímu z Švamberka a na Zvíkově, pánu mně příznivému.

Službu svú ɔc. Jakož sem času někderýho u V. Mti. bul, ráčili ste mne žádati, abych V. Mti. svý šlechty dví chrťat dal, chrta a chrtici, toti V. Mti. posílám; pán Bůh všemohoucí rač dáti, abyste ráčili je bohdá ve zdraví a s potěšením štváti. A při tom taký, jakož sem V. Mti. vo sládka svýho zlým oučinku

Podpisy českých králů a královen od 14. do 18. století.

pravil a V. Mti. sem prosil, abyste mi ráčili týmuž sládkovi vězení popříti, čemuž ste ráčili milostivě povoliti, kterýhožto sem v nebytí doma V. Mti. na zámek vodeslal, neb sem jeho nešlechetnosti již dále trpěti nemohl. Protož V. Mti. prosím, že mi v tom za zlý míti neráčíte, neb sem to důvěrně učinil, jako V Mti. starý důvěrný služebník. Protož V. Mti. prosím, že ráčíte poručiti, aby bul tu dán, kdež by takovýmu lotru náleželo a dále, když se bohdá s V. Mtí. shledám, všecko V. Mti. oustně voznámím, jak jest mi činil a co před sebe bral. S tím ꝛc. D. v sobotu den sv. Prokopa l. 1557.

Jan z Dobrohoště a na Svatkovicích.

XXII.

Uroz. p. p. Hendrychovi staršímu z Švamberka a na Zvíkově ꝛc.

Službu ꝛc. Kdež mi psáti ráčíte oznamujíc mi, že krev pouštěti ráčíte a mně taky ráčíte psáti, abych jako dnes k vobědu u V. Mti. bul a s V. Mtí. krev abych pouštěl, z čehož já V. Mti. velice děkuji,

že o mne a mý zdraví takovou péči míti ráčíte, což bych tak učinil, ale pouštěvši doma, toti nedávno, již letos více pouštěti nemínim. A proto kdybych zdráv bul, k V. Mti. bych pro pozdravení přijel, ale pán Bůh ví, že čím dále vdycky hůře se mám na zdraví svým. V tento pátek minuley v noci něco mi k srdci přistoupilo, že mi ani dýchati nedalo, a tak sem sobě v sobotu pro mistra Linharta do Budějovic posílal, von majíc nějaký nemocný tu v Budějovicích jest ke mně přijeti nemohl, než vzkázal mi, abych totiž v zejtra vodu k němu poslal, pohledíc na vodu, že mi něco poslati chce. I za to V. Mti. prosím, že mi v tom za zlý míti neráčíte, že žádosti V. Mti. vykonati nemohu a taky hned včera sem V. Mti. vodpověděl, ale posel, nevím jak sem to způsobil, že jest dnes zase ke mně po druhý pro tuto vodpověď přišel. Pán Bůh rač se V. Mti. dáti dobře a šťastně míti. D. ve čtvrtek před sv. Havlem l. 1557.

Jan z Dobrohoště.

Alexandr Bírka z Násile.
(Z rukopisu XV. století, chovaného v Šešníkově knihovně v Těšíně.)

XXIII.

Mému milému p. bratru p. Vácslavovi ze Švamberka a na Bechyni.

Můj milý pane bratře! Věrně ꝛc. Majíc toto poselství skrze Bechyni, nechtěl sem toho pominouti, nežli učiniti Vám psaní a oznámiti, ač jestliže prve nevíte o svadebním veselí někdy paní vdovy Vorlické, kteréž bylo na den sv. Havla v Starým městě Praském v domu pánů z Pernšteina se vší solemnií a s dary od velkeych pánův J. M. C. krále Maximiliana, arciknížete Ferdynanda a od knížete Zafojského a to vše od koflíků. J. M. arcikníže beyti ráčil při voddávání, a potom večer v mumrej, a nazejtří ráčil kroužku dělati s svoymi dvořany. A paní vdova v brunatným se oddávala fáfích a po voddání pan sudí je vodpínal a prve nás o Vorlík ošidil. A tak ta sláva pominula, jako by nebyla nikdá, a kdo při tom co dobrého nebo zlého utržil, to sobě schovej nyní i potom, ač času tohoto tak říkajíc lépe zle podlé světa živu beyti, nežli dobře; a kdež koho zkšrabe, ten toho pán a vykládají ho za člověka jemnýho, hodícího se k světu. A upřímného, toho mají v nenávisti pravice, že jest dobrey, nebožátko! a t. d. S tím Vás k sobě očekávám týhodne tohoto, což pán Buoh dáti rač podlé své svaté vůle, šťastného ve zdraví. D. na Zvíkově v neděli po sv. Šimoniši Judovi apoštol. l. 1559.

Hendrych starší z Švamberka a na Zvíkově v. r.

XXIV.

Urozenému pánu panu Hendrychovi staršímu z Švamberka ꝛc.

Službu ꝛc. Toti V. Mti. (od) manželky svý pečení koláčů posílám, pán Bůh rač je dáti V. Mti. i Její Mti. paní ve zdraví snísti. Při tom V. Mti. voznamuji, že vdy ještě na zdraví svým já i manželka moje sme nedostatečni a tak ty koláče pekouce, jest se s nimi velmi mdle vobírala a tak sobě vdy najvíce na mdlobu steyště. Její Msti. paní manželce V. Mti. velice z tý skořicový vody děkuje a praví, tak že se jí zdá, když se jí napije, že jest drobet čerstvejší; již pak dále nevím, jak s námi miley pán

Bůh dále naložiti ráčí. Všemohoucí věčney pán Bůh rač se dáti V. Mti. ve všem dobře a šťastně míti, s námi se ve zdraví šťastně shledati. D. v neděli před sv. Pavlem na víru křesť. vobrácením l. 1564.

Jan z Dobrohoště a na Svatkovicích.

XXV.

Našemu nejmilejšímu pánu panu bratru panu Petrovi Vokovi z Rožumberka buď d.

Můj nemileší pane bratře! byste oc. Vo mně a Janušovi věste ze sme zdrávi. Můj nemileší pane bratře, prosím Vás že mi voznámíte jestli Vám to plátno s těmi vormany dodáno čili nic a dobrýli to plátno bylo, pán Bůh ví že žátného denšího zde nemám, sice bych je Vam byla rata srce byla poslala, bych je svým srci měla. Můj milý pane bratře s tím Vás pánu Bohu poroučím. D. na Zvíkově první středu po velkunoci l. 1570 (29. března).

Eva z Rozenberka vdova.

Jan syn můj a Váš zkázal Vám mnoství sveych nešlehetneych služeb povětěti. Mein herzallerliebster her pruetter, sad won mier forzu dausetmal griest vnd die weil ier selber nit gern rodih est, so schikt uns, wier weln von eures gesunt beczen essen a t. d. D. Klingberg in 1570 jar.

Elisabet v. Rosenberg.

XXVI.

Urozenému pánu panu Vratislavovi z Pernšteina a na Tovačově, nejvyššímu kancléři království Českého, J. M. C. Římského radě a komorníku, panu švagru mému zvláště milému.

Službu oc. Můj zvláště milý pane švagře! Majíce toho zprávu, čehož pak i sám povědom dobře souc, že souce dosti veliká osoba malých koní mimochodníků k jízdě užívati ráčíte, což i já souc dosti sám veliký ale lepější a starší, než Vy ráčíte býti, takoveych koní pod svůj život k jízdám sveym potřebujíc, proto že nečerstvě na kůň vsedajíc i zase dolů ssedajíc z něho kdyby se mi trefilo padnouti, lehčeji bych padl, V. Mti. jako svého zvláště milého pana švagra žádám, že mne jedním takovým nevelkým koníkem mimochodníkem, jedný aby pevný na nohách a široký byl a v oustech neležel, obmyslíc darovati ráčíte, neb poněvadž teď již s chrty myslivost, kteráž jest má nejmilejší, nastávati bude, když mi pán Bůh toho dne dobrého popříti ráčí, nerad bych ji a zvláště, když jest čistey čas, zameškal, abych měl na túž myslivost na čem jezditi. Té sem naděje, že tato žádost má od V. Mti. naplněna bude, neb sem na předešlých páních kanclířích v té věci z strany koní vždycky volné pány a přátely míval, čímž na mne pamatujíc vždycky mne retovali. A jestli mne takovým koněm darovati ráčíte, račte mi jej po Janovi Vosovském služebníku mém odeslati a já se V. Mti. zase touž měrou i jiným všelijakým dobrým přátelstvím mně možným buohdá odměním i odplatím. S tím oc. D. na Zvíkově v pondělí po neděli postní Laetare l. p. 1571.

Hendrych starší ze Švamberka a na Zvíkově vlast. r. sv.

XXVII.

Urcz. panně p. Evě šlechtičně z Švamberka, panně, sestře mé vždycky zvláště milé.

Službu oc. Nemohl sem toho opominouti, než přezvěděti psaním svým, kterak se na zdraví s Jí. Mtí. paní mateří míti ráčíte; a podlé toho na ten čas nemaje co lepšího teď dodati, dvě koroptvy živy odsílám (ač málo, prosím, že na ten čas za vděk ode mne přijíti ráčíte); račteli je chtíti chovati, račte jim v světnici pod lavicí mřížku dáti udělati a tam je vsaditi a něčím drobet pozastříti, až by poobvykly. A račte jim v noci pšenici tam dáti sypati. A prosím, že J. M. paní mateři ode mne meych množství služeb vždycky povolneych pověděti že ráčíte pro mý toho zase V. Mti. vším dobrým odsloužení. S tím oc D. na Štěkni po sv. Luciji l. 1583.

Vilém Říčanský Kavka z Říčan.

XXVIII.

Vys. ur. p. p. Petrovi Vokovi z Rozmberka a na Bechyni ꝛc.

Službu ꝛc. Tak jakož sem předešlého času V. Mti. poddaného svého Hanzle pachole, kterýhož ste k spívání dyskantu chtíti míti ráčili, dal, ale jakož srozumívám, že se k spívání V. Mti. nehodí a že jest u ouředníka V. Mti. v marštali a přišel jest ke mně otec jeho ukazatel listu tohoto, poněvadž se jest toho dověděl, že se tu ničemu nenaučí, prosil mě s ponížeností k V. Mti. za toto přímluvné připsání, tak abyste ho zase propustiti ráčili, aby se nějakýmu řemeslu učiti a potomně se take mezi lidmi tím snážeji živiti mohl, kterýžto žádosti jeho slušné odepříti nemohúce, V. Mti. za to přátelsky žádám, poněvadž se V. Mti. týž pachole k spívání nic nehodí, že mi ho zase propustiti ráčíte, již bych sám na něho, aby se nějakýmu řemeslu učiti mohl, pro chudobu otce jeho nakládati chtěl ꝛc. D. na Zvíkově v středu po masopustě léta 1585 (6. března).

Jan Vislím z Švanberka na Boru a Zvíkově.

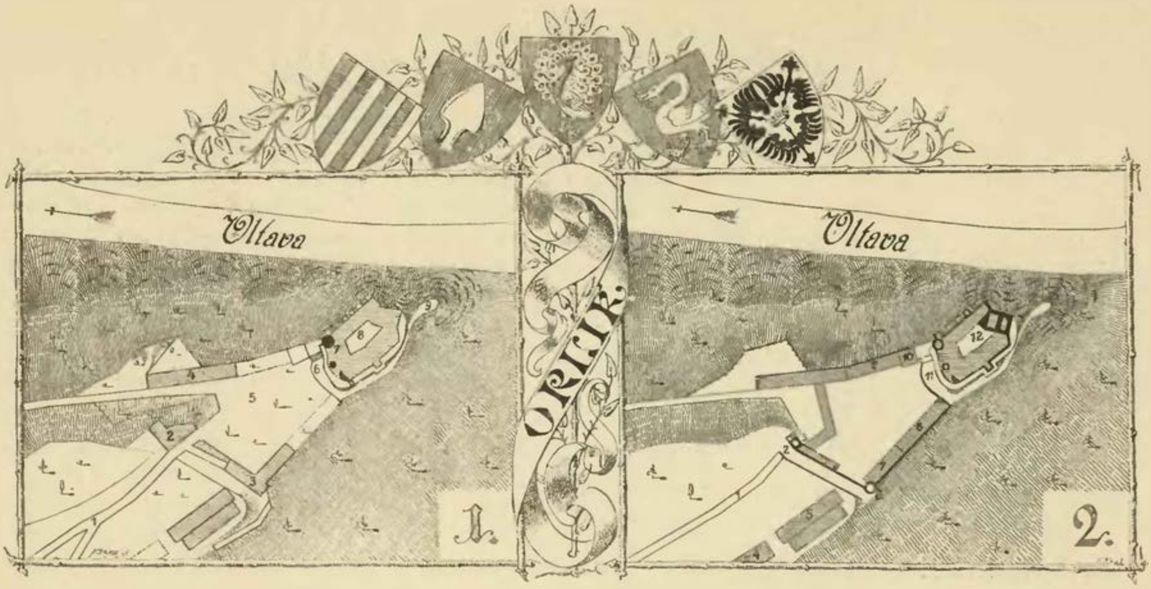
(Čísla 2, 3 z archivu Protivinského, č. 26 z archivu Roudnického, ostatní z Třeboňského.)

Pečeť Karla (IV.) jako kraleviče a markrabí moravského.

Pečeť krále Jana Lucemburského.

Plán zámku Orlíka, jak jest nyní.

1. Cesta k zámku od Starého Sedla; 2. zámeček vystavěný v nynějším století s byty úředníkův; 3. konice; 4. kanceláře panství s bytem kaplana zámeckého při cestě od řeky; 5. zahrada před zámkem; 6. příkop; 7. průjezd; 8. nádvoří zámku; 9. výběžek řečený „na špici".

Plán Orlíka, jak býval.

1. Cesta k zámku od Starého Sedla; 2. příkop a most zvoditý; 3. brána do předhradí; 4. sýpka; 5. stodola; 6. věžka s bytem hospodářského písaře; 7. chlévy; 8. nové stavení oficírské; 9. pivovár; 10. byt mušketýrův, bývalá věž; 11. příkop před zadním hradem; 12. dvůr s vyznačením prvotního paláce.

ORLÍK HRAD.

Kdo se po prvé ubírá cestou po vlnité výšiné, kteráž jest mezi Čimelici a Probylovem, mezi poli a lesy se střídajícími, sotva tuší, že se ocitne v krajině tvaru a půvabu docela jiného, a že se mu bude zdáti čarodějstvím změna náhlá, když opustiv Staré Sedlo rychlými kroky nebo na kolesích za první stromy vkročí. Neboť ačkoliv přijda do stínu vysokorostlých stromův a bujných křovin ani kouska stavení nespatříš, přece poznáš z pečlivého uspořádání stromoví, že se blížíš k sídlu bohatýrskému, vskutku knížecímu. První stavení, kteréž se sestupujícímu s výšin objeví, jest veliký, úpravně zřízený dům úřednický, za ním kus cesty spatřují se mezi stromovím dva dlouzí domové, v nichž kromě pošty, úřadu telegrafického, hostince, krámu kupeckého a masného ještě některá hospodářská příslušenství umístěna jsou.[1]) Za nimi schází se cestou stinnou a kvapně s kopce vedoucí mezi stromovím, které zakrývá vedlejší stavení zámecké, až k samému zámku Orlíku. Než uvidíme dobře cíl své pouti, objeví se nám na třech stranách daleko husté smrčiny a jedliny, které skalnaté stráně a břehy Vltavy pokrývají; přímo před námi jest zahrada co nejpečlivěji opatrovaná, a za ní jako předdvořím vyčnívají mohutná věže a bělavé zdi zámku Orlíka. Leží pod námi dosti nízko, ačkoliv se nachází od řeky na vysoké a příkré skále.

Hrad Orlík, t. j. nynější zámek i s bývalým předhradím nachází se totiž na ostrohu, jenž z pláně Starosedlské vybíhaje, až k samému zámku se snižuje a skaliskem srázným a nedostupným, na němž zámek stojí, se končí. Vlastní hrad nebo nynější zámek oddělen jest od ostrohu příkopem v živé skále vytesaným. Předhradím byla ostatní rovina za příkopem a část kopce až po stáje koňské a za nynější Zámeček. Tento stojí zrovna tam, kde bývala vrátnice, a cestu vedlé něho vedoucí zavírala kdysi brána v přízemí čtverhranaté věže umístěná. Od této brány vycházely hradby a příkopy zděné na obě strany.

---

[1]) Roku 1584 byly tu pouze krčma a byty chmelařův a pekařův, totiž tři chalupy, v 18. věku byl v domě pravém hostinec a byt židův, v domě druhém naproti byty pojezdného a polesného.

Orlík od severní strany.

Jihovýchodně končila se hradba okrouhlou, hrubou věží, do níž se zvenčí po schodech chodilo; severně sestupovaly hradby až k dolejší bráně, která se při bytu zámeckého kaplana nacházela. Původně bývalo v předhradí drahně dřevěných staveb, jako obilnic, stájí, stodol a podobných; později postaveno tu několik domů kamenných, z nichž nejhezčí byl tak zvaný dům oficírský čili příbytky úředníkův. Mnohé z nich zbořeny teprve za naší paměti a ponechány jen ty, kteréž se snadno stromovím zakrýti mohly. Něco starých hradeb a podezdění příkopu zachovalo se ve dvoře za koňskými stájemi. A tak, kdo nyní zří na zahradu pečlivýma a umělýma rukama ostřihanou, ani netuší, že se v těch místech jindy obilí mlátilo a zdvíhalo a pivo vařilo; neuvěřil by tomu nikdo, kdyby jej nepřesvědčily staré paměti a obrazy.

Hrad Orlík byl skoro nedobytným. Příkop, jak již řečeno, ve skále vytesaný, má dosud na obou stranách kolmé stěny; na ostatních třech stranách jsou vysoké stráně a skaliska, a skála na opyši spouští se do samé Vltavy, tak že by se ani obcházeti nemohla, kdyby tu nebylo ochoze uměle ze dřeva udělané. Tato skála, v níž se některé křovíčko uchytilo, ustavičně se drobíc a rozstoupajíc hrozila by zámku záhubou, kdyby se ustavičně nepodezdívala. K podpoře severní strany hradu postaveny již r. 1516 tři mohutné pilíře. Na jihozápadní, jihovýchodní a severní straně zámku jsou tarasy (někde snad zbytky hradeb, z větší části však postavené po r. 1802) s rozličnými pilíři, udělanými k podezdění zámku. Také ze dna příkopu může se zámek na jihovýchodní straně obcházeti a možno se tudy dostati na tak zvanou špici či vybíhající skalisko, odkudž jest pěkný pohled na údolí Vltavské se skalnatými jeho stráněmi a zadní část zámku, zdobenou výstupkem na sedmi krákorcích položeným. Jest výstupek tento částí velké síně, zdobené pěknými malbami na skle, o níž bude řeč níže. Zajímavý jest i taras na severním rohu zámku, v němž spatřuje se sedm krákorců rozličné velikosti. Na tarasích rozestaveno několik děl, kteréž z vítězných válek ve Vlaších pocházejí.

Není pochyby, že zadní hrad čili nynější zámek původně tolik světnic neobsahoval, jako má nyní; jádrem jeho jest starý palác čili severovýchodní roh, kromě něhož tu ovšem ještě nějaké menší domy bývaly, avšak ostatek byl prázdný a objat vysokou hrubou zdí. V 16. věku zastavěna jest veškera jeho prostora kromě dvora a zarovnána až do druhého poschodí, když pak zřízen byl r. 1802 druhý majorát

knížecího rodu Švarcenberského, postaveno jest ještě třetí poschodí. Starodávný a původní ráz zachovalo průčelí, zdobené dvěma hrubými věžemi a okrouhlou vížkou uprostřed; dolní jeho část jest pouhá skála, zaoděná zdí, kteréž staří dovedně *plášť* říkali. *Věže okrouhlá* v levo od brány také základy svými na skále stojící a velmi hrubých zdí korunována jest cimbuřím na starodávných krákorcích položeným, tak že z obvodu věže vyniká. Malebné toto korunování mělo ovšem za oněch dob také zvláštní svůj účel, totiž přispívati k obraně věže a brány. Kromě malých a úzkých okének v nejhořejších ponebích pochází úprava věže z pozdějších století; neméně starší jest i vnitřní její upravení. Původní a dříve jediný vchod ve výšce druhého poschodí jest dosud, ale kromě toho lze vcházeti do ní i z prvního patra, ano i z brány prolomen jest vchod do bývalého vězení, v němž podomek zámecký bydlí. Nad tímto jest světnička, v níž bydlí děvečka zámecká a z níž se dříve vězňové do dolního vězení spouštěli. Nejvýše bydlíval ještě před 200 lety hlásný. *Prostřední vížka*, též okrouhlá, v níž hodiny umístěny jsou, postavená teprve r. 1515, stojí na skále, kteráž tuto největší své výšky dosahuje. *Věže třetí* v pravo stojící má zvláštní a jinde nevídanou podobu; jest totiž stavěna do polokruhu a veskrze z kamene a korunována jest podobně jako ostatní dvě věže. Nesnadno opravdu říci, zdali již byla původně tak stavěna, jak nasvědčovati se zdají někteří staří obrazové; ale na těchto není nikde zřetelně vyobrazeno, a jisto jest také, že r. 1802 dán byl rozkaz, aby zbořili vnitřní část chatrné věže tak, aby to z venku viděti nebylo. Staří lidé vypravují, že bývala na této věži šibenice, totiž kůl z ní povydaný, na kterémž zločince věšeli.[1])

Vysoký, avšak úzký průjezd vede do nádvoří podoby nepravidelné, kteréž stavení zámecké na všech stranách objímá; na třech jeho stranách jsou kolonády gothicky sklenuté, ale původu pozdějšího, a nad tím zasklené pavlače, které jakož i schody zbraněmi starými a novými a rozličnými obrazy ozdobeny jsou. Stavení v levo či na straně severozápadní postaveno jest z gruntu v letech 1751—1753, ostatně mají hlavní zdi větší a menší stáří, kromě jedné části u brány, r. 1745 znova postavené. Uvnitř jest zámek vesměs vkusně, ba nádherně upraven. V jihovýchodní jeho části jest *kaple* posvěcení Matky Boží, kteráž ku vzácným památkám ještě ze starého hradu pocházejícím patří. Klenuta jest ve způsobu slohu Vladislavského, avšak pruty klenutí nejsou z kamene, nýbrž z cihel a malty. Ve svatyni není svorníku, nýbrž pruty se tu protínají ve čtverhranu, ale v lodi jest klenutí jiného způsobu. Malby na skle v oknech a nad portálem původu starožitného jsou také staré. Oltář a sošky v kapli jsou nové a velmi vkusně upraveny. Jak se zdá, postavena jest kaple tato asi r. 1515—1516 od pobožných pánů ze Švamberka. Vedlé kaple v přízemí, t. j. od vchodu v pravo v rohu jest *lovecká síň* čili *„luteránský kostel“*, jak se dříve říkávalo. Síň tato dílem starodávným do dvou křížů sklenutá upravena jest velmi způsobně a ozdobena věcmi k myslivosti patřícími, obsahujíc množství parohů, růžků, kožešiny rozličných dravců, ptačí hlavy a j. v. Nábytek jest dílem starý, dílem podlé starých vzorů zhotovený; mezi ním jest jedna skříň, zhotovená r. 1684 jakýmsi Arnoštem Wagnerem za 6 neděl. Také jest tu nádoba měděná na ochlazení vína, na níž se spatřuje kromě gryfa, ochechule a mořského koně nápis starý: god · alain · die · er · ich · wais · das · war · ist · 1587. Vedlé této síně jest sklípek taktéž upravený se starým stolem z r. 1616 pocházejícím. Z této síně přichází se po schodech na pavlač prvního poschodí a vystupuje se portálem, jehož vroubení z části staré, z části v nově podlé starého paděláno jest.

V knížecích pokojích, kteréž jsou v prvním poschodí, jsou dvéře starodávného díla, kteréž prý pocházejí ze Zvíkova, a něco nábytku a obrazů ze starší doby. Také v oddělení severozápadním jest dosti staršího skvostného nábytku. Na pavlači v druhém poschodí při schodech jest vývod Vratislavů z Mitrovic malovaný, při tom i jiný obraz s nápisem „Series longissimae stirpis“, poněvadž Vratislavové rod svůj od Přemyslovcův odváděli, a konečně vyobrazení náhrobků a náhrobních nápisů téže rodiny. Ze Sedlce sem přeneseny obraz Zdeňka Šťastného z Lukavce († r. 1663) a manželky jeho Salomény Studenecké z Pašiněvsi († r. 1673). Avšak kromě těchto obrazů jest zde i na dolejší pavlači drahně starých obrazů a sbírka ručnic, mezi nimiž některé od císaře Napoleona darované. V jedné světnici jest mnoho upomínek na dobu Napoleonovu, zejména obraz knížete Karla, kterýž zvítězil u Lipska, v Paříži malovaný, manželky jeho roz. hraběnky z Hohenfelda, krásné paní, o jejíž dobrotivosti si dosud vypravují, konečně krásné poprsí Napoleonovo z Kararského mramoru, od téhož císaře darované. Ve velké světnici podlé této světnice jsou obrazové knížat, synů maršálkových.

Nejznamenitější místností na Orlíce jest *velká síň*, jíž dříve *zlatá síň* říkávali. Přední ozdobou této síně byl dřevěný, řemeslně udělaný a dobrým zlatem obložený strop z doby Švamberské, jehožto vyřezávání stálo kolik tisíc zlatých. Bohuslav Balbín píše s nadšeností o tomto taflování, řka o umělém provedení, že by lepší býti nemohlo. Vzácná tato památka staročeského umění přetrvala požár na hradě

[1]) Roku 1802 nařízeno jest, aby uvnitř věže byl ponechán.

(r. 1802) a dostala se prý potom do Laxenburka;[1]) jen část jedna ponechána na Orlíce na památku. Vzácnou památkou této síně jsou též stará kamna neobyčejné velkosti, práce to z doby Švamberské, na níž jsou vypouklé obrazy večeře Páně (nahoře), narození Páně (v levo dole s německým nápisem) a vjezd Páně do Jeruzaléma (v pravo dole); avšak jen hořejší obraz jest starý a dolejší toliko věrně napodobený podlé originálů, kteréž se prý v museu nacházejí. Neboť, jak se zdá, rozbita kamna tato při ohni. Podlé starých inventářů z r. 1664 bývala v této síni pozlacená, na 12 sloupech stojící kamna, a v malé zlaté světnici (v prvním poschodí) bývala kamna ozdobená rozličnými hlavami. Na oknech velké síně spatřují se pěkné a starožitné malby, z nichž některé prý ze Zvíkova pocházejí. Některé z nich jsou původu nového (jako na př. erby knížecí), část jich jest stará, díla německého, jak o tom nápisy svědčí. Na stole u jednoho okna leží starodávná šachovnice s kameny uměle dělanými, na nichž jsou podobizny panovníků 16. věku (též králové Anny) rodu Ftuggerovského, Peutingerovského a Filipíny Velserovny. Obrázky jsou pracně a dosti věrně asi v letech 1550—1570 vyřezány. Škoda, že nevíme, odkud práce tato pochází. Kromě toho uloženo v síni této drahně upomínek rodinných a vzácných starožitností, jako prapory r. 1848 ve Vlaších a Uhřích ukořistěné, obraz hraběte ze Švarcenberka, jenž Rábu dobyl, a jiných předků knížecího rodu, skříně řemeslně udělané, stoly, stoličky vyřezávané nebo vykládané, množství nádob, sklenic malovaných, mis díla překrásného, talířův a baněk a j. v. Také v ostatních světnicích podlé této síně spatřuje se mnoho vzácných předmětův, jako zbraní starých, sbírka ručnic, obrazy, malby na skle. Mezi předměty těmito vyniká nádobí na kávu, dar to císařové Marie Ludoviky, a kamna řemeslná, která věrně napodobena podlé kamen starých, r. 1642 udělaných, ale později rozbitých. V jedné světnici jsou staré malby na skle, svědčící osobám Volfovi Hohenfelderovi (r. 1535), Janovi Albinovi z Greifenberka (r. 1598 — „Vím, že spasitel můj živ jest"), Janovi Adamovi Gentterovi (r. 1697). Vzácnou památkou z doby Švamberské jest lustr dříve postříbřený, kterýž prý nalezen jest na Zvíkově. Představuje labuť, erbovní zvíře pánů Švamberských, ana sedí nad mladými labuťmi, z jichž zobáků vybíhají dráty na svícny. V ložnici knížecí jsou dvéře z r. 1564. V knihovně, kteráž se mezi těmito světnicemi nachází, jest kněh, zejména francouzských, s dostatek a množství map rozličných. Připojena jest k této knihovně sbírka mincí a předmětů starožitných, na panstvích knížecích a především na Zvíkově nalezených.

V třetím poschodí jest památná světnice, kteréž se říkávalo *řádová*, poněvadž obsahovala řády rozličné, jichž předkové, zvláště vítěz u Lipska dostali. Avšak byly tu i jiné vzácné upomínky na maršálka a syny jeho. Spatřovaly se tu oděv, kterýž měl ve vítězné bitvě u Lipska, kůže koně, na němž tehda seděl, maršálská jeho hůl, čestné kordy a konečně diplomy osoby jeho se týkající, což nyní uloženo v archivu. Na stole uprostřed této světnice jest velká vyřezávaná mapa, dar to Napoleonův. Na ní se spatřuje, jak se vojska před bitvou Slavkovskou sešikovala, tak že pluky rozličné ano i jednotlivé vojíny z olova lité, ovšem pramalé, podlé barvy kabátů rozeznati lze, i Napoleona na trůně uvidíš. Co jest tužkou kresleno a opraveno, udělal Napoleon vlastní rukou. Ve zvláštních skříních jsou i památnosti a řády, kteréž na syny maršálkovy upomínají.

Rozhled, kterýž jest ze světnic zámeckých, každého navštěvovatele Orlíka okouzlil; nejnověji a nejlépe vylíčil jistý spisovatel, co při tom cítil, takto: Hladká jak stěna jest skála pod námi, na níž se tu a tam keř aneb březový stromeček úzkostlivě zachytil, a pod námi hluboko šumí Vltava, obtékajíc hradiště. Strmé lesnaté stráně vybíhají v pravo a v levo od zámku do polokruhu, zdánlivě se k břehům na oné straně připojujíce. Ostroh na protější straně jest nižší toho, na kterém zámek stojí; nad ním vypínají se jiné hory stupňovitě až k borům, kteréž tuto rozkošnou krajinu zavírají. Z večera, když slunce zapadajíc, naposled na hory a lesy pozří, oblévajíc je růžovým žárem, ano již jest ticho v dolinách a z nich šedivé mlhy se zdvihají, jest obraz tento s to okouzliti. Růžová záře zbledla, na nebi vysvitne hvězdička, potom zase jiná, sta a sta jich začíná třpytiti a jako rosa chtějí svit měsíce vycházejícího překonati. Stříbrojasné světlo měsíce rozplývá se nad horami a lesy, any jako závojem zastřeny teteliti se zdají. Již utichlo kolem nás, příroda odpočívá a nic neruší tento posvátný poklid, jen tlumené šumění se k nám ozývá, nevíme, je-li to ukolébavka řeky či lesa?[2])

Stráně po obou stranách řeky Vltavy, za jejichž lesy se hrad Orlík zakrývá, patřily od nepaměti k panství Zvíkovskému, a ves Žďákov i s břehem naproti němu ležícím byly do r. 1277 v užívání purkrabí Zvíkovských, a potom majetkem kláštera Břevnovského[3]) Do té doby asi byla nějaká osada na nynějším Hradci. Císař Karel — tak smýšlíme — postavil hrad Orlík, ale udělil jej potom na čas

[1]) Z jiné strany se dí, že tato pověsť není pravdivá, nýbrž že se kus po kuse roztahal, až jen několik kousků zbylo V poslední době zasazeny tyto zbývající tabule do stropu jedné světnice, a co scházelo, mistrně napodobil Jan Teska mladší, truhlář v Starém Sedle. [2]) O Orlíce psali B. Mikovec ve Starožitnostech a ve svém Album, a O. Pinkas v Politice r. 1882 čís. 234. [3]) Emler, reg. 449.

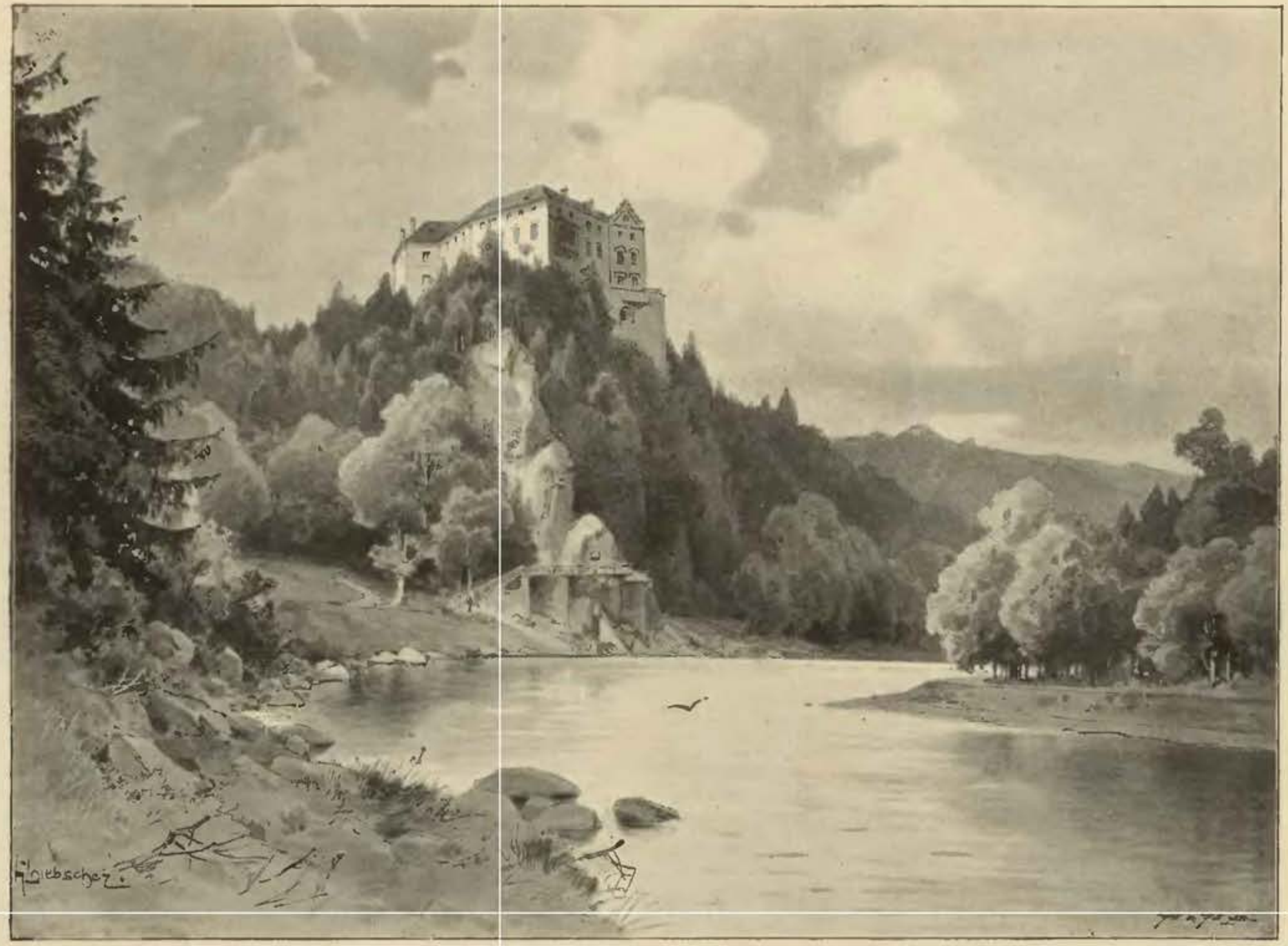
života *Jetřichovi biskupovi Mindenskému*. Muž tento, jenž byl prý synem soukenníkovým ze Stendalu, dostal se po rozličných osudech ke dvoru císařskému v Praze, kdež se od r. 1355 vyskytuje. Roku 1357 dne 4. července udělil mu císař hrad Orlík a jiné statky v Čechách v ušlechtilé manství, po čemž jej r. 1358 jako kollatora kostela Starosedlského nacházíme.[1]) Avšak r. 1360 dne 7. června udělil císař hrad Orlík s přívozem a clem na řece synovci biskupovu *Jetřichovi z Pordic* s výminkou takovou, aby mohli králové hrad v čas války lidem svým osaditi, a biskupovi zajištěno právo, aby naň Orlík spadl dědictvím, kdyby synovec před ním zemřel.[2]) Biskup Jetřich jsa tehda také proboštem Vyšehradským a kancléřem královským, stal se asi r. 1362 arcibiskupem Magdeburským.

Hrad Orlík spadl po několika letech zase na císaře, kterýž jej r. 1369 dne 11. října *Hynčíkovi Pluhovi*, odtud z Orlíka řečenému, na ty výminky, jakož svrchu již řečeno, udělil.[3]) Po několika letech zalíbil se Hynčíkovi lépe hrad Boršengryn, i směnil jej s povolením královým (r. 1395 dne 11. listopadu) se *Zikmundem Hulerem* za hrad Orlík[4]) a usadil se v okolí Chebu, kdež zůstávali potomci jeho, páni z Rabšteina, až do 16. věku. Nový pán pocházel ze stavu městského, ale bývaje konšelem na Starém městě Pražském, a stav se potom podkomořím královským (r. 1387) nabyl vážnosti nevšední. Té ovšem neužíval vždy k dobrému krále a vlasti, nýbrž na svou stránku; mělť v Praze několik domův a také drahně statků pozemských skoupil. Při tom dovedl se před královským svým pánem jako muž poctivý tvářiti, ano král mu byl tak milostivě nakloněn, že v lednu r. 1401 u něho na hradě Orlíce bydlil.[5]) Mezi jinými milostmi udělil mu král r. 1400 dne 24. prosince majestát na zvýšení cla pod hradem Orlíkem. Posud vybírány z voru dříví v hromadu sbitého dva halíře, ale poněvadž na zachování jezu pod hradem pro rozvodnění mnohé náklady vycházely, platili plavci potom 4 halíře.[6]) Na kněží na panstvích svých byl laskav, a kostel Starosedlský nadal r. 1402 dne 1. března úroky a důchody.[7]) Po 17letém úřadování, při kterém požíval plné důvěry královy, sťat jest r. 1405 dne 23. června z rozkazu králova pro podvody, ke kterým byl zle užil téže důvěry. (Hleď I. dílu na str. 13.) Král zabavil také některou, ač jen skrovnou část jmění jeho, zejména dům, který měl na Novém městě Pražském; ostatní jeho dědictví i s hradem Orlíkem a velkým domem v Menším městě Pražském připadlo bratru jeho *Ondřejovi Hulerovi z Orlíka*. Tento se vyskytuje již 28. července téhož roku jako kollator kostela Starosedlského.[8]) Odstěhovav se potom na Nečtiny prodal hrad Orlík s přívozem, clem se vším příslušenstvím, též vsi Hlinice a Zalužany přikoupené panu *Petrovi Zmrzlíkovi ze Svojšína*.[9]) Trh ten stal se asi r. 1407, a ještě téhož roku dne 19. října učinil Petr smlouvu s Mikulášem Plikem, zedníkem v Praze, aby on sám druhý od času sv. Jana Křtitele (r. 1408, 24. června) až do hodu sv. Václava (28. září) na hradě Orlíce stavěl.[10]) Hrad, kterýž měl do té doby skrovnou výstavnosť, zřízen tedy Petrem jako mocná kamenná pevnosť, a Pavel z Roprechtic byl tu r. 1414 prvním nám známým purkrabí a Mikuláš písařem.[11])

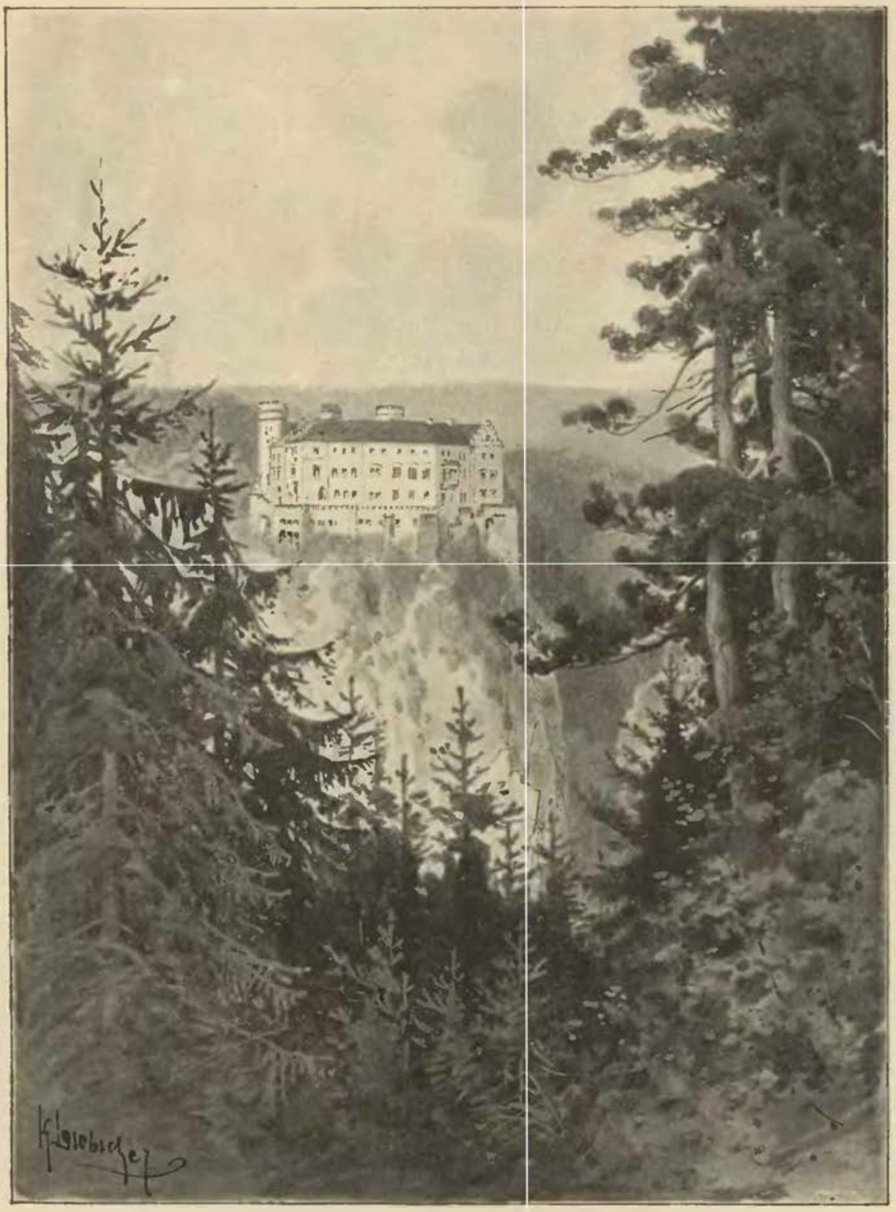
Petr Zmrzlík patřil k oněm poctivcům, povážlivým a spravedlivým, kteříž sobě rovné úcty u přátel i protivníků svých získávají. Nad to byl pan Petr bohatýr udatný, dobrý hospodář (měl Orlík, Karlšperk, Žleby), věcí důkladných a jadrných milovný, neméně pán nábožný a milovník čtení (neb jak bychom řekli, přítel literatury), an si dal r. 1411 válku Trojanskou z latiny na český jazyk vyložiti. Také manželka jeho Anna z Frymburka patřila k výtečným ženám, a jsouc ve veliké vážnosti u krále Václava, nejednou jemu radívala. Jsa Petr nejvyšším mincmistrem (r. 1404—1419) zůstavil po sobě památku jako muž poctivý. Úřad ten vzat Petrovi králem Zikmundem, když se prohlásil Petr pro kališníky, k jichž horlivým vyznavačům i manželka jeho patřila. Od té doby stal se Petr jedním „z hauptmanův obcí k zákonu božímu příchylných“. A jakož se v domě jeho před r. 1420 vysocí hodnostáři světští i duchovní scházeli, podobněž činili i potom vůdcové Pražan a Táborův. Když byl pan Bohuslav ze Švamberka r. 1421 na hradě svém Švamberce sevřen a déle se držeti nemohl, nechtěl se nikomu jinému vzdáti, leč panu Petrovi. Téhož roku uvázal se Petr také v Horu Kutnou a hrad Žleby kališníky dobyté, ale dlouho tu nepanoval. Umřel v Praze téhož roku (r. 1421) dne 16. srpna na morní bolesť a pochován u sv. Michala v Starém městě Pražském. Krátká doba živobytí jeho nahrazena mu slavnou pověstí a památkou.[12])

Petrovi synové *Petr*, *Jan* a *Václav* stáli k Táborům, jakž známo ze zápisů příměří, v letech 1426—1427. Jan podnikl s jinými válečníky r. 1429 jízdu do Lužice a Míšně, kde nejvíce k vítězství u Grimmy přispěl, r. 1430 pustil se s Tábory a Sirotky do Slezska a do Uher a obdržel dobytou tehda tvrz Hořovskou. Téhož roku na jaře ukončili bratří půtky své s Václavem mistrem Strakonickým, tak že

[1]) Arch Orlický, lib. conf. ed. Tingl I. 37, Riegger's Archiv III. 404. Důkladněji v Pam. arch. X. 716—718. [2]) Glafey I. 132—134. Srov. Tomkovy děje Prahy II. 399. [3]) Arch. č. II. 186, Březan, reg. Švamb. 119, 144 Viz i lib. conf. III. C 26. C 29. D 14, V. C 1. [4]) Arch. č. II. 187, 201. [5]) Archiv Litomyšl., Jelínek, hist Litom. I. 226—227, MS. Vídenský. [6]) Arch. Orlický, arch. č. II. 203, Březan, l. c. 140. Viz i knihu Starom. č. 28. f. 6 u DZ. [7]) Lib. eret. VI. Viz i conf. VI. D 1. [8]) Tomkovy děje Prahy II. 488, III. 422, lib. conf. VI. G 1. [9]) Arch č. II. 187, Březan, l. c. 140. Potvrzeno králem r. 1408, 10. července a přidáno, aby Petr a manové toho hradu před žádný soud nestáli, nežli před osobu královskou. [10]) Lib. Nov. civit. ab a. 1399 f. 133 p, v. Tomkovy děje Prahy II. 378. [11]) DD. 15. f. 138. Viz i lib. conf VI Q 3. VII E 6. [12]) Pam. arch. IX. 947, Velesl. kalend., arch č. I. 199.

Orlík od východní strany.

Orlík od jižní strany.

všecky vězně své propustili, ale poněvadž Vácslav o čtyři vězně více propustil, ujednáno, že při příštích půtkách Zmrzlíkové, kdyby lidi Vácslavovy porazili, čtyři vězně, o kteréž by Vácslav stál, propustiti mají.[1]) Když se schylovaly války ke konci, rozdělili se bratří, Petr zůstal na Karlšperce, Jan držel, tuším, Orlík a Březnici společně s bratrem svým Vácslavem. K těmto dvěma panstvím přibylo dvoje zboží Tochovské a Kostelecké, jež císař Zikmund Janovi a Vácslavovi r. 1436 zapsal.[2]) V dobách bezvládí českého stáli Zmrzlíkové k Táborům, zvláště Vácslav s hradu Orlíka jim statně pomáhal proti Oldřichovi z Rožemberka, jehož statky okolo Třeboně (r. 1443) hrozně poplenil. Kromě toho vídáme jej nejen na bojištích, nýbrž nejednou na sjezdech a poselstvích, které pro dobré zemské vykonány byly. A když boj vzplanul mezi stranou Poděbradskou a Strakonskou (r. 1450), stál Vácslav opět při obhájcích kalicha. Matka jeho Anna

[1]) Arch Svatomář. Někdy v těch dobách, a to před r. 1443 býval Janek z Ostromeče purkrabí na Orlíce. (Arch. Třeboň.
[2]) Arch. č. II. 187, arch. Třeboň. a Orlický.

jsouc ve vysokém věku postavena přiznala se s Václavem ke smlouvám Vilšteinským, kterými se pře mezi oběma stranami uklidily, [1]) a žila ještě l. 1465.

Václav zemřel ještě před mateří svou, dědiců přirozených po sobě nezůstaviv. Zboží jeho, totiž hrad Orlík a tvrz Březnice dostaly se synovcům jeho *Janovi*, *Václavovi* a *Jaroslavovi*, kteří si pro všecku bezpečnosť r. 1457 na králi Ladislavovi právo jeho odúmrtní vyprosili. [2]) Pře, kteréž odtud vznikly, protáhly se několik let. Potom se však rozdělili bratří tak, že Jan vzal Březnici, Václav Lnáře a Jaroslav panství Orlické se zbožím Kosteleckým a vsí zápisnou Chlumem, jichž držení mu král Jiří (r. 1466, 6. ledna) potvrdil. Dva dni potom (8. ledna) udělil král Jaroslavovi hrad Orlík v ušlechtilé manství a dovolil mu, aby mohl lovy na velkou zvěř provozovati v lesích Dobříšských v jistých místech do 4 jelenů a 20 srnců. [3]) Jak se rozumí samo sebou u vlastenecké rodiny Zmrzlíkovské, stál Jaroslav věrně při svém králi a bojoval udatně (r. 1468) s jeho nepřátely.[4]) V letech 1469—1472 měl proto ústrky se Zvíkovskými. [5]) Roku 1473 zapsal na panství Orlickém 300 kop Václavovi a Janovi bratřím svým, a zemřel na konci téhož století zůstaviv prý 9 dětí, nad nimiž byl od krále nařízeným poručníkem pan Hroznata z Vrtby, a psal se proto l. 1499 pánem na Orlíce.[6]) Manželkou jeho byla snad ona paní Krescencie Orlická, kteráž se duchaplně a energicky bratří českých zastávala. Obrana její z r. 1504 plná jak rozumem tak i citem ženským a křesťanským pospolu, dosud se zachovala v archivu Ochranovském; kdyby se dokázalo, že paní sama ji sepsala, museli bychom ji vysoce vážiti mezi spisovatelkami vůbec. [7])

Již r. 1501 poroučel na Orlíce *Václav Zmrzlík ze Svojšína*, jenž povolil téhož roku pánům Zvíkovským, aby nový most přes Vltavu na břehu jeho dělati mohli.[8]) Držel také Březnici a Lnáře, kdež bydlil, když Orlík vyhořel; proto ustanovil za purkrabě na Orlíce Jindřicha ze Sobučic (r. 1508 asi 16. října) na ten způsob, aby zámek pilně před ohněm opatroval a 4 holomky, 2 ponocné, 2 vrátné (u předhradí) a 1 písaře choval. Služby na něj a čeládky dáno mu 100 kop míšeňských.[9]) Poněvadž chtěl Orlík prodati, staral se o to, aby bylo panství to z manství propuštěno; král Vladislav sice k tomu svolil r. 1513 dne 24. září, ale vymínil si, aby Zmrzlík, ač by král hradu Dobříše v držení byl, lovu na tom panství neužíval.[10]) O koupení jednáno s pány ze Švamberka. Pan Jindřich, pán Zvíkovský stál o to, a to proto, kdyby Zvíkov od králů vyplacen byl, že by Orlík a Kestřany sobě sloužiti mohly. Dokládá pán pak v listě svém (r. 1513) ke strýci *Kryštofovi:* „Než to mi se velmi zle líbí, že slyším, že se zdi po tom shoření velmi válejí a padají; a k tomu také ta spanilosť a zvůle honění a lovu zvěři na Dobříšských lesích od toho jest odtrženo.“ Přes to byl by pan Jindřich Orlík koupil, ale když měšec svůj přehledával, našel toliko, že by musel prodati Domažlice (r. 1514). Upustil tedy od toho a přál té koupě Kryštofovi, jenž o ni se Zmrzlíkem od r. 1513 jednal.[11]) Roku 1514 dne 2. února zdělána smlouva trhová. Václav postoupil dědičně *Kryštofovi ze Švamberka* hrad Orlík se dvorem poplužným, městečko Staré Sedlo, vsi Žďákov, Hluboký, Šerkov, Kozlé, Pukňov, Vír, Vystrkov, Těchařovice, Zálužany s dvorem poplužným, Mýšlovice, Synšův mlýn a Velas pustoty. Zároveň mu zdělal dobrou vůli na zboží zápisné, totiž Kostelec dvůr a ves s podacím, vsi Zahrádku, Kraštice s částí podací, Víckovice, Žebrákov, Radvanov, dvůr a ves Slavoňov, Zábrodí (u Přílepova), Předíčko, v Zletovicích dvůr kmecí. [12])

Hrad na polo pustý dal Kryštof znova stavěti, kteroužto stavbu purkrabě Jiřík Osovský z Adlaru moudře a obezřetně řídil. Přicházel sem také „starý pán“ (to jest Jindřich Zvíkovský) a rozkázal třetí věži uprostřed pláště dělati, ale Jiříkovi se valně nelíbila i toužil po pánu, aby přijel a ji ohlédal (r. 1515). Téhož roku dělali krov na plášť, příštího roku klenuli čelední světnici a stavěli u ní dobré zdi a zřizovali pokoje nad mostnicí. Také dělali tři pilíře a museli hluboko bráti, nemohouce pravého základu najíti; vešlo se do nich mnoho kamene, ježto by to nikdo nebyl řekl. Roku 1519 se dlažily prostřední pokoje, a tak se snad brzo potom stavba hradu dokonala. [13]) V ty doby také postaven při hradě pivovár, a předhradí zlepšeno vyzdvižením nových stavení hospodářských. Za posledních let života Kryštofova purkraboval na Orlíce Fabian z Kyrmraitu. [14]) Když pak Kryštof r. 1534 zemřel, vládla Orlíkem čtyři léta vdova *Anežka Švamberkova* z *Kolovrat*, poněvadž jí pán Orlík a Holešice, však kromě Chrastiček, které příslušely platem ke kostelíku v Podhradí Zvíkovském, do smrti neb stavu změnění odkázal. Správa této paní se nechválí, neboť hrad, dvory a vsi zpustila, neplativši čeládce, tak že zutíkali, lesy mimo vůli nebožtíkovu zmýtiti dala a „sumou všecko hospodářství zmenšila“. Početlo se škod do 2500 kop grošů českých. [15]) Synové Kryštofovi *Jindřich*, *Jan*, *Bohuslav*, *Ratmír*, *Václav* a *Zdeněk*, kteří r. 1534 zboží Kostelecké od opata

[1]) Pam. arch. IX. 948. [2]) DD. 16. fol. 157. K rodinným věcem srov. DD. 33, str 341—342 a pam. knihu Kasejovskou. [3]) Arch Třeboň Březan, l. c. f. 142. [4]) Pam. arch. V. 71. [5]) Arch. č. I. 232, 242. [6]) DD 5, str. 301, 25. f. 44. Pam. arch. IX. 948, Březan, listy Švamberské. [7]) Palackého děje Vb. 62, Jirečkova Rukověť II. 359. [8]) Arch. Orlický. [9]) Rkps. knih. Pražské (XI E 16) f. 165. [10]) Březan f. 142, Světeckého Pam. II. 259. Manskými byly Orlík, Staré Sedlo, Kozlé, Šerkov, Vystrkov, Louký vír, Pukňov, několik kmetů v Zálužanech a mlýny na Žďákově [11]) Březan f. 140, arch. Třeboň. [12]) DZ. 2. F 1, Březan fol. 141. Ve dsky vloženo teprve r. 1518. [13]) Arch. Třeboň. Stavba předhradí snad se protáhla, neboť paměť jest, že Kryštof málo poddaných maje, poddané Zvíkovské k robotám na Orlicku potahoval, což se mohlo jen v letech 1523—1534 státi [14]) Titulář r. 1534. [15]) Březan, l. c. f. 145, arch. Třeboňský.

Břevnovského dokoupili, rozdělili se o nemalé statky otcovské r. 1540 dne 23. července. Bohuslavovi dostalo se za díl panství Orlické s částmi Zvíkovska, a od Švamberského zboží vsi Pšovo a Chřelovice.[1])

Pan Bohuslav pojal k manželství Johanku z Lobkovic, jíž (vkl. r. 1547, 9. září) na několika vesnicích panství svého 1250 kop věnoval. Cítě na sobě neduživosť, zdělal poslední své pořízení r. 1551 v zimě, a dětí nemaje odkázal hrad Orlík manželce své Johance do života, městečko Mirovice, vsi Kakovice, Kozarovice, Lety, Minice, Lučkovice, Vadkovice, Draheničky, Kozly, Nyrce, Důl, Řeči, Ohař, Pliškovice, Stražiště, Životice bratru svému Jindřichovi, městečko Záhořany, vsi Žlakovice, Kojetín, Pořešín, Kosobudy, Lašovice a Vladyčín bratru svému Janovi.[2]) Zemřel na Orlice r. 1552 dne 3. prosince. Vdova po něm a dědička *Johanka z Lobkovic* uvázala se v Orlík a vymáhala na spoludědicích, aby polovici dluhu k placení na sebe přijali. Ale pan Jindřich dal od sebe promluviti, že v ten statek se ani uvázati ani dluhů platiti nechce, proto aby ona Johanka sama se v něj uvázala a jej řídila.[3]) Roku 1559 na den sv. Havla vdávala se po druhé za pana *Václava Berku z Dubé*, svatební veselí bylo v Starém městě Pražském v domě Pernšteinském, a večer následoval mumraj.[4]) Soud zemský povolil jí l. 1561, aby manželu svému, který jí na výplatu statkův a vesnic, pro dluhy n. Bohuslavovy zastavených peníze půjčil, ten dluh dskami zemskými ujistiti mohla. Johanka tedy zastavila v letech 1561—1563 drahně vesnic muži svému.[5]) Zemřela r. 1564, a panství Orlické dostalo se na krátký čas manželu jejímu, ale po přátelských smlouvách téhož roku učiněných nabyl Orlíka *Jindřich ze Švamberka.*[6]) Týž sám dětí nemaje a jsa spolu poručníkem strýců svých *Kryštofa* a *Hynka,* jediných již z této pošlosti, dal jim r. 1569 dne 12. srpna klášterství Milevské, kteréž měli dostati po otci, nad to panství Orlické, které by na ně teprve po smrti Jindřichově připadlo; avšak pan Jindřich vymínil si z téhož panství Lety se dvorem a ves Jickovice pro pohodlí hradu Zvíkova, a ves Lhotu Pechovou přidělil ke klášteru. Konečně jim dal na splacení dluhů dům na hradě Pražském. Kryštof zůstal pak na Orlíce a Hynek na Milevště.[7]) Hynek zemřel již r. 1570 a statek jeho všechen spadl na bratra Kryštofa, jenž nad to po smrti strýce svého Jindřicha panství Zvíkovské a Kestřany zdědil. Jako byl posud Zvíkov předním sídlem pánů, tak se jím stal za Kryštofa Orlík, poněvadž se z něho již na Zvíkov nepřestěhoval. V letech 1577—1579 maloval mu pokoje na Orlíce Ludvík Oberdorfer, soused Táborský.[8]) Kryštof byl poslední větve Zvíkovské a odkázal pořízením svým dědicům na Orlíce r. 1582 v pondělí po neděli Invocavit hrady své Orlík a Zvíkov a tvrz Kestřany strýcům svým *Janovi Jiřímu* a *Janovi Vilémovi ze Švamberka* na Ronšperce a Boru a zemřel ještě téhož roku. Roku 1584 rozdělili se dotčení páni o statky zděděné. Jan Vilém dostal panství Zvíkovské, Janovi Jiří dostaly se zámek Orlík s předhradím, dvorem, dvory Letovský, Holešický, Slavoňovský, Kostelecký, Chotýřinský s tvrzí a mnoho vesnic.[9]) Janovi Jiří štěstí velice přálo; nabyl r. 1611 statků Rožemberských a přikoupil r. 1612 panství Zvíkovské. Léta 1614 opravena střecha nad zlatým pokojem a opravena kamna v červeném a zeleném pokoji.[10]) Od těch dob přestal Orlík býti sídlem panským a držen k ostatním panstvím jižním. Držitele své od toho času až na počátku našeho věku sdílel s Třeboní (až do r. 1622) a potom s Krumlovem. (Viz dílu III. str. 48 a t. d.) Za tou příčinou sázeni na Orlík hejtmané s plnější mocí.[11])

Na počátku války třicetileté osadil *Petr ze Švamberka* hrady Orlík a Zvíkov svým lidem a učinil velitelem dosavadního forstmistra svého Maxim. Khyna. Ten požádal na Mansfeldovi, když Plzeň opanoval, aby mu poslal posilu, a obdržel 30 mušketýrů s vachtmistrem. Lejtenantem stal se nyní Hans Junkh, bývalý lokaj. Roku 1621 ten den před květnou nedělí (dne 3. dubna) přitáhli k Mirovicům Baltazar de Maradas, Huerta, nejvyšší Pechlar a rytmistr Popovec s 4000 pěšími a jízdnými. Nazejtří leželi tu, ale poslali bubeníka před Orlík, aby posádku ke vzdání vyzval. Když se Orličtí bubeníkovi vysmáli, vytrhli dne 5. dubna ráno před hrad, s něhož posádka chutě střílela. Ale již po obědě se smluvili a hrad císařským

---

[1]) DZ. 45. D 29—30 Panství Orlické obsahovalo nyní hrad Orlík se dvorem a pivovárem, domy a krčmami, městečko Staré Sedlo, vsi Kozly, Louký vír, Pukňov, Vystrkov, Šerkov, díl Zálužan, Lety se dvorem, plat ve Lhotě Králově, v Chotejříně, Petrovicích, Krchově, Kuníčku a Kvašťově po 1 kmeti, Ždákov s mýtem řeky, Hluboký, Kostelec, Zahrádka, Jickovice, Žebrákov, Radvanov, Slavoňov, Zábrodí, Předičko, Letovčice, Krasice, Chrast, Valtířov, Radava, Podskalí, Předbořice, díl Kovářova, Vesce, Řemkov, lidi v Chrašticích, Voděrady, Mirovice městečko, Kakovice, Mišovice, Kozařovice, Probylov, Minice, Lučkovice, Vadkovice, Lhota Králova, Huzenice, Draheničky, Kozly, Nyrce, Důl. [2]) DZ. 8. G 3, 10. J 21. [3]) Březan, l. c. 145. Drahně vesnic od Orlicka zastavila r. 1557 Aléně Býčkové z Poměnic. (Tamže) [4]) Arch. Třeboň. [5]) DZ. 55. E 13. G 13, 56. B 13. [6]) DZ. 15. D 8, 56. M 8 Březan f. 148. [7]) Arch. Orlický. O obvodu panství Orlického, k němuž i zboží Květovské přivtěleno, viz DZ. 65. H 25 Gabriel Šíp z Sulova byl l. 1566 úředníkem. (Starý kopiář Klatovský.) [8]) Program Táborský r. 1895 str. 21. [9]) DZ. 21. K 30, archiv Orlický. Vesnice ty byly domy před zámkem, městečko Staré Sedlo, Kozly, Louký vír, Pukňov, Vystrkov, Šerkov, Lety, městečko Mirovice, Mirovičky, Ohaře, Mišovice, Minice, Kakovice, Hoř. Nerestce, Lhota Králova, Probylov, Lačnov (nad Ždákovem), Hluboký, Ždákov, Předičko, Krasice, Letovčice, Kostelec, Zahrádka, Přílepov se Zábrodím, Sobědraž, Rejkovice, Lhota Pechova, Klisín, Dobrošov, Hrazanky, Hrazany, Mašov, Kojetín, Na Podhajném, Petrovice, Krchov, Kuníčko, Kovařov, Vesce, Radvanov, Slavoňov, Březí, Řemkov, Vladyčín, Předbořice, Lašovice, městečko, Záhořany, Žebrákov, Chrast, Pěnná, Podskalí, Radava, Valtířov, Milešov, Kozařovice. Zastaveny byly Krašličky, Těchařovice, Mýšlovice Přibíkovi z Bukovan, Žlakovice a Klenovice Zuzaně Šanovcové, Oděrady a Kvašťov Bohuslavovi Buzickému. [10]) Arch. Třeboňský. [11]) Úředníky byli r. 1572 Oldřich Svatkovský, r 1580 Zdeněk Karel ze Svárova, r. 1583 Václav Počepický, r. 1584 Václav Jiskra ze Sobětiček, r. 1586 Hynek Roh Sosnovec, r. 1589 Jan ml. Žantovský, r. 1590—1594 Václav Vrch (Táborský), r. 1595 Seifrid Mecerod z Rychvaldu, r. 1598 Hynek Roh Sosnovec, r. 1610 Jindřich Sádlo z Kladrubec, r. 1611—1618 Adam Čejka z Chlistova. (Rkps. bibl. Praž. XVII. F. 53. f. 165.)

Ze starých obrazů Orlíka: Předhradí I. 1795
(Podlé pamětí malováno teprv r. 1856)

vzdali. Nejvyšší zůstali na hradě, vojáci rozloženi na panství a za písaře proviantního nařízen Jan Pacovský, soused z Mirovic. Když pak nedlouho potom Maradas k obléhání Tábora odtáhl, zůstali na Orlíce jen kumpanie jízdy pod rytmistrem a praporec mušketýrů. Z Orlicka posílána pak potrava vojsku před Táborem ležícímu.

Ke konci srpna r. 1621 sebralo se 100 mušketýrů posádky Zvíkovské, která se ještě nepoddala, majíce úmysl Orlík vybrati. Šli, tušim, podlé řeky a přišedše o půlnoci, vylezli tiše na kopec až k pivováru (nynějším kancelářům), kamž 30 jonáků skrze jedno okno tajně se dostalo. Ti srazili potom zámky u bran a pustili ostatní do předhradí. Překvapená posádka bránila se slabě; dva nebo tři z nich padli, několik bylo raněno, a ostatní jezdci a mušketýři utíkali co mohli. Vítězové pobrali tu 20 koní, kteréž hned na Zvíkov poslali, a naloživše mouku a sůl na 4 vozy s nimi odtáhli a hrad osudu svému zůstavili. Na cestě u Nevězic setkali se s císařskými, kteří je rozplašili a zase Orlík několika jezdci a 30 muškerýry osadili. Kromě těch zanechán na hradě jediný Pacovský, a ostatní úředníci zavezeni v poutech k Maradasovi před Tábor, poněvadž je ze zrady podezřívali. Vrátili se nicméně zase na Orlík.[1])

Když přišli na Orlík r. 1622 dne 15. října komisaři císařští, aby se ujali panství k ruce císařské zabraného, našli hrad a panství ve stavu bídném. Na hradě nenašli nic kromě 10 tuplháků, některý celý stůl a dvéře bez zámků. Byl spustlý, a polovice střech pokryta byla slamou. Šli tehdy hned do kanceláře hledajíce urbáře a rejstra, ale nic takového nenašli, poněvadž mnoho vojáci pobrali. Ve dvoře Orlickém našli ještě 2 klisny, krávu, 6 vepřů, okovaný vůz se řetězi, plouh se železem. Ostatní dvory byly velice zpuštěny a třetina vesnic byla pusta. Po krátkém panování Šternberské rodiny, kteráž skrovné zásoby z Orlíka na Bechyni odvezla, následoval *kníže Jan Oldřich z Eggenberka*, jenž byl Orlík r. 1623 dne 13. listopadu od komory královské za 159 360 kop 8 grošů 4 peníze míšeňské koupil.[2])

Hned po převzetí panství dal kníže spustlý zámek opraviti. Až do r. 1632 požívalo zubožené panství míru. Když však tehda Sasové do země vpadli, opatřen jest Orlík zase posádkou, která tu až do konce válek zůstávala. Za vpádu Švédského obrátil se Jan Václav Častolar z Dlouhé Vsi (r. 1639, 5. března) prosebně na hejtmana, aby si v zámku Orlickém něco obilí a jiných věcí složiti mohl; zdálť se mu býti Orlík místem nad jiné bezpečným. Roku 1640 nacházeli se na Orlíce hejtman, praporečník, písař vojenský (musterschreiber), 3 kapráli, 8 kfrajtrů, 39 knechtů, lejtenant při munici, sluha při střelbě (zeugdiener) a komisař nad plavbou. Toho a let následujících se z panství mnoho potřeb na vojsko císařské dodávalo; tak vzešlo na př. jen r. 1644 na penězích 6705 fl. Roku 1645 na podzim přišel na Orlík inženýr, který si dobře zámek a jeho okolí prohlédl, po čemž hrad vůkol kolím hraditi začali; hejtmanovi Mat. Kostřábovi poručeno, aby k té práci dosti zedníkův a robotníků dostavil. Pracovalo na tom díle denně 60 osob, kteří za měsíc asi polovici kolů vrazili, ale poněvadž se při opevnění Zvíkova lidí nedostávalo, přerušeno jest dílo při Orlíce, a robotníci posíláni na Zvíkov. Rozumí se samo sebou,

[1]) Svědomí v arch. Orlickém. [2]) DZ. 153. J 10—17 Viz děje Zvíkova.

že lesy tím nemalou škodu vzaly. Asi r. 1650, když byl hejtmanem Jetřich z Germersheimu, opustily posádky oba hrady, nicméně i v následujících letech (na př. r. 1663) na témž hejtmanu žádáno, aby k vojsku prach a koule dodával. Roku 1683 vzešel zase strach po jižních Čechách, že by se sem Turci dostati mohli; několik pánů okolních toužilo nemálo po tom, aby se mohli utéci na Orlík a za tou příčinou se hejtmana o dovolení doprošovali. A byl Orlík tehda ještě dobře vyzbrojen. Za dob pominulých bývalo tu 14 jednoliberních kusů, 1150 koulí, 114 granátů nenaplněných a drahně ručnic rozličných; r. 1683 spočítalo se 9 hákovnic, 43 mušket, 21 kordů, 47 *lt.* prachu a 180 *lt.* doutnáků̊v.

Ačkoli vrchnost jen zřídka na Orlík přicházela, udržován přece zámek v dobrém stavu, ano i rozšiřován. Změny, které se na zámku v 17. věku a až do r. 1745 dály, týkaly se ponejvíce jen

Pohled na Orlík od západní strany.

jednotlivých místností; tak dávány na př. r. 1704—1705 v některých pokojích nové podlahy a r. 1706 nové dvéře na místě starých nízkých. Roku 1714 strojila se kněžna *Marie Ernestina* rozená *ze Švarcenberka* ke korunování v Praze a chtěla příštího roku (r. 1715 v létě) v krásném lesním zátiší na Orlíce pobyti; protož nařídila, aby některé místnosti, zejména roh za kaplí k obývání zřízen byl. Roku 1717 trhal se pilíř u zámku, a skála u brány se rozstupovala; nedostatek tento brzo napraven. Roku 1725 dělalo se v hořejších pokojích, a zejména posavadní jelení sál na světnice rozdělen. Na místě chatrného domu úřednického v předhradí postaven jest r. 1731 nový prostranný dům, který teprve za naší paměti zbořen byl. Větší oprávky na zámku dály se teprve asi r. 1745. Tehda zřízeny pokoje nad mostem. Na pravé straně brány bylo stavení již velmi chatrné a hrozilo sesutím, poněvadž i skála vespod ležící povolovala; proto zbořeno toto stavení, skála vylámána a stavení nové z gruntu vyzdviženo. Také severozápadní strana byla chatrna, protož zbořena a nově vystavěna v letech 1751—1753, jakž posud na stavení lze znáti. Co se týče kaple zámecké, přelity zvony její r. 1725 a r. 1752 obdržela krásnou nynější monstranci starodávného a uměleckého díla. Monstrance tato byla v Lašovském kostele, a poněvadž se některému moudrému pánu nelíbila, měla se prodati zlatníku jakožto staré haraburdí (ein verworffene altväterische

materi). Tehdejší hejtman Orlický Escherich nesvolil k tomu, nýbrž dal ji nákladem 40 fl. popraviti (r. 1752). Téhož roku dne 8. července posvětil ji znova farář Bělčický, jakožto vikář biskupský. Od těchto dob až do počátku našeho věku dály se na Orlice kromě jediného roku jen nepatrné oprávky. Bylť při zámku jeden výstupek pouze na trámech vyzděný; za dlouhých dob podehnili trámové, a r. 1774 když nastali velcí větrové, začal se výstupek k Vltavě nachylovati. Tento výstupek z té příčiny zbořen.[1])

Po smrti knížete *Jana Nep. ze Švarcenberka* († r. 1789) přišlo ke zřízení druhého majorátu rodu Švarcenberského, tak že se dostaly panství Orlické a Zvíkovské druhorozenému synu Janovu, knížeti *Karlovi Filipovi*, proslulému polnímu maršálkovi a vítězi nad Napoleonem. Dotyčná smlouva o oddělení druhého majoratu stala se r. 1802. Následkem toho nutny byly veliké opravy na zámku Orlickém, kterýž byl v těchto dobách jedině obydlím úředníkův. Ještě téhož roku začato s upravením. Stará kuchyně zrušena a postavena nová, rovněž postaveny nové hlavní schody, upraveny v nynější způsobě ambity v zámku, sebrány některé chatrné části (jako na př. část jedné věže) a konečně postaven na jižní části zámku nynější taras. Vnitřek ovšem přeměněn také na ten způsob, jakož pověděno při popisu. Bylo-li při této opravě všelicos starožitného odstraněno a zkaženo, stalo se tak mimo vůli knížete, který pietu svou k památkám české minulosti dosti často dokázal; jen odstranění nádherného stropu v zlaté síni stalo se s vůlí knížete, jenž práci tuto uměleckou císaři Františkovi do zámku Laxenburka darem poslal. Znenáhla zřídil se v zámku kabinet starých zbraní, maleb na skle a jiných starožitností a vzácností a zřízena pěkná knihovna. Šlechetný kníže zamiloval sobě Orlík velice a toho si vyžádal, aby tam srdce jeho uloženo bylo. Po smrti jeho r. 1820 dne 15. října vzpomenuto na toto přání, a srdce jeho uloženo v Orlické kapli. Ze tří synů jeho ujal Orlík nejstarší syn a známý bohatýrský vlastenec, kníže *Bedřich*, za něhož postaven na té straně k řece nový štít ve slohu gotickém (r. 1849) a přistavěn arkýř k veliké síni.[2]) Okrášlení však okolí zámku v tom způsobu, jak se nyní spatřuje, ukončeno teprve za panování knížete *Karla*, nynějšího jasného majetníka panství Zvíkovského a Orlického jakož i statků k nim přivtělených.

TOCHOVICE TVRZ.

Nynější zámek Tochovský, stojící v pěkné zahradě při Tochovicích, severně od Březnice, pamatuje sice jen předešlé století a nemá jiné památnosti, leč že je pěkným letním sídlem, avšak dějiny dosti bohaté, jež se váží k bývalé tvrzi, která v jeho místech stávala.

Tochovice byly odedávna městečkem, snad na království založeným. Král Václav II. chtěje městu Slanému dědin přiměřiti, dal zboží Tochovské *klášteru Ostrovskému*, aby od něho směnou dostal některá jeho zboží u Slaného. Když pak klášter od krále Jana nucen byl některé jeho dluhy platiti, prodal (r. 1331) větší část zboží Tochovského Buzkovi rychtáři právem zákupným. Tehda tu také byl farní kostel, jehož podací opatům a konventu přináleželo.[3]) Klášter zůstal v držení Tochovic až do l. 1420. Císař Zikmund zapsal l. 1436 zboží Tochovské *Janovi* a *Václavovi* bratřím *Zmrzlíkům ze Svojšína*,[4]) kteří je bezpochyby od l. 1420 ve své moci měli. Zdali tu byla již tehda tvrz, není známo; Zmrzlíkové jí ovšem nepotřebovali, protože drželi Tochovice ke hradu Orlíku. Právo to přešlo potom na Jana a Jaroslava bratří Zmrzlíky.[5])

Z pozdějších pamětí jde na jevo, že Jan Zmrzlík Tochovice *Bohuslavovi ze Švamberka* zastavil; témuž pak král Vladislav dovolil (r. 1484), aby Tochovice ke svému držení vyplatil.[6]) Stalo-li se tak, nevíme; avšak v potomních dobách neměli Tochovice ani Zmrzlíkové, ani Švamberkové. Držitelem jich byl l. 1515 Oldřich *Vranovský* z *Valdeka*.[7]) Týž zemřel nedlouho před r. 1520 a na tvrzi hospodařila vdova s dětmi.

Tehda byla doba, kde se zmáhalo lotrovství na venkově, vycházejíc hlavně od takových, kterým se říkalo „dobří lidé“. Nejhorším z nich snad byl Zdeněk Malovec, jenž l. 1520 s lidem zbrojným přepadl kupce Táborské za Bavorovem a několik jich zabiv zboží pobral. Jemu pomáhali někteří zemané, kteří

[1]) Vše z akt archivu Orlického. [2]) Bratří knížete *Karel* († r. 1858) a *Edmund* platně konali služby státu v povinnostech vojenských. [3]) Reg. III. 674. [4]) Arch. č. II. 187. [5]) Archiv Třeboňský. Srovnej také arch. č. IV. 30. [6]) Arch. Třeboň. [7]) Arch. gub.

měli stav na Tochovicích a od vdovy přechováváni byli. Stav městský nemaje odnikud podpory proti škůdcům položil si v říjnu sjezd v Praze, a tu spolčivše se slíbili neopouštěti jeden druhého a konati sami právo a spravedlnosť proti škůdcům zemským (9. října). Pražané majíce nejvíce prostředků po ruce, vystrojili první výpravu k Tochovicům. Dne 23. října vytáhl lid pak zbrojný s dvěma děly. Přijevše do Tochovic zastavili se před vraty souseda Václava Pejše a kázali mu dělo odvazovati. Jeden přitočiv se na koni. udeřil ho mezi plece, aby chutě dělal; i pomáhal jim je vézti. Jedno dělo zasadili u kostela, druhé od vrat, t. j. z té strany, kudy se do dvora šlo. Napřed zapálili dvůr, pak stříleli, když střelba nějaký čas trvala, ti na tvrzi se jim dali volajíce, aby již nestříleli. Na tvrzi našli paní Vranovskou, syny její Jindřicha a Jaroslava, pannu Dorotu dceru a druhou dceru s mužem jejím Vilémem Bechyní z Lažan. Ty všechny oprátkami svázali a naložili na vůz. Na tvrzi našli šafránu, pepře a jiného krámského zboží množství; potom vypálili tvrz, i pivovár, sladovnu rozkopali a dobytek rozdali mezi sedláky.

Jaké vzrušení v blízkém okolí obléhání a dobytí tvrze způsobilo, o tom svědčí svědomí, jež vydal Kerunk z Lomu: Vstav ráno sešel dolů s tvrze, v tom se s ním člověk potkav pověděl, že Tochovic dobývají a z děl střílejí i k šturmu zvoní, a křičí nějací lidé. Tu šel na pavlač poslouchaje toho, slyšel střílení a lidi, ani křičí, a hřmot tlučení. Poslouchav toho volal, aby někoho tam poslal, co se tam děje; poslal jest, a posel že se mu dlouho zase nevrátil. I uhlédal dva formany, ani jedou od Tochovic, šel jest k nim, aby s nimi rozmluvil, co se tam děje. I tázal se jich: Co se v Tochovicích děje? A oni pověděli: Když jsme k vrchu jeli, slyšeli jsme střílení a trubače, ani troubí, a lidi, ani křičí, a k šturmu že zvoní. Uhlédal jest ženu, ana jde tou cestou; dočkav jí, tázal se, co v Tochovicích se děje. Ona pověděla, že paní Vranovskou vzali i s dětmi a pověděli, že potáhnou k Lazsku. I uslyšev ta slova, kázal si kůň osedlati a vzav na se pancíř, bral na se zbroji, ale rozmysliv se na to, že žádnému nic neudělal, bude-li ujížděti, snad sobě mysliti budou, že jest vinen, svrhl jest tu zbroji s sebe. I stál v okně. A jeli Pražané vezouce paní Vranovskou i s dětmi. Tehda manželka jeho řekla mu: Milý muži! nechť já vejdu k paní, ať jí polituji v jejím zármutku. Řekl pan Kerunk: Jdi. I vyšla paní před vrata chtíc s ní mluviti a jí politovati. A oni jeli přece, a nezastavili; ale přece řekla k ní: Milá paní! líto mi vás. A paní Vranovská rozvrhla ruce, než že paní Kerunková nedoslyšela, co promluvila. Také Kerunk stoje na pavlači oheň viděl an vyskočil, a že Tochovice zapálili Pražští. A když přijeli na jeho dvůr, že jest k nim rozmluvil; Páni! zle hospodaříte. A oni pověděli, že tomu nevědí co říci, poněvadž k tomu (šlechtici) sami příčinu dávají.

Zajaté vezli Pražané do měst Pražských. Všude lidé s podivením patřili na vůz, na němž seděli tři osoby ženské, pachole s bílou hlavou (Jaroslav) a mládenec (Jindřich). Přijevše do Mníšku, stáli před domem Václava Nekožného. Toho prosil potom jeden z nich, aby mu vědra půjčil, že by chtěl pachole (Jaroslava) napojiti, neboť vína a piva že nepije. Tu na Mníšku byli vojínové Pražští na noc a nechali vězně svázané na voze celou noc. Žoldnéři seděli u vozu a v noci ohně pálili. Nazejtří ráno jeli ku Praze a když přijeli, žoldnéři šli okolo vozu s ručnicemi, vystřelujíce na mostě. Jaté dali do vězení v Staroměstské radnici a k Vilémovi a Kašparovi s ním jatému přikročili právem útrpným, jakožto ke zhoubcům. Při trápení škůdcův o Novém létě l. 1521 byli přítomni poslové z měst, aby slyšeli, co povídají na jiné škůdce. Dne 11. ledna byla pak poprava. Vilém Bechyně jda na popravu ještě sobě poskakoval a zpíval, a ženě jeho sedící na radnici ani nedali vyhlédnouti na muže. Stínáni jsou všichni za branou Horskou.[1])

Tochovice se dostaly po těchto událostech v držení *Jana* z *Vitence*, který je již l. 1523 držel. Asi v ty časy mu opat a konvent kláštera Ostrovského a sv. Jana ve Skále tvrz, dvůr a městečko Tochovice, vsi Hořejany, Starou Vodu, Horyčapsko, Vrančice, Svojšice, Kletice a Důl, vsi celé a necelé, osedlé a pusté, část Lisovic a Ostrova, polovici Čížkova a Přešína dědičně odprodal.[2]) Jan věnoval na tom zboží manželce své Markétě z Běšin, avšak nemoha je udržeti pro mnohé závady, odevzdal Tochovice (l. 1549) svým věřitelům, od nichž je převzal (l. 1550) *Jiří* z *Lokšanu*, místokancléř království Českého.[3]) Tochovice patřily od té doby po nějaký čas k panství Březnickému. Teprve při dělení po r. 1607 odděleny a dostaly se jako třetí díl Václavovi *Lokšanovi* z *Lokšanu*. Za něho stala se smutná událosť l. 1619 dne 17. listopadu, když Bedřich Hynek Častolár z Dlouhé Vsi (bezpochyby po hojném kvasu) bratra svého Martina Viléma v Tochovské tvrzi na place kordem v pravý bok smrtelně probodl.[4]) Pro své účastenství v rebelii odsouzen jest Václav l. 1622 polovice jmění svého a statek Tochovský jemu zabraný prodán l. 1623 Přibíkovi *Jeniškovi* z *Újezda*.[5]) Tochovice po druhé připojeny k panství Březnickému. Léta 1645 zapsány Tochovice Hedvice Barboře rozené z Rozdražova, manželka Přibíka Františka z Újezda k věnné zástavě; tato uvázala se v ně l. 1669 po smrti manželově a držela je do smrti.[6]) Když pak se dostaly

[1]) Palackého děje Vb. b. 378—381, starší letop. 443, 447, reg. kom. soudu. [2]) DZ. 4. K 17, reg. kom. soudu. [3]) DZ. 85. H 13. J 24. [4]) DZm. 117. A 6. [5]) Bílek, děje konf. [6]) DZ. 115. A 1.

Tochovice Marii Anně *Michnové* rozené *z Újezda*, prodala je tato l. 1739 *Janovi Vácslavovi Šenovicovi z Ungersvertu*. Tento zemřel l. 1776, nástupce jeho Jan Jozef r. 1778, a sestra jeho a dědička Jozefa, manželka Františka svobodného pána z Vernieru r. 1801. V tomto století vystřídaly se tu rodiny Hartmanů, vévod Kuronských, Talleyrandův a Vratislavů; konečně přikoupeny od Švarcenberkův a připojeny ke statkům sekundogenitury.

BUKOVANY TVRZ.

Kráčíme-li silnicí od Orlíka severozápadně ke vsi Chrašticům a dostoupíme-li nad Kozárovici temene Březiny Hory, prostírá se před našima očima utěšený obraz; k severozápadu nad domky vsi Chraštiček vyčnívá štíhlá věž kostela Chraštického, před námi na příč táhne se dosti úrodné údolí, spadající k Vltavě, v němž za vesnicí Sedlečkem něco málo nad úžlabím údolí stkví se úhledný zámek Bukovanský, vynikaje nad rozsáhlé zahrady a mohutné ovocné stromoví. Pozadí obrazu tvoří vysoký lesnatý Pteč a přiléhající lesy.

Zámek Bukovanský na znamení svého starého původu ještě dvěma věžemi okrášlený stojí uprostřed rozsáhlého poplužného dvora. Jest to stavení do dvou pater vyzdvižené a ze tří křídel se skládající, mezi nimiž jest dvůr. Čelo zámku, jehož rohy sesíleny jsou dotčenými věžemi a v němž se i vchod nachází, obráceno jest na stranu západní; k němu přiléhají na straně severní kratší, na straně jižní delší křídlo, na jehož konci se nachází zámecká kaple Narození P. M. malou věžičkou ozdobená, avšak o patro nižší než zámecké stavení a z něho do dvora povydaná, tak že dvůr na čtvrté straně z části zavírá.

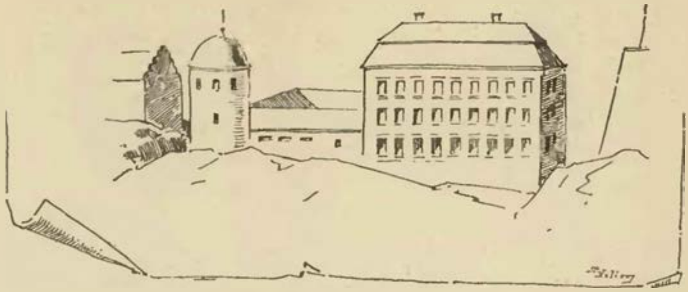
Stavení zámecké, jak teď jest, ukazuje asi na 17. století. Starší část jest severní křídlo, kdežto totiž hlavní zdi na západní a jižní straně hrubosť 95 cm. vykazují, mají zdi na severní straně od věže až k ústupku hrubost 140 cm., ale jen v přízemí; další část křídla tohoto tvořící obdélník má hrubosť ještě větší (v přízemí 165, v prvním patře 150, v druhém 140 cm.), tak že za to míti lze, že ty tři komory v tomto stavení nad sebou položené a mohutností zdí od ostatního zámku se lišící jsou prvotní tvrz Bukovanská. Tvrz tato sloužila prvním vladykám Bukovanským k osobní bezpečnosti, ale nijak nevyhověla pozdějším držitelům, dělajícím nároky na pohodlné bydlení. Přistavován tedy kus po kuse, což znáti na tom, že stavba průčelí a jižního křídla znamenitě se od sebe liší, poukazujíce onano na starší, tato na mladší dobu. Věže však osmihranaté, rohy sesilující, jsou pouhou ozdobou, asi v 17. století utvořenou, a nikoliv snad staré bašty bývalé tvrze, k čemuž slabé zdivo (75 cm.) poukazuje. Obě nesou nad cibulovitými báněmi písmena F. G. V. W. (Franz Graf von Věžnik), svědectví to, že věže pokryty za Františka hraběte z Věžnik, presidenta nad apelacími (r. 1752—1789). O nábožném pánu tomto se vypravuje, že obnovil také zámeckou kapli, při čemž prý jakési znaky zabíleny byly. Že o kapli se staral, svědčí papežská bulla (r. 1777 dne 30. ledna), kterou se pobožným zámeckou kapli o slavnosti Narození P. M. navštěvujícím plnomocné odpustky udělují. On bezpochyby opatřil i severní věž hodinami posud službu konajícími, jichž stroj řídil i ručičky na ciferníku, který vyobrazen jest posud ve věžní světničce.

Místností má zámek s dostatek; na západní straně 5 (kromě komůrek ve věžích), na severu 3, na jihu 4, jimž odpovídá v prvním a druhém patře týž počet pokojů veskrze pěkných a zvláště na jižní straně příjemných. V šesti místnostech v přízemí jest archiv knížecí, ostatek jen kanceláře a byty úředníkův. Uprostřed přízemí jižního nachází se zahradní pokoj, obecně salaterna zvaný (po způsobu 18. století), z něhož jsou dvéře na taras v zahradě a odtud pak schody do zahrad, které zámek na jižní a východní straně obklopují. V zámecké kapli, ničím nevynikající, nacházejí se staré náhrobky, a bezpochyby tu byl pohřební sklípek bývalých držitelů. Vypravuje se o jednom zedníku, že před lety spravuje zeď u kaple přišel kdesi na otvor, skrze nějž viděl ve sklípku jakémsi několik rakví.[1])

Bukovany byly na počátku 14. století rozděleny. Na jedné části seděl l. 1316 *Zachař*, jenž Domaslavě z Chraštic na jejím věně v Bukovanech škodil, na druhé l. 1318 *Jan*.[2]) *Přibík*, předek potomních *Bukovanských Pintů z Bukovan* nepohodl se s Vácslavem, farářem Chraštickým, nechtěje mu vydávati, co mu n. Přibík z Žimuntic odkázal. Léta 1398 smluveni tak, aby Přibík z Bukovan 6 kop ročně k faře platil, za to slíbil farář držeti druhého kněze střídníka a v čas válek anebo kdyby Přibík

[1]) Popis jest od p F. Tyla, zámeckého faráře a archiváře na Orlíce, za nějž slušně děkujeme. [2]) Tab. vetust. 80, 142.

byl v nebezpečenství života, jednou nebo dvakráte v témdni posílati kněze do Bukovan, aby tu mši svatou sloužil.[1]) Synové (?) jeho *Bohuslav*, *Oldřich* a *Zikmund* připomínají se od r. 1414 jako spolupodací páni kostela Chraštického a l. 1418 kostela v Obděnicích.[2]) Kateřina z Kotouně vdova po Zikmundovi držíc dva dvory v Chrašticích zemřela teprve okolo l. 1476. *Jindřich* z *Bukovan* koupil l. 1481 dvůr v Životicích,[3]) a *Jíra* odtudž dal uliti velký zvon v kostele Chraštickém. *Jan Bukovanský* z *Bukovan* (l. 1530) vložil

Ze starých obrazů Orlíka.
(Podlé pamětí malováno teprv r. 1856.)

si l. 1543 tvrz, dvůr a část vsi Bukovan, části Chraštic s podacím, Chraštiček, Životic a Újezdce v obnovené dsky zemské,[4]) přikoupil l. 1547 Zbynice a jiné malé statky v okolí. Potom následovali bratří *Přibík* a *Jindřich*. Přibík koupil l. 1584 Nestrašovice a l. 1585 Těchníč s okolím[5]) a držel l. 1574 Zbynice. Bukovany snad ujal teprve po smrti Jindřichově. Dal uliti menší zvon Chraštický a zemřel l. 1601. Jindřich jsa povahy divoké, dopustil se l. 1590 v Mirovicích skutku nechvalného. Byv pobídnut Janem starším Žantovským z Nedakřevic a Mecerodem ke hře, hrál s nimi. Mezi hrou hádali se Jindřich a Mecerod, do čehož Janovi nic nebylo, než samoděk skočiv na lavici, na Jindřicha se domlouval, aby mu švakra nebil, a přiskočiv potom pozadu kříži v hlavu jej tloukl a několik ran v hlavě mu učiniv jej okrvavil. Jindřich nemaje zbraně své při sobě, násilí se bránil teprve, když ji od pacholete dostal, a tu Jana smrtelně v břicho probodl. Po tomto účinku ještě k němu přistoupil a jeho již téměř umrlého se úštěpně ptal, chce-li ještě více. Když o tom líčení bylo u soudu zemského (r. 1595), svědkové mluvili pro Jindřicha, a tak nalezli páni, že Jindřich bratru Janovu pokutou zřízením zemským o mordech vyměřenou povinen není.[6]) Jindřich, jinak Hynek, padl rok potom (r. 1596) u Jagru, bojuje s Turky.

Po smrti Přibíkově dělili se synové jeho *Jan Adam*, *Jaroslav*, *Zikmund*, *Václav* a *Jan Jiří* (r. 1601, 16. října) o statek otcovský. Poslední dva vzali po penězích a tak ostatek dělen na čtyři díly. Jan dostal Bukovany, Adam Zbynice, Jaroslav Řeteč. Dílu Zikmundova neznáme.[7]) Z těch byli někteří divoci. Adam l. 1600 nedaleko tvrze Zbynic Kryštofa Gyntera z Moren pěstí udeřil a tulichem v místo tyjné pobodl, že ledva živ zůstal. Jan Jiří jsa l. 1615 v Bukovanech tu v tvrzi na place Petra Řepického

[1]) Lib. erect. V. 4. [2]) Lib. conf., arch. Hradecký. [3]) DD. 16, f. 161, Březan, listy Švamberské. [4]) DZ. 250. D 3. [5]) DZ. 22. G 12. Q 19. [6]) DZm. 209 B 23—26. [7]) Arch. mus. DZ. 137. D 13. DZm. 127. F 8.

Ze starých obrazů Orlíka (1756).
(Podlé pamětí malováno teprv r. 1856).

na hnůj porazil, nohama po něm tapal, vousy po pravé straně z brady vytrhal a pysky u huby mu nohama protloukl.[1]) Mírnějším byl Jan, jenž byl místopísařem království Českého, a l. 1619 zemřel. Z dvojího manželství (první manželkou byla Estera ze Vchynic) dítek neměl; proto posledním svým pořízením (r. 1618) odkázal statky Bukovany, Řeteč a Zahrádku manželce své Elišce *Šmrčkovně ze Mnichu* tak, aby po smrti její statkové ti na bratry jeho Václava a Jana Jiří spadli.[2]) Eliška zemřela l. 1625 odkázavši jmění své do rodu Malovcův. Bukovany spadly nyní na *Václava*, jenž byl však tak zadlužen, že ani nemohl zaplatiti za dvě světnice s komorou a maštalí v domě u Zlatého medvěda na Malé Straně.[3]) Za takových okolností převedeny Bukovany trhem na manželku jeho *Alénu Saloménu Bukovanskou z Chuděnic* l. 1632, když byl Václav téhož roku zemřel. V jeho pozůstalosti byly statky Řeteč a Zahrádka, jež zdědila dcera jeho Anna Lidmila.[4]) Aléna Saloména vdala se po druhé za *Jana Jindřicha Morla z Letin*, s nímž žila na Bukovanech přes 20 let († l. 1657). Nedlouho před svou smrtí odkázala Bukovany z polovice manželu, z polovice synu svému *Františkovi Jindřichovi* nezletilému. Tento nabyl let svých l. 1667[5]) a zemřel l. 1712, zůstaviv po sobě 7 synův a 5 dcer. Při dělení pozůstalosti dostal Jozef Vladislav Bukovany za díl, prodal je však l. 1716 *Ferdinandovi Františkovi z Říčan*, hejtmanu Starého města Pražského. Týmž způsobem následoval l. 1720 Jan Šťastný *Chanovský z Dlouhé Vsi*,[6]) jenž v letech 1723—1724 chrám Chraštický v nynější své způsobě postavil. Následovala po něm (r. 1725) *Barbora Věžníková* rozená Švihovská, po níž dědil l. 1752 syn její František z *Věžník*, pak l. 1789 téhož vdova Alžběta. Léta 1816 koupil Bukovany *Karel* kníže *ze Švarcenberka.*[7])

HOLEŠICKÉ TVRZE.

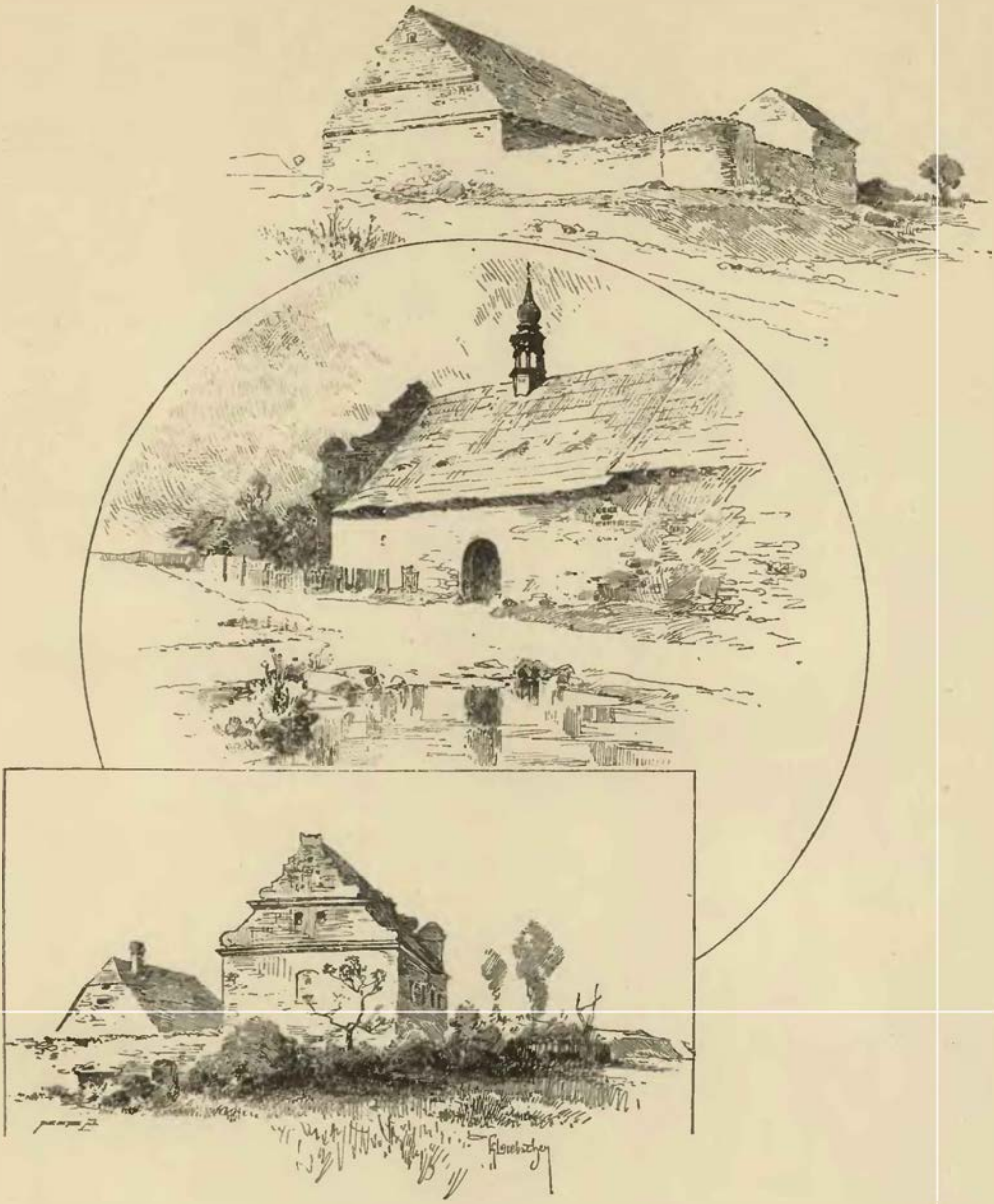

Plán Holešic.
1. Cesta od Orlíka; 2. tvrziště „na říčkách"; 3. cihelná pec; 4. stavení, bašta; 5. tvrziště na zámku.

Asi hodinu cesty severovýchodně od Orlíka stojí o samotě Holešický dvůr, z nejedné příčiny zajímavý. Neboť jižně od něho jest staré *tvrziště*, řečené *„na říčkách"*, a to proto, že se v příkopech jeho posud voda, kterou kdysi tvrz zatopena byla, drží. Náspy sice jsou z velké části rozkopány na dělání cihel a rozvezeny, nicméně se přece bývalý obvod tvrze a že tu čtverhranaté věžovité stavení stálo, poznává. Dvůr má z části úpravu z 18. věku, z části upomíná na 16. věk, jako zejména malé stavení ve středu jeho stojící, severovýchodní roh pak zachoval starožitné hradby. Říká se mu *„na baště"*, neboť spatřuje se tu posud okrouhlá bašta a vedlé ní z obou stran hradby se starými střílnami dílem zazděnými, dílem opět vybouranými. Hned za dvorem říká se *„na zámku"*. Jest tu tvrziště něco větší než na druhé straně, valy také jsou mohutnější a příkopy hlubší. Západní strana jest kraj stráně, na ostatních stranách jest tvrziště uměním zpevněno. Tvrziště z části rozkopané obsahuje uvnitř staré zdi a množství rumu a kamení ze zdí sesutých; více toho, nežli se nyní spatřuje, odvezeno, tuším, na vystavění nynějšího dvoru. Od východní strany náspů odděluje se ještě jeden násep z velké části již rozkopaný a odvezený, vybíhaje tím směrem k baště, tak že za oněch dob tvrz tato se dvorem v jedné ohradě bývala.

Dokud byly Holešice malým statkem, seděli vladyky na tvrzi jižní. Léta 1365—1392 žil *Zdislav z Holešic*. *Kuneš z Holešic*, jenž držel tvrz a dvůr tudíž, spolčil se r. 1380 s Ješkem z Chraštic, tak aby jmění jich obou bylo společné.[8]) Proto také se táhl Kunšův syn *Mikuláš* na zboží Chraštické a Nestrašovské, když naň král Václav právem odúmrtním sáhnouti chtěl (r. 1407). Vedlé Kunše, jenž

[1]) Reg. kom. soudu. [2]) DZ. 139 J 25. [3]) DZ. 142. F 6, reg. kom. soudu. [4]) DZ. 255. A 2. [5]) DZ. 261. P 7, 478. B 28. [6]) DZ. 493. A 16, 496. D 18. [7]) Tyl, děje Zvikova 184. [8]) Reliq. tab. I. 467, arch. mus. DD. 13. f. 87.

Dvůr v Holešicích.

ještě tehdáž žil, připomíná se také téhož roku *Jan Holeška* z *Holešic*, jenž držel bezpochyby některé dvory kmecí ve vsi. *Oldřich Holeška*, snad syn jeho, bránil l. 1425 tvrz Obořiště, a po jejím dobytí upálen od kališníkův.[1]) *Mareš* nebo *Martin* z *Holešic*, který r. 1429—1448 při pánech Orlických stál, přikoupil drahně statkův okolních. Neboť kromě tvrze zdejší držel obojí ves Holešice (nyní obě zmizely), Žebrákov, Chrast, Radavu, Podskalí, Valtířov, Zbynice a Radětice, jež si vyprosil po jeho smrti *Jarohněv* z *Úsuší* (r. 1453). Veškeré toto zboží kromě Valtířova opanoval r. 1454 dědičný jich držitel *Vyntíř* z *Kádova*, a to po smlouvě, kterouž byl s Jarohněvem učinil.[2])

Když začaly půtky náboženské za Jiříka Poděbradského, držel Holešice *Jan Kovářovský* z *Jetřichovic*. Týž se dal k tomu navésti, že postoupil Holešice panu *Zdeňkovi ze Šternberka*, aby odtud

[1]) DD. 14. f. 117, arch. č. VI. 14—15, kronika Bartoškova. [2]) Arch. č. III. 501, 508, DD. 16. f. 179 a 23, str. 91, arch. Budějov.

nepřátelům svým škoditi mohl. Roku 1469 svedli Holešičtí nejednu půtku,[1]) a ještě r. 1470 tu Zdeněk poroučel. Asi v těch dobách nebo nějaký rok později postavena jest prostrannější a pevnější tvrz na severní straně dvora a dvůr zpevněn jako nějaké předhradí. Ke konci téhož věku dostaly se Holešice pánům ze Švamberka. Když se r. 1505 bratří *Bohuslav*, *Volf* a *Jan ze Švamberka* od bratra svého Kryštofa oddělovali, dostal Bohuslav za díl svůj Holešice se dvorem poplužným, rybníky, lukami, lesy, mlýnem v Podskalí, ves Chrast, peníze jisté a něco od panství Kašperského.[2]) Ale již příštího roku (r. 1506 dne 15. srpna) postoupil Bohuslav s bratřími svými zboží Holešického směnou za Domažlice panu *Jindřichovi ze Švamberka* a na Zvíkově.[3]) Od těch dob drženy Holešice buď ke Zvíkovu nebo k Orlíku. Po smrti Bohuslavově vdova jeho Markéta Šlikovna měla nevole s Kryštofem a Janem, švakry svými, poněvadž vydavše jí věno nedali jí vymíněné 4 kočí koně. Léta 1514 smluvila se s nimi, tak že přijala 45 kop mečových.[4]) Léta 1545 dal Ratmír ze Švamberka sloup nějaký v Holešicích, který od hromobití se roztrhl, skrze Jana, zedníka z Milevska vyzdíti a vycvikovati.[5])

HRÁDEK STAROSEDLSKÝ.

Severovýchodně od Březnice jest ves Starosedlský Hrádek. Tak jí říkají domácí svorně se starými pamětmi, kdežto neznalí, kteří se poučovali z německých kněh, jmenovali ji Starosedlo Hrádek. Ves leží při rybníce, jehožto hráz sesílena jest doubím, velice k pěknému obrazu, který Hrádek poskytuje, přispívajícím. Do tohoto rybníku vybíhá nevysoké návrší, jehož boky se k vodě příkře sklánějí. Na těch stranách stojí starý zámek, skládající se ze dvou křídel, kratšího a delšího, kteréžto poslední nejde rovně, nýbrž jako mnohá stará stavení tak se láme, že nelze základní jeho rys řečí naznačiti. Stavení toto, pocházející ze 16. století, jest celkem starobylé způsoby, přece však upomínají na minulé věky jen sem a tam prohlédací kolečka v oknech a staré rýsování, které pod opadající maltou se vyskytuje. Štít u rohu tohoto stavení pochází bezpochyby od jezovitův. Nedaleko tohoto stavení přes dvůr jest nízký dům, v němž jest škola; kromě toho je tu sýpka a několik menších hospodářských stavení. Na straně školy bylo zajisté v starších dobách opevnění, ale nyní z toho již nic znáti není.

Není pochyby, že se ves prvotně a dlouho *Staré Sedlo* jmenovala. Již l. 1376 připomíná se držitel její *Petr Lid ze Starého Sedla.*[6]) V 15. století měli tu *Soběhrd* a syn jeho *Mikuláš* tvrz, z níž povstal nynější zámek. Po bezdětné smrti posledního vyprosili si tvrz a ves Staré Sedlo bratří *Diviš* a *Václav z Nechvalic* na králi Ladislavovi,[7]) ačkoliv majíce dostatečná práva dědičná toho ani nepotřebovali. Později měl Staré Sedlo *Jan Štěpánovec z Vrtby*, před tím pán na Příbrami. Tomu se stalo, že lidé Jana Zmrzlíka ze Svojšína zámek jeho Staré Sedlo slezli, kromě toho mu činil Zmrzlík všelijaké protimyslnosti. Léta 1472 přišly ty věci k soudnímu rozeznání.[8]) Léta 1474 byl již mrtev a na zboží po něm zůstalá táhl se *Sezima z Vrtby*, který také nedlouho potom zemřel, zůstaviv vdovu Vracku z Vilhartic a sirotky nezletilé.[9]) Jeden z těch sirotků byla bezpochyby *Eliška z Vrtby*, jež se vdala za *Jaroslava Libšteinského z Kolovrat* a s ním obyčejně v Hořovicích bydlívala. V těžké nemoci jsouc postavena zapsala l. 1519 tvrz, dvůr a ves Tušovice, dvůr a ves Staré Sedlo synu svému *Bedřichovi.*[10]) Tento dočkal se l. 1530, ale buď tehda nebo roku příštího zemřel. Zboží jeho připadlo na jeho bratří, ale poněvadž byli nezletilí, spravovala je Marjana Libšteinská z Chrastu, druhá manželka Jaroslavova a na ten čas zase manželka Vácslava Něšovky z Něšova. Ta je spravovala až do r. 1549, kdež je ujal *Albert* starši syn.[11]) Od těchto dob teprve se ujal název Starosedlský Hrádek. Albrecht odbyv bratra Jaroslava penězi pojal za manželku Benignu Velserovnu z Cimburka, sestru spanilé Filipiny Velserovny, a když tuto potom Ferdinand arcikníže pojal, stal se Albrecht jeho svatem. Léta 1554 zemřela manželka jeho a pohřbena v Tochovicích. Albrecht potom pojal druhou manželku Lidmilu ze Švamberka (r. 1559), a po třetí pokusil slastí manželských s Eliškou z Říčan (r. 1560), jíž l. 1573 na Hrádku a Tušovicích věnoval.[12]) Když paní tato l. 1585 zemřela, Albrecht ji dlouho nepřečkal. Byl praktický hospodář, nepouštěje se do žádných nákladných a drahých běhů, a proto rodu svému od počátku 16. století schudlému zase ke jmění a bohatství pomohl. Z pěti jeho synů ujal Hrádek druhý syn *Jaroslav.* Ten zapsal Hrádek l. 1593 manželce své Kateřině Mezeřické

[1]) Arch. Třeboň a Orlický, arch. č. I. 236. [2]) Arch. Třeboň. Obě vesnice tedy za válek zanikly. [3]) DZ. 61. C 15. [4]) Arch. Třeboň. [5]) Březan, lisy Švamberské. [6]) Borový, lib. erect. I. 112. [7]) DD. 16. f. 156 a arch. č. I. 431. [8]) Arch. č. IV. 269. [9]) DD. 16. f. 161. [10]) DZ. 250. K 11. [11]) DZ. 85. J 2. [12]) DZ. 18. C 15.

Starosedlský Hrádek.

Pohled na Rábí podlé starého obrazu.

z Lomnice, poněvadž jej ze všech závad penězi svými vybavila.[1]) Když nedlouho potom zemřela, pojal k manželství *Kateřinu Boubínskou* rozenou *Kábovnu* z *Rybňan*. Před svou smrtí († r. 1617) odkázal jí, dítek nemaje, týž statek, tak aby jej do smrti držela; po ní se měl dostati bratru jeho Jindřichovi a potom všem údům této pošlosti, jak by za sebou následovali.[2]) Stavové pod obojí zabrali l. 1620 Hrádek a užitky jeho, přikázali osobám v jižních Čechách bydlícím, jichž statky od císařského vojska vypleněny.[3]) Po bitvě Bělohorské uvázala se v něj zase Kateřina a užívala ho do smrti (r. 1625). Nyní se uvázal ve Hrádek *Jindřich Libšteinský* z *Kolovrat*, pán toho času na slovo vzatý, jenž k němu připojil statek Strýčkovský (r. 1638). Posledním pořízením († r. 1646) odkázal statky Hrádek a Řepici manželce své Elišce z Lobkovic, avšak jen do života jejího, aby tu své náležité opatření a vyživení měla. Dědičné právo náleželo Františkovi Oldřichovi, synu Jindřichovu, a když tento l. 1650 zemřel, Václavovi strýci jeho, jenž vstoupil do řádu jezovitského († r. 1659.[4]) Týž odkázal Hrádek a Strýčkov na postavení kolleje jezovitské v Praze a kostela, tak aby po smrti Eliščině († r. 1663) po deset let užitky jeho na stavení jich obracovány byly, potom kdyby František Karel Libšteinský žil, aby mu Hrádek a Strýčkov jako hlavě té pošlosti prodány byly, tak aby z těch peněz části na ústavy duchovní, část na stavbu domu professů obráceny byly.[5]) František Karel práva svého kupního postoupil *kolleji jezovitské v Březnici* (r. 1664), jíž Václavem část dotčených peněz byla odkázána. Kollej tato tedy Hrádek koupila a držela jej jako příjemné letní obydlí až do zrušení řádu (r. 1773). Potom byl Hrádek dlouhá léta příslušenstvím studijního fondu. Od r. 1868 patří Hrádek knížecímu rodu Švarcenberskému.

[1]) DZ. 1084. N 1. [2]) DZ. 138. K 29. [3]) Skála IV. 116. [4]) DZ. 142 C 5. [5]) Dějiny pánů z Kolovrat.

TVRZE NA ORLICKU.

ČIMELICE.

Ačkoli nelze o tom pochybovati, že patří Čimelice k osadám velmi starým, přece máme o nich paměti teprve z dosti pozdní doby. Léta 1446 držel je *Markvart*, syn *Jesovcův z Rakovic*, a l. 1455 *Jan* z téhož rodu; avšak vedlé toho se připomíná l. 1448 *Petr z Čimelic*.[1]) Markvart a Jan drželi tvrz a dvůr Čimelice a dvůr a ves Rakovice po Bořivojovi Čimelickém: dědiny ty si také uhájili, když l. 1464 odúmrť po Bořivojovi provolána.[2]) Poněvadž pak Markvart l. 1474 zboží své manské v Nerestci *Janovi z Vrabí* prodal, zdá se, že mu tehda i Čimelice pustil.[3]) Král Vladislav byl na Jana velice laskav; l. 1481 udělil mu popravu a dovolil postaviti šibenici u Čimelic,[4]) a l. 1483 dovolil mu, aby do svého a synů života ke tvrzi své Čimelické mohl v lesích Píseckých dříví sekati ke stavění a k palivu a vedlé toho (však jen do života svého) jeleny, laně, srny, vepře a medvědy honiti. Po Janovi zůstali synové *Jiří*, *Jan*, *Aleš* a *Petr*. Když pak Jan od nich převzal Čimelice na svůj díl, dovedl toho při králi Vladislavovi, že svobody týchž bratří na lesích Píseckých na něho převedl (l. 1508) a dovolil mu zvěř honiti i tehda, kdyby král sám držel hrad Písecký; list pak otci daný l. 1510 potvrdil.[5]) Seděl tu ještě l. 1525. Následovali po něm *Kerunk* a *Hynek* bratří *Vrabští*, bezpochyby jeho synové. Ti prodali tvrz, dvůr a ves Čimelice, ves Rakovice, dvůr Nevěsice a části Krsic a Lhoty Mikuláši *Dýmovi ze Střítěže*.[6]) Mikuláš seděl tu ještě l. 1539, kdež dostal zápisnou část Rakovic.[7]) Následovali po něm synové *Jan*, *Jindřich*, *Petr* a *Aleš*, jimž král Ferdinand (l. 1541) svobody jejich v lesích Píseckých potvrdil. Později seděli tu (protože se Jan l. 1548 oddělil a Petr záhy zemřel) jen Jindřich a Aleš, kteří koupili l. 1572 ves Výšice a l. 1577 statek Cerhonský.[8]) Aleš pak přečkal Jindřicha bezdětného a zůstavil syny *Jana staršího*, *Jindřicha mladšího* zletilé a *Mikuláše Petra* a *Viléma* nezletilé, mezi něž l. 1597 rozsáhlý statek Čimelický dělen. Při tom dostaly se Jindřichovi Nerestce, Krsice a Podhoří, Mikuláši Cerhonice a Petrovi Rakovice. Tvrz Čimelice se sklepy suchými a podzemními, světnicemi klenutými i břevnovými, komorami, pokoji, kuchyní, špižírnou, pekárnou, dvorem a pivovárem, ves s podacím, část Lučkovic a Lhoty Smetanovy a se svobodami na lesích Píseckých dostaly se, tuším, Vilémovi.[9]) Dílu Janova neznáme: nazývá se sice v letech 1602—1605 seděním na Čimelicích, ale, tuším, jako poručník bratra svého Viléma.[10]) Vilém ujav Čimelice, oženil se s Markétou Gynterovou z Moren, sníž nabyl statku Neresteckého[11]) a dovedl toho, že mu císař Matyáš (l. 1616) svobody na lesích Píseckých potvrdil.[12]) Pro své účastenství v rebelii odsouzen jest l. 1623 k manství. Seděl na Čimelicích až do své smrti († l. 1629). Poněvadž mimo dceru Kateřinu dětí nezůstavil, spadly Čimelice na krále jako odumřelé léno. Prodány l. 1629 dědičně *Michalovi Adolfovi* hraběti *z Althanu*, jenž je prodal l. 1630 Evě *Plotové* rozené *Dýmové*.[13]) Této pak Čimelice l. 1662 z desk dvorských vymazány.[14]) Za ní počaly spory s obcí Píseckou o spravedlnosť v lesích Píseckých, jíž držitelé Čimelic hleděli využitkovati na škodu obce, tak jakoby byly lesy jejich. Po smrti Evině († l. 1663) ujal Čimelice syn Aleš Karel *Plot z Konařin*, jenž tu do l. 1686 seděl. Pro velké dluhy nemohl Čimelic udržeti, a statek ten odhádán tehda *Janovi Jindřichovi* svobodnému pánu *z Pisinku*[1]) Tehda tu stála tvrz od kamene vystavěná, na díle kůrkami a něco šindelem přikrytá, však na týchž střechách opravy potřebující. Okolo ní byl příkop vyzděný. V rohu tvrze přistavěna byla vížka okrouhlá, do níž se z pokojů vcházeti mohlo. Ve tvrzi bylo 8 pokojů k topení, komory, sklepy, klenutá kuchyně, špižírna a pekárna. Po Jindřichovi, který ve sporu s Píseckými se zuřivostí neobyčejnou pokračoval, následoval syn *Karel Bohumil*, který l. 1730 na místě tvrze nynější zámek postavil. Dědila po něm vdova *Marie Apolonie* rozená *Vratislavka*, jež posledním pořízením (l. 1782) statek Čimelický Prokopovi *Vratislavovi z Mitrovic*, bratru svému, odkázala. Tento prodal jej l. 1798 synovci svému *Josefovi* († l. 1830), po němž jej držela vdova *Gabriela* rozená *Desfours* († l. 1840). Po její smrti dostaly se Čimelice a Osov v držení dcery Jozefiny vdané za *Karla knížete ze Švarcenberka* († l. 1858), a tak se staly příslušenstvím knížecí sekundogenitury.

V Rakovicích postaven byl zámeček v 17. století.

[1]) Arch. Svatomářský, arch. č. III 539, 563. [2]) DD. 16. f. 257. [3]) DD. 5, str. 314. [4]) Rkps. Roudnický. [5]) Pam. arch. V. 321, IX. 601. [6]) Reg. kom. soudu, DZ 4. C 18. [7]) Arch. gub., reg. kom. soudu. [8]) DZ 17. N 14, 19. N 17, 63. G 27. [9]) DZ. 72. L 19. [10]) DZ 178 B 21, N 16. [11]) DZ. 136 P 11. [12]) DZ. 552. P 23. [13]) Bílek, děje konf. [14]) DD. 68. f. 73.

MIROVICE.

Město Mirovice rozkládá se nad říčkou Vltavou tak, že kostel se svou hrubou a hmotnou věží stojí na nejvyšším místě. Návrší to jest způsobilé k založení středověkého hradu, avšak nejsou toho již známky; naopak se zase ví, že se v Mirovicích ve 14. století hrad připomíná. Znění paměti, odkudž se o tom dovídáme, je tak nejasné, že nelze posouditi, jestli tehda nějaký hrad vedlé kostela stál nebo jestli se jen po starší ohradě „na hradě" říkalo. Toto poslední pravdě jest podobnější, a v Mirovicích po celé 14. století nevyskytuje se rod, který by si byl hrad vydržoval. Části města u vody říká se ještě po staročesku Mirovičky.

Kostel byl již l. 1359 farním a podací jeho patřilo vladykám zdejším, Nestrašovským, Tušovským, Němčickým a Dvořetickým, kteří byli všichni jednoho rodu a erbu pinty. V Mirovicích zejména seděli l. 1359 Ješek, Hynek, Sazema, Ctibor a Jan a l. 1377 Ješek, Petr, Mareš bratří, Zbyněk, Ctibor a Častovoj Železník.[2]) Co komu zde patřilo, poznává se ze zápisu (l. 1385 dne 18. ledna), jímž zapsány byly příspěvky pro druhého kněze střídníka. Jeden statek měl Heřman z *Letův*, předek *Radkovcův z Mirovic*, kteří měli dva kratce křížem přeložené ve svém erbu. Jiné drželi dotčený Železník vladyky z Řetce, Burák z Myšlina a Jarek z Mirovic. Farář za to byl zavázán každé suché dni vigilie a tři mše zádušní sloužiti v kostele na hradě.[3]) Roztrženosť statků trvala i na počátku 15. století. Tehda (l. 1404) žil *Ondřej z Mirovic*,[4]) jenž seděl potom na Škvořeticích. Dvůr jeden držel l. 1408 *Velislav z Mokropes*, jenž přijav 10 kop od *Pavlíka z Mokropes*, také seděním v Mirovicích, zavázal se úročím ke kostelu zdejšímu. Dotčený pak Pavlík, jenž měl od krále rychtu v Mirovicích danou, daroval plat na mlýně dolním pod Mirovičkami a úročníku jednom ke kostelu v Pohoří.[5]) Léta 1412 připomínají se mezi kolatory kostela zdejšího Martin,

[1]) DZ. 31 L 18. [2]) Lib. conf. [3]) Borový, lib. erect. II 216. [4]) Arch. Třeboňský. [5]) Lib. erect. VIII. 31, 117.

Zdeněk a Jan bratří, Pavel, Martin, Tomáš Popelka z Mirovic a Blažej z Mirovíček.[1]) Král Zikmund potvrdil Pavlíkovi rychtu n. králem Václavem udělenou a slevil mu na komorním platu.[2]) Tímto posledním zápisem potvrzuje se naše domněnka, že Mirovice byly prvotně knížecím hradem a že tu ve 14. století kamenného hradu nebylo, nýbrž se jen ze staré zvyklosti „na hradě" říkalo.[3])

MYŠLÍN.

Od Mirovic severně jest ves Myšlín u samostatný statek s tvrzí, na němž seděl l. 1382 *Štěpán*, snad týž, kterýž se l. 1385 jen s příjmením Burák připomíná.[4]) Erbu byl ptáka, jako i bratr jeho *Beneš*, jenž z manželky své Anny zůstavil syny *Fřibíka*, *Beneše* a *Štěpána*. Tito darovali l. 1416 úrok kopy grošů na dvoře svém v Myšlíně faráři v Mirovicích na záduší předkův.[5]) Štěpán se l. 1422 na Příbrami s jinými kališníky zavřel a tu dobyt a zajat od Hanuše z Kolovrat. Beneš odpověděl l. 1420 Pražanům a bojoval l. 1434 u Lipan na straně panské.[6]) Současně žil *Chval z Myšlína*, který byl l. 1421 od knížete Albrechta zajat a ve vězení na hradě Znojemském držen.[7]) Konečně se připomíná *Hroch z Myšlína*, který se přidal l. 1452 k úřadu Zvíkovskému, když pán z Rožemberka císaři odpověděl. Potomkem prvotních vladyk byl *Bohuslav Lísa z Němčic*, jenž l. 1517 v Myšlíně statek držel.[8])

Asi v ty doby držel tvrz zdejší *Václav Zub z Landšteina*. Týž žil ještě l. 1519, avšak l. 1524 byl již mrtev, a Anna z Kestřan byla mocnou poručnicí statku jeho. Tato měla l. 1532 soudy s Václavem Rozvodovským z Něšova, jenž poddané proti ní namlouval a vedl, aby jí neposlouchali a k němu přišli, že chce s nimi k Mikuláši Zubovi (bratru Václavovu), aby ho sobě za pána vzali.[9]) Potom uvázal se v Myšlín *Zdeněk Zub* (syn Václavův?), jenž dvůr zdejší l. 1534 Vojtěchovi Drábovi z Lestkova zastavil.[10]) Asi v ty časy zemřel Zdeněk ustanoviv dědicem *Viléma Loubského z Lub* a na Zálužanech. Ke statku sice se připovídala Kateřina z Landšteina, avšak Vilémovi na soudě zemském dáno za právo.[11]) Týž pak si l. 1543 tvrz, dvůr a ves Myšlín a podací kostelní v Mirovicích jako dědictví vydržené ve dsky zemské vložil.[12])

Ze synův jeho dědil Myšlín *Jan Loubský*, jenž měl l. 1558 soudy s Jiříkem Černínem z Chudenic, poněvadž mu v Mirovicích zvyjebených pyšných potvorníků nadal. Léta 1463 byl již mrtev a bratr jeho Adam uvázal se v poručenství nad sirotky.[13]) O těchto nám nic známo není; sice se dostal Myšlín v držení synů Chvalových († l. 1571), totiž *Vladislava*, *Jana*, *Bedřicha* a *Hynka*, kteří při něm (l. 1591) výpovědí soudu zemského zůstaveni. Napřed jej měl Vladislav, když pak zemřel, ujal jej bratr Bedřich, splativ ostatní bratří, avšak l. 1595 prodal dvůr a ves Myšlín, dvůr a ves Stražiště s podacím, Pliškovice, Bor a ves pustou Lhotku bratru Hynkovi.[14]) Tento měl při s Vilémem Vrabským o podací kostelní v Stražišti, avšak Vilém potom ode pře odstoupil (r. 1599), dostav slušnou náhradu.[15]) Když asi l. 1613 zemřel, uvázal se strýc Jáchym Ladislav Loubský v poručenství, avšak vida, že vdova Anna Loubská ze Střítěže má na statku věna a jiného jejího dluhu drahně a také dlužů jiným lidem nemálo se nachází, a že by se proto statky ty sirotkům neudržely, dobrovolně od poručenství upustil a statek Anně odevzdal, aby dítky ke všemu dobrému a poctivému vedla, je, pokudž by toho čas ukazoval, k učení a umění liternímu oddala a potomně v poctivá místa až do zrostu jich dávala.[16]) Synové byli

[1]) Lib. conf. [2]) Březan, listy Švamberské. [3]) O pozdějších osudech Mirovic viz časopis Methud XII. 125. [4]) DD. 13. f. 83, Borový, lib. erect. II. 217. [5]) Lib. erect. X. 87. [6]) Bartošek, arch. č. IV. 380. [7]) Arch. c. k. dvorský. [8]) Arch. Třeboňský. [9]) Reg. kom soudu. [10]) Březan, listy Švamberské. [11]) DZ. 41. G 3. [12]) DZ. 250. D 10. [13]) Reg. kom. soudu, DZ. 14. N 5. [14]) DZ. 167. N 5, DZ. 171. E 13. [15]) DZ. 176. J 5. Viz i časopis Methud XII. 128. [16]) DZ. 186 Q 30

Vilém Chval, *Bedřich*, *Adam* a *Aleš*, avšak ujal jej později Adam sám, jenž l. 1649 zemřel. Týž odkázal statek Myšlín, skrze nešťastné příběhy vojenské k velikému ztenčení přivedený, poněvadž manželka jeho Eliška Lidmila Pešíkovna z Komárova na statku Horosedlích opatření dostala, synu svému *Adamovi Hynkovi*.[1]) Poručenství nad ním dáno od místodržících starší jeho sestře Anně Sibylle.[2]) Adam ujav pak Myšlín, byl nečackého zdraví a zemřel již l. 1666 zůstaviv vdovu *Evu Lidmilu Loubskou z Kalenice* a tři nedospělé dítky. Vdova spravovala Myšlín napřed jako poručnice, avšak když shledala, že jest těžko statek sirotkům udržeti, koupila jej l. 1668 pro sebe.[3]) Hospodařila tu s druhým manželem svým Mikulášem Divišem Měšičkem z Výškova,[4]) ale vidouc, že více prohospodaří, než vyhospodaří, prodala Myšlín (l. 1679) *Janovi Krystyanovi knížeti z Eggenberka*. Potom následovalo připojení k panství Orlickému.

HOROSEDLY.

Ves Horosedly u Mirovic ležící byla již l. 1298 příslušenstvím *biskupství Pražského* a drživána k panství Příbramskému.[4]) Vedlé toho připomíná se zemanský rod, který se po Horosedlech psal a v okolí drobné statky držel. Od l. 1420 byly v zástavním držení. Císař Rudolf prodal l. 1584 ves Horosedly a jiné vsi zápisné v okolí *Kryštofovi Loubskému z Lub* a na Řenči,[6]) od něhož postoupeny l. 1589 *Janovi* staršímu *ze Vchynic*.[7]) Avšak nedlouho po tom měl Horosedly Hynek *Loubský z Lub*, jenž, jak se zdá, tu tvrz postavil. Poněvadž pak Hynek i Myšlína dosáhl, připojeny Horosedly ke statku Myšlínskému. Od něho je zapsal Adam Loubský (l. 1641) manželce své Elišce rozené *Pešíkovně z Komárova*, avšak ta prodala Horosedly (l. 1650) *Anně Sibylle z Lub*,[8]) dceři dotčeného Adama. Tato vdala se za nějakého Vildkyna a prodala tvrz, dvůr a ves Horosedly (r. 1668) *Ignácovi Karlovi* hraběti *ze Šternberka*.[9]) Odtud drženy k Zalužanům. Na počátku 18. století držel Horosedly *Jan František z Talmberka*, který postavil kapli zdejší. Léta 1730 držela týž statek *Jozefa Maximiliana* roz. *z Löwenfelsu*, vdova předešlého (opět vdaná Deymova ze Střítěže), jež nadala kaplanství při kapli. Po její smrti († l. 1766) přešly Horosedly na Jana Karla *Běšína z Běšin*, nevlastního jejího bratra, jehož syn Jan Josef nynější zámek vystavěl. Léta 1783 prodal Horosedly, jež pak koupil l. 1789 *Jan kníže ze Švarcenberka* a k Orlíku připojil.[10])

ZALUŽANY.

Severovýchodně od Mirovic jest ves Zalužany, jež se již l. 1291 připomíná[11]) a k vladařství hradu Kamýka patřívala. Asi v ty časy daroval ji král Václav *klášteru Ostrovskému* směnou za jiné vsi, avšak král Jan ji zase l. 1313 vyměnil, aby ji přivtělil ke Kamýku.[12]) Císař Karel udělil Zalužany *Oldřichovi* a synům jeho *Divišovi* a *Špacmanovi z Kostelce* bezpochyby směnou za hrad Kostelec. Páni ti l. 1351 ves se 34 lány znova právem zákupným vysadili, což od císaře l. 1357 potvrzeno.[13]) V pozdějších dobách nachází se díl Zalužan při hradu Orlíku a díl byl na statky vladyčí rozdělen.[14]) V l. 1418 až 1456 držel tento statek s tvrzí *Jan Šic z Drahenic*.[15]) Léta 1490 držel část Zalužan *Jan Štěpánovec z Vrtby* (tuším Orlickou), druhá

[1]) DZ. 136 Q 13, 257. A 3. [2]) DZ. 112. D 9. [3]) DZ. 114. J 23, 318. O 3. [4]) Pam. arch. IX. 954. [5]) Tomek, děje Prahy III. 37. [6]) Viz na př. rel. tab. II. 214. [7]) DZ. 22. G 6, 1084. E 5. [8]) DZ. 399. S 23, 27. [9]) DZ. 317. G 9. [10]) Tyl, Zvíkov 180. [11]) Reg. II. 1195. [12]) Reg. III. 59. [13]) Březan, listy Švamberské. [14]) Léta 1392 odumřel plat po Bohuši, l. 1414 po Janovi Žákovi z Letův (DD. 13 f 87. 15. f. 139). [15]) DD. 15. f. 145, 61, str. 416, arch. č. III. 500.

část s tvrzí dostala se po Bořivoji Šicovi *Vácslavovi Lisovi z Lisovic* a *Bohuslavovi* a *Zdeňkovi* bratřím *z Němčic*, a ti prodali (l. 1491) tvrz a dvůr Zalužany s části vesnice *Mikuláši Ježovskému* z Lub. [1]) Tento zemřel před r. 1496 zůstaviv syna nezletilého *Jana*. [2]) Když pak tento okolo l. 1528 zemřel, dostaly se Zalužany dědictvím strýcům jeho *Vilémovi* a *Vladislavovi Loubským z Lub*; nežli však do Zalužan přišli, Kateřina z Řepnice ve tvrzi a dvoře čtyři hákovnice, nářadí, obilí, dobytek a ryby pobrala. Byly z toho pak soudy. [3]) Okolo l. 1533 najali si Loubští od Kryštofa ze Švamberka také tu část, která k Orlíku patřila. Vladislav zemřel l. 1539 zůstaviv dceru Krystynu. Vilém držel potom Zalužany sám a l. 1543 si statek ten ve dsky obnovené vložil. Držel také Myšlin a oboje statky ještě r. 1550. [4]) Zůstali po něm synové *Jan Adam*, *Jan*, *Mikuláš* a *Kryštof*. První práce jich byla sháněti peníze na zaplacení lesa sosnového, který byl n. otec na smýcení koupil (r. 1555). Před r. 1363 následovalo dělení statku. Adam dostal Zalužany, Jan Myšlin, Chval statek v Mirovicích a ostatní peníze. Když již dílčí cedule byly napsány, shledal Mikuláš nějaké nedostatky, a proto jim odpíral; aby byl pokoj, slíbil mu Adam 350 kop (r. 1563). S Kryštofem učinil Adam smlouvu, že mu má dáti za jeho díl 4000 kop míš.; Kryštof měl bydliti na Zalužanech, a Adam jej s manželkou, pacholetem, 2 děvečkami a děvčetem stravou náležitou opatřovati. [5]) V l. 1573—1576 skoupil Adam tu část Zalužan, která posud k Orlíku patřívala. [6]) Zemřel před r. 1582. Pozůstalá vdova Lidmila Loubská z Hrádku dala tehda schovati Kateřině Chourové, krčmářce, do vsi Zalužan prsteny zlaté s drahým kamením, sekret zlatý, medaili zlatou a sumu peněz, avšak ty věci Jan mladší Černín z Chudenic od Chourové vzal a Barboře Loubské ze Stropčic odvedl. [7]) Poněvadž Adam děti neměl, dostal se statek jeho synům Chvala, bratra jeho (viz Myšlin na str. 75). Díl dostal Bedřich, který na polním tažení proti Turkům u Ostřihoma zahynul; ten pak koupil *Jan* od bratra Hynka (r. 1595) a spojil s dílem, který již prve měl. [8]) Zalužany pak držel Jan až do l. 1623, kdež polovice statku odsouzen, a Zalužany *Marii Maximilianě ze Šternberka* prodány. Ale poněvadž suma trhová nebyla zaplacena penězi hotovými, nebyla schválena tato smlouva, ani ve dsky zemské vložena. Protož přidržován (r. 1685) dědic dotčené paní *Vácslav Vojtěch hrabě ze Šternberka*, aby sumu trhovou i s úroky (přes 100 000 kop míš.) nahradil a v tom právě dal se královský fiskus na Zalužany zvésti. Královská komora prodala Zalužany Karlovi Arnoštovi z Pisinku, ale vedlé císařské resoluce l. 1697 navráceny Vácslavovi Vojtěchovi proti upuštění od peněz, jež měl za královskou komorou. [9]) Než pro dluhy dotčeného pána l. 1714 statek jeho věřitelům odhádán; [10]) měli jej potom *Jan Deym ze Střítěže* a manželka jeho Kajetána Kocová z Dobrše, od níž se dostal strýci jejímu *Janovi Josefovi Kocovi z Dobrše*. V držení Koců zůstaly pak Zalužany až do l. 1782, kdež se dostaly v držení Hildprandtův a l. 1804 přikoupeny od *Karla knížete ze Švarcenberka*. [11]) O tvrzi se praví l. 1714, že s jedné strany jest k obydlení spravena a veskrze klenuta, s druhé strany jest staré stavení dokonce sesuté a zpustlé, toliko na hlavních zdech (kromě jediného sklepu klenutého, do kterého se led skládal) záležející, nad nímž se nachází zvonec posvěcený, a třetí strany se za pivovár užívá.

CHRAŠTICE.

Severně od Zalužan jsou dvě vsi, Chraštice neb Kraštice a Chraštičky. Prvotně se oběma říkalo Chraštice. Jednu z nich darovala královna Konstancie, manželka Přemysla I. klášteru Břevnovskému, avšak vladaři na Kamýce potáhli ji potom na sebe, až ji královna Markéta (r. 1260) zase klášteru navrátila. [1]) Ve Velkých Chrašticích byl l. 1356 farní kostel, jehož podací z polovice k Zalužanům (pak k Orlíku), z polovice vladykám zdejším na tvrzi sedícím patřívalo. Na tvrzi totiž seděli l. 1356 *Nedvěd* a v l. 1356—1359 syn jeho *Drslav*. [2]) *Ješek z Chraštic* spolčil se l. 1380 s Kuršem z Holešic. [3]) Kdo po něm tvrz měl, není nám známo. Setkáváme se se statkem, který měl před r. 1410 Petr, tehda již mrtvý, a s části vsi, která patřila l. 1411 k Těchařovicům. [4])

Léta 1414 patřila třetí část podací Bukovanským, poněvadž byli Těchařovice koupili, a dvě třetiny byly ke hradu Orlíku. [5]) O drobných statcích, totiž dvorcích jest řeč v 15. století. Není pochyby, že Chraštická tvrz již ve 14. a nejpozději v 15. století zpustla.

ŘETEČ.

Ve farnosti Chraštické jest ves Řeteč, v níž tvrz od starodávna bývala. Léta 1385 drželi ji Jan, farář v Paštikách a Albert bratří. [6]) Léta 1418 držel ji *Ondřej Pinta z Tušovic*. Král Albrecht dal tvrz a ves Řeteč a ves Tušovice, odumřelé po Vítkovi, Němci Mikuláši z Krchleb (r. 1439), po němž se k jeho právu připovídali Jan Štěker z Mirovic a Machna ze Žeberka (r. 1453).

Vznikly z toho spory. [7]) Později byla Řeteč držena k Tušovicům a v 16. století patřila k Orlíku. Tehda ovšem byla tvrz zpustlá. Jan Jiří a Jan Vilém ze Švamberka dali ves Řeteč l. 1582 dědičně Vácslavovi staršímu *Počepickému z Počepic*, který tu až do konce téhož století seděl. [8]) Později patřila Řeteč Bukovanským, za nichž tu byla zase tvrz, bezpochyby od Počepického postavená. Při dělení zboží Bukovanského (r. 1601) dostal Řeteč Jaroslav *Bukovanský z Bukovan*, avšak později držel ji bratr jeho *Vácslav*, jenž l. 1632 zemřel. Když drželi *Morlové z Letin* Bukovany, zase Řeteč oddělena. Léta 1716 prodal Jan Vavřinec Morl díl svůj druhý Bukován Řeč jmenovaný se dvěma dvory *Vácslavovi Max. z Vidršperka* a manželce jeho Barboře Plotce z Konařin; od nich koupil jej (r. 1720) Jan Šťastný Chanovský z Dlouhé Vsi a připojil zase k Bukovanům. [9])

TUŠOVICE.

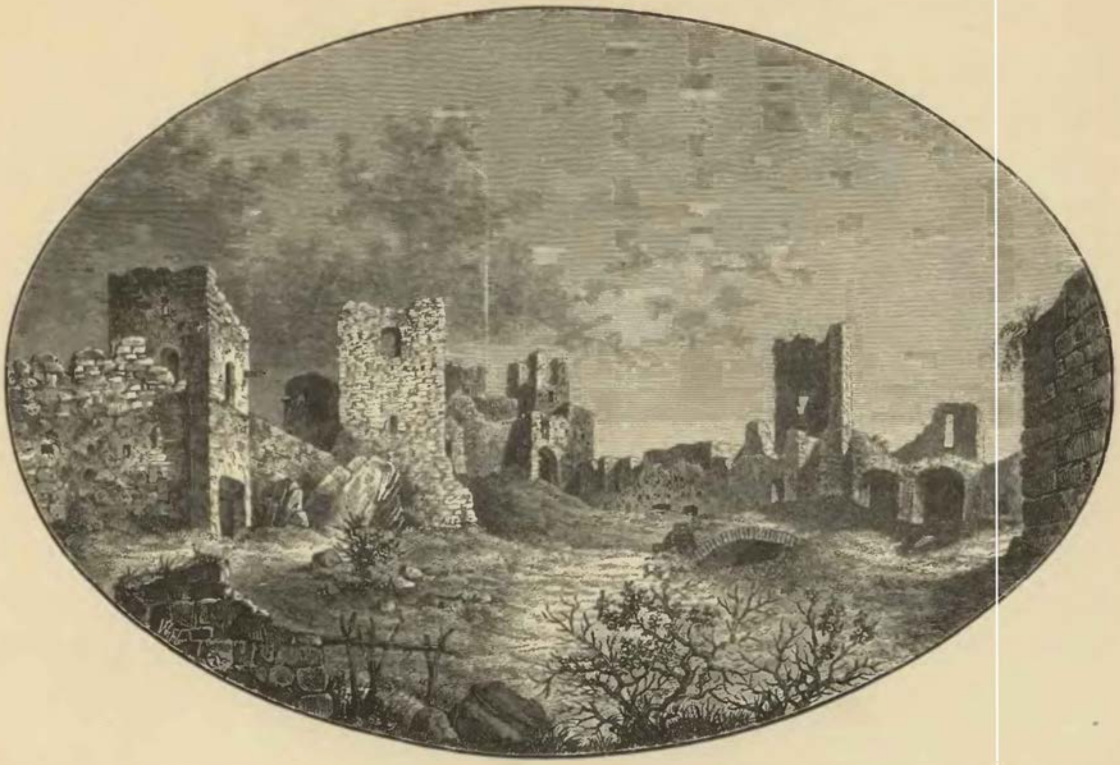
Severně od Mirovic jest ves Tušovice, odedávna vladyčí sídlo s tvrzí, na němž seděli příbuzní Bukovanských z Bukovan erbu pinty. Léta 1389 připomínají se *Zdeněk*, *Přibík*, *Hrzek* a *Ondřej z Tušovic* jako spolupatronové kostela v Mirovicích, l. 1377 drželi tuto část podací *Matouš* a *Albert* bratři, *Ondřej*, *Helm* a *Hrdoň* bratří a kněz *Jan*, podávajíce *Ondřeje z Tušovic* († r. 1411) za faráře do Mirovic. *Přibík z Tušovic* byl komorníkem u krále Vácslava a dostal od něho odúmrť v Lazsku. [10]) Po Smilovi *z Tušovic* zůstali sirotci, s nimiž si Jan z Dubňan spolek u krále Vácslava vyprosil (r. 1404); ten měl v Tušovicích dva lány roli, dva rybníky a tři kopy platu. [11]) Léta 1412 seděli na Tušovicích *Albert*, *Oldřich*, *Jan Pazourek* a *Jan Pinta Ondřej Pinta z Tušovic* seděl l. 1418 v Řetci, drže k nim část Tušovic a léta 1420 odpověděl Pražanům. [12]) Léta 1428 připomíná se *Přibík Pinta z Tušovic*. [13])

Po Ondřejovi následoval v držení Řetce a části Tušovic *Albrecht z Tušovic*, který snad již před r. 1439 zemřel. [14]) Jisto jest, že byl l. 1440 již mrtev; neboť tehda vdova jeho Aléna prodala věno

---

[1]) Rel. tab. II. 449, arch. Svatomářský. [2]) DD. 17. f. 280. [3]) Reg. kom. soudu. [4]) DZ. 250. D 7, 251. A 6. [5]) DZ. 56. G 12, 65. [6]) Březan, listy Švamberské. [7]) Reg. kom. soudu. [8]) DZ. 172. H 9. [9]) Bílek, děje konf. [10]) DZ. 157. A 19. [11]) Tyl, Zvíkov 185.

[1]) Reg. II. 107. [2]) Lib. conf. [3]) Rel. tab. I. 467. [4]) Lib. erect. VIII. 118, 134. [5]) Lib conf. [6]) Borový, lib. erect. II. 247. [7]) Arch. č VI. 474, DD. 15. f. 147. [8]) Březan, listy Švamberské. [9]) DZ. 492. M 23, 496, H 8. [10]) Lib conf, DD. 14. f. 110. Léta 1384 Petr (DD. 13. f 85). [11]) DD. 14. f. 112, rel. tab. I. 606. [12]) Arch. č. IV. 380, VI. 474, lib. conf. [13]) Arch Jiblavský. [14]) Arch. č. I. 424.

Zříceniny hradu Rábí.

své na dvoru Tušovicích a na dvou dvořích kmecích Janovi *Stěkrovi z Mirovic* a Dorotě ze Chleb mateři jeho. [1]) Léta 1453 provolána odúmrť po Albrechtovi.

Tehda, jak se zdá, držel Štěker jednu část Tušovic a druhou Machna ze Žeberka, vdova po Mikuláši Krchlebcovi, se svou dcerou Bonuší. [2]) Od konce téhož století byly Tušovice a Hrádek Starosedlský pod jedněmi pány; v oněch se tvrz ještě l. 1573 připomíná.

ZBENICE.

Severozápadně od Orlíka pod Ptečem leží ves Zbenice, v níž před časy také tvrz bývala. Odtud snad pocházeli Hron a Dětmar bratří ze Zbynic, kteří l. 1293 Smilovi z Nového hradu sloužili. [3]) V potomních dobách byly tu drobné vladyčí statky. Jeden držel v letech 1380—1414 *Předota ze Zbynic*, na druhém odumřel l. 1381 Bartoň a tahl se naň Jeniš [4]) Léta 1385 připomíná se *Markvart* a v letech 1359—1418 *Bernart Ujec ze Zbenic* [5]) Léta 1417 žil Václav *ze Zbenic*, l. 1437 *Bohuněk*, a l. 1453 patřily Zbenice ke zboží Holešickému. [6]) Léta 1510 drželi Zbenice *Hynek* a *Jan* bratří *Šicové z Drahenic* Jan zemřel před r. 1518, a Hynek dědil po něm Smolotely, jež prodal. [7]) Seděl pak na Zbenicích sám a prodal l. 1539 tvrz, dvůr a ves Zbenice *Jindřichovi Opršálovi z Jetřichovic*. Týž prodal potom (r. 1547) Zbenice *Janovi Bukovanskému z Bukovan.* [1]) Patřívaly odtud k Bukovanům a druhdy je některý z Bukovanských držel za díl, jako na př. Přibík l. 1574 a v letech následujících. [2]) Když l. 1601 zboží Bukovanské bylo děleno, dostaly se za díl *Adamovi Bukovanskému z Bukovan* tvrz, dvůr a ves Zbenice, vsi Kamenný, Kraštice, Těchařovice a Životice; ale Adam prodal ten díl l. 1609 *Barboře Vlkové z Mitrovic.* [3]) Po této paní dědil *Jan Vlk z Kvítkova*, jenž prodal Zbenice (r. 1618) Vilémovi *Šleglovskému ze Šicendorfu.* [4]) Tento držel také Stěžov a zůstavil Zbenice manželce své *Aléně ze Střítěže*, která se vdala po druhé za *Jindřicha Byna z Bynu* a umírajíc († r. 1663) jemu a Jindřichovi, synu jeho, statek Zbenický odkázala. Otec zemřel l. 1665 odkázav díl svůj synu a vnukům, avšak jen do jich životův. [5]) Po smrti Jindřicha otce držel jednu polovici dotčený Jindřich, řečený starší, a druhou měl bratr jeho Jindřich mladší, a o to se stalo l. 1666 rozdělení. [6]) Po smrti onoho uvázala se *Johanka Dorota Bynová*, rozená *Měsíčková z Výškova* v polovici jeho jako poručnice, a poněvadž byla l. 1668 druhou polovici přikoupila, držela celé Zbenice. [7]) Syn její *Rudolf* (nar. r. 1671) postavil ve Zbenicích sochu sv. Jana Nep. a obnovil r. 1711 gruntovní knihy. Po něm následovaly l. 1741 dcery jeho Benedikta a Bernarda, a l. 1754 syn Benediktin, *Jan hrabě Čejka z Olbramovic*, který statek Zbenický (r. 1758) klášteru sv. Jana ve Skále prodal. Po zrušení jeho (r. 1785) byly Zbenice statkem náboženského fondu, ale prodány již l. 1791 šlechtici *ze Salzberka*. Následoval pak l. 1797 František svobodný pán Schrenk, a od r. 1805 jsou Zbenice v držení rodu Švarcenberského. [8]) V letech 1727—1789 stál na místě tvrze čtverhranatý zámek pěkně

[1]) Rel. tab. II. 191. [2]) DD. 16. f. 152. [3]) Reg. II. 697. [4]) Pangerl, Hoh. Urk. 185, DD. 13. f. 95, arch. č. I. 398. [5]) Acta jud., arch. města Něm. Brodu, DD. 14. f. 109, lib. erect. VIII. 161. [6]) DD. 3, str. 11, 16. f. 179. 20, str. 115. [7]) DD. 62, str. 407, reg. kom. soudu.

[1]) DZ. 8. D 2, 43. A 14. [2]) Reg. kom. soudu. [3]) DZ. 191. F 15. [4]) DZ. 139. E 18. [5]) DZ. 113. N 11, 263. F 20. [6]) DZ. 73. J 14. [7]) DZ. 115. D 29. [8]) Tyl, dějiny Zvíkova 185.

vystavěný, jehož přízemí veskrze bylo klenuté. Kromě toho tu bylo 12 ozdobných pokojův, kaple a zámecká věž s cimbálem a hodinami.[1])

VALTÍŘOV.

Ve vsi Valtířově u farní vsi Klučenic říká se jednomu stavení „Buršů hrad“ a posud se tu kus staré zdi spatřuje.[2]) Není pochyby, že tu stávala tvrz. Léta 1360 seděl tu Valter *z Valtéřova*, jemuž císař Karel dovolil zříditi tu krčmu a pivovár. Zde seděl *Vilém Rejman z Erlebachu*, jenž daroval r. 1415 kostelu Klučenickému úrok na vsi Valtířově, aby tudíž mše zádušní za něho, manželku Ofku, tři „děvečky“ (dcerky) s ní zemřelé a n. Šebestiána, faráře Klučenického, slouženy byly.[3]) Později patřil Valtířov nějaký čas k Holešicům, ale r. 1454 nacházel se zase v držení *Heřmana z Nedvězí*.[4]) Roku 1485 seděli tu bratři *Vaněk* a *Oldřich z Vesce*.[5])

LAŠOVICE.

Severovýchodně od Orlíka leží farní ves Lašovice, kteráž patřívala za starých dob ke hradu Zvíkovu,[6]) než býval tu také dvůr.[7]) V 15. století vznikla z něho tvrz se statkem zpupným, který držel l. 1531 *Bohuslav z Lašovic*. *Václav Lašovský z Lašovic* prodal r. 1547 tvrz a dvůr Lašovice s panstvím nad krčmou a části podací, v městečku Záhořanech jeden dvůr kmecí a v Planých c. t. m. *Václavovi z Nahorub*; od tohoto koupila týž statek r. 1567 Lidmila z Trkova k ruce *Burjanovi*, *Jiříkovi* a *Janovi*, synům n. *Jana Záchrastského ze Záchrašťan*.[8]) Dlouhé spory s pány Zvíkovskými o podací kostelní v Lašovicích urovnali Burjan a Jiřík r. 1587 dne 8. září, pustivše podací a podrževše panství nad krčmou.[9]) Konečně prodal Burjan r. 1604 dne 12. dubna tvrz Lašovice s dvorem a pivovárem pustým *Janovi Jiřímu ze Švamberka* za 2250 kop miš.[10]) Za vlády pánův Orlických tvrz zanikla.[11])

VESCE.

Východně od Orlíka leží ves Vesce, kteráž se již r. 1260 jako statek Ratibora z Vesce připomíná.[12]) Na počátku 14 věku seděl tu *Dominik z Vesce* s manželkou svou Svatou. Syn jejich *Mareš*, jinak *Martin*, prodal r. 1364 nějaké role u Kovářova opatovi Milevskému a připomíná se do r. 1390 nejen jako svědek, nýbrž i jako poručník slečny Kovařovské.[13]) Pozdější dějiny tvrze zdejší jsou nejisté.[14]) Za těch dob skládala se Vesce ze dvou oddělení, dolejšího a hořejšího; v tomto byly dvůr a tvrz. Ještě na konci 15. věku dostala se Vesce ke statku Kovařovskému, dvůr pak s tvrzí zpustl.[15]) Když pak se Vesce k panství Orlickému dostala, vyskytuje se r. 1616 „tvrz a ves celá Vesce“ opět.[16]) Další osudy tvrze zdejší nejsou známy.[17])

---

[1]) Arch. Třeboňský. [2]) Srov. Schallerovu topografii a Heber's Burgen III. 212 [3]) Lib. erect. X. E 8, Beckov. poselk. II. a. 355. Glafey. Anecd. 313. [4]) DD. 16. fol. 179, 23, str. 91. [5]) Arch. gub. [6]) Lib. conf. [7]) Na něm seděli l. 1382 *Kuneš* (DD 13. f. 83), l. 1397 *Oldřík Rus z Lašovic* (lib. erect. IV. f. 143, srov. lib. conf. VI. Q 5, Q 12. VII. C 9, C 11, D 4, H 11), l. 1469 *Kunka* odtudž. (Arch. č. I. 234.) [8]) DZ 8. H 3. 16. B 5. Burjan a Jiřík (r. 1588) byli práčí. (Viz reg. kom. soudu.) [9]) DZ. 171. F 15. [10]) DZ. 179. A 25. 132. P 9. [11]) Již r. 1616 se nepřipomíná (DZ. 95. G 9). [12]) Reg. II. 107. [13]) Arch. Orlický. lib. conf. IV. B 5, B 16. [14]) Roku 1456 připomíná se *Jan Svetana z Vesce* (arch. Třeboň. a Orlický), r. 1463 pečetil *Mikuláš Barchanec z Vesce* znamením psa (arch. Třeboň.). O těch se podobá víře, že seděli na našem Vesci. Synové Jana z Vesce, Vaněk a Oldřich, seděli r. 1485 na Valtířově (arch. gub.). [15]) Srov. děje Kovařova. [16]) DZ 95 G 9. [17]) Ve Slavoňově, kdež jest nyní zámek panský, tvrze nebývalo, r. 1465 stál tu toliko dvůr poplatný ke Kovařovu.

KOVAŘOV.

Farní ves Kovařov má znamenité stáří; stála již l. 1220 jsouc sídlem vladyky Budilova. Jiný vladyka, *Rynart*, byl již l. 1318 mrtev.[1]) V pozdějších dobách nepatřila ves jednomu pánu, nýbrž byla na několik statků rozdělena. Jednu část se dvorem Mnichovským držel odedávna klášter Milevský a měl proto část podací kostelního. Druhou část tvořil dvůr Melicharovský s částí vesnice, proto tak řečený, že na něm seděl v letech 1399—1418 *Melichar z Kovařova*. Třetí statek s tvrzí byl v držení rodiny Brusův, potomkův staré vladyčí rodiny Chotěřinské. Čtvrtý dvůr držíval Mareš z Vesce, nazýval se Maršovský. Jak kdo po kom v těchto vladyčích statcích následoval, nesnadno, ba nemožno najíti.[2]) Zdá se, že na dvoře Melicharovském seděli l. 1386 Buzek z Kojetína (l. 1390 s bratrem Václavem). Na Brusovské části připomíná se v letech 1368—1418 *Matěj Brus z Kovařova*.[3]) Týž Matěj prodal l. 1415 plat na tvrzi a dvoru v Kovařově kanovníkům u sv. Jiří na hradě Pražském.[4]) S ním tu seděli l. 1418 dotčený Melichar, Odolen z Kravařovic a Jindřich z Prostiboře.[5]) Král Zikmund zapsal l. 1421 dvůr kláštera Milevského se třemi úročníky a některé okolní vesnice dotčenému Brusovi za jeho služby na hradě Karlštejně. Tento zemřel l. 1431 na Zvíkově[6]) a zboží jeho všechna dostala se dceři *Machně*, která je dala l. 1455 strýci svému *Janovi Předborovi z Radejšína*. Týž pak prodal l. 1461 vše právo své *Janovi z Rožemberka*.[7]) Od té doby patřila duchovní část ke hradu Zvíkovu. Tvrz s částí Brusovskou dostala se před r. 1465 v držení Jana a Matěje bratří z *Jetřichovic*. Dcera jednoho z nich byla Barbora z Jetřichovic, jež měla spory s Jindřichem ze Zvíkova; chtěla totiž míti při kostele Kovařovském kněze pod obojí, čemuž se pán bránil (r. 1491) a svědomím dokazoval, že tu vždy římští kněží sloužívali.[8]) Zajímavé jest, že se také nacházela v držení dvoru Mnichovského. *Barbora*, dcera jednoho z nich, prodala (r. 1497) tvrz a dvůr poplužný a ves v Kovařově se dvory Melicharovským, Maršovským a Mnichovským a jiné příslušenství *Janovi z Orlova* a *Janovi Hruškovi z Trkova*, měšťanům Táborským.[9]) Každý měl pak polovici. Když Jan Orlovský a po něm manželka jeho Markéta z Pelhřimova se světa sešli, spadlo dědictví jich na krále (r. 1512). O té věci byla dlouhá jednání až do l. 1524.[10]) Mezi tím následoval *Jiří Hruška* a po něm synové jeho *Václav*, *Jan* a *Bohuslav*. Tito měli l. 1537 při s Janem starším Hodějovským, protože mu zbraňovali hlasu při kostele Kovařovském, tak že nemohl kostelníka udělati a faráři podati.[11]) Dotčení bratří vložili si (l. 1549) tvrz, dvůr a ves Kovařov, dva dvory kmecí v Zaluží, ves pustou Horní Vesce a v Dolním Vesci dvůr kmecí v obnovené dsky zemské.[12]) Když Bohuslav zemřel, ostatní dva se o zboží rozdělili. Václav, jenž již před r. 1540 byl na Kovářově manželce Dorotě ze Šmolova věnoval,[13]) obdržel za díl tvrz, dvůr a pivovár v Kovařově a část vesnice; Jan vzal dvůr v Horním Vesci pustý, dvořiště při něm, lidi v Kovařově, Zaluží a Dolním Vesci.[14]) Potom vyzdvihl Jan nové sídlo, kterému dáno bylo jméno *Nový Kovařov*.

Na svém díle věnoval Václav druhé své manželce Kateřině z Radejšína (r. 1560) a zemřel před r. 1568. Pozůstalí synové *Jan mladší* a *Jiřík* prodali l. 1568 statek otcovský Chotěřinu. Penězi stríženými pak Jan bratra svého splatil,[15]) avšak nemoha i Kovařov udržeti, prodal jej l. 1576 *Janovi Šturmovi z Hyršfeldu*.[16]) Přibytím tohoto začaly v Kovařově nevole a půtky. Mezi tím násle

---

[1]) Reg. I. 296, tab. vetust. n. 121. [2]) Z těch, kteří se po Kovařovu psali, připomínají se Bun († j. 1364), Bozděch († j. 1388). [3]) Lib. conf. [4]) Arch. bibl. Praž. [5]) Arch. č. VI. 473—474. [6]) Arch. Orlický. Palacký. Würdigung 223. [7]) Arch. Třeboňský a Orlický. [8]) DD. 16. f. 194. Březan, listy Švamberské. [9]) Rel. tab. II. 483. [10]) DD. 17. f. 145. 27. E 11. [11]) Pam. arch. VIII. 503. [12]) DZ. 250. I. 15. [13]) DZ. 1. H 30. [14]) DZ 57. O 8—10. [15]) DZ. 13. J 19. 33. Q 29. 60. D 1. [16]) DZ. 19. A 2.

-doval na Novém Kovařově *Jiřík mladší Hruška* (asi l. 1581) a po něm asi l. 1583 *Jan starší Hruška*, syn jeho. Týž prodal l. 1588 svou polovici podacího [1]) a zemřel nedlouho potom. Poručníci dětí jeho prodali l. 1589 tvrz Nový Kovařov s příslušenstvím *Janovi Jiřímu ze Švamberka*. Tehda držel Starý Kovařov ještě Jan Šturm. Týž prodal l. 1590 tvrz, dvůr a ves Kovařov, vsi Vepice, Březí a Hostín *Jindřichovi Čechočovskému z Čechočovic*; když pak tento nedlouho potom zemřel, prodala vdova Dorota jménem dětí svých zboží to (l. 1592) Janovi Jiřímu ze Švamberka. [2]) Od té doby patřil Kovařov ke zboží Orlickému.

CHOTĚŘINA.

Od Orlíka východně ve farnosti Kovařovské jest starožitná ves Chotěřina, která se již l. 1291 připomíná; tehda patřila *Budilovovi*, jenž seděl na soudě zemském. Nástupce jeho Svojše z Chotěřiny dal l. 1324 vše zboží své v Chotěřině, Vesci a Vepicích a v Březí dvůr kmecí *Martinovi*, synu sestry své z *Počapl*. [3]) Léta 1362 připomíná se *Předbor* a od l. 1364 několikráte bratr jeho *Brum z Chotěřiny*. Tento prodal l. 1365 klášteru Břevnovskému role na Vlčovici. Nějaký Brum připomíná se ještě l. 1373; buď je to dotčený nebo syn Předborův; tento totiž (předek Předborův z Radešina) měl syny Bruma, Buzka, Mikuláše, Ješka, Chvala a Předbora. [4]) *Přibík z Chotěřiny* připomíná se l. 1390 mezi patrony kostela Kovařovského. *Martin z Chotěřiny* sám druhý dal l. 1407 platy na zřízení kaplanství při kostele Kovařovském. [5]) Žil ještě l. 1414 drže Chotěřinu společně s Benešem a Hynkem. Beneš a manželka jeho Anna zemřeli, tuším, l. 1414; téhož totiž roku provolána odúmrť po Anně vdově. Léta 1415 byl také Martin mrtev. [6]) Léta 1429 připomíná se *Petřík z Chotěřiny*. [7]) Léta 1474 prodal Racek z *Kocova* dvůr a ves Chotěřinu, ves Vesce, část Kovařova a dvůr kmecí u Slavoňova *Smilovi z Hodějova*. [8]) Tento získal také Královou Lhotku a zemřel před r. 1475, zůstaviv 5 synův. *Rous*, syn jeho nejstarší bojovav v Uhrách, spravoval Chotěřinu jako nejstarší. Jsa přísným katolíkem, nechtěl dopustiti řád pod obojí v kostele Kovařovském; proto se proti němu lidé spikli. Když l. 1502 dne 14. června nesl snídaní dělníkům svým na pole, přepaden jest v lese Chotině a tu zavražděn. Vyplnilo se mu podlé vlastního přísloví: Sladko jest na trávníku složiti život. Smil měl z manželství svého s Annou Korkyňovou z Drahkova syna Jana a Smila. Statek Chotěřinský nedostal se jim hned, nýbrž napřed jej držel *Přech z Hodějova*, bratr zemřelého, jenž jej zapsal l. 1508 bratru svému Mikuláši [9]), a jako stařec sešílev l. 1519 dne 19. února na Chotěřině zemřel. Mikuláš spravoval potom Chotěřinu, zejména l. 1516. [10]) Když pak se Mikuláš od r. 1519 zakupovával ve Vltavském kraji, odevzdal Chotěřinu synovci svému *Janovi Hodějovskému z Hodějova*. Tento narodil se l. 1496 dne 6. ledna na úsvitě v Chotěřině a odbyv si studia svá ve Slezsku a Míšeňsku, jal se spravovati Chotěřinu, v jejíž držení se od l. 1527 připomíná. [11]) Z téhož statku vyměřil díl bratru Smilovi, avšak tento prodal jej l. 1528 Kryštofovi ze Švamberka. [12]) Léta 1529 věnoval na Chotěřině 100 kop Regině z Vratišova, budoucí manželce své. Když se l. 1530 oženil, dostal se ženou věno a výhru. Byl se totiž s Bohuslavem z Krašovic podvolil, který by se z nich oženil prvé a druhý že by se do roka po něm neoženil, že tento má propadnouti 50 kop; Jan se oženil, ale Bohuslav ještě l. 1531 ženat nebyl. Léta 1537 stal se místosudí dvorským, ale měl tehda spory o podací v Kovařově. Hlavním jeho sídlem stala se později Repice. Léta 1542 prodal tvrz, dvůr a ves Chotěřinu

[1]) DZ. 22. A 16—17. 24. E 21. [2]) Březan, listy Švamberské, DZ. 1084. H 22. [3]) Rel. tab. I. 3, 403. [4]) Arch. Orlický, musejní. [5]) Arch. č. VI. 15, lib erect. VII. 101, XIIIa. 177, lib. conf. [6]) DD. 15. f. 160, 161. [7]) Arch. č. III 501. [8]) Rel. tab. II. 366. [9]) DZ. 226. A 17. [10]) Arch. Orlický. [11]) Reg. kom. soudu. [12]) Březan, listy Švamberské.

a ves Slavoňov *Dorotě ze Smolova*, manželce *Vácslava Hrušky z Trkova* [1]) Tento zděditv statek po manželce, oženil se po druhé s Kateřinou z Radejšina, jíž na popluží svém Kovařovském (léta 1560) věnoval. Po jeho smrti držel Chotěřinu *Jan mladší Hruška*, syn jeho (?), i jménem Jiříka bratra mladšího, a týž prodal ji léta 1568 *Zikmundovi Kafunkovi z Chlumu* a na Hůrce. [2]) Tento měl potom s dotčeným Janem rozepři o louky a lesy, za něž l. 1572 50 kop zaplatil. Léta 1584 prodal Zikmund statek Chotěřinský *Janovi Jiřímu* a *Janovi Vilémovi*, strýcům *ze Švamberka*. Když se tito potom (l. 1584) dělili, dostala se Chotěřina Janu Jiříkovi k panství jeho Orlickému; týž pán pak l. 1598 od Jana Martinka dvůr jeho a svobodství v Chotěřině přikoupil. [3]) Jiné svobodství teprve l. 1727 od Švarcenberkův přikoupeno.

VEPICE.

Ve farnosti Kovařovské jest ves Vepice, řečená prvotně Epici (od křestného jména Epa). Odtud pocházel rod vladycký, který nosil na štítě hlavu psa věžníka. První nám známý předek byl *Jaroslav z Vepic*, jenž se svářil s klášterem Milevským o hranice svého statku. Léta 1373 mezi nimi smlouva učiněna a hranice z kamení na mezích položeny. [4]) Snad byla po něm vdovou Kedruta z Vepic, kteráž l. 1382 dokazovala, že dcery její mají společné jmění se Mstichem před tím zemřelým. [5]) Táž Kedruta odkázala před svou smrtí (okolo l. 1389) peníze kostelu v Předbořicích. [6]) *František* z téhož rodu byl v létech 1383—1404 opatem kláštera Milevského a dokončil stavbu kostela sv. Jiljí, na němž se erb jeho dvakráte nachází. Bratr jeho *Odolen z Vepic* připomíná se v pamětech starých od l. 1388 [7]) a žil ještě l. 1412. [8]) Léta 1418 připomíná se *Burjan z Vepic*. Týž l. 1437 s *Fraňkem* bratrem svým rozpustil spolek s vladykami Rakovskými a podrželi jako nezávadné jmění tvrz, dvůr a ves Vepice a část vsi Břízy. [9]) Franěk byl mezi těmi, kteří l. 1452 proti císaři Bedřichovi do pole vytáhli. Ještě v pozdějších letech připomíná se nějaký Franěk, bezpochyby jiná osoba. Odolen a Jan bratří z Vepic drželi dvůr Melicharovský v Kovařově, avšak l. 1465 byli již oba mrtvi. [10]) Ke konci téhož století zanikl rod Vepických i s tvrzí; ves nacházela se l. 1498 v držení vladyk Břízských z Březí a l. 1590 připojena ke zboží Kovařovskému. [11])

BŘEZÍ.

Severovýchodně od Orlíka u Kovařova jest ves Březí, ve kteréž před časy tvrz bývala. O osudech jejich je velmi málo známo. Léta 1498 držel *Jindřich z Březí* ves Vepice, na níž manželce své Elišce z Petrovce věnoval; žil ještě l. 1570, kdež prodal 3 dvory kmecí „v Březici" pánům z Lobkovic. [12]) Druhá část vesnice patřila tehda k Osečanům. Léta 1549 přiznala se Kateřina z Talmberka, poručnice sirotků po Přibíkovi Břízském z Břízi, že drží Břízi tvrz pustou a dvůr poplužný vysazený v plat. [13]) Část Lobkovskou a ves Vepice koupil l. 1534 Vácslav Kekule ze Stradonic, avšak Jindřich prodal oboje l. 1549 dotčené Kateřině. [14]) Tato postoupila jich l. 1570 Přibíkovi a Albrechtovi, bratřím Břízským [15]) za to, že upustili od nárokův svých na statek Osečanský. Dotčení bratří prodali l. 1590 vsi Vepice a Březí *Janovi Šturmovi z Hyršfeldu*, jenž je připojil ke statku Kovařovskému. [16])

[1]) DZ. 41. G 22, Jireček, Jan Hodějovský z Hodějova, jeho rod i působení, reg. kom. soudu. [2]) DZ. 13. J 19, 58. Q 29. [3]) Arch. Orlický, Březan, listy Švamberské. [4]) Arch. Orlický. [5]) Rel. tab. I. 488. [6]) Lib. erect XII. 45. [7]) Arch. Orlický, cod. dipl. Mor. XII. 479, arch. č. VI. 14. [8]) Lib. erect. VIII. 161. [9]) Arch. č. VI 474, rel. tab. II. 166. [10]) Arch. Třeboň, DD. 16. f. 194. [11]) Rel. tab. II. 498, DZ. 1084. G 5. [12]) Rel. tab. II. 498, 526. [13]) DZ. 250. L 14. [14]) DZ. 6. H 10, 9. C 20. [15]) DZ. 166. N 18. [16]) DZ. 1084. G 5.

KVĚTOV.

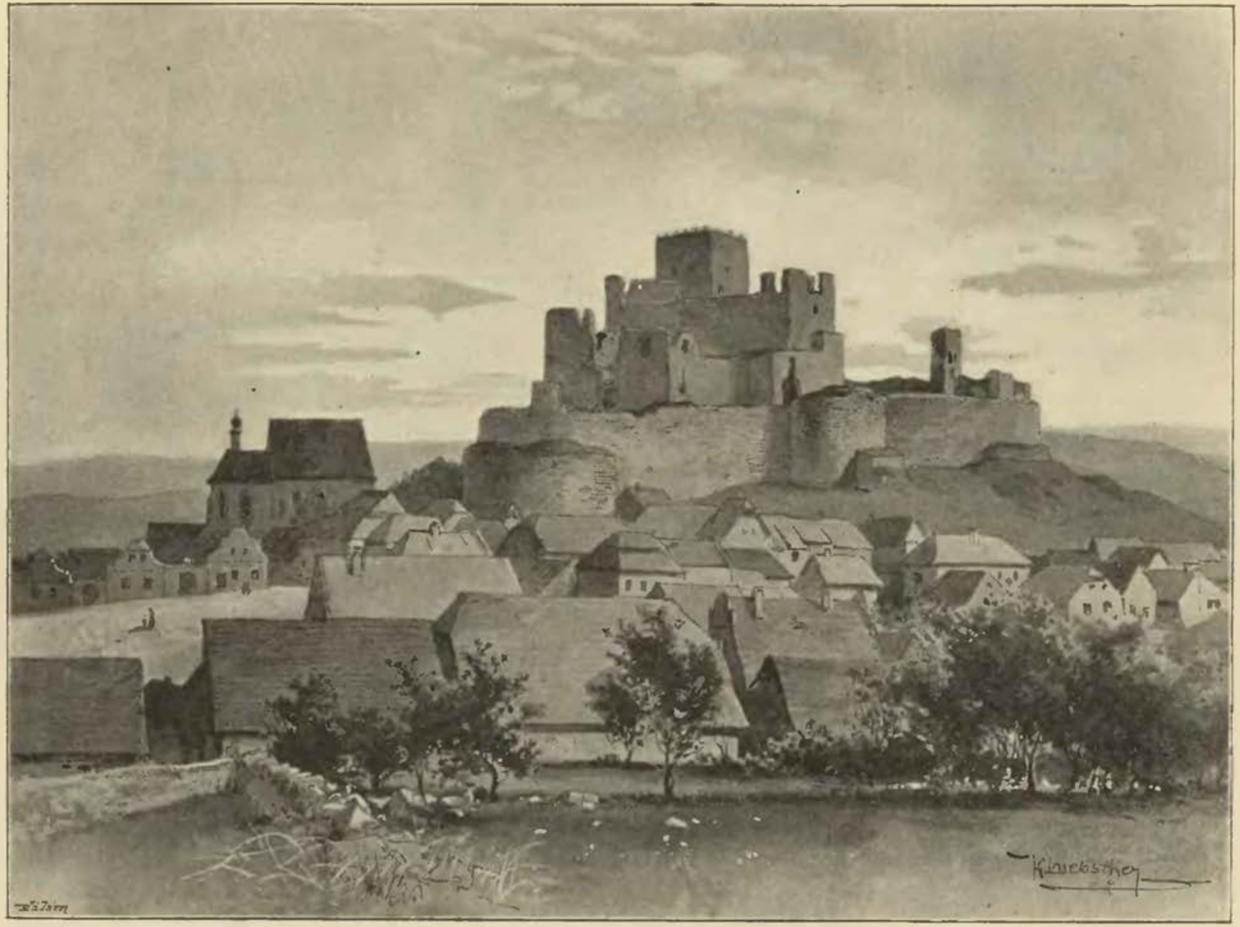
Květov, ves nad potokem Hrejkovským, patřila, pokud paměti jest, ke klášteru Milevskému a držena po jeho zpuštění ke hradu Zvikovu. V prostřed 16. věku byla tu tvrz, kterouž držel *Jan ze Švamberka* k panství svému Milevskému. Týž věnoval r. 1552 manželce své *Mandaléně ze Šternberka* 1000 kop na tvrzi, dvoru a vsi Květově a vsi celé Velké, anobrž jí potom dotčeného statku k užívání postoupil. Po jeho smrti (r. 1559) seděla tu Mandaléna chlebíc ve vdovství; nemalé měla ústrky s opatem Milevským, o něž pak přátely narovnána. Posledním svým pořízením (r. 1572 ve čtvrtek po sv. Alžbětě) odkázala všechen statek svůj synu svému *Kryštofovi ze Švamberka* a na *Orlice* a zemřela ještě téhož roku.[1]) Od těch dob patřil Květov zase k panství Zvíkovskému, a když klášter Milevský l. 1581 odprodán, zůstaven s okolím k němu.[2])

[1]) DZ. 10 F 15, 18. A 4—6, Březanova genealogie pánův Švamberských. [2]) DZ. 65. H 25

Mezi Kučeří a Sobědraží na půl cestě při okresní silnici leží zajímavé hradiště, jemuž lid říká *Hradiště* neb *Obrovy* (i Bobrovy) *hroby*. Jest to pravidelný čtverec (strana 76 kroků), na jehož kraji jde násep, jako bývá obyčejně na hradištích a tvrzištích po sesuté hradbě; někde je ještě dobře viděti, jinde jest zorán a svezen. V severním rohu viděti pahorek homolovitý, který bezpochyby z bývalé věže pochází. Okolo hradiště býval příkop a okolo tohoto násep. Oboje se dobře zachovaly na jihovýchodní straně; na ostatních stranách buď rozvezeny neb užity k nasypání okresní silnice, která tu vede" přes místo močálovité. Lid neumí o něm více pověděti, než že v jednom hrobě leží obr otec, v druhém obr matka a v ostatních obři děti. Pověsť povstala patrně odtud, že se v jihozápadních Čechách náspům od starodávna hroby nebo hrůby říkávalo. Starožitnosti tu nalezené (dvě střely a koňská uzda), nyní ve škole Kučerské uložené, svědčí o tom, že tu není prastaré hradiště, nýbrž takové vladyčí sídlo, jež se zakládalo, nežli se stavěly věžovaté tvrze z kamení. Jak se toto sídlo jmenovalo, není nám známo. Ve 14. století se tu stýkaly statky hradu Zvíkova, kláštera Milevského a vladyk z Jokovic.

Hradiště u Kučeře od jižní strany.

Rábí.

Rábí.

RÁBÍ HRAD.

Není to krajina zvláštní krásy, v níž stojí staroslavný hrad Rábský, ale on sám mohutností svou tak poutá zraky příchozího, že při tom na okolí zapomene a s podivením na sílu hradeb, věže mezi zříceninami malebně rozložené a starožitný palác velebně nad nimi se vypínající patří. Není daleko a široko sídla panského, které by svědčilo tak o moci a bohatství svých zakladatelův, jako bělošedé skalopevné zříceniny hradu Rábského. Neboť jsou takové rozsáhlosti, že by z nich mohlo býti malé město, a obsahovaly tolik světnic a vedlejších příležitostí, že v nich knížecí dvůr bydliti mohl. Kromě toho musí se pokládati Rábí za pevnosť na onen čas nepřemoženou; neboť zakladatel hradu ke sklonku 15. věku, postaviv na místě starého hradu hrad nový, rozsáhlejší a tvrdší, velmi dobře využitkoval horu nevysokou, ale skalnatou, na níž stojí hrad. Zpevniv ji příkopy, hradbami hrubými a pevnými, zdělal branami složitými a kolikerými zvoditými mosty tolik překážek, že mohlo býti Rábí jen velikou mocí lidu a usilovným obléháním dobyto. Jaké pevné a pyšné sídlo Rábí bylo, o tom svědčí starý obraz jeho, který jest v krajině okolní rozšířen (viz str. 73).

Jako Kunětická Hora a někteří větší hradové rozšířeno jest Rábí ke konci 15. století tak, že se naň obyčejné rozdělování na hrad a předhradí nehodí. Kromě totiž *prvotního hradu* a *předhradí* jest tu ještě *zadní ohrada*, kterou Půta Švihovský znova vyzdvihl, pak *dolní ohrada* přidaná též od něho a konečně podhradí nebo hradby, jimiž městečko ke hradu přihrazeno bývalo. Byla tu dvě městečka, horní a dolní, z nichž splynulo nynější městečko rozeseté na boku hradiště. Hradby jeho se zachovaly jen z části, a to tam, kde se jich mohlo užiti jako čtvrté zdi k vystavění nového domku.

Z nynějšího Rábského rynku přichází se průjezdem nebo branou, z níž toliko levá strana zbyla do venkovské ohrady hradu, t. j. prostory zavřené mezi městečkem a hradem, kteráž patřila ještě k podhradí. Brána totiž vedla z podhradí do kostela. Hradby některé se zachovaly, také viděti jednu baštu, avšak jen málo, nad židovským hřbitovem. V této venkovské ohradě bývalo v 16. století několik domků, které vrchnosť chudým lidem z milosti propůjčovala. Posud jest tu několik domků, bezpochyby ze zřícenin hradu postavených. Když se r. 1859 nový domek v těchto místech stavěl, uhodili v starý loch, o němž posud nikdo nevěděl.

Ozdobou této části jest **kostel** (r. 1559 „v ohradě zámku kostel pěkně vystavěný") posvěcený sv. Trojici a za těch dob, když učiněno Rábí nepřemoženou pevností, totiž ke konci 15. věku postavený. Původní úpravu zachoval úplně, což neplatí o kobce před gotickým jeho vchodem v pozdějších dobách přistavěné. V klenutí jeho spatřují se erby několika staročeských rodin; na svornících jsou ozdobně a úpravně vytesány a malovány. Týkají se veskrze rodu Švihovských z Ryzemberka, jich manželek a těchto mateří, aby se poznalo, ze které rodiny krev do krve Švihovských přešla. [1]) Bohužel, se posledním

[1]) Podrobné jich vylíčení v progr. gymnasia Táborského l. 1892 od prof. Mart. Koláře.

zabílením těmto erbům ublížilo, také nelze chváliti, že pruty, které bývaly malovány, obíleny. Pan Půta dal do tohoto kostelíka, který jako hradskou kapli vyzdvihl a jenž nyní jest farním, obraz sv. Jiří ze dřeva vyřezaný, který Rábští v posledních letech do Prahy prodali, aby mohli si poříditi pro kostel nový velký oltář. Ze starých dob zbyl tu oltář, postavený od Jana Jindřicha Chanovského a manželky jeho Anny Barbory Častolárky (r. 1636, 1. května) a ozdobený pěkným obrazem votivním, na němž zakladatelé klečíce vyobrazeni jsou. Obraz tento vyznamenává se velmi jemnými tvářemi. Zvláštností jeho jest stydlivost a pokora v tvářích světic, mužnosť v tváři Chanovského a důstojnosť v tváři paní Chanovské, která jest tu vyobrazena jako mladá paní boubelatá. Bohužel, obraz ten, když l. 1773 obnovován, nebyl ve všem správně obnoven. Na kruchtě čte se latinský nápis, že Půta kostel l. 1498 vystavěl a tu první neděli po sv. Martinu (18. listopadu) ke cti sv. Trojice posvětiti dal. Při tom také psáno, že kostel ten l. 1786 Janem knížetem z Lamberka obnoven byl.

Pod kostelem jest pěkně vystavěný sklep. Na starém obraze Rábí l. 1560 malovaném spatřuje se na jižní straně kostela čtverhranaté stavení s podkrovím nebo podsebitím povydaným, v němž snad kněz bydlíval. Nyní jsou tu staré zdi, do nichž domky přistavěny. V pravo od kostela až k dotčené bráně bývalo pět domkův.

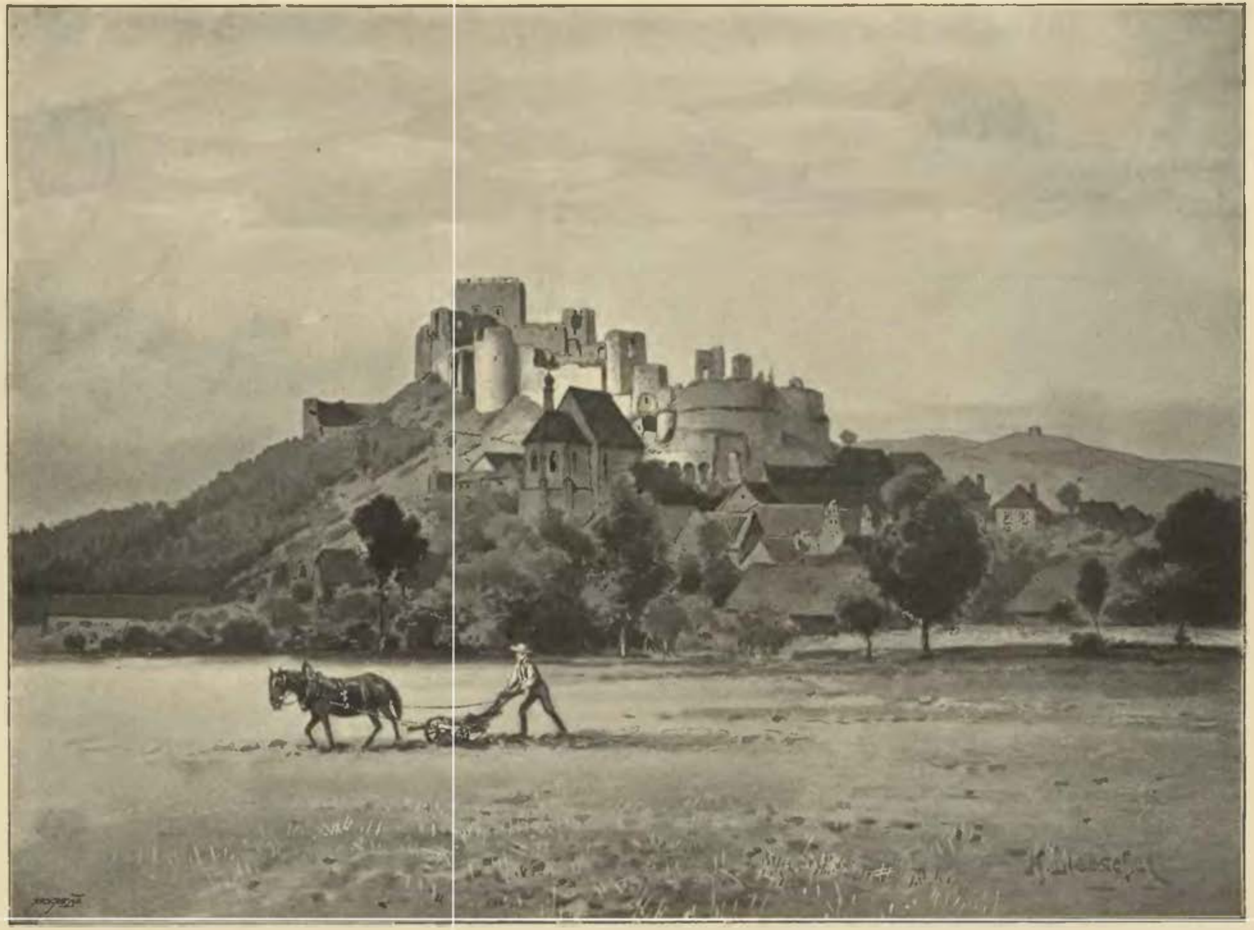
Vchodem do hradu byla *dolejší brána*, vlastně dlouhý průjezd o třech branách, jako bývala u měst s obyčejnou nerovnou, na jednu stranu zahnutou a příkrou cestou. Přední z dotčených bran kamenného obroubení nemajíc, objevuje se jako prostá vrata, která se zavírala závorou. V levo za ní jsou dva otvory ve zdi ven, jeden zazděný do kulata sklenutý, a v levo od něho druhý, větší otvor. Dobře se za ní poznává, jak šel odtud prampouch na kruchtu kostela. Z prostřední brány zbyly skorem všechny čtyři zdi, a jen kde bývala vrata, jest zeď vylomena, poněvadž tu vybírali veníře a zdi podkopávali. Podivuhodné jest, že tu ještě dva tesné kameny zůstaly, ale nesmí se jimi proto hnouti, že drží chalupu do bývalé vrátnice postavenou. Z půdy této chalupy jde střílna ven před bránu. Zadní a třetí brána tohoto průjezdu nachází se v přízemí čtverhranaté věže, kterou lze na starém obraze dobře poznati; měla nahoře povydané podkroví a obyčejnou nízkou střechu. Věž tato má zvenčí tři úzká okna. Průjezd byl do kříže sklenutý a nad ním malé komůrky. Zadní vrata jsou bez venířů, ale přes to bývají zamčena. Z předních vrat veníře vylámali, a proto jsou široce a vysoce vybourány. Od brány k bráně na straně jihovýchodní jde hradba, jak se zdá, velmi stará, poněvadž jest podepřena pilíři.

Ze severovýchodní strany chráněna byla tato brána rozsáhlou *baštou* s hrubými zdmi, kteráž pochází od Půty a ukazuje přechod od římského způsobu k modernímu. Má totiž základ vejčitý. Podlé starého obrazu měla veliké střílny k zasazení hrubé střelby; nad tím bylo podkroví, z něhož se výhodně ručnicemi, hákovnicemi i kušemi stříleti mohlo. Na té straně pak, která jest blízko přední brány, postavena byla ještě vížka čtverhranatá čili hláska s rohy zakulacenými, do níž byl z hradby vchod. Z ní se chodilo dveřmi do prvního poschodí třetí věžovaté brány a jinými dveřmi nyní zazděnými do průjezdu. Ze všeho toho jest patrno, jak důmyslně a silně byl první vchod do hradu zpevněn.

Vedlé této bašty jest druhá, asi do polokruhu založená *bašta*, též velmi pevná a hrubá a se strany dvora zdí zavřená, z níž jen znáti skrovné základy. Na starém obraze jest upravena podobně jako předešlá, ale má končitý krov s makovicí. Byla na ní také čtverhranatá hláska, kterou na starém obraze není viděti.

Na *dvoře předhradském* za dolejší branou a vedlé obou bašt, který jsa rozsáhlý, veliký kus hradiště zabírá, spatřují se dílem hradby, dílem tak zvané *nové stavení* (na jižní straně), dílem stavení na západní straně a konice k nim přistavěné. Na východní jeho straně při hradbě stojí věž dotčená, v níž ústí brána dolejší; s této strany viděti jest dvéře do věže ve výšce prvního poschodí, k nimž se bezpochyby po pavlači s hradeb obou stran přicházelo. Uprostřed dvora jsou zbytky stavení, v němž se *konice* (v 16. století „marštal v place dolejším vedlé kůlny na 5 koní a druhá veliká marštal na 12 koní") nacházela. Místnosť tato veliká klenutá měla, jak viděti, 7 stání, což se se starými pamětmi neshoduje. Za ní jest sklep, do něhož se může s druhé strany přijíti, avšak i z konice je do něho viděti. Podlé pověsti Rábských byl tu řemenní sklep anebo podlé starých pamětí kůlna (k uschování koňského nádobí). Za tímto stavením k severozápadní straně jest hrubá hradba, od dotčené zavřené bašty vybíhající, v níž jsou výklenky pro střelce a také hláska. Za tím v koutě jest vylomený otvor; tu bývala branka, kterou se do zadní ohrady přicházelo.

Vedlé konice zase byla *trojí brána* nebo dlouhý průjezd podobný tomu, kterým se vcházelo do hradu. Část tato nejvíce utrpěla, neboť od přední brány jsou jen základy, od ostatního průjezdu nepatrné kusy zdí, z nichž lze souditi, že tu byla v prostřed prostá brána s mostem zvoditým (?). Přední brána nazývala se ode dávna *Žižkovou branou*, a to proto, že na ní byl vyobrazen příběh, kterak Žižka o své druhé oko

Rábí.

přišel. Balbín popisuje obraz ten obšírně. Na levé straně vyobrazen byl Žižka v odění, an sedí na kon a drží hrubý čekan; za ním následovalo několik pěších se zbraní. Na pravé straně obrazu hledí Přibík Kočovský s pevné věže vedlé brány strmící za šípem, který střelil Žižkovi do oka. Pod obrazem byla obou rozmluva: „Ty-li jsi bratr Žižka?“ „Jsem.“ „Krejž holého.“ Pod tím byly verše, které Ladislav arcibiskup Ostřihomský a kancléř království Uherského na tento příběh napsal, jsa na hradě Rábí hostem. Český smysl jich jest:

Žižka pod tou věží raněn byl šípem v zdravé oko,
Nedostal hradu Rábí a oko ztratil:
Slepý svou vlasť hubil, též víru pravou rušil dlouho,
Protož také v pekle jistě dostal on svůj díl.

Podlé Hájka byl Žižka pod planou hruškou pozoruje své a tu poraněn; kámen z hradu prakem vyhozený roztříštil prý plaňku, a tříska z ní vnikla mu do oka. Rábští ukazují jako místo, odkud na něj stříleno, jednu z bašt v zadní ohradě, a předkové jejich ukazovali na vršku Všech svatých, kde jest pustá kaplička, místo, kde ta hruška stála. Asi l. 1792 (podlé jiných l. 1798) brána tato od lidí staviva potřebujících bourána (bezpochyby podkopávána), při čemž nenadálým kvapným sesutím sedlák Vondroušek z Budětic zabit. Rábští zase vypravují, že z roboty vozil to kamení na dělání jezu. Posud leží na zemi kusy zdí nerozbité.

Na západní straně dvora vedlé průjezdu této brány jest stavení z několika oddělení se skládající, v němž poslední páni na Rábí sídlící přebývali. Pochází, ne-li ze starších, tedy zajisté z Půtových dob, a obsahovalo tak zvané *staré pokoje*. Stavení to jest dokonce pusté, t. j. bez krovu a stropů; jest zvýší dvou poschodí. Na východní straně jest vchod do přízemí, nyní zříceninami zasypaného, jenž se zavíral závorami. Druhý vchod, kulatě sklenutý, vede do druhého oddělení, které mělo tři poschodí, protože přízemí bylo nízké. Okna byla jen do dvora. Do třetího oddělení, jež mělo místnosti, byl vchod takový, jako předešlý. Odtud do druhého oddělení jsou střílny, neboť toto oddělení leží výše než druhé oddělení. Kromě výklenkův a dveří není tu nic pamětihodného, leda bychom mezi památnosti početli otvor mezi první a druhou místností, který svědčí, že tu byla kuchyně a čep u předního vchodu, v němž se točily dvéře, zavírané závorou.

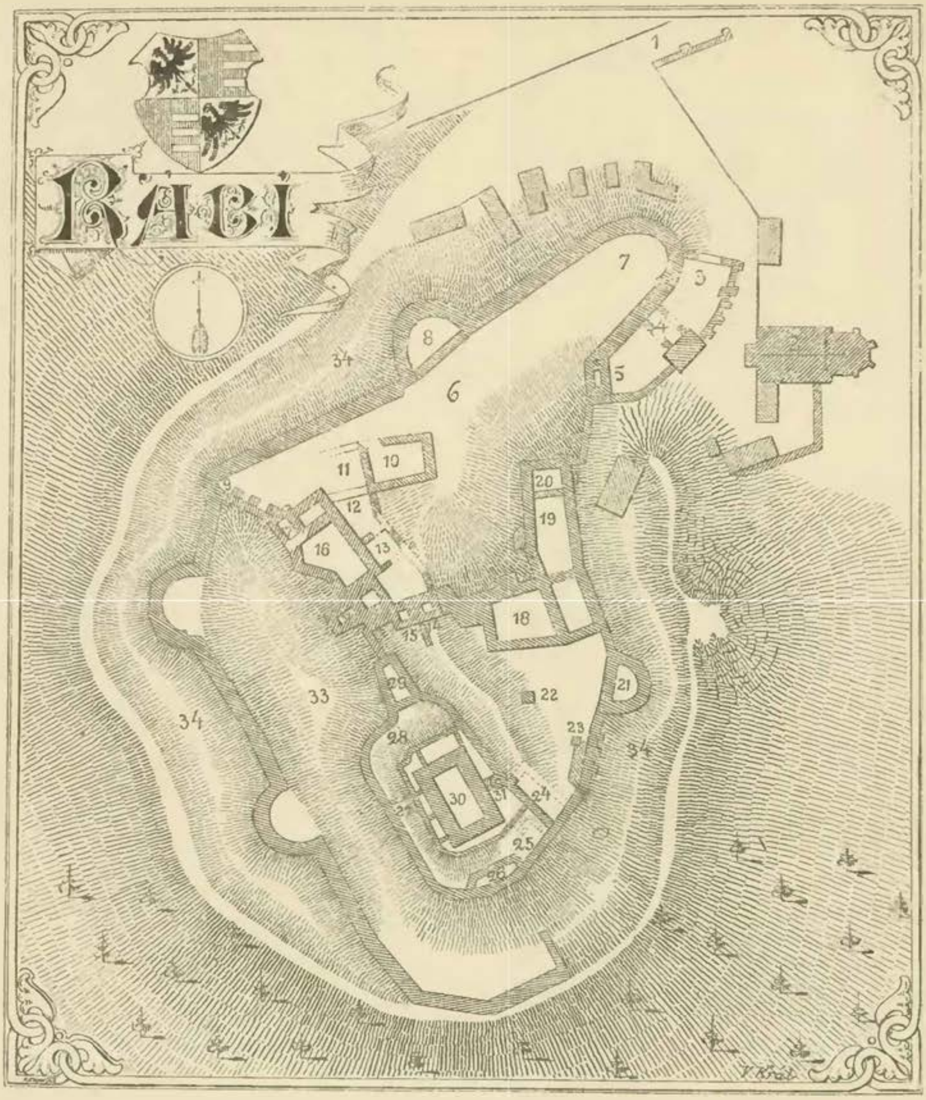
K tomuto stavení přistavěna jest na severozápadní straně čtverhranatá *vížka*, jindy vysoká a štíhlá, s povydaným podsebitím a končitou střechou, jak se na starém obraze spatřuje. Na ten čas jsou z ní ještě vysoké zdi nad okolní místnosti vynikající. Věž tato měla jen tři strany (jižní strana nebyla). Přízemí jest docela zasypané, a v druhém a třetím poschodí jsou vysoké otvory, buď dvéře neb okna.

Jihovýchodní kout předhradí obsahuje stavení o dvou domech, z nichž jeden jest ještě v předhradí a druhý na horním hradě. Zde byly tak zvané *nové pokoje*, o nichž se v souvislosti promluví při popisu horního hradu. Mezi těmito staveními nových a starých pokojů jest poslední *brána* dlouhého průjezdu, jehož první branou byla Žižkova brána. Tato poslední brána vysoko stojíc nad předhradím byla nepřístupná, dokud nespuštěn zvoditý most na nějaké dřevěné schodiště. Nyní ovšem se leze pěšinou. Brána má posud průjezd pěkně klenutý (asi v 16. nebo 17. stol. sklenutý), ale veníře ze vrat všechny již vylámány. Mlynář Podrábský je prý koupil za babku. Vedlé brány spatřuje se *vrátnice*, neveliká, čtverhranatá místnosť, nad níž jest také místnosť klenutá.

Nádvoří horního hradu nerovné a kostrbaté zavřeno jest k severu touto branou a novými pokoji, na východ pevnou hradbou, na jihozápad velikou věží nebo starým palácem, kterýž jest se vším svým příslušenstvím zvláštní pevností, uprostřed pak bývala veliká studnice, která se ob čas vyprazdňovala. Sklepy totiž od starých pokojů svrchní v přízemí jdou až ke studnici, a pro vodu se tedy chodilo do sklepa. Nyní jest studnice ta docela zasypána. O ní si lidé vypravují, že stála tolik, jako všechno ostatní stavení. [1])

Dotčené již stavení *nových pokojů* postavené později nežli hrad Půtův, založeno jest na skále do prvního poschodí a jest nyní pusté, anobrž hanebně zpustošené; neboť ať nedíme o krovu a stropu, jenž dávno vzal za své, není tu ani jediného veníře a kouska obruby; nemilosrdně, anobrž dravě všechno vylámáno. V severním křídle jest ve vrchní části bývalá *veliká světnice* i se síní (menším oddělením na severním konci tohoto stavení). Pod tímto menším oddělením jsou sklepy, jichž klenutí spadajícími kameny se prorazilo. Říkalo se, že tu byla vězení a děrami že se vězňové spouštěli; vejde-li se do sklepů, vidí se sice, že klenutí se prorazilo, ale původní díra ke spouštění vězňů jest zazděna. Vedlé těch sklepů jsou

[1]) V úředním listu kraje Prachenského (r. 1835) dí se: „Na témž dvoře jest hluboká díra, kdež před časem tři klenutá vězení, jedno nad druhým se nacházela.“

Plán Rábí.

1. brána z města; 2. kostel; 3. přední vrata dolejší brány; 4. prostřední vrata s vrátnicí; 5. konec průjezdu dolejší brány s věžovatou branou; 6. „dolní plac“ nebo dvůr předhradský; 7. veliká bašta; 8. druhá bašta; 9. branka do zadní ohrady; 10. konice; 11. kůlna (řemenní sklep); 12. Žižkova brána (vchod v pravo od čísla); 13. průjezd druhé dlouhé brány; 14. konec téhož průjezdu; 15. vrátnice; 16. staré pokoje; 17. věž; 18.—20. nové pokoje; 18 puklovaná světnice; 19 velká síň; 20. vězení; 21 věž; 22. místo studně; 23 branka a schody; 24. stavení, v němž byla brána ke spuštění mostu na schody; 25. parkán; 26. hradba okolo něho. — Mezi oběma čísly malé stavení, v němž jsou zbytky malby; 27. branka; 28 branka; 29. věžovaté stavení; 30. starý palác nebo velká věže; 31. prampouch a šnek; 32. kuchyně; 33. zadní ohrada; 34. příkop.

veskrze v celém stavení tmaví a suší sklepové a pod nimi podzemní sklepy čili lochy. V starém popise l. 1835 praví se, že tu bývali sklepové za sebou, z nichž nejspodnější až k dolní bráně dosahoval, tak že se skrze ně do příkopu vybíhati mohlo. K těmto sklepům je přístup buď z brány (posledně popsané) nebo z vrchních sklepů po tmavých schůdkách.

Světnici proti studni říkalo se *puklovaná světnice*; posud viděti na severní zdi, že jest do světnice prohnutá. V tomto stavení také bývala *kaple*, v níž se nacházel obraz pěkně z kamene vytesaný z doby Půtovy. Zobrazuje Spasitele na kříži s Janem a sv. Maří a jest nyní v národním museu. V této kapli asi se nacházela pověstná truhla černým suknem pokrytá, kteráž prý vždy s velikým hřmotem se pohybovala, kdykoliv někdo z rodu Dlouhoveských, Častolárův nebo Chanovských zemříti měl. Po zpuštění hradu přenesena do kostela Kraselovského.

Rábí od severní strany.

Na východní straně tohoto dvora jest zeď vysoká a hrubá, kterou sesiluje hmotná *věž* podoby podkovité, t. j. zvenčí okrouhlá, uvnitř stěnou zavřená. Na starém obraze Rábí spatřuje se, že měla teprve v jisté výšce okna nízká na ten způsob, jako nacházíme u sýpek, výše pak velká okna sklenutá, nad nimi podsebití s mnohými otvory a konečně vysokou končitou střechu s makovicí. Nyní se spatřují v ní dva sklepové, jeden nad druhým. Dolní sklep má zazděné okno, horní měl čtyři okna a dvéře k němu byly z horního stavení. Na západě jest viděti k němu starožitný gotický vchod. Pověsť, že šla z této věže chodba pod hradem, potvrzuje se tím, co jsme již jednou (díl II. na str. 3.) pověděli.

Na jihozápadní straně dvora spatřuje se nejstarší část, anobrž prvotní (kromě některých hradeb) stavení hradu. Na skalisku samo o sobě strmí vysoké věžovaté stavení, bývalý *palác* prvních Švihovských, později po přistavění příbytků dolních pouhá *velká věže*, na všech stranách jednou, někde i dvojí hradbou ohrazená. Poučné jest, jak se k ní vstupovalo; neboť co se jinde jen z domyslu určiti může, to jest zde patrné a takořka vyloženo. Při východní hradbě vedlé podkovité věže jsou kamenné schody, z nichž toliko spodek zbyl K nim byla branka; zbyl sice jen sloup jeden, ale znáti na něm, jak byla sklenuta. Když byla otevřena, mohl příchozí po schodech vstoupiti na nejvyšší stupeň, kamž spouštěl se můstek z protějšího blízkého stavení *nejhořejší branky*. Stavení bylo čtverhranaté, obdélné, avšak z něho se ta strana ke schodům úplně sřítila, tak že po ní památky není, a zůstala toliko jihozápadní zeď čelní a zeď postranná čili hradba, k níž přistavěno bylo. Nicméně z toho, co je, ještě bývalou způsobu lze

znáti. Když se vešlo brankou proti schodům, byl v tomto stavení průjezd dvojím křížem sklenutý. V přízemí a prvním poschodí ještě viděti jest omítku; v druhém a třetím poschodí jest osmahlá; toto poslední bylo nízké a mělo malá okénka, kdežto v prvním a druhém poschodí byla velká okna. V dotčené čelní zdi jest brána, kterouž se přichází do parkánu táhnoucího se sice okolo věže, ale několikráte hradbami přerušeného.

V parkánu malý kousek za branou přistavěno jest ke hradbám nevelké stavení, v jehož přízemním sklepu se spatřují zbytky nějaké malby, kterouž lid nepravě za obraz Žižkův vydával. Nyní je obraz ten, který velké ceny neměl, skorem úplně zničen, poněvadž pošetilí lidé, domnívajíce se, že tu jsou Žižkovy poklady, kámen za kamenem ze zdi vylamovali. Jest viděti ještě část těla mužského okolo pásu; při něm ještě znáti jest obraz chlapečka. Nad tímto sklepením byly světnice. Buď na tomto nebo předešlém stavení stával prý větrný mlýn tak vysoký, že se střecha jeho se střechou nejbližšího stavení, totiž veliké věže, srovnávala. Rábští mají to nyní za bajku, avšak nelze upříti, že mlýn nějaký (při nejmenším samotížný) na Rábí býti musel.

Zatočíme-li se od tohoto stavení k severu, přijdeme k příční zdi, která parkán tento zavírala proto, aby zastavovala vnikajícího nepřítele. Mohla také sloužiti ke spojení veliké věže s okolní hradbou, ale poněvadž venkovská hradba jest mnohem vyšší, možno to bylo jediné po dřevěných schodech přistavěných. Skrze branku této druhé překážky vejde se do pokračování parkánu, kdež však obcházeti věž po dně parkánu proto nebylo možno, poněvadž parkán dvojí příční hradbou byl zavřen. Tato část severní parkánu sesílena byla *stavením věžovatým* a vysokým, jehož nejvyšší část jest hrubě potrhána, tak že jen špičaté trosky zbyly. Do vnitřku jeho lze vstoupiti starožitnou brankou, a tu shledá se, že založeno bylo do nepravidelného čtverhranu. Přízemí jeho bylo docela tmavé. V prvním poschodí jsou tři střílny, dvě k západu, jedna k východu. V druhém poschodí jsou úzká okénka na způsob střílen a na západní straně branka zazděna. I na jižní straně spatřuje se zazděná branka, kterou se na hradby parkánu po pavlači přicházeti mohlo. Z nejvyšší části (třetího poschodí) jsou jen zbytky. Zde jest příhodnější místo pro větrný mlýn, nežli na předešlých dvou staveních.

Z dotčené druhé části parkánu jde se brankou do druhého *vnitřního parkánu*, který byl mezi velikou její věží a nejbližším jejím ohrazením na severozápadní straně a na nejednom místě příčnými hradbami přerušen. Z toho se shledává, že se tu nechodilo okolo věže po zemi, nýbrž na ochozích z hradby na hradbu; na dno, kamž se snad ani nikdy nechodilo, házelo se smetí; tím si také vysvětlíme, že bývají takové úzké a zavřené parkány nerovné, kostrbaté a skalnaté. Ze dvorečku, do něhož se dotčenou brankou vstupuje, jdou dvéře do vnitřku veliké věže, ale jest patrno nade vši pochybnost, že prolomeny byly později pro pohodlí; neboť v těch a takových věžích v přízemí dveří nebývalo, jak jsme již nejednou pověděli. Že se dříve k novému vchodu choditi nemohlo, nejlépe se dokazuje tím, že překážela příční zeď. *Starodávný vchod* do věže byl tudíž na jiném místě. Vratíme-li se totiž od branky dotčené, kterou jsme přišli k rohu veliké věže (nejdouce k novému vchodu) v levo, přijdeme do malé komory, v níž byl na severní straně prevít. Dobře ještě znáti jest, jak stál nad sklepem, v němž hnůj a mrva se shromažďovaly a odtud vyvážely; avšak prvotně sklep k této věci určen nebyl a také snad prevítu nad ním nebylo Do tohoto sklepa lze zvenčí z parkánu viděti. Odtud se šlo po schodech v severní zdi zasazených až nahoru na hradbu nebo příčku a potom neznámou cestou, ale bezpochyby buď po schodech dřevěných anebo po řebříce až k onomu kusu zdi, který nad hradbu vyniká a zrovna proti starému vchodu stojí. Odtud se šlo po dřevěné pavlači až blízko ke brance, a jestliže se z ní spustil můstek anebo poklop, který dobře do branky zapadal, jak dosud zřejmo, odstraněna čtvrtá a poslední překážka, která bránila k věži přistoupiti. Není pochyby, že kromě Karlšteina žádná věž v Čechách tak důmyslně opevněna nebyla, jako věž Rábská.

Nyní chodívá se ovšem (poněvadž dotčený příchod pro nedostatek dřevěných přídavků jest nemožný) do *veliké věže* nebo *starého paláce* brankou nově prolomenou. Pravíme-li nově, chceme tak říci, že nebyl od prvopočátku. Možná, že prolomen již za dob Půtových; neboť když udělána hrubá venkovská opevnění, aby chránila proti účinku děl, nebylo již u veliké věže potřeba těch rozmanitých překážek, kterých potřebí bylo tehda, když se dálo obléhání ještě podlé starořímského způsobu. Ve vnitřku věže, jíž se málokterá v Čechách mohutností vyrovnává, lze pozorovati, kterak několika podlahami rozdělena byla, jak svědčí otvory, které po uhoření trámů zbyly. Nejdoleji v přízemí, jehož dno jest skalnaté a nerovné, byly tmavé komory, v nichž snad nejdražší věci uschovávali; do těchto místností pro větší bezpečnosť oken nebylo. V prvním poschodí, jehož užíváno v čas míru za komory, spatřují se starodávné úzké střílny, aby se odtud nejen věže, nýbrž i okolí její proti nepřátelům brániti mohla. Byly jen na stranách nedobře přístupných (dvě na severní, dvě na západní), nikoli však na straně východní, aby se

jimi hořlavé látky házeti nemohly. U rohu východního spatřuje se dymník bývalého komína, kterýžto (dymník) v hrubosti zdi se tratí; i svědčí o tom, že se tu přebývalo a v prvotních dobách hradu snad tu kuchyně bývala. Nad druhou podlahou v severní zdi nachází se již dotčený starodávný vchod, branka tesným kamením do končita vroubená. Okna v tomto poschodí byla něco prostrannější, nicméně ještě úzká, do polokruhu sklenutá, uvnitř užší, venku širší, aby skrze malou prostoru co možná mnoho světla vnikalo a dobře se ven střileti mohlo (na jižní straně jedno, na západní tři). Nad třetí podlahou byly místnosti dobře osvětlené, v nichž se sedávalo; neboť tu se spatřuje šest prostranných oken (po dvou na čelní, po jednom na postranních zdech), kteréž obyčejnými výklenky opatřeny byly. Pravý otvor ze vnitřku na východní straně není oknem. Byla tu, než postavena stavení dolejší, *veliká síň* hradu. Jižní okno zazdili později, ponechavše jen úzké okénko na způsob střílny. Také se tu spatřují zbytky komína. Nad čtvrtou podlahou jdou zdi asi jen do polovice poschodí; bylo tu totiž mohutné cimbuří tak vysoko nad podlahou, že s ní střelec pohodlně mezi stínkami stříleti mohl. Cimbuří to dobře znáti jest na starém obraze a podlé něho vynikalo z tohoto nevysokého poschodí ještě páté poschodí končitou střechou kryté, v němž se obydlí hlásného nacházelo. Přístup z dolejších do hořejších místností byl jen po dřevěných schodech; neboť nějaký šnek, jako býval ve hrubosti zdi, zajisté by se v brance nebo vchodu pozoroval. Podlé uhořelých trámů v této věži, které Gabriel viděl, lze souditi, že jednou tato věž shořela. V 17. věku již se o ní zmínka nečiní, a zdá se, že byla opuštěna. Před lety dal Gustav kníže z Lamberka schody ve věži zříditi, po kterých se až na vrch její choditi mohlo. Poněvadž ty schody zašly, dal je opět l. 1859 obnoviti, tak že se pohodlně přicházelo na podlahu z fošen zdělanou a pevným zábradlím opatřenou, odkudž se nejen celý hrad, nýbrž i okolní krajina přehlédne. (Na věži bývala korouhev červená a bílá.) Dívajícímu se odtud objeví se všechny zdi hradu, bělavé, z vápenného kamene postavené, any o bytí své s větry a deštěm zápasí, aniž dosti skrovnou střechou přichráněny jsou.

Na východní straně věže jest prampouch snad později přidělaný proto, aby se mohlo s hradby přijíti pod vchod k věži, který byl nad třetí podlahou. Vchod ten totiž jest z vnitřku pravý otvor, o němž již řeč byla; neboť posud viděti jest krákorce a místo k zapadání mostu. Dobře tedy se dí v úředním listě kraje Prachenského (r. 1835), že věž tato měla dva zvodité mosty. K tomu prampouchu se chodilo po šneku nebo točitých schodech, ale ke šneku se zvenčí odnikud přijíti nemohlo. Byla to tedy cesta z věže do parkánu, a most byl jedině záštitou proti nepovolanému, který by se do parkánu byl dostal. Jak již řečeno, jest tento parkán na východní straně se nacházející hradbou zavřen, aby se nemohlo přijíti ke schodům, které šly k severnímu a hlavnímu vchodu ve věži. Na jižní straně věže jest velmi úzký parkán, ten pak jest na západní straně věže zavřen hrubým pilířem k věži přistavěným u jejího jihozápadního rohu. (V něm byl prý prevít.)

Do *zadní ohrady*, kterou pan Půta znova zřídil, přijde se z předhradí otvorem ve zdi vylomeným, který z bývalé branky vylámané povstal; jisto jest, že se do něho z hořejšího hradu také po zvoditých mostech, pavlačích a schodech scházeti mohlo. Jako u všech parkánovitých místností, tak i tu hlavní věcí byly hořejší části, jako cimbuří a ochoze, proto nerovné a skalami někdy zúžené dno nijak neupravováno. Na venkovskou stranu zavírá parkán tento velmi hrubá zeď, kteráž dvakráte v bašty vybíhá. Základ jedné z těchto bašt jest pamětihodný, neboť severní z nich jest zvenčí hranatá o pěti stranách, ale uvnitř polookrouhlá; jižní jest polookrouhlá zvenčí i uvnitř. Onano má hustě střílny vedlé sebe. Kromě toho spatřuje se u bašt těchto také vzácná památnosť, totiž kamenné schody, umístěné ve hrubosti zdi, jimiž se na cimbuří choditi mohlo. Měly totiž hradby ochoze dřevěné nebo zábradla, po nichž se choditi mohlo, ale nastala-li potřeba, mohlo se dolů do parkánu přímo a nejkratší cestou scházeti. V hradbě nacházejí se mnohé *výklenky* (některé až 4·35 m. hluboké), v nichž dobře lze hrubosť zdi poznati. Snad to byly malé komůrky pro hlásné nebo střelce; možná, že se tu také potřeby válečné uschovávaly. Jisto jest tolik, že výklenky v jisté výšce nad zemí se nacházející pro střelce určeny byly, aby obranu z ochozí pracující podporovali. Hrubá tato hradba, posud kromě zábradel úplně zachovaná, končí se naproti jižní straně velké věže a hradbě ji objímající tak, že odtud vybíhá příční zeď skrze parkán až ke svahu strmému horního hradu a tuto parkán zavírá. Proč nejde dále až k nejdolejší bráně, vysvětlovalo se tak, že pro některé překážky nebyla dokončena. Ke konci 17. století chován v tomto parkánu krotký medvěd a měl tu také strom k lezení. Tak čteme v úředním listě kraje Prachenského (r. 1835), kdež i doloženo toto: Na této třetí zdi se nalézají tři podlé sebe zdi na způsob komínů, mající asi půl lokte vysoký otvor, v nichž podlé pověsti Rábských tři ženštiny zazděny byly. Patrně se tu vyrozumívají hlásky.[1])

Velkolepý hrad Rábí nepovstal najednou. Část jeho okolo paláce postavena jest ve 14. století, mohutné hradby přidány v 15. století a kromě toho v 16. století něco málo přidělávano. Před 14. stoletím

[1]) Pomůckami: Hrad Rábí od Gabriela, v Praze 1859, Mikovec, Album 362, Bernau, Album I. 352.

nikdež v památkách se s Rábím nesetkáváme. Jindřich Švihovský z Ryžemberka praví sice, že předkové jeho psávali se „z Rábí, ježto česky slove z Potenšteynu,“ [1]) dávaje tím znáti, že má Rábí za jedno s Mladým Potšteinem, jenž se l. 1287 připomíná; avšak mínění jeho je mylné, poněvadž se po celé století potom ani Rábí ani Potštein, který by do této krajiny připadal, nepřipomínají. Naopak lze dovoditi z pamětí, že část pozdějšího Rábského panství patřila pánům z Budětic a jiná část patřila pánům z Vilhartic. Od těchto získali ji *Břeněk* a *Půta* bratří z Ryžemberka a vyskytují se od r. 1362 jako spolupatronové kostela Budětického. Půtu lze pokládati za zakladatele Rábí, an se r. 1380 seděním na Rábí nazývá. [2]) Zdá se tedy, že se oddělil od bratra Břeňka, jenž zůstal pánem na Švihově, aniž vadí tomu, že Břeněk l. 1390 faráře do Budětic podával. Asi l. 1399 zemřel Půta bezdětek, a zboží jeho spadlo

Pohled na Rábí z náměstí

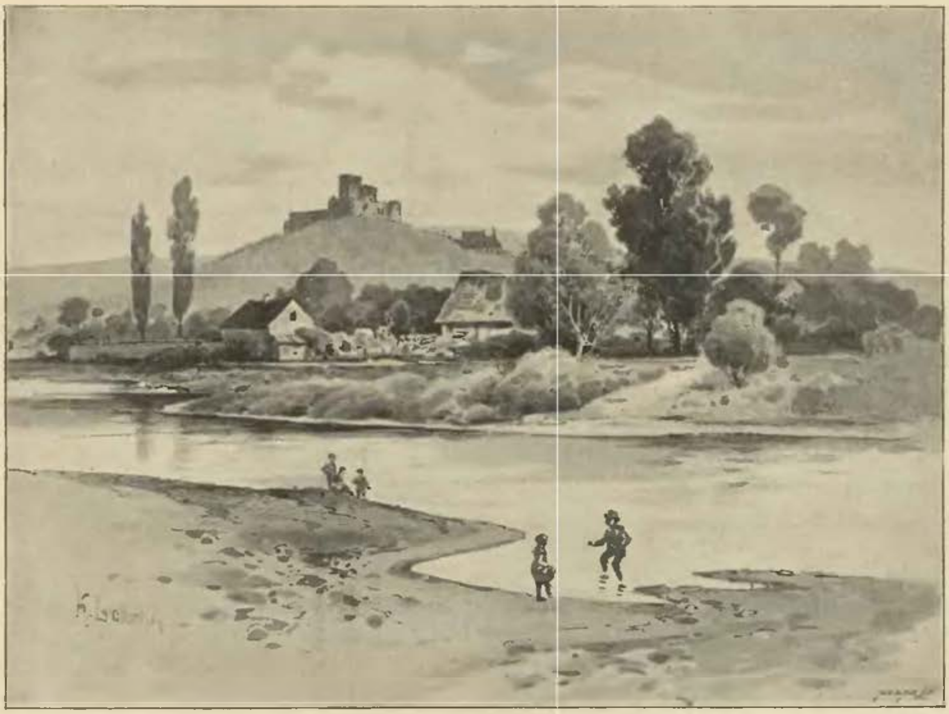
na bratra Břeňka, jenž na spásu duše jeho a manželky své Elišky nový oltář sv. Jakuba v kostele Švihovském vyzdvihl. [3])

Břeněk zemřel l. 1407 dočkav se vysokého věku a zůstavil syny *Půtu* (l. 1400 staršího), *Viléma* a *Jana*. Půta zanesl z neznámých příčin válku do Rakous a zavražděn v Praze l. 1413. [4]) Po jeho smrti došlo k rozdělení otcovského dědictví, tak že Jan měl potom Rábí a Vilém Švihov. Onen pojav l. 1409 za manželku Annu z Hradce, jejíž erb vyobrazen jest v kostele Rábském s erbem manželovým, vyskytuje se odtud často v bězích soukromých a veřejných, sedávaje i na soudě zemském. Smýšlení jsa přísně katolického, postavil se l. 1420 s bratrem na odpor všem novotám.

Tehda pokládán hrad Rábí za jeden z nejpevnějších hradů v celém království. Poněvadž se zpráva po kraji Prachenském roznesla, že Žižka po zboření klášterů Milevského a Nepomuckého s velikou mocí k Rábí přilehnouti chce, tu mnozí duchovní i světští z okolí celého schovali tam, co nejdražšího měli, množství klénotů zlatých a stříbrných, drahého kamení, též oděvy skvostné, zbraně atd. V krátké době podařilo se Žižkovi dobyti hradu, a bojovníci jeho sedm mnichů tam jatých vyvedše před hrad upálili, a tu též i všecky ve hradě nalezené poklady na hromadu snesše ohněm zničili, šetříce toliko zbraní, koňů a peněz hotových. Zajali tu také na hradě syny Janovy mladičké, jež Žižka v ochranu a péči

[1]) Zprávy společ. nauk 1886. [2]) Lib. conf. [3]) Lib. erect. VI. 107. [4]) St. letop. 23, Tomek, děje Prahy III. 545.

svou vzal nedada jim uškoditi z úcty ke strýci jejich n. panu Břeňkovi. Po té byl hrad vydrancován a zapálen, „i brali se pryč, neosadivše hradu, neb na něm nesměli ostati", jak dokládá starý letopisec. [1]) Ne tak snadno podařilo se Táborům druhé obléhání hradu. Hrad Rábí byl totiž v krátkém čase novými krovy opatřen a novou posádkou osazen, stávaje se tím znova postrachem okolí kališnickému. Za tou příčinou Žižka hradu Rábí dobývaje po druhé v měsíci červenci r. 1421, postřelen jest při útoku do tváře tak že zástřel uvázl mu v oku jeho jediném ještě zdravém, i hrozil oslepnutím úplným. Neštěstí takové nedalo se nahraditi ani zmocněním se hradu toho pevného a blízké tvrze Boru, ani jetím znamenitého pána Menharta z Hradce. Husité snažili se tuto nehodu svého vůdce všemožně zemstiti a plenili pak na ostatních statcích Švihovských. Jan pc události této porouchaný hrad dle možnosti poopravil. Roku 1427 byl zase

Rábí od jižní strany.

k obraně zřízen. [2]) Veliké ztráty, jež utrpěli bratří Jan a Vilém těmito a pozdějšími válkami, nahrazovány jim statky duchovními (Nezamyslici, Borem a j.), které jim král Zikmund zapsal. Bojovný Jan s husity stále se potýkaje poslal také čeleď svou do bitvy Lipanské, stal se (r. 1438—1439) nejvyšším komorníkem království a zemřel r. 1450 dne 14. dubna. Podlé Paprockého [3]) měl čtyři syny, *Viléma (staršího)*, *Břeňka* (chybně: Čenka), *Půtu* a *Viléma mladšího.* [4]) Z těch se stal Vilém starší knězem, mladší pak Vilém jsa po matce své pokrevný přítel hlavního strůjce odboje proti králi Jiřímu a tvůrce jednoty Strakonické, totiž pana Oldřicha z Hradce a vychován jsa mezi úhlavními nepřátely kalicha, nemohl jinak než za příkladem otce svého proti straně Poděbradské bojovati. Za panování krále Ladislava dostal se do soudu zemského a záhy poznav řád práva ve své vlasti, bystrosť a pronikavosť ducha rozmanitými spory a přemi tak vytříbil a vycvičil, že potom i v nejzapletenějších věcech pravdu a křivdu jasně rozeznával. Od těch časů kořeny pouštěla láska a oddanosť, jakouž potom králi Jiříkovi celý svůj život posvětil. Ačkoliv katolík, přece králi věrností tak zavázán zůstal, jako svému vyznání; od věrnosti své nedal se zvrátiti, i když král se znepřátelil s kurií římskou, bojoval pro krále slovem, pérem a mečem; pan Rábský, jak se mu obyčejně říkalo, stálosť svou osvědčil samému legatu Rudolfovi Lavantskému psaním, v němž

[1]) Vavřinec z Březové (Höfler II. 357), staří letop. 43. [2]) Fr. v. Bezold, K. Sigmund und die Hussitenkriege II. 165. Podrobnější zprávy o rodě Švihovských viz v programu Táborském l. 1892. [3]) O stav. pan., str. 113. [4]) Orig. bibl. Praž. r. 1465 připomíná Břeňka a Viléma staršího z Ryžemberka a z Rábí bratří.

přísně mezi mocí světskou a mocí duchovní rozdíl činí, každé z obou poslušenství stejné od sebe připovídaje, ale nižádné na újmu druhé přednosť nedávaje. Krásnou a nezištnou povahu jeho lze zejména seznati z dialogu Jana z Rabšteina. Poněvadž králi v bojích pomáhal, byl hrad Rábí dobře osazen. Léta 1468 byli tu „hejtmané a rotmajstři nad pěšími“. Platné služby král mu odměnil; r. 1468 zapsal mu plat na městě Písku a udělil mu důležitý úřad nejvyššího komorníka. Také Vladislavovi králi, k jehož pozdvižení na trůn také přispěl, s touže věrností sloužil, ačkoliv se pro sešlosť věku do války již nemíchal. Poslední čas života svého měl též mnohá zaneprázdnění s pověstným Rackem Kočovským.[1])

Od krále Vladislava obdržel r. 1473 milosť, že smí na panstvích svých dědičných i zápisných dobývati zlatých nebo stříbrných anebo jiných kovův, aniž by královské komoře jakých poplatkův odváděti povinen byl. Kšaftem svým r. 1479 v pondělí poslední na masopust daným odkázal všechen statek svůj, dům v Praze a práva na statky zápisné *Půtovi* z *Ryžemberka* a *na Švihově*, strýčenci svému,[2]) a zemřel nedlouho potom.

Půta byl ještě mladík, když po Vilémovi panství Rábské zdědil, ale pro svůj krásný mrav i učenosť znám byl nedlouho potom až za hranicemi; jsa asi v dvaceti letech byl již nejvyšším sudí království Českého. Tento Půta obnovil r. 1490 hrad Rábí a rozšířil a upravil jej asi tak, jak jej ještě zříceniny ukazují.

Ke hradu přihradil také podhradí čili město Rábí. Vladislav král na podání jeho povolil (r 1499, 10. srpna), aby město stavěl a je hradil hradbami, věžemi, branami a příkopy, povolil městu soud, pranýř a popravu, vysadil trhy téhodní a výroční, dovolil dělati slady na prodej i k piva vaření a aby se tu všelijací řemeslníci usazovali. Jiným listem dne 26. srpna daným král milosti ty potvrdil a k tomu přidal dva výroční trhy. Půta sám pak uvažuje, „jak před časy a v minulých letech v tomto království Českém mnohá protivenství hradům a zámkům mých předkův a jiných osob se dála“ a prohlédaje k tomu, aby hrad jeho Rábí k větší bezpečnosti před nepřátely přiveden býti mohl, udělil sousedům Rábským sem povolaným (r. 1499, 24. září) právo města Horaždovic, zejména aby o statcích svých říditi mohli. Vysadil jim prozatím 11 lánů rolí a dovolil jim volně se stěhovati.[3])

Roku 1502 dne 15. srpna bylo veliké shromáždění české šlechty ze všech končin na hradě Rábském. Příčina toho byla nevole v království Českém mezi pány a vladykami s jedné a stavem městským se strany druhé o mnohé věci, zvláště vaření piva, čehož stav městský pánům zbraňoval, neboť ta živnosť mu byla nejpřednější a nejužitečnější. Nejvíce toho dne shromážděnou šlechtu také mrzelo, že se pan Janovský na stranu městskou přidal.[4]) Ta věc přišla na krále, a jak jeho výpověď spravedlivě dopadla, hledati lze v dějinách českých. Léta 1504 dne 21. července zemřel Půta následkem zalití krve, sotva jsa 40 let stár. Lid sobě počal všelicos o jeho smrti povídati, poněvadž hrdého pána nemiloval, ano pod obojí jej dokonce nenáviděli, tak že se smrti jeho těšili. Staří letopiscové, skorem současný pramen, vypravují jen toto: „umřel p. Půta Švihovský na Rabšteině (!), nejúhlavnější nepřítel a protivník pravdy Boží. Divná smrť jeho byla mnohým, neboť zalil se krví, protože byl odbojník kalicha. Ale Pán Bůh umí trestati takové rouhače divnými ranami.“ V pozdější paměti[5]) udává se již více podrobností. Když kolem hradu jeho Rábí vítr neobyčejný se strhl, pan Půta prý do sklepa utekl a klíč s sebou vzav, tam se zamkl, kdež, co se s ním stalo, žádný neví. Neboť když potom dvořané tloukli, a žádný neotvíral, museli pro zámečníka poslavše otevříti sobě dáti, ale z nich čtyři toliko přednější tam vešli a po chvilce zase vyšli a truhlu udělati dali i do ní pána vloživše kolem zasmolili, aniž komu, co se tam přihodilo, oznámili. Vrstevník jeho, slovutný Bohuslav z Lobkovic, oslavil jej básní latinskou. Balbín vypravuje též žertovnou událosť, která se s Půtovou opicí v Hejně zběhla.

Půta zůstavil syny *Viléma*, *Jindřicha*, *Břetislava* a *Václava*, kteří zdědili po otci veliké jmění a o ně se l. 1505 dne 1. prosince rozdělili. Při tom vzal každý z nich pravou čtvrtinu úrokův a užitkův, ale Rábí a Švihov jako přední pevnosti rodu rozděleny tak, že každý dostal polovici. (Viz popis Švihova v IX. díle.) Dostali tedy Břetislav a Vilém každý po polovici hradu Rábí, polovici panství a jiné statky. Na hradě oba přebývali[6]) majíce bezpochyby společného purkrabě, jako byl l. 1509 Zachař z Opatovic a v ty časy Markvart z Doubravice.[7]) Ještě l. 1519 držel Vilém svou polovici Rábí, avšak později vyskytuje se v jejím držení bratr Jindřich. Jakým způsobem se změna ta dála, není nám známo. Asi okolo l. 1525 dokoupili oba bratří újezd Nezamyslický, který posud jen v zástavě od kláštera Břevnovského drželi.[8]) Skrze Zdeňka Lva[9]) ocitli se v takových závadách, že nabízeli králi l. 1547 buď Rábí nebo

[1]) Obšírněji viz časopis Otavan, roč. I. (r. 1863) č. 1.—2. a program Táborský l. 1892. Purkrabí na Rábí byl za něho Petr z Damnice. [2]) Arch. č. V. 527, rel. tab. II. 425. [3]) Arch. městečka Rábí, arch. č. VI. 582. [4]) Arch. Mnich. [5]) Hist. o těžkém protiv. str. 73. [6]) Arch. Třeboňský, reg. kom. soudu. [7]) Arch. mus. DZ. 42. H 10. Léta 1537 byl purkrabí Jiří z Krušovic. (Knihy Horažďovské.) [8]) DZ. 4. H 2. [9]) Viz díl IX. při dějinách Švihova.

Švihov na prodej.[1]) Jali se jmění své po kusech prodávati, avšak prostředek tento nepomohl, tak že se konečně odhodlali ke prodání všeho svého jmění kromě jediných Horažďovic.

Smlouvou léta 1549 dne 15. července učiněnou prodali bratří panství Rábské *Jindřichovi Kurcpachovi* z *Trachenburka* a z *Miliče* za 1750 kop.[2]) Obsahovalo tehda: zámek Rábí, dvory poplužné, zejména: dvůr pod zámkem pustým Frymburkem, dvůr pod zámkem Rábím, dvory v Žichovicích, Nezamyslicích a Dameticích; město hořejší i dolejší Rábí, vsi Bojanovice, Vlkonice, Mířenice, Otěšín, Černice, Čimice, Domorazy, Frimburk, Kejnice, Hraděšice c. t. m., Čepice, Žichovice, Nezamyslice a Budětice. Kurcpach nedržel také Rábí bez svízelův a nucen byl některé části zastavovati. Nicméně držel je několik let a prodal je teprve l. 1557 *Divišovi Malovci* z *Libějovic* a na Libějovicích.[3]) Tento prodal l. 1559 statky své Libějovice, Nestanice, Skály a Rábí panu *Vilémovi* z *Rožemberka* smlouvou, jež podobné hledá. Pán převzal 56.600 kop míšeňských dluhů Malovcových, dovolil mu, aby mohl na smrtelném loži 3000 kop míšeňských odkázati, které byl povinen pán vyplatiti. Diviš obdržel do života dům v Latraně Krumlovském, se svými šesti služebníky všechno jídlo na zámku Krumlovském, kromě toho deputát slušný, 200 tolarů ročně, obrok na šest koní a tři krávy, a šaty na služebníky. Povinnosť měl pána na cestách doprovázeti.[4])

Vilém učinil úředníkem Jindřicha Sudka z Dluhé a poslal jej na Rábí, aby se v ně uvázal. Úředník dávaje o tom panu zprávu, doložil o svém ohledání čtyř dvorů na panství „tu sem pořádný hospodářství viděl, že mi vlasy zhůru vstaly velikou radostí.“ Jiným listem zprávu dává, jak se „tyransky“ hospodařilo; na zámku byli by rádi ty železné mříže odtrhali, kdyby k nim byli mohli, než zámky visuté, skoby, panty železné na dveřích odlámali, železné dvéře vzali a něco ještě odlamovali, právě než úředník přijel. Týž neměl na čem léhati a musel proto jíti do hospody. Panu Petrovi Vokovi psal, že ho pán dobrým úřadem opatřil a že do hojnosti přišel, „našel sem zámek prostranný, pokojův, sklepův čistých a v žádném nikdež nic, skoby atd. odlámané, špižírny, kuchyně, pivnice čisté sou — všecko bylo vyčištěno a tak sem čistou kratochvil měl, že sem se často v hlavě drbal.“[5]) Sudek napravoval hospodářství, jak mohl, ale dlouho to nevydržel. Léta 1560 dne 29. prosince vypraven do Rábí Melichar Stolinský. páně hofmistr, aby odevzdal hospodářství a správu panství Sezimovi Miřkovskému ze Stropčic.[6]) Tomu dána moc, aby zámek a čeleď v něm a ve dvořích, lidi, vesnice, dvory, mlýny, rybníky a vše panství spravoval, nad písařem důchodním ruku držel, důchody vybrané v bezpečném místě v truhle choval, od níž by písař jeden klíč měl. Za to dostal roční služby 25 kop, vědro vína, na dva koně obroku (51 liber ovsa, slámy a sena s potřebu), musel však na stravě chovati pacholka s manželkou, sestrou a děvečkou. Tak se stalo, že na bývalé prostranné pevnosti jen asi tucet lidí bydlel. Poněvadž pak Rábští ručnicemi a kušemi po lesích a po polích chodíce tak zvěř stříleli, že lesové skorem již pusti byli, přišlo l. 1561 přísné poručení aby všechnu střelbu na zámek Rábí snesli.[7]) Sice také sousedé okolní dosti zvěř hubili. Když Sudek l. 1559 k rybníkům jel, uslyšel psy honiti, a když zběhl tam na koni, našel pana Vácslava Švihovského, an houf ohařů a chrtů má; měl ovšem dovolení od pána.[8])

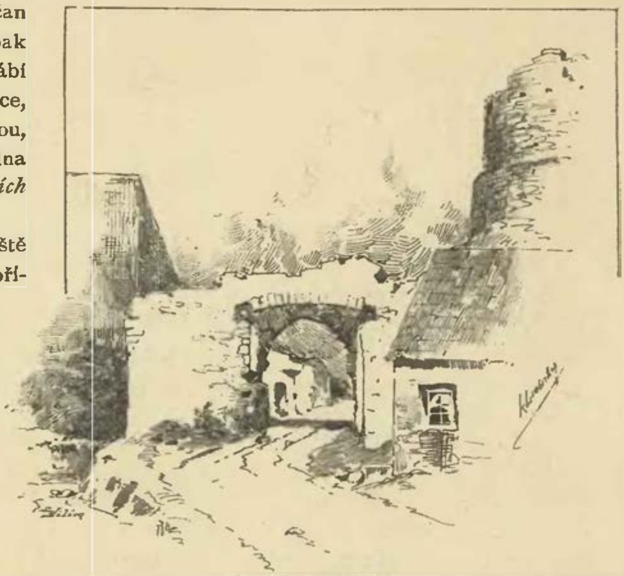
Pan Vilém nemínil podržeti dlouho Rábí. Roku 1563 dne 2. dubna učinil předběžnou smlouvu s Adamem Chanovským a Baltazarem Chrtem ze Rtína o prodej hradu a panství Rábí, že jeden každý měl dáti pánu za ně na svůj díl 6750 kop míšeňských, a tak učinilo v sumě za to zboží 13.500 kop míšeňských. Nepostoupeno však panství ve svém bývalém objemu; pan Vilém zajisté byl roku 1565, 3. dubna ve dsky vložil

Jan Jindřich a Anna Barbora Chanovští z Dlouhé Vsi podlé starého obrazu.

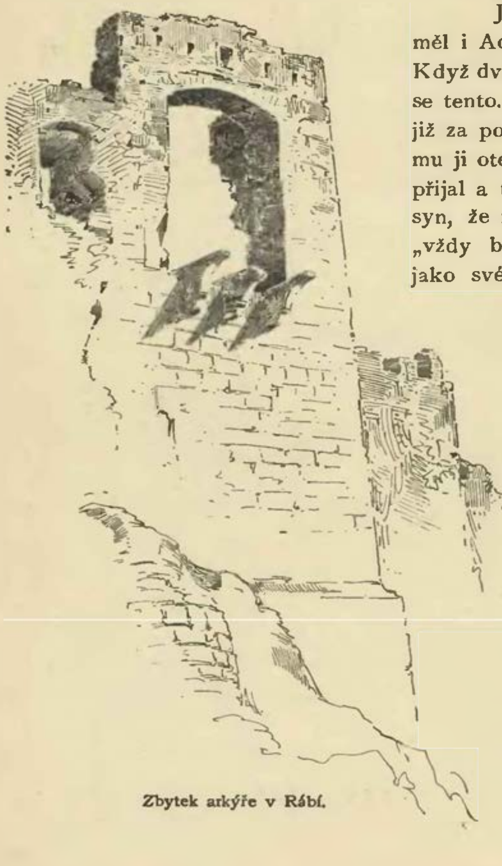
[1]) Arch. gub. [2]) DZ. 9. B 14, 48. B 5. [3]) DZ. 12. L 35. [4]) Děje Libějic v arch. Třeboňském. [5]) Archiv Třeboňský. [6]) Březanův Vilém. [7]) Arch. Třeboňský. [8]) Světeckého Paměti I. 85.

pět vesnic téhož panství Janovi Kavkovi z Říčan a z nich povstal statek Žichovský. Ostatek pak (aniž co činiti měl s Chrtem), totiž „zámek Rábí s jedním i druhým městy Rábskými", vsi Budětice, Bojanovice s mlýnem, dvůr poplužný se sladovnou, řekou a t. d. vložil ve dsky zemské r. 1570, 14. ledna *Adamovi Chanovskému z Dlouhé Vsi na Chanovicích* za 2500 kop grošů českých. [1])

První brána v Rábí.

Adam Chanovský roku 1562, nežli ještě přišel k držení panství Rábského, byl učinil pořízení o statku svém a o dětech s manželkou svou Marjanou z Dobrše zplozených; zatím byla manželka tato zemřela, a koupením Rábska poměry se byly také změnily. Psal se sice Adam ještě r. 1569 „na Chanovicích a Rábí", tak jakoby Chanovice byly přednějším sídlem, než později stal se hrad náš skutečným a prvním sídlem rodu Chanovského. Adam pojal za druhou manželku Markétu z Bukovan, jíž (vkl. r. 1569, 12. května) 500 kop grošů českých na vsi své Sviradicích věnoval. [2]) Roku 1589 zápis ten propuštěn a nahrazen jiným, poněvadž Adam manželce své vsi Bohov a Dubovku odevzdal a jí znova na Bojanovicích věnoval. [3]) Adam jsa již při letech měl velké syny, kteréž r. 1589 dne 24. června dědictvím poděloval. Syn *Jan*, jenž zdědil po ujci svém Dožice, držel Nový Dvůr nad Sviradicí, též druzí synové *Kryštof*, *Petr* a *Jindřich* odděleni od otce, vzavše za díl Chanovice, Sviradice a Lazsko, a k tomu jim měli po smrti otcově mladší bratří 4000 kop míšeňských vyplatiti. [4])

Zbytek arkýře v Rábí.

Jako mnozí otcové, kteří syny své za živobytí svého podělili, měl i Adam nevole. Takovou nevoli měl i se synem svým Kryštofem. Když dvě děvečky vdal, které Kryštof za své poddané pokládal, mrzel se tento. Nějaký čas potom poslal Kryštof pro Annu dceru Brožovou, již za poddanou pokládal a která byla u paní Maruše z Bukovan, aby mu ji otec vydal, avšak otec mu vzkázal, že jeho není a aby za vděk přijal a tím se spokojil, co mu prve postoupil (r. 1596). Odpověděl syn, že mu nemnoho více dal, nežli jim po mateři náleželo, a dodal, „vždy bych nerad Vám zaneprázdnění ani protivenství učinil, Vás jako svého milovaného pana otce sem šanoval, na všecko sem se skrze prsty díval, jen aby dobře bylo — ale čím dále, je hůř. — A tak, můj milý pane otče, nehněvejte se, že Vám teď pravdu píši, sem jak sobě, tak sirotkům tím povinen." Adam zemřel l. 1598 maje věku svého 94 let, a Markéta ho l. 1604 smrtí následovala; oba pochováni v Buděticích. Rábí dostal po něm nejmladší bratr *Jan Vilém*, jenž ještě za živobytí otcova bujnosť svou na několika místech prokazoval. Léta 1594 jsa s Kryštofem Častolárem v Klatovech bytem u Jana Mourmilera nočního času výboj v domě činili a byvše od hospodáře přátelským způsobem napomenuti, aby na odpočinutí spat šli a se spokojili, nejen toho nedbali, nýbrž majíce nemálo čeládky na něho sáhli, jej v hlavu a ve tvář poličkovali a jeden druhého pobízeli, aby jej probodli. Asi v ten čas to bylo, že se také v Klatovech na rynku pral. Podobněž to činíval, když byl na dobré vůli u některého známého. Když Jindřich z Kolovrat blíž mostu (na cestě

[1]) DZ. 16 O 1. [2]) DZ 16. L 7. [3]) DZ. 24. K 16, 25. B 25. [4]) DZ. 25. B 10, 166 J 13.

Pohled na západní stranu Rábí za hradbami.

z Rábí a Žichovic) plot udělati dal, aby dobytek jeho na grunty Rábské přecházeti nemohl, dal Jan Vilém týž plot rozmetati a dříví do svého mlýna odvézti.[1])

Když Jan Vilém l. 1607 zemřel zůstaviv syny *Adama Přibíka* a dcerku Maří Markétu v dosti mladém věku, Kryštof a Jindřich, bratří zemřelého, odebrali se na hrad Rábí, aby ujali statek právem poručenským, protože n. Jan Vilém pořízení o svém statku neučinil; avšak Johanka z Bukovan vdova to vykonati zbránila a poddaným zapověděla, aby k nim chodili, kdyby pro ně poslali, pravíc, že n. manžel ji ústně poručnicí učinil. V té příčině učinili podání k císaři (r. 1607, 21. července). Odpověď Johančina byla, že vůle manželova byla, aby zůstala poručnicí, že má na panství 5000 kop dluhu a 1000 kop věna pojištěných, což by prý jí bratří bez prodání statku vyplniti nemohli, a konečně že se uvoluje sirotkům 2000 kop míšeňských na jistý způsob zapsati. K tomu dali bratří za odpověď, že ji manžel poručnicí mohl udělati, kdyby byl chtěl, maje list mocný královský, oni pak majíce mezi lidmi jistými a možnými drahně peněz mohou ji neprodleně penězi spokojiti bez prodání sirotčího, a nad to, že mají pěkné statky. Doložili: „Přečká-li nás sirotek Rábský, místo těch 2000 kop míšeňských několikrátenásob více po nás vezme, o tom paní mlčí.“[2]) Prozatím stalo se smíření dne 1. října smlouvou, tak že Johanka upustila od poručenství a zámku Rábí postoupila, proti čemuž se bratří uvolili jí věno 1000 kop a dluh 5000 kop řádně pojistiti.[3])

Z pamětí jde na jevo, že bratří Chanovští se o poručenství proto drali, aby statku hodně pro sebe využitkovali. Z výpovědi očitých svědků poznává se, že Kryštof, jenž se na Rábí usadil, zle hospodařil, tak že zámek Rábí, pivovár a mlýn zpustly. V zámku teklo do pokojů, protože stropy prohnilé byly, ve dvoře Budětickém ovčín v nově vystavěný dokonce zpustl, že jen zdi zůstaly, a druhý dvůr Mýto na větším díle též zpustl.[4]) Máti sirotků vidouc to učinila o to podání k samému císaři (r. 1615); ale Kryštof

[1]) Reg. kom. soudu, DZm. 118. G 17. [2]) DZm. 51. E 25—29. [3]) DZ. 183. E 30. [4]) Reg. kom. soudu.

ve své odpovědi zastíral se prázdnými slovy, jako „měla by se, když co píše, suplikuje JMC., rozmysliti, a to, což pravda jest a nic jiného psáti, klevetami smýšlenými nezaneprazdňovati“.[1]) Soudy Johančiny trvaly ještě l. 1617 a nebyly by se tak hned ukončily.[2]) Avšak dorůstala již pomsta. Maří Markéta dosahovala svých plných let, a jak se stala l. 1617 dospělou, vyžádala si při císaři poručenství nad bratrem. Obdrževši je obeslala Kryštofa a Jindřicha před menší soud zemský, aby jí ve dvou nedělích statku postoupili a z užívání počet pořádný učinili. Při tom si stěžovala, že v držení statku jsouce, jej nanejvýš vyžilý, na staveních zpustlý a k znamenitému ztenčení přivedli. Protože bratří v pánech soudcích zemských dobré zastance měli (Kryštof ještě l. 1625 psal „mám já přátely, kteří se mě zastanou“), podána ta věc na přátelskou smlouvu, která l. 1618 dne 19. ledna učiněna. Poněvadž si bratří pokládali, že nemálo dluhů zaplatili a sami 4500 kop dluhů na statku sobě počítali, dopuštěno jim, aby si tyto peníze z počtu, který by činiti měli, srazili a jí Maří hotově 5650 kop míšeňských, nedadouce soudu zemskému nejprv příštímu projíti, odvedli; svršky, nábytky, dobytky a šaty, sirotčí, záduśní, nápadní a odúmrtní peníze aby Kryštof ihned vydal.[3])

Když vojsko (r. 1619? r. 1620?) blízko Rábí táhlo, tu Johanka, která při dceři bydlila, z Rábí utekla a věci a listy nejplatnější na zámek Nalžovy vézti dala, domnívajíc se, že tam bezpečnější budou; avšak nepřítel přitáhnuv i na Rábí i na Nalžovy, cokoliv tu bylo, vyplenil, pobral, stoly, truhly a jarmary vyloupal a listy rozházel, tak že Johanka o své nejlepší věci přišla. Nedlouho potom došel i Adam Přibík let svých. Z jeho živobytí známe jen dva příběhy, totiž první, že l. 1623 v Sušici v předměstí Hradeckém Planského postřelil,[4]) druhý, že se oženil s Lidmilou z Kokořova a maje ji věnem ubezpečiti, prodal jí r. 1625 zámek Rábí s příslušenstvím, pivovár, dvůr, město s mlýnem, vsi Budětice, Bojanovice a Bohovo za 14.000 kop míšeňských. Když pak nedlouho potom Adam Přibík zemřel, hlásila se Maří Markéta k dědictví jako sestra neodbytá a odpor zdvihla proti trhu svrchupsanému. Z té příčiny vznesena pře až i na císaře samého a ukončena výpovědí, že Maří Markétě spravedlnosť dědická náleží, načež místodržitel Karel z Lichtenšteina r. 1627 zápis z desk vymazati a ji Maří „v pořádné posesí statku Rábí skrze jisté komisaře uvésti“ poručil.[5])

Na nějaký nám nepovědomý způsob uvázal se v Rábí ještě téhož roku obstárlý již a nám známý *Krištof Chanovský* z *Dlouhé Vsi*, tehda JMC rada a purkrabě kraje Hradeckého. Tento daroval téhož roku městu Rábí dvorec, les Mýto na cestě ze Žichovic do Horaždějovic (v lese Hůrce) a posledním pořízením téhož roku v sobotu po Božím Těle napsaným poručil statky své zámek a město Rábí s dvorem, vsi Budětice, Bojanovice, Bohov, tvrz a dvůr Chanovice, tvrz a dvůr Újezdec a pět lidí v Nové Vsi *Alšovi*, *Bohuslavovi*, *Mouřicovi* a *Janovi Jindřichovi*, bratřím a strýcům *Chanovským* z *Dlouhé Vsi* na Hradišti, Tyništi a Lazsku; Sviradice však jen do její smrti Kateřině z Běšin. Nařídil též, aby vždy nejstarší z rodu statky tyto držel, a kdyby tato linie vymřela, aby následovali týmž způsobem Dlouhovesští a Častolárové, a kdyby už nikoho toho rodu nebylo, měla následovati kapitola hradu Pražského.[6]) Zemřel r. 1628 jsa stáří 67 let a pochován jest v Buděticích.[7]) Teprve r. 1643 Jan Vilém, syn Jindřicha Chanovského, bratra n. Kryštofova, zdvihl odpor proti pořízení tomuto Však odpor sám sebou neškodil kšaftu, by býval zdělán s povolením královským. Jan Vilém vadu tuto zpozoruje „všecky v tom kšaftu interessirované“ k tomu odporu obeslal, ti pak, nechtíce se „patrnému právu“ na odpor stavěti, proti tomu nic neříkali, nýbrž tomu všemu místo dali; proto vypověděno r. 1645 na soudu zemském, aby fideikomis Chanovský byl zrušen.[8])

Brána uvnitř hradu Rábí.

Za dědice tedy zboží Rábského pokládáni nyní bratří někdy Kryštofovi, kteří byli tři, tudíž se panství mělo mezi potomky jich na tři díly rozděliti.

[1]) Reg. kom. soudu. [2]) DZm. 51. D 20. [3]) DZ. 191. L 19. [4]) DZm. 117. [5]) DZ. 293. G 22. [6]) DZ. 143. C 20. [7]) Rkps. XVII. F 35 (univ. knih.) f. 193. Trajer, str. 585. [8]) DZ. 74. A 3—8.

Jeden z bratrův Jan byl zplodil Alše a Karla a týž Aleš *Jana Albrechta* a Karel *Jana Karla*, a tak ti jako vnukové n. Janovi měli nárok na jeden díl; druhý pak bratr Kryštofův Petr zplodil syna Jana Jindřicha a tento *Jana Viléma mladšího*; týž tedy dědil druhý díl. Třetí bratr Jindřich zůstavil syna *Jana Viléma staršího*, a ten měl děditi třetí díl. V nedílu zůstalo panství tři léta, že však potom oba Janové Vilémové ostatní obesílali do menšího soudu o položení dílů, rozdělen jest statek Rábský r. 1648, 20. června. Hrad Rábí rozdělen jest na dvě polovice, jednu polovici dostal Jan Vilém starší (pán na Smolotelech,[1]) druhá polovice s dílem panství řečeným Budětickým dostala se Janovi Karlovi a Janovi Albrechtovi dohromady; třetí díl tvořil statek Chanovský a dostal se Janovi Jindřichovi pro syna jeho Jana Viléma. Společně zůstaly zbraně všelijaké, jakožto muškety, tuplháky a dva moždíře k zámku. Jest nám tudíž v dějinách Rábí pozorovati toliko dva díly.

Dvéře ve velké věži Rábské.

K prvnímu dílu, jak se v listinách nazýval, kromě polovice hradu připadl dvůr pod zámkem s ovčínem, štěpnice, zahrada kořenná pod příkopy, pivovár, mlýn pod hradem, lidé v městečku Rábí a ves Bojanovice. Zde seděl Vilém až do své smrti r. 1672. Po něm zůstali dva synové *Jan Jindřich* a *Adam*, kteří r. 1672 v říjnu dědictví své nastoupili. Onen měl podlé práva manského nastoupiti v držení Smolotel, poněvadž však sobě díl svůj Rábský oblíbil a jemu l. 1670 slíben byl, nežli se ženil, postoupil práva svého bratru svému mladšímu.[2]) Brzo (r. 1678) dostal se mu také třetí díl Rábský.

Delší jsou již dějiny druhé polovice. Ta totiž nezůstala společná, nýbrž Jan Karel a Jan Albrecht l. 1648, 5. srpna o svou polovici znova se podělili, tak že každý dostal čtvrtý díl hradu a k tomu nějaké dědiny. Byly tedy na hradě jedna polovice a dvě čtvrtiny.

Jan Karel, spolu pán na Dožicích, čtvrtinu svou hradu s dvorem poplužným v Buděticích (ale jen jistou část), díl pivováru pod zámkem, mlýn pod zámkem atd. prodal l. 1650 (10. prosince) *Dorotě Františce Ungerové* roz. *Chanovské z Dlouhé Vsi* za 7500 kop míšeňských.[3]) Kdysi po r. 1670 Dorota zemřela a zůstali po ní nezletilí sirotci *Václav Ferdinand*, *František Hynek*, *Marie*, *Kateřina Sobětická* a *Anna Barbora Ungerovští*. Z jistých příčin nařízeni komisaři k prodeji dílu toho, jenž slove třetí, a prodali jej r. 1678 (4. srpna) *Janovi Jindřichovi mladšímu Chanovskému z Dlouhé Vsi* a na *Rábí* za 8750 fl. r.[4]) Týž zemřel r. 1685 a pochován jest v Budějicích. Nad dětmi nezletilými *Janem Vilémem* a *Janem Václavem* stal se poručníkem, soudem zemským byv zřízen, Adam Maxmilian Chanovský na Smolotelech, menší písař při dskách zemských, a uvázal se v Rábí téhož roku v měsíci dubnu.[5])

Jan Albrecht, spolu pán na Hradišti, seděl na své čtvrtině až do smrti své. Nápadnice jeho potom byly *Kateřina Příchovská*, kláštera sv. Anny v Starém městě Pražském převora, a tudíž také konvent téhož kláštera, a svrchupsaná *Dorota Františka Uhrová z Dlouhé Vsi*. Než statek ten byl tak dluhy obtížen, že musel k prodeji přijíti. Tedy komisaři k tomu nařízení prodali l. 1659 (14. listopadu) díl čtvrtý zámku Rábí „s těmi všemi pokoji a s jiným vším stavením, i s tím, což ještě v společnosti zůstává, s domem pod zámkem v městě Rábí", čtvrtý díl mlýna pod zámkem, řekou Otavou, polovici dvoru poplužného v Buděticích *Humprechtovi Račínovi z Račína* na Loutkově, JMC. radě, za 7393 kop míšeňských.[6]) Tento pán byl sice na statky dosti bohatý, ale nezřízeným hospodářstvím schudl. Dílu svého Rábského postoupil l. 1665 *Saloméně Vrábské* roz. z *Netky*.[7]) Zdá se, že Humprecht prodal tento statek, aby ušel svým věřitelům, což se mu však nepodařilo, neboť r. 1670 díl ten přece k ruce *Anny Kateřiny Chanovské z Dlouhé Vsi* odhádán a od ní postoupen *Petrovi Říčanskému z Říčan* a na Mačicích. Tento pak prodal roku 1673, 30. prosince díl svůj *Marii Julii Chanovské z Dlouhé Vsi* roz. *Binakovně* na Rábí, vdově po Janovi Jindřichovi a mateři mladých pánův Rábských.[8]) Takovým tedy způsobem připraveno spojení všech bývalých částí pod jedním pánem.

[1]) DZ. 74. A 3—8. Díl tento obsahoval v nových pokojích světnici velkou, síň při ní klenutou, světničku, dva kanceláře přehrazené, světnici puklovanou, při ní na pravo dlouhá komora a na levo dvě menší komory, světnici zelenou s komorami, světnici žlutou samou, světnici nad branou Žižkovou s komůrkou a sklípkem, světnici nad velkou maštalí s kancelářem, potom jisté sklepy, maštal velkou a dva lochy. [2]) DD. 112 61—66 a DZ. 478. C 29. [3]) DZ. 393. K 5 [4]) DZ. 393. Q 5. [5]) DZ. 116. H 13. [6]) DZ. 312. Q 22. [7]) DZ. 316. G 11, a to: „s těmi pokoji na zámku Rábí k témuž čtvrtému dílu náležejícími, i s tím domem pod zámkem", lidi v městě, čtvrtý díl pivováru a mlýna s chmelničkou a sadem, v Buděticích půl dvora. [8]) DZ. 395. O 15.

Pohled k velké věži v Rábí.

Jan Vilém a *Jan Vácslav* porovnali se r. 1694 o dědictví otcovské, při čemž Rábí mladší bratr ujal; že však l. 1695 zemřel, dostalo se Rábí Janovi Vilémovi.[1]) Jak se zdá, hospodařil tento, až na Rábí dohospodařil. Prodav l. 1708 Rábí koupil pak l. 1710 malý statek Kamennou. Rábí koupil *Jan Filip* hrabě *z Lamberka*, kardinál a biskup Pasovský, jenž rok před tím Žichovice získal a z obojího a statků přikoupených svěřenský statek pro rod Lamberkovský zřídil. Rodu tomu pak velkostatek Žichovský dosud náleží.

Po odchodu Chanovských z hradu zůstaven jest tento také osudu svému. Již Leopold císař byl kázal hrad sbořiti chtě tak, jako otec jeho Ferdinand III., aby tvrdých hradů v zemi ubylo. Znepokojen jsa věcmi uherskými nechtěl, aby měla šlechta česká pevná sídla, zapovídal i opravovati hradby a valy měst, vymlouvaje se Švédy, kteříž se v takových pevných místech byli uhnízdili. Proti tomu kolikráte zdvižen trpný odpor a také náš Balbín v jednom svém spise proti tomu rozkazu psal. Není tedy podivno, že se zpečovali Chanovští hrdý hrad rozmetati, ano jen hradby jeho pobořiti; avšak přece nesměli zdi jeho obnovovati. Ačkoli tedy Beckovský Rábí r. 1700 za pustý hrad pokládá, přece tolik přístřeší měl, že se v něm bydliti mohlo, zejména když koupil biskup Pasovský roku 1708 Rábí, byly nahoře archiv a ještě svršky. Ty všecky věci kázal biskup do Žichovic převézti. Od těch dob klesaly pyšné stavby na hradě; více než živly zuřili lakotní obyvatelé městečka, kteří odnášeli vše, co se jen přenésti dalo, zvláště i kamení, jehož potřebovali k stavbě domů svých. Po nich přišlí hladoví slidiči po pokladech a zdi podkopávali, konečně i r. 1783 podryto hradiště tak, že i věž hradská byla otřesena a v kamení se sesula. Teprve v novější době proti sžírající spoustě bylo pracováno, ale stav hradu přece je žalostný.

[1]) Arch. mus., DZ. 117. J 14.

Nádvoří v Rábí.

BUDĚTICE HRAD.

Nad Buděticí ves zdvihá se pohoří Čbány, dotýkajíc se gruntů Rábských a Vlkonických; nad Buděticí končí se homolí na tři strany příkrou a také čtvrtou stranou nad hřeben hor vynikající. Zde stával hrad chráněný na třech stranách příkopem a náspem a na čtvrté příkrým bokem hory. Na hradišti nerovném nikde není památky po staveních, poněvadž bylo vše buď ze dřeva nebo záhy se sesulo s vrchu. V rohu severovýchodním jest zbytek hrubé okrouhlé věže, vedlé někdejší brány stojící, který jest zasypán a podkopán. Před časy býval tento trup vyšší, a dokud hora, která je lesem zarostlá, byla holá, daleko jej bylo vídati. Budětický hrad ukazuje nám prastarý tvar prvních kamenných hradů, kde byla veliká věž hlavní částí a kromě ní a hradeb jen málo stavení. Ves Budětice patřívala prvotně ke království. Král Václav († l. 1253) daroval ji Držislavovi, a když tento ji prodal *Dluhomilovi*, král Přemysl to (r. 1254) potvrdil.[1]) Tento Dluhomil, předek pánů z Vilhartic, držel také Vzdouň a znám jest pro hrdinství své roku 1257. Tehda bojoval s králem v Bavořích a po nešťastné porážce u Mühldorfu zavřel se s jinými v tomto městě a bránil se po celých devět dní, až jim dovoleno bylo odtáhnouti.[2]) Buď on anebo jeho nástupcové hrad Budětický postavili.[3]) Za syny jeho pokládáme *Svojše* a *Bohuslava*. Onen měl Vzdouň a Kolinec, tento Budětice. Bohuslav postoupil l. 1290 ves svou Dolany klášteru Doksanskému a obdržel za to několik vesnic v poříčí Ostružné, které byly později příslušenstvím hradu Vilhartického.[4]) Ti, kteří později na Buděticích seděli, byli bezpochyby potomci Bohuslavovi. Připomínají se bratří *Bohuslav* a *Svojše* v l. 1355—1358 jako patronové kostela Budětického. Podací toto bylo však od l. 1362 rozděleno. Jeden hlas patřil pánům Švihovským (později ke hradu Rábí), druhý Vilhartickým ke statku Borskému, třetí hlas měli v l. 1362—1390 bratří Bohuslav a Svojše, a l. 1390 také nějaký Hynek.[5]) Nedlouho potom přikoupeny Budětice od pánů Švihovských a připojeny k panství jich Rábskému; zároveň také hrad na Čbánech opuštěn a spoustě ponechán.

[1]) Březan ve vývodu pánů ze Švamberka. [2]) Následujíce Palackého, omylem jsme tento děj položili k Nabočanům (díl I. na str. 159), kdež budiž vynechán. [3]) Bohuslav z Budětic (r. 1291) má na pečeti heslo „de Branst“; snad tímto německým jménem nazýván byl hrad Budětický. [4]) Reg. II. 644, 1198. [5]) Lib. conf.

Pohled na Rábí se strany jižní.

ŽICHOVICE TVRZ.

Pod Rábím nad Otavou jest ves Žichovice, až do r. 1850 hlavní místo bývalého panství Rábského. V Žichovicích stojí zámek. Dvě části skládají se ze dvou domů čtverhranatých, v pravém úhlu a rohy k sobě postavených, jichž úprava, zejména rustika skrze moderní omítku pronikající svědčí, že pocházejí ze 16. století. Na týž věk poukazují také pěkné renesanční štíty a známky, jak byla široká a dvojitá okna. Kromě toho jest třetí přistavěný dům; tu jest zazděn při schodech obraz z kamene tesaný, Spasitel ukřižovaný a dva svatí pod ním, dílo práce hrubé, které bývalo někdy nad branou hradu Rábí.

Žichovice patří k vesnicím velmi starým; do časů knížete Břetislava patřila k hospodářství hradu Práchně. Týž kníže daroval je prý l. 1045 *klášteru Břevnovskému* zároveň s jinými vesnicemi, jimž se pak újezd Nezamyslický říkalo.[1]) V pokojném držení téhož kláštera zůstaly až do l. 1420, kdež zastaveny pánům z Ryžemberka.[2]) Odtud drženy ke hradu Rábí napřed zápisně, a asi od r. 1525 dědičně, když byl Jakub, opat Břevnovský, veškerý ten újezd bratřím Břetislavovi a Jindřichovi Švihovským prodal.[3])

Tvrz Žichovská jest mladšího původu. *Vilém z Rožemberka* koupiv panství Rábské postoupil l. 1565 *Janovi Kavkovi Říčanskému z Říčan* v dluhu 6800 kop grošů českých „od panství Rábského“ ves Nezamyslice s dvorem poplužným, ves Žichovice s dvorem poplužným, Čepice, Čimnice a Domorazy, co tu měl.[4]) Tento Jan jsa pánem na Cehnici zemřel l. 1577, zanechav jediného nezletilého syna *Jana*, jenž ke statkům svým později panství Broumovské od spoluďědiců svých po strýci Zdeňkovi ujal. Buď za něho nebo otce jeho udály se v Žichovicích znamenité změny. Před tím tu toliko dvůr byl, nyní blíže něho vystavěna tvrz (na místě nynějšího zámku) a jiná potřebná stavení. Jak velice byl statek nově povstalý zveleben, poznáme nejlépe z trhové smlouvy, jíž l. 1603 Jan (tehda JMC. rada) statek prodal *Jindřichovi Libšteinskému z Kolovrat*, JMC radě a komorníku, za 25.000 kop míšeňských, totiž tvrz Žichovice s dvorem poplužným s poplužím, pivovárem, pilkou, sladovnou, hvozdem, chmelnicí, mlýnem při té tvrzi náchlebním, ves celou s mýtem, vsi Čepice, Domorazy s dvorem poplužným, ves Nezamyslice s mýtem, ovčínem, ovčárnou a Kejnice.[5])

Nový tento držitel, jenž s Žichovicemi spojil Frymburk, a kromě toho Hrádek, Střelu a Řepici držel, měl k manželství Alžbětu z Lobkovic, jíž na statku nově nabytém 2500 kop míšeňských věnoval.[6]) Byl to pán na slovo vzatý, upřímný vlastenec a jeden z těch pánů katolických, který sice byl víře své věren, ale nesnášenlivostí tak zaslepen nebyl, jako někteří tehdejší podněcovatelé bouří a svárů. Říkali mu Staročech, kterýž název rád slýchal. Nenáviděl ty, kteří vlastí a přirozenou řečí svou pohrdali.

Jindřich postoupiv pro věrnost rodu Rakouskému prokázanou na dráze úřadů a hodností (jako JMC. rada, komorník, místodržící a nejvyšší sudí zemský a j. v.) postoupil dskami zemskými r. 1631 práva

[1]) Reg. I. 44. [2]) Racek z Žichovic, jenž se l. 1350 připomíná, jest Žihobecký. (Arch Horažďovský.) [3]) DZ. 4. G 30, H 2. [4]) DZ. 87. M 7. [5]) DZ. 132. B 25, porovnej DZ. 93. E 3. [6]) Tamže B 30.

Zámek v Žichovicích.

svého k Žichovicům synu svému *Oldřichovi Františkovi Libšteinskému z Kolovrat*, krále Ferdinanda III. komorníku a rytíři řádu sv. Jakuba de Callatrava.[1]) Pán ten, rovněž věrný přívrženec rodu Rakouského, zemřel r. 1650 bez dětí, načež všechny jeho statky na příbuzné jeho spadly. Zejména se dostaly Žichovice s Frymburkem matce jeho *Alžbětě z Lobkovic* († r. 1663), kteráž je odkázala *Albrechtovi Vilémovi Krakovskému z Kolovrat.*[2]) Pán tento, praotec všech nynějších hrabat Krakovských, držel ještě jiné statky (Týnec, Běšiny a Chlumec) a zemřel roku 1689, 8. února. Starší syn jeho *Jan František* († r. 1723) dostal po otci Chlumec a Žichovice, jež za něho již značný objem měly; neboť patřily k panství i zámek Žichovice od kamene vystavěný a kůrkami přikrytý (v ceně 2000 kop míšeňských), s dvorem a vsí, Nezamyslice, Domorazy s dvorem, Frymburk s dvorem, Kejnice s dvorem, Damětice s dvorem, Šimanov, Čimice, Pohořsko, Bílenice s dvorem, Čepice, Ješetín s dvorem, Damice, Soběšice s dvorem, Nová Ves, Dražovice s dvorem, Bukovník a dvorec Záluží. Pro dluhy veliké jest však toto panství roku 1706, 27. listopadu místokomorníkem Chanovským odhádáno,[3]) a dostaly se r. 1707 kardinálovi, Pasovskému biskupovi, knížeti *Janovi Filipovi z Lamberka*, který též statky Rábí, Budětice, Žihobec a Strádaly koupiv, k Žichovicům připojil. Z těch statků zřídiv rodinné svěřenství v ceně 266.206 fl. dle listu nadacího, 9. června r. 1716 ve dsky vloženého, jmenoval dědicem a nápadníkem synovce svého *Antonína* hraběte z *Lamberka*, jehož rodu dosud náleží.[4])

[1]) DZ. 132. B 25. juxta. [2]) Slovník náučný „z Kolovrat". [3]) DZ. 37. A 1, D 20. [4]) Po Antonínovi následoval totiž roku 1760 syn jeho *Jan Fridrich*, dědičný nejvyšší lovčí v arciknížectví Rakouském, jenž r. 1797 bez dědiců zemřel; tuť všecky statky a dědičné úřady na mladší linii přešly, a to na *Karla Eugena*, synovce knížete Jana Bedřicha r. 1804. Když tento roku 1831, 11. května zemřel, nastoupil jeho nejstarší syn *Gustav Jáchym* v držení panství, jenž roku 1862 zemřel. (Gabriel, děje Sušice 264—268.)

Před poslední branou v Rábí.

Rábí: Motiv z nádvoří.

TVRZE V OKOLÍ RÁBÍ.

FRYMBURK.

V Nezamyslické farnosti postaven ve 13. století hrádek, kterýž obdržel podlé panující obliby německé jméno Friedenburg, což od Čechů zkomoleno a Frymburg vyslovováno. Při hrádku byl dvůr a povstala nynější ves Frymburk. Zbytky bývalé tvrze již skrovné, vlastně jen tvrziště, lze viděti u dvora. První nám známí držitelé byli erbu osličí hlavy a předkové potomních vladyk z *Frymburka*. Okolo l. 1318 byl v držení *Sezemy* a *Protivy*, bezpochyby bratří, z nichž každý měl polovici. [1]) Sezema prodav svou polovici seděl l. 1341 na Kasejovicích. Protiva žil ještě l. 1349, kdež mu svěřena od kláštera Vindberského oprava nade vsí Albrechtcem. [2]) Polovici Frymburka koupil od Sezemy *Pertolt z Lipého*, probošt Vyšehradský, který ji dal v manství l. 1341) *Drslavovi ze Šelmberka*. [3]) Co se potom s ní dálo, není nám známo.

Svojše měl syny *Karla* a *Protivu* (l. 1368 atd.). Protiva měl také syny, ale byli ještě synové třetího bratra nebo bratrance. Kromě totiž synů Sezemových připomínají se bratří *Bašek* a *Svojše* (r. 1356—1378) a bratří *Bušek*, *Jaroslav* a Pertolt (r. 1356—1377). Ti totiž připomínají se mezi spolupatrony kostela v Kasejovicích, odkudž rod osličí hlavy měl svůj vznik. [4]) Kteří z nich na Frymburce seděli, není nám známo. Zdá se, že po prodání první prodání i druhé polovice brzo následovalo. Léta 1384 držel Frymburk *Pavel z Vimberka* z rodu pánů z Janovic, jenž téhož roku učinil dobrodiní kostelu Nezamyslickému, poněvadž tam manželka jeho pohřbena byla. [5]) Později seděl na Štěkni, a Frymburk se dostal v držení *Stacha z Bubna*. Nacházíme jej l. 1396 jako patrona kostela ve Volenicích a soudíme odtud, že byl pánem na Frymburce, poněvadž synové jeho *Držkraj Stoklasa* (r. 1408), *Vácslav Varlych* a *Racek Buben z Frymburka* také tu pány podacími byli. [1]) Dotčeni bratři založili l. 1415 oltář a kaplanství při kostele Volenickém, k němuž dali dvorec ve Volenicích a platy v Bílenicích a Frymburce. Držkraj byl l. 1437 již mrtev, snad i bratr Racek, který se ještě l. 1420 připomíná, ale Vácslav ještě žil. [2]) Jako nástupce jejich v držení Frymburka připomíná se *Racek Varlych z Bubna* od r. 1456, jenž l. 1465 sloužil Kazimírovi králi Polskému. [3]) Když pak se bojovné povahy své nezapíraje králi Jiřímu vzepřel, přitáhl kníže Jindřich s vojskem královským ke Frymburku a dobyv ho spálil a rozvalil. [4]) Později mu Fymburk navrácen a byl v držení jeho ještě l. 1484. kdež prodal dvě vesnice ke kaplanství ve Vilharticích. Sice ještě l. 1490 žil. [5]) Asi tehda přikoupen Frymburk k panství Rábskému.

Při Rábí zůstával pustý zámek Frymburk s dvorem pustým a vsí [6]) až do l. 1574. Tehda odprodal Vilém z Rožemberka Frymburk samotný a ves Kejnice *Janovi Vojslavovi z Branišova*. Tento postavil ve Frymburce novou tvrz buď ve dvoře nebo na místě bývalého hrádku. Zemřel l. 1612 zůstaviv vdovu Barboru z Lišvic a syny zletilé a vnuka Jana ze syna Mikuláše, již před tím zemřelého. [7]) Ve Frymburk uvázal se *Jan Vojslav* starší, nejstarší z bratří. Ten jej měl ještě léta 1614, ale léta 1617 nacházel se již v držení *Vojslava*, druhého bratra, který zemřel l. 1623. [8]) Za těch dob tvrz podruhé spálena a vydrancována od lidu vojenského. Statek Frymburský zabrán potom k dobrému fisku královskému a prodán *Alžbětě Kolovratové z Lobkovic*. [9]) Tato byla manželkou držitele Žichovic, k nímž pak Frymburk připojen.

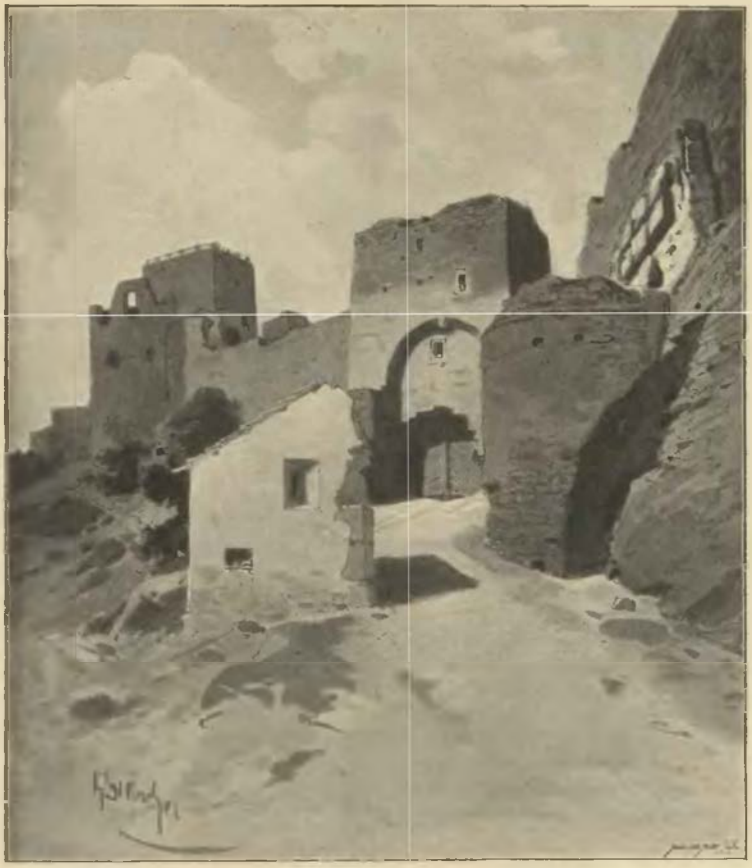
[1]) Tab. vet. 133 301. [2]) Arch. říš. Mnichov. [3]) Reg. IV. 382. [4]) Lib. conf [5]) Arch. mus.

[1]) Lib. erect. VIII. f. 69, X 47. [2]) Arch. č. II. 389, Brandl, lib. cit III. 75, 100 [3]) Paproc. o st. ryt. 212, arch. mus. [4]) Palackého děj. 382, st letop. 185. [5]) Arch. kapitulní a Svatomářský. [6]) Kromě l. 1548—1549, kdež byl zastaven. [7]) DZ. 18 D 22, 136. E 13—16. [8]) Reg. kom. soudu, DZm. 49. G 4. [9]) Bílek, děje konf Zde se udává, že zabrán Frymburk Janovi Vojslavovi. Možné jest, že se v něj po smrti bratra Vojslava uvázal.

BÍLENICE.

Starších zpráv o tvrzi a vsi Bílenicích (nedaleko Žichovic) nedostává se, poněvadž bezpochyby ke Frymburku patřily. První nám známý držitel *Jan Běšín z Běšin* v Bílenicích (r. 1493) nedržel snad ani celou ves.[1]) Nacházíme jej tak psaného ještě r. 1517.[2]) Na počátku 16. století seděla tu *Mandaléna z Velikého Lipna*. Táž učinila r. 1528 zápis *Častolárovi z Dlouhé Vsi* tak, aby se po smrti její v dluhu 100 kop v Bílenice tvrz, dvůr poplužný, ves celou v Škrobačově a Damnici c. t. m. uvázal.[3]) Žila však ještě roku 1543, ve kterém dotčenému vladykovi Bílenice znova v dluhu 1000 kop zapsala.[4]) Častolár sám, jenž držel Kotouň, zemřel před r. 1547 a o statek jeho podělili se synové,[5]) při čemž se dostaly Bílenice synovi druhému *Václavu Častolárovi z Dlouhé Vsi*, a ten tu seděl ještě r. 1579. Snad bychom ani toho o něm nevěděli, ale Václav nejsa dobrým hospodářem nerad berně platil, a proto byl téhož roku vepsán do rejstříku těch, za nimiž ještě berně nezaplacené zůstávaly.[6]) Synové jeho *Adam Bohuslav* a *Častolár* drželi Bílenice jen nějaký čas, neboť poněvadž byl Častolár němý a díl svůj sám spravovati nemohl, měly se mu jisté peníze zúročiti, a poněvadž těch Adam neměl, prodal Bílenice *Divišovi Břeskému z Ploskovic* za 9500 kop míšeňských. Po tomto trhu připojeny jsou Bílenice k Mačicům, při nichž až do dělení synů Divišových zůstávaly.

Václav Březský súčastniv se povstání tehdejšího jen malou měrou, odsouzen jest r. 1623 třetiny statku svého. Císař Ferdinand II. daroval r. 1627 dne 17. června statek Bílenice v 14.000 fl. na zaplacení lidu vojenského pověstnému *Don Baltazarovi de Marulas*, ten pak ho postoupil jinému, též známému dobrodruhu *Don Martinovi de Huerta*, konečně se dostal postoupením císařskému rytmistru *Petrovi Vasquesovi de Vmano*. Dvě dcery tohoto, *Marie Eleonora* a *Isabella Kateřina*, vdaly se obě za pány Hrobčické, tato zemřela záhy, a tuť teprve Marii Eleonoře statek Bílenický, jehož odevzdání od r. 1627 ještě písemnými úmluvami stvrzeno nebylo, r. 1651 dne 1. dubna císařem Ferdinandem III. ve dsky zemské vložen jest.[1]) Ještě téhož roku koupila Bílenice *Anna Marie Chobotská z Ostředka* vdaná *Ježovská*, jež ve tvrzi zdejší bydlívala. Táž odkázala kšaftem svým r. 1658 dne 16. února daným zboží Bílenické na jistý způsob manželu svému *Zdeňkovi Ježovskému* z Lub, a zemřela na jaře r. 1659.[2]) Jak se zdá, nezůstalo dětí z tohoto prvního manželství, kromě jediné Elišky Lidmily, již při smrti matčině za nějakého pána Vencelíka ze Sarabic vdané; avšak když se Zdeněk potom s Eliškou Kateřinou Záborskou z Brloha oženil, přirostly děti *Jan Václav* a Anna Marie Cecilie. Při smrti Zdeňkově († r. 1679)

Druhá brána v Rábí.

[1]) Paprocký o st. ryt. 214. Viz děje Mačic. [2]) Seznam v arch. Třeboň. [3]) DZ. 84. C 13. [4]) DZ. 4. G 8. [5]) Viz děje Kotouně. [6]) Archiv Třeboňský.

[1]) DZ. 150. K 27. [2]) DZ. 261. S 3.

dítky tyto ještě let neměly, a poněvadž po zemřelém poslední ustanovení, jak by se vychovati měly, nezůstalo, nařízeno jest místodržícími vdově Elišce, aby poručenství nad dětmi ujala, a povoleno jí také dne 28. července zvedení na Bílenice.[1]) Když syn Jan Václav dorostl, stal se hejtmanem Heysslerovského pluku dragonů a prodal r. 1689 dne 24. listopadu ves Bílenice s obydlím a dvorem pupluţným a vším příslušenstvím *Janovi Františkovi Krakovskému z Kolovrat* na Chlumci a Žichovicích za 20.000 fl. rýnských a 80 fl. klíčného.[2])

V odhadu panství Žichovského r. 1706 dne 27 listopadu popisuje se tvrz zdejší takto: Bílenice dvůr, kdež tvrz se nachází a v ní dva pokoje, jedna kaplička zpustlá, čtyři komory; čtyři sklepy suché, mashaus, kuchyně a čtyři sklepy pod zemí se studnicí. To stavení jest zcela od kamene, ale vnitř místem něco sešlé.[3]) Stavení to přeměněno jest později na sýpku, jak se posud spatřuje.

DRAŽOVICE.

Ve vsi Dražovicích (jihovýchodně od Žichovic) bývala tvrz již od starodávna. Léta 1435 připomínají se Vojtěch a Janek bratří z Dražovic, synové Výškovi, kteří tehda právo na domě v Horažďovicích prodali.[4]) Současně (l. 1430) žil *Mikuláš z Dražovic*, předek potomních Cerhenských z Dražovic, kteří nosili na štítě dvě střely křížem přeložené. Od r. 1445 připomíná se *Dluhomil z Dražovic.*[5]) Tehda a l. 1463 byli ještě Dražovští v jižních Čechách, ale zdá se, že se tehda vyprodali. O Dražovicích dovídáme se teprve po sto letech, že *Jan Kalenice z Kalenic* je prodal *Břetislavovi Švihovskému z Ryžemberka* a tento l. 1548 tvrz Dražovice s dvorem a vsí, tvrz pustou a ves Žihobce a ves Bešetinu *Šťastnému z Říčan.*[6]) Tento utopil se a pochován v kostele Bukovnickém.[7]) Nástupcem jeho l. 1556 byl *Jan z Říčan*, jenž tehda Žihobce odprodal.[8]) Léta 1581 prodala *Marjana Dubanská z Říčan* (snad Janova dcera) tvrz, dům a ves Dražovice s částmi ve vsech Bešetině a Čimicích *Janovi Markvartovi Kocovi z Dobrše* a na Ohrazenici.[9]) Když však se tento l. 1586 s bratřími dělil, pojaty v dělení také Dražovice. Jan Markvart pak vzal díl Ohrazenický a díl Dražovský s vesnicemi k němu přidanými bratr jeho *Adam.*[10]) Dražovice zůstaly potom v držení Koců. Léta 1630 patřily Lidmile Cukrové rozené Šlovské a l. 1652 Anně Kateřině Kolovratce rozené Kaplířce ze Sulevic.[11]) Kryštof Jaroslav Krakovský z Kolovrat prodal statek Dražovský l. 1656 Michalovi markraběti z Klavesany a manželce jeho Johance Eleonoře rozené Libšteinské z Kolovrat.[12]) Později připojen jest statek Dražovský k Žichovicům. Zbytky bývalé tvrze, do kruhu založené, jsou příkopy, náspy a sklep většinou ze skály vytesaný s šíjemi postranními a jednou podzemní, kterou se chodilo skrze valy k potoku.[13])

ŽIHOBCE.

Ves Žihobce (původně Živohybice) jest jedno z nejstarších míst kraje Prachenského; r. 1045 je daroval český kníže Břetislav I. klášteru Břevnovskému. Kdy zdejší tvrz povstala, není známo; v 14. století snad stála a patřila vladykám z *Žihobec* erbu kola. *Racek z Žihobec* připomíná se v letech 1350—1368 často v rozličných jednáních soukromých též jako spolupatron kostelů v Bukovníce a Kádově.[14]) Jiný Racek žil od r. 1406 a mezi tím časem také dva bratří *Jakub* a *Purkart z Žihobec.*[15]) Také *Vyntíř z Kádova*, jenž se r. 1406 z Žihobec píše, k rodu tomuto náležel. Nad tyto vladyky zvláště Jakub vynikal. Roku 1403 jsa již mistrem podával 18. dubna s Purkartem, Vyntířem a s Janem řečeným Světnice nového faráře ke kostelu v Bukovnice,[1]) potom dosáhnuv hodnosti doktora dekretů koupil r. 1405 dva dvory kmecí v Žihobcích od Petra z Kamenice dolejší[2]) a svěřil správu zboží Žihobeckého Vyntířovi, jenž tudíž r. 1406, 16. dubna jako poručník Jakuba, Racka a ostatních bratří jeho nového kněze ke kostelu v Žihobcích podával. Léta 1412 vyskytuje se Racek sám jako pán na Žihobcích.[3])

Zdali vladyky *Housata z Žihobec* v 15. století připomínaní patřili také k rodu dotčenému, neumíme dokázati. Praotec jich *Jan* řečený *Húse* podepsán jest jako svědek v listě okolo l. 1420 daném.[4]) Jako oprávce pyměří vyskytuje se tehda, a zejména r. 1429, *Smil z Žihobec.*[5]) Jestli bychom věřiti mohli zdejší památní knize farní z r. 1799, znali bychom i příběhy zde zběhlé za husitských válek. Žižka prý obléhaje hrad Rábský držitele a kněze Žihobecké (dominos et sacerdotes Žihobecii) zavraždil a tvrz zdejší z kořene vyvrátil.[6]) O spoustě v Žihobcích mluví také zápis k r. 1461, ale zdali se vše tak zběhlo, jak tuto křiklavě vylíčeno jest, nerozhodnutým zůstavujeme. Najisto víme, že na dvoře pustém „v Žihobicích" seděl asi v ty časy *Jošt* se svou manželkou Jitkou, po nichž dědictví to r. 1461 spadlo na krále Jiříka a od toho darováno jest *Janovi* řečenému *House z Žihobic.* Týž jest r. 1462 úředníky dvorskými zveden na pustý dvůr.[7]) Brzy však se Jan králi svému odměnil nevděkem; přidržev se jednoty Zelenohorské zjevně vstoupil na odboj proti panovníku svému. Za tou příčinou králův syn, kníže Jindřich, vypraven byv r. 1467 do Plzenska a Prachenska dobyl hradu Frymburka a Žihobec, a jest obé vypáleno a rozvaleno.[8]) Zdali kdy ještě někdo na místě tvrze této, jíž se ani známky nenacházejí,[9]) bydlil nebo zdali se udržely zříceniny její až do 17. století aneb to byly snad zříceniny jiné tvrze, nelze již rozluštiti.

Zvěst z Malkova postoupil zboží Žihobeckého s tvrzí pustou *Břetislavovi z Ryžemberka*, jenž nezřízeným svým hospodářstvím o větší část statků svých přišel. Roku 1541 zapisoval Kryštofovi a Václavovi bratřím Točníkům z Křimic dluh 925 kop na Žihobcích dvoru poplužném, polovici vsi, polovici Dražovic a vsi Ješetinách a prodal potom r. 1548 zboží své Dražovské i s tvrzí pustou v Žihobcích *Janovi Šťastnému z Říčan.*[10]) Ten podržev si Dražovice prodal potom r. 1556 tvrz pustou Žihobce, dvůr poplužný s poplužím, polovici vsi, tudíž s podacím a se vším příslušenstvím *Kryštofovi Kocovi z Dobrše* na Dobrši za 850 kop grošů českých,[11]) jenž ihned zapsal zboží to manželce své Kateřině z Běšin k užívání, aby se v ně mohla uvázati a je až do smrti své držeti.[12]) Pustá tvrz s příslušenstvím spojena jest nyní se zbožím Dobršským a zůstávala při něm až do počátku 17. století. Tehda od dědictví po Václavovi Kocovi cedulemi dílčími odděleny jsou Žihobce ještě s některými vesnicemi od panství Dobršského a vystavěna jest tu nová tvrz (snad na místě nynějšího zámku), čímž povstal statek Žihobecký. Držitelé jeho tehdejší *Jan Bedřich, Diviš, Jindřich, Přibík, Humprecht, Vilém, Adam Havel* a *Heřman* bratří *Kocové z Dobrše* prodali l. 1613 tvrz Žihobice s dvorem, pivovárem, kašnou, ovčínem, cihelnou, vápenicí, lomem vápenným a t. d, mlýn Lomecký, podací v Žihobcích a Strašíně, vsi Žihobce, Rozsedlo, Strašeň, Žďanov, Věštino, v Kačicích, Šimanově, Ostružně, Nezdicích, Malči dvory kmecí *Lidmile Lokšanové* rozené *z Chudenic* na Březnici mateři své.[13])

Od paní Lidmily koupil Žihobce l. 1617 *Jaroslav Bukovanský Pinta z Bukovan* a na Řetci.[14]) Týž súčastnil se povstání

[1]) DZ. 116. C 29. [2]) DZ. 401. L 12. [3]) DZ. 36. B 7. [4]) Arch. č. IV. 250. [5]) Arch Třeboň. [6]) DZ. 1 L 9, 47. J 14. [7]) Lumír 1856, str. 449. [8]) DZ. 12. G 8. [9]) DZ. 66. L 19. [10]) DZ. 68. O 23, R 14 [11]) Gabriel, děje Sušice. [12]) DZ. 316. B 23. [13]) Obšírněji Šumavan r. 1888, č. 14. [14]) Lib. conf., arch. mus., Horažďovský, Svatomářský. [15]) Rel. tab. I. 543, poprvé r. 1389.

[1]) Lib. conf. [2]) Rel. tab. II. 19. [3]) Lib. conf. [4]) Paprocký o st ryt. 210. [5]) Arch. č. III. 501. [6]) Gabriel, děje Sušice a okolí 271. [7]) DD. 16. f. 255 a 23. J 5. [8]) Staří letop. 185. [9]) Pam. kniha již řečená připomíná ještě místo „na hradu" řečené, kdež tvrz naše stávala. [10]) DZ. 83. A 18, 8. L 27. [11]) DZ. 12. G 8. [12]) DZ. menší 230. M 30. [13]) DZ. 136. Q 3. [14]) DZ. 138. M 15.

stavů r. 1618—1620 a odsouzen jest nálezem soudní komise r. 1623 polovice statku svého; hned potom jest jemu statek Žihobecký skonfiskován a prodán l. 1627 *Martinovi de Hoef Huerta.* Po smrti tohoto zabrán zase a koupil jej cizozemec *Antonín Lopes de Gradin,* JMC. nařízený nejvyšší. [1]) Ten poručenstvím svým r. 1630 ve dsky vloženým odkázal »statek Zihovice« manželce své *Barboře* rozené *Farisové.* [2]) Statek zdědil potom r. 1635 schovánek obou manželů *Mikuláš de Nogrell,* císařský plukovník; ale když tento r. 1641 v bitvě proti Švédům padl, zdědila jeho manželka *Anna* šlechtična *Desfours* dle závěti zemřelého, dané v Praze dne 29. července r. 1641, statek Žihobce, jenž jí od Ferdinanda III. dne 24. listopadu r. 1642 k dědictví přiřčen byl. Provdala se potom podruhé za pana *Františka Klaudia Iselina* svobodného pána *z Lanau* pána na Rolandě v Burgundsku, císařského plukovníka kyrysníkův a generalmajora, jenž se smlouvami svatebními stal spoludržitelem zboží Žihobeckého. Tento svobodný pán Iselin dobyl u Chbě 17 švédských korouhví, kteréž panovníku svému osobně podal; císař ozdobil jej vlastní rukou zlatým řetězem řka: „Chceme rozhorčenosť tvou proti našim nepřátelům upevniti". Později provázel Iselin arcikníže Leopolda do Bruselu, kde pod velitelství prince d'Aehrenberg vstoupiti měl; cítě se tím uražena býti odřekl se svého důstojenství a vzdálil se se svou chotí na své statky v Burgundsku. Zemřel r. 1661 na dnu a pochován jest u dominikánů v Mont Boisonu; choť jeho († l. 1673) odpočívá v dominikánském kostele v Besanconu.

Františkův syn *Ferdinand,* podplukovník v pluku prince Croyského, uvázal se v Žihobce r. 1683 v červnu, [3]) byl dvakráte ženat; s první manželkou Petronillou hrabínkou z Grandmont-Chatsilonu měl dceru Hyacintu, kteráž potom na Rolandě v Burgundsku provdána žila; druhá jeho choť Anna, rozená Maignin, porodila mu dvě děti, Františka Justina, později setníka v císařské službě, a Markétu Alžbětu, napotom provdanou baronku Serini. [4]) Ferdinand vystavěl nádherný zámek Žihobecký, [5]) jak vychází z nápisu se znakem lilie a letopočtem 1688 v druhém poschodí téhož zámku, z předu mezi okny položeného. Týž držel zboží Žihobecké, Strašínské a Stradalské až do r. 1700, kteréhož zemřel, po čemž smlouvou trhovou mezi nařízenými k tomu komisaři s jedné a pozůstalou vdovou jeho *Annou de Maignin* s druhé strany ad bonum pupilare učiněnou a dne 14 dubna r. 1701 ve dsky zemské vloženou přešlo zboží výše jmenované na paní Annu svrchupsanou, která je až do r. 1710 držela; trhem však dne 17. ledna r. 1710 ve dsky vloženým prodala statek Žihobecký a Stradalský *Janovi Filipovi* hraběti *z Lamberka,* kardinálovi a biskupovi Pasovskému, který zboží to přivtělil k panství svému Rábskému a Žichovskému. [6])

HRADIŠTĚ U STRAŠÍNA.

Jihovýchodně ode vsi Strašína vypíná se skalnaté návrší (podlé Sommerovy topografie na Výškách řečené), na jehož vrcholu se spatřují malé, ale zajímavé zbytky hrádku. K jižní a východní straně odděleno jest to místo příkopem na některých místech ještě dosti hlubokým a po bocích kamením naplněným. Od jižního konce příkopu táhne se k západu mírný svah, sousedící západně se spoustou skal a kamení, které po příkrém boku hory naknpeny jsou. Při konci jich vstupuje na hradiště lesní cesta a jde jím dále, i přes příkop. Na severozápadní a severní stranu jest příkrý bok hory. Nad jižním koncem příkopu zbyl kus zdi z velkých kamenů, avšak bez vázání postavených. Jiný zbytek zdi z menších kamenů a pečlivěji složený est na východní straně při dotčené cestě. Na straně jihovýchodní a severozápadní lze z řady kamení souditi, že tu také podobné zdi stávaly. Ve středu jest hromada žulových balvanů. [1]) Jak se toto bývalé sídlo nevelkého objemu jmenovalo a jaké mělo osudy, není nám známo; ano zdá se, že patřilo k starším toho druhu opevněním, které přestaly ve 13. století.

STRADALY.

O starších osudech tvrze Stradal, kteráž stála při dvoře taktéž řečeném blíže Šimanova, nedostává se žádných zpráv. Jak se zdá, patřívala již před 16. stoletím *Kraselovským z Kraselova* jsouc snad krátký čas údělným sídlem jednoho z nich. Již v 16. století zpustla a nacházíme ji r. 1536 při zboží Kraselovském, později při panství Střelském, [2]) ale i u toho dlouho nezůstala ves, až konečně mnoho pánů vystřídavši k panství Žichovskému připadla. [3])

MAČICE.

Ve vsi Mačicích (jihozápadně od Horažďovic) seděl l. 1359—1368 Dobec, maje na štítě svém nějakou mříži nebo rošt. [4]) Po jeho smrti zůstaly statky v Bukovníce a Damniči, k nimž se připovídaly vdovy Mila a Domka, avšak i příbuzní zemřelého; tito pak l. 1401 mocnou výpovědí spokojeni. [5]) Domka nazývá se l. 1413 vdovou Vícemilovou, jež přidala plat v Pohorště, když zakládána čtená mše v kostele Strakonickém. [6]) Léta 1418 připomíná se Aleš *z Mačic.* Asi v tu dobu koupili Mačice *Heřman* a *Vojtěch Horčicové* bratří *z Prostého,* kteří již l. 1420 (ne-li již l. 1415) tu seděli. [7]) Vojtěch připomíná se ještě l. 1460. V držení Mačic následovali synové jeho *Dobrohost* a *Štěpán,* z nichž onen brzo zemřel a tento se v bězích veřejných a soukromých několikráte připomíná. [8]) Zejména účasten byl také válek tehdejších pomáhaje pánům svým, Kaplířům Vimberským. Žil ještě l. 1484. [9]) O jeho synu *Janovi* praví Paprocký, že byl vznešený muž a králům a knížatům pro své služby příjemný. Avšak z jiných pamětí dovídáme se o něm nechvalné věci. Jan totiž přidržoval se Zdeňka Malovce a jiných škůdcův, pro kterou věc Táboršti (l. 1521) tvrz, dvůr a ves Mačice vypálili. [10]) Jan seděl na Mačicích ještě l. 1535 a zemřel nedlouho potom, zůstaviv z manželky Kunhuty ze Šertynku syny *Bedřicha* a *Vojtěcha,* [11]) kteří si Mačice v obnovené dsky zemské vložili. Při dělení obou dostal onen Mačice, tento některé vesnice v okolí, z nichž Dametice Bedřich zase od Jana, syna Vojtěchova (l. 1557) přikoupil. Potom věnoval Marjáně z Mirovic, manželce své na vsi Bukovníce. [12]) Žil ještě l. 1574. [13]) Neznámým způsobem dostali se v držení Mačic bratří *Diviš, Václav Jindřich* a *Karel Březští z Ploskovic,* a to již před r. 1581. [14]) Jako pán na

---

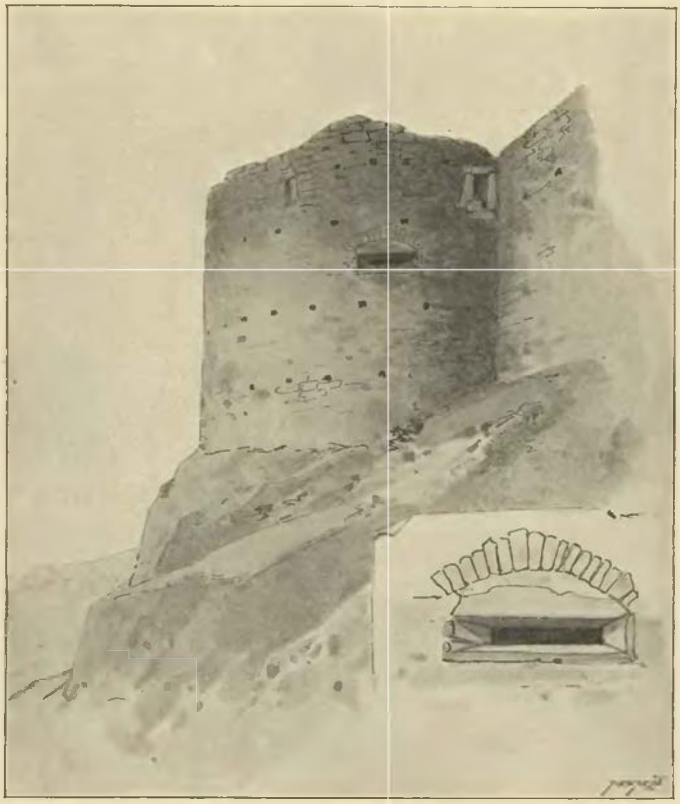
[1]) Bílek, děje konf. [2]) DZ. 144. A 12. [3]) DZ. 116. H 13. [4]) O tom přinesl zprávy časopis Poutník od Otavy ročník I., č. 1, 9 a t. d., a Bohemia t. r. [5]) Na nápise dí: „primum et ultimum hujus aedificii lapidem posuit." [6]) Gabriel, děje Sušice 270.

[1]) Podlé zprávy p. R. Kuchynky v Albrechtci. [2]) Viz děje těchto míst. [3]) Roku 1587 patřila ves k Ohrazenicům, připadla pak na díl *Vilémovi Fridruhovi Kocovi z Dobrše,* jenž ji prodal r. 1611 *Apoloně Býčkové z Dobrše* za 1000 kop míšeňských. (DZ. 137. M 13.) Ještě v trhové listině na to sepsané připomíná se ves celá, ale za doby třicetileté války zpustla i ona a její grunty obrátili ke dvoru. Roku 1659 dne 26. srpna prodala dvůr ten Eliška Malovcová z Branišova Žofii Vojislavové z Hozlau za 2100 kop míšeňských. (DZ. 314. Q 13) Od této koupili r. 1673 dne 24 dubna „Strádal dvůr panský s chalupami" za 1700 kop míšeňských *František Karel Perglar z Perglaru* a manželka jeho *Anna Marie* rozená *Chanovská* (DZ. 404. O 4), kteří tu postavili „sídlo s stavením k bytu". Od Anny Marie koupila statek ten r. 1700 dne 16. října *Anna Františka* baronka *z Lanau* rozená Magnová za 4000 fl. a 150 fl. klíčného (DZ. 407. F 6) a připojila jej potom ke zboží Žihobeckému. [4]) Arch. Svatomářský. [5]) Acta jud. [6]) Arch. Svatom., Paproc. o st. ryt. 210, lib. erect. IX. O 7. [7]) Lib. erect. X. 97, Paproc. o st. ryt. 210, 212 [8]) Arch. Svatom., Paproc. o st. ryt. 212—214, arch. Třeboň. [9]) Arch. kapitulní. [10]) Hist. sbor. 1883, str. 128. [11]) DZ. 2. F 18. [12]) DZ. 12. L 36, M 1. [13]) Gabriel, děje Sušice. [14]) DZ. 65. L 28.

Bohdanči a Mačicích připomíná se pak Vácslav (l. 1596), jenž zemřel l. 1612 zůstaviv z manželky Elišky Mirkovny z Solopisk čtyři syny.[1]) Z těch žádný neměl Mačice, nýbrž dostavše se od Vácslava bratru Divišovi, patřily tomuto i se statkem Bílenickým přikoupeným. Po jeho smrti rozdělili se synové jeho (jak smýšlíme) *Vácslav* a *Oldřich*; onen dostal Bílenice, tento Mačice. Oldřich zavřel se v městě Sušici l. 1620, ale když se vzdala, obdržel pardon u Maradasa a zůstal v držení Mačic ještě l. 1625. Léta 1630 byl již mrtev, a vdova Eliška z Přestavlk spravovala statek k dobrému sirotka *Jindřicha Jana.*[2]) Již l. 1629 byl v držení Mačic *Zdeněk Ježovský z Lub*, jenž zemřel okolo l. 1645 zůstaviv několik synův [3]) Ujal je jeden z nich *Adam Vilém*, jenž měl také Kalenice; když pak zemřel zůstaviv dluhy, prodán jeden statek, aby druhý mohl býti očištěn. I koupila Mačice l. 1660 Žofie *Ježovská ze Lhoty.*[4]) Statek Mačický se zámkem, který povstal z bývalé tvrze, byl pak v držení Říčanských, Maloveů a Umvertů. Od l. 1724 seděl tu rod *Šiškův z Jamolice* a udržel se tu až do počátku našeho století.[5])

VOJNICE.

Blízko předešlé vsi ležící ves Vojnice slula dříve obyčejně Ojnice. Léta 1385 patřila Kačce, vdově po Janovi z Nalžov, l. 1401 seděl tu *Oldřich* řečený *Ohnice.* Léta 1413 přitiskl *Petr z Vojnic* pečeť svou k listu na založení čtené mše v Strakonicích.[6]) On i potomek jeho *Beneš*, jenž prodal l. 1441 a 1442 Horažďovským platy v Újezdci, měli v erbu páva.[1]) Na počátku 16. století byly Vojnice s Kalenicí v držení jednoho rodu. *Vácslav Sádlo z Kladrubec* prodal před r. 1540 tvrz, dvůr a ves Vojnice, mlýn a lesy Hradiště a Zhůří *Adamovi Kocovi z Dobrše*[2]) Vojnice patřily odtud dlouhou dobu ke statku Ohrazenickému. V 17. století tu zase byl samostatný statek, který držel *Jan Kašpar Vojslav z Branišova*, jenž asi l. 1663 zemřel.[3]) *Vácslav Markvart Vojslav*, nástupce jeho, postavil l. 1687 kostel ve Vojnicích, a syn jeho *Vácslav* l. 1698 od vlastních poddaných nedaleko hory Prachně zabit.[4]) Vojnice později koupeny k panství Horažďovskému, při němž do l. 1803 zůstávaly; od té doby tu byl zase samostatný statek.

Okrouhlá bašta na západní straně hradeb Rábských.

OHRAZENICE.

Ve vsi Ohrazenici (ve farnosti Volenické) bývala tvrz, která později předělána na sýpku. Zde seděl léta 1360 *Oldřich Tažovec z Ohrazenice*, jenž nosil na štítě dva klíče. Léta 1380 připomíná se *Pešek Ohrážka z Ohrazenice*[5]) a l. 1390 *Dětleb* odtud.[6]) Od l. 1517 připomíná se *Markvart Koc z Dobrše* jako držitel zdejší tvrze.[7]) Syn jeho *Adam Koc* zděditiv statek otcovský asi l. 1519 vložil si l. 1549 tvrz, dvůr a ves Ohrazenice v obnovené dsky zemské a téhož roku Kateřině z Dlouhé Vsi, manželce své, na statku svém Vojnickém věnoval.[8]) Byl dobrý hospodář a mnoho dědin přikoupil. Dočkav se znamenitého stáří, přečkal syna *Bohusuda* a zůstavil statek synům *Janovi Markvartovi*

[1]) Reg. kom soudu, Dačický II. 125. [2]) Bílek, děje konf., DZm. 62. F 13. [3]) DZm. 112. B 32, D 10. [4]) DZ. 399. E 13. [5]) Viz Gabrielovy děje Sušice na str. 197. [6]) Arch. Svatomář., acta jud.

[1]) Arch. Horažďovský. [2]) DZ. 4. C 28. [3]) DZ. 113. N 15. [4]) Schaller 216. [5]) Arch. Svatomář., rukop. univ. bibl. Praž. [6]) Lib. erect. XIIIb. 296. [7]) Pam. arch. VIII. 501, arch. Třeboň. [8]) DZ. 9. C 12 a 250.

a *Dětlebovi* a vnukům svým. Zemřel l. 1573.[1]) Dědici zůstali v nedílnosti až do l. 1582. Tehda požádal Dětleb za díl a dostal vesnice, z nichž povstal statek Volšovský.[2]) Ostatní hospodařili pospolu až do l. 1586, kdež přišlo k rozdělení na díl Ohrazenický a Dražovský (Dražovice byl totiž Jan Markvart přikoupil). Ale po tomto dělení dlouho nepřišlo ke svornosti, až Jan Markvart ujal díl Ohrazenický a druhý ponechal synům Bohusudovým.[3]) Jan Markvart zemřel l. 1595 zůstaviv syny *Adama*, *Viléma* nebo druhým jménem *Přídruha*, *Jana* jinak *Kryštofa*.[4]) I ti měli po otci svém, jenž šetrně hospodařil, dobré podělení. Odbyvše l. 1607 Kateřinu z Malovic, vdovu a druhou manželku Jana Markvarta, rozdělili se pak tak, že Adam dostal Tažovice, Vilém Stradaly a peníze, za něž si koupil Koroseky, a Jan Ohrazenici.[5]) Jan Kryštof zůstavil jediného syna *Mikuláše*, který na Ohrazenici za války třicetileté seděl. Avšak l. 1646 byly již v držení *Jana Markvarta*, jenž byl synem Adamovým, a drže po něm statek Tažovice, jej s Ohrazenicí v jedno spojil. Tyto oba statky zůstaly v držení Koců až do sklonku 18. století.

TAŽOVICE.

Ve vsi Tažovicích, ležící také ve farnosti Volenické, bývala odedávna tvrz, z níž povstal nynější zámek. Odtud se nazývali l. 1360 Oldřich *Tažovec* z Ohrazenice a *Petr z Tažovic*, oba erbu dvou klíčů vedle sebe položených.[6]) Od r. 1390 připomíná se několikráte *Lvík z Tažovic* v rozmanitých jednáních soukromých, a vedle něho připomínají se l. 1408 *Bokuslav* a l. 1414 *Oldřich*, odtudž snad synové jeho.[7]) V pamětech Horažďovských připomíná se panoše *Jan Tažovec z Tažovic*, o němž však není doloženo, zdali Tažovice držel. Týž žil ještě l. 1445, sedě na Němčicích. Ještě se pak dovídáme l. 1466, že držel Tažovice *Rendl z Úšavy*, jenž téhož roku odsouzen jest ve při své s farářem Volenickým.[8])

Na počátku 16. století (asi r. 1520) seděl tu *Václav Chřepický z Madliškovic*; týž prodal tvrz Tažovice se statkem příslušným *Petrovi Sedleckému od Dubu*. Léta 1544 držel týž statek syn jeho Jan, jenž na něm mateři své znova věno zapsal.[9]) V pozdějších dobách nacházíme Tažovice rozdělené mezi dva strýce Sedlecké *Jana staršího* a *Jana mladšího*, tak že každý polovici držel. Po smrti onoho učinil Jan mladší smlouvu s *Alénou z Malovic*, vdovou (r. 1583), tak že od statku Jana staršího upustil.[10]) Jan mladší pak prodal l. 1587 polovici svou Tažovic *Janovi Markvartovi Kocovi z Dobrše*,[11]) tak že od té doby patřila k Ohrazenici. Druhá polovice byla v držení Alény Sedlecké z Malovic až do její smrti. Po její smrti připovídaly se ke statku sestry její, ale *Petr Mikuláš Malovec z Malovic* nedal nic z ruky řka, že mu to vše bylo od Alény, strýny jeho, za živobytí jejího dáno, a že kromě dluhů placení má i osoby spokojiti, jimž od zemřelé peníze odkázány (r. 1599). Po Petrovi, jenž ještě l. 1629 žil,[12]) zůstali tři synové, z nichž ujal tuto polovici Jan Dětleb. Týž zemřel léta 1663 učiniv posledním pořízením svým bratra Jana Kryštofa a syny bratra svého Mikuláše dědici všeho statku. Drželi tedy tuto polovici *Jan Kryštof* a *Jan Mikuláš Malovci*, a podíl patřil dceři Jana Kryštofa, jenž l. 1664 zemřel. Poněvadž se dětem jejím podíl vyplatiti měl, a mladí páni peněz neměli, koupila tu polovici (r. 1669) matka jejich Markéta Voračická z Paběnic.[1]) Po její smrti († r. 1672) ujal polovici tuto Jan Kryštof a prodal ji l. 1680 *Janovi Kryštofovi Kocovi z Dobrše* na Ohrazenici.[2])

Mezitím byla druhá polovice při Ohrazenici; oddělena pak, jak již svrchu vypravováno, pro Adama Koce. Týž byl již l. 1615 mrtev, zůstaviv syna Jana Markvarta. Léta 1628—1629 nazývá se Zdeněk Vojslav z Branišova pánem na Tažovicích, což se jen k tomuto dílu vztahovati může.[3]) Že díl tento zase s Ohrazenicí spojen jest, také již vypravováno. Léta 1680 došlo ke spojení obou dílů Tažovských skrze Jana Kryštofa Koce. Léta 1681 sice byly od Adama Humprechta Fortunata Koce prodány Františkovi Eusebiovi Khuenovi z Belasy, ale od něho zase l. 1695 získány.[4]) V těch dobách ponechána stará tvrz jen jako vedlejší stavení nově vystavěného zámku; vrchnosť pak si tu oblíbila byt, tak že se odtud v Ohrazenici nebydlívalo.

V parkánu za hradbami Rábskými.

[1]) DZ. 18. A 28. [2]) DZ 66 B 26. [3]) DZ. 68. O 23, 25. [4]) DZ. 27. L 26 [5]) DZ. 182. K 18, 189. H 28. [6]) Arch. Svatomář. [7]) Lib. erect. VIII. 69, XIIIb. 91, Paproc. o st. ryt. 210. DD. 15. f. 139. [8]) Rel. tab. II. 204, acta administr. [9]) DZ. 5. E 12, 8. E 8. [10]) DZ. 67. J 1, D 29. [11]) DZ. 23. O 4. [12]) DZ. 174. A 15, reg kom. soudu.

[1]) DZ. 113. N 21, 392. O 29. [2]) DZ. 395. L 24. [3]) Reg. kom. soudu. Byl manželem Adamovy vdovy. [4]) DZ. 395. Q 16. 403. J 29.

Velhartice od západní strany.

VELHARTICE HRAD.

Jde-li se od Sušice proti toku Ostružné, lze tu spatřiti několik znamenitostí, ne sice nevšedních, ale proto přece pozorování hodných, jako Zdouň, Hrádek, Kašovský hrádek. Jediná však věc, kterou můžeme řaditi mezi nevšední zjevy, jsou zříceniny hradu Velhartického. Baví každého a líbí se každému, avšak zajímají zvláště znalce středověkého opevňování, poněvadž ten, který hrad stavěl, neřídil se příklady odjinud vzatými, nýbrž pořádal samostatně, jak shledáme v popisu.

Přicházejíce k Velharticům uzříme napřed kapli sv. Majdalény na vysoké stráni a o sobě stojící. Za ní rozšiřuje se údolí tak, že se tu městečko Velhartice, vsi dosti podobné, rozestříti mohlo. Poněvadž jest na všech stranách výšinami zavřeno, neuvidíš je a pamětihodný jeho kostel teprve tehda, když se máš do něho ubírati. Nad ním spatříš starý hrad Velhartický, stojící na ostrohu, který z výšin nad městečkem k jihu vybíhá, odtud k potoku srázně spadá a od vysoké hory Borku hlubokým údolím, v němž potok teče, oddělen jest.

Jako za starých dob, tak se chodí i nyní ke hradu na výšinu, odkudž hradiště vybíhá a kdež jest od století zřízen dvůr poplužný. Odtud jde stará cesta otáčejíc se za dvůr ke hradu, jenž na konci ostrohu stoje, dílem hlubokým, ve skále vytesaným příkopem a náspem, dílem strmými a sráznými stráněmi zpevněn byl. V jihozápadním jeho rohu za příkopem stojí přední brána, zvaná obyčejně *Vrátnice*. Jest v přízemí věžovatého stavení z lomeného kamene postaveného; sklenuta jest gotickým ale dosti tupým obloukem, vedlé něhož se ještě otvory pro kladky spatřují, aby odtud most zpodjímán býti mohl. Veníře brány jsou ze štukoví přitesaného a příkop před ní pro snadný přístup zasypán. V průjezdu v levo jest střílna do příkopu, v pravo výklenek k odpočívání příchozích. Nad branou byly dvě světnice s třemi okny a u nich sedadla z lomeného kamene.

Z brány přicházelo se do *dolního hradu*, napřed totiž do parkánku nebo malého a úzkého přihrádku, v němž jest okrouhlá bašta z hradby ven vybíhající. Z přihrádku se může do ní jíti, neboť jest tu komůrka (staré vězení z cihel postavené); v levo je výklenek s otvorem pro vzduch, v pravo je výklenek se záchodem. Nad tím nahoře jest položen okrouhlý kámen s erbem, na němž jest pruh pošikem přes štít a křídlo nad helmou položený, asi ze 17. století pocházejícím. V levo nad parkánkem spatřuje se vysoká velká věž a vedlé ní most kamenný, což obojc k hornímu hradu náleželo. Most je zvláštní zjev sám sebou, poněvadž mu rovného v Čechách není (i městečko má tuto specialitu ve svém erbu), ale je tu proto, poněvadž poslední útočiště hradu, které bývá nejdále v zadu, tuto jest položeno nad branou. I jest tedy zvláštností Velhartického hradu, že zakladatel vedl cestu v podobě kličky a že hrad nerozdělil na přední a zadní, jak často bývalo, nýbrž umístil horní hrad na hřebenu ostrohu a přední hrad pod ním na mírnějším jeho (hřebenu) svahu.

Ubírajíce se starou cestou podlé jihozápadní hradby spatříme za nedlouho, ana se hradba láme v trojhranatý ústupek, jenž byl dobrý a příhodný pro obranu hradu. Kousek dále dělí se cesta;

Velhartice: Město a hrad.

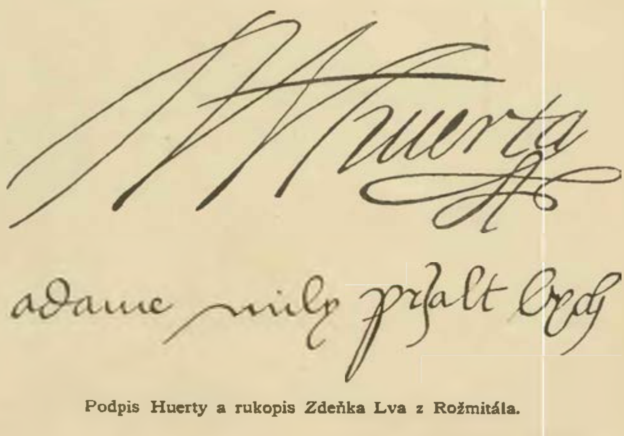
v levo jde k hornímu hradu, v pravo do dvora předního hradu čili *zadního* nebo *velikého parkánu*, který ze všech částí hradu největší prostoru zabírá. Od malého nebo předního parkánu oddělen byl prostou zdí, v níž byla ovšem také brána.

V pravo při hradbách jsou zříceniny nevelkého stavení, které bývalo naposled *vinopalnou*, ale bylo již l. 1653 pusté. Nyní spatřují se jen základní zdi. Uprostřed dvora byla kašna (l. 1683 stará kašna) ze dřeva postavená, do níž se tlačila voda z Ostružné vodovodem, po němž se prý v jižním údolí ještě známky spatřují. V jižním rohu velkého parkánu jsou zříceniny *pivováru*, přistavěného snad později ke hradbě, zde zakulacené. Stavení to znatelné je po dvojích štítech, ale jen polovice při hradbách jest přikryta (je tu skladiště), ostatek jest úplně pust a rumem a kamením sesutých částí zasypán. (Okna těchto dvou stavení, cihlami obložená, ukazují, že byla ještě později zřízena, než stavení samo.) Pod stavením bývaly prostranné pivovárské sklepy s kamennými sloupy, na nichž klenutí stojí, také se tu spatřují malá okénka na způsob střílen, ale dveří tu není. Pod tím krytým stavením ve sklepě je studně hluboká, vytesaná „ze škály" (jak se tu říká), nyní zaházená. V přízemí býval pivovár s pánví na 5 sudů, tři dřevěné štoky, nad tím v prvním poschodí byla sýpka a světnice s komůrkou, v níž sládek bydlíval. K pivováru patřilo bezpochyby také čtverhranaté stavení, přistavěné k jižním hradbám, v němž se podlé pověsti konice nacházely. Léta 1743 „byly tu sešlé marštale". Možná tedy, že byly v přízemí a nad tím příležitosti pivovárské. Nyní je všechno pryč kromě venkovské hradby, a je tu zahrádka. Za tímto stavením láme se hradba na způsob bašty a zatáčí se k hornímu hradu, který se se svou novou částí nad tímto místem na skále vypíná. Na této jižní straně jest hrad zdola pro skalné útesy zhola nepřístupný.

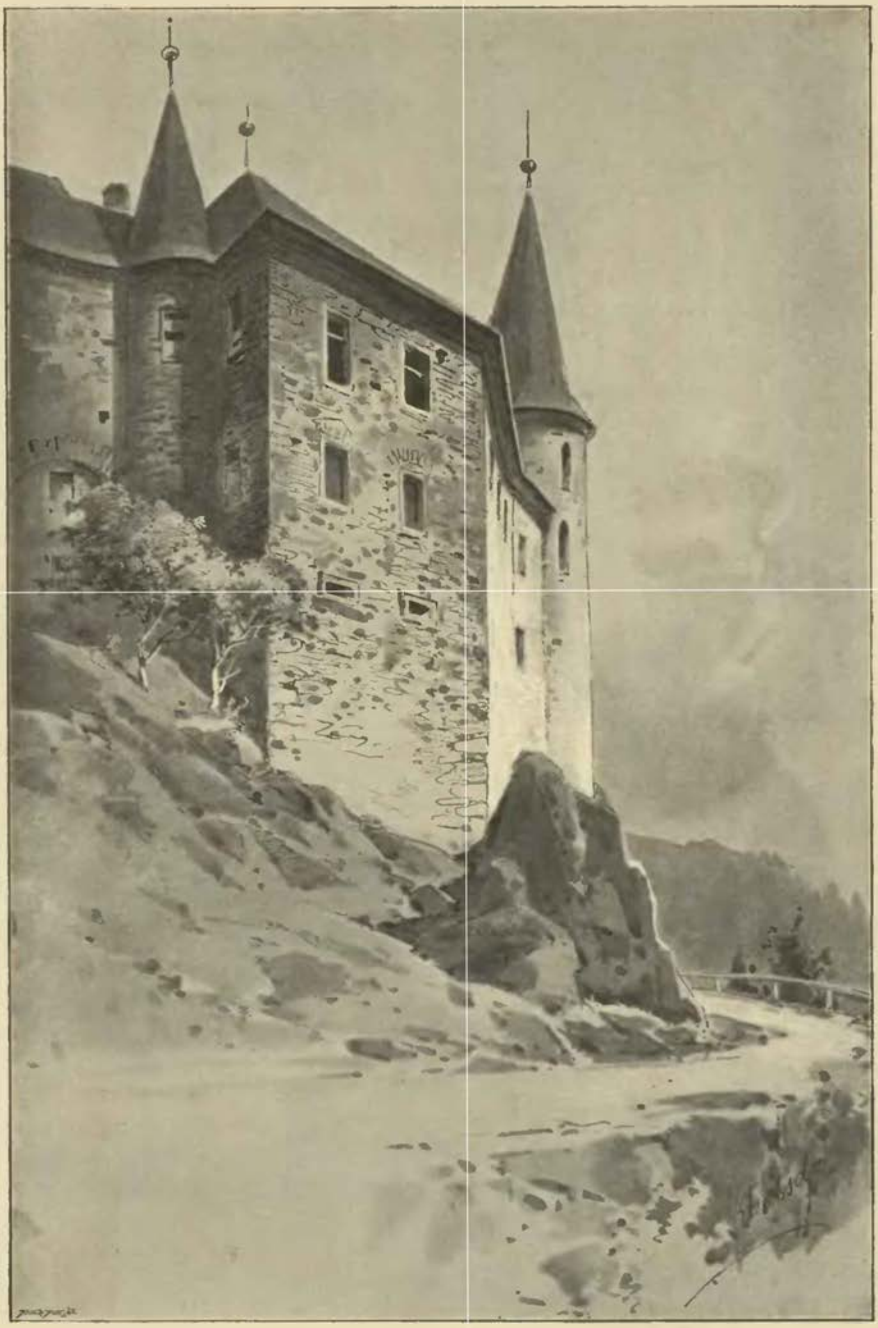
Do *horního hradu* nepřicházelo se jinudy než přímo z předního parkánu. Jdouce nahoru po cestě nasypané, která o tom svědčí, že se k němu dříve vylézalo, přijdeme tam ovšem bez překážky; také branka posud zachovaná nebrání nám tak, jako bránívala za onoho času. Branka jest prostá v jednoduché zdi, do končitého oblouku sklenutá. Mostu zvoditého tu nebylo, poněvadž se šlo ke brance po stupních nebo schodech.

Stavení horního hradu obsahují pět částí. Nad samou brankou vypíná se *velké věžovaté stavení*, jak se zdá, starý palác prvních pánů Velhartických, asi čtyři poschodí vysoký, nepravidelného základu, ani čtverhranatý, ani kulatý, ani rohatý, ale každého něco. Na tu stranu ke dvoru bývaly pavlače na zděných pilířích; s této strany poskytuje stavení toto pohled malebný okny svými, rozmanitě rozloženými, různé velikosti a různého tvaru Jako u všech starých stavení je tu oken poskrovnu a jsou kamennými venífi obložena. Pod zemí jsou sklepy ve skále vytesané, k nimž jdou schody přímo ze dvoru. Do přízemí se vstupuje jednoduchou brankou, zřízenou v přístavku, jímž se stavení toto na skále stojící podporovalo. Za tím bývala stará branka a nad ní dvě střílny. Toto přízemí jest u tohoto stavení z venkovské strany podzemním, poněvadž se tu skála, na níž stavení stojí, výše vypíná, než na straně vnitřní. Schody šly nahoru hned od branky nebo vchodu a jimi přišlo se teprve nad klenutými sklepy do prvního poschodí, které jest ode dvoru druhým. Tu bývala prostranná síň klenutá, které se říkávalo *Rajský sklep*. Nad tímto sklepem, z něhož jen kus zbyl, byla troje patra nad sebou, v nichž se ještě dosti pozdě bydlívalo. Svědčí o tom bílení na zdech. Oken je tu drahně (též polosesutý, v 16. neb 17. věku postavený komín); u některých byla sedadla. Zdá se, že Rajský sklep jest postaven hned při založení hradu, a ostatek co jest nad ním, že postaven v 15. století. Zdali byly před tím vyšší části ze dřeva, dnes již nelze věděti. Stavení toto úplně pusté jest bez krovu, bez střechy a beze vší ochrany proti zhoubnému povětří a hrozí sesutím.

Vedlé tohoto starého paláce táhne se po východní straně hradu *palác nový*, kterýž postavil Don Martin de Huerta. V starší době tu byla buď prostá, ale hrubá hradba nebo některé menší stavení. Úprava stavení tohoto jedno poschodí vysokého, které má dole ve dvoře chodbu s hrubými sloupy, svědčí o svém zakladateli ze 17. století, jak viděti nejen zvenčí, nýbrž i ve světnicích, které přikázány jsou Velhartickému hajnému za byt. Zvláštností je tu jeden sklep, který byl naposled řemennou komorou, v němž jest nahoře výklenek zvýší

Podpis Huerty a rukopis Zdeňka Lva z Rožmitála.

Věžovatý dům ve Velharticích (str. 109).

jen nemnoho přes 1 m. přes 3 m., zdélí a asi 2 m. zšíří. Tento výklenek býval zazděn, a poněvadž byl mezi přízemím a prvním poschodím, nikdo o něm nevěděl, až jej náhodou odkryli. Odtud vznikla pověsť, že tu uschovávána česká koruna, kteráž sem prý z Karlšteina zavezena byla. Že pověsť ta aspoň v příčině tohoto výklenku lichá jest, dovodí se tím, že výklenek teprve asi l. 1630 postaven byl. (O převezení klénotů královských na Velhartice jedná se v dějepisné části.) Že pak výklenek tento proto učiněn byl, aby se tu drahocenné věci tajně uschovávaly, jest zřejmo. Do prvního poschodí tohoto

Velhartice od jižní strany.

stavení jde se po pohodlných schodech. Jest tu dlouhá chodba a nad přízemní chodbou osvětlená 12 okny do dvora obrácenými. Z této chodby lze vstoupiti do 12 pustých světnic, na jejichž bílých stěnách se zbytky neuměleckých maleb spatřují. Dvě světnice jsou bez stropu, tak že viděti až pod krov.

Rajský dům a část mostu ve Velharticích.

Vedlé tohoto stavení k jižnímu rohu stojí *starý dům věžovatý* s kaplí nepravidelných základů. Chodí se nyní do něho z prvního poschodí nového paláce. Přízemí jeho obsahuje dva pevné sklepy, jichž západní stranu Klíma, bývalý vrchní Velhartický, l. 1826 lehkomyslně proraziti dal, hledaje tu poklady. Neboť tímto nesmyslným bouráním ztratilo vysoké a těžké stavení svůj pevný základ, nachýlilo se a na té straně se l. 1838 sřítilo. Tímto pádem se také stalo, že zrušeny a zkaženy dvě světnice hořejší i s krovem nad nimi, a stará kaple na samém konci zůstavši o sobě státi, stala se nepřístupnou. Nyní je stavení to zase obnoveno, tak že co se sřítilo, je přistavěno, zdi zvenčí jsou teď velmi dobré, a stavení dána úprava taková, že na konci jeho je okrouhlá věž a kromě toho ještě jedna nová věž přistavěna. Světnice, které před tím byly, zůstaly, ale co se nesřítilo, také neopraveno. *Kaple* vedlejší jest opravena (t. j. co bylo chybné, vycvikováno), ale také pustá. Tato kaple, ke které jest síňka do kulata sklenutá, má dvě okna, podlahu cihlami dlážděnou a stěny prosté; zůstala totiž v té způsobě, jak ji obnovil Huerta, jenž část tuto s novým domem spojiv. vše podlé vkusu svého předělati dal.

Z druhého poschodí stavení Rajského (viz obraz) přicházelo se na pamětihodný *kamenný most*, jenž stojí na čtyřech okrouhlých a jediném čtverhranatém pilíři; ty jsou z drobného kamene postaveny a končitými oblouky spojeny.

Vysoký jest tento most i s parapetními zdmi asi 10 m., a bohužel, porostlý borovicemi. Po tomto mostě ustupovali obležení, kdykoliv již celý hrad ztracen byl, do posledního útočiště, *velké věže*, kteráž jest od mostu jen tolik vzdálená, kolik měl délky můstek, který se spustil na dotčený most z gotické branky, jež se v druhém poschodí věže nachází Ještě dobře viděti na této brance veníři obložené, jak most zapadal a jak k podpoře jeho byly dva krákorce.

Velká věž (u lidu řečená u putny) stojí na vysoké skále a založena jest do obdélníka. V jejích hrubých zdech jsou schody vedoucí až na vrch. Schody ty ovšem jdou od branky, a tudíž se muselo do spodních místností buď choditi po dřevěných schodech nebo lézti po žebřících. Jak se u staré věže samo sebou rozumí, nebývalo v přízemí oken, kromě úzké střílny sem a tam. V novější době prolomili přízemí ze zvědavosti, avšak nenašli tu nic kromě rumu a kamení z horních sesutých částí spadlých. Přízemí velmi vysoké sahalo až k dotčené brance V prvním poschodí bylo málo oken, v druhém a třetím několik jich, odkudž viděti, že se tu bydlívalo. Ještě v 17. století tu mívali sýpku na obilí. Severozápadní strana této věže jest roztržena.

Karel Theodor svobodný pán Sturmfeder jal se l. 1848 starý hrad opravovati, k čemuž jej měla nejen nouze dělného lidu l. 1847, nýbrž i obava, že by neměl příbytku, kdyby zámek na Hrádku shořel. V zimě před tím na hradě rovnáno, kamení a ostatní potřebné sváženo, a v březnu se začalo stavěti. Výsledek byl ten, jak již pověděno. Při vyvážení starého rumu našly se všelijaké staré mince, kusy železa, střely, pouta, lebka divokého vepře, několik tesáků kančích, čelisti velkých zvířat, koule,

hrnce a krásně broušené sklenice, což všecko přišlo do Hrádku.[1]) K porovnání nynějšího stavu s tím, co tu bývalo od dvou set let, přidáváme dva popisy (čísla vztahují se na čísla v plánu).

Hrad náš popisuje se v odhadu r. 1653 takto: „Zámek Velhartice, totiž v předním zámku slove starým (3), jsou světničky dvě, kancelář jedna, komory nevelký dvě, hostinice z prken a špižírna jedna. V prvním parkánku světnička pro vrátného (4) a marštale na 4 koně. V zadním a novým zámku předně věž vysoká pustá (23), seypka v ní na obilí, vedlé ní most kamenný (21), který jde k starýmu stavení (19), od tlustých starodávních zdí nad klenutým sklepem slove Rajským, vedlé něho u nových schodův jsou dvě světnice a dvě komory pěkný, a před nimi pavlače na zděných pilířích, za nimi velký palác (16), vše v nově od don Martina de Hoeffhuerta stavený a jinší dva pokoje nedostavený; pod týmž hořejším stavením jest sklepův suchých i podzemních šest a světničky tři bez voken i bez dveří; kuchyně tím způsobem; studnice sama od sebe zasypaná; střechy nad tím šindelní, všechny zlý a děravý, jako i z druhý strany pavlače od dřeva na upadnutí. To vše se šacuje i s těma některýma stolma, stolicemi a ložemi práznými za 1500 kop míšeňských.“ Dále se popisuje vedlé zámku v druhém parkánu (7) stojící pivovár (10) s příslušenstvím, klenutý s 3 dřevěnými štoky, starou kašnou (8), nad pivovárem sýpka se světnicí a komůrkou pro sládka a při tom pustá vinopalna. To vše v ceně 250 kop.

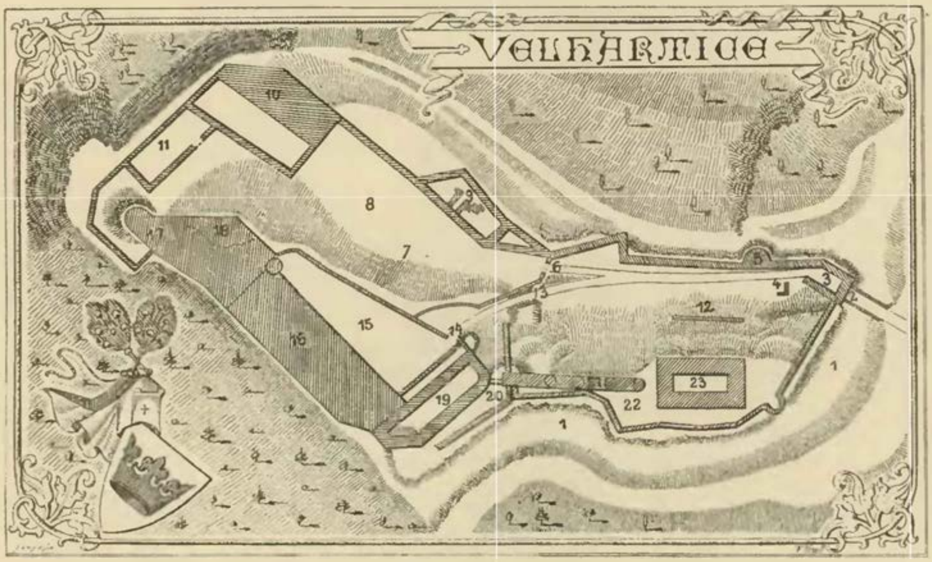
V odhadu r. 1743 jest jen tento popis: „Zámek na vrchu a na skále vystavený, okolo kterého sou dílem valy ze skály vytesány, však vše velmi jest sešlo a dílem jen staré vysoké zdi stojí; nad vjezdem do toho zámku jest sešlé stavení (3), v kterým vrátný bydlí; veyšeji u druhého vjezdu (14) v levo pod starou věží vynachází se dva ze skály vytesaný sklepy, nad nima zas jeden malý ze skály vytesaný, a druhý klenutý sklep; v tom dílu, kde se ještě bydleti může (16) a šindelem přikryto jest, vynachází se při zemi průchod, tři sednice, pekárna, pak veliký klenutý pokoj, v kterým správce bydlí, podlé toho kuchyně velká klenutá a dvoje sklepy nad sebou; v druhým štoku nachází se zase průchod a v pravo od schodův čtyři pokoje, v levo ale velká tabulnice, malá kuchynka a ještě tři pokoje, pak v rohu kaple (17). Toto stavení jest také pro nesprávu tuze sešlo, s něco dobrýma vokny a kamny zaopatřené, pokládá se za ty špatné dřevěné mobilie, za ty sešlé maštale (11) 1600 zlatých Pivovár v zámku (na 5 sudův) v pravo pod tím druhým vjezdem, sice od kamene, však velmi na střeše a krovích sešlý a t. d., šacuje se za 350 zlatých.“

Velhartice jmenovaly se prvotně Vilhartice a staročesky obyčejně tak, majíce jméno své po Vilhartovi. Byla to prvotně nepatrná osada, která svůj pozdější vznik děkovala jediné tomu, že ležela blíže „sličného hradiště“. Dávno před tím, než hrad Velhartický stál, přebývali *Bohuslav* a synové jeho *Svojše* a *Dluhomil*, předkové zakladatelů v kraji Prachenském, majíce tu Bor, Zdoun a od l. 1254 také Budětice. Ke sklonku téhož století žili z téhož rodu bratří *Svojše ze Vzdouně* a *Bohuslav z Budětic.* O tomto jsme povídali nahoře, že sídlil na hradě Budětickém a l. 1290 dav klášteru Doksanskému ves Dolany, dostal od něho vsi Radotice, Přestanice, Staníkov, Druhaveč a Konín. Tím zboží rodu toho na Ostružné se nacházející nemálo se zvětšilo. Několik let potom (každým způsobem v l. 1290—1318) postaven hrad Velhartický. Kým se to stalo, nelze uhodnouti; také není jisto, patřil-li jedné osobě nebo několika, poněvadž rod Velhartických se na počátku 14. století tak rozvětvil, že příbuznost údů jeho mezi sebou není všude zřejma. Tak na př. nacházíme kromě *Buška* (l. 1318—1360), o němž se ještě mluviti bude, bratří *Půtu* a *Dluhomila* (l. 1334) *Bolka*, pak *Bohuslava* z větve Budětické. Od jednoho z nich pocházela později větev Letovská, jež držela z počátku Zavlekom a později dosti schudla. Jiná větev, totiž *Heršteinských z Velhartic*, aspoň po 15. století se udržela při jmění a přetrvala, ač v chudobě, všechny ostatní větve. Nejbohatší větev z nich, která držela hrad Velhartický, nejdříve vyhasla. Pradědem jejím nám prvním známým byl *Bušek z Velhartic*, jenž se po r. 1318 často připomíná. Že z počátku sám Velhartice nedržel, seznati lze z potvrzení faráře Velhartického l. 1349. Toho totiž podávali Bušek, Bolek (nebo Boček) a Mabka, vdova po Půtovi. Poněvadž se později v držení Velhartic jen synové Buškovi vyskytují, lze za to míti, že Bušek díly spoludržitelů skoupil Když se kralevic Karel z ciziny do Čech navrátil a ve správu Čech na místě otce svého se uvázal, učinil Buška svým komorníkem. S ním zkusil l. 1335 dobrodružství se strašidlem v starém domě purkrabském na hradě Pražském. V l. 1347—1360 byl Bušek kamrmistrem a krále na jeho cestách provázel. Čteme tedy jméno jeho velice často v majestátech císařských. Požívaje u císaře nevšední přízně dosáhl skrze něho velikých výhod. *Vilém*, jeden ze čtyř synů jeho, stal se farářem v Klatovech, obdarován byv od papeže několikerým kanovnictvím (l. 1344 – 1365), ale teprv r. 1365 nacházíme jej ve studiích theologických. Ostatní synové z mateře Keruše byli: *Jan*, *Bušek* a *Vácslav.* Jan dostal l. 1356 dvoje kanovnictví v Olomouci a Vratislavi, ale duchovního stavu se brzo zřekl. Bratr jeho Bušek byl od l. 1351 královským hofmistrem, později maršálkem a proto obyčejně

[1]) Pomůckou: Heber's Burgen VI. 213.

při císařském dvoře. Okolo l. 1371 on i bratr Vácslav pomřeli bez dědiců přečkavše bratra Viléma. To asi bylo také příčinou, že Jan se odřekl všeho obroku duchovního a po bratřích Velhartice, Hrádek, Čečovice, Bor, Petrovice a Kolinec ujal. Současně oženil se s dcerou bavorského rytíře Petra Ekra z Eku a poručil proto vše jmění své, zejména Velhartice a Hrádek svatu svému Petrovi mladšímu a manželce jeho Edltrudě z Šenštejna zapsal. Naproti tomu zavázal se Petr, kdyby Jan nějakou válkou stížen byl, anebo kdyby musel zboží svá z nouze prodati a proto darování svá odvolati, že mu má list darovací vrátiti; to se však nestalo a listy dotčené leží posud v Mnichově. Jan zápis ten učinil ve strachu, že brzo zemře. Z téhož strachu učinil l. 1371 nadání klášteru Klatovskému, a určil, jaké služby zádušní se tu za příbuzenstvo jeho mají konati. [1])

Léta 1373 dovolil Jan Zdatovi, faráři Velhartickému, aby na chlumě blíže městečka kapli na česť Božího Těla a sv. Maří Majdalény vystavěti mohl. Po učiněném nadání pán a farář k tomuto

Plán Velhartic.

Vysvětlení plánu: 1. příkop ze skály vytesaný; 2. most přes něj; 3. první brána věžovatá; 4. světnička vrátného; 5. bašta, 3—6 malý neb přední parkán; 6. vchod do 7. zadního neb velkého parkánu; 8. stará kašna; 9. vinopalna; 10. pivovár a sýpky; 11. vedlejší stavení; 12. zbytky staré hradby dělící horní hrad od dolního; 13. cesta do horního hradu; 14. branka do něho; 15. dvůr; 16. nový dům od Huerty postavený, avšak v severových. části (staré hradbě) posud got. branka; 17. kaple; 18. část věžovatého stavení docela nová; 19. Rajský dům; 20. přechod na 21. kamenný most; 22. horní dvorek; 23. velká věž.

kosteliku kaplana dosazovali. [2]) Také farnímu kostelu učinil mnohá dobrodiní. Kdysi okolo l. 1382 nacházíme jej ve velkém přátelství s Oldřichem z Rožemberka. Bavorům se byl odcizil úmrtím své manželky, a druhá manželka jeho, Žofka z Opočna, byla ve vzdáleném příbuzenství s Oldřichem.

Jan měl r. 1385 při s klášterem Nepomuckým, kterýž nějaké dědiny u Vlčnova nově zdělaným rybníkem zatopil; obě strany přišly mocně na pana Oldřicha z Rožemberka, jenž mezi nimi slušnou výpověď učinil. Pán tento moudrý a mocný byl tehda takořka ochráncem rodu a zboží Velhartického, což se i nejednou ukázalo. Z příčin neznámých, které však s událostmi r. 1371 souvisely, zmocnil se bavorský pán *Hertvík z Degenberka seděním na Veisenšteině* (v Dolních Rakousích) hradu Velhartic a Aničky, mladší dcery Janovy, a unesl ji do Bavor, chtěje tím způsobem otce k postoupení panství donutiti. Z těch příčin začal pan Oldřich válku, která způsobila nemalé záhuby. [3]) K míru přišlo r. 1387 dne 24. srpna výpovědí Jana lantkrabě z Leuchtenberka. Války minuly mezi nimi. Oldřich vzal Jana, děti jeho a jmění jich ve svou ochranu. Hertvík pak poslav Aničku na Velhartice, odevzdal ji panu Oldřichovi a odřekl se hradu, kromě toho práva, jež jemu a Petrovi z Eku po smrti Janově a dětí jeho příslušelo a kromě peněz, klénotův a jiných věcí, kteréž Hertvík z Velhartic byl odvezl. Také si Hertvík

[1]) Arch. Plzenský. [2]) Borový, lib. erect. I. 95, lib. conf. [3]) Válka byla již l. 1382. Tehda se zavázali dva z Přibenic propuštění vězňové přísahou na kříži, že hradu Velhartickému nijakým způsobem nemají pomáhati. (Arch. Třeboň)

vzal a odvezl svršky a nábytky, kteréž měl na Velharticích, avšak zůstavil tam praky, zbroje a listy rodinné, jež byl povinen Oldřichovi v moc odevzdati. Konečně pan Oldřich Hertvíkovi všecky „jeho útraty“ (1000 kop) nahradil a teprv po jich zaplacení jemu hrad Velhartický odevzdán. Smlouva učiněna na Nových hradech, kamž se potom i Jan přestěhoval, tu až do smrti ve zvláštním domě na hradě přebývaje. Roku 1390 již nežil.[1])

Držitelem skutečným Velhartic byl pan Oldřich. Znamenaje blízkou smrť svou, učinil r. 1390 dne 16. února o Velharticích pořízení takové: Mladší panna, Anička, aby byla dána za Menharta, syna Heřmanova z Hradce, starší však za Jana mladého z Hradce; obě aby obdržely hrad Velhartice a 110 kop na svatební šaty, jež jim odevzdá Buzek, purkrabě Velhartický. A jakož měl Oldřich velké výlohy s Janem a s dětmi jeho a za vykoupení hradu 1000 kop vyplatil, přece peníze ty od dědiců míti nežádal[2])

Brána ve Velharticích.

Oldřichův syn Jindřich provedl vůli otce svého dokonale; nedlouho po smrti Oldřichově vdány obě slečny a každé z nich dána polovice hradu Velhartického a příslušných statků.[3])

Menhart z Hradce, jenž choti své věno na zboží svém Kunžackém a Strmilovském zapsal, byl mladík zdraví nestálého a nedostatečného; za tou příčinou učinil s ním Jindřich r. 1391 dne 15. ledna smlouvu takovou: Kdyby Menhart „bratr jeho“ umřel prve než Anna, a že by paní tato na svém vdovství jsouc nebo za koho jiného se vdadouc, chtěla Jindřicha čím napomínati nebo nesnáz činila o zboží Velhartické, má jej Heřman, otec Menhartův, zastati.[4]) Vskutku zemřel Menhart ve dvou letech po tom a již r. 1393 dne 20. prosince nacházíme Annu, ana jest vdána za *Vácslava z Vartemberka*; avšak tento podvolil se dne dotčeného tomu, že má polovice zboží Velhartického při Anně a Jindřichovi, poručníku jejím, zůstati a on Vácslav k němu žádného práva nemíti; i sliboval proto, že jim nebude na tom zboží škoditi ani purkrabě na Velharticích a Boru sázeti bez vůle jich obou. Roku 1395 zavázala se Anna, že chce mateři své za plat věnný, kterýž měla na Újezdci, jinde na svém Velhartickém zboží jiný plat odevzdati.[5]) Zároveň s tímto ustanovením prodala polovici svou panství Velhartického *Jindřichovi*

---

[1]) Arch. Třeboň. Janova manželka Žofka z Opočna. (Březanův seznam listů Rožemberských; Březan sám omylem za jeho manželku Annu položil. Co se jinde dí o synech Janových, jest bájka. (Viz lib. erect VIII. f. 118.) [2]) Tamže a Hradecký. [3]) Arch. Třeboň. a Hradecký. [4]) Arch. Třeboň., arch č. VI 462. [5]) Arch. Třeb. a Březanovy výpisy Viz arch. č. III. 500.

z *Rožemberka*, vyminivši si toliko úrok roční 170 kop do svého života. Jedině zboží Čečovské zůstavila si Anna, sedíc na něm ještě r. 1412 s manželem svým Václavem; když pak tento nějaký čas potom zemřel, vdala se po třetí za Hynka staršího z Dubé a z Náchoda, jemuž dva syny porodila. Jakmile Jindřich Anniny polovice nabyl, prodal r. 1395 dne 6. července půl hradu Velhartic s poplužím před hradem celým, lesy Borkem, Loučovým, Březovou, Chrasty a stráněmi podlé Nemilkova, s řekou pod hradem, mlýny, se dvěma rybníky nad hradem, s polovicí města a podací a platem v Tedražicích *Janovi ze Hradce* a Kateřině manželce jeho a obdržel směnou od nich polovici jejich zboží Čečovského a Petrovského.[1])

Druhou polovici Velhartic držela *Kateřina* provdaná r. 1391 za *Jana staršího z Hradce*, kterýžto po smlouvách věnných se zavázal (15. ledna) panu Jindřichovi, že má věno manželčino na svých statcích zapsati.[2]) Věno zapsáno na Řečici a Vlasenici, též na hradě Velhartickém. Bylať mu Kateřina svou

Gotický kostel P. Marie u Velhartic.

polovici Velhartic odevzdala, a Jan se vyskytuje proto jako patron kostela ve Vzdouni (l. 1391), oltářů Velhartických (r. 1394—1415) a kostelů v Kolinci (r. 1413) a ve Zbynicích (r. 1413.[3]) Jan byl účasten také některých jednání zemských, sedal (r. 1394—1415) na soudě zemském a stal se r. 1402 se Zdeňkem z Rožmitála hejtmanem kraje Prachenského.

Jan patřil k nábožným pánům věku toho; daroval r. 1396 dne 23. července ke kapli sv. Maří Majdalény a sv. Doroty ve Velharticích 7 kop 26 grošů českých ročního platu ve vsech Štěpanicích, Jakubicích, Milenovicích, Zahrádce a Tajanově, aby zde mohl kaplan přisluhovati. Také 19. dubna r. 1409 dobře opatřil faru zdejší a 30. září téhož roku kázal založiti v kostele Klatovském oltář ke cti sv. Kříže, sv. Matěje a sv. Blažeje, daroval mu 8 kop úroku ročního a zapsal plat ten na panství Horaždějovském.[4]) Roku 1412 rozmnožil sakřišťanství fary Velhartické,[5]) a přidal se pak, když vypukly bouře husitské, na stranu kališnickou, pročež se zapletl v nemilá záští s bratrem svým Jindřichem, mistrem Strakonickým. Přikoupiv r. 1395 druhou polovici hradu Velhartického, stal se potom samostatným držitelem hradu, na němž choval své nařízené purkrabí, jako r. 1397 a opět r. 1415—1418 Drslava

[1]) Arch. č. II. 324. [2]) Arch. Třeboň. Dvorský. pam. žen 21. [3]) Lib. conf. V. E 6, K 10, VI. C 21, VII. C 19, 20, E 13. [4]) Lib. conf. VII. f. 12, stará kniha Horažď. f. 214. [5]) Lib. erect. IV. f. 122, IX. N 11, XIIIa 64.

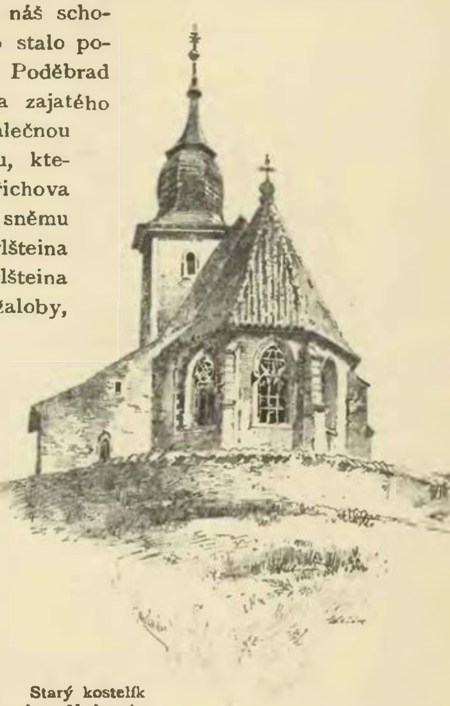

Okrouhlá bašta ve Velharticích.

z Jindřichovic, r. 1399—1401 Ondřeje z Sohostova, r. 1408 Oldřicha Babku, r. 1411—1412 Pavla z Vydří, r. 1413 Jana z Běšin, r. 1414 Úlehli z Úloha, r. 1419 Hněvka z Neznašova. Jan zemřel asi r. 1418,[1]) zůstaviv z manželství svého s Kateřinou z Vilhartic syna *Menharta* a dvě dcery.

Menhart, dědic panství Velhartického, vyskytuje se r. 1418 jako patron oltáře sv. Šimona a Judy ve Velharticích. Nežli vešel v držení celého panství Hradeckého, sídlíval na Velharticích, pokud pilné potřeby přítomnosti jeho v Praze nežádaly.

Že by byla koruna česká při dobývání hradu Karlštejna (l. 1422) na hrad zdejší zavezena a zde po kolik let v tajném sklepě uschována bývala, jak Hájek tvrdí, dokonce se nepotvrzuje; neboť ona dávno již do Uher zavezena byla, ani Čechové, chtíce se koruny a klénotů královských pro nového krále Vitolda zmocniti, ještě před hradem Karlštejnem leželi.[2]) *Menhart z Hradce*, jenž byl tehda držitelem hradu našeho, přikoupil k panství od Oldřicha z Rožemberka vsi mnohé, které měla n. Žofka z Opočna ve věně zapsané, a spojil je s panstvím Velhartickým. Roku 1429 postoupila mu stará jeho máti Kateřina zápisy a vše právo své na hradě Velharticích i také na Řečici a Vlásenici, začež jí povinen byl doživotně 70 kop ročního platu vydávati.[3]) Menhart dal l. 1444 první výsadu městečku před hradem, jež však na zmar přišla.[4]) Hrad zůstal potom v držení Menhartově a syna jeho *Oldřicha*. Purkrabími na hradě byli v těch dobách: r. 1425—1426 Čeněk ze Suchdola, r. 1427 Jan starší z Běšin, r. 1430—1433 Petr Štrouch z Chlumku, roku 1435—1444 Jan starší z Běšin, r. 1445—1452 Olkmar z Neznašova, r. 1453 Oldřich z Košumberka, r. 1457 Petřík z Mlazov, r. 1458 Vilém z Košumberka.[5]) Jestliže však dříve nebyl poctěn hrad náš schováním koruny, tak se to stalo později. Když byl Jiřík z Poděbrad dobyl Prahy a Menharta zajatého na Poděbrady odvezl, počal Oldřich, syn Menhartův, sbírati moc válečnou proti jednotě Poděbradské, nezameškav před tím žádného prostředku, kterýmž by otce svého zprostiti mohl vazby. Přese všechna psaní Oldřichova nebyl Menhart propuštěn, neboť chtěli páni Poděbradští, aby na sněmu odřekl se Menhart nejvyššího purkrabství Pražského a s ním také Karlšteina i klénotů zemských, kteříž právě této doby jeho kázáním z Karlšteina podtají na dědičný hrad jeho Velhartice převedeni byli. Šly naň žaloby, že by klénoty ony byl utrácel, a žádáno na něm, aby z nich učinil počet zemi na sněmu.[6]) Na témže hradě zůstaly klénoty ty několik let. Bylof to věcí povážlivou a povahu Oldřichovu hanící, jak následující událost pro tehdejší okolnosti a zvláště pro povahy osob dosti značná svědčí. Starý táborský hejtman Bedřich ze Strážnice, jenž se byl z prospěchův osobních na stranu Oldřichovu přidal, od některého času v přátelství k jednotě Strakonické povoloval. Oldřich byv od něho r. 1451 o umluvený žold a záškodní peníze upomínán, pojal jej s sebou do Hradce a ukázal mu kříž

Starý kostelík ve Vzdouni.

[1]) Palackého děje hus. II. 314, lib. erect. VIII. f. 60, st. kn. Vilhartická. Léta 1417 ještě žil. (Stará kniha Kolinecká v Klatovech) [2]) Palacký l. c. II. 164. Ve starším vydání (I. 491) čte se přece, že „prý koruna na Velhartice převezena byla“, ač tomu Palacký sám tehda nevěřil. [3]) Archiv Hradecký; Dvorský, památky žen a dcer Českých, str. 21. [4]) Kopie v museu. [5]) Stará kniha Velhartická v Sušici. [6]) Palackého děje IVa. 180, 211.

Hrádek u Sušice: Věž u potoka.

zlatý se svátostí a s kamením, slibuje dáti mu jej v zástavu, aby zjednal sobě naň peníze; pak i vedl jej na Velhartice a ukázal mu tam klénoty zemské, korunu i jiné, kterýmiž by dluh vyvaditi se dal. Potom vrátiv se do Hradce a byv vždy předse upomínán, dal mu ten zlatý kříž k zástavě na bezpečném místě. Bedřich ohlédaje se na mnoha místech, nenašel konečně bezpečnějšího, nežli — nepřítele svého pana Jiříka.

Oldřich z Hradce učiniv poručenství o statku svém, ustanovil (r. 1452), aby poručníci jej drželi a po zaplacení dluhů sirotkům n. *Jana* z *Hradce* odevzdali. Když tedy r. 1453 zemřel,[1]) stalo se tak, a jménem sirotkův uvázal se ve správu Zdeněk ze Šternberka, poručník jich, ale podlé dialogu Rabšteinova špatný poručník, jenž dědictví jich obloupil. Prodal s poručníky ostatními Velhartice a Horažďovice, kteréž k nim v posledních letech drženy, *Děpoltovi* z *Ryžemberka*. Sirotci, když k letům přišli, rádi by byli trh ten zvrátili (r. 1458), ale již to nešlo a musili se spokojiti zbytkem peněz, které jim skrze poručníky odevzdány.[2]) Děpolt usídlil se zase na hradě Velhartickém, na němž od dlouhých dob jen úředník bydlíval, a postoupil Horažďovic Rackovi z Kocova, tuším, pro snadnější zaplacení. Děpolt zemřel r. 1474, zůstaviv syny *Viléma* a *Půtu*.[3]) Tito prodali r. 1478 plat na jednom domku ve Velharticích ke kaplanství sv. Anny kostela Matky Boží ve Velharticích, a r. 1479 znamenavše škody, které městečko Hrádek ohněm a nepřáteli utrpěli, znova je vysadili v zákup, a to hlavně proto, že jim bývalý list zákupní shořel.[4]) Vilém připomíná se jako pán na Velharticích ještě r. 1487,[5]) ale již r. 1506 byly v držení Zdeňka Lva z Rožmitála. Týž totiž tehda městečku svému Velharticům vyprosil u krále obdarování na dva výroční trhy,[6]) a způsobil léta 1520 přeložení téhodního trhu ze čtvrtku na sobotu, aby nepřekážel novému městečku na Horách Matky Boží.[7])

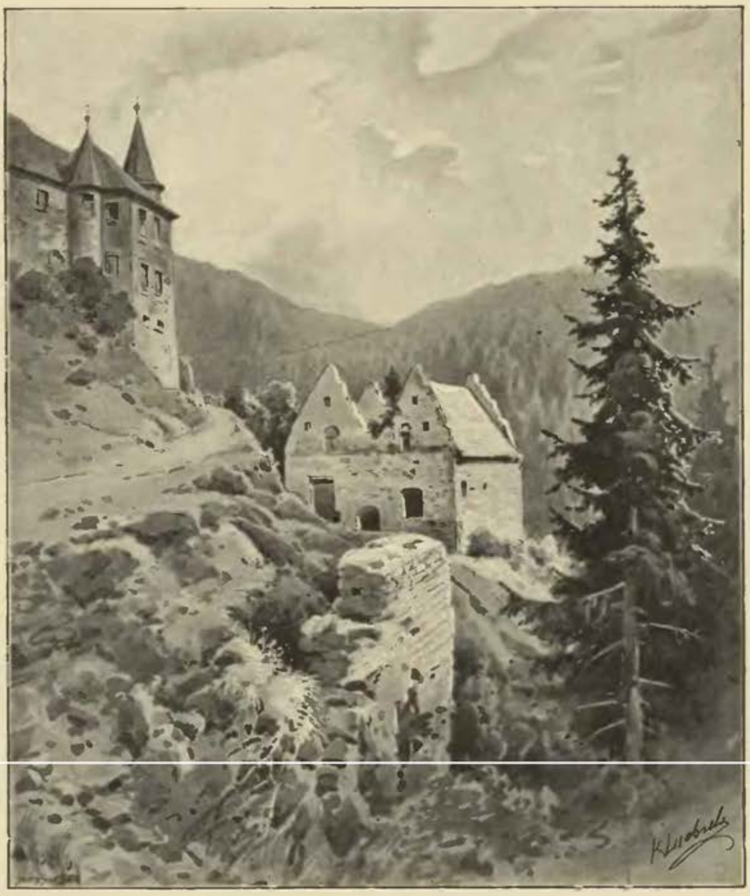
Bašta u potoka v Sušici.

Zdeněk Lev horlivě hájil výsady stavu svého a nebyl přítelem stavu městského; to však mu upříti nelze, že poddaným nedovoloval ubližovati Když Lenhart Pretvic z Havraně, hejtman na Sýcově (r. 1530), synka jednoho tak zsekati dal, že sotva živ zůstal, káral jej Zdeněk „sám znáti můžeš, že na pacholata takové trestání nenáleží tak příkré, by pak i vinna byla. Také i ta jest vůle má, aby poddaní moji mimo spravedlnost a jejich povinnost obtěžováni nebyli a zvláště robotami; by pak někdy i z peněz dělali, aby v tom byla slušnost zachována, aby se jim též platilo, jako od jných i strava dávala, na kteréž by slušně přestati mohli. A také z peněz dělajíce, aby i svých děl jim náležitých tudy neopouštěli, nebo i o chudé sluší mně péči míti, i jinému pánu, jako o bohaté, poněvadž jest vůle Božská, aby každý v spravedlnosti opatrován byl.“ V témž listu i to napsal „Já bych rád umenšení práce měl i od sedlákův, poněvadž i úřady, kteréž na mně byly, jsem složil, chtěje sobě práci umenšiti a s Boží pomocí v pokoji býti, ale když se co na mne vznese od kterého poddaného mého, znám v tom svú povinnost, abych se tím zaneprázdnil.“[8])

Zdeněk Lev, chtěje hornictvím pomoci si k větším důchodům, obdržel r. 1511 od krále Vladislava dovolení, aby mohl na Velharticku

[1]) Rel. tab. II. 230—231. [2]) Kodex Talmberský. Také Petrovice prodány Děpoltovi. (Arch. č. III. 354.) [3]) Pam. arch. IX. 648, rel. tab II. 365, 399. [4]) Arch. kapitulní, museum Sušické. [5]) Archiv na Hradisku u Znojma. [6]) Arch. Velhartický [7]) Arch. Třeboňský. [8]) Arch. Třeboňský.

a na všech statcích svých kovy vyhledávati, ale čilejší hornické zaměstnání povstalo v okolí zdejším teprv okolo roku 1520 za panování krále Ludvíka, který dal r. 1521 Zdeňkovi Lvovi horní svobody pro městečko Hory Matky Boží a je r. 1522 na horní město povýšil. Za těch dob městečko Velhartice r. 1511 z větší části vyhořelo a 20. srpna r. 1517 Zdeněk Lev nevěstě své (manželce syna svého Adama Lva) Anně z Biskupic na zboží Velhartickém 150 kop pražských ročního platu dskami zemskými věnoval. Ještě se musíme zmíniti o události Velhartic se týkající. Když byla města česká r. 1520 oblehla Janovice, hrad Petra Sudy, vytáhl mu na pomoc do pole nejvyšší kancléř Ladislav ze Šternberka, ku pomoci své

Jižní část hradu Velhartického.

volaje pány ze Švamberka, z Rabšteina, Romšperka, Gutšteina, z Veitmile, z Lobkovic a Šliky, aby obránil prý služebníka svého Petra Sudu před násilím od měst jemu činěným; ale když obsílal k sobě na Velhartice zemany z krajův okolních, mnozí odepřeli mu pomoci, nechtíce prý ani chváliti ani podporovati obyčejů páně Sudových. Za časů páně Zdeňkových byli purkrabími na Velharticích: r. 1514—1516 Pavel z Voltav, písař, r. 1523 Jan z Bezdědic, r. 1526 Jiří Peřina z Maličína, r. 1527 Jan z Bezdědic, r. 1531 Mikuláš ze Sobětic a r. 1537 Albrecht Šitka z Radovesic. [1])

Zdeněk Lev zemřel r. 1535 dne 14. července, nadmíru zavadiv statky své. Patřil sice k nejbohatším pánům v Čechách, ale nákladným živobytím zadlužil se tak, že rod svůj uvedl v chudobu a Švihovské a jiné rukojmě do toho strhl. Syn jeho *Adam Lev* nemoha vybřednouti z tísní, zase si půjčoval peníze a tak ještě více zabředl. Odhodlal se tedy prodávati Velhartice a prodal je r. 1540 neb 1541 *Adamovi ze Šternberka* za 13.500 kop grošů českých a měl mu je ve dsky zemské klásti příští suché dni, avšak v tom dsky zemské shořely (r. 1541). Ke vkladu sice r. 1542 přišlo, ale mezi tím byl Adam (r. 1541)

[1]) Reg. komorního soudu. Arch. č. VII.—X.

všechny svoje statky rukojmím postoupil, aby se na nich hojili.[1]) Ve Velhartické panství s Hrádkem, Kolincem, jinými menšími statky a mnohými vesnicemi uvázali se *Jindřich Planský* z *Žeberka*, *Anna ze Solhauzu*, *Mikuláš Rendl* z *Úšavy* a *Vácslav Vyntíř* z *Vlčkovic* bez ohledu na prodej a snad i proto, že Adam také plniti nemohl, od věřitelů pak si dávali nároky jich postupovati.

Společné hospodaření na Velharticích činilo obtíže. Když Jindřich Planský r. 1552 manželce své věnovati chtěl, musil tak učiniti na zámku a městě Velharticích a ostatním panství, pokud by na díl jeho náleželo.[2]) A jestli Jan Rendl, syn n. Mikulášův, mluvil r. 1554 k Jindřichovi Planskému:

Pohled na bránu ve Velharticích z vnitřku hradu.

„J. svou k. m. nebudeš mě víc šiditi“, a že jest všudy tak dobrý jako on, třebas byl Jindřich stavu panského, stalo se to zajisté po předcházejících neshodách. Ve vrchním dozoru se střídali. Tak na př. řídil jeden čas hrad Velhartický Mikuláš Rendl, a Michal Březský z Ploskovic byl u něho v l. 1544—1545 purkrabí na Velharticích. Nedostal za celá dvě léta služby purkrabské a také mu nezaplatil 39 sudů piva, které od něho ke své potřebě na zámek Velhartice vzal. O to se pak r. 1555 s Janem soudil.[3]) K zamezení všech neshod učiněna soudem zemským výpověď mezi zápisníky, jak kdo podlé velikosti nebo malosti svého zápisu (to jest peněz zapsaných) toho statku užívati má; avšak přes to neshody nepřestávaly. Léta 1555 vinil Jindřich Planský Vácslava Vyntíře, že nesmírně v řekách loví a v lesích zvěř všelijakou honí, a když mu Jindřich ceduli řezanou poslal, jestli by Vyntíř loviti nebo honiti chtěl, aby jemu neb

[1]) DZ. 1. L 22., reg. kom. soudu. [2]) DZ. 10. F 24. [3]) Reg. kom. soudu.

Okrouhlá bašta na Hrádku u Sušice.

úředníku jeho oznámil, že on Jindřich by na svůj díl také k tomu lovu a honu vyslati chtěl, tu v tom Vyntíř rovnosti zachovávati nechtěl.[1]) Jediným prostředkem spasitelným mohlo býti dělení, ale to bylo dílo pracné a nákladné, které se protahovalo.

Jindřich opatřiv manželku svou Lidmilu ze Sedčic jiným způsobem, svedl věno její ze zámku Velhartického,[2]) a učiniv pořízení, obdařil dcery Benignu a Marjanu, protože ho nehněvaly a s ním se nesoudily, jako první dcery, které měl s předešlou manželkou Annou z Bernberka.[3]) Syn jeho *Šebestián Jáchym* neměl s macochou dobrou vůli; ta zajisté vinila jej r. 1563, že uvázav se po smrti otcově ve Velhartice vložil se ve mlýn Hájkovský poplatní pod městečkem, který ona koupila a zaplatila.[4])

Asi v ty časy a každým způsobem před r. 1560 přišlo k rozdělení. Jindřich dostal kromě hradu celé městečko Velhartice, půl městečka Hrádku, půl městečka Hartmanic, vsi Drouchavec, Stanikov, Chotěšov, Krašovice, Petrovice, Vojtice, Kněžice, Malonice, Tajanov, Konino, Břetice, Vlastějov, Trsice, Braslav, Štěpanice, Jakubice, Smrčnou, Kunratice, Zalužice, Částkov, Kochanov, Světlou, Krušec a Radešov celé a necelé.[5]) Jan Rendl z Úšavy vzal za díl tvrz dvůr a ves Čachrov, polovici městečka Hrádku a vsi Jeseň, Chřepice, Němčice, Kůzí, Dehtíno, Přestanice, Sobekov, Zamyšle, Zvíkov, Růvnou, Javory, Těšov, Mochov, Bošov, Radostice, Milinov, Hlavňovice, Radvanice, Bystré, Častonice, Čeletice, Jarkovice, Zahrádku, Kunkovice, Braníčkov, Dobřemilice, Předvojovice, Nemilkov.[6]) Díl Anny ze Solhauzu obsahoval Zbynice, Krutěnice, Vlčnov, Lešišov (díl) a Břetětice. Vyntíři konečně se dostaly městečko Kolinec, Mokrosuk ves a díl Lešišova.[7]) Z tohoto podělení viděti nejen jak velké bylo panství Velhartické, nýbrž i jaké byly díly nestejné, podlé velikosti a malosti peněz na něm zapsaných.

Když Šebestián r. 1566 do Uher vojensky jel, nemalé těžkosti měla manželka Žofie z Janovic, kterou v těžké nemoci opustil. Lidé jí činili protivenství, tak že sama s dcerkami svými nebyla bezpečna. Počátek učinili poddaní Sušických, tak že přiběhli do obydlí strýce Šebestiánova, před jeho manželkou kordy dobývali, sekali a jí roucho s hlavy strhli.[8]) O pozdějších osudech Šebestiánových není nic známo. Synové jeho *Jan Jindřich* a *Jan Viktoryn* zůstali nedílni až do zletilosti tohoto. Když pak r. 1588 polovici svou městečka Hrádku prodali, zdělali poslední den téhož roku dílčí cedule,[9]) avšak k vlastnímu rozdělení přišlo teprve r. 1589 dne 24. července. Jan Viktoryn zůstal na Velharticích, a Jindřich nemaje žádného sídla, dal se na faru Kněžickou v Petrovicích, Ondřeje, faráře svého, dal na chalupu koželuha a sám si dědiny, louky a lesy farní přivlastnil. Jan Viktoryn způsobil r. 1591 pohoršení, když na den Hromnic s Žofií, mateří svou, vzali z chrámu Velhartického monstranci velikou, stříbrnou a draze pozlacenou a vezli ji na Lnáře pánu z Kolovrat. Osada se bouřila pro to a zemané v okolí osedlí sjeli se do Nemilkova, odkudž psaní učinili k pánu žádajíce, aby monstranci navrátil, sice by musili na jinou cestu pomýšleti. Jan Viktoryn odpověděl zpurně, že od nich a předkův a poddaných nic k tomu kostelu nadáno není a že oni žádní kollatoři kromě jeho samého nejsou. Z toho se někteří rozzlobili a vesnice své jinam obrátili. Rozuměl tedy tomu tak, že kollatoři mohou fary a kostely obírati podlé libosti. Knězi Vojtěchovi Pořickému, faráři zdejšímu, vzal r. 1594 dědinu jeho na Veselici a dal ji svému hudci. „Z toho se rozumí, že více přál hudci nežli knězi. O níž, když jsem se domlouval, chtěl pán na mne sáhnouti a mne bíti,“ píše týž kněz. Téhož roku vyjel na vojnu do Uher a vrátiv se oženil se.[10]) Panství jeho již bylo na mále.

Majíce bratří sestrám otce svého Benigně provdané z Vartemberka a Marii vdané Smrčkové ze Mnichu věno na Velharticích zapsané vyplatiti, to učiniti s to nebyli; tuť nároky sester těch převedl jest na sebe *Vácslav Smrčka ze Mnichu* a na Čečelicích, žaloval bratří Planské a r. 1597, 17. dubna zveden jest komorníkem od desk zemských Janem Kninským na panství Velhartické. Jan Viktoryn byl tím nucen Velhartice, k nimž již jen dvě vsi (Chotěšov a Drouchavec) náležely, prodati (r. 1597, 16. dubna) *Volfovi Gothartovi Ferglarovi z Perglas*, spolu také pánu na Tedražicích, po němž je zdědil syn *Vácslav*

[1]) DZm. 2. C 28. [2]) DZ 13. G 24 [3]) DZK. 12. B 20. [4]) Reg kom. soudu. [5]) DZ 252. B 22. [6]) DZ 57. L 6—9, snad i druhou polovici Hartmanic. [7]) DZ. 57 L 6—11. [8]) Arch. Třeboňský. [9]) DZm. 191. C 30. [10]) Lumír r. 1854, str 524, 545—547.

Otakar Perglar z Perglasu. Tento se přidržel r. 1618—1620 stavův evangelických a sloužil králi Fridrichovi; za tou příčinou odsouzen jest jmění svého, jakož i soused jeho Petr Lukavský z Řenec a na Nemilkově. Panství Velhartické z počátku (r. 1622) zůstaveno jest pověstnému válečníkovi *Don Baltazarovi de Maradas,* ale r. 1628, 15. listopadu prodali královští komisaři Pavel Michna hrabě z Vacinova a Felix Václav Pětipeský z Chýš a z Egerberka zámek Velhartice, městečko pod ním, ves Drouchavec, Chotěšovy, v Malovicích jednoho poddaného, u Matky Boží na Horách Velhartických krčmu výsadní „a co se tam více poddaných najde“, tvrz a ves Mokrosuky s dvory poplužnými, vsi Čerma, Lešišovy, Nemanice a t. d., tvrz a ves Nemilkov, ves Braničkov, Zahrádku, v Radvanicích tři poddané, v Tvrdoslavi krčmu, v Makově dvě chalupy a dvory poplužné *Don Martinovi de Hoef Huerta,* JMC. válečné radě a nařízenému nejvyššímu, za 55.000 fl. rýnských.

Huerta, rodilý Španěl, byl jeden z dobrodruhů, kteří svou dráhu dobře zvolili. Přišed do Čech již před r. 1615, bezpochyby v průvodu nějakého mladého pána, který byl ve Španělích na zkušenou, přiženil se k rodině Kolovratské nepěkným způsobem a potom bezohledným svým jednáním k velikému jmění si pomohl. Staročeští poctiví páni asi divně se dívali na dobrodruha, o němž se povídalo, že z chudého krejčího stal se téměř milionářem; neboť za náklady válečné, jež si za svůj pluk (který však usoužený lid městský a vesnický živiti musil) a za peníze, které prý knížeti z Lichtenšteina půjčil, udělal si velký účet, který za tehdejšího špatného finančního hospodářství bez námitky byl zaplacen statky na lacino odhádanými. Měl v zástavě město Písek s panstvím Píseckým, Královský Hvozd a dědičně držel Neustupov, Vlčkovice a Milčín kromě Velhartic. Byv přijat za obyvatele království, povýšen r. 1628 na „svobodného pána z Velhartic“. Španělské jeho ukrutenství a fanatická jeho mysl náboženská učinily ho vhodným prostředkem při provádění katolické reformace. Na podobojí byl nelitostiv. Jednoho písaře Dobříšského, jenž byl preceptorem na gruntech Sušických, řetězy svázati a do nejhlubší věže zámku Velhartického vhoditi kázal, tak že tu za živa hnil.[1]) Na zámku Velhartickém postavil nový dům a obyvatelům městečka nejen potvrdil všechny dosavadní svobody (r. 1631, 4. března), nýbrž zamýšlel také zříditi jim seminarium neb dům k liternímu učení.[2]) Zemřel r. 1637 dne 13. prosince.[3])

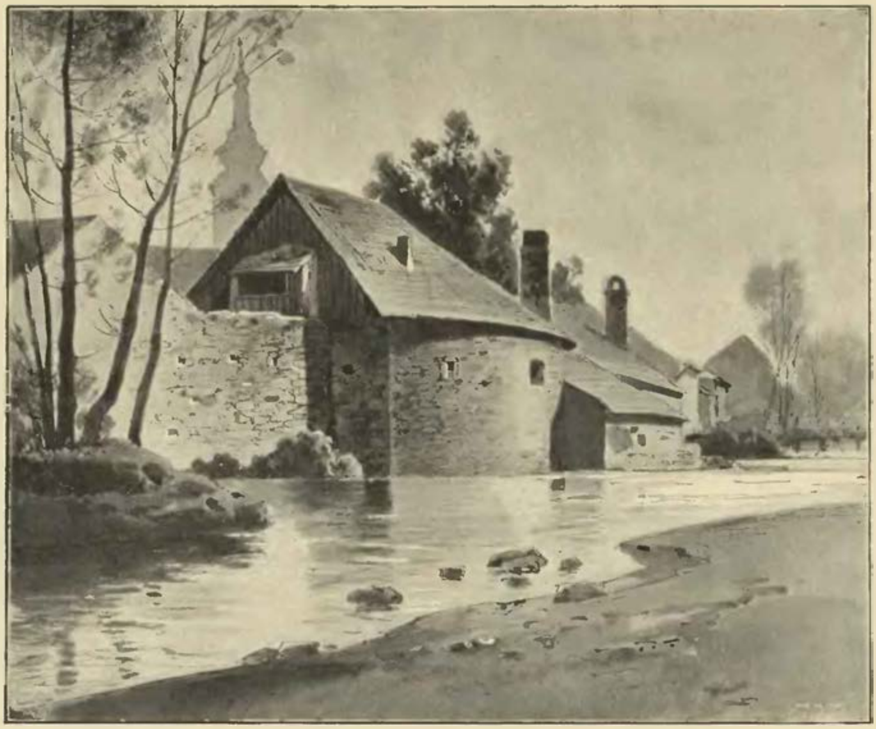
Poněvadž manželka se ho odříkala a zákonitých dědiců neměl, přijal za dítě své šlechtičnu *Annu Marii „vejvodovnu z Moldavy“* a posledním pořízením (15. února r. 1635) učinil ji dědičkou veškerého jmění svého. Tělo jeho pochováno jest na jeho přání v kostele františkánském u Marie Sněžné v Praze před oltářem, kterýž byl nákladem svým zříditi dal. Šlechtična Anna Marie potvrdila r. 1640 svobody Velhartických strany svobodného odkazování a osvobození od robot, ale vynutila za to od nich větší platy.[4]) Vdána byla poprvé za purkrabě z *Donína* a po jeho smrti za svobodného pána z *Farnsbachu,* brzo však takými dluhy panství stížila, že je nemohla udržeti. Místokomorník Adam Pecelius z Adlersheimu a na Hořenicích odhádal r. 1653, 12. července s komorníkem Václavem Medunou panství Velhartické *konventu karmelitánskému* v Menším městě Pražském v 19 224 fl. 6 kr. 1 d. nezaplacených dluhův a útrat a odevzdal je řečenému konventu k držení.

Karmelitáni panství dlouho nedrželi, neboť převor jich P. Petrus a S. Alexio postoupil práva svého (4. října r. 1653) paní *Johance Františce Račínce z Račína,* rozené *Bechyňovně z Lažan.* Paní tato provdaná za Humprechta staršího z Račína, koupila po jeho smrti (okolo r. 1648) Bukovou a vdala se opět za pana *Arnošta Abunda Krakovského*

Hřbitovní kostel v Sušici.

[1]) Hist. o těžk. protiv. 319, Beckovský IIb 390. [2]) Arch. Velhartický. [3]) Hist. sbor. 1883, str. 160. [4]) Arch. Velhartický.

Zbytky hradeb a okrouhlá bašta v Sušici

z *Kolovrat*. Posledním svým pořízením odkázala statek Velhartický z polovice manželu a z polovice Jiříkovi Vácslavovi z Račína a Anně odtudž, dětem svým, ale manžel před vyhlášením kšaftu tohoto zemřel (r. 1686). V polovici Kolovratskou zvedeni *Anna Kateřina Kolovratová ze Sulevic* a *Albrecht Krakovský z Kolovrat* a na Libyni. Syn Jiří Vácslav, jenž byl od r. 1674 radou komorního a dvorského soudu, z počátku se dědictví neujímal, položiv odpor proti kšaftu mateře, ale když se pře protahovala a sestra jeho Anna Terezie (nejprve Boryňová, později Kocová na Ulišovech) jemu díl svůj postoupila, dal se také na svou polovici (r. 1688) zvésti.[1]) Později stal se Jiří Vácslav samotným pánem a povýšen jest majestátem, daným 28. srpna r. 1702, do stavu panského. Hrad a statek Velhartice prodal r. 1710 *Ludvíkovi Ignácovi* rytíři *Bechyni* z *Lažan* na Dlouhé Lhotě a Bystřici, hejtmanovi Menšího města Pražského, z jehož rukou hrad náš i s panstvím (podlé kšaftu 19. října r. 1710) na *Maximiliana Josefa Bechyni* z *Lažan* na Svinné dědičně přešel. Tento prodal Velhartice 1. června r. 1729 *Josefovi Karlovi Perglarovi z Perglas* za 62.000 fl. a 100 dukátů klíčného, jenž tolik dluhů na panství zdělal, že mu bylo kridou odňato a 30. října r. 1743 ve prospěch mnohých jeho věřitelů místokomorníkem Janem Vácslavem Vraždou z Kunvaldu v 39.954 fl. 4 kr. rýnských odhádáno a hraběti *Janovi Ferdinandovi Desfours v Montu a Athienville* prodáno. V držení rodiny této zůstaly Velhartice 70 let a dostaly se v našem století sňatkem rodině *Sturmfederův von Oppenweiler*. Za těchto posledních držitelů byl starožitný hrad příliš zanedbán a v zříceninu proměněn; posledně i jakýsi ředitel panství Klíma řečený r. 1826 poklady v starých zdech hledal a tím dvoje klenutí podkopal.

Jako přídavek k dějinám klademe dvě svědomí ze 16. století v téže věci, z nichž zvláště druhé ze vsi Milenovic pocházející pro svou zvláštní mluvu je zajímavé:

Pan Přibík kdy jest nejprve u mne seděl, měl konvici piva před sebou a já sem s ním za stolem seděl. V tom přišel pan Petr Cíl s Smetanovou sousedou v noci i sedl k panu Přibíkovi; neviděl ho. Potom jakž ho uhlédal, šel od něho na druhou stranu stolu, i sedl a v tom kázal sobě vína naliti. A jakž on sobě kázal naliti, pan Přibík hned také kázal sobě naliti pintu vína a půl pinty piva. Tu jsem já řekl k ženě své: „Nenalívej žádnému.“ V tom jest pan Přibík řekl: „Proč by mi nenalila? Já prvního také nezaplatím.“ V tom pan Cíl řekl: „Pročby nalili takovému šibalovi a pokládači?“ A v tom jsem od

[1]) DZ. 116, L 2—3, 117. B 21.

Renesanční zbytky Hrádku u Sušice.

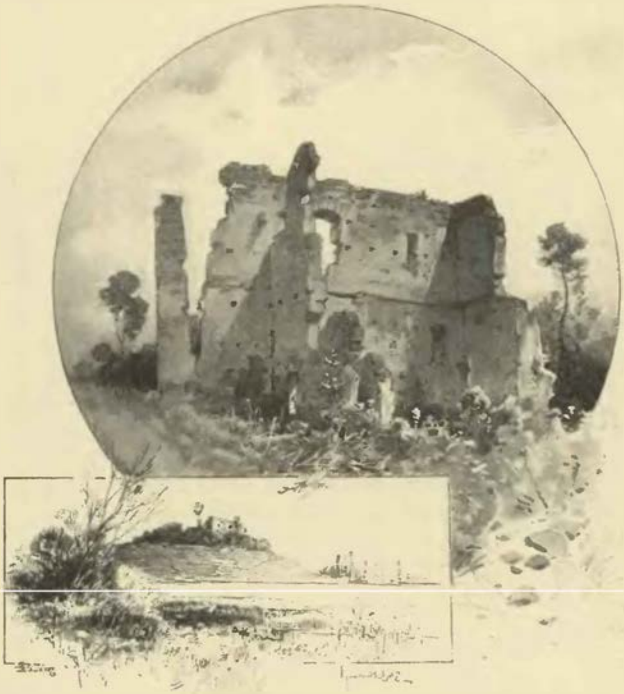
nich odešel po kyj a než sem já se obrátil, že sou byli s kordy v hromadě. Tu sem mezi ně vskočil a oběma braň chytil. A v tom světlo troje zahaslo. Tu mi pan Přibík řekl: „Nedrž mne! on mě zseká a rukou mi probodl." A v tom sousedi přiběhli, a děvečka Smetanovic vytočila tesák panu Přibíkovi a pan Přibík vytočil tesák panu Cílovi. A v tom se chytili v náruče i zatočili se a upadli prostřed světnice. Tu jsem je roztrhl opět, a v tom konšelé a rychtář když jsou přiběhli, poručil jsem jim to opatřiti.

Tohoto sem svědom, když Přibík byl u Vodičky na hospodě, tehdáž Cíl přišel tam s Smetanovou i Přibík seděl za stolem. On sedl pan Cíl na druhý roh také za ten stůl, i tehda kázal sobě Cíl vína naliti. A tehdy Přibík bude říci: Nalí mi pintu vína a půl pinty bílého piva. A tehdáž Cíl bude zase říci: Nalí mi pintu vína. Tehda hospodář bude říci: Ženo! nenalívej piva ani vína žádnému. Tehda Přibík řekne: Proč by mi nenalila, nedáš-li mi, nedám za první nic. A tehda Cíl řekl: Nenalívej, však hospodář v svém vládne, a takovým pokládačům zvláště. A tehdy Přibík odpoví mu: Nejsem pokládačem žádným. A v tom se vyschopí oba dva z zástolí, tu sobě domlouvají, a Přibík bude jemu říci: Pane Cíli, dej mi pokoj, za to tě prosím, a jestli že mi pokoje nedáš, dámť vrch hlavy šavlí. A v tom hospodář zavolá: Ale jdi prej někdo po rychtáře. A já odejdu po rychtáře i tu již nevím, jak jsou oni dělali, až jsem zase přišel do světnice. Tehdy Přibík zavolá: Vondro, již sem já proboden! — Vodičko, pust mne! Tehda já přijdu, a Vodička drží jednu šavli pod paží a druhú za jilec a šermuje tak nad sebou. A já chci jim bráti ty šavle. Přiběhna Adam mne okřikne: Stůj! nebeř jim, nech jim šavle. A já nevěda, kterak udělati, boje se, že sobě škodu udělají, tehdy nebyl žádný, než hospodář sám, a já běžím, zazvoním na planýř. A u pacholete sem neviděl žádného kordu ani před počátkem ani po skonání.[1])

[1]) Reg. kom. soudu.

HRÁDEK TVRZ.

V Hrádku, městečku u Sušice, jest zámek nový, z minulého století pocházející a ze tří křídel se skládající. Na západní straně sousedí s ním starší stavení s čtverhranatou věží, které vystavěno bezpochyby v 16. století. Rustika proskakuje na jednom místě, a také krov toho starého stavení liší se od krovu nového. Svršek této věže upraven jest ve slohu jako zámek. Tvrz tato ještě r. 1658 jedině stála, obsahujíc dole 4 světničky s kuchyní klenutou, s 3 marštalemi a 4 sklepy. V poschodí bylo 5 světnic a 5 suchých sklepův a nad tím dvě sýpky. Ve věži byla vězení a na ní hodiny zlámané. Kromě této tvrze nebo zámku

Kašovice u Hrádku.

v 16. století postaveného stála tu starší tvrz jižně od zámku v zahradě, z níž nezbylo nic jiného než dvě bašty na venkovské straně v rozích postavené a končitými střechami kryté.

Jméno své zdědila tvrz po nějaké starší ohradě, která zabírala bezpochyby celé návrší, na němž jest zámek a jeho příslušenství. Nejstarší nám známý držitel Hrádku byl *Sezima* z *Hrádku*, odjinud z *Frymburka* (r. 1318), ač-li dobře vykládáme.[1]) Tak se nazýval i r. 1349 *Protiva*, jenž se Sezimou Frymburk držel.[2])

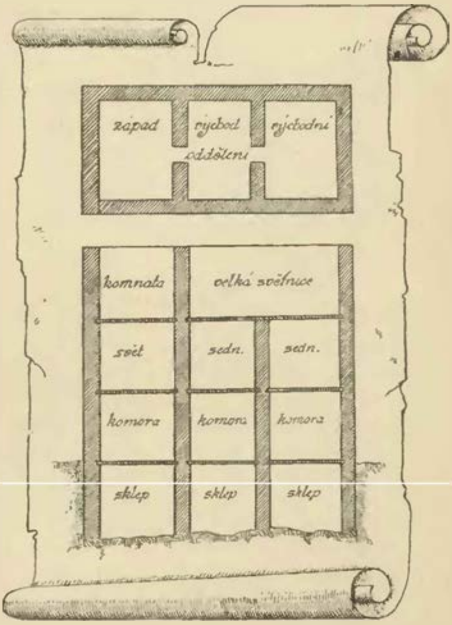
Od r. 1371 nacházíme Hrádek při panství Velhartickém. Připomíná se tehda jako pevné sídlo a statek *Jana* z *Velhartic* v jednání jeho s Ekáry z Eku, jakož již vypsáno v dějinách Velhartic. Hrádek zůstal příslušníkům Velhartickým až do 16. století. Měl svoje purkrabí, jako byli v letech 1407—1408 Matěj a r. 1415 Ojíř z Vlčkovic.[3]) Obyvatelům městečka potvrzeny r. 1479 jich dědiny, jak již také vypravováno. V ty časy opuštěna tvrz, a úřad purkrabský vzal za své. Při rozdělení panství Velhartického (okolo r. 1560) zůstala polovice Hrádku při hradu Velhartickém a druhou polovici dostal *Jan Rendl* z *Úšavy* k Nemilkovu.

[1]) Tab. vetust. n. 265, 501. [2]) Arch. kapitulní. [3]) Lib. erect VIII. 60, stará kniha Velhartická v Sušici.

Bylo sice ujednáno, že má Rendl díl svůj Jindřichovi Planskému prodati, a také pána k trhu pobídl; ale poněvadž nadmíru nasazoval, z prodeje sešlo.[1]) Tedy prodal Rendl svůj díl zámku pustého a městečka Hrádku a co měl v blízkých vesnicích, též spravedlnosť svou na Horách Matky Boží *Václavovi Vyntíři z Vlčkovic*, a od tohoto se dostalo *Kryštofu Račínovi z Račína* a vloženo r. 1565 *Vojtěchovi* a *Janovi* synům Kryštofovým ve dsky zemské.[2]) Tito, jak se zdá, postavili si na Hrádku novou tvrz. Později držel Hrádek Vojtěch († r. 1575) a zůstavil jej synům svým *Adamovi* a *Kryštofovi*, kteří r. 1588 druhou polovici městečka a část Břetělic od Jana Jindřicha a Jana Viktoryna bratří ze Žeberka přikoupili.[3]) Od té doby měl Hrádek jedinou vrchnosť. Kryštof r. 1597 od hromu na loži zabit, ale manželka jeho podivuhodným způsobem ochráněna. Statek po něm zůstalý a nezletilému sirotku náležející, totiž půl tvrze Hrádku, dvoru a městečka, prodán r. 1598 skrze osoby k tomu nařízené Adamovi.[4]) Tohoto syn *Humprecht* r. 1623 odsouzen k manství a přijal r. 1626 léno na tvrz, dvůr a městečko Hrádek, vsi Zbynice, Odolenov a Kašovice.[5]) Později dosáhl, že mu byl Hrádek propuštěn z manství, zadlužil se pak velice, tak že ledva Hrádek rodu svému udržel. Syn jeho *Arnošt Vojtěch* pak Hrádek prodal r. 1683 Janu Heřmanovi Černinovi z Chudenic.[6]) Drželi jej pak roku 1693 Zikmund Maxmilian hrabě Hrzán, r. 1703 Adam Humprecht Koc z Dobrše, r. 1707 Humprecht Zikmund hrabě Althan, r. 1721 Marie hraběnka Truchsesova-Zeilova, od ní pak se dostal Janovi hraběti Desfours, jenž přikoupil Velhartice.[7])

KAŠOVICE TVRZ.

Mezi Sušicí a Kolincem jest dvůr a ves od starodávna Kašovice jmenované, nyní však tak rozeznávané, že dvůr se jmenuje Kašovice a ves Kašovičky. Nade dvorem v háječku jsou zříceniny tvrze na pahrbku na rovném prostranství bez příkopu a bez náspu. Z tvrze zbyla polovice severní věžovatého stavení, jež jest vzácným dokladem k poznání bývalých obydlí. Stavení bylo čtverhranaté a mělo tři oddělení nebo dvě, jak se to rozličně posouditi může, poněvadž druhé oddělení východní rozděleno bylo příčkou, která šla jen do druhého poschodí, kdežto příčka oddělení západního, dělící první oddělení od druhého, šla až pod střechu. V západním oddělení posud lze viděti podzemí, které bylo pod povrchem okolní země a ovšem oken nemělo; přízemí, pokud se zachovalo, také bez oken, a první a druhé poschodí s okny. V druhém poschodí tohoto oddělení byl komín, z něhož viděti dva krakorce; tu tedy byla topená světnice, jíž se říkalo *komnata*.[8]) Z tohoto oddělení se ve všech čtyřech vrstvách do druhého skrze dvéře přecházeti mohlo, a kromě toho ještě šla v podzemí z jednoho do druhého díra. Byly tedy zde nad sebou sklep, komora, světnice a komnata. V druhém oddělení byly podzemí a přízemí jako v prvním. V prvním poschodí tohoto oddělení byly dvě veliké světnice s otvory zvláštního způsobu, v nichž posud je dubové dříví. V západní světnici jest okno uvnitř široké, zvenku úzké jako střílna. Ve východní světnici jest otvor na způsob dvířek, jímž se šlo ven do arkýře (snad prevítu). V druhém poschodí byl *palác* nebo *velká světnice* přes celé oddělení, jehož okna jsou venńři obložena, a k vůli němu šla příčka jen do druhého poschodí. Byly tedy v tomto oddělení nad sebou dva sklepy, dvě komory, ložnice, sednice a velká světnice.

Znázornění tvrze Kašovské, jak byla rozdělena (délka stavení 22·80 mm).

Dějiny tvrze Kašovské nelze vypsati v té úplnosti, jak bychom si přáli. Kdy a kým založena, není známo. Blízkosť

[1]) Reg. kom. soudu. [2]) DZ 15 K 5. [3]) DZ. 24. H 10. [4]) Lumír 1854, str. 547, DZ. 174. H 8. [5]) Bílek, děje konf. Viz tamže poznámku na str 449. [6]) DZ. 398. P 4. [7]) Viz Gabrielovy děje Sušice. [8]) Často tímto cizím názvem nynější jmenují starodávné světnice, míníce klamně, že naše jména světnice a sednice jsou sprostší.

její od Hrádku nasvědčuje tomu, že již od pradávna patřila pánům Velhartickým. Ve 14. století bezpochyby tu některý z nich bydlíval. *Jan z Velhartic* pooděděv po bratřích svých zapsal věno manželky své Žofky z Opočna (asi r. 1390) na Kašovicích a 30 vesnicích panství svého. Jak věnné tak i dědičné právo dostalo se potom Oldřichovi z Rožemberka a ten je prodal r. 1428 *Menhartovi z Hradce*, pánu na Velharticích.[1]) Pozdější osudy vypsány jsou v dějinách Velhartic a Hrádku; zápis však r. 1565, kdež Jan Rendl z Úšavy právo své na zámku pustém a městečku Hrádku a tvrzi pusté v Kašovicích prodává, svědčí o tom, že tvrz zdejší byla tehda zříceninou.

TVRZE V OKOLÍ VELHARTIC.

MOKROSUK.

Tvrz ve vsi Mokrosuku (hodinu od Velhartic) postavena pozdě. Ves totiž jest stará a připomíná se od 14. století jako příslušenství hradu Velhartického. Adam Lev zapsal na dvoře zdejším r. 1539 dluh Planským ze Žeberka.[2]) Při rozdělení panství Velhartického okolo r. 1560 dostala se ves Mokrosuk Václavovi *Vyntířovi z Vlčkovic* a držena ke Kolinci.[3]) Léta 1579 odprodána od téhož statku *Volfovi Gothartovi Perglarovi z Perglasu.*[4]) Ten nebo syn jeho postavil tu tvrz, která však zase k zámku Velhartickému náležela. S ním propadla konfiskací r. 1623. Pro dluhy *Humprechta Kačína z Račína* odhádán statek Mokrosucký r. 1670 *Apoleně Lidmile* hraběnce *z Althanu* rozené *z Račína*, a ta jej prodala r. 1679 bratru svému *Arnoštovi Adalbertovi z Račína.* Od té doby patřil Mokrosuk ke Hrádku.[5]) O tvrzi se tehda praví, že byla ve tři úhly všechna ode zdi až po střechu vystavěna, cihelnou střechou a na díle šindelem přikryta, též příkopem mokrým obehnána. Později příkop zasypán, a stavení tvrze pojato do stavení dvoru.

ZDOUŇ.

U kostela sv. Vavřince Zdounského mezi Hrádkem a Tedražicí snad stával hrádek takový. Soudíme tak odtud, že tu seděli r. 1257 Dluhomil, r. 1290 Svojše a r. 1312 Oldřich ze Zdouně, děd, otec a vnuk, ale na ten čas při kostele o sobě na vrchu stojícím se žádné známky bývalého panského sídla nespatřují.

SVOJŠICE.

Nejstarší držitel Svojšic nám známý byl *Ondřej ze Svojšic*, r. 1366 patron kostela zdejšího. Kdo po něm následoval, není známo, an se okolo r. 1369 jen „statečný správce zboží ve Svojšicích" připomíná. Později drželi Svojšice *Frána* a *Vyntíř ze Svojšic*, kteří měli r. 1380 jeden hlas podací při kostele zdejším. Nástupce jich *Andrlin Werndl*, jinak *Wernlsell*, byl, tušim, měštěnín Sušický, německé národnosti, jako vůbec byli tehda bohatší občané v Sušici. Týž byl již r. 1396 mrtev, a zboží to držela ještě r. 1401 vdova *Markéta.* Ale již r. 1401 vyskytuje se vedlé ní jako patron kostela *Jan Cíl*, jenž se stal praotcem šlechtické rodiny Cílů ze Svojšic. On sám byl, tušim, syn Benešův z Čejkovic a vyskytuje se v pamětech jako pán zdejší a patron kostela až do r. 1417.[1])

O potomcích Janových v 15. století není nám mnoho známo; víme jen tolik, když zemřel *Chval ze Svojšic*, před r. 1491, že se syn jeho, nezletilý *Jan*, s bratrem svým *Petrem* Otíkovi ze Stropčic a Vintíři z Vlčkovic poručil, aby statek jeho jako poctiví poručníci opatrovali.[2]) Cílové tehdejší byli šetrní hospodáři a skoupili pěkné jmění, neboť *Petr Cíl ze Svojšic*, jenž přichází v pamětech r. 1529, držel r. 1543 tvrz Svojšice s příslušenstvím, vsi Odolenov, Jiřičnou, Novou Vesku, Krušec, Trpěšice celé, v Čimicích, Tršicích, Zámyšli a Čeleticích c. t. m., s podacím ve Svojšicích[3]) a k tomu přikoupil r. 1545 od Jindřicha z Ryžemberka ves Stankovy a díl Čepic.[4])

Petrovi synové *Jan*, *Beneš* a nezletilý *Václav* rozdělili se r. 1555 dne 23. prosince o statky své. Jan dostal pozdější statek Jiřičenský, totiž vsi Jiřičný, Tršice, Novou Ves, Čeletice a Odolenovy; Beneš vzal Krušec dolejší, Javořičko, Čimice, Trpěšice, Myslivo zadní, Novou Vísku čili pozdější statek Krušecký; Václavovi konečně připadly tvrz Svojšice, dvůr a ves a ves Čeletice.[6]) Statek ten ujal Václav nabyv let svých, a oženil se s Kateřinou Lehomskou z Malevic. Léta 1589 připomíná se s ním Jiřík Václav, syn jeho († r. 1596), a vedlé něho žili z manželství jeho s n. Žofkou z Píchovic synové *Petr Kryštof* a *Jan Jindřich*, kromě nich nezletilí bratří *Jan Rohovec* a *Vilém Tomáš.*[6]) Václav Cíl koupil r. 1599 dne 29. června dvůr poplužný v Lehomě[7]) a zemřel r. 1609.

Po smrti jeho přišel statek Svojšický k rozdělení na dva díly, kromě toho tu byl ještě jeden díl, jenž snad ani Václavovi při smrti jeho nepatřil, neboť r. 1615 seděli na Svojšicích *Zikmund Vojtěch* a *Petr Cíl ze Svojšic* a *Jan Jindřich z Běšin*, z nichž každý pět osedlých ve vsi držel.[8]) Zikmund Vojtěch, jenž byl ženat s Eliškou z Janovic, držel první díl tvrze Svojšické až do r. 1647, kdež jej prodal zeti svému *Adamovi Bartoloměji Kocovi z Dobrše* a na Kunraticích, manželu Elišky Kateřiny ze Svojšic. Tento držel díl ten skorem 40 let a postoupil ho r. 1684 dne 10. listopadu *Ladislavovi Zikmundovi z Běšin*, zeti svému.[9])

Díl druhý na tvrzi patřil bezpochyby rodu Cílovskému, neboť ještě r. 1700 seděli na Svojšicích bratří Petr, Zikmund Albrecht, Jindřich Karel a Hendrych, z nichž Petr r. 1708 zemřel, načež Hendrych koupil od ostatních bratří díl po něm jim připadlý.[10]) Lidmila Františka Kocova, vdova po dotčeném Ladislavovi z Běšin, obnovila r. 1713 z poslední vůle manžela svého zdejší faru. Další

[1]) Arch. č. III. 500. [2]) DZ. 83. C 15. [3]) DZ. 57. L 11. [4]) DZ. 20. H 22. [5]) DZ. 29. P 28, 398 P 1.

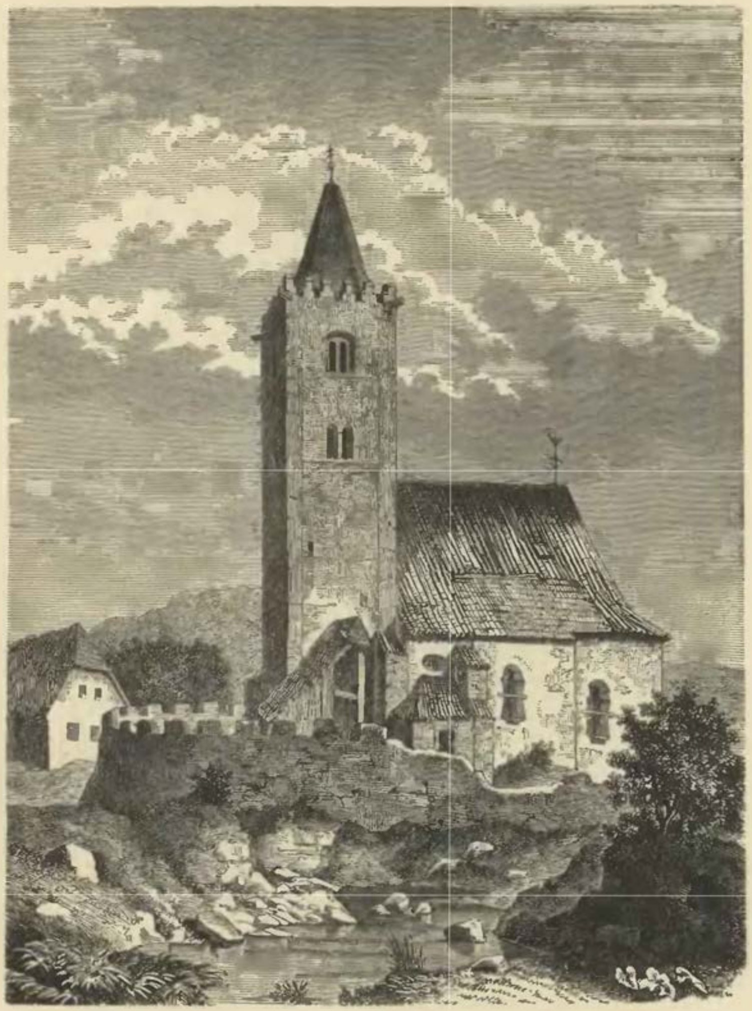
[1]) Lib. conf. [2]) Rel. tab. II. 446. [3]) DZ. 250. D 4, reg. kom. soudu. [4]) DZ. 7. A 22. [5]) DZ. 55 P 26—Q 5. [6]) DZ. 171. E 4. [7]) DZ. 174 D 9. [8]) Rozvrž. sbírek 44. 46. 47. Jan Jindřich dostal r. 1622 pardon. Léta 1609 připomíná se Frydrych Cíl a na Svojšicích. (DZm. 99. D 3) [9]) DZ. 252. E 21. [10]) Rybička v Náuč. Slov.

Zámeček v Mokrosukách.

majetníci Svojšic byli r. 1738 Petr Euseb Radecký z Radče, r. 1739 Václav hrabě Poetting, r. 1769 František, r. 1826 Ludvík hrabě Taaffe, r. 1839 Václav Veith a později rodina Appeltauerův. [1])

Dlouhé Vsi vesnice Vatětice a Velké Radkovy *Sidonii Lidmile Čejkové* rozené *Kavkové z Říčan* za 3500 kop míšeňských. [1]) Nepochybujeme, že si paní tato ve Vatěticích vystavěla zámeček, nebo jak se tehda říkalo, t rz, neboť r. 1644, 8. srpna prodala

Farní chrám sv. Petra a Pavla v Petrovicích u Sušice.

VATĚTICE.

Od dávných dob ves Vatětice, pokud totiž běh dějin stopovati můžeme, patřívala ke zboží Dlouhoveskému, zejména jako jeho příslušenství připomíná se v nejstarším úplném vyčtení téhož zboží a vkladu Břetislava z Ryzmberka. [2]) Když se r. 1560 rozdělilo zboží Dlouhoveské na dva díly, dostal se druhý díl, totiž vs: Vatětice, Smrčná, Kunratice, Palvinovy, Rajský, Radkovy Malé, Nuzerov, Vranov s domem v Sušici a jiným příslušenstvím, [3]) tušim, *Janovi* a *Václavovi* bratřím *Tomkům z Čejkov*, z nichž se onen seděním v Sušici uvádí. Vatětice však se dostaly potom zase k Dlouhé Vsi, neboť nikde toho stopy nenacházíme, že by byly tvořily zboží samostatné.

Nové odtržení Vatětic od zboží Dlouhoveského stalo se teprv r. 1634. Tehda totiž prodal *Petr Čejka z Olbramovic* a na

[1]) Gabriel, děje Sušice. [2]) DZ. 1. L 4. [3]) DZ. 55. B 5—8.

paní tato († před r. 1657) tvrz Vatětice s dvorem, ves, ves Velké Radkovy *Lidmile Johance Lapáčkové z Brloha* za 5500 kop míšeňských. [2]) Za držení paní této byl statek Vatětický lidem vojenským tak vypleněn a zpustošen, že z něho povstala jedna pustotina. Paní Lidmila prodala potom r. 1656, 30. dubna týž statek, totiž Vatětickou tvrz s dvorem při tvrzi, krčmu a t. d. *Michalovi Alvernia Salusso* markrabí v *Clavesaně*, pánu na Odrách, Vyšších Donavicích, Vyšších Životicích a Dražovicích a císařskému skutečnému komorníku za 5400 fl. rýnských, [3]) kterýž arci podržev Vatětice delší dobu, je prodal r. 1670, 13. června *Jiřímu Albrechtovi Janovskému z Janovic* a na Bezděkově. [4]) Za to Janovský statek dlouho nepodržel, nýbrž prodal r. 1672, 21. března „Vatětice sídlo“ s celým zbožím *Václavovi Albrechtovi Kocovi z Dobrše* a na Bystřici za 8650 fl. rýnských. [5]) Pán tento (r. 1680 do

[1]) DZ. 311. F 14 [2]) Tamže, F 15 a 152. M 16 (vkl. r. 1657, 30. dubna). [3]) DZ. 317. L 2. [4]) DZ. 318. H 27. [5]) DZ. 390. B 7.

stavu panského povýšený) nenacházel záliby na Vatěticích, nýbrž prodal je r. 1676 *Marii Maximilianě Kobylkové* rozené *Leixovně* z *Luxenšteina*, kteráž však mnoho dluhů zdělavši a berně královské ani zaplatiti nemohouc, statek jen tři léta držela. Roku 1679, 24. července totiž odhádal Petr Mikuláš Straka z Nedabylic, místokomorník, s komorníkem Martinem Kučerou tvrz zdejší již velice zpustlou se dvorem a vsí, vsi Radkov, Rejský a Nové Městečko *Polyxeně Kateřině Kocové* rozené šlechtičně z *Helversenu*. [1]) Vatětice ujal potom *Václav Rudolf* svobodný pán z *Říčan* a po něm r. 1694 *Vilém Albrecht* svobodný pán ze *Seeberka*. [2])

Že tvrz byla nepatrná, vychází z popisu, jejž nacházíme v odhadu r. 1679 takto: Vatětice tvrz skrovná, od kamene vystavěná, šindelnou střechou přikrytá, v níž dva pokoje k topení jsou, však nyní jeden menší pokoj pro zpustlosť jeho užívati se nemůže, a sice též tvrzka velice zpustlá jest; šacuje se za 80 kop míšeňských. [3])

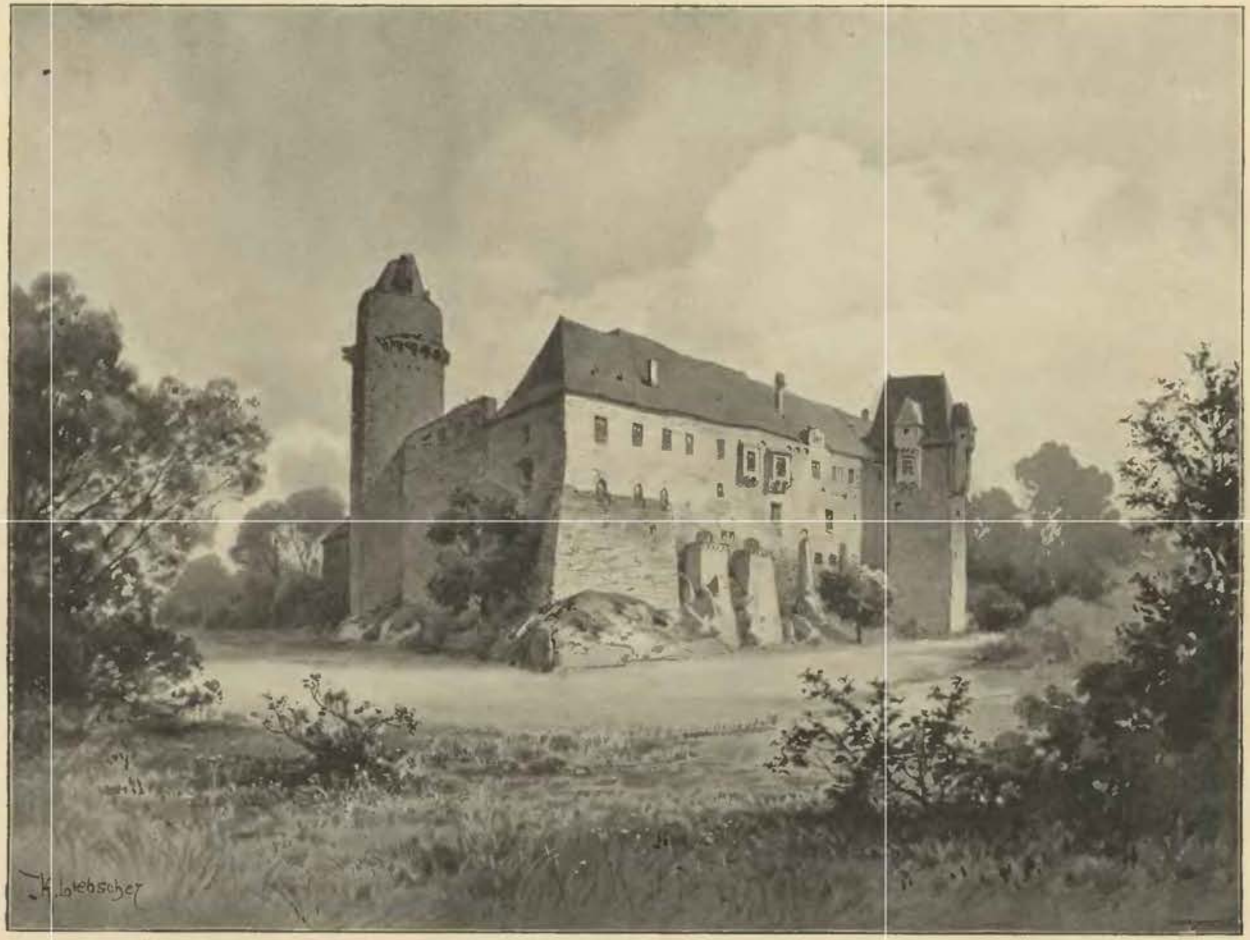
[1]) DZ. 29. C 8—16 a 31. C 8—16. [2]) Následující držitelé Vatětic obsaženi jsou v Gabrielových dějích Sušice a okolí, str. 246. [3]) DZ. 31. C 8.

KNĚŽICE A PETROVICE.

Při samé farní vsi Petrovicích jest zámek Kněžický. Starodávná jména obou dávají znáti, že tu bývaly prvotně dvě vsi, ale v starších dobách připomínají se jen Petrovice. V těchto býval hrad již v 13. století postavený, v jehož ohradě býval také starožitný farní kostel. Léta 1859 objeven východně od kostela na místě, které slove Vyšehrad, spodek okrouhlé věže. Na hradě Petrovském zajat r. 1319 rytíř Albert ze Schonšteina a dán do vězení hradu Strakonického. [1]) Ve 14. století byly Petrovice příslušenstvím hradu Velhartického, a hrad mezi tím zanikl. Když r. 1589 se bratři ze Žeberka o panství Velhartické rozdělili, Jan Jindřich dostal Petrovice s okolím. Nemaje sídla dal se na faru zdejší, kněze Ondřeje, faráře svého, dal na chalupu koželuha, sám pak všecky dědiny, louky a lesy farní sobě přivlastnil, z čehož povstalo poplužì panské. On nebo syn jeho *Jan Jiří*, který tu na počátku 17. století seděl, vyzdvihli tvrz Kněžickou. Statek tento se dostal pak v držení *Jana Tluksy* z *Vrábí* a pro jeho dluhy prodán r. 1653 *Vilémovi Hartmanovi* z *Říčan* na Chamuticích; obsahoval tvrz a dvůr Kněžice, ves Petrovice s podacím, dvůr a ves Zbraslav, vsi Vojtice, Kochanov a Vlastějov. Po smrti Vilémově, když synové pozůstalosť po něm řídili, ujal Kněžice Petr Ignác, jeden z nich (r. 1679), ale prodal je ihned *Janovi Rudolfovi* z *Renu*. Později držel je *František Albrecht Fruvein* z *Podolí* a od něho koupeny r. 1695 pro *Jana Františka Malovce* z *Malovic*, před tím na rozumu nedostatečného, ale na ten čas již zdravého. V držení jeho zůstaly až do r. 1721. [2])

[1]) Gabriel, děje Sušice 256, arch. Svatomářský. [2]) DZ. 306. V 25. Novější majetníci, u Gabriela na str. 175.

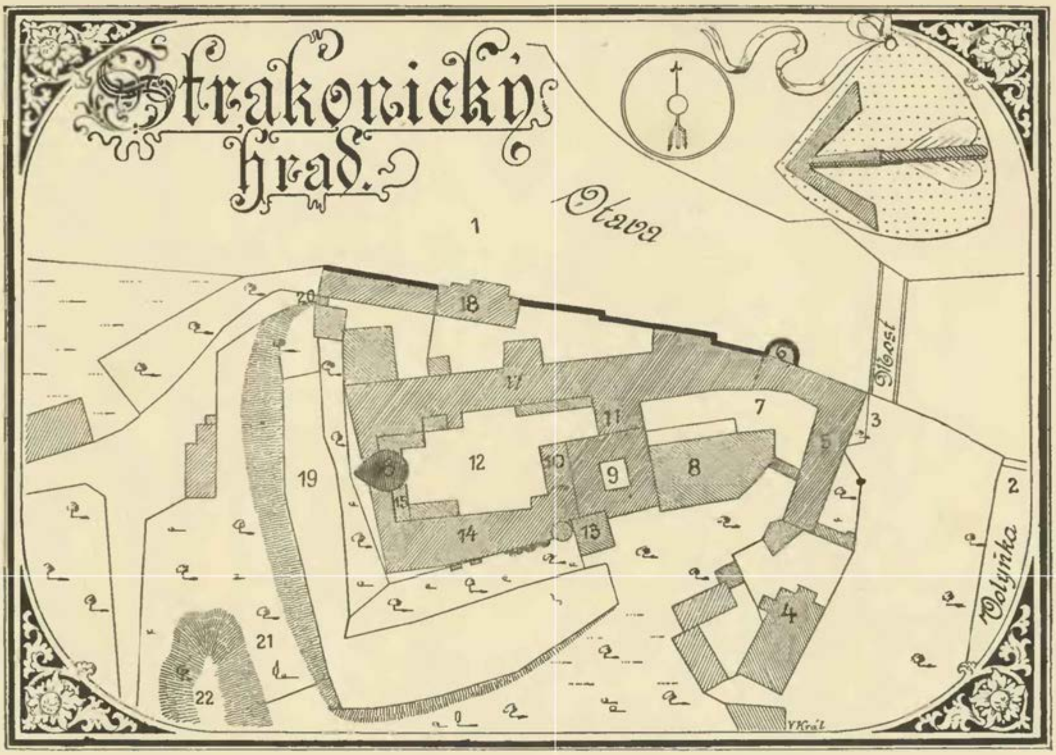
Strakonický hrad.

STRAKONICKÝ HRAD.

Hrad Strakonický, v rovině při městě Strakonicích postavený, obdržel jméno své po osadě, která tu byla dříve, než založen byl. Zakladatel tedy nemoha si jiné příležitější místo voliti, nucen byl jej postaviti v pouhé rovině a podlé toho také zpevniti. Postaven byl v rohu, kdež Volynka ústí v Otavu, a tak z těchto dvou stran byl nepřístupný pro vodu a hradby podlé nich se táhnoucí; na obou ostatních stranách hrazen byl náspy a příkopy, které se z řek vodou nadýmaly, tak že byla na všech stranách voda. Část těchto náspů se zachovala, ostatek rozvezen a tím příkop zasypán. Strany ty obě, jižní a západní, obráceny jsou nyní na pěknou zahradu.

Zámek, ač za každého století nějak upravovaný, přece v některých částech starožitnou tvářnost zachoval. Jako směsice starého a nového jeví se severní strana. Nová jsou tu jednopatrová stavení s velikými pravidelnými okny, stará zase jest polookrouhlá bašta, která vybíhá na konci prvního stavení. Na jejím vrchu postavena jsou dvě děla, která jaksi hrozivě na pokojné obyvatelstvo města hledí. Staré jsou na této straně také hradby. Mnohem zajímavější jsou jižní a západní strana. Tu se nám objevuje zámek i zvenčí v úpravě starodávné, maje i omítku starou, tmavé barvy. Zrak upoutá na jižní straně čtverhranaté věžovaté stavení z rovné čáry vystupující, v jehož vrchní části nachází se síň *Jelenka*. Neméně zajímavé jsou všelijaké námětky na zdi se nacházející, také polookrouhlý věžovatý výstupek vedlé Jelenky. Ale kdežto tato část rozdělením svých oken aspoň o úpravě pozdějších století svědčí, má západní strana se starou velkou věží, jejíž jediný roh v tuto stranu vybíhá, nejvíce starožitnou způsobu, prozrazující se nepatrným počtem oken, z nichž jen jediné jde do velkých rozměrů.

Nejméně starožitné způsoby má východní strana čili tak zvaná *residence*, která má docela novou úpravu. Zde se také nachází nová brána, nad níž jest na památku jednoho velikého převora z rodu Čejkův erb Čejkovský. Prostým průjezdem vstupuje se do ulice mezi zámeckým kostelem a severním stavením, která za předešlých dob byla ještě užší, poněvadž býval okolo kostela hřbitov. *Kostel zámecký* stojí nad cestou tou vysoko na skále, velebně se vypínaje, ale není to znáti, poněvadž jest skála všude zastavena tarasy, a přístup zjednán po schodech kamenných. Nacházíme se v místech bývalého *předhradí*, které ve 13. století propůjčeno bylo křižovníkům Svatomářským a od nich v kostel s komendou obráceno. Vedlé bývalé komendy jest dlouhý průjezd, jímž se vstupuje na *zadní dvůr* (někdy vlastního hradu) nepravidelného základu. Napřed totiž jest ulice široká, v níž v pravo jsou chodby na vysokých prampouších, v levo staré stavení, v němž jest okno okrouhlé starého díla, ale zazděné (kapitola). Za rohem tohoto stavení rozšiřuje se prostranství a veliký dvůr. V levo jsou staré domy se dvěma arkýři; tu se nacházejí kanceláře hospodářské a rozsáhlé místnosti, v nichž řád Svatomářský nebo Maltézský chová všecko nářadí pohotově, kterého potřebuje k ošetřování raněných za války. V jedné síni jest starodávná malba, která je však zastavena tak, že ji nelze podrobně ohledati. Jest to památka Václava z Michalovic, nejvyššího převora, který tu v 15. století stavěl, erb jeho s polovičným štítem bílým a černým a bílým lvem v červeném poli. Do zahrady vystupuje z této strany dotčená věž, v níž jest světnice Jelenka. K vůli jménu jest

Vysvětlení plánu: 1. řeka Otava, dělící zámek od města a 2. řeka Volynka do ní se ústící; 3. prázdné místo před mostem, na němž byla l. 1318 věž s branou městskou; 4. dům soukromý, teprvé za naší paměti postavený; 5. brána pod residencí nebo pokoji velkého převora; 6. bašta; 7. přední dvůr; 8. kostel s děkanstvím (v pravo a v levo býval hřbitov); 9. síň nebo býv. komenda; 10. kapitola; 11. druhý průjezd; 12. zadní dvůr vlastního hradu; 13. Jelenka; 14. kanceláře a skladiště pro válečné potřeby; 15. chodba k 16. velké věži; 17. pivovár; 18. mlýn; 19. prohlubeň řečená „v příkopech"; 20. stará branka (zadní); 21. zbytky náspu; 22. zbytky druhého venkovského příkopu.

vymalován nade vchodem k ní jelen. Také se tu nachází jedna světnice se starodávným pěkným stropem. Před tímto stavením stojí starodávný kamenný stůl, na němž se prý chudým sladká kaše rozdávala.

Protější (severní strana) má, pokud nebyla r. 1834 za pivovár a obydlí upravena, starožitný ráz; ten se ukazuje zvláště v rohu severozápadním, kdež jest staré stavení, ještě kůrkami kryté. Skvostný pohled poskytuje divákovi starožitností milovnému západní strana; neboť tu vidí velikou věž se starým k ní příchodem, za našich dob pravá vzácnosť.

Průjezd v severní části ven vedoucí má ze všech průjezdů Strakonických nejstarší způsobu, maje aspoň ještě gotické obložení. Tu se chodívalo do druhého menšího předhradí, které si páni zachovali pro svoje hospodářství, když byli větší předhradí na komendu a kostel přeměnili. Posud jsou tu hospodářská stavení a příležitosti pivováru. Projdeme-li tímto prostranstvím (v němž jest také mlýn), dostaneme se k *zadní bráně* s krátkým průjezdem. Na obou stranách má obložení kamenné starodávné s končitým obloukem; na straně venkovské kromě toho viděti, jak zapadával most zvoditý. Příkop jde až k cestě a jen kudy jde cesta, jest zasypán.

Velká věž patří k nejznamenitějším památnostem Strakonic. Na straně vnitřní jest okrouhlá, na straně venkovské vybíhá v roh, jako sestry její na Zvíkově a Svojanově, s nimiž jest zároveň (ve 13. věku) postavena. Cesta k ní je z jižního stavení po schodech v úzké chodbě (vedlé níž jest místnosť s překrásným portálem) ve hrubosti zdi a pak po ochozi umístěné na hrubé zdi, na níž bují vlaštovičník a jiné rostliny. (Původní vchod ze dvora k těm schodům jest zazděn novým přístavkem.) V dotčené chodbě jen tak úzké, co by člověk prošel, nachází se výklenek k vyhnutí, kdyby šly dvě osoby proti sobě. Z ochoze jest několik dřevěných schodů ke vchodu věže, který jest asi 10 m. vysoko nad zemí. Jest sklenut do končitého oblouku a zavíral se na vnitřní straně závorou; vedlé něho jest okno tak veliké jako branka s pěkným obložením a vyplněním kamenným, ale sloupek uprostřed, který toto vyplnění

Zámecké nádvoří ve Strakonicích.

držel, jíž vypadl. Brankou nebo vchodem vstoupí se do okrouhlé místnosti vysoké a sklenuté. Z jednoduchých hlavic ve zdi se nacházejících vybíhá 6 silných prutů, končících se v okrouhlý svorník, na němž jest prý šestilistá růže. Na dně a podlaze z neobyčejně tlustých prken dubových sroubené jest otvor obložený kladami, kterým se vězňové do spodu spouštěli (odtud slove věž u lidu *rumpál*); obložení pak je tak zřízeno, aby se mohlo shora poklopem zavírati. Ve zdi na stranách jsou dva výklenky malé, hluboké, asi v 16. století udělané, jež se mohly zavírati. Ty byly na uschování smolných knih, poněvadž se v této místnosti, jak se zdá, mučívalo. Později byla místnosť tato vězením, v němž lidé ještě r. 1698 seděli, jak lze seznati z nápisů v omítce vyškrabaných. K dotčenému oknu jde ulička ve hrubosti zdi. Po stranách jsou kamenná sedadla, na jedné straně jedno dlouhé, na druhé dvě krátká, mezi nimiž se nachází ve hrubosti zdi vchod ke schodům, obložený tesným kamením a tak opatřený, že se mohl dveřmi zavírati. V úzké uličce následující jsou schody kamenné, z nichž se přijde na dřevěné schody točité ve vnitřnosti věže prázdné. Nade vchodem venkovským, asi tak vysoko jako jest vchod nade dvorem, byla

Pohled na Strakonice s mostu.

zvenčí ochoz okolo celé věže, postavená na silných krakorcích, které obloučky z cihel spojeny byly, a cimbuřím zavřená. Ochoz sice se z větší části sřítila, nicméně ještě lze její upravení i do podrobností poznati, a na západní straně se i kus cimbuří úplně zachoval. Nad touto ochozí vypíná se ještě věž, jest však užší (máselnice). Nejvýše jest osmihranatá zděná střecha, která se již z části sřítila. Viděti jest ji jen ze dvora, neboť s druhé strany jest před ní vyvýšené pokračování zdiva rohu, který jest vydán na stranu západní. Od dávných dob se tato věž jako vzácnosť podívání hodná navštěvuje.

Kostel sv. Prokopa (r. 1318 sv. Vojtěcha) stojí, jak již řečeno, v předním dvoře. Zdali byla na místě jeho již ve 13 věku kaple, není známo, ač víře podobno, hledí-li se k tomu, že jest mezi kůrem a lodí věž, která má části dílem románské, dílem z doby přechodní. Kůr jest ovšem z pozdější doby (15. století) a loď ještě mladší, protože po ohni v 18. století obnovena; nicméně zachovaly se tu přece zbytky z 15. století. Kostel jest sice pravidelného, ale dlouhého základu, povážiti však jest, že se jinak stavěti nemohl, an stojí na dlouhé a úzké skalnaté ostrožně; zakladatel tudíž stavbu přirozené poloze přizpůsoboval. Z těch příčin se také později nic přistavovati nemohlo. Zvláštností kostela tohoto vzácnou jest ukončení kůru do trojhranu (jako v kostelíku Lounském). Při velkém oltáři na straně epištolní jest rozvěrací oltář pěkného a starožitného díla, v němž uprostřed vyřezán obraz Matky Boží a sv. Josefa. Na křídlech po stranách jsou vyřezány čtyři obrazy, které se podlé pověsti k pánům ze

Strakonic vztahují. V levo dole jest narození, v pravo nahoře muž klečící, jemuž anděl podává list spečetěný, dole týž muž s manželkou svou se loučící (15. století). Na pravé straně jest oltář s obrazem Panny Marie Vítězné z r. 1650 a po stěnách erby velkých převorů za dob posledních.

Vypravuje Beckovský ve své Poselkyni (II. 3 556), že v témž kostele jest jáma dosti prostranná k věčné památce, že na tom místě jedna paní do pekelné propasti se propadla. Ta prý k potupě Boha davši sobě z nejbělejší mouky napéci poloviční obuvi s ní do kostela přišla, a když na to místo vstoupila a rouhavou poklonu učinila, hned přede vším lidem ji země pozřela. Nad tou jamou prý stojí oltář, na kterém všechny věci vlhnou od velké vlhkosti.

Vedlé kostela k západní straně jest prvotní *komenda*, nyní síň kostelní (atrium), pěkná památka minulých věků. V síni do čtverhranu založené objeveny staré malby, když omítka s nich opršela. Obrazy ty jsou z rozličných dob, nejsou proto pravidelně spořádány a také stejných rozměrů. Malovány jsou na ležatých pruzích po všech čtyřech chodbách, tak že jsou dvoje i troje nad sebou a postavy poloviční životní velikosti. Většinou pocházejí z druhé polovice 14. století. Některé, jako Zvěstování a Ukřižování, se opakují, některé již docela vybledly; nejlépe se zachovaly malby na severní a jižní straně. Nelze o nich mnoho říci, poněvadž jsou kusé a někde zastaveny buď sochou neb oltářem. Tolik ovšem znáti jest, že jsou postavy bez života a rázu jednotvárného. Tak na př. má Spasitel vždy pozdviženou pravici, ženy při hrobě zdvihají vždy ruce s roztaženými prsty a jsou stejných tváří. To a takové bylo ve středověku zvykem, který se nepřekročoval, dokud se umění schválně přirozeného vzdalovalo.

V západní chodbě jest překrásný portál v ušlechtilém, krásném slohu romanském, kterým se vstupuje do bývalé *kapitoly* a Svatojirské kaple, zvenčí neporušené, ale uvnitř zohyzděné. Teď je tu Boží hrob.

Strakonice bývaly sídlem mocného a bohatýrského rodu, který býval v kraji Prachenském prvním a na štítě nosíval znamení střely. Předek jich Bavor měl statky na Moravě, kteréž daroval okolo r. 1167 klášteru Litomyšlskému kromě jediného, který dal synovi svému Dluhomilovi. Tento Dluhomil jest bezpochyby týž, který se r. 1211 jako otec Bavorův připomíná. *Bavor* pak v pamětech nazývá se prvním, protože moc svého rodu založil. On zajisté byv v letech 1208—1224 komorníkem práva Olomouckého, dostal do své moci krajskou vládu v Prachensku (jak smýšlíme), a tím opanoval velké statky knížecí a opravu nad lidem mnohým, tak že dům svůj domem knížecím nazývati směl. Nakloněn byl velkou láskou k řádu *křižovníků sv. Jana* nebo *Svatomářským*, kteří měli přední svou komendu u sv. Maří pod řetězem v Praze a tehda za mořem proti nepříteli křesťanstva pracovali.

Bolemila, manželka jeho, darovala jim r. 1225 šest vesnic v okolí nynějších Svijan. Konečně se i odhodlal Bavor při domě svém ve Strakonicích mezi Otavou a Volynkou postaveném a vodním příkopem obehnaném komendu založiti. Z též příčiny daroval jim kostel farní ve Strakonicích a část dvoru svého (východní kus nynějšího zámku) a osm vesnic v okolí, k nimž nábožná jeho manželka (tuším druhá) tři vesnice přidala. Brzo potom začato se stavbou komendy, kapitoly a kaple. Bavor stav se pak r. 1253 purkrabí na Zvíkově a r. 1254 nejvyšším komorníkem království, zemřel r. 1260 u vysokém věku. [1]) Řád měl tedy darováním rodiny této základ tří komend, totiž Dubské, Strakonické a Manětínské, poněvadž r. 1253 čtyři vesnice na Plzeňsku od Bavora přikoupil. Mimo to usazen byl řád také v Horažďovicích, kdež mu Bavor kostel a pět městišť domovních daroval.

Ač se připomínají synové Bavorovi, přece nám znám jest jediný *Bavor II.*, jenž se od r. 1220 s otcem svým připomíná. Křižovníkům potvrdil předešlá darování, a jak se zdá, také rozhojnil; zdá se tak proto, poněvadž za syna jeho vyskytují se v držení hojných statkův, o nichž nelze říci, jakým způsobem jich nabyli. V letech 1277—1279 byl nejvyšším maršálkem království Českého, a za manželku měl Anéžku, pobočni dceru krále Přemysla. Smrt jeho následovala před r. 1279 anebo nedlouho před tím. Syny zůstavil tři, *Bavora III.*, *Mikuláše* a *Viléma.*

Bavor III. do rozdělení s bratřími svými spravoval všechny statky otcovské, byl od r. 1289 purkrabí na Zvíkově a r. 1298 obdařil kostel Horažďovský. Když král Rudolf r. 1307 město jeho Horažďovice obléhal, snad byl již s bratřími dílný, jistě však to bylo r. 1308. Pokud usouditi můžeme z nedostatečných zpráv, dostal Bavor za díl Bavorov, pozdější své sídlo, s několika vesnicemi, horu Pracheň s vesnicemi a Horažďovici městem, hrad Pořešín s vesnicemi, který zaměnil za Vítějovice sobě příležitější, dvě vsi u Strakonic, pět vesnic u kláštera Korunského a zboží Píčinské u Příbramě. Mikuláš dostal Blatnou a Vilém Strakonice. Zdali a proč díly těchto obou byly menší, neumíme udati. Vilém uvázav se v díl svůj, r. 1315 ustanoven od bratra Bavora za dědice, kdyby bez dědiců přirozených zemříti měl. Když pak se to r. 1317 stalo, zdědil všechna zboží Bavorova kromě těch, která darována byla od

[1]) Toto a následující podlé Regest I.—IV. a arch. Svatomářského, jehož se v pozdějším nedokládáme.

něho klášteru Korunskému. Ochotně tedy r. 1318 témuž klášteru darování předešlá potvrdil. Když jej také Mikuláš, převor Strakonický, za podobné potvrzení prosil, učinil tak. Podlé toho držel řád polovici hradu (buď druhým nebo třetím Bavorem aneb oběma postaveného) s kostelem sv. Vojtěcha od brány u kuchyně panské (t. j. druhého průjezdu) až ke věži nad branou k městu, desátky rozmanité, mlýny, drahně vesnic v okolí Strakonic, zboží Ždikovské pod lesem a co všechno k faře Horažďovské patřilo. Na tom však nepřestav zboží téhož řádu následujícími darováními rozhojnil, což pominemе mlčením.

V neznámých půtkách podařilo se Vilémovi r. 1319, že nepřítele svého Alberta ze Sonšteina na hradě v Petrovicích jal a do vězení v Strakonicích zavedl. Propustil jej toliko na výminku, že mu bude s pěti ozbrojenými a dvěma střelci na šesti výpravách sloužiti. Dětí nemaje donucen byl od krále Jana, aby mu všecko svoje panství zapsal, přece však si ponechal svobodu, aby mohl z něho deset vesnic zadarovati. První z nich, jménem Kuřimany, daroval r 1327 komendě Strakonické. Král jej potom povolal do soudu zemského, na němž v letech 1343—1356 sedal. Od r. 1336 byl s Petrem z Rožemberka v nevoli, ale smíření nastalo, když Vilém r. 1344 Markétu ze Šternberka, neteř Petrovu, za manželku pojal. [1]) Přečkav krále Jana živobytím, zase zapsal nástupci jeho králi Karlovi všechno jmění své, vymíniv si toliko 16 hřiven platu, které mínil zadarovati na spasení duše své. Proto také bylo potřeba (r. 1357) královského povolení, když Vilém přenechal strýci svému Baškovi Blatenskému právo, aby si mohl dvě vesnice zastavené vyplatiti, které Vilémovi patřívaly.

Asi v tu dobu město Strakonice velikým ohněm vyhořelo. Spálen byl také dům s krámy chlebnými a na sukno a plátno, který patříval ke komendě zdejší a jsa na rynku volnému pohybování překážel. Obec tedy ráda darovala komendě za to prázdné místo jiné místo, kde i jiní ještě řemeslníci krámy míti mohli, což vše Vilém (r. 1358) ihned potvrdil. Léta 1359 připomíná se ještě jako svědek, ale zemřel nedlouho potom. Zboží jeho měla spadnouti na krále podlé smluv předešlých, ale ani s jedním se tak nestalo. Bělčice a některé jiné statky zůstaly vdově Markétě, ostatek, totiž Horažďovice a Strakonice, dostaly se pánům ze Strakonic pošlosti Blatenské. Zdali je vysoudili nebo z milosti královské obdrželi, není nám známo.

Bavor IV. nebo *Bašek,* podlé zdání našeho syn Mikulášův, pustil bratru Vilémovi Blatnou a sám se uvázal v Strakonice Od něho obdržela obec Strakonická první svou výsadu. Léta 1367 totiž obec vysadil týmž právem, kterého požívali Horažďovští od dávných let. Vymínil si platy z domův a pivovárství, ale slíbil, že nebudou polnosti nikdy přeměřovány na vytloukání větších platů. Také potvrdil téhož roku křižovníkům Svatomářským vesnice Klínovice a Podole, které jim byl Vilém posledním svým pořízením odkázal. Přes to jej křižovníci nemilovali nazývajíce jej pánem bezbožným, poněvadž jsa chudším než předešlí pánové užitky své si zvětšovati hleděl. Nacházíme jej naposled r. 1380 jako pána podacího kostela Prachenského. [2])

V držení Strakonic následoval po něm *Zdeněk z Rožmitála,* jenž pocházel, tušim, po matce z rodu pánů Strakonic a proto jim ujcoval. Zdali poroučel na Strakonicích jako pán dědičný nebo jako poručník, nelze již uhodnouti. Léta 1382 dovolil Markoltovi, komturovi v Strakonicích, aby nově založeným rybníkem na Holi zatopiti mohl dvoje pole sousedů Strakonických, ovšem proti náhradě. Když tehda obyvatelé města Kašperských hor vkročili do lesů řádu Svatomářského na Kvildách a jich se ujímali, nařízen byl Zdeněk od krále Václava, aby věc tu vyšetřil a soudil. Našed měšťany vinnými, odsoudil je, aby komendě Strakonické půl hřivny zlata pokuty zaplatili (r. 1383).

Z někdy slavného a bohatého rodu pánů ze Strakonic žili ještě dva, *Jan* totiž, jenž se r. 1397 připomíná a jeda přes Arlberg do knihy bratrstva sv. Kryštofa se zapsal, jako Jan von Strolenburg, [3]) a *Břeněk.* Čí synové byli a zdali byli bratří, není nám známo. O Břeňkovi, jenž byl pánem na Prachni a Blatné v letech 1394—1404, ani nevíme, jestli byl také pánem na Strakonicích. Že tak bylo, jediné by nasvědčovalo to, že se r. 1395 ujímal podací kostelního v Radomyšli. Měl-li však Strakonice, jistě je potom prodal. Na počátku 15. století držel zbytek někdy velikého panství, totiž půl hradu, městečko Strakonice a co ještě k tomu patřilo, *Vykéř z Jenišovic.* Když tento r. 1402 statek ten prodati mínil, velice se vynasnažil *Jindřich z Hradce,* nejvyšší převor, aby jej koupil pro řád Svatomářský. Peněz k tomu potřebných opatřil si tak, že hojně všelijakých statků řádu rozzastavil. Papež Bonifác potvrdil to koupení r. 1402 dne 12. prosince. Léta 1404 dne 15. prosince také Jindřich s konventem svobody obce Strakonické potvrdil. [4]) Od té doby zůstal řád v nepřetržitém držení Strakonic.

Řád pokládán byl od polovice 14. století za držitele polovice hradu. Dokud žili mocní Bavorové, vždy se jim komenda zdejší podřizovala jako svým vrchním. Komendu spravovali napřed převorové,

[1]) Reg. Vatikanská. [2]) Střízek byl u něho purkrabí r. 1378 (Acta jud.). [3]) Arch. český I. 140, časopis Adler r. 1875 [4]) Arch. obecní.

totiž Valter (r. 1274), Verenbert (r. 1303), Jetřich, jenž přikoupil ves Zborovice, Jindřich (l. 1316—1318), Mikuláš (r. 1318); Jindřich z Čelakovic (r. 1321), Kunrát (r. 1329), Jan (r. 1330), Matěj (r. 1337) přijímali dary od pánů ze Strakonic. Nástupcové jejich však dostávali také dary od okolních zemanův a kupovali statky. Od r. 1359 řídil klášter (jak se říkávalo) a jmění jeho Jakub komtur, maje k sobě podpřevora. Asi l. 1360 odstoupil a následoval Heřman, komtur (l. 1361—1368). Po jeho odstoupení nebylo tu komtura, nýbrž řídil dům v letech 1372—1374 Jan Písař převor, maje k sobě kromě podpřevora devět kněží, jáhna, podjáhna a čtyři rytíře. Příjmy domu nebo komendy byly znamenité a činily nad 200 kop, ale dům byl více v nouzi než v blahobytu. Neboť jednak se na čtrnácti dvořích, které dům měl, ani tolik nesklidilo, aby dům měl dostatek chleba, a kupovalo se proto obilí, jednak byly výdaje větší než příjmy. Dům živil 114 lidí, kromě toho ve špitále 14 chudých, třikráte za týden poděloval všechny chudé, kteří přišli, chlebem, ani nedíc o slavnostech, kde ještě více dáváno. Kromě toho platili 36 kop pánu, na legáty papežské a právním zástupcům, 15 kop nejvyššímu mistru na potřeby zámořské a 16 kop na opravu kláštera a panství. Převor proto nucen byl půjčovati si peníze, jež hleděl v letech lepších spláceti.[1]) K povznesení hospodářství dosazen tedy r. 1375 zase komtur a osoba rytířského řádu, totiž Zdeněk ze Skuhrova, a Jan zůstal vedle něho převorem. Léta 1380 zase byl jen převor, totiž Heřman. Po něm následoval Markolt z Vrutice (l. 1382—1387), za něhož Jan byl převorem. Markolt byl ve velké lásce u krále Vácslava, který r. 1386 přihlédaje k chudobě a útrapám domu, všechny lidi poddané jeho od berní a sbírek všelijakých osvobodil. Po něm následoval Mikuláš, komtur, jenž se v letech 1392 a 1394 připomíná.

Po koupení druhé polovice ujal vše panství sám nejvyšší převor Jindřich z Hradce, ačkoli v důležitějších věcech bez přivolení převora a konventu neřídil. Jen v některých věcech rozhodoval Jakub převor s konventem sám, jako na př. pro darování učiněná v letech 1414 a 1417, pro něž se zavázali k věčným mším. Když pak Jindřich r. 1420 v bitvě u Sudoměře tak zle raněn byl, že do Prahy vezen býti nemohl a roku nedočkav zemřel, a když toho roku na jaře konvent Svatomářský v Praze spálen a křižovníci jeho rozplašeni, staly se Strakonice předním místem řádu a sídlem nejvyšších převorů. Žižka se sice pokoušel jednou o dobytí Strakonic, ale poněvadž se mu ubránili, zůstaly Strakonice i na dále katolickými.[2]) K udržení katolických řádů nemálo přispíval i *Vácslav z Michalovic*, v nově zvolený nejvyšší převor, jenž jsa horlivým vyznavačem víry katolické, se Zvíkovem takořka předvojem byl proti straně Táborské, která měla v moci Orlík, Písek a Vodňany.

Léta 1435 potvrdili Vácslav a Beneš převor s konventem měšťanům Strakonickým ve větším a menším městě (na pravém břehu Otavy) starobylé svobody, udělili jim právo, aby mohli o statcích svých říditi, obdarovali je právem měst Horažďovic a Starého města Pražského a přidali jim holou stráň. Za to obdrželi od obce 85 kop. Aby pak nepovstalo nedorozumění, vydal Vácslav r. 1451 nový list oběma městům, v nichž povinnosti měšťanův určitěji udal aneb i pozměnil.[3]) Přispěv r. 1434 s lidem svým, kterýž k Lipanům poslal, nemálo k vítězství strany panské, stal se r. 1440 hejtmanem kraje Prachenského a stoje věrně při Oldřichovi z Rožemberka, pomáhal mu v nekonečných půtkách jeho s jednotou Táborskou. Největší práce mu zavalena r. 1443, když Jaroš z Drahonic se proti němu pozdvihl, Vácslav jej válečně utkal a on našel ochrany u jednoty. Tentokráte Vácslav vzmužil se tak, že Vodňany oblehl. Město dobyto, mnozí měšťané zajati a odpraveni. I po učiněném míru sledoval činnost jednoty a přítele svého Krumlovského vystříhal, kdykoliv se dozvěděl o nějakých osnovách proti němu.

Že i dary na rod Rožemberský pamatoval a zase rád přijímal, již jednou jsme dolíčili (díl III. na str. 12.). Ve svých starostech se k němu utíkal a požaloval si, jako na př. r. 1448, dav si namluviti od šejdířů, že mu povědí o pokladech, kus hradu rozbořil, a přece nic nenašel. „Jáť hádačóm velmi děkuji," píše, „mnohoť sú mi dobrého učinili, připravili mě k veliké škodě, že sem jednak čtvrť věže kázal podlomiti a sklep velmi dobrý sem zkazil, ani pravili, že sú velici pokladi, ano nic nenie. Jsúť pokladači a jsúť žertéři, nerač, pane, o ně státi. A mého člověka chtěli oklamati o 3 kopy, Štěpána, a vždy pravili, že peniezi sú tu, kdež sú kopali, ano nic nebylo, an již měl penieze za ňadry a nalezl sám, kdež byl potratil a pochybil — — jáť bych je takové pokladače lidské kázal upáliti, aby viec lidí nepokládali."[4]) Větší ovšem nehoda mu způsobena r. 1442, když více než polovice města vyhořela.[5])

Po smrti Menharta z Hradce (r. 1449) strana Oldřichova upevnila se znova. Dne 6. února sešli se páni strany této u Vácslava ve Strakonicích a tu pobyvše tři dni, učinili mezi sebou zápis jednoty, která se odtud nazývala Strakonickou. Ale jednota ta dobře vidouc, že by nezvítězila nad většinou národa, přece si jen hleděla později námluv a smíření. Vácslav se konce ani nedočkal, an r. 1451

[1]) Zasedání kr společ. nauk 1877, 9 dubna. [2]) Popravčí kniha pánů z Rožemberka. [3]) Archiv obecní. [4]) Archiv Třeboňský. [5]) Paprocký o st. měst. 242.

Zámek Strakonický.

dne 25. srpna po dlouhých nemocech na hradě Strakonickém zemřel. Za něho byl Jan Koc z Dobrše r. 1426 purkrabí.

Vácslavovým nástupcem byl *Jošt z Rožemberka*, pán v mnohém ohledu znamenitý, postavy vysoké a hrubé, kostnatý a tlustý pospolu, ale ducha výtečného, přítel nauk, mysli bystré a vůle rázné, později za biskupa Vratislavského volený.[1]) Uvázav se ve zboží Strakonické, nalezl tu mnohé dluhy a s obtížením je podstoupil. Velká část zboží n. řádu patřících od r. 1436 byla rozzastavena. Proto král Ladislav dal r. 1454 Joštovi dovolení, aby mohl zboží taková vyvazovati, ale poněvadž to pro chudobu řádu nešlo, dovolil král Jiří, aby mohl od panství Strakonického do 1300 kop zůstaviti. Jošt také držel tehda k Strakonicům zboží Volynské, které k proboštství Pražskému patřívalo. Léta 1461 potvrdil s Řehořem, převorem, a konventem svobody obce Strakonické.[2]) Když se nepokojné panstvo r. 1465 proti králi Jiříkovi bouřilo, přišel Jošt z Vratislavě do Čech a měl s nimi několik sjezdů ve Strakonicích a v Krumlově. Poněvadž byl katolík horlivý a jako první osoba mezi nespokojeným panstvem požíval velké vážnosti, pokládán v Čechách za předního strůjce všech bouří, které potom následovaly. Ale v pravdě bojoval proti boji novému, znaje dobře moc druhé strany a boje se větší ještě záhuby církve. Vlastním původem a strůjcem pověstné jednoty Zelenohorské proti králi učiněné byl Zdeněk ze Šternberka (r. 1465). Jošt sice se zapsal také v jednotu, ale mírnil vášně, aby nepřišlo k odboji, radil spíše k obraně než k útoku. Když však i papež se postavil proti králi, nedala se již jednota držeti a přišlo k válce (r. 1467). Jedno vojsko královské posláno do Prachenska, kdež Frymburk, Žihobce a Mladějovice opanovány. Žalostně oznamoval Jošt legátu papežskému, že podlé zpráv purkrabě Strakonického nemožné jest zachovati to, co má v Čechách, a poněvadž přese všechnu žádosť nedostali od Zdeňka pomoci (an sám na všech hradech svých byl sevřen), že jen v míli okolí Strakonic má několik nepřátel, které král přinutil přistoupiti k jeho straně,[3]) když věci tam došly, kde je Jošt míti nechtěl. Vstoupil proto s králem v řádný mír, ale nežli mohlo dojíti k ukonejšení myslí, zemřel dne 13. prosince r. 1467 na zámku Nisském.

Po krátkém prý převorování Zdeňka z Valdšteina volen na velké převorství r. 1468 *Jan ze Švamberka.*[4]) I tento nebyl zaslepený stranník zvláště od té doby, co král Jiří zemřel. Kromě něho bylo v okolí mnoho pánů strany obojí, kteří si míru přáli, a ti mluvili s Janem chtíce se o velikonočním hodu (14. dubna r. 1471) na Strakonicích sjeti. K nějakému sjezdu pak téhož roku došlo. Smířili se tu Lev Blatenský a Kocovský Horažďovský; tu smlouvu vzavše a držíce se za ruku, šli spolu na malvazí. Ale pro smířlivou mysl Janovu poručil legát papežský administratoru arcibiskupství, aby Jana klel, proti němu klatbu postavil a sůl, železo a jiné potřeby jim propustiti nedal.[5]) Proti tomu král Vladislav, jehož poslušenství Jan podnikl, udělil mu (r. 1472, 11. února) důležitou výsadu, že zboží řádu nesmějí býti od krále zastavována. Obyvatelům městečka Radomyšle obnovil Jan r. 1483 výsady, které jim od nepřátelské posádky z Horažďovic byly spáleny, zejména právo zákupné; Strakonickým vysadil v radní dům dům Zdeborovský, který byli koupili, dovolil, aby v něm měli sklad soli, též připověděl, že v Bezděkově a Žabokrcích nebude pivo na prodej vařeno, nýbrž jen k potřebě domácí vrchnosti.[6]) Léta 1498 obdržel dovolení královské, aby za tří let zboží zastavená, daleko odsedlá a Strakonicům nepřísedítá mohl dědičně odprodávati a jiná bližší za ně přikupovávati. Strakonickým daroval pro mnohé škody jich, zvláště povodně, r. 1509 luh pod rybníkem Trnovcem, potvrdil jim r. 1512 svobody strany popravy, tak aby mistru popravnímu od popravy placení prázdni byli, nýbrž pán na sebe takové placení přijal, aby si rychtáře sami volili, piva stará a bílá vařili, „při kterýchž by oni měšťané a obec zůstati mohli.“[7]) Obyvatelům Radomyšle pak (r. 1516) milosť učinil, že obtížení odúmrtí s nich sňal a jim právo dal o statcích říditi.[8]) O poměru pána k lidem svým na zámku budiž ještě toto dodáno: Když asi r. 1510 v Strakonicích hořelo, tu pán zavolal: „Kryštofe, vstaň a pohleď, kde to hoří!“ Pán pak za ním vstal a šli do hořejší komory, ale tu nemohli znáti, kde hoří neb u koho. Potom šel pán do čelední světnice, a když tu neviděl nic, na pavlač, kde hlásní sedali, ptaje se: „Medle, kde to hoří neb u koho?“ I pověděl Bernart Stomír z Tětětic: „Tak, pane milý, hoří stodola Vojtova.“[9]) Jan zemřel r. 1516.

Nástupce jeho *Jan z Rožemberka* daroval r. 1521 dvorec panský před zámkem na Bezděkově Janovi Vácovskému v právo zákupné a proti jistým povinnostem.[10]) Po jeho smrti († r. 1532) stal se nejvyšším převorem *Jan z Vartemberka.* Týž obdařil r. 1538 Strakonické, aby nešla apelace od nich do

[1]) Připomíná se jako nejvyšší převor již r. 1452. (Arch. Třeboňský.) [2]) Za něho tu byli purkrabími r. 1457 Olkmar z Neznašov, r. 1459 Miroš z Vochova (DD. 61. str. 461), v letech 1461 a 1467 zase Olkmar. Tohoto zajímavé pořízení poslední z r. 1482 jest v arch. Svatomářském. Kromě purkrabě byl hejtman (r. 1467 Zdebor z Babčic a Smil z Hodějova. — Viz Arch. č. VII. díl [3]) Palackého děje, téhož urk. Beitr 477 [4]) Rkps. I. E 40, bibl. Praž. f. 176. [5]) Arch. č V. 318, 333. Jan z Kraselova byl v letech 1483 a 1484 purkrabí (Arch. Netolický a Paprocký o st. pan. 391.) V letech 1499—1503 následoval Alexander z Buzic (Březan). [6]) Cabreum na zámku Strakonickém, arch. obecní. [7]) Arch. č. VI. 574. [8]) Cabreum, arch. musejní a obecní. [9]) Reg. kom. soudu. [10]) Purkrabí byl r. 1529 Jan Buzický z Buzic (Reg. kom. soudu.)

Horažďovic a odtud do Starého města Pražského, nýbrž hned do Prahy, dovolil jim volně se vyprodávati, slíbil, že úřad nebude již úředník obnovovati, než pán životně, a zbavil je robot pomocných (sena hrabání, na zámek přivezení, ryb z rybníků do sádek a dříví z lesů vození). Za ty milosti vyplatili Strakoničtí ves Zborovice Zadní, kterou byl řád pro dělání rybníků zastavil.[1]) Lidem v Babinech potvrdil (r. 1541) starou výsadu z r. 1379, kteráž jim byla shořela.[2])

Když Jan r. 1542 dne 10. ledna zemřel, zvolen na nejvyšší převorství *Zbyněk Berka z Dubé* a z rozkazu králova na Strakonice uveden, ale teprve r. 1545 v lednu potvrzen.[3]) Týž potvrdil r. 1547 svobody městečka Radomyšle[4]) a zemřel r. 1554 dne 22. dubna. Z rozkázání králova uveden na Strakonice *Vácslav Zajíc z Hazemburka* a r. 1555 potvrzen.[5]) Týž založil r. 1569 podrobný urbář panství Strakonického a Varvažovského, který se posud na zámku chová. Léta 1576 potvrdil všechny svobody města, ustanovil řád strany krčem a piva vaření a ustanovil, aby lidé z panství obilí, máslo a j. jinam na trh nevozili než jen do Strakonic. Vláda jeho byla dlouhá, ale kromě toho, co již řečeno, velké změny se za něho nestávaly. K malému poznání tehdejší doby stůj zde následující list:

Urozenému pánu panu Vácslavovi Zajícovi z Hazmburku a na Strakonicích, dědičnému truksasu království Českého a nejvyššímu mistru též převorství Českého, příteli našemu milému!

Urozený pane! příteli náš zvláště milý! Od Pána Boha bychom Vám zdraví i jiného všeho dobrého s pravou věrou přáli. Oznamujem vám, že jsou na nás vznesli přátelé naši páni z Říčan, kterak by bratr jich, kterýž kometorem a pod správú Vaší byl, teď času nedávno pominulého sa v tažení polním proti nepříteli všeho křesťanstva, Turku, umříti jměl a po sobě že jest něco dluhů zanechal, za kteréžto oni bratří sou se rukojmě z lásky postavili. I poněvadž týž dluhy jest nebožtík zdělal pro potřebu zákona a kuntorství svého, v kterémž jest dobře hospodařil, a i některeych důchodův k němu se doscudil, načež mu nemaley náklad šel, k tomu sa při dvoře JMC. slavné a svaté paměti do Malty jezdíc i také do tažení se vypravíc, nemálo jest utratiti musil, a teď nyní v tomto tažení proti nepříteli Turku život svůj dokonal, i poněvadž oni bratří jeho, jakž svrchu dotčeno, za něho sou z lásky slíbili, vidí se nám, že spravedlivě z téhož rukojemství mají vyvazeni býti. A protož, náš zvláště miley pane příteli, Vám toto psaní činíme a za ně se k Vám přimlouváme a za to žádáme, že to tak opatříte, aby oni o to těžkosť neměli a nenesli, nýbrž ten, kdož též kuntorství potomně držeti bude, aby ty dluhy na sebe vzal a zaplatil. Té jsme naděje k Vám, vidouce věc slušnú a spravedlivú beyti, i také na tuto přímluvu naši, že se v tom přátelsky k nim okážete. A oni se Vám toho všeho, což tak pro ně učiníte, odsluhovati a my přátelsky odplacovati budeme. S tím milosť Pána Boha rač beyti s námi. Dáno na hradě Pražském při soudu zemském v sobotu po sv. Lukáši l. P. 1565.

Páni a vladyky, úředníci a soudce zemští království Českého nyní na hradě Pražském při soudu zemském pospolu shromáždění.[6])

Po Vácslavovi, který r. 1578 zemřel, následoval v nejvyšším převorství *Kryštof z Vartemberka.* V Strakonicích bývalo za něho někdy bouřlivo. Bohuslav mladší Kořenský r. 1587 před domem Zlatníkovým, kudy se k mostu jelo, Oldřicha Vejmana, služebníka domu Strakonického, s kordem dobytým honil a okrvavil. Něco později Bohuslav a bratr jeho Ctibor na Žabokrcích před zámkem ve dvě hodiny na noc (tedy z večera) Pavla Zoubka, ševce, honili a zranili. V pondělí potom sedíce na zábradlí mostu, který byl přes řeku, výskali, a když v tom spatřili Vejmana, zase ho honili až na místo, kde se z mostu zděného od zámku scházelo, a jej ranili.[7]) Petr Řepický ze Sudoměře, který v městě přebýval, nutkal se r. 1599 na Jana Vršovského z Těšetín, jenž byl panství purkrabě.[8]) Nadával mu viselcův a p., sám však slyšeti musil od Fabiana Jáchyma Sekerky velkou pohanu, když k němu mluvil: „Petře! tvoje manželka, Pánu Bohu přísahám, má vícejí některý věci plátné, co je nebožka paní mátě v té truhle, která tu u lože stála, měla a ona to pobrala a pokradla i jiné věci, což jí nikdy nenáleželo, a ty jsi jí v tom pomáhal; teď na to Pánu Bohu přísahám, že to musí hroznou přísahou spraviti, a to, co jest pokradla, s hanbou navracovati nebo duši zavésti.“[9]) Ale ani Fabian ani někteří jiní rytíři, kteří do Strakonic přicházeli nebo tu bydlívali, nebyli bez úhony. Když byl Ladislav Řesanský r. 1601 u bratra svého ve Veselí, takto k němu mluvil: „Frydryše, co se chceš ženiti? Slyším, že sobě chceš vzíti pannu Anýžku Sekerkovnu, sestru toho Fabiana Jáchyma, zloděje.“ Zase pak Fabian Jindřicha Skalického ze Skalice obviňoval, že na Strakonicích peníze pobral a že se jak živ šelmovsky a lehkomyslně choval.[10])

---

[1]) Arch. obecní. [2]) Cabreum. [3]) Reg. královská ve Vídni. [4]) Cabreum. [5]) Reg. královská ve Vídni. Purkrabí byl r. 1558 Bohuslav Ojíř z Očedělic, správcem r. 1579 Vácslav z Běšin (Reg. kom. soudu.) [6]) DZm. 125. H 9. [7]) Reg. kom. soudu. [8]) DZm. 72. C 14. [9]) DZm. 37. F 29. [10]) DZm. 37. A 19, 144. J 26. Purkrabí byl r. 1604 Zikmund Kokeš Maleninský z Malenina. (Reg. král.)

Když Kryštof z Vartemberka r. 1590 zemřel, stal se nejvyšším převorem *Matouš Děpolt z Lobkovic.* Týž dočkal se povstání r. 1618 a následující války, ve které Strakoničtí velice zkoušeli, jsouce pleněni od obojí strany. Stavové pod obojí chtěli Strakonice r. 1619 obsaditi, ale císařští je předešli a drželi je v moci až do 13. prosince; tehda nejvyšší Štref dostal úmluvou zámek a město a pod moc krále Bedřicha je uvedl. Při těch válečných bojích r. 1619 zámek s konventem vytlučen a zpuštěn a kněží rozehnáni, tak že do r. 1666 kněze při kostele nebylo.[1]) Strany panství brzo po nastoupení Matouše Děpolta učiněna smlouva s císařem Rudolfem, že po smrti Matoušově má býti králi Českému přivlastněno. Ale Bedřich falckrabě panství to již r. 1620, ještě za živobytí nejvyššího převora, bez dané k tomu

Věž »Rumpál« ve Strakonicích.

příčiny a bez provinění ke královské komoře přivlastnil, když stavové se duchovních statkův ujímali. Z té příčiny Kryštof z Nostic, komtur Strakonický, vznesl na nejvyšší úředníky, že převorství není duchovenstvím, nýbrž svobodné, na onen čas pro snadnější osob panských a rytířských vychování řádu nadané, a prosil, aby tomu přivlastnění místa nedali.[2]) Ale na podzim téhož roku opanovali císařští Strakonice, a tím starý pořádek obnoven.

Po smrti Matoušově († r. 1620) následovali v nejvyšším převorství dva páni beze všeho významu. Mnohem důležitější byl *Vilém Vratislav z Mitrovic*, jenž se stal r. 1626 nejvyšším převorem a svou usilovností řád a jmění jeho zase povznesl. Strakonické, kteří byli z části pod obojí, k tomu přivedl, že se s ním všichni ve víře srovnali. I potvrdil jim pak všechny svobody, jen čtyři krčmy si vymínil, aby do nich piva zámecká vystavoval, ale r. 1636 dal obci ujištění, že po smrti jeho se tam budou zase městská piva vystavovati.[3]) Nástupce jeho *Rudolf* hrabě *Kolloredo* (l. 1637—1657) potvrdil r. 1645 svobody

[1]) Skála III. 413. Cabreum. [2]) Skála IV. 89, 91, 276, 307. [3]) Archiv musejní.

Strakonický hrad.

města, které bylo r. 1641 velkou škodu od nepřítele trpělo. Týž a jeho nástupcové oblíbili si zase Pražskou komendu za své sídlo, tak že v Strakonicích obyčejně jen komtur zůstával; proto také nejvyšší převorství nemělo pro Strakonice toho významu, jako míval. Páni odcizovali se svým poddaným, které pokládali za pouhý zdroj příjmů. *František* hrabě *Vratislav* (l. 1666—1684), když se stal r. 1666 nejvyšším převorem, chtěl od obce a úřadu míti, aby mu poddanosť přísahali jako rabové. Když v tom za ušetření žádali a sebe omlouvali, že proti svobodám svým se k takové nebývalé věci zavazovati nemohou, dal celý úřad a celou obec vězením zámeckým tak dlouho kárati, až se všichni vystřídali. Drželi se však tak statečně, že s přísahy sešlo. Také následující nejvyšší převor *Ferdinand Ludvík Libšteinský* z *Kolovrat* (l. 1684—1707) donucoval je k přísaze vězením zámeckým, které devatenáct neděl trvalo, ale od císaře samého zrušeno bylo.[1]) Nejvyšší převor *Ferdinand Leopold Dubský* z *Třebomyslic* (l. 1714—1721) vystavěl r. 1715 tak zvanou residenci nebo byt nejvyššího převora, a *Václav Jáchym Čejka* z *Olbramovic* († r. 1754) ji r. 1745 obnovil. Poněvadž pak v levo od vjezdu domek stával, v němž pekař bydlil, a tak nebezpečí zámku hrozilo, nejvyšší převor *Emanuel Václav Krakovský* z *Kolovrat* († r. 1769) jej koupil, zbořiti dal a tak vyhlídku získal. Od té doby se na zámku Strakonickém v hrubém nic nezměnilo.

Věž Jelenka ve Strakonicích.

Strakonický zámek od strany západní.

TVRZE V OKOLÍ STRAKONIC.

SLANÍK.

Od Strakonic východně nad Otavou rozložena jest po stráni ves Slaník. Na pahrbku nad samým Slaníkem, kde stojí boží muka, stávala tvrz, po níž není ani památky a známek opevnění, ač znáti ještě, že povrch byl uměle urovnán. Pod tím jest dvůr. Starší tvrz byla ve vsi. Slaníku se říkalo prvotně *Dvořec.* Poprvé se připomíná r. 1359, když jest řeč o mlýnu zdejším, který patříval ke zboží Řepickému. *Předota*, jeden z Řepických, oddělil se, tušim, od bratří, vzav Dvořec za díl, a před r. 1372 tu, tušim, tvrz postavil [1]) Léta 1409 zavázal se *Zikmund ze Dvorce* faráři Řepickému dostatečné desátky dávati, začež mu zabezpečeno kromě obyčejného přisluhování, že bude míti lavici v kostele, pohřeb tudíž a že farář bude o svátcích lidi napomínati, aby se za něho modlili a o velkonocích placky nebo mazance světili. [3]) Král Vladislav povolil (r. 1476) *Markétě ze Dvorce*, vdané *Mirošové*, aby na místě tvrze, která stála ve vsi, postavila si tvrz na pahrbku, tak aby se již nejmenovala Dvořec, nýbrž *Slaník* (bezpochyby prvotní název pahrbku). Když manžel a dědic její *Miroš z Vochova* zemřel, daroval král Vladislav (r. 1505) všechny svrchky a nábytky „k zámku Slaníku", které by po něm byly zůstaly, k velkému převorství. Stalo se to, tušim, proto, že tvrz již před tím k velkému převorství prodána; neboť nacházíme, že velký převor r. 1509 se statkem Slanickým řídil. [1]) Nicméně zůstaly i potom tři dvory s mlýnem zvláštním statkem, který se dostal r. 1569 v držení Čestických, byv před tím příslušenstvím Blatné. [2])

[1]) Otavan II. č. 12.
[2]) Arch. Svatomářský.
[3]) Lib. erect. IX. G 7.

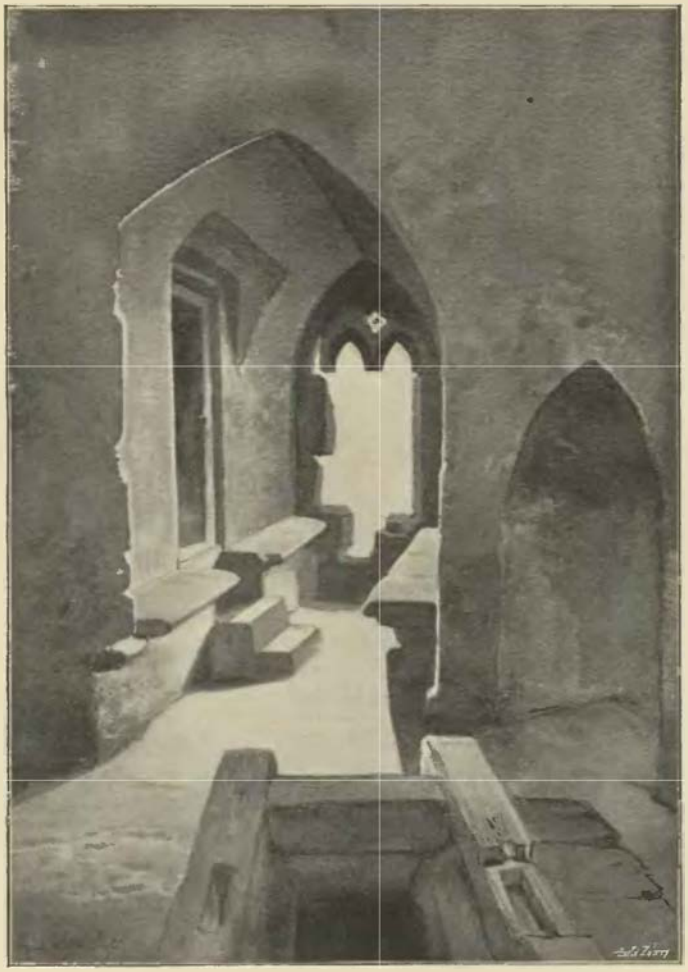
KOZLOV.

Ves Kozlov jest od Strakonic vzdálena a blíže k Horažďovicům u Hoštic. *Chval z Hoštic* odděliv se od otce Bohunka z Mladějovic, postavil si u Hoštic (po zdání našem) tvrz na Kozlově. Pak r. 1347 rozprodal 10 lánů svých dědin Hoštických lidem, čímž povstala ves Kozlov. Hned po založení nadal Chval vesnici tu znamenitými výsadami. *Vilém ze Želče* jsa l. 1398 v držení tvrze a vsi, přidal k tomu řeku, a konečně *Petr ze Želče* se synem svým Joštem popluží při tvrzi obyvatelům prodal i s tím místem, na kterém tvrz stála, a dovolil, aby tvrz mohli buď zbořiti nebo ji ke svému zisku poopraviti. Co se s tvrzí potom dálo, není známo; jen tolik jest jisto, že ves Kozlov r. 1454 oddána ke špitálu v Strakonicích. [3])

[1]) Arch. Svatomářský, Cabreum.
[2]) DZ. 16. K 1.
[3]) Listy o tom ve vsi Kozlově.

NĚMČICE.

Ve vsi Němčicích jihozápadně od Strakonic povstala tvrz teprve v pozdní době. Ve 14. a 15. století byla tu drobná sedění vladycká. O jednom z nich, Petrovi, jenž před r. 1406 zemřel, známo jest, že měl jen čtvrtinu dvoru poplužního.[1]) Do 16. století skoupeny statky ty a drženy r. 1544 k zámku Dobrši. Léta 1582 Němčice k Dobrši, ale zase odprodány. Koupil je od Františka Albrechta Chřepického *Jiří Frant. Věžník z Věžník.*[1]) Tento zemřel r. 1685 a Němčice spravovala potom Lidmila vdova jako poručnice.[2]) Syn Bernart Václav prodal Němčice r. 1696 Janovi Ignátovi Dlouhoveskému, proboštu kostela Pražského,[3]) jenž je ke Kraselovu přivtělil. V novější době sídlo statku přeneseno z Kraselova do Němčic, kdež povstal zámek z bývalé tvrze

V »Rumpále« Strakonickém.

daroval *Václav Koc z Dobrše* ves celou Němčice *Adamovi Chřepickému z Modliškovic,* jenž také r. 1594 některé vesnice přikoupil.[2]) Od něho nebo potomka jeho postavena tu tvrz. Po jeho smrti ujal Němčice syn *Václav,* který již před r. 1615 zemřel, zůstaviv dva syny. Mladší *Václav* ujal Němčice, ale poněvadž byly zadluženy, prodány mu r. 1629. Koupil je *Adam Chřepický z Madliškovic.*[3]) Když tento zemřel, zůstala po něm vdova Anna Kocova z Dobrše a šest dcer. Poněvadž nebylo lze statek děliti, prodán r. 1667 *Ctiborovi Václavovi Chřepickému z Madliškovic.* Několik let drženy

[1]) DD. 14. f. 116.
[2]) DZ. 21. L 17, 27. C 21
[3]) DZ. 296. N 26.

KRASELOV.

Nedaleko Němčic k severu jest starožitná ves Kraselov. Již ve 14. století byl tu farní kostel a tehda nebo potom tvrz. Léta 1356 seděl tu *Racek Mazanec z Kraselova,* jenž nosil na štítě dva klíče.[4]) Léta 1363 byli tu páni *Lipolt z Drasova, Chval* a panna *Stojslava.* Léta 1375 byl již Chval mrtev, zůstaviv vdovu Domaslavu, která tu ještě l. 1383 se sestrami bydlila. Lipolt

[1]) DZ. 316. P 23, 390. P 23.
[2]) DZ. 116. K 12.
[3]) DZ. 404 K 15.
[4]) Arch Svatomářský.

byl předkem *Kraselovských z Kraselova*, kteří na štítě půl koně nosili; později přibrali si kotouč a koně mívali jen za klénot. Po Lipoltovi následovali synové *Vojtěch* (r. 1383—1412), *Jan* (r. 1396 až 1415), *Lipolt* (1404—1418), *Hrdoň* a *Oldřich*, z nichž první tři purkrabovali na rozličných hradech Rožemberských a dostali se v držení hezkých zboží pozemských v jižních Čechách. Léta 1417 nacházíme je kromě Vojtěcha (snad již mrtvého) ve společném držení Kraselova.[1]

V 15. století rozvětvil se rod Kraselovských a jest nesnadno vývod jeho najisto postaviti. Zdá se, že Kraselov drželi *Jan Zikmuntička*, *Arlam* a *Lipolt*, synové Janovi, okolo r. 1430, a pak *Markvart* (syn Janův?) (r. 1466 atd.), jenž byl ženat s nábožnou Dorotou z Hobzí. Týž měl sedm synův, kteří žili na počátku 16. století. Nejdéle z nich žili *Václav*, *Zdeslav* a *Mikuláš*, kteří koupili Střelu a r. 1536 se o všechno svoje zboží podělili. Zdeslav dostal při tom za díl tvrz Kraselov s příkopem, dvorem a tvrz pustou Stradal s příslušenstvím. Zdeslav († r. 1543) zapsal Kraselov bratru svému Mikuláši, ale poněvadž tento téhož roku zemřel, uvázal se ve statek bratr Václav. Ten zemřel také brzo po tom, a tak se dostaly v držení Kraselova dcery jeho *Kateřina a Marjana.*[2] Ty připojily Kraselov na nějaký čas ke Střele a s ní se dostal v držení *Boubínských z Újezda.*[3]

[1] Lib. conf. [2] DZ. 4. G 16, 249. B 18. [3] Mezi tím připomíná se r. 1581 Jiří z Klenového jako pán na Kraselově (DZm. 126. E 26).

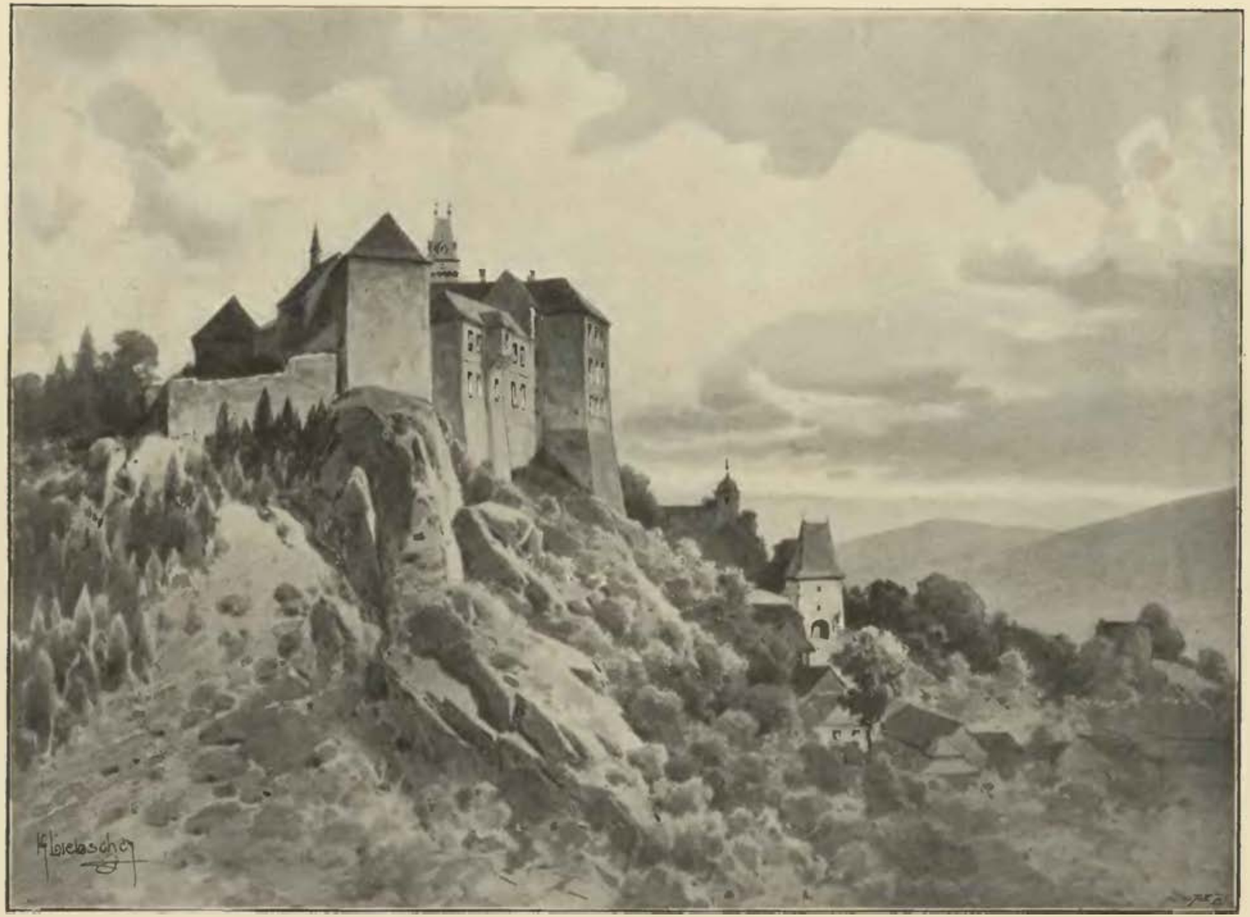
Při rozdělení dědictví Střelského na počátku 17. století dostal *Bohuslav Boubínský* Kraselov za svůj díl. Když pak týž po bitvě Bělohorské ze země ujel, zabrán Kraselov a prodán (r. 1623) *Václavovi Koutkovi Nečamskému z Minic.*[1] Tento založil mši při kostele zdejším a prodal Kraselov okolo l. 1629 *Václavovi Záborskému z Brloha.*[2] Manželka jeho rozená Dlouhoveská postavila oltář sv. Barbory v kostele zdejším. Když Václav okolo r. 1652 zemřel, zůstali po něm dva synové, *Adam Jiří* zletilý a Jindřich nezletilý. Onen opravil a obnovil kostel zdejší a prodal Kraselov (r. 1669) *Janovi Florentovi* svob. p. *z Brissiglu.*[3] Pak jej koupil l. 1678 *Jiří Haugvic z Biskupic* s manželkou a prodal jej rok po tom *Janovi Ignácovi Dlouhoveskému z Dlouhé vsi*, suffraganu a proboštu kostela Pražského.[4] Za těch dob byla tvrz zdejší, ač se v ní bydlívalo, tak sešlá, že ji Balbín ke zřícenině přirovnával.

Biskup Dlouhoveský zřídil z Kraselova a přikoupených Němčic a jiných drobných statků nápadní nebo svěřenský statek pro veškerý rod Dlouhoveských (r. 1701). K dědictví povolán napřed *Adam Josef Chanovský z Dlouhé vsi*, a když tento r. 1714 zemřel, následoval po něm bratr a potomstvo jeho. V držení jeho zůstává rod Dlouhoveských posud.

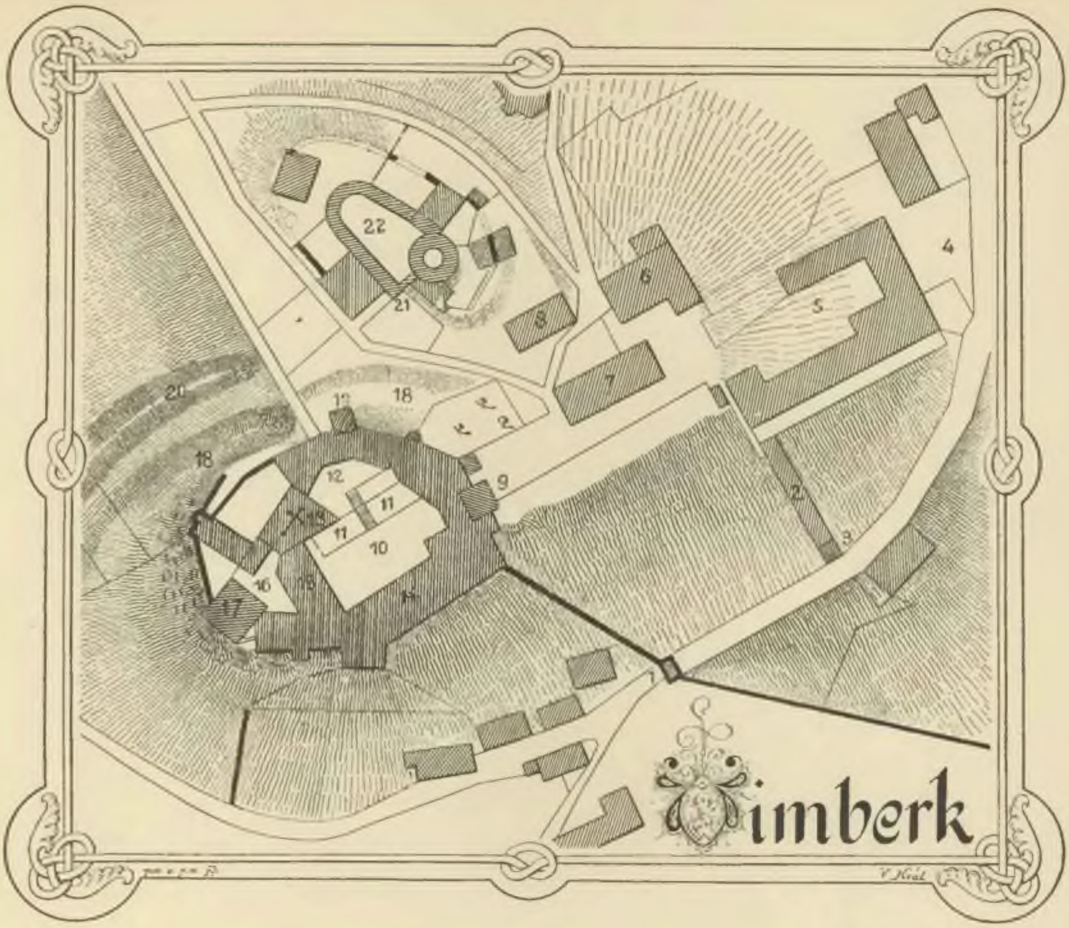
[1] Bílek, Děje konf.
[2] DZ. 143. M 2.
[3] DZ. 389. Q 2, Trajer, Diec. Bud.
[4] DZ. 393. Q 30, 394. J 3.

Západní brána ve Strakonicích.

Vimberk.

Plán hradu Vimberka.

Vysvětlení plánu: 1. městská brána; 2. galerie; 3. věž; 4. prostranství před zámkem, kdežto se sbíhají cesty z města a předměstí; 5. přední zámek; 6. byty; 7. konice; 8. kolny; 9. brána do zadního zámku; 10. přední dvůr; 11. tarasy; 12. vysoko položená část předního dvora; 13. kaple; 14. archiv; 15. stavení s kolonádou; 16. zadní dvůr; 17. Vlčkova věž; 18. první příkop; 19. někdejší věž; 20. druhý příkop; 21. brána do 22. Hrádku.

VIMBERK HRAD.

Znám jest vůbec Vimberk pro svou krásnou polohu, ale ozdobou města toho jest kromě starožitného kostela zámek na vysokém a skalnatém vrchu položený, jehož části dílem obnovené a bělostí se skvoucí, dílem rozrušené a zasmušilé, viděti jest teprve, když se k předměstí přijde. Z předměstí vede rovná cesta na zámek; jiná cesta vede z města, ale užívalo se jí za staré doby jen tehda, když se ze zámku do města nebo naopak jezdilo. Město totiž bylo k zámku přihrazeno tak, že ze strmé části hradiště vybíhaly dvě hradby a celé město obkličovaly. Hradba, z části ještě stojící, sesílena byla okrouhlými baštami, z nichž tři ještě stojí. Přijde-li se z města k *věži městské*, v níž bývala *brána* město od okršku zámeckého dělící, pozorovati lze ve vysoké hradbě v levo od brány branku; ta vede ke schodům v hrubosti zdi umístěným a jimi se přichází na věž nad branou se nacházející. Brána sama jest zvenčí do okrouhla drobným kamenem sklenuta. V průjezdě jen břevnovím pokrytém jsou tři výklenky, a nad ním byty chudiny. Uvnitř ke hradu jest brána ozdobněji veníři obložená, do končitého oblouku sklenutá; má jeden otvor pro kladku a vrata její zavírána bývala závorami, pro něž ještě díry zbyly. Zavírala se tedy proti straně zámecké, vlastně venkovské.

Skrze bránu přijde se na cestu nepříliš širokou, při níž nějaký kus dále v levo je štíhlá čtverhranatá *věž* se střechou, končitou makovicí a na ní orlicí, již lid chybně za pruskou vykládá. Stojí tato věž na konci *galerie*, která sem ze zámku vybíhá. Možná, že povstala z bývalé hradby, která se tu končila věží a u samé věže snad bývala branka, po níž nyní však není potuchy. Z obou stran té cesty až sem jsou zdi, ale bezpochyby nové. Také výše při cestě není známek po starých hradbách, a když se pak cesta zatočí k zámku, lze vstoupiti na prázdné prostranství, kdež se končí také druhá cesta z předměstí vedoucí.

Tvar hradiště nebo hory, na níž zámek stojí, jest takový, že na něm stály *předhradí* a *dva zadní hrady*, z nichž jeden (nynější zámek) více opevněn byl příkrými stráněmi na jižní a západní straně a kde byla rovina příkopy z části posud zachovanými, druhý jako hrádek samostatný dvojí hradbou.

Bývalé předhradí nebo nynější *přední zámek* obsahuje stavení moderní, v němž jsou většinou byty, pak konice a kolny. Také brána štukovím obložená svědčí asi o konci 17. nebo 18. století. Předním zámkem jde se hezky do kopce; na konci jeho jest v pravo východ k Hrádku, rovné je cesta k zadnímu zámku, jehož západní strana stojí na holé skále.

Brána zadního zámku nachází se ve spodku vysoké čtverhranaté věže, která je nyní obnovena a sedlovitou vysokou střechou přikryta, což jí velmi pěkně sluší. Brána sama štukovím obložená má ještě díry s kladkami, z čehož souditi lze, že příkop před ní se nacházející byl zasypán, a nápis 1620, poněvadž v tom roce byla zřízena, ovšem ve věži již dávno stojící. Starší než tato brána jest arkéř nad ní se nacházející a na třech krakorcích položený. Průjezd jest krátký a má novou úpravu. V pravo za průjezdem jest kancelář okresního zastupitelstva. Přijde se pak do zámeckého dvora, celkem nepravidelného základu. Povrch jeho v starých dobách bezpochyby byl nerovný, za pozdějších dob se to však napravilo zarovnáním, vydlážděním a podezděním. Tímto si vysvětlíme, proč jest část jeho rovna a jiná část umístěna jest na tarasech. Stavení při bráně a v pravo od ní má starší ráz, málo oken a nevelká okna. Jižní strana obsahuje stavení jednotvárné s pravidelnými okny, asi v 17. věku upravené; na straně západní jest stavení s kolonádou v přízemí a příchodem do zadního dvora; okna jsou veliká a pravidelná. Na kolonádě jest erb Kolovratský a nápis: Anno domini MDCXXIV (t. j. léta páně 1624) a nad erbem písmena I. N. Z. K. (t. j. Jáchym Novohradský z Kolovrat). V pravo na severozápadní straně jest stavení, mající vespod hrubé zdi, bezpochyby nějaké staré věžovaté stavení, v jehož horní části nachází se zámecká *kaple*. Dotčeným průjezdem přijde se na zadní dvorec. Tu jest v levo nevysoké stavení čili tak zvaná *Vlčkova věž* a přistaveno jest k ní schodiště, jímž se jedině může do horních místností přijíti. Nahoře jest velká světnice s několika okny a u těchto jsou vyplněná sedadla; jedno okno jest zazděno. Dole v té věži, kterou mají nyní za skladiště, jsou veníře z 15. věku. Vedlé věže jest hradba a vespod jest branka stará, ale v novější době upravená, jíž se přijde do šíje. V této nenašlo se nic jiného než staré železo; daleko v ni nelze jíti, poněvadž jest zasypána. Zmíniti se musíme ještě o zvláštnosti zadního zámku, totiž tak zvané *kapličce evangelistů*, místnosti klenuté se čtyřmi pruty ve svorník okrouhlý se sbíhajícími. Na svorníku jest erb Kolovratský a mezi pruty jsou dosti hrubé malby čtyř evangelistů. A také v zadním zámku, jenž dostal nynější svou úpravu po vyhoření l. 1857, nenajde se mnoho středověkého; nicméně to, co stojí a jak stojí, přece jen příchozího mile upoutá.

Hrádek, nacházející se na nejvyšším místě hradiště, zpevněn byl dvojími hradbami. Vnitřní velmi hrubé hradby připojují se ke hmotné okrouhlé věži, kteráž slove Bašta (německy u vzdělanců Hasenburg, ale mezi prostým lidem die Waschte). Hradby jsou místy ještě velmi vysoké, dílem však rozvaleny a sůženy vybíráním kamení. Venkovské hradby byly méně hrubé a obkličovaly Hrádek na všech stranách. Zbyly z nich dílem základy, dílem dosti vysoké zbytky, které lze v chalupách okolo přistavených vyhledati. Vedlé věže v levo jest starožitná *brána*, jejíž patníky jsou ve vzduchu, protože odkopána země, aby se mohl příkop před ní zasypati. Viděti na ní čtverhran k zapadání mostu jakož i díry, ve kterých se nacházely kladky. Sklenuta jest do končitého oblouku, obložena pěkně tesanými veníři a v čistě přitesaném výklenku nad branou jest erb Kaplířovský s křídlem, klénotem křídlem a přikryvadly ve slohu 15. věku.

Ve *věži* nebo *baště* v přízemi jest místnosť klenutá, do níž vchází se vraty veníři vroubenými, do půlkruhu sklenutými a jak se zdá velmi starými. Jsou-li tu hned od prvopočátku nebo později zasazeny, nesnadno rozhodnouti, poněvadž obojího jsou známky. Prvotnímu umístění nasvědčují také díry hned za vraty k zastrčení závory. V místnosti dolní zajímá klenutí, jehož čtyři pruty z nevelkých tesných kamenů složené sbíhají se ve čtverhranatý kámen, v němž jest okrouhlý svorník. Okno jest tu jediné malé. Do horních místností býval vchod ve výšce asi mezi prvním a druhým poschodím, jak by se řeklo podlé našich poměrův. Je to prostý vchod drobným kamenem sklenutý, nyní přístupný jen po řebříku. Za starých dob chodilo se k němu z blízké hradby po pavlači dřevěné. Nahoře jest prostora drnem porostlá, z níž viděti lze šest oken, jedno je do široka vylámáno, ostatní malá okna veníři obložená mají výklenky

hluboké. Kromě toho je tu viděti slepý výklenek a hezky vysoko nad trávníkem branku, k níž lze jen po řebříku přijíti. Tou se vkročí na schody ve hrubosti zdi umístěné, jimiž lze se dostati na horní kraj bašty.

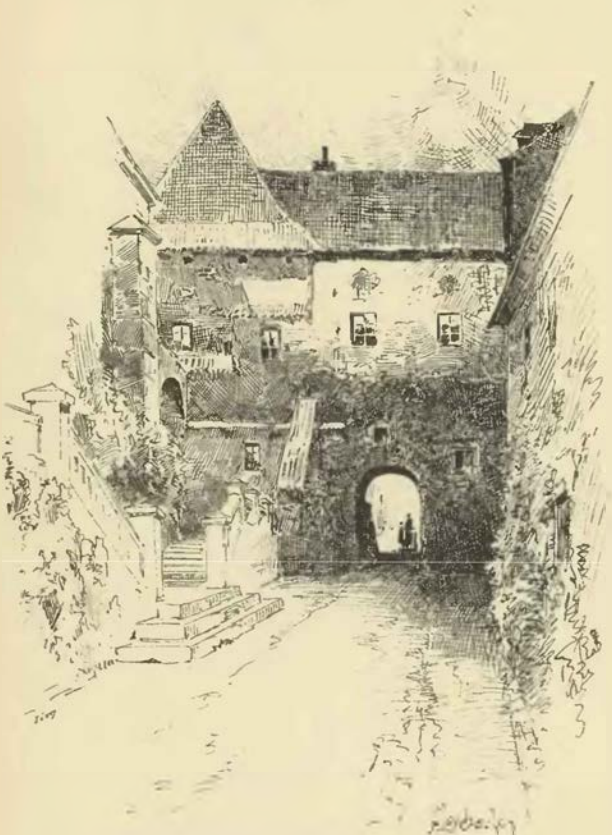
Starý nákres na mapě ve Vimberském archivu.

Vimberk ode dávna se nazýval Winterberg, u starých Čechů také Vintemberk, což později ve slovo Vimberk staženo. Založen jest od *Purkarta* z *Janovic*, který se od r. 1251 a od r. 1260 jako purkrabě Zvíkovský připomíná, nedlouho po tomto posledním roce. Roku 1263 měl Purkart poprvé příjmí z Vintrberka, ač se tak nepsal stále, nýbrž také ze Zvíkova nebo bez hesla. Mezi tehdejší šlechtou měl čestné postavení jako věrný služebník krále Přemysla II., od r. 1270 byl hejtmanem Štyrska a Horních Rakous. Po ztracení těch zemí zůstával v hodnostech zemských, až naposled byl purkrabí hradu Pražského. Zemřel okolo r. 1295.[1]) Za jeho syna pokládati lze *Zdika*, který seděl r. 1295 na soudě zemském,[2]) a za tohoto syny bratří *Jenčika*, *Vavřince*, *Herborta* a *Peška* (pátý Purkart byl mnichem v Milevsku). Neznámým nějakým způsobem dostal se Vimberk z jejich rodu a přešel v držení *Viléma ze Strakonic*, za něhož vymezeny skrze soud zemský hranice s proboštstvím Vyšehradským a panstvím Prachatickým. Když Vavřinec a Pešek králi Janovi 800 kop půjčili, slíbil jim, že jim zase opatří Vimberk, aby jej drželi v manství, a pokud by tak učiniti nemohl, že jim zastaví hrad Nížburk. Prozatím, než věc tato skoncována, zastavil jim hrad Poděbrady.[3]) K odevzdání Vimberka pak došlo a r. 1341 založili dotčení čtyři bratří ve velkých lesích Vimberských hrad Hus, po čemž došlo k vysekávání téhož lesa a k založení několika vesnic.[4]) Potomstvo měli jen Herbort a Pešek. Onen zemřel po r. 1356, tento byl od r. 1353 hofmistrem králové a r. 1371 hofmistrem dvoru královského. Císař Karel IV. r. 1359 jemu a synům Herbartovým držení hradů Vimberka, Husi a Kynžvartu potvrdil.[5]) Soudíc z pozdějšího držení statků, došlo pak k rozdělení mezi Petrem a syny Herbortovými, tak že těmto zůstal Vimberk a onomu ostatní statky, zejména Janovice, Petršpurk a co více drželi. Ale i mezi syny Herbortovými, kteří příjmí „z Vimberka" až do vymření podrželi, došlo k rozdělení tím způsobem, že *Herbort* byl r. 1367 pánem na Bohumilicích a *Mikuláš* r. 1369 na Vimberce.[6]) Pak došlo k prodeji. Bohumilice byly již r. 1370 zbožím královským, a Vimberk držel r. 1375 *Jan Rotlev*, urburéř království Českého, možná jen zástavou.[7]) Později vyskytuje se Vimberk jako zboží královské.

Král Vácslav vrátil r. 1379 faráři Bohumilickému role, louku a potok, kteréž mu před tím byly odňaty.[8]) Neznámého roku dal král Vácslav hrad Vimberk (bez Husi) *Hanušovi*, *Jarkovi* a *Kunatovi* bratřím Kaplířům z *Sulevic* v manství[9]) a přidal jim sedm vesnic, za které mu dali ves Chlustinu.[10]) Manské držení platilo pro všechny, skutečným držitelem byl Hanuš, jenž v l. 1395—1407 faráře do Vimberka a Bohumilic podával. Kněžím na statcích svých a bratří, které také v severních Čechách ležely, činil mnohá dobrodiní. Faráři Vimberskému zejména daroval r. 1405 úroky, zapsané na panství Vimberském a dvou vesnicích zvláště, aby snadno mohl vychovati kněze střídníka, který byl povinen každý týden ranní mši v novém kostele Vimberském a kromě toho čtyři mše za týden a kterýkoliv den a čas sloužiti.[11]) Léta 1414 podávali do Bohumilic *Jan* a *Jan Kaplířové* a *Rydkéř* z *Vršovic*. Jany pokládáme za syny Hanuše a Jarka.[12]) Jan Hanušův vyskytuje se potom jako pán na Čížkovicích a Košťálově a oddělil se docela od druhého Jana. Tento nebyl sám pánem na Vimberce, nýbrž držel jej s bratrem Petrem, ale tento vydav se v dobrodružství sloužil králi Zikmundovi v Uhřích, stal se hejtmanem hradu Požonského nebo Břetislavského a držel zápisně hrad Kečice. Potomstvo měl, není však o něm kromě jmen nic známo.[13]) Vimberk spravoval tedy po smrti Janově *Kunata*, starší jeho syn, napřed sám (r. 1417) a později s bratrem svým *Čáslavem*.[14]) Jsa věrným přívržencem strany katolické, měl ustavičné půtky s Janem z Kremže, sousedem svým na Husi. Léta 1422 sice se porovnali o lesy a dědiny, které dělily oboje panství, přece však potom až do r. 1424 na zbožích obou hubili a pálili.[15])

Se svolením bratrovým a strýcovým udělil r. 1424 měšťanům, předměšťákům a třem dvořákům a hamerníkům Vimberským milosť, aby mohli o zboží svém říditi. Uděliv jim městské právo, vyhradil si panská práva a jisté roboty. List tento zajímavý jest psán česky a přitištěna k němu i pečeť Petrova, ač nebyl přítomen.[16]) Léta 1426 vyskytují se oba bratří jako patronové kostela Bohumilického, ale potom

[1]) Podlé regest. V zápisu Arch. č. II. 332 zdá se nám býti rok 1297 chybný, a hádáme (ve shodě s Reg. II. 727) rok 1294. [2]) Arch. č. II. 332. [3]) Jacobi cod. epist. rkps. kapit. Vyšehradské. [4]) Reg. IV. 398. [5]) Arch. Vimberský. [6]) Lib. conf. Ostatek se zakládá na podrobných studiích genealogických. [7]) Lib. conf. [8]) Arch. kapit. [9]) Černá kniha na c. k. grunt. úřadě ve Vimberce. [10]) DD. 33. str. 49. [11]) Lib. erect. IV. f. 99. [12]) Jarek zemřel okolo r. 1400, Kunat již před r. 1397, zůstaviv jedině dceru. [13]) Arch. gub. [14]) Lib. conf. [15]) Arch. gub. [16]) Arch. městský, též DZ. 137. A 4.

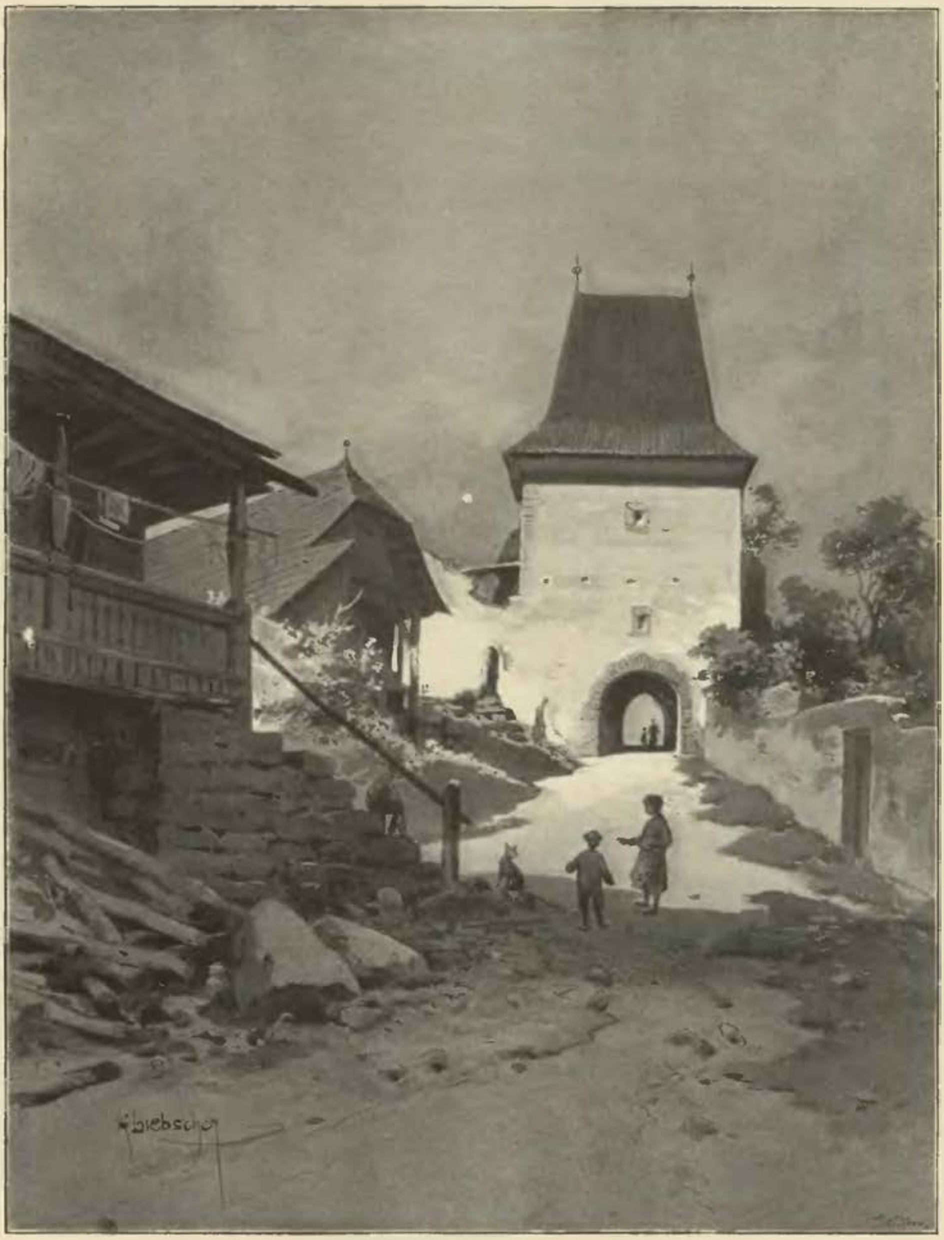
Vchod do zámku Strakonického od kostela.

každý šel po svých osudech samostatně. Kunata totiž maje za manželku dceru Hájka z Hodětína, seděl napřed na Zvíkově a potom na Zbiroze. Čáslav měl míti Vimberk, ale nedržel jej aspoň r. 1427, nýbrž byl tu pánem katolický *Jan Kaplíř*, jenž jej bezpochyby mocně opanoval.[1]) Souviselo to snad s tím, že Čáslav opustiv katolickou stranu, přidal se k Sirotkům. Když činil r. 1434 příměří s Oldřichem z Rožemberka, vymínil si, že se svým lidem Sirotkům ku pomoci býti může.[2]) Tehda byl zase v držení Vimberka, ale zemřel brzo potom. Spříznil se s Malovci pojav sestru jejich za manželku. Po smrti jeho byla poručnicí sirotkův a měla zaneprázdnění pro závady manžela svého s Přibíkem Kocem, že za Kunatu nějaké stříbro, ženkle a jiné věci v Pasově zastavil.

Mikuláši, staršímu bratrovi, jenž Vimberk pak spravoval, udělil král Ladislav (r. 1454) milosť, aby na cestě od Pasova z koní soumařův i tažných clo vybíral.[3]) Nedlouho potom dostal se do půtky s biskupem Pasovským, která do února r. 1459 trvala. Když byl mír z obou stran učiněn, dostal od městské rady Pasovské ujištění, že se mu po sedmi letech bude ročně 100 liber peněz platiti, začež se zavázal s 12 koňmi sloužiti.[4]) Král Jiří pak pro jeho věrnosť hrad a městečko Vimberk z manství propustil. Asi od r. 1467 spravoval Vimberk mladší bratr Petr, bezpochyby se od Mikuláše odděliv. Králi Jiříkovi věrně pomáhal proti protivníkům a s Janem z Rožemberka učinil r. 1467 smlouvu, že mu nebude překážeti na zboží Husském, jestliže i Jan nechá v pokoji lidi v Prachensku, které pod hold přijal.[5]) Roku 1468 vpadli Němci z biskupství Pasovského do Čech, pálili a hubili. Petrovi spálili napřed několik vsí a dne 11. září dobyvše městečka všechno vypálili.[6]) To vše se stalo proto, že Petr ve věrnosti své ke králi nedal se zviklati. Roku 1469 stahoval Petr na Vimberce vojsko, poněvadž Janovi z Rožemberka, jenž od krále odpadl, opověděl. Téhož roku vytloukl městečko Haslach v Rakousích a v okolí vybral výpalné.[7]) Roku 1470 asi v dubnu dostal se Petr do zajetí Zdeňka ze Šternberka a strany katolické. Mezi tím, co seděl ve vězení, poroučel snad na Vimberce Václav Vlček z Ceňova, syn z sestry Petrovy. Od něho snad postavena Vlčkova věž, jako od Mikuláše nebo Petra Hrádek, aby byl záštitou nejslabší straně hradu. Biskup Pasovský dověděv se o vězení Petrově, přece jen byl ve starostech o svou zemi, že pak dobře tušil, smutně zvěděl, když mu Kapléřovi lidé ke konci května r. 1470 tři vesnice vypálili a lid a dobytek zajali.[8]) V lednu r. 1471 propuštěn Petr se svými služebníky jízdnými i pěšími ze zajetí, když byl slíbil, že Zdeňkovy a Rožemberské zajaté propustí a klénoty a svátosti, které měl na Hrádku Helfenburku, vydá. Zdeněk mu pustil týž Hrádek a Petr zase jemu Marchek; s biskupem Pasovským a stranou Zdeňkovou umluveno stání.[9])

Nebezpečí ustavičné, že mohl Vimberk býti od nepřátel vypálen, přimělo Petra k tomu, aby jej ke hradu přihradil. K prosbě jeho povýšil král Vladislav (r. 1479) městečko Vimberk na město, dovolil Petrovi, aby je mohl hradbami a věžemi zpevniti, udělil městu trh výroční a udělil práva města Písku. Kromě toho znova vysadil cestu do Bavor, aby se odtud starodávné clo pánům Vimberským platívalo. Možná, že teprve tehda velká bašta při hradu postavena. Roku 1481 pak král Vladislav Petrovi všechny svobody jeho, týkající se hradu Vimberka, potvrdil.[10]) Roku 1482 přijel k Petrovi Augustin biskup Sankturienský na Vimberk, aby potom v Čechách kněží světil a biřmoval.[11]) Dočkav se znamenitého stáří, odkázal Petr

[1]) Fr. v. Bezold, K. Siegmund. [2]) Arch. č. III. 510. [3]) Černá kniha, rkps. Roudnický. [4]) Arch. gub. Mon. Boica XXXI. 2, 467. [5]) Černá kniha, arch. Třeboňský. [6]) Arch. č. VII. [7]) Archiv. f. Kunde öst. Gesch. XXXI. 359. [8]) Arch. Třeboňský. [9]) Arch. gub. [10]) Arch. obecní, černá kniha. [11]) Staří letop. 224

První brána ve Vimberce.

r. 1494 Vimberk *Zdeňkovi Malovci* z *Chýnova*, Sedlce Pavlovi Malovci z Borotína a svrchky, nábytky, klénoty, listy a peníze manželce své Anně roz. Rûtovně z Dírného. Malovce zavázal k tomu, aby vyplnili vše, cokoliv by na milosrdné skutky nebo jinam rozkázal.[1]) Zemřel nedlouho po tom a v několika letech po něm zemřela i vdova, po níž Malovci také část peněz zdědili.[2]) Zdeněk, převzav Vimberk, ukončil spory s Prachatickými, které byly od několika let o cesty do Bavor, smlouvou (r. 1502). Když pak mu Němci r. 1507 silnici do Bavor zasekali, král Vladislav se ho tak důrazně ujal, že ji ihned vyprázdniti museli.[3]) Zdeněk, byv hejtmanem kraje Prachenského a naposled nejvyšším písařem, zemřel r. 1512 dne 2. srpna.[4]) Z toho, že úmrtí jeho od letopisců zaznamenáváno, lze souditi, že byl toho času pro osobní své vlastnosti ve velké vážnosti.

Vimberk od severní strany.

Vimberk spravovala po jeho smrti Kateřina z Radiče, vdova, po několik let (zejména ještě r. 1519, kdež nějaké vesnice přikoupila.[5]) Asi tehda nebo nedlouho po tom ujal Vimberk *Jan*, starší syn Zdeňkův, a učinil r. 1531, 28. září rozdíl s bratrem svým *Petrem*. Jan dostal zámek Vimberk s polovicí města od Pasovské brány dolů až k Prachatické bráně a dále ještě jednu stranu ulice, polovici předměstí a některé vesnice, Petr dostal kromě Březnického statku baštu velikou nad zámkem Vimberkem se vší její ohradou, svobodné příjezdy nebo příchody k ní a okolo příkopu té bašty s placem a pasekou až po mezníky, také s právem, aby z těch trub, kterými voda na zámek šla, pojíti mohl vody do bašty, polovici města a předměstí a některé vesnice. Ve společnosti oběma zůstaly dům švářský, dům kaplanský, škola, špitál, lázeň, brány, věže městské, vězení v městě (kromě věže u Pasovské brány, která patřila Petrovi). Lesy rozděleny čarou na Maletiny, Ptáčník, lazebníkovu louku, Holici, vrch Řevňova, Polky, Časté, zadní vrch Světlých hor a odtud k pomeznému potoku. Názvy hor, lesův a potoků veskrze byly české a nevelký kus za Vimberkem ještě nikdo v širých lesích nebydlil.[6]) Poněvadž si oba bratří po rozdílu všelijak překáželi, prodal Jan díl svůj r. 1534 Petrovi.[7])

[1]) DZ. 2. H 2. [2]) Arch. gub. [3]) Arch. Prachatický, černá kniha. [4]) Staří letop. 435. [5]) DZ. 2. J 9. [6]) DZ. 42. A 26, 45. B 15. [7]) Arch. gub.

Strakonice.

Petr začal zase pře s Prachatickými, když zbrojně vytáhše na silnici královské v Husinci mu voly a ovce pobrali, jakoby byl mýto prohnal. Prachatičtí se ze pře chytře vytahovali (r. 1532) pravíce, že nejsou svoji, než pána z Rožemberka, a proto měl býti pán jejich viněn. K prosbě jeho král Ferdinand r. 1534 obyvatelům města Vimberka vysazení jeho za město potvrdil. Jiným listem, r. 1546 daným, obyvatelům dal právo, aby silnice nedovolené hájili, lidi obstavovali a polovici zabraného zboží na opravu města obraceli.[1]) Roku 1541 začala Petrovi pře s Petrem z Rožemberka z této příčiny: Jednoho času v létě rozkázal Janovi Andělíkovi, aby s ním šel do sklepa tu na zámku Vimberce, maje některé potřeby z něho bráti. Když přišli ke dveřím sklepovým, tu našli zámek, který byl na skobě, otevřený, a druhý zámek západitý chtěl pán odemknouti klíčem, i nemohl, neboť byl porušen. Tehdy poslal pro purkrabí a jiné služebníky, kteří v světnici byli, aby k nim přišli a sám tu ve sklepě zůstal. Když přišli, domlouval jim pán, mají-li o tom jakou vědomosť, kdo se do toho sklepa dobýval. Tu oznámil purkrabě, že nemají. Než Anna služebnice, právě stojíc při tom, při té otázce oznámila pánu: Prázdnili jsme komoru syrnou a já stála u almary ohledujíc kachlíky. Když jsem šla mimo ten sklep, uslyšela jsem skřehot v zámku, an se někdo tam dobývá, a tak postála jsem tu chvilku chtějíc zvěděti, co to jest, i uhlídala jsem Jana sklenáře z Prachatic příjmí Šmirdreml (který toho času skla opravoval na zámku), a on jakž mne spatřil, hned od těch dveří vyskočil s železem ohnutým. Tu rozkázal pán sklenáře do vazby vzíti a jeho se útrpným právem tázati, také postavil tu Aničku děvečku, aby nyní mluvila vůči, že jej zastihla. On neodporoval a jen mlčel. Prachatičtí velice se ujímali zmučeného spolusouseda svého, kterého měli za dobře zachovalého beze vší úhony, a nejvíce se zlobili proto, že přátelům jeho příčiny oznámiti nechtěl a s ním rozmlouvati nedopustil. Na žádosť pána z Rožemberka byl na rukojmě propuštěn, ale kyselosti proto ještě několik let trvaly. Sice byl Petr dosti ukvapený, když Václava Haranta z Polžic po dvakráte slibem zavazoval, aby se před ním postavil. Harant se na právo odvolával, řka, že mu před každým zřízeným soudem státi chce, avšak Petr toho nedbal, nýbrž kázal holomkům jej do věže uvrci.[2])

Za bouřlivých událostí r. 1547 měl Petr nemalé účastenství ve všech radách a obmyslech proti králi Ferdinandovi. Za to pokutován tak, že odsouzen k domovnímu vězení na Březnici, která mu v manství ponechána, a Vimberk nucen králi postoupiti. Král snad měl úmysl Vimberk k vlastnímu držení si ponechati, poněvadž jej dlouho neprodával. Roku 1549 prodal obci dvůr poplužní pod zámkem s dědinami a nedlouho potom potvrdil jí předešlé svobody. Roku 1552 vysadil pivovár Vimberským pod plat, znaje, že Petr Malovec jej na ublížení města ustavěl a královská komora z něho jen skrovný užitek měla; zároveň slíbil, že jiný pivovár na panství vystavěn nebude.[3]) Avšak r. 1553 prodal král zámek Vimberk s baštou před ním, město s předměstím a všechny vesnice *Jáchymovi z Hradce.*[4]) Nový pán na podzim téhož roku potvrdil svobody

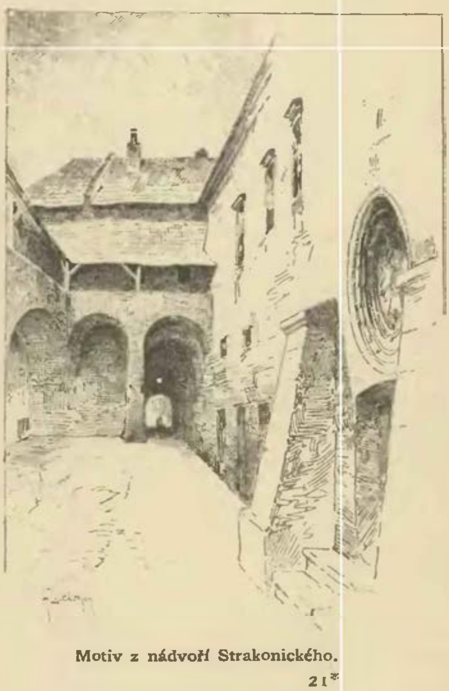
[1]) Arch. obecní. [2]) Reg. kom. soudu, arch. Třeboňský. [3]) Arch. Hradecký. Hejtmanem tu byl Kašpar Aichorn z Reichenpachu. [4]) DZ. 10. K 19

města Vimberka zvláště strany dvora a pivováru; a aby po něm budoucí památku měli, daroval jim les Vůdník za zámkem Vimberským, potůček pstruhový od rybníka Křesanovského až ke zdem městským, aby tu mohli podlé slušnosti ryb naloviti, a louku při Vůdníků daroval ke špitálu.[1])

Stav hradu Vimberka nebyl tehda příliš pěkný. Při pokojích hořejších a dolejších bylo devět dřevěných světnic, komor drahně, při zemi sklepy, než přílišně všecko bylo zpuštěno při stavení a krovích, a lidé úředníku, který sem přišel, vypravovali, když větrové silní přicházejí, že se těžko škody uvarovati, aby kus střechy neutrhl, neboť všecka stavení pod šindelem jsou, kromě obročnice. Konice byly na 20 koní. Na zámku nebylo nic jiného, než v kolně dva kusy tenat zvířecích (jedno tlusté, druhé tenčí), 30 zaječích tenat, čtyři nahance, čtyři hákovnice ve světnici a v kuchyni nepříliš dobré skorem žádného nádobí. Na zámku byli jedině dva koně, kterými dříví nahoru vozili[2]) Jáchyma panství valně netěšilo a prodal je proto r. 1554 *Vilémovi z Rožemberka*, jenž r. 1565 výsady obce potvrdil.[3]) Úředníkem zůstal Jan Černý, jenž již za komorní vlády panství spravoval Týž měl potýčky s Němci, zvláště r. 1558, když Tengler, úředník biskupa Pasovského, na Volfštejnu, v grunty páně se vkládal. Nejvíce jej zlobilo, že Tengler dal na Vlčím poli (pod Kynžvartem) na páně gruntech postaviti šibenice.[4]) Sice prý byl Černý právě černý a začernil na tom panství, že dřeno a zbědováno mnoho z lehkých příčin, některé z pouhé ukrutnosti a lakomství. Mnoho jest dluhů nadělal, tak že naň mnohé stížnosti zvláště pak po odstoupení odtud vznášeny. Zase s jinými panskými úředníky se dobře nesnášel. Dominika Vinára, jednoho ze správců, vinil, že nevěrně s vínem zachází, nejlepší vyžírá a na čihadle se daremně párá.[5]) Roku 1565 dne 14. září postoupil Vilém bratru svému *Petrovi Vokovi* zámku Choustníka, města Soběslavě, zámku Vimberka a statku Želče. Od té doby Petr Vok někdy tu přebýval. Odbyv Černého, přijal roku 1568 Michala Litochleba ze Strachotína za úředníka Vimberského, avšak po ustoupení tohoto zase se Černý dostal za hejtmana. Když pak zase odstoupil, zaneprazdňoval roku 1575 krále Maximiliana, předkládaje, že Šebestián, řezník z Vimberka, jeho zjevným odpovědníkem jest. V té věci dal Petr Vok od sebe za odpověď psáti, že je oba již dvakráte sročil, avšak že Černý nestál, a jen o své vůli chtěl řezníka do vězení dáti. Za to se Černý mstil, obeslav Petra Voka do soudu komorního pro hanlivá slova. Petr Vok totiž roku 1575 pravil před zámkem Vimberkem k Černému, že mu ze sladovny bral obilí a dal je nositi k sobě domů.[6])

Petr Vok potvrdil roku 1598 svobody města Vimberka a poněvadž nad paměť lidskou vařívali piva pšeničná a ječná, nemajíce na to svobod, povolil jim tu živnosť za roční plat 14 kop míšeňských. Na jejich stížnosť, že od úředníků kromě starobylých robot k jiným robotám potahováni byli, rozhodl, že mají od sedláků rozeznáni býti a proto nové roboty s nich sňal, ponechav jen staré a půjčku koní. Připojil k městu Hejnou horu (německy Hochholz) a potvrdil starou svobodu, aby v lesích Hajdech dříví sekali. Opatřiv je takto, prodal zámek Vimberk s panstvím (r. 1601, 10. září) *Volfovi Novohradskému z Kolovrat.*[7]) Tento přikoupil r. 1603 od téhož Petra panství Drslavské, čímž Vimberské panství své pozdější rozsáhlosti dosáhlo Bylť Volf v důvěrném přátelství s týmž pánem, s nímž si až do smrti své (r. † 1609) často dopisoval.

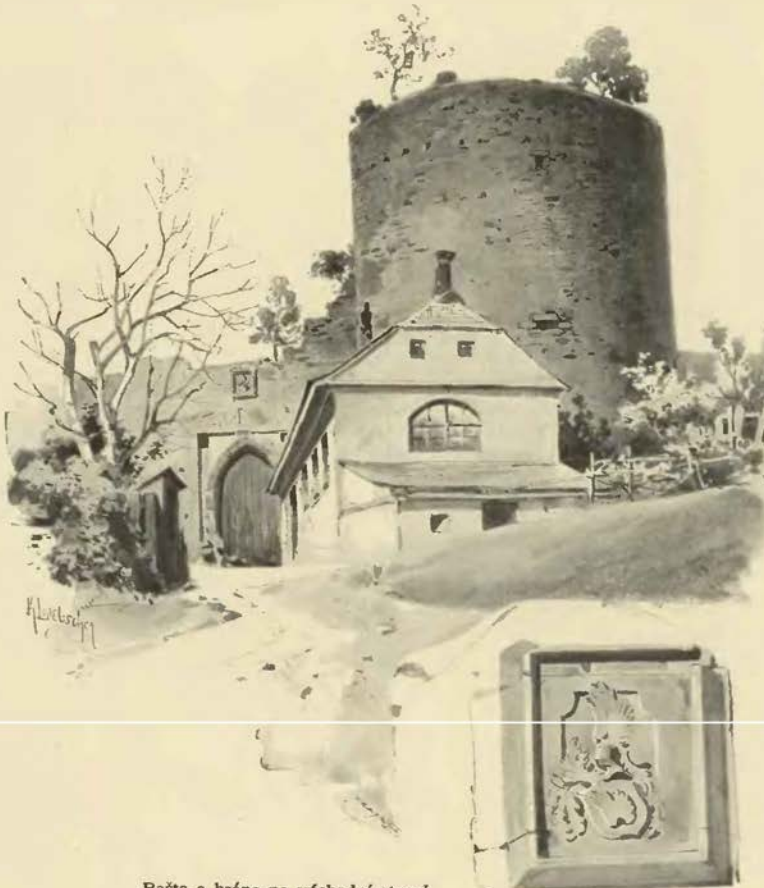
Po něm dědili panství synové jeho *Zdeněk* a *Jáchym*, kteří se roku 1612 tak porovnali, že onen dostal Lnáře, tento Vimberk a Drslavice.[8]) Jáchym převzav s panstvím drahně dluhů, hleděl si všemožně přilepšovati. Vimberští postoupili mu do 6 let várku bílého piva, začež jim postoupil roku 1613 právo, aby se mohli zhošťovati a sousedy přijímati, a vyprosil jim potvrzení svobod u císaře Matyáše.[9]) Povstání roku 1618 bylo Jáchymovi proti mysli, avšak přemoci se nemohl vzpírati. Když však stavovští u Záblatí byli poraženi, ochotně přispěl k tomu, aby hrabě Buquoy zámek 500 vojáky osadil. S nimi Jáchym do okolí vyjížděl a obyvatele toho kraje po své vůli šacoval Po odtažení císařského lidu vydal se Mansfeld dne 20. října 1619 z Plzně na cestu se 2 kusy střelby,

Motiv z nádvoří Strakonického.

[1]) Arch obecní. [2]) Arch. Hradecký. [3]) DZ. 11. G 18. [4]) Březan, Život Vilémův. [5]) Světecký, Březanův Život Petra Voka. [6]) Březan, Světecký. [7]) Arch. obecní. DZ. 176. F 11. [8]) Arch. Vimberský. [9]) Arch. obecní.

2 švihovkami, 7 praporci pěchoty a se 2 kornety jezdců míně se o Vimberk (kdež velel hejtman Illow) a jiná místa obsazená pokoušeti. Když k němu přitáhl dne 23. téhož měsíce večer, přirazilo k němu více jízdy, zejména krajská jízda. Téhož dne, sehnav nepřítele z obory a krchova, vzkázal hejtmanu, jenž se se 100 vojáky na hrad uchýlil, aby město dobrovolně vzdal.

Když pak tento ho odpovědí odbyl, že tak neučiní, a měšťanům, kteří by se pro zachování hrdel a statků svých rádi poddali, pohrozil, udělají-li to, že město a zámek vskok zapáliti poručí, muselo při tom zůstati. Tedy Mansfeld osadiv v noci oboru a krchov 300 pěšími, kázal o půlnoci petardou bránu jednu městskou rozhoditi. Když to měšťané uslyšeli, žádali od něho ušetření a ihned se poddali. Hned

Bašta a brána na východní straně hradu Vimberka.

na úsvitě přistoupil k dobývání zámku, z něhož se císařští zmužile a rytířsky dosti dlouho bránili; proti tomu Mansfeldští, že jich mnoho bylo nezkušených a takovému posvícení nepřivyklých, zprvopočátku měli srdce bázlivé a ustupovali, až posilněni byvše i řečí i přítomností samého nejvyššího, vzali na sebe srdce i posuňky udatnější, tak že potom odehnali ode zdí a oken zámeckých vojáky císařské, že tak silně ven stříleti nemohli. Naposledy kázal Mansfeld otevříti petardou, což se stalo s velikým nebezpečenstvím života puškařova, když při tom petardy šroubování po dvakráte kamenem z zámku uhozen a až k zemi povalen byl. Po rozvrácení brány vpustil Mansfeld skrze ni lid svůj do nového zámku (na pláně č. 5) a s druhé strany něco ho po řebřících do něho vlezlo, a tak dlouho s císařskými v novém a potom starém zámku (na pláně č. 9 a t. d.) bojováno, až potom hejtmana a vojáky mocí brannou k tomu přinutil, že shodiv od sebe dolů rapír a klobouk s brány, na níž se zavřel, sobě i vojákům ušetření žádal, což mu připověděno. Poněvadž však hejtman Illow vojínům svým sem tam po zámku rozschovaným střílení docela zastaviti nemohl a mezitím pak viděl, kterak Mansfeldští přes zdi i okny do zámku starého houfem se valí, nedověřoval připověděnému ušetření a proto spustil se s okna zámeckého dolů, až se dostal na

městskou hradbu, po níž běžel dolů a v městě do zahrady jednoho měšťana seskočil. Nicméně jat asi se 20 osobami a do Plzně zavezen. Mansfeldští zabivše všechny císařské vojáky, co jich našli, svlékli je do naha (asi 65) a zámek dokonce vytloukli; město, poněvadž se poddalo, bylo ušetřeno. [1])

Panství Vimberské zabráno a užitky jeho roku 1620 osobám z jižních Čech, jichž statky od císařských popleněny byly, vykázány; dlouho to však netrvalo, poněvadž v září téhož roku císařský velitel Teutenbach zase Vimberk opanoval. Tehda tam velel Jiří Anjel, který se tu dosti udatně bránil. Měšťany napomínal ke statečnosti, avšak marně, poněvadž v duchu vrchnosti katolické přáli. Když pak po dobytí Prachatic vlastní vojáci mu utekli, poddal se s zámkem. [2]) Jáchym vrátiv se do Vimberka v letech 1622—1624 některé části zámku obnovil. Ačkoliv za války mnoho trpěl a jako vojín císaři věrně sloužil

Východní brána ve Vimberce.

přece po roce 1621 neodměněn tak, aby z dluhů vyváznouti mohl. Od roku 1623 vedeno právo na panství Vimberské, [3]) přece však Jáchym se udržel v držení jeho až do roku 1629. Tu vida, že již možno není je déle držeti, aspoň pamatoval na měšťany Vimberské, vděčně si připomínaje, jak mu v čas povstání (zvláště Jakub Benák Vesecký) věrně sloužili. Daroval jim proto potůček pstruhový, který teče skrze město, až kde vpadal z předměstí do potoka panského, a nedlouho potom jim všechny výsady potvrdil. [4])

Roku 1630 prodali komisaři od soudu zemského panství Vimberské, jež Jachym pro velikost dluhů zdržeti nemohl, *Janovi Oldřichovi knížeti z Eggenberka.* [5]) Od té doby měl Vimberk stejné pány s Krumlovem (viz díl III. na str 48 atd.). Doložiti jen třeba ty události, které se v zámku samém zběhly. Roku 1663 dáno bylo od konsistoře Pražské dovolení, aby se v zámecké kapli veřejné služby boží konati mohly. Od roku 1685 bylo zvykem, že držitelé panství rok co rok si od papeže pro zámeckou kapli odpustky ke svátku Všech Svatých vyprošovali, až to roku 1742 docela přestalo. V týž den totiž bylo zámecké posvícení, k němuž se sešlo mnoho vzácných hostí a kněžstva z okolí; těm pak vrchní strojil tabuli. Adam František kníže ze Švarcenberka nařídil roku 1729 obnovení zámku zdejšího. Poněvadž

[1]) Pavel Skála III. díl, zprávy n. Theod. Wagnera z arch. Vimberského. [2]) Protokol konfiskační v knihovně Křivoklátské. [3]) DZ. 142. H. 27 až I. 5. [4]) Arch. obecní. [5]) DZ. 297 H 18.

Partie z Vimberka

k vyzdvižení nových stavení mimo kámen asi 100.000 cihel zapotřebí bylo, dovolil vrchnímu Praunovi, aby zřídil cihelnou pec u Vimberka. Také nařídil, poněvadž na starém, jako okrouhlá věž vypadajícím zámku Hasenburku nic k zachování není a na něm nic nezáleží, aby byl zbořen a kamení na stavbu nového zámku obráceno. K tomuto poslednímu buď vůbec nedošlo aneb jen z části, poněvadž bylo jiného kamení po ruce dosti. Stavělo se v zadním zámku, kdež zřízeno 16 dílem nových, dílem jen obnovených pokojů se 2 světničkami a 2 předsíněmi, kdyby tu kníže s manželkou bydliti chtěl. Venkovská zeď, 10 sáhů vysoká, znova postavena. Práce ta, kterou řídil Fortini, krumlovský palír, stála 7376 fl. Asi tehda dostavěn zámek, který pak jen úpravu zevnější za naší paměti obdržel. [1])

Okolí Vimberka podrželo dlouho pro pány zvůli nebo provozování práv, kterými se málokteré panství honositi mohlo. Jak již řečeno, začínaly ještě roku 1530 lesy nedlouho za samým Vimberkem a táhly se až ke hranicím. V takové lesnaté krajině vždy se staly nám nezvyklé příhody. Roku 1549 psal Petr Doudlebský, hejtman Krumlovský, Janu z Ploskovic, písaři na Drslavicích: „Jan písař přečetl mi psaní, které jsi mu učinil, poroučeje mu, aby mi oznámil, že jeden tovaryš z hutí z Milešic zastřelil medvěda a 4 nohy od něho že posíláš, při tom oznamuje, že jsou ještě tři velcí medvědi, a že velkou škodu lidem dělají, rychtář že prosí, abych povolil Záblatským, že by je chtěli postříleti a nohy od nich na Krumlov odeslati. I dávám k tomu povolení, však na takový způsob, když který zastřelí, aby nohy i kůži na Krumlov poslali a maso ať sobě schovají, avšak rychtář ať na to zření má, aby pod tím jiné zvěři nestříleli; budou-liť na jinou zvěř střileti a já se uptám, jistě skutečného trestání ten takový, kdož by koli střílel, by neušel.“ [2])

O tom, jak se za pánů Hradeckých zvůle užívalo, stůjtež tuto tři listy:

Urozenému p. p. Joachimovi z Hradce a na Hradci, purkrabí Karlšteinskému, pánu mému milostivému JMti.

Službu svú Vaší Msti. vzkazuji. Urozený pane, pane mně milostivý! Nebeský pán Buoh rač dáti Vaší Mti. zdraví, při tom jiné všecko dobré; toho bych Vti. věrně rád přál. Milostivý pane! Vaší Mti. oznamuji strany berně, jakožto šacunku i také ouroku sv. Jirského, to bohdá k svatému Jiří vykonáno býti má. Také Vti. oznamuji, že sem volův 18 krmných prodal, jeden za 11 kop. míš. a 2 kopy vejš jest na ně přidáno i učiní za ně 200 kop míš. a tíž okolo sv. Jiří mají zaplaceni býti. Strany hospodářství a jiných věcí zahradních, to jest nyní bohdá dobře opatřeno. S tím všemohúcí pán Bůh rač dáti Vti. ve všem dobrém se šťastně a dobře míti. D. na Vintrberce v pátek před provodní neděli léta 1553.

Jan Prchal, služebník Vti. na Vintrberce.

Vysoce urozenému p. p. Joachymovi z Hradce a t. d.

Vysoce urozený pane, pane muoj milostivý. Službu svú a t. d. Vti. oznamuji, že onoho minulýho a tohoto téhodne u nás jest napad sníh tak, že ho s pták bylo; učinil jsem p. Přechovi Lčovickému psaní, prosíc, aby mi propuojčil raroha a myslivce svého, aby některý pták zabili Vti. i učinil tak, raroh i myslivce propůjčil; tak v ten s nich zabili dvanáctero ptákuov, kterýž teď Vti. odsílám; držím, že by byli víc ptakuov zbili, ale zase padlo rozjíží. Taky Vti. 16 kvíčal posílám, na ten čas víc nemám . . . Jakož jsem Vti. oustně oznámil, že jest mi pekař skrz votce téhož pekaře odloučen a někam zašikován, do vězení byl proto vzat i uprán, ač jsou Vti. žalovali, že jsem jej zsekal, což pravda není. Z vězení na takový spuosob vyručen byl, aby ho zase votec jeho postavil ve 2 nedělích, Vti. jste ráčili přidati druhý dvě neděle, aby ho vdy postavili, na Vti. rozkaz ani na muoj toho neučinili ani ho, jakž od rychtáře zprávu mám, nehledali; co mi ráčíte o té věci poručiti, tak se zachovám. Neb mám pekelnou nouzi s pekaři z města, nechtí na horu pecti choditi; již bych rád ňákýho tovaryše pekařskýho zjednal. nemohu k němu přijíti, vandrovních tak u nás žádných nebývá.

[1]) Místní paměti, něco i z výpiskův n. Theod. Wagnera. [2]) Arch. Vimberský.

Co se toho koně dotýče, který jsem měl Vti. poslati, ještě mu roh dobře nevyrostl, asi v týmždni aneb ve 2 nedělích jej Vti. pošlu. S tím pán Buoh rač dáti se Vti. dobře a šťastně míti. D. na Vintrberce v sobotu po sv. Otmáru léta 1553.

Jan Černý, ouředník Vti.

Vysoce urozenému p. p. Joachymovi z Hradce ꝛc.

Vysoce urozený pane ꝛc. Posílal jsem na Hory Karlšperský pro pstruhy uzený, abych jich některú kopu Vti. poslal; nemohli mi nic zjednati; chci pilnost míti o sv. Václavě, ráčíte-li v Praze býti, abych jich Vti. 2 neb 3 kopy poslal; však proto objednali mi jich kopu, kterýž teď Vti. posílám, ač jsou malí; by bylo co věčího, rád bych byl Vti. odeslal. Pán Buoh rač dáti je Vti. ve zdraví sníst. S tím pán Buoh rač dáti Vti. dobře a šťastně míti. D. na Vintrberce v pátek den sv. Bartoloměje léta 1554.

Jan Černý, služebník Vti.

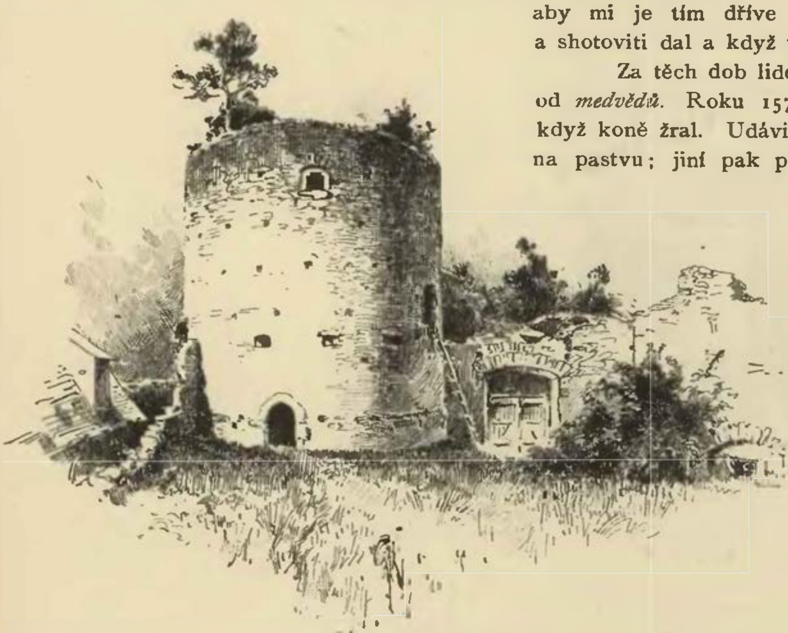

Motiv z Vimberka.

Za Viléma z Rožemberka zakládána při zámku obora zvířecí, o čemž Jan Černý z Vinoře, úředník, takto psal: „Co se té obory dělání u Vintrberka dotýče, ráčili ste V. M. poručiti, abych dal stíti 2000 kmenů a po dvú stranách otesati“, avšak oznamuje, že ten les nemůže sekati z příčiny velikého sněhu, neboť na dříví velmi zavěšeno jest; kdyby se snad nejprve obora vyměřila a s měšťany rozmluvilo a jejich les aby pánu pustili, že by se tu nasekalo něco lesa; sice tak blízko k panskému lesu není a o fůry bude těžko, poněvadž lidé potahu nemají neb rozprodali. [1])

Z roku 1588 máme zprávu strany ptactva a skel dělání. Píše totiž Petr Vok z Bechyně Jakubovi Roudnickému, úředníku Vimberskému: Jest poručení mé, aby mi dvě neb tři pěnkavy dobrý na čihadlo objednal a co nejdřív býti může sem odeslal. Strany pak těch sklenic, kteréž by k pálení vod dystylatorovi mému, tak jakož jsem Ti předešle poručil a mustr na ně odeslal, „býti měly, o tom také ještě poroučím, aby mi je tím dříve i tolikéž skel prohledacích udělat a shotoviti dal a když to na hotově bude, sem odeslal.“

Za těch dob lidé na Vimbersku mnoho ještě zkoušeli od *medvědů*. Roku 1572 zastřelili medvěda na koni, totiž, když koně žral. Udávil 7 koní a dva strhal, když je vyhnali na pastvu; jiní pak přestrašeni jsouce tím, hned koně své s pastev sehnali a nechtěli je již pásti. Černý poslal hlavu a nohy z něho panu Petrovi Vokovi. Roku 1581 trefil Volf Tkadlec z města Vimberka, když myslivcům v myslivosti pomáhal, na lesích na medvědici se dvěma mladými medvědy. Medvědice ihned se do něho dala a šaty na něm roztrhala, a když tento ze strachu omdlel, majíc jej za mrtvého odešla. Za chvíli okřál a přišed na Vimberk, jiným myslivcům to oznámil. Šli hned po šláku za ní, ale pro spěšný

Bašta na východní části Vimberka.

[1]) Arch. Hradecký a Vimberský.

rozjih a sjití sněhu s hor dále šlakovati ji nemohli. [1]) Poněvadž se pak nezřídka medvěd u Vimberka střelil, sháněli se tu lidé po medvězím sádle. Tak na příklad psal Jiří Olbram ze Štěkně Roudnickému hejtmanu: „Kůži tu na kordován vydělávanou, kterou jste mi odeslali, jsem spatřil. Předně Vám přátelsky, že ste nezapomenuli na mou žádosť, děkuji, ale zdá mi se, že není nic pěkného, protož Vám ji teď zase odsílám po tomto poslu. Při tom Vás prosím, můj milý pane Jakube, mám toho zprávu, že by někteří myslivci u Vás nemálo sádla medvězího míti měli, poněvadž bych ho k své nemoci pilně potřeboval, přátelsky prosím, že mi ho něco objednáte.“ Roku 1673 oznamoval Jan Braxl, Vimberský hejtman, že dva sedláci z Pravětína při pasení 3 mladé medvědy s nebezpečenstvím života chytili, poněvadž medvědice se za nimi hnala. Medvídky poslal Fr. Borquetovi, knížecímu radovi, a prosil pro sedláky za zpropitné. Když roku 1715 sedláci z Hrabic do lesa pro dužiny jeli, přišli na medvědici s dvěma medvídky; starou zahnali a mladé chytivše dostavili do Vimberka. Byli asi čtvrť léta staří a všechno žrali. Ihned se našli kupci, kteří za obě 3 fl. dávali, avšak hejtman Traun netroufal si prodati je bez vyšší vůle. Ještě roku 1780 posíláni mladí medvědi ze Žátoně (Schattau) do Řezna. Až do naší paměti přiházelo se, že nějaký medvěd přeběhlík v lesích Vimberských střelen. Za střelení velkého medvěda platilo se roku 1751 4 fl. (jako za vlka), za prostředního 2 fl., za malého 1 fl.

Veliká potíž byla také *s vlky*. Když roku 1696 lidem velké škody činili, nařídil Jan Tob. Prix, vrchní hejtman Krumlovský, Karlovi Gubovi, hejtmanu Vimberskému, aby o příštím soudu sebral myslivce, hajné a 60—80 mladých sedláků neb chasníků, s nimi lesy, kde se zdržovali, prošel, vlky vyháněl a postříleti dal, „aby tyto bestie již ostatním lidem škod dělati nemohli, neb poněvadž již lidského masa okusili, ještě více lidí by v nebezpečenství upadalo“. Již před tím (r. 1677) zřízeny na panství vlčí jámy, ale jak viděti, neprospívaly; roku 1720 pak nadobro zrušeny. Za střelení starého vlka platily se roku 1751 čtyři zlaté, za mladého 1 fl. 30. Kromě toho bylo v lesích zdejších ještě dosti jiné škodné zvěři, již poznáváme ze seznamu roku 1751 zdělaného, co se od zastřelení platívalo. Platili 1 fl. 30 kr. za vydru, 3 fl. za starého a 1 fl. 30 kr. za mladého rysa, 30 kr. za starou, 15 kr. za mladou divokou kočku, 30 kr. za starou, 15 kr. za mladou kunu, 30 kr. za starou, 15 kr. za mladou lišku, 9 kr. za tchoře, 5 kr. za lasici, 24 kr. za velkého orla, 16 kr. za skalního orla, 18 kr. za výra, 8 kr. za supa neb jestřába, 5 kr. za ostříže, 1½ kr. za straku.

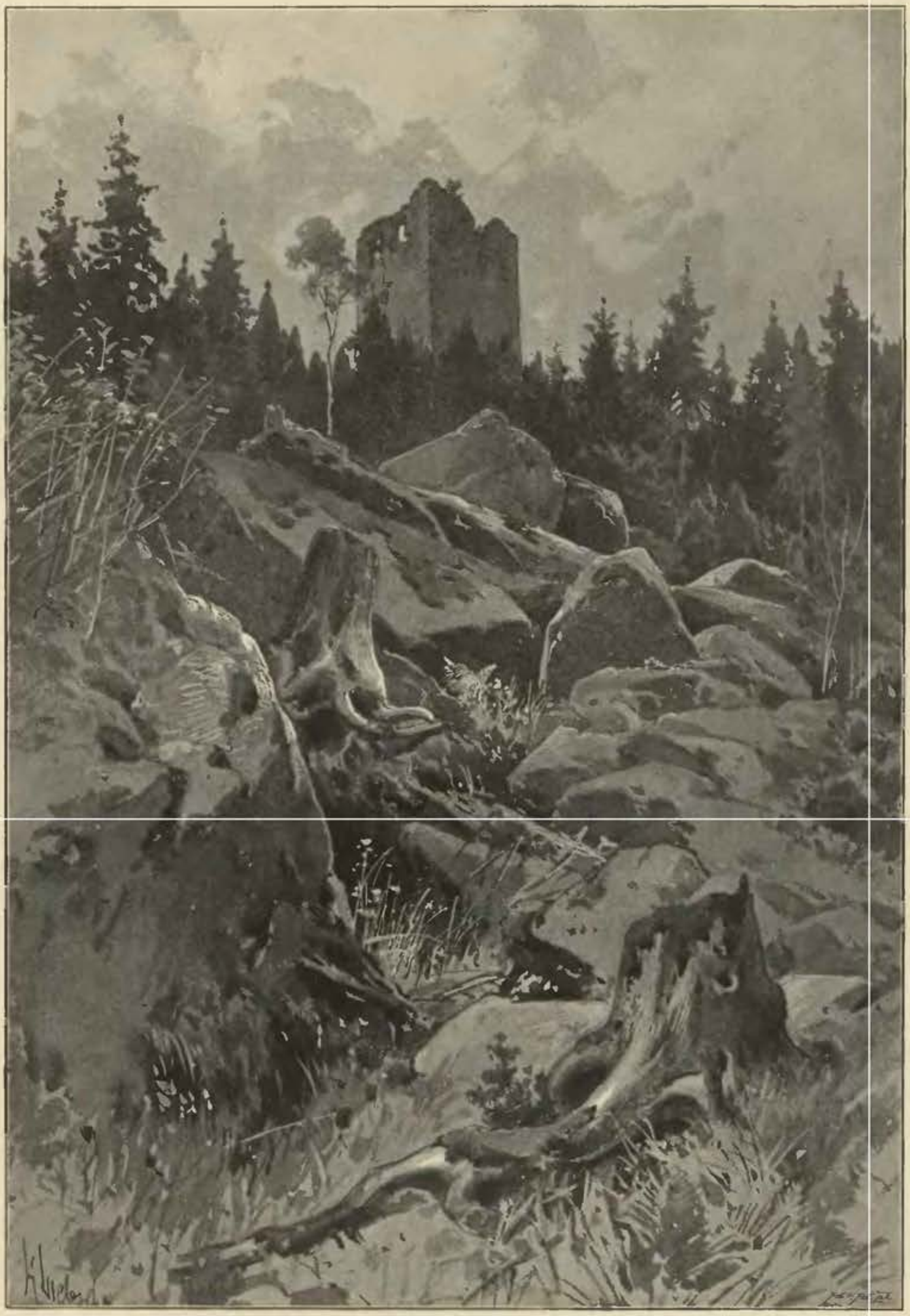
Co se týče stavu *zvěři*, bylo roku 1738 na panství: 1 jelen o 18 parozích, 6 po 16 parozích, 22 po 14, 30 po 12, 38 o 10, 65 o 8 parozích, 262 zvířat a 117 kolouchů. Roku 1785 bylo 24 jelenův o 6—14 parozích, 38 zvířat, 9 kolouchů, 41 srnčího, 87 zajícův, 14 tetřevův, 25 tetřevic, 14 kuroptví, 66 jeřábkův. Zastřelené činilo 1 fl. 20 za jelena, 51 kr. za zvíře, 30 kr. za koloucha, 20 kr. za srnce, 10 kr. za srně, 1 fl. 10 kr. za velkého, 30 kr. za obyčejného vepře, 15 kr. za mladé, 7 kr. za zajíce, 20 kr. za tetřeva, 12 kr. za tetřívka, 6 kr. za jeřábka nebo kuroptev a 7 kr. za sluku. [2])

---

[1]) Březanův Petr Vok. [2]) Arch. Vimberský.

Bašta ve Vimberce.

Kynžvart.

Svojšice u Sušice

KYNŽVART HRAD.

Nad Kynžvartem čili Kušvartou (jak se obyčejně mluvívá) vypíná se zámecká hora, na jejímž nejvyšším místě spatřují se zbytky bývalého hradu, vlastně jen hrubá věž, poněvadž kromě ní není tu ni nejmenších známek po nějaké ohradě. Hrad tento jest nesnadno přístupný jako málokterý hrad, jen od jihovýchodu mezi skalisky rozházenými a na sebe nakupenými vine se úzká pěšina a tou se přichází na patu skaliska, na němž hrad stojí, na všech stranách jako stěna strmého a někde i svislého, kteréž se asi 35 *m* vysoko vypíná. Věž založena byla do čtverhranu, tak že každá strana byla asi 10 *m* dlouhá. Posud jest asi 15 *m* vysoká. Zdi 2 *m* silné, hrubé, postaveny byly z lomeného kamenu, ale okna obložena byla veníři, jak lze viděti ještě na dvou nízkých oknech přízemí. Úzkou brankou na východní straně lze vstoupiti do přízemí, odkud nespatří se nic více, než čtyři holé zdi. Z děr pro trámy lze usouditi, že tu byly troje podlahy nad sebou. Na západní a severní straně není oken; na jižní straně je oken dosti, a na východní straně je jen několik úzkých okének. V druhém poschodí byla nějaká síň. Výše nad tím v třetím a posledním poschodí jest zdivo již chatrné. [1])

Ještě dokud panství Vimberské jako manství v držení komory královské bývalo, vystavěn jest těsně při pomezí hrad, jenž měl brániti jednak nepřátelskému vpádu, jednak býti stanoviskem, odkud se hnutí nepřátelská pozorovati mohla. Z věže hradu toho daleko se mohlo dávati znamení buďto ohněm nebo dýmem. Jméno mu dáno Královská stráž či německy Kunigswarte, z čehož udělali Češi Kynžvart, Kunžvart, Němci pak pozdější zase z tohoto nový název Kunzwarte. Než v listu tom, jímž Petrovi z Janovic r. 1359 panství Vimberské potvrzeno, nazývá se hrad tento „Kungenslen" (Königslehen) a v starém seznamu manství [2]) slove Kungenstein. Větší důležitosti nabyl hrad náš, když král Václav dovolil pánům Vimberským vysaditi silnici z Vimberka do Pasova a z Pasova do Vimberka, a na silnici clo vybírati, neboť hrad nad novou silnicí vysoko na vršku postavený velmi dobře nového tohoto vstupu do Čech hlídal. [3]) Kynžvart zřízen byv jen proto, aby tu purkrabě s nevelkou čeledí bydlil, opuštěn jest v 16. století a nazývá se ve vkladu panství Vimberského r. 1553 „zámek pustý Kynžvard", ale již dříve r. 1547 zámek pustý Kušvarda. Tehda se na něm sice nebydlilo, ale stavení bylo přece pod střechou. Roku 1578 dne 5. května shořely tu dvě staré sešlé světnice; nikdo nevěděl, jak se zapálilo. [4])

[1]) Heber's Burgen II 235, Bohemia r. 1885 č. 207. [2]) DD. 30, str. 1. [3]) Pam. arch. IX. 594. [4]) Březanův Petr Vok, str. 73.

HUS HRAD.

Mezi Záblatím a Volary jest Panská hora, okolo níž se točí řeka Blanička, tlačíc se tu údolím někde příliš těsným. Z dotčené hory vybíhá k jihu ostroh, na třech stranách řekou od ostatních výšin odloučený. Na stranu východní jest skalnatý a srázný, na stranu západní dosti strmý, na stranu jižní volný. Na konci svém není široký, ale k založení hradu velmi příhodný. Zde stál hrad Hus. Zakladatel vyhlídl si toto místo proto, poněvadž nepřítel k němu na všech stranách vysokými horami zavřenými odjinud přístupu neměl, než od strany severní. Aby pak chráněna byla jižní strana volná, vylámán tu ve skále příkop a postaveny na této slabší straně nejvyšší hradby. Kromě toho překopán ostroh ještě dvakráte, a tak povstaly dvě části hradu: severní a jižní. Předpokládajíce, že pohodlná lesní cesta od Vyhořan jde pod samý hrad, máme za to, že severní část byla předhradím, jižní zadním hradem.

Předhradí bylo od Panské hory odděleno příkopem neobyčejně širokým a hlubokým. Jen asi po schodech a řebřících bylo možno se tu dostati do předhradí, neboť na zvoditý most při té veliké šířce a výšce nelze mysliti. Na předhradí dlouhém, čtverhranatém viděti ještě základy zdí. Také je tu šíje otevřená a nebezpečná, poněvadž kdo by do ní spadl, tak snadno by si z ní nepomohl.

Za předhradím jest *zadní hrad*, od něho příkopem oddělený. Tento na straně předhradské jest zdí zachovanou vyzděn a na druhé straně je ve skále vylámán, a skála jako stěna přitesána. Zadní hrad jest delší než předhradí, místy dosti úzký a na ten čas málo schůdný. Hradeb je tu viděti dosti. Na konci hradu jest vysoká zeď, dole do široka vylomená, odkud také pověst pochází, že je to brána. Je to bývalá strana sklepů, kteréž lámáním zdí zkázu vzaly, tak že tu zůstala jen hluboká propasť. Na té zdi uvnitř lze pozorovati odstavec pro zasazení podlahy, sice tu není žádných oken aneb otvorů, poněvadž byla zeď tato ven do příkopu obrácena. Protože se jednalo zakladateli o to, aby se nikdo z této strany slabé nebo po údolí ke hradu přibližovati nemohl, hradby na některých místech hezky daleko ven (tuším až k řece) byly povydány.

Asi pět minut daleko k severu za předhradím jest na kraji západním zbytek ležení z dob, když byl Hus obléhán (r. 1441) Je to čtverhran asi 10 *m* zdéli a tolikéž zšíří a udělaný tak, že země z příkopu naházena do vnitřku, aby byli tu chráněni náspem ti, kteří tu leželi. Ke hradu jest ten násep vysoký, v tu stranu od Záblatí není náspu. Od tohoto čtverhranu či oblehací bašty táhne se násep šikou k jihovýchodu, kde snad také bašta bývala. Asi pět minut odtud k severovýchodu jest stará bašta čtverhranatá s rohy zakulacenými, okolo příkopem hlubokým a náspem zevnitřním, jak to bývá u středověkých opevnění. Vnitřní prostora jest asi 17 *m* zdélí a 13 *m* zšíří a spatřuje se na ní samé kamení, ale žádné zdivo. Tato bašta jest na nejvyšším místě Panské hory a nad tím místem, kde se Blanička otáčí od jihu k severu a od severu k jihu. Pod touto baštou nad Blanicí je také taková bašta, ale menší. Zdali to bylo venkovské opevnění hradu nebo bašta r. 1441 od obléhajících zřízená, neumíme rozhodnouti. Kromě toho pozorují se při cestě, která vychází z velikého lesa, také zbytky nějakých zákop. Před časy lidé překopávajíce hradiště našli mnoho všelijakých kachlů, železných hřebíků a několik peněz, jako se nacházívá na každém takovém hradišti.

Kde nyní viděti lze ssutiny někdy tvrdého hradu Husi, nacházel se ještě na počátku 14. století šírý, ještě málo prosekaný les, kterýž jako část bývalého pomezného hvozdu na jedné straně s panstvím Vimberským (k němuž se i počítal), na druhé s panstvím Prachatickým souvisel. Za krále Jana držíce Vimberk s lesy Záblatskými bratří *Jenčík*, *Vavřinec*, *Herbort* a *Pešek (Petr)* z *Janovic* přáli si na hoře, tehdáž vůbec „na husi" (vř der Gans) řečené, vystavěti sobě tvrdý hrad k záštitě krajiny Záblatské, jež se toho času valně vzdělávati počala, a poněvadž zaražení takové stavby povoliti jen na králi záviselo, za takové povolení žádali. Král Jan nakloněn jsa k jich prosbě r. 1341, 3. září jim dovolil, aby řečenou horu osaditi a na ní stavení či hrad vyzdvihnouti mohli, vymínil si však, aby hrad se zbožím manstvím královským byl a králům proti nepřátelům a škůdcům otevřen zůstával.[1]) První tři z bratří byli již r. 1359 po smrti a jediný z nich Herbort potomků po sobě zůstavil; tudíž císař Karel Peškovi a strýcům

---

[1]) Reg. IV. 151.

jeho r. 1359, 20. července držení hradů Vintrberka a Husi potvrdil. Z těch vsí, kteréž se později k Husi počítaly, připomínají se v listě manském císařem vydaném městečka Husinec a Záblatí, vsi Řepešín, Zvěřinec, Křišťanov, Lhota Mlynářova (Mlynářovice), Lhota Krejčova (Krejčovice), Lhota Milešovka (Milešice), Zábrdí[1]) a j. v. K tomu jest přidati ještě ves Lažiště, jež byla statkem samostatným. Po té si podržel Pešek panství Husské a Libynské s Lubencem k samostatnému vládnutí, dav strýcům svým Vimberk, a podával r. 1360 nové faráře do Lažiště a Záblatí. V Lažišti podávala potom n. Anna vdova „Heroldova“ z Janovic,[2]) totiž Herbortova, jinde také Něchna jmenovaná, jež bezpochyby ves tu u věně svém obdržela. Po roku 1363 vymizeli páni z Janovic ze zdejší krajiny, prodavše buď Hus nebo ho postoupivše králi; sídlem Peškovým stal se potom hrad jím nově vystavěný Petršpurk.

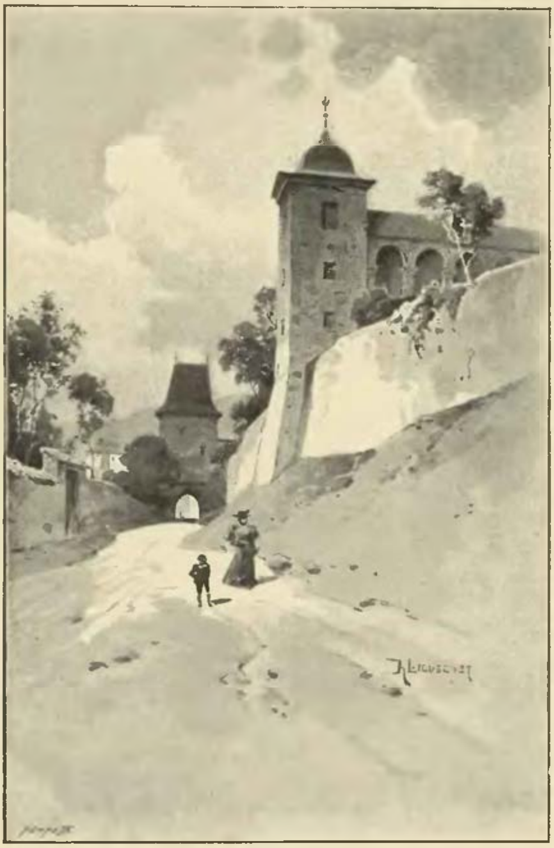
O osudech hradu a panství se nám v následujících 20 letech ani té nejmenší zprávy nedochovalo a utvrzuje nás toto tím více při domnění, že Hus náležela komoře královské. Král Vácslav zastavil Hus se zbožím známému milci svému *Zikmundovi* z *Orlíka* k manství ušlechtilému; dotčený pán se pak r. 1393 jakožto patron kostela Záblatského připomíná.[3]) K žádosti jeho povolil král Vácslav r. 1400 dne 30. října, aby „městečko Záblatí, které k jeho tvrzi jménem Husi přísluší, poněvadž on naší koruny manem jest, s věžmi, zdmi, příkopy opatřiti mohl, také aby obyvatelé Záblatští městské právo měli, tím způsobem, jakožto Písečtí svá městská práva užívali, jmenovitě také, aby téhodný trh každý pondělí drželi, tak jako jiná města v okolí.“ Při tom obdržel Zikmund povolení, aby ze Záblatí novou silnici až do Pasova učiniti mohl.[4]) Týž Zikmund založil blízko hradu Husi novou kapli Panny Marie na poušti řečené Žátoň, kteroužto však pro brzkou smrť svou opomenul patřičnými důchody nadati.[5]) Bylť Zikmund, nabyv nemalé moci v úřadě podkomořském, za sebou nechal peníze, jež byl dal král k vyplacení některých korunních panství, a na to kvitance padělal. To zvěděv král sklamaný, dal jej vězením opatřiti a po krátkém výslechu na radnici Staroměstské mečem popraviti (r. 1405, 23. června).

Zikmund měl kromě Husi více statků pozemských, které po něm bratr jeho *Oneš* z *Orlíka*, jinak z *Vožice* zdědil; arci se od dědictví toho odraziti musely ty peníze, jež byl n. Zikmund za sebou zanechal; zdá se, že se králi v penězích těch také panství Husské dostati mělo, ačkoliv Oneš ještě nějaký čas v držení jeho zůstával, poněvadž vyřízení pozůstalosti Zikmundovy tak hned dokonáno nebylo. Oneš se hned po smrti bratrově v panství uvázal a dne 9. listopadu nového faráře do Záblatí podával.[6]) Také ihned po uvázání nadání kostelíka Panny Marie na Žátoni s purkrabí svým *Mikulášem* z *Kamene* (de Lapide) dokonal. Poustevníkům, kteří při něm bydliti chtěli, dáno 3 kopy platu na vsi Řepešíně s dvěma lány role blíže kaple, kdekoliv by si je bratří vyhledali, kromě toho aby si mohli tolik lesa vzíti, co by mohli na pole vyklučiti a z části na louky obrátiti. Přidal jim také potůček Žátoň až k jeho ústí do řeky Vltavy.[7]) Téhož roku ještě král Vácslav Hus na sebe potáhl a úřad purkrabský *Mikuláši* z *Pístného* dědičně zastavil.

Pán tento památný, jenž jako první a přední světský vůdce kališníků vystupuje v dějinách husitských, připomíná se poprvé r. 1389, jsa tehda v držení vsi Pístného u Hřebečnik. Před r. 1406 byl již purkrabí na Husi a měl v ten čas při u soudu dvorského s Jencem z Petršpurka.[8]) Není pochyby, že král Vácslav v Hus se uvázav a o jeho statečnosti a vtipu byv zpraven, jeho služeb platně potřeboval; r. 1406, 16. března poslal jej s pověrným listem k panu Jindřichovi z Rožemberka, aby s ním o některých důležitých věcech jménem královým pojednal.[9]) Později mu také svěřil město Prachatice k opatrování a snad i zástavou,[10]) a roku 1415 držel také stateček Čichtice, Pístné a Skryje, tyto dvě poslední však s příbuznými svými. Roku 1408 nacházíme jej ve službě pana Reimprechta z Wallsee, hejtmana v zemi nad Enží, an válčil s biskupem Frisinským, dne 14. října dotčeného pána z přijatého žoldu kvitoval. Buď věc tato nebyla králi po vůli, buď se proti němu Mikuláš nějak zavinil, zkrátka toho roku v říjnu jemu vinu všechnu odpustil. Mikuláš vrátiv se potom do Čech, meškal příliš málo na Husi, na čemž sobě někteří lidé toho věku naděje své zakládali, chtějíce se hradu zmocniti. Jakýsi Hynek, sluha Sudlicův v Moravě na Rabšteině, dělal řebří z provazcův, jimižto by mohli hrady a města slézti; tu jest r. 1408 s Žižkou a Kolouchem a jinou rotou Hus hrad měl slézti; jak se zdá, k tomu nepřišlo.[11]) Čím více se vyvíjely tehdejší nepokoje, tím více meškal Mikuláš v Praze a tudíž svěřil Hus ke spravování purkrabí *Janovi* z *Mikulovic*.[12])

Mikuláš stal se záhy horlivým novotářem a zjevným následovníkem, ano i mluvčím a zastancem kalicha před králem. Následek toho byl, že jej král z Prahy vypověděl (r. 1419), on pak odebrav se na

[1]) Archiv Vimberský (již originál není, leč jen vidimus z r. 1459). [2]) Lib. conf. [3]) Lib. conf. [4]) DZ. 3. H 20—21. Viz Pam. arch X. 594. [5]) Viz níže. Držel také Lažiště, kdež r. 1404 kněze podával. (Lib. conf. VI. F 4) [6]) Lib. conf. [7]) Lib. priv. Antiq. civ. Pr. p. 88, lib. erect. V. 105. Potvrzeno úřadem arcibiskupským r. 1405, dne 3. října. Název potoka nese nyní „Šatava“ ves, ležící při potoku řečeném Kapellenbach. Základní zdi kaple objeveny r. 1858 na jednom vršku. [8]) DD. 18, f. 96. [9]) Archiv Třeboňský. [10]) Proto slove r. 1408 z Prachatic. Roku 1407, 29. září podával faráře do Záblatí. (Lib. conf. VI. O 17.) [11]) Kniha popravčí v Třeboni. [12]) Archiv Novohradský.

Brána v hradbách města Vimberka.

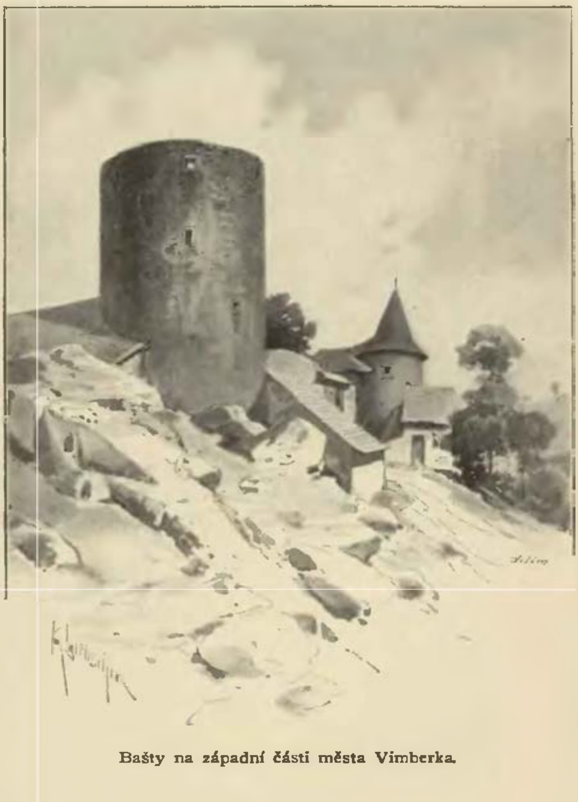
venkov jal se nepřímo jednati proti králi a řádu zemskému. Od té chvíle nacházíme ho v patrném spojení s oněmi velikými schůzemi kališníků, kteréž pokojně a klidně začínajíce, dalším během zuřivě a válečně postupovaly, z poutníků pokorných hrozné bojovníky plodíce. Vzniklo i podezření u dvora a obávání v mysli královė, žeť krále chtějí s trůnu svrci a na místě jeho usaditi pana Mikuláše. Jak se potom Mikuláš stavěl v čelo bouřících se kališníkův, o tom tuto nechceme slov šířiti,[1]) připomeneme jen, že měl Mikuláš první místo mezi staršími obce Táborské až do své smrti; že on to hlavně byl, jenž vtipem svým stranu tuto spořádal, tak jako Žižka v ústrojí i vychování vojska jejich. Z jeho činů válečných nejslavnější byly ty, kdež on Oldřicha z Rožemberka Tábor obléhajícího na útěk obrátil (r. 1420, 30. června) a v bitvě (téhož roku dne 1. listopadu) na místě nejnebezpečnějším bojuje dobře sobě zasloužil pasu rytířského. Snaha jeho směřovala potom k tomu, aby Táborům zjednal převahu v Praze, která se jim již po několikráte vysmekla z rukou. Nemoha věc tuto provésti, vyjel Mikuláš dne 10. prosince s několika Tábory z Prahy, pomýšleje na nové prostředky Avšak jinak mu bylo souzeno. Přijeda k potoku Psářskému padl s koněm, jenž se nechtěl vyhnouti vozům proti němu jedoucím, do výmolu jakéhosi a v tom pádu zlomil sobě nohu. I přivezen jest nazpět do Prahy a uložen v domě Rožemberském. Zlomenina sice napravila se, avšak přistouplá k tomu dušnosť ukrátila život Mikuláši na štědrý den 24. prosince r. 1420. Kališníci smrt jeho velmi želeli, ale protivníci jich se radovali ze smrti muže věhlasného a jim nad jiné nebezpečného.

Zdá se, že Mikuláš ještě za živobytí svého hradu Husi s panstvím *Janovi Smilkovi z Křemže* postoupil. Tento nepokojný vladyka byl jedním z nejčinnějších bojovníků strany táborské, ale i proto nejnebezpečnějším nepřítelem Oldřicha z Rožemberka, poněvadž měl statky své v sousedství panství Krumlovského. Již r. 1420 nebo před tím zdržoval se v Písku a sebrav lidu dobře na 500 pěších na Záblatí a Husinec, chtěl s tím lidem pomáhati těm, kteří by do kraje Krumlovského přitrhli. V následujících třech letech začal s hradu Husi půtku s Kaplířem Vimberským; vypověděl na něho Jan Polák z Prachatic při útrpném právě Rožemberském (r. 1423), že jeho a jiných osm k tomu připrosil. Léta 1422 a 1424 činil příměří s Kaplířem; při prvním příměří vytčeny hranice mezi Vimberskem a Husskem.[2]) To mu však nevadilo i dále po straně Táborů válčiti. Učiniv r. 1425 příměří s panstvím Rožemberským, začal r. 1426 novou půtku s Oldřichem, jež přetržena jen krátkým příměřím, jež od 26. listopadu až do vánoc trvati mělo; nové takové příměří následovalo r. 1428. Mezi těmito válkami nepřestával Smil bojovati také na Prachenště, poněvadž mimo své výpravy válečné hlavně na Husi přebýval. Klenovským dovolil svobodný příjezd i odjezd na Záblatí a Pajreckým také. Z Husi a ze Záblatí jímali lidi protivníkův a Rožemberské a nosili je na Klenovou a Pajrek, a to se stalo prý ve křesťanském příměří, jež s Oldřichem měli. Ano r. 1429 zdálo se, že Smil vrchu nabude. Téhož roku 23. října svobodný maje průchod přišel na hrad Krumlovský a zde se musel Oldřich vedle výpovědí pánů Menharta z Hradce a Mikuláše z Lamberka k velikým obětem podvoliti. Chytrý a lstivý pán obloudil, jak se zdá, tentokráte Smilka, neboť hned potom oba nacházíme zase v půtkách a oni r. 1432, 9. prosince příměří až do sv. Havla příštího činí. Konečně přistoupil Smil r. 1433, 16. května k příměří mezi Sirotky a týmž Oldřichem učiněnému; bitva pak u Lipan a její následky poskytly oběma vhodné příležitosti, aby se spolu smířili.[3])

[1]) Viz o tom Časopis mus. r. 1859, str. 5—15. [2]) Arch. gub. [3]) Archiv Třeboňský, kniha popravčí, arch. č. III. 246, 507.

Ze zastavování statků duchovních po nastoupení Zikmundově uměl i Smil dobře kořistiti. On byl arci zboží Dražické císaři v moc vydal, ale za to obdržel zápisy roku 1437 danými vsi kláštera Zlatokorunského Zbitiny, Koryta, Sviňovice, Ovesný, Černý potok, Mošun, Chrboly, Záboří, Smědeč s mlýnem pod Koryty, jež potom ke hradu Husi držel, více vsi Humňany, Štětice a Heřmaň, Lidmovice, Krašlovice, Vitice, Malešice a Lužnou, konečně i zboží Prachatické a Volarské. [1]) Panství Husské dosáhlo tímto objemu takového, jako nikdy před tím i potom nemělo. Ale zboží toho v pokoji požívati se Smilkovi nechtělo. Ačkoli byl tehda mír v zemi a bouře jen tu a tam vznikaly, přece Smil nepřestával lidem Rožemberským škoditi; za to kázal Oldřich neznámého roku čeleď Smilovu, když se z Rakous vracela, s hradu Velešína honiti a uhoněné porubati. Když se nepodařilo Oldřichovi protivníka svého v půtce potom vzešlé zbraní přemoci, učinil tak lstivě. Předkládaje Tůmovi z Chotěmic, aby jej se Smilkem smířil, mluvíval s ním, že není potřebí, aby k němu pod průvodem jezdil a slíbil svou věrou i svou ctí, když by k němu přijel, že se jemu nic zlého státi nemá, [2]) a vlákav jej takto do hradu Krumlovského, jako by svobodného průvodu nepotřeboval (r. 1439 na jaře), dal jej zrádně jíti a vězením opatřiti. Počínání Oldřichovo bylo ohavné a také ani to nepomohlo, že král Albrecht Oldřichovi nakázal, aby Smila propustil; Oldřich chtěl se krutě pomstiti a vězně svého o statek, čest a hrdlo připraviti. Avšak po pět let houževný Smil se podvoliti nechtěl, a teprve dlouhá vazba sílu jeho jak tělesnou tak i duševní zlomila.

Mezi tím zůstala na Husi čeleď Smilova, zvyklá loupežení a zájezdům, nyní pak pána nemajíc, za těch nepokojných dob počínala si jako zlodějové a škůdcové zemští. K nim se přidal Habart z Hrádku, pán na Lopatě, pověstný škůdce. Nemohouce to snésti vytáhli Přibík z Klenového, Petr Zmrzlík ze Svojšína, Janek Sedlecký z Prachatic a s nimi Klatovští před Hus hrad v polovici února r. 1441 a dosáhli ho na počátku měsíce září, neboť neměli co na něm jísti; a tak ta čeleď Habartova hradu sstoupivši na Budějovice se za svým pánem stěhovala, oni pak vypálivše hrad, i rozbořili veškeren. [3]) O pustý hrad se nikdo již nestaral, a požitky ze zboží bral si bezpochyby pan Oldřich z Rožemberka. Týž byl arci skrze zajetí Smilovo ve skutečné držení panství Husského vešel, ale posud mu scházely naň právem utvrzené zápisy. I shledávaje v létě r. 1444, kterak jest protivník jeho seslaben, vynutil na něm postoupení všech statkův. Téhož roku dne 25. června vydal Jan Smil a synové jeho Přibík a Jiřík list, že listy císaře Karla na hrad Hus (zápis k r. 1359 připomenutý?), listy císaře Zikmunda na Prachatice, Volary, Zbitinu, Koryto a jiné vsi duchovní, shora připomenuté, dobrou volí převádějí na pana Oldřicha, žádného práva si nepozůstavujíce. K listině přivěsili pečeti své nejen někteří pánové, nýbrž i rady čtyř měst Tábora, Budějovic, Písku a Vodňan. [4]) Jiným listem paní Anna z Rožmitála, manželka Smilkova, práva a věna svého na zbožích svrchupsaných se odřekla. Poslední jednání měli spolu Oldřich a Smil téhož roku.

Bašty na západní části města Vimberka.

Léta 1444 v neděli před sv. Tomášem po obědě kázal Oldřich Smila před se do velké světnice přivésti, ježto mnoho dobrých lidí s ním bylo; tu přišel i s ženou svou přistoupiv před pány shromážděné i dal jim všecky listy vedle úmluvy řka: „Milý pane, teď Tvé Milosti dávám všechny listy úmluvné i hlavní svú dobrú volí i všeckno své zbožie tak, jakž úmluva mezi námi svědčí, a věřím již Tvé Milosti, že mě propustíš a na nás laskav budeš.“ Tuť se Oldřich tázal paní Anny, manželky jeho: „Paní Anna, také svou vůli k tomu dáváš?“ A ona držíc list v své ruce na dobrou vůli na pergaméně s visutými pečeťmi pravila: „Pane, teď dávám Tvé Mti. tímto listem svou dobrou vůli ke všem věcem, tak jakož tento list můj svědčí.“ Tu vzal Oldřich ten

[1]) Archiv Protivinský a Liběјický, Pangerl, Gold. U. 428. [2]) Arch. č. III, 12—13, 43. [3]) Palackého děje IVa, 55. [4]) Pangerl, Gold. Urk. 447—455.

list od ní a řekl: „Nu, pane Smile, poněvadž jsi nám učinil, což's nám učiniti měl, teď tě také propouštíme vedle úmluv.“ Tu Smil vstav poděkoval jim a opět prosil, aby naň laskav byl. Tu řekl Oldřich: „Pane Smile, seď, ať tyto listy čtěny budou, aby dobří lidé slyšeli, kterak jsi nám se zapsal a také kde jest ten list na Korunské zboží od krále Václava dobré paměti.“ Tu Smil přisáhl, že nikdy žádného listu neměl na to zboží. Tu mu zase řekl: „Milý pane Smile, pomyšli, když jsi zde před námi byl, tuť jest Smiťan (smytyan) ten list po tobě v pušce nosil a ukázav jej nám v malé světnici, ve kteréž krejčí nyní dělá, a písař náš Hanušek jej četl a sami jsme jej ve své ruce měli.“ Opět odepřel a přisáhl, že jeho neměl. Tu kázal poselací listy čísti, kteréž Oldřichovi před několika lety, prve než se do vězení dostal, kterak je psal, že má prvé než Oldřich zápis od krále Václava; ohledav Smil listy poselací, že tu pečeť jeho a písmo písaře jeho, nemoha jinak, řekl: „I ovšem měl jsem list na Korunské zboží od krále Václava dobré paměti, že mi opat z té sumy vydávati měl, kteráž králi do komory dána měla býti, na každý rok 50 kop, ale nikdáž jsem těch peněz nebral, a toho listu již nemám.“ Tuť mu řekl Oldřich: „Milý pane Smile znej, prve tuto před dobrými lidmi přisáhls, že jsi nikdy krále Václavova listu neměl, a tuto již pravíš, že jsi jej měl, ale že jeho již nemáš, i jest nám divno, že se nestydíš za svou řeč, a vždy s námi nepravými slovy vůkol jdeš, ač jsi prve proti nám mnoho zlého učinil, a my tobě to všecko odpustili, a to nám nemůž pomocno býti, proti tobě již se nemíníme dáti více klamati.“ I kázal hlavní listy čísti všeckny pořád, a když se přišlo na ten list, kterýž svědčil na Oldřichovy vsi jeptišské a ten přečtěn byl, kázal poslední list „falšovaný“ přečísti, ten se srovnal na den a na datum, jakožto ten list, který před tím falešným čtěn byl, tu řekl Oldřich: „Pane Smile, kterak je to, že tuto na jedno zboží dva listy máš pod majestáty Císařovy Milosti a na jeden den oba z kanceláře vyšly a tohoť jsem nikdy neviděl, ač jsem mnoho v kanceláři byl, byť na jeden den dva listy na jedno zboží vydány byly, a také ani písmo ani pergamén z kanceláře není, než tuto dobří lidé vidí, že je to list falešný. Protož pověz nám, kde jsi ten list vzal.“ I řekl, že jemu z kanceláře dán jest. Tu řekl Oldřich: „Nezdáť se mi, byť který písař v kanceláři trpen byl, ježto by takovéto písmo psal.“ Tu Smil řekl: „Písaři v kanceláři neměli kdy, než psalť jest to písmo písař páně Divišův Bořkův, a ten mi list dal.“ Tuť opět odpověděl Oldřich: „Milý pane Smile, však tobě ten list svědčí a ne Divišovi Bořkovi, co je pak mohl tobě dáti?“ Dále odpírati nemohl, než řekl: „Pane, na Boží milosti jsem a na tvej.“ Tuť mu zase řekl Oldřich: „Pane Smile, tu jsi se o veliké věci pokusil, chtě nás i naše děti tímto listem falešným dobrým lidem ohyzditi i k nenabytým škodám připraviti; a poněvadž tak zřetelný faleš u tebe nalezen jest, jinak již tomu učiniti nemůžem, než béřem tě zase ve svou moc a k svýma rukama jakožto falešníka.“ On odpověděl: „A pane, poněvadž mě zase jímáš, vrať mi listy mé zase.“ Tu mu Oldřich odpověděl: „Proč bychme tobě zase listy vrátili, však jsme u tebe kůpili a již jsme něco peněz na tom trhu tobě a ženě tvé dali a ostatek vedlé úmluv ženě a dětem tvým rádi dodáme.“ Tu Smil opět odpověděl: „Bůh to ví, že jsem proti své cti nikdy neučinil, a chtěl bych jej rád viděti, ježto by to řekl, a jestli kdo, nechť vystoupí.“ Tu pravil Oldřich: „Milý Smile, my jsme první, ježto jsi nám proti své cti učinil a nepravě mluvíš.“ Odpověděl: „Pane, Tvú Milosť vynímám.“ Tu řekl Oldřich: „Teď paní Anna, žena tvá, kde má věno své?“ Odpověděl: „Má na těchto vsech,“ pojmenovav jich. Tu řekl Oldřich: „Pane Smile, neb ty musíš křivdu praviti nebo žena tvá.“ Odpověděl: „Pane, pravdať jest, zastavil jsem věno její, ale mohu to vyplatiti, když mohu?“ Řekl Oldřich: „Pane Smile, opět jsme tě tu na nepravé řeči nalezli, a poněvadž pravíš, že jsi nikdá proti své cti neučinil, pane Smile, víš-li, byv služebníkem krále Polského, přijels do vojsky před Tábor ke králi Albrechtovi dobré paměti a přikázals se k němu, vzav dary jeho, jel jsi domův, a tvoji prošpehovali, kde koně napájejí, a ihned nazejtří šikovals bratra svého Otíka; ten s svými pomocníky vzal královské Milosti 24 koní, a z těch koní ještě jednoho mimochodníka máme, kteréhož Janek ze Sedlce vzal na Prachaticích, když jest do Prachatic upadl, a také víš dobře, cos tu měl jednati, pak pomysliž na to, učinil-lis kdy více proti své cti, než toliko proti nám.“ S tím kázal jej zase do vězení vsaditi. Aby mohl Oldřich dokázati, že má právo ke Smilovi i útrpně přikročiti, padělal list pod dáním r. 1422, dne 18. října (den sv. Lukáše). V něm vyznává Smil, že jsa čeledínem a služebníkem u dvora Oldřichova, rozkazoval a dopustil svým služebníkům a pacholkům krásti na hospodách, co by se jim nahodilo a co by jenom zatajiti mohli; pan Oldřich moha prý jej slušně za to potrestati, ani nad ním ani nad pacholky se nepomstil, jak na takový běh záleží, nýbrž jen se spokojil se slibem Smilovým, že se nechce dopouštěti již takových věcí „proti pánu svému“, a pakli by co učinil, „aby propadl J. Mti. hrdlo i zboží.“ [1])

---

[1]) Vše z akt archivu Třeboňského a sepsání Wagnerova. Že jest list d. r. 1422 falšován, dokazuje se písmem psaným rukou nejistou, slohem pozdějším a inkoustem naschvál zkaženým, aby byl bledý, pročež se místy černým napomáhalo, konečně i obsah tomu nasvědčuje a uvádění Viléma z Potšteina jakožto „přietele dobrého Smilova“. Také pečeti jsou padělány podlé listu Smilova dd. r. 1425.

List přítele někdy Smilova Tůmy z Chotěmic r. 1447, 8. září daný připomíná, že Oldřich Smila umořil a o hrdlo připravil. Smrť Smilova se zběhla tedy asi toho roku. Synové umořeného, Přibík a Jiřík, nemajíce nic z otcovského zboží, ani Křemži nezachovavše, pohnali Oldřicha do soudu zemského, že jim bez práva odňal statky otcovské, na otci je vynutiv. Oldřich nebyl již tehda vladařem, postoupiv zboží všechna synu *Jindřichovi*; tento pak jsa „přirozeným bratrem“ pana Jiříka z Kunštátu a z Poděbrad, prosil ho, aby učinil mezi oběma smírné narovnání. Tedy vypověděl Jiřík r. 1455, 28. října, aby dal Jindřich jim Křemžeckým 1500 kop grošů českých, a oni aby jemu všechna zboží otcovská dskami zemskými a dvorskými ujistili, pakli jsou která zboží listy a zápisy otci jich zapsána, ježto by nyní Oldřich držel, aby na ně nesahali a na Oldřicha nikdy nenaříkali. [1]) Po té následoval vklad panství Husského ve dsky dvorské, a vložili Křemžečtí Oldřichovi ve dsky hrad Hus, půl městečka Husince (druhá polovice nebyla manská, nýbrž svobodná), městečko Záblatí a všechny vesnice. [2]) Vklad téhož zboží sice se stal Oldřichovi skutečně, ale odevzdáno jest také synům jeho Jindřichovi a Janovi, jakž o tom psaní krále Ladislava r. 1455, 17. prosince dané svědčí. [3]) K větší jistotě a aby od nikoho na nově nabyté panství saženo býti nemohlo, vyprosili si dotčení tři pánové u krále Ladislava všechno právo nápadní, jež po n. Smilovi míti mohl. [4])

Páni tehda u velikých závadách vězeli a části panství svých zastavovati musili. Vypůjčivše si Oldřich a syn jeho Jan znamenitou sumu peněz 1642 kop 55 grošův od *Jošta z Rožemberka*, voleného a stvrzeného biskupa Vratislavského, prodali mu r. 1457 na den sv. Jiří 100 kop 17 grošův a 3½ peníze platu na panství Husském. [5]) Zástava ta se opakovala r. 1459 a trvala ještě r. 1464. [6]) Kdy bylo zboží to vyplaceno, není nám známo; hrad sám, tuším, zůstal v držení Janově. Také zůstala na panství čeleď Janova, jež se r. 1467 k Strakonickým přidavši, brala a překážela panu Vimberskému, pročež se tento u pana Jana důtklivě dohlašoval. [7]) Podlé rodopisných zpráv Březanových o rodu Švamberském vešel *Jan Labuť ze Švamberka* v držení zboží Husského od pana Jana a uveden v ně Adamem z Drahonic, purkrabí Helfemburským. Z jiné zprávy [8]) dovídáme se, že zastavil Jindřich r. 1474, 28. února platy celého zboží v témž objemu, jak to r. 1457 byl učinil, *Janovi ze Švamberka*, mistru převorství českého. Míní-li se tu jedna osoba nebo dvě, nelze již rozhodnouti. [9]) Poslední zástava trvala jen krátký čas, neboť téhož roku dne 30. června zastavil Jindřich s bratřími svými zboží Husské panu *Petrovi ze Sulevic* na Vimberce. [10])

O tom, jak dlouho Hus při panství Vimberském zůstal, jest nám málo známo; za doby té zběhlo se konečné zpuštění památného hradu. [11]) Ku prosbě bratří *Petra* a *Voka z Rožemberka* svolil král Vladislav r. 1491 dne 28. února, aby jich dva zámky v království Českém, jeden řečený Nový hrad a druhý zámek Hus zbořený, jež jim posud jako manství královské příslušely, v dědictví zpupné uvedeny byly, a aby bratří z těch zámkův byli povinni též činiti, jakož i z jiných svých dědictví svobodných činiti povinni byli. [12]) Petr, kterýž r. 1493 po Vokovi vladařství na sebe přijal, po smrti Vokově († r. 1505) arci o syny jeho starati se měl, ale jen nejstarší z nich *Jan z Rožemberka* požíval zvláštní Petrovy přízně; ostatním snášeti bylo nevole jeho více méně; když Jan do zákona sv. Jana Křtitele uveden jsa za budoucího mistra křižovníků volen byl, nařídil mu Petr na vychování každoročně do téhož zákona 200 kop grošů míšeňských, ve kterémžto nařízení postoupil mu r. 1506, 17. dubna panství Husského a Záblatského k užívání do smrti. Naproti tomu slíbil Jan téhož dne na Krumlově nejen na tom přestati a na více nenastupovati, nýbrž i že nechce lidi na panství zbytečně obtěžovati. [13]) Následkem kšaftu Petrova (r. 1521) zůstati mělo panství „Husinecké“, jak se mu nyní říkalo, v držení Janově. Zmatky, které pro pořízení to povstaly, vypravovány jsou v dějinách Krumlova. Když pak r. 1550 statek Drslavický koupen jest, připojeny jsou k němu Hus, Husinec a Záblatí a zůstaly při témže zboží až k jeho konečnému připojení k panství Vimberskému.

---

[1]) Pangerl, Gold. Urk. 483—485. Urozený pán Jiří z Křemže a z Husi žil r. 1502 v Čáslavi, kdež si koupil dům od Havla ševce za 6 kop 10 grošů(!) Zápis o tom v knize řečené manual v Čáslavi. L. 11. O jeho potomcích není nic známo. [2]) Arch. č. III. 563, vklad se stal r. 1456, 26. února. [3]) DD. 25, f. 245 [4]) Archiv Vimberský, list dán r. 1455 v úterý po na nebe vstoupení Páně. [5]) Liber obligat. I. 6 (v Třeboni). Připomínají se tu městečko Záblatí, městečko Husinec s rychtářstvím, Lažiště, Zábrdí a jiné vesnice. [6]) Jan totiž z dluhu 200.000 kop Joštovi bratru svému všechna zboží a i „zboží Husské“ zapsal (archiv Třeboňský). Roku 1464 dne 22 prosince vyznává Jošt, že přijav 200 kop od Mikuláše, zákřišťána Krumlovského, 100 kop od Matyáše, starého kancléře převorova, a svých peněz přičiniv, koupil Husské zboží a že zapisuje 30 kop platu na Lažišti a Osece na ranní mše Matky Boží v novém kostele Strakonickém (arch. Svatomářský). [7]) Arch. Třeboňský. [8]) Liber obligat. I. 6 (arch. Třeboňský). [9]) Březanova víra jest tak veliká, jako listim původních, poněvadž své správy s největší svědomitostí snášel. [10]) Archiv Vimberský [11]) Roku 1474 zastaven jest Hus Petrovi opět; roku 1491 udělána s ním smlouva na prodání Husi, ale nedokonána. (Archiv Vimberský.) [12]) Arch. Novohradský, arch. č. V. 544, rel. tab. II. 447. [13]) Archiv Vimberský.

Husinec.

HRÁDEK.

Asi čtvrt hodiny jižně od Husince je při řece Blanici na levém břehu jejím strmá a skalnatá, ač nepříliš vysoká stráň, která slove Hrádek, poněvadž tu malý hrad stával. Hradiště zavřeno bylo proti pláni náspem a příkopem, z nichž jen strana jižní zbyla; ostatek zmizel, poněvadž násep rozvezen a příkop zasypán. Nicméně ještě známky obou v polích pozorovati lze. Na počátku našeho století bylo tu viděti ještě zdi, ale to byl již chatrný zbytek toho, co Husinečtí na vystavění svých domků rozvezli. Dnes jest většina hradiště na pole zorána.

Léta 1456 praví se o Husinci, že jedna jeho polovice byla manská (ta, která patřila ke hradu Husi) a druhá zpupná. To okazuje na rozdělení, které se zběhlo ještě ve 14. století za pánů z Janovic, když Vimberk a Hus děleny. S tím dělením bezpochyby také založení Hrádku souviselo. Jeden ze synův Herbortových, jménem *Pavel z Vimberka*, sedící ve Štěkni, zachoval si Hrádek s příslušenstvím jako zbytek z dědictví Vimberského. Léta 1404 přenesl desátek, který se ze dvora Hrádku Lažištskému kostelu dával, na ves Zábrdí.[1]) Bezpochyby Hrádek prodal; kupcem snad byl Zikmund z Orlíka.

DRSLAVICE TVRZ.

Východně od Vimberka při vsi Drslavicích zachovala se ještě stará zajímavá tvrz, která stávala uprostřed poplužného dvora. Tvrz skládá se ze tří domů. Jeden dům na východní straně stojící obsahuje průjezd, druhý, něco větši dům jest na severní stranu, a třetí, největší, láme se do rohu a stojí k západu a východu. V něm jest druhý průjezd. Mezi těmito domy uvnitř jest malý čtverhranatý dvůr. U prvního domu viděti zbytky rustiky, a mimo to nic pamětihodného; je tu nyní hostinec. Druhý dům jest čtverhranaté stavení, ale se dvěma krovy. I tu je viděti zbytky rustiky starší (rudé a žluté) a novější (bílé). Třetí stavení dvoupatrové jest nyní sýpkou. I na něm jest viděti známky rustiky. Zajímavý jest na dvoře zbytek starého arkýře, z něhož ovšem nezbylo více, než tři krakorce daleko ven povydané. Zámek bývalý má oken nemnoho, a to malá okna, z nichž část jest veníři obložena; jest opustlý a zdivo jeho roztrháno. Nedaleko zámku jest stavení bývalého pivováru.

Drslavice byly prvotně malým vladyckým statkem. Z nadání kostela Bavorského r. 1384 se dovídáme, že tu měli páni z Rožemberka buď dědiny nebo plat.[2]) Roku 1390 připomíná se *Štěpánek z Drslavic* v pamětech Prachatických a r. 1395 odumřel statek v Drslavicích po nějakém *Petrovi*.[3]) Jiný *Petr* řečený *Rychart z Drslavic* zpečetil r. 1415 stížný list ke sboru Kostnickému a stranil r. 1424 Janovi Smilkovi z Křemže.[4]) Ke sklonku téhož století skoupili *Barbínští z Újezda* Drslavice a něco okolních statkův. Roku 1479 držel je *Jaroslav z Újezda*, spolu pán na Cholticích, s bratrem svým *Petrem* a ukončil téhož roku válku s biskupem Pasovským, ve kteréž Bavoři také na statku jeho Drslavském pálili.[5]) Petr držel Drslavice ještě r. 1493. Nějaký čas před r. 1499 držel Drslavice *Jan z Újezda*, jehož erb vymalovaný Paprocký na zámku Střele viděl.[6]) Roku 1522 seděl tu z téhož rodu Diviš, jenž měl také do r. 1528 dům ve Vimberce.[7]) Týž prodal tvrz, dvůr a ves Drslavice a vsi Dvory, Kratušín a Borek *Volfovi Vinárovi z Muronu*.[8]) Ve dsky

Starý náhrobek u dvoru Borku.

[1]) Starý seznam listů v archivu Třeboňském. [2]) Borový, lib. erect. II. 231. [3]) DD. 14, f 171. [4]) Archiv Třeboňský a gub. [5]) Mon. Boica XXXI. 2. 565. [6]) Arch. gub. o st. ryt. [7]) Reg. kom. soudu, černá kniha. [8]) Reg. kom. soudu. DZ. 3. H 12.

vloženo roku 1538, ale k prodeji přišlo bezpochyby již roku 1537; neboť téhož roku Volf v městečku Záblatí okolo půlnoci na Jana Krenaura z Krenového lidi své svolav, zbrojně jim pohotově býti kázal. Dům Janův s těmi lidmi vybíjel dokládaje, bude-li se jim v něm protivovati, aby hned na pranýři naň ke šturmu zazvonili. Roku 1548 věnoval na Drslavicích manželce své Anně ze Vztuh, ale prodal hned potom Drslavice *Zikmundovi Robmhápovi ze Suché*, který je vlastně kupoval pro rod Rožemberský a r. 1551 1200 kop za něj přijatých kvitoval.[1])

Od poručníků domu Rožemberského poslán sem r. 1549 za úředníka Jan z Ploskovic. Týž k nějakému pádu přišed, vyvázl s penězi pryč a neučinil počtu; pročež se dostal do vězení do Salcpurka. Po něm byl úředníkem Jan Černý, jenž spravoval zboží i Vimberské i Drslavské, k němuž připojeno zboží Husské. Týž dal r. 1551 pilně vařiti v pivováře zdejším, tak že pán užitečnějšího tehdáž pivováru neměl. Roku 1560 následoval Šimon Vodička z Plzně, r. 1561 Linhart Holub, r. 1572 Petr Skála a r. 1595 Bedřich Čejkovský.[2])

Petr Vok z Rožemberka zastavil Drslavice (r. 1595) *Adamovi Hrzánovi z Harasova* ve 25.000 kopách grošů českých.[3]) Roku 1602 zase je držel a byl tu úředníkem Šimon Hanšpergar z Hanšperka. Roku 1603 prodal Petr Vok tvrz Drslavice se vším příslušenstvím (totiž panstvím Husským) *Volfovi Novohradskému z Kolovrat*,[4]) tak že zase s Vimberkem pod jedním držitelem zůstávaly. Syn Volfův Jáchym prodal (r. 1618) Drslavice *Jetřichovi Malovcovi z Malovic* na Hluboké za 77.000 kop grošů míšeňských. Jetřich složil hned polovici ke dskám zemským; avšak direktoři potřebujíce peněz obrátili je na své potřeby. Z té příčiny tedy později prodej zrušen, a Drslavice Jáchymovi navráceny. Nežli k tomu přišlo, r. 1619 dne 20. června zámek a pivovár Drslavský skrze císařské husary vypáleny.[5]) Jáchym měl s tím statkem velké svízele. Napřed mu Drslavice navráceny, potom zase vzaty. Roku 1625 prosil, aby mu byly navráceny. Roku 1627 mu podlé jména vráceny, vskutku pak nařízeni komisaři, kteří prodali tvrz Drslavice, městečka Husinec a Záblatí a všechny vesnice *Janovi Oldřichovi knížeti z Eggenberka*.[6]) Potom následovalo připojení téhož panství k panství Vimberskému, které kníže o něco později koupil.

Strany starého zámku Drslavského vyšla r. 1777 dne 27. prosince resoluce knížecí, aby byl upraven za sýpku, a poručeno, aby ještě v této zimě příčky světnic byly vybourány, potřebné kamení uschováno, jakož i potřebné stavivo dováženo, aby se ihned na jaře s vystavěním sýpky a upravením nových chlévů započalo.[7])

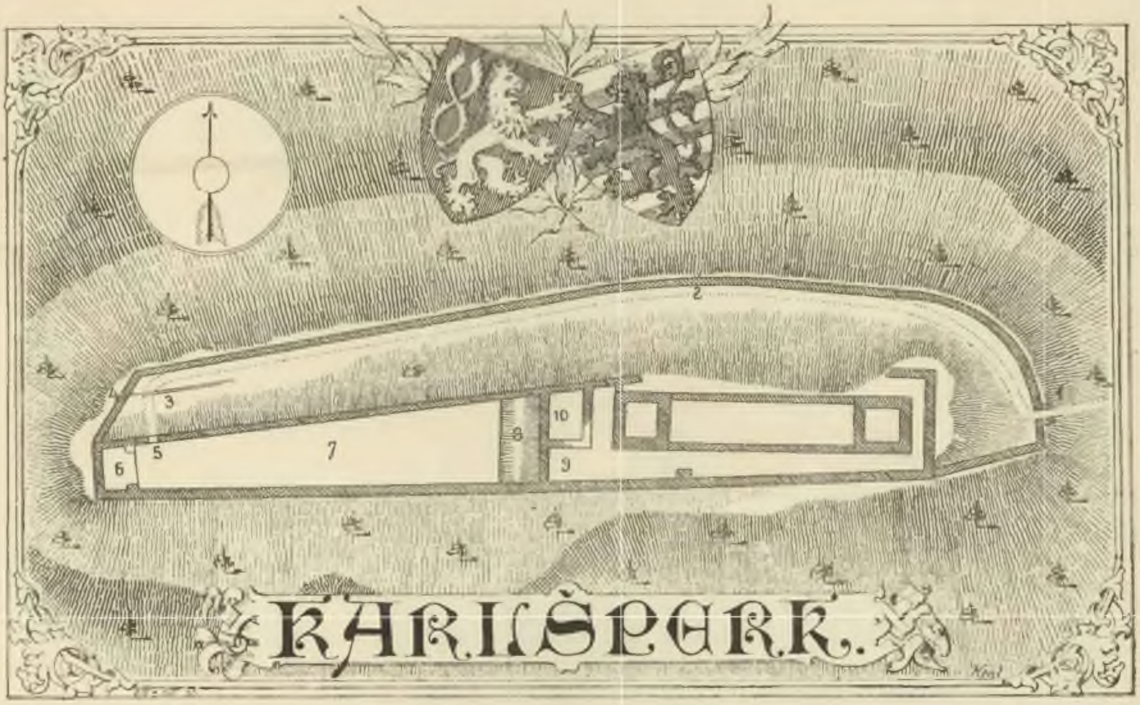
[1]) DZ. 8. K 11, arch. Vimberský, Březanův Vilém 37. [2]) Světeckého Paměti I. 205—206. [3]) Archiv Vimberský. [4]) DZ. 131. K 8. [5]) Pam. kniha v arch. Vimberském. [6]) DZ. 143. B 5. [7]) Exc. Wagnerova.

Tvrz Svojšická

Karlšperk.

Plán hradu Karlšperka.

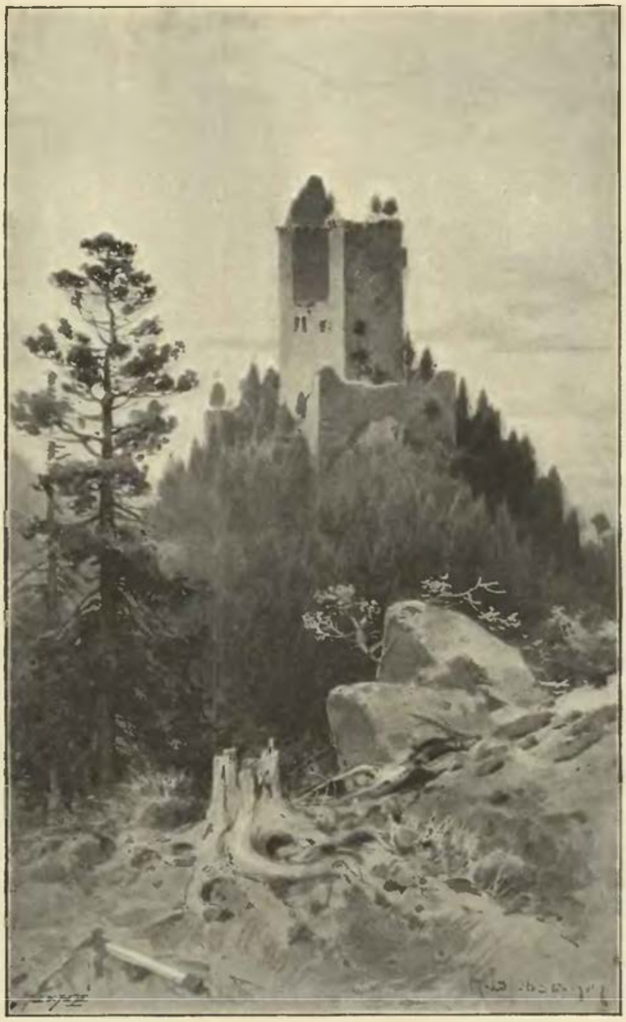
Vysvětlení plánu: 1. první brána; 2. cesta dolní ohradou; 3. příkop; 4. branka ven; 5. druhá brána; 6. konice; 7. předhradí; 8. příkop; 9. brána; 10. stavení se sklepy pod ním; 11. palác;

KARLŠPERK HRAD.

Severně od Kašperských hor vypínají se nad lesními výšinami znamenité zříceniny hradu Karlšperka, jehož jméno od vznešeného zakladatele pocházející (Karlsberg) v posledních dobách také jako Kašperk se vyslovuje. Od hory, která se nazývá Zosum, vybíhají k západu tři ostrohy nesoucí na sobě lesnaté vrchy. Nejvyšší z nich slove Chlum (Holm), na prostředním nižším jsou zbytky někdejšího *Hrádku* ke Karlšperku náležejícího, kteréž se nazývají Pustým hrádkem (Oedschlössel). Stával na vysokém a strmém skalisku, nebyl velkého objemu a zbyla z něho jediná zeď. Hrádek tento velice podobá se Kynžvartu za Vimberkem, ovšem že z něho mnohem méně zbylo než z Kynžvartu.

Na třetím ostrohu asi v téže výšce, jako Hrádek a od něho sedlem oddělen jsa, strmí Karlšperk, panuje odtud celé krajině. Z daleka ze všech stran lze jeho dvě věže vysoko se vypínající viděti, a poněvadž okolí přírodní krásou vyniká, zajisté jest navštívení hoden a také často se navštěvuje. Stará cesta vede k němu od města Kašperskych hor na vesničku Javorník neb Kavrlík. Poněvadž stál Karlšperk na vysokém strmém vrchu, nebyl objat ani příkopem ani náspem, než jen před samou branou byl příkop, který se táhne kus v pravo, pokud ho bylo na sedle a rovině potřeba. Přestává tedy tam, kde přestává sedlo a začíná strmý sráz hory. První brána prostá a jednoduchá nacházela se v hradbě.

Branou vstupujeme do *dolní ohrady* neb pouhé cesty, mezi hradbou a hradištěm jen toliko široké, co by pohodlně vůz projel. Jdouce tedy po ní, máme po pravé straně hradbu z části již sesutou, po levé svah horního hradu vysoko nad námi na skalnatém bradle se vypínajícího. Pak se jde pořád podlé

Pohled na Karlšperk od Hrádku.

horního hradu až k jeho západnímu konci. Tu se nachází před druhou branou příkop vyzděný, před nímž se dříve příchozí vedlé samé venkovské hradby zastaviti a čekati musel, až se most z brány spustil, avšak nyní jde se cestou nasypanou a dobře spravenou přímo k bráně, aby se nemuselo k ní pracně lézti, jak to činívali naši otcové a dědové.

Druhá brána, nyní vylomená, nachází se ve vysoké hradbě. Z jejího vroubení čtverhranatého zachovaly se jen horní kusy. Nad branou lze spatřiti dva dlouhé otvory k zatahování klad, jimiž se spouštěl most. Zdi jsou tu obyčejné u starých hradů hrubosti. Za touto také prostou branou bývalo dřevěné stavení, jak svědčí posud zbytky dřev. Za touto branou je teprve *předhradí* nebo přední část horního hradu, čtverhranatá prostora lesem obrostlá, na jejímž západním konci u samé brány nachází se spodek čtverhranatého stavení. Tu lze viděti sklep, snad bývalou konici do půlkruhu sklenutou. Jiný sklep nachází se na východním konci předhradí v příkopu, který jej dělil od zadního hradu. Nad sklepem jsou zříceniny světnice, k níž se přišlo ze zabradel neb dřevěné chodby na hradbách. Světnice má dvě okna k jihu a k severu. Sice jest předhradí plné děr, svědčících o tom, že tu byla přidělána ke hradbám dřevěná stavení.

Příkop, který dělil přehradí od zadního hradu, byl někdy také hluboký, avšak nyní jest rumem a zemí zanesen. Přes něj jde nyní nová nasypaná cesta ke *třetí bráně*, která také byla prostá a nacházela se ve vysoké zdi stojící za samým příkopem. Také tu se zachovaly jen kusy čtverhranatého vroubení k zapadání mostu, kus tupého oblouku a otvory pro kladky. Brána jest tak málo vysoká, že lze pochybovati, aby tu byl někdo na koni projel. Nad branou spatřují se střílny a nad tím známky, že tu byly světnice (omítka, zbytky oken).

Zadní hrad jest sice dlouhý, ale úzký; příčinou toho jest úzké skalnaté bradlo, kteréž dovolovalo založiti hrad sice dlouhý, ale na nejširším místě jen 18 metrů široký. Proto nenacházíme tu prostranného dvora, nýbrž toliko úzký parkán, který obkličuje palác na všech čtyřech stranách, ale tak, že na západním svém konci proti bráně zavřen byl hradbou.

Palác jest stavení zvláštní způsoby, obdélný a úzký čtverhran, na jehož koncích se nacházejí čtverhranaté věže. Tak asi také vyhlížel prvotní palác na Helfenburce, kterýž byl současně s Karlšperkem a snad od téhož stavitele založen. Palác Karlšperský mohl býti chráněn i když ostatní hrad byl ztracen; neboť jediný k němu přístup byl skrze úzkou a nízkou branku, která se nacházela na východním konci paláce ve věži.

Východní věž obsahovala čtvero poschodí. V přízemí byla veliká místnost jen se dvěma střílnami na venkovské strany; zde byl toliko průchod. Nad tím byla na hrubých břevnech světnice s oknem, výklenkem a brankou k západu, aby se mohlo přijíti do světnic, které byly mezi věžemi. V druhém poschodí byla světnice se dvěma okny a v třetím poschodí byla tři okna. Před časy vídati tu bylo staré malby a také se rozeznávaly jednotlivé postavy, avšak pro velikou výšku a nepřístupnosť tohoto poschodí nebylo lze je ohledati. Na ten čas znáti z nich toliko něco červené barvy na západní straně. Ve čtvrtém

poschodí zase byla světnice, která měla okna na tři strany. Veškerá východní strana věže, která je zároveň venkovskou stranou a obrácená k sedlu, kudy se přicházelo, neměla oken. Nejvýše jsou krancle, skládající se z množství krakorců pěkně vytesaných, na nichž bývalo podsebití. Na ten čas jest věž tato bez střechy.

Z věže se jde ven (k západu) ve hrubosti zdi a tu se přijde k dotčené brance z prvního poschodí a do prostory mezi oběma věžemi, kteráž byla založena do obdélníku a až do druhého poschodí se vypíná. V prvním poschodí byly bezpochyby světnice královské a pro zápisné držitele, vysoké a s okny vysokými a na onen čas nádherně zřízené, neboť v oknech na severní straně se ještě v našem století spatřovaly zbytky maleb (očistce, slunce). Nad nimi byly světnice nižší, oken bylo více, ale byla nižší. Zde byly bezpochyby hostinice a byty služebnictva. Všecko to stavení je tak zachované, že by bylo potřeba jen krytu a podlah, aby bylo zase k potřebě; zejména věž východní utrpěla jen nevelikou spoustu.

Karlšperk od severní strany.

Od dotčené branky jde se po dřevěných mostech a po dnu paláce k *druhé věži* na západní straně stojící. Tato jest pokryta střechou z cihel postavenou, jež se z části sesula a dříve vnitřek tak chránila, že tu zbylo ještě něco na polo shnilého břevnoví, na němž bývaly podlahy jednotlivých poschodí. Až nahoru jsou nové schody. Dole jest komora, v prvním poschodí byla světnice s výklenkem a střílnou, k níž jsou kamenné schůdky. Úprava její vnitřní jest podobná jako u první věže; i v tom se s ní srovnává, že na straně venkovské (západní) není oken a jen nejvýše východ k arkýři. Bohužel, jest východní strana zvenčí rozpukaná, a strach jest, aby její jižní roh nespadl.[1])

Karlšperk jest pravý obraz starého hradu, jen z věží a hradeb a málo obydlí se skládající. Ačkoliv jméno jeho bylo německé, přece Bavoři mu tak neříkali, nýbrž jmenovali ho *Schilhenstein*.[2]) Název ten si jinak vyložiti neumíme, nežli že Bavoři místu tomu již dříve tak říkali, nežli hrad od Karla IV. založen byl, a tu láká domněnka, že již tehda hrádek stál, zván jsa názvem Schilhenstein a po založení hradu jeho venkovským opevněním zůstal. Staří Češi proto rozeznávali velký hrad a hrádek, kdykoliv se o jednom každém z nich zvláště mluvilo.[3])

Krajina okolo hradu Karlšperka stala se hornictvím obývanou; ryžovníci zlata usadili se na řece Otavě, založili Písek, Sušici, Horaždovice a j. místa, hornictvím pak povstalo snad také město Kašperské hory, nebo jak se vlastně původně po německu jmenovalo, Reichenštein. Za panování krále Jana bylo hornictví okolo téhož města již ve květu, a bylo tenkráte tolik horníků zde, že králi Janovi 600 ozbrojených havířů poslati mohlo ku pomoci ve válce proti knížeti Bavorskému, jmenovitě k obležení města Landshutu. Král Jan dal měšťanům za proukázanou mu službu odměnu tím, že ungelt v tom městě zrušil a prodej soli[4]) jim udělil. Syn jeho Karel zůstal rovněž nakloněn městu Reichenšteinu, potvrdil mu výsady Janem udělené, podporoval všemožně hornictví a věnoval také mnoho pozornosti

[1]) Viz J. A. Gabriela Hrad Karlsperk, Heber's Burgen I a spis Eng. Panni die k. freie Goldbergstadt Bergreichenstein.
[2]) Že tomu tak jest, lze dokázati z písemnosti říšského archivu Mnichovského. Poprvé jest řeč o Šilhenšteinu r. 1445, ale v takové souvislosti s událostmi, že by se mohl hledati v Plzensku. Jíra z Loun nazývá se r. 1452, 18. dubna purkrabí na Kašperce, 9. května purkrabí na Schilhensteinu a 16. května zase purkrabí na Kašperce (Kasperg). Roku 1459 praví se o vsi Cimruku das gehört zu dem gesloss Schilhenstain. [3]) Kolem roku 1450 slibuje vězeň postaviti se „na Carlsperce na velikém hradu a světnici." (Rkps. arch Třeboň.)
[4]) Arch. v Kašperských horách.

Hus

celé tamější krajině. Poněvadž ta krajina pevného královského hradu neměla, nařídil tento panovník r. 1356 Vítovi Hedvábnému, aby „hrad Karšperk" stavěl pro obranu země České, poručiv mu též k opravě (to jest k dodávání potřeb při stavení) klášter Nepomuk, Svatokorunský a jiné kláštery, a zároveň přikázal Prachatickým i jiným sousedům, aby v tom stavení Vítovi nepřekáželi, ale pomocni byli. [1])

Hlavním účelem vystavění hradu byla obrana hranic, jak list r. 1356 dí, vedlejším účelem byla dohlídka nad krajem Prachenským, a Karel zvláštním listem r. 1361 udělil právo na popravu a soud krajský tomu každému, kdož by toho hradu v držení byl. [2])

Několik let potom, asi r. 1365, postoupil prý císař hradu Karlšperka *Janovi Očkovi* z *Vlašimě*, v jehož držení až do smrti císařovy zůstal. Roku 1366 dal týž císař svobodu ke hradu Karlšperku, aby silnice svobodně šla z Pasova na Kvildu do Čech, a to trvalo do roka; což by koli kupectví vezli, od toho aby cla nebylo bráno kromě litého zlata a stříbra. Při tom městu učiněna ta milost, aby silnice šla na ně a kupci tu mohli nocovati. [3]) Král Václav dlužen jsa *Janovi lantkrabí z Leuchtenberka* 9775 fl. uherských, z nichž mu měl 977 fl. čili 270 kop úroku platiti, zapsal mu na místě platu (r. 1379, 26. října) hrad Karlšperk s platem k tomu hradu příslušným, berní, kterouž Sušičtí každoročně dávali, a konečně důchody z rychty Milenovské. Lantkrabě snad ani na Karlšperce nesídlel, vykonávaje popravu ke hradu patřící skrze ustanoveného purkrabě, jenž stále na hradě sídlíval. Takovým byl r. 1396 *Jindřich Ramspergar*, [4]) snad totožný s Jindřichem Kolmanem ze Křikavy, jenž patřil ku předkům pánů z Ronšperka. Roku 1402 dne 21. prosince zastavil lantkrabě hrad Karlšperk v 2964 fl. *Habartovi* z *Hertenberka* a s tím mu také odevzdal všecky majestáty, kteréž na to zboží dány byly; k tomu ještě zapsáno Habartovi od Leuchtenberských r. 1405 nového dluhu 360 fl. uherských. Zápisy ty potvrdil král Václav na Žebráce listem r. 1405 dne 12. srpna daným a dovolil zejména držitelům zápisným, aby mohli vybírati na týden 2 kopy platu ročního od Zlaté hory v Reichenšteinu a 60 kop z berně Sušické; pročež i Habart revers vydal, že ten hrad v 9775 fl. zastavený za tyto peníze zase vyplacen býti může. [5]) Na něho bezpochyby se vztahují stesky mnichů Vindberských, že nějaký Hasenburg, vladař králův na Karlšperce, když mu jinak peníze zaopatřiti nemohl, vesnice jich v Čechách prodal. [6]) Po několika letech (r. 1411, 4. dubna) povolil král Václav *Petrovi Zmrzlíkovi ze Svojšína*, aby Karlšperk ve 2100 kopách vyplatiti, 200 kop na jeho stavení

[1]) Arch český II 182. [2]) MS. Vídenský. [3]) Viz o tomto a následujícím tamže a v arch. č. II 182, 444, též v arch. městském. [4]) Arch. Třeboň., lib. erect. IV. f. 126. Ostatek u Gabriela, str. 9—10 jest nekritické. [5]) Arch. č. II. 182, Pam. VII. 206, MS. Vídenský, arch. Mnichovský a c. k. dvorský. [6]) Arch. gub. A 29.

naložiti a plat týdenní ze Zlatých hor ve 200 kopách dluhu vybírati mohl. Když byl hrad vyplacen, učinil král téhož roku dne 24. června nový zápis, jímž Petrovi hrad Karlšperk ve 2600 kopách a úrok 70 kop na městě Sušici, jejž byl Petr od Jindřicha Kolmana, Vácslava bratra jeho a Viléma Dornšteinara koupil, témuž Petrovi zapsal a zastavil.[1])

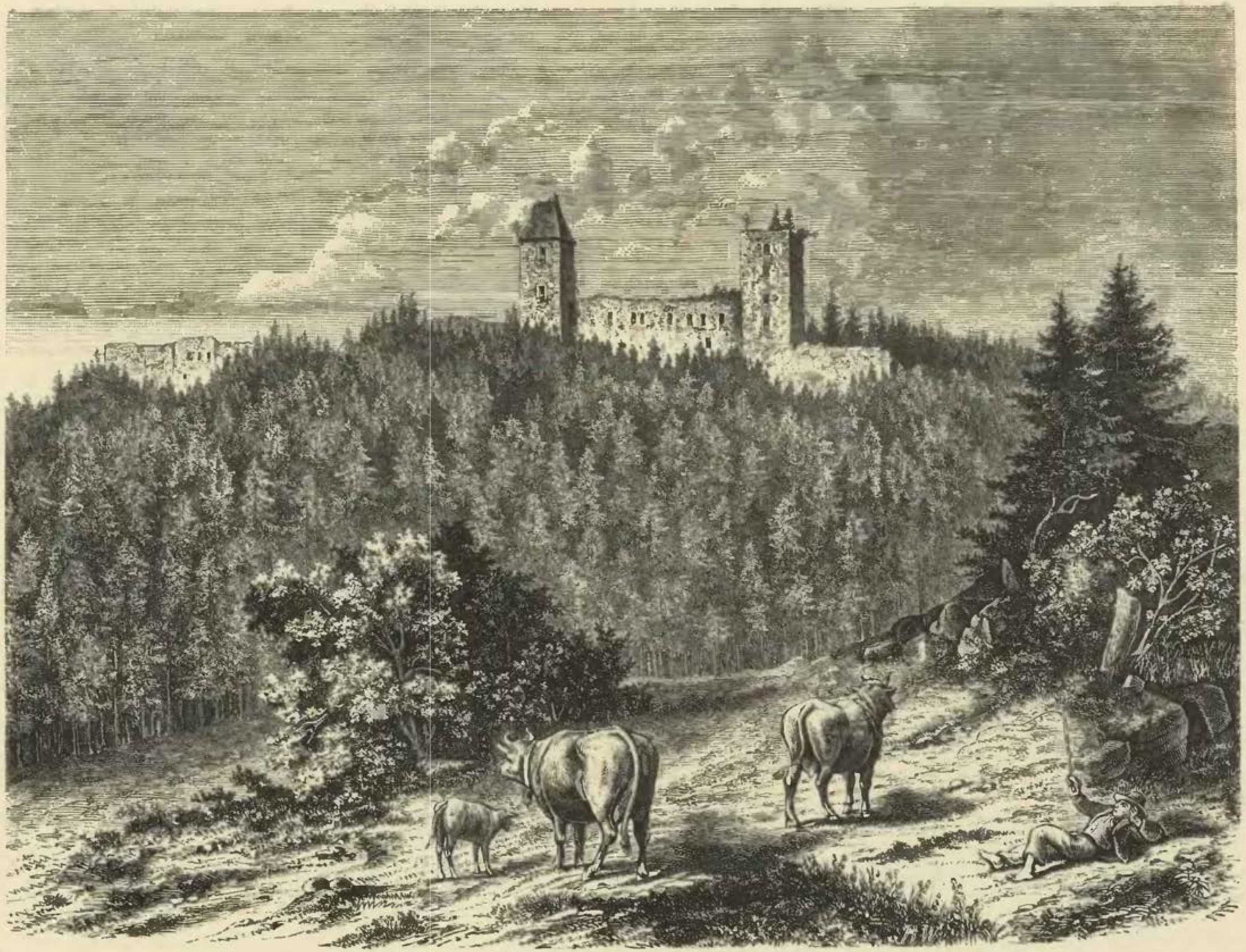
Petr Zmrzlík, spolu pán na Orlíce, kdež sídlíval, a od r. 1406—1419 nejvyšší mincmistr, byl ušlechtilý přítel písemnictví českého, jakož i manželka jeho Anna z Frymburka, a věrně držel se stranou Táboritskou až do své smrti († r. 1421). Také synové jeho drželi se kalicha, zejména *Petr*, jenž byl Karlšperk na svůj díl obdržel.[2]) V rozhodném boji, jenž nastal mezi šlechtou a městy u Lipan, nacházíme Petra na straně šlechtické (r. 1434). Nepohodlným bylo Petrovi sousedství hradu Husi, odkudž se dály časté loupeže. I spojiv se se sousedy svými (r. 1441) oblehl a vyležel jej.[3]) Roku 1445 začaly se z Karlšperka půtky s Bavory; r. 1450 žalovali Bavoři na škody, které se jim odtud dály. Roku 1452 žaloval Martin Satelpogner knížeti Albrechtovi, že mu z Karlšperka zajali aneb šacovali lidi a jednu ves vypálili. Také knížeti stala se škoda vypálením a zabitím lidí. Nejvíce v té příčině žalováno na jistého Pachmaira. Nové takové vpády do Bavor údály se také r. 1453. Nelze za jiné míti, nežli že Zmrzlík tímto způsobem vyhledával si náhrady za nějakou škodu dříve jemu učiněnou. Když pak kníže na Zmrzlíka vojsko sbíral, ujali se tohoto Jiří z Poděbrad a Zdeněk ze Šternberka, žádajíce, aby se s ním kníže smluvil. Jednání taková byla dvakráte, totiž r. 1451 a r. 1453.[4]) Zdá se, že pak tohoto roku půtky přestaly. Až do r 1450 byl purkrabí Jan Strniště z Jablonného, jenž učinil spravedlivý počet ze všech úrokův, požitkův a zlata až do 800 kop a také z vydání.[5]) Roku 1452 následoval v purkrabství Jíra z Loun. Petr zemřel r. 1457 zůstaviv děti a vdovu Annu ze Šternberka.

Roku 1454 prodal Petr hrad Karlšperk i s tím právem na prostavění 200 kop *Zdeňkovi ze Šternberka*, což potvrzeno téhož roku dne 16. července králem Ladislavem; od krále Jiřího pak povoleno témuž pánovi (r. 1459, 11. srpna), aby mohl Sušické stavěti, jestliže by té sumy nevydávali, kterouž od sebe ke hradu Karlšperku vydávati měli.[6]) Téhož roku počaly v okolí Karlšperka starodávný řád a bezpečnosť zase panovati. Podlé starého pořádku císařem Karlem vysazeného měla všecka kupectví na silnici od města Grafenau přes hory a přes Kvildu jíti na Hory Kašperské, tak že kupci byli povinni tu zůstati na noc, ať si kterékoliv hodiny do města přišli a z koně 1 halíř platiti. Odtud šla silnice do Sušice. Způsob ten zachováván na těch cestách, jež pro vozy i pro soumaře zřízeny byly, až do husitských válek. Ale od těch dob zpustla Kvilda, neboť předhoří Šumavské a cesty byly zkaženy tak, že se jim kupci až do roku 1458 vyhýbali, berouce se cestami ke vsi Cimruku, kteráž náležela k panství Kašperskému; tu se obyčejně z koně 3 denáry platívaly. Řečeného roku opravil Zdeněk starou silnici, a tak se tu zase jezdívalo jako za starých dob.[7]) Když byl Zdeněk jednotu panskou proti svému bývalému příteli a dobrodinci králi Jiříkovi sestrojil a válkou královské stíhal, nastaly nové války v Prachensku. Strana královská jsouc zde dosti silna držela sice Karlšperské na uzdě, ale tito přece činili dosti škod, zejména na panství Helfemburském. Purkrabě Karlšperský Výšek z Obytec holdoval Strunkovské a Svinětické (r. 1468) a zajal

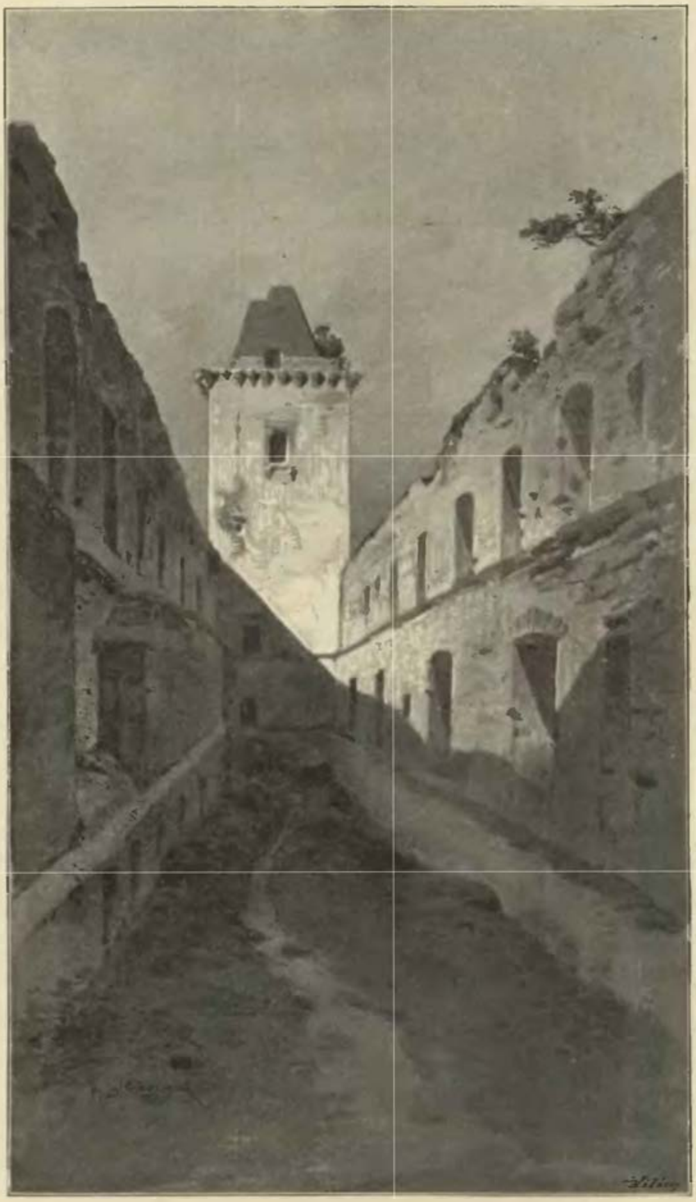
První brána na Karlšperce.

[1]) MS. Vídenský, arch. č. II. 183. [2]) Odtud viděti jest, že neměli Táboři příčiny Karlšperk obléhati, jak Heber mylně vypravuje. [3]) Pam. arch. IX. 948. DD. 33. p. 341. [4]) Arch č I 322, 324, arch Mnichov. [5]) Rkps. arch. Třeboň. [6]) MS. Vídenský, arch. Třeboň. [7]) Arch. Mnich. Böhmen u. Obere Pfalz.

Karlšperk.

mimo příměří Viléma z Duba, kterýž s královskými držel. Avšak Karlšperku škodil také r. 1470 biskup Pasovský, jehož služebníci dvě vesnice vypálili a purkrabí 20 kusů dobytka vzali. [1]) Několik let potom dostal Karlšperk *Jan ze Vrábí*; roku 1474 slove tento seděním „na Kašperce", když kupoval dvůr

Pohled na jižní věž uvnitř hradu Karlšperského.

poplužný v Nerestci; [2]) byl tu buď purkrabí nebo držitelem zápisným. Po smrti Zdeňkově († r. 1476) obdržel Karlšperk na svůj díl třetí jeho syn *Zdislav* seděním na Bechyni († r. 1502). Týž postoupil hradu Karlšperka s 10 majestáty a listy naň svědčícími (r. 1487, 30. ledna) panu *Bohuslavovi ze Švamberka*, který zde učinil purkrabí Mikuláše z Umberka. Novému pánovi udělil král Vladislav tu milost, že mu k sumám zápisným hradu Karlšperka 100 fl. uherských připsal. [3])

[1]) Arch. Třeboň. Pam. X. 230. [2]) DD 5, str. 314. [3]) MS. Vídenský, arch. Třeboň.

Zámek Vimberský.

Téhož roku obmýšlel Bohuslavův syn Hynek (r. 1489) válku do Němec vésti, o čemž lidé z města Hor a jiní z panství Karlšperského zpraveni jsouce báli se, aby se jim skrze tu válku škoda nestala od Němcův, poněvadž při samém lese Bavorském přiseděli. O tom obavu svou projevoval purkrabě Mikuláš, poslav list (10. března) purkrabí Zvíkovskému, kdež ho také prosil, nemoha čeleď svou rybami opatřiti, aby mu ryb a 10 krav poslal.[1]) Právě v ty časy vyžádal si *Půta z Ryzemberka* na Švihově, nejvyšší sudí, od krále Vladislava výplatu „na zámku Carlšperku a městečku tudíž Hory Reyštein, kdež jsú zlaté hory", a obdržel nejen majestát na to (r. 1487, 11. března), nýbrž i ujištění, že to král jinému nezastaví.[2]) Avšak v držení Karlšperka pan Půta nikdy nepřišel, nemaje snad tolik peněz po ruce; po jeho pak smrti († r. 1504) již právo Karlšperk vyplatiti propadlo.

Po smrti Bohuslavově († r. 1490) dědili po něm nejmladší syn *Jindřich*, jenž jediný z bratří otce svého přečkal, a vnukové Bohuslavovi (synové Hynkovi) *Kryštof*, *Bohuslav*, *Zdeněk*, *Volf a Jan*. Tito byli ještě nezletilí, a protož spravoval všecka zboží společná pan Jindřich. Poněvadž byl hrad „Kalšperk" velmi na stavení sešel a nebezpečí bylo, že by zpustl, povolil král Vladislav Jindřichovi (r. 1495 dne 30. dubna), aby mohl na stavení jeho do 100 kop pronaložiti.[3]) Některý čas potom odevzdal Jindřich některá panství strýcům svým, z nichž ještě Kryštof, Bohuslav, Volf a Jan na živu byli. Tito se rozdělili r. 1501 dne 23. srpna. Bohuslav vzal Holešice, Volf „Kašperk zámek" se dvory, lukami, lesy, horami a vesnicemi, Jan Bor hrad s příslušenstvím; Kryštof, tuším, podržel Rataje. Dvůr u Karlšperka, který nebyl zápisný, nýbrž dědičný, ponechán při díle Karlšperském do výplaty, a dodáno, přišlo-li by k tomu, aby zámek byl vyplacen, tehdy že se má ten dvůr prodati a peníze stržené mezi všechny rozděliti.

Volf ze Švamberka poroučel na Karlšperce jen dvě necelá léta. Zemřel r. 1507, jak se zdá, a jmění jeho spadlo na strýce a bratří, tak že přišlo k novému podělení. Náležel ovšem každému díl jistý, ale poněvadž nechtěli panství Karlšperské roztrhnouti, smluvili se mezi sebou tak, že si některá zboží i s důchody směnili. Podlé ujednání, r. 1507 dne 27. srpna učiněného, postoupil Jindřich berně a rychtářství Sušického a důchodův u Karlšperka, co se mu tu s Kryštofem na díl dostalo, bratřím *Bohuslavovi* a *Janovi* za některé vsi u Rataj a důchody Zvíkovské a přidal jim ještě tři vesnice u Boru. Ale i potom to nepřišlo ke stálým poměrům; roku 1512 zemřel Bohuslav a všecko zboží po něm zdědil Jan, společník jeho. Tento a Kryštof ze Švamberka měli různici se Sušickými, poněvadž tito nechtěli

[1]) Arch č. VI. 213. [2]) Arch. gub. B. II č. 345. [3]) MS. Viden. Také r. 1496 nazývá se Jindřich seděním na Kašperce (Mnich C. Böhm. o. P., lit. K. X.). Jindřich se o povznesení hornictví na všech panstvích svých staral a na to i milosti královské obdržel, kteréž se i nemálo Karlšperských hor týkaly. Viz šíře o tom v Březanových listech Švamb. (Univ. bibl.)

vydávati jim berni, kterou od starodávna na Karlšperk platívali. Skrze dobré pány smluveni roku 1547 tak, aby Sušičtí tu berni na Karlšperk dávali, dokud by je král ke své ruce nevyplatil.[1])

Roku 1522 nabízela se obec Hor Kašperských králi Ludvíkovi, poněvadž byli hornictvím zbohatli, že hrad Karlšperk jakožto zastavené manství převezme proti vyplacení jisté sumy; chtěli se tím způsobem sprostiti všelijakých nechutí s držiteli zápisnými ve věcech hornických. Král však buď tohoto nabídnutí nepřijal aneb žádal na obci velké sumy za postoupení, tak že záležitosť ta brzo zanikla. Asi v ty časy se připomínají purkrabě zdejší Jan Kuliš z Vokotok a Mikuláš z Reicenšteina.[2]) Roku 1524 byl Hynek Svatopolský z Jablonné hejtmanem „na Karšperce".[3]) Držitelem zápisným byl v ty doby *Jan z Roupova*, jenž roku 1525 a 1526 na Karlšperce přebývaje, o to se bral, aby příznivci jeho, knížata Bavorská, trůnu království Českého dosáhli.[4]) Roku 1532 již se nazývá seděním na Roupově a soudil se tehda s řečeným Janem Kulišem, vině jej, kterak on, Kuliš, nejsa u něho ve službě, svévolně některé úroky od lidí „k zámku Kašperku" příslušejících vybral. Jan snad měl Kašperk v zástavě od Kryštofa ze Švamberka, neboť od tohoto Karlšperk vyplatil Dr. *Vácslav z Velhartic* a když byla o to pře, má-li vyplatiti groši českými nebo míšeňskými, nalezl soud zemský, aby platil groši českými.[5])

Král Ferdinand dovolil roku 1533 *Jiříkovi z Lokšan*, aby mohl hrad Karlšperk vyplatiti od Vácslava z Velhartic a s tím aby také zaplatil, co Vácslav na stavení a opravu hradu již sešlého byl vynaložil. Zároveň mu zapsal Karlšperk, avšak jen do života a r. 1536 připsal mu na témže panství 1000 kop grošů půjčených.[6]) Tento Jiří, ze Slezska pocházející, byl muž učený a činný. Dvorský kancléř Uherský a biskup Jagerský Tomáš Ssalaházy poručil jej králi Ferdinandovi, jenž ho učinil svým tajemníkem. Roku 1527 odebral se Jiřík se Sigmundem z Heršteina, slavným cestovatelem, ke dvoru Polskému, kdež skoro půl léta zůstávaje, působil z uložení Ferdinandova proti Janovi Zápolskému. O tři léta později, jsa již tenkráte místokancléřem, provázel Ferdinanda na sněm říšský do Augšpurka, v kterémž městě se s ním příštího roku opět potkáváme. Odtud také pocházela manželka jeho Kateřina Adlerova, dcera bohatého měšťěnína Jakuba Adlera ze Špýru. Za služby sobě prokázané zastavil mu král panství Karlšperské na deset let. Roku 1538, 3. března na jeho žádosť potvrdil král výsady městu Kašperským horám a dovolil červeným voskem pečetiti a přidal výroční trhy;[7]) téhož roku 26. července uděleno mu od krále právo k dolování na pozemcích panství Karlšperského s tou výminkou, aby zlato tam dobyté odváděl do královské mince a z každé hřivny 4 fl. za ražení platil. Roku následujícího dán mu nový důkaz přízně královské. Jiří byl koupil od Jana Kuliše z Vokotok dům v městě s sladovnou, pivovárem, dvorem a grunty a s velikým nákladem do něho skrze drahný počet trub vodu uvedl; s lidmi, na kterýchž gruntech se ta voda prýštila a pojímala a skrze jichž grunty šla, se smluvil. Král Ferdinand mu týž dům ode všech platů městských osvobodil. Dává se tím také na jevo, že Jiřík v tom domě bydlíval. Brzo stal se Jiřík dvorským radou a v komonstvu královském při říšských sněmích r. 1547 a 1548 uvádí se jako polní hejtman říše v kraji Řezenském. Samo sebou se rozumí, že v nepokojích roku 1547 nepřidržel se nespokojených stavů v Čechách, nýbrž věrně

Druhá brána na Karlšperku.

[1]) Archiv Třeboňský. [2]) Gabrielův spis. [3]) Reg mon. in Insula f. 30. (Mus.) [4]) Sněmy, I. 137. arch. Třeboň. [5]) Reg. 5. F. hejtm., I., D 8, DZ. 45. C 28. [6]) Arch. gub. reg. král. ve Vídni. [7]) Archiv městský. Kašpar Aichhorn z Reichnpachu byl r. 1537 úředníkem na Karlšperce. (Nejst. kniha Horažďovská, f. 234.)

stál při Ferdinandovi. Z té příčiny zdržel rytířstvo a kraje města Pracheňského, že stavům nepokojným na jich vyzvání pomáhati nemohli. Chystalot se v Bavorsku vojsko proti Čechám, Karlšperk zámek lidem Jiříkovým osazen byl a on sám „poručil na témž panství Kašparském, kterýž by tudy lid táhl, aby se jich nic nebáli a překážky jim žádné nečinili, než aby je fedrovali všemi potřebami.“ Poněvadž pak potom král Ferdinand statků několik stavům odňatých držel, postoupil Jiříkovi panství Březnického a ujal zase Karlšperk k vlastnímu držení (r. 1548). Jiřík zemřel r. 1551 a zůstalá po něm vdova Kateřina Adlerova z Lokšan prodala r. 1551 obci hory Reichenšteinu dům svůj v městě a dvůr Homolov a jiný statek.[1])

Král Ferdinand zastavil panství Kašperské, k němuž byl vesnice Sušickým r. 1547 vzaté připojil, r. 1553, 10. března v 7000 tolařích *Ludvíkovi Továrovi* z *Továru* na Encesfeldu.[2]) Továr, jenž byl císařským radou a arciknížete Ferdinanda Rakouského hofmistr, obdržel r. 1554 od stavů dovolení, aby mohl na hrad Karlšperk sešlý 500 kop grošů českých prostavěti, a zemřel 5. března roku, tuším, 1555 a pohřben jest u sv. Víta v Praze.[3]) Vdova po něm zůstalá Zuzana jménem syna nedospělého *Ludvíka* držela panství a toho dovedla, že jí král Ferdinand r. 1556, 25. dubna nejen 1000 tolarů na prostavění zámku a pivováru povolil, nýbrž i držení panství na 10 dalších let (tedy až do r. 1566) prodloužil.[4]) O těchto právech a spravedlnostech vzdálenější šlechtici se zevrubně nedozvěděli, než o smrti Ludvíkově uslyševše, hleděli panství pro sebe získati. Pan Vilém z Rožemberka chtě dostati Kašperských hor, králi chtěl postoupiti dům svůj na hradě Pražském ležící, dokládaje, že naň přes 45 tisíc naloženo. Nabídnutí toto však nepřijato. Vedle toho chtěl sáhnouti na panství Břetislav z Ryžemberka, dokládaje se listu královského, který byl dán otci jeho Půtovi na výplatu hradu Karlšperka. Pro příkazy, které od něho vycházely, obeslal Ludvík r. 1557 Petra Chotka z Vojnína na Vraním, královského prokuratora v království Českém na místě královĕ do soudu komorního pro nezprávu dědin listem pod pečetí královskou zavázaných, totiž „zámku Karlšperka, městečka tudíž Hory Reichštein s vexlem zlata na týchž horách“ atd.[5]) Ale v ten čas také obeslal Břetislav Švihovský téhož Ludvíka do soudu komorního, aby položil listy a majestáty své na hrad Karlšperk, dovolávaje se tu výplaty po otci svém prý zděděné. Na soudě komorním r. 1558 vynesen nález takový: Poněvadž se jest z majestátu krále Vladislava našlo, že král samé osobě n. Půty z Ryzemberka výplatu zámku Karlšperka dal, a když by Půta to zboží vyplatil, teprv jemu a dědicům jeho některé milosti, jak by též zboží držeti měli jest učinil, a pan Půta zemřel zboží to nevyplativ, z těch příčin že se dává Ludvíkovi za právo.[6])

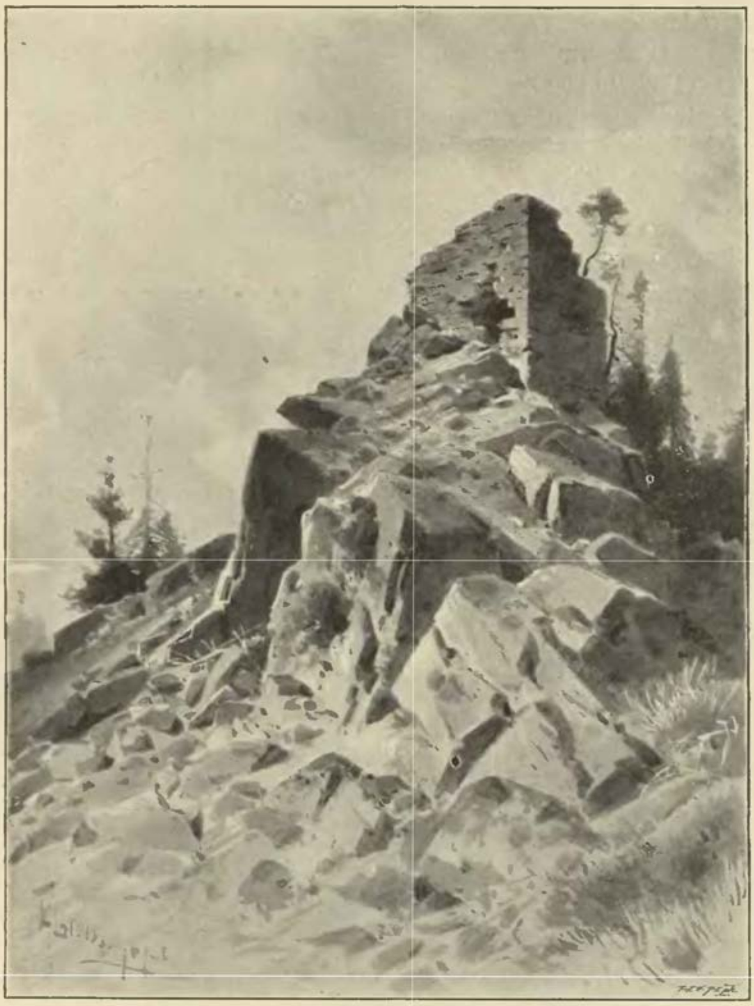
Roku 1566 vypršelo posledních 10 let, na které Karlšperk byl zastaven, ale na novou prosbu poručníků *Bernarta*, mladého syna n. Ludvíkova, zástava zase na 10 let prodloužena a 2500 tolarů, které poručníci půjčili, připsáno. Tedy vypršelo právo to r. 1577, a poněvadž se nikomu do vyplacování nechtělo, držel Bernart Karlšperk ještě 2 léta déle. Teprve r. 1579 vyprosil si *Jan Vchynský ze Vchynic*, purkrabě Karlšteinský, výplatu na hradě Karlšperce, a císař Rudolf dovolil mu, aby ho měl do živnosti a dědicové od jeho smrti do 6 let. Jan pak téhož roku Bernarta k tomu soudně donutil, že se s ním o postoupení hradu smluvil.[7]) Dvě léta potom došlo ke smlouvě mezi císařem a Vchynským o nové půjčky, které tento činil; při tom ujednáno, že mu císař panství Karlšperského postoupiti má a prozatím mu na něm 22.000 kop míšeňských zapsal.[8]) Zdálo se tedy, že měšťané pod hradem dostanou dědičného pána stavu panského a proto měl z toho radost Jan Malovec z Chýnova, jenž měl s nimi nevoli. Psal jim sice ze Ždíkova na začátku „Vzácně moudrým a opatrným“, ale potom přišla slova „vy troupi soumarští“ a při konci bylo: „Já budu čekati, až Váš dědičney pán u Vás bude a bohda brzy, který Vás pro Vaši všetečnou peychu něco dá zvěšeti aneb stínati.“[9]) Na to marně Malovec čekal, poněvadž Vchynský nějakým nám neznámým způsobem spokojen byl a panství Karlšperské císaři nadobro odevzdal.

Císař Rudolf pak, jenž ve svých válkách tureckých a vůbec při své vládě mnoho peněz potřeboval, jal se r. 1584 panství Karlšperské šmahem rozprodávati.[10])

Roku 1584 dne 3. července povýšil týž císař obec Hor zlatých Perchreichenšteina na královské horní město, udělil měšťanům svobody na provozování hornictví a sprostil je poplatku, který dosud na hrad platili. Králi zůstaly ještě kromě hradu čtyři pusté dvory, z nichž tři byly před hradem a čtvrtý

---

[1]) Sněmy, II. 193. 436, arch. městský. [2]) Arch. gub. 1468, F III.; revers Ludvíkův (r. 1553, 11. března), tamže 1473, F IV. Viz i Sněmy, II. 464, 586. [3]) Schaller's Prag I, 194. (Tam stojí r. 1553) Sněmy, II. 670. [4]) Arch. gub. 1514, F. IV. [5]) Reg. komorního soudu: obeslané výplaty 1550—1628, B 12. [6]) Reg kom. soudu. [7]) Arch. gub. reg kom. soudu. [8]) Arch. gub. [9]) DZm. 160. C 7. [10]) Petr Boubínský z Újezda koupil Štěchovice, Jan starší Hořčice, tři lidi v Soběčicích, obec města Hor Kašperských („Hor zlatých Perkreichenšteinu“) koupila vsi Plavěčín, Jidrce s mlýnem, Nícovo, Milovo, Červenou, Dvory Lidlovské, huti sklenářské Svojše a Foglsau, Cimruky menši a větší, Pilznec, Opolenec, Tuškovy, dva dvory u sv. Mikuláše, Žlíbek, Dvorce a pivovár v městě; Sušickým prodány Dobršín, Chmelná, Račice, Podmokly, Humpolec a Platory. Dvůr Osecký získal Jakub Vrabec, jenž na něm seděl, rovněž tak koupili i Jan Malochmelenský a Michal Zalužský vrchnost na svých dvořích. Posavadní úředník panství Karlšperského Jan Precht z Rotemburka koupil Bohdašice. Ze mnoha vesnic, jež držívány ke Hluboké (Hostic, Čepřovic atd.), placen úrok 212 kop míšeňských na hrad Karlšperk; i ten prodal král Rudolf r. 1585 Vilémovi z Rozemberka, držiteli těch vesnic. (DZ. a arch. gub.)

Karlšperk.

při Dvorcích, ves Kavrlík, mýto v Cimruku a lesy širé. Tento zbytek pronajal císař r. 1585 městu do 6 let za polouletní plat 32½ kopy grošů, tak aby zámku na stavení a střechách scházeti nedali, nýbrž, kdyby toho potřeba ukazovala, na opravy a střechy zámku i dvorů do 13 kop z téhož nájmu vynaložili a sobě na tom nájmu srazili. Lesy nesměli mýtiti a prodávati, kromě co by ročně k vypálení dvou pecí vápna ku potřebě jich vlastní býti mohlo, ale povinni byli lesy hájiti a opatrovati. Za clo odváděli ročně 17½ kopy, chovali celné na svůj náklad a cesty opravovali. Roku 1592 obnoven týž nájem zase do 3 let a později zase, poněvadž teprve r. 1600 došel. Téhož roku najal císař hrad Karlšperk s příslušenstvím zase na tytéž výminky *Mikuláši Černohorskému z Hořiměřic*, komisaři cel domácích za roční nájem 180 kop míšeňských a proti povinnosti vrátného na zámku na svůj náklad chovati.[1]) Roku 1605 zase najato panství *radě města Hor Kašperských* a vší obci, tak aby v lesích škody nečinili, z toho panství ročně 200 kop míšeňských platili a znamenitě k tomu hleděli, aby zámek nepřišel ke zpuštění. Nájem ten byl udělán na 5 let a tudíž r. 1610 měl vypršeti. Však na novou prosbu obce téhož města král Rudolf r. 1609 ten nájem na 3 léta prodloužil a také nájemné na 240 kop zvýšil, tak že nájem nový do r. 1613 trvati měl.[2]) Roku 1613 odevzdáno panství královské komoře a téhož roku pan Jindřich Libšteinský z Kolovrat velmi o to

---

[1]) Arch. gub. [2]) Poppe's Abhandlung über deutsche Leben, III., 276. (Německé dsky manské.)

stál, aby mu byl Karlšperk prodán, ale komora česká (1614, 19. srpna) k tomu neradila.[1]) Roku 1614 prý král Matyáš Reichenšteinským opět hrad za 180 kop pronajal a město tam muselo na své útraty vydržovati vrátného. Ačkoliv však zřejmě vymíněno bylo, že se mají měšťané o opravu hradu starati, přece od nich tak zanedbán, že za správy této zpustl.

Konečně král Matyáš na prosbu „obce města hor zlatých, Perkreychenšteina" jim hrad s příslušenstvím (vkladem r. 1617, v úterý po slavnosti těla božího) dědičně prodal, a to „zámek pustý Karlšperk s 4 dvory pustými, z nichž 3 v předhradí téhož zámku a čtvrtý při vsi Dvorcích leží, ves Kavrlík (v níž 3 osedlí byli) s dědinami, lukami, porostlinami, lesy, potůčkem pstruhovým, 2 rybníčky, clo v Cimruku a t. d., totiž panství za 4000 kop a „zámek Karlšperk, jak v svém obezdění, příkopích i jinakkoliv na ten čas pustý záleží za 200 kop, dohromady tedy za 4200 kop míšeňských, které zaplatili též měšťané do úřadu colmistrovského dvorského.[2]) Od té doby hrad zůstal v držení téže obce až podnes, od té doby také se nazývá město Reichenštein po česku Kašperské hory, poněvadž k němu skoro celé bývalé panství Karlšperské, které se Kašperskými horami jmenovalo, přináleželo.

Když město Karlšperk převzalo, byl hrad hrubě sešlý. Horští také se o opravu jeho nestarali, za zbytečné pokládajíce, na tak velké stavení náklad vésti, kteréhož tehdáž dle domnění již neměli zapotřebí. Vypuklá brzy potom třicítiletá válka je sice poučila, že i v sedmnáctém století Karlšperk jim mohl ještě prospěšný býti, totiž tím, že se tam v čas nějakého nepřátelského přepadnutí Horští a obyvatelé z jiných míst ukrývali. Švédové však nikdy až ke Karlšperku nedorazili. Po míru učiněném přišel najednou, r. 1655, rozkaz, aby se pevné hrady po celém království zbořily. Rozkaz ten byl Horským vítanou příležitostí, každého i sebe menšího nákladu na opravu hradu se navždy zbaviti. Oni sice v pravém smyslu Karlšperk nezbořili, ale nelítostně vše, co se jen potřebovati dalo, vylámali a odvezli.

Roku 1861 dala obec zříditi schody, aby se mohlo vystoupiti na vrch západní věže. Téhož roku dne 25. srpna slavena na hradě pětistiletá památka jeho založení. Příčinou toho byl Dr. Josef Gabriel, držitel statku Loučovského a muž pro minulost království Českého velice zaujatý. On též první podrobné zprávy o dějinách hradu sebral a sepsal.

---

[1]) Archiv dvorské komory, výpisky v Rychnově. (f 79.) [2]) DZ. 138. N 2.

Pečeť Karla IV.

BLATNÁ HRAD.

Máloktery hrad nebo zámek v Čechách podobá se *polohou* svou Blatenskému. Nestojí na vysoké, těžce přístupné hoře, nechrání jej strmé stráně, nýbrž stojí při městě Blatné v nemalém rybníce. Pevností jeho tedy byla voda a stoje na ostrově nad to chráněn byl ze tří stran (severní, západní a jižní) náspem, mezi nímž a hradištěm zůstává příkop vodou naplněný. Kromě náspu zpevněného dřevěnými sruby obkličovaly hrad bezpochyby hradby, z nichž jen skrovná část na severní straně zbyla.[1])

Nynější zámek skládá se kromě velké věže z pěti domů k sobě připojených. Novějšího původu jest dům na severní straně, v němž jest prádelna a obydlí sluhy; ostatní 4 domové, aspoň co se týče hlavních zdí, hrubých a velmi hrubých, pocházejí ze starých dob, při nejmenším z 15. století; avšak není možnosť vyloučena, že některé části z dob založení hradu, tedy ze 13. věku pocházejí. Lze to říci zejména o severním stavení při věži, jehož zdi jsou velmi hrubé, byť se v pověsti druhé severní stavení za nejstarší pokládalo.

Nejpamátnějším stavením hradu jest *věž* čtverhranatá. Stojí na konci mostu kamenného, který jest jediným spojením s městem, a ze stavení zámeckého jest ven povydána, aby na tři strany nebezpečné svou povinnosť vykonati mohla. Zvenčí jest věž tato proto podivuhodná, poněvadž jest těch a takových věží málo. V přízemí jejím jest brána goticky sklenutá a vedlé ní branka (tato k pouštění lidí nočního času); u obou bývaly zvodité mosty. Dole jest věž pilíři sesílena. Nad branou spatřují se dva z kamene vytesané erby. V pravo jest na štítě dvakráte sviní hlava, jednou lev a jednou střela. Jest to erb pánů z Rožmitála, kteří si ke svému původnímu erbovnímu znamení (svinské hlavě) lvy přibrali, avšak zakladatel, který pocházel po přeslici od pánů ze Strakonic, přibral si k tomu ještě střelu. Na levém štítě spatřuje se orlice pánů z Kolovrat anebo z Janovic. Kterému z nich obou tento erb patří, nelze uhodnouti, poněvadž nám manželky majetníků v první polovici 15. století, ze které erby tyto pocházejí, nejsou známy. Snad patří erb ten Kateřině z Pecky, manželce Protivy z Rožmitála, která měla také orlici v erbu. Sice jsou také nad branou dva gryfové vypouklí, kteří drželi erb již vybledlý (snad hrabat z Rozdražova). V průjezdu brány jest výklenek s lavicí kamennou a na jeho stěně hlava s knížecím kloboukem. Až do třetího poschodí jdou zdi věže rovně nahoru a až sem jde prvotní stavba staré věže. Nyní se zeď zvenčí súžuje, ve vnitř však jde rovně nahoru. Na té prvotní zdi položeny jsou po všech čtyřech stranách hrubé krákorce, a ty nesou podkroví s krovem, oboje v jedné vazbě. Nejvýše v krovu a nad střechou kůrkami krytou jest lucerna s cimbály a nad tím malá báň.

Vnitřek věže jest rovněž pamětihodný, jako její zevnějšek. V prvním poschodí jest archiv panství. V druhém poschodí jest památný sklep s malbami, o němž bude řeč níže. Z něho jdou točité schody dolů, ale konec jich jest v průjezdu zazděn; prvotně se tu chodilo z průjezdu nejen na věž, nýbrž i k hořejším světnicím v zámku. V třetím poschodí jest klenutá místnosť s výklenky u oken a kamennými

---

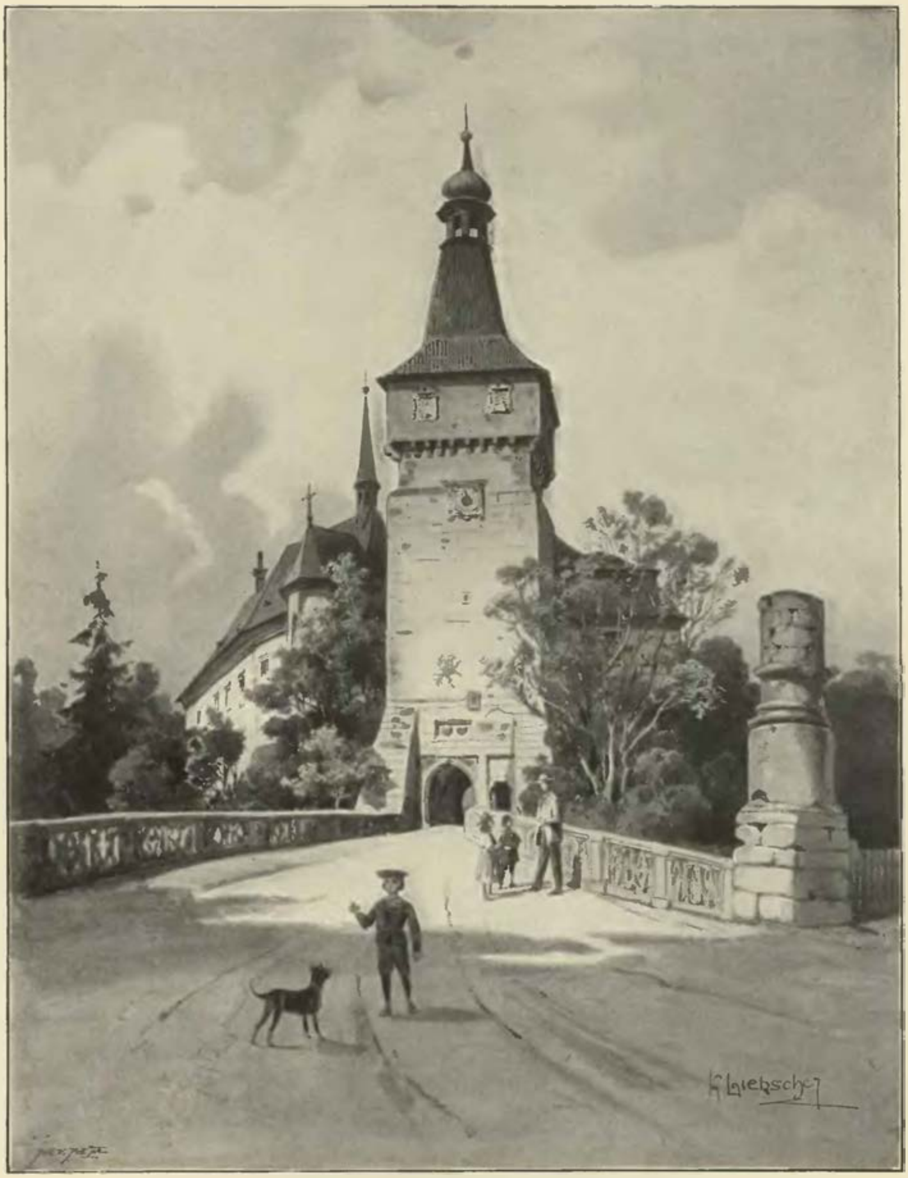
[1]) Pomůckami: Hebers's Burgen, III. 116, Bernau, Album, I. 58.

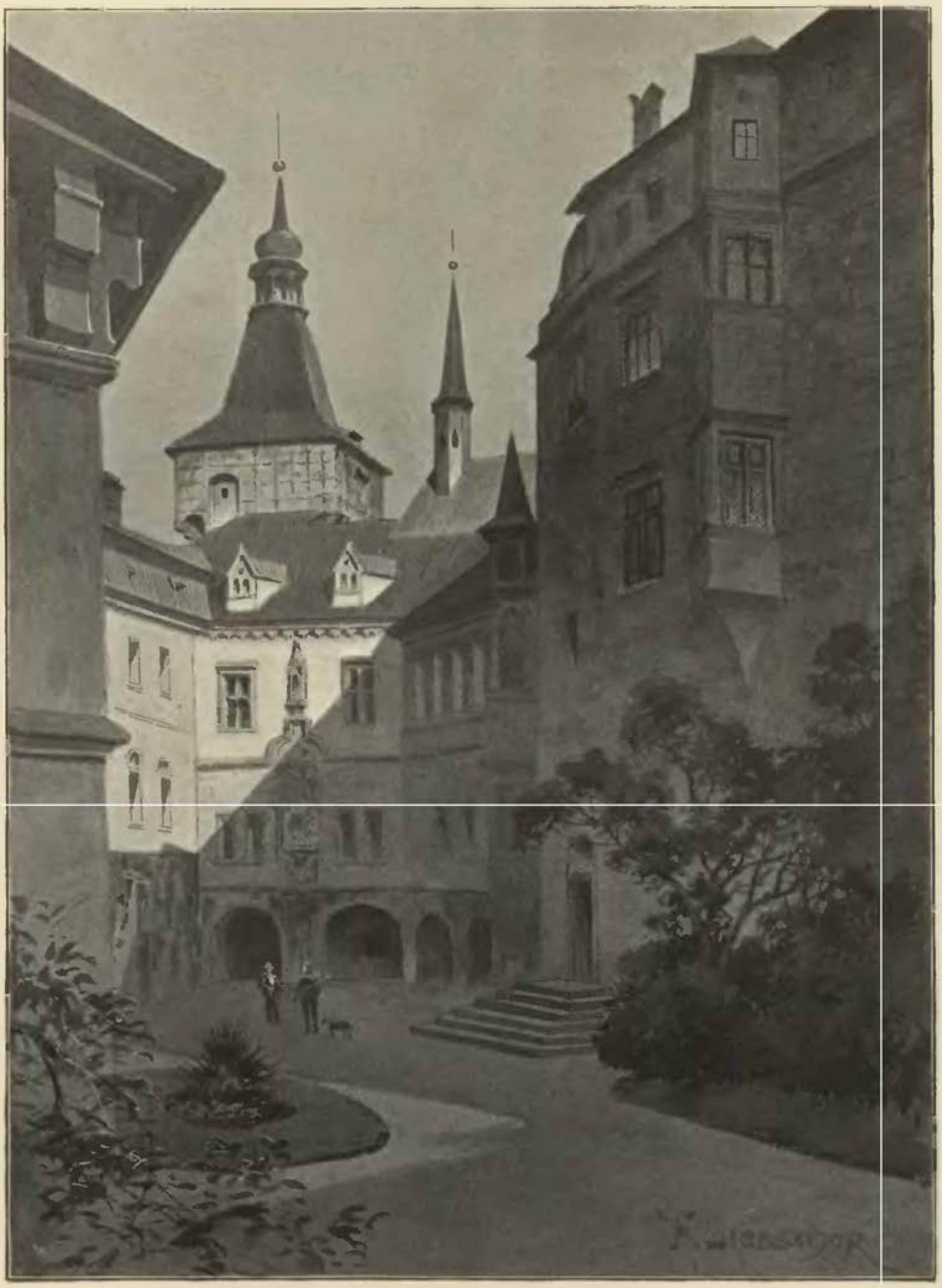
Pohled na Blatnou z parku.

lavicemi, které ještě z části prkny k sedění jsou pokryty. V tomto poschodí jsou hodiny (r. 1752, z Prahy), od nichž visí závaží skrze proražené klenutí. Podkroví věže i z vnitřku jest velmi zajímavé. Zdi venkovské jsou z trámoví a cihel postaveny a ven mimo dolní zdi povydány, tak že zůstávají k mostu, k severní a jižní straně mezery, jimiž se mohlo kamení nebo hořící smola na dorážejícího nepřítele metati. Břevnovím vyplněným někdy cihlami (ze kterého vyplnění ještě zbyly kusy) rozdělena byla prostora tato tak, že od ní odloučena jest čtverhranatá světnice pro hlásného.

Malovaný sklep jest místnost vysoká, do kříže sklenutá, jež má kromě tří oken dva výklenky na západní straně, jeden zavřený, druhý otevřený, malovaný. U oken jsou kamenná sedadla a na nich tu i tam prvotní prkno. Stěny jsou od shora až dolů i s kamennými lavicemi pomalovány zelenými arabeskami, které jsou stíněny barvami tmavorudou a černou; květy jsou bílé, narudlé, modré a žluté, a kromě nich najde se mezi arabeskami lukostřelec, hlavička lidská, ptáci (jeden s hřebínkem a dlouhým zobákem), zvíře ležící a jiné. Více pozornosti vzbuzují obrazy po obou stranách vchodu, pak ve čtyřech špičatých obloucích klenutí a ve výklencích tří oken. Při vchodu v pravo jest ve výklenku dveří vyobrazen *sedlský cepník* s kulatou a širokou čepicí, s nosem skřiveným, ústy velikými; škorně jeho nahoře shrnuté jsou na koncích tvaru špičatého. Cepník vyobrazen, jakoby se rozkročil a cepu k ráně pozdvihoval. Protivou jeho na straně protější jest *střelec šlechtický*, oděný žlutým oděvem, těsně přiléhajícím, krátkým kabátcem. Vlasy jeho nejsou přistřiženy jako u předešlého, nýbrž v dlouhé prameny skadeřeny. Kuší míří na nějakého ptáka. Jako pravý švihák má střevíce tak dlouhé, jako jest vysoký. V levo od střelce vyobrazen jest muž se žlutou gloriolou kolem hlavy, v oděvu dlouhém, který drže v pravici číši kráčí ke střelci. Nade střelcem mezi dveřmi a oknem severním jest dlouhá rovná páska, na níž býval nápis. Kromě prvního slova „Syn“ jsou jen neúplné zbytky slov. Hádáme toliko, že tu bylo psáno: Síň tuto malovati dal Lev z Rožmitála.

Brána zámku Blatenského.

Dvůr zámku Blatenského.

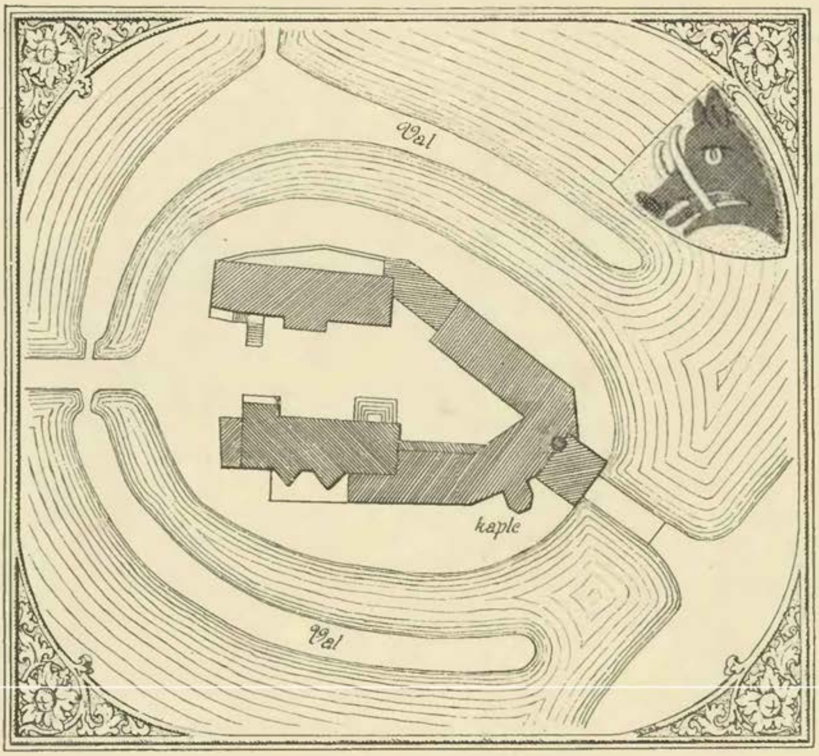
Blatná od jižní strany.

Ve špičatém oblouku nad severním oknem jest obraz *sv. Jiří*, jezdce tváře mladistvé, v obvyklém kroji středověkém, an bodá kopím draka, jejž kůň šlape nohama. V levo klečí královna modlíc se. V pozadí jest hrad, hory a stromoví. Ve výklenku na stropě téhož okna jest erb pánů Zajíců z Hazemburka, který drží dva štítonoši. (Zajíci byli jednoho rodu s pány z Rožmitála a nejbohatší jich strýci.) Sice jest na celé levé stěně téhož výklenku obraz *očistce*. Muka jeho naznačena jsou desíti nahými osobami (knížaty, biskupy, osobami ženskými) dílem nabodenými na ostny dlouhého trní, dílem dopadajícími, dílem na zemi dopadlými. U těchto viděti rány a u všech postav výraz bolesti a utrpení. Pozadí jsou ornamenty. Naproti tomu jsou dva obrazy. V levo od pozorujícího jest *Zvěstování Marie*. Světice klečí otočena jsouc silným drakem, avšak anděl přívětivé tváře přinese jí útěchu. Obraz jest pěkně proveden. V pravo odtud jest vyobrazeno *stětí sv. Barbory*, zbožně do svého osudu odevzdané, jíž stíná muž surové tvářnosti.

Ve špičatém oblouku nad východním oknem vyobrazen *sv. Václav*. Obraz svatého jest již vybledlý a z osob, které byly po jeho stranách, zbyly jen nepatrné známky. Pod tím a na stropu výklenku jest erb Šternberský držený dvěma štítonoši. Uvnitř výklenku v pravo jest vyobrazeno *Narození Páně*. V popředí klečí sv. Maří, panna tváře milé, pohledu vlídného a přívětivého, což vyznačeno obočím vztaženým a ústy

přišpoulenými. Ježíšek jest skreslen, jako se často nachází při malbách středověkých. Sv. Josef klečící v pozadí má nejzdařilejší tvář mužskou ze všech maleb Blatenských; jest to roztomilá tesařská tvář s šedivými kučerami a vousy též šedivými a kadeřavými. Na levé stěně proti tomu jest obraz *svatých tří králů*. Hlavní jeho skupení jest Matka boží se sv. Annou a král před nimi klečící. V pravo odtud přichází druhý král nesoucí za dar roh, a od levé strany ubírá se z vedlejšího stavení třetí král, nesa darem zlatou truhličku. Při žádné z postav není viděti koruny. V levo od výklenku východního okna a pod erbem pána z Rožmitála jsou vyobrazeni *Adam a Eva*, avšak barvy na obraze opršely tak, že z něho nemnoho viděti.

Ve špičatém oblouku nad jižním oknem jest zajímavý obraz *honby*. V popředí obrazu jest obora plotem hrazená, v jejímž vchodu stojí dvě ženštiny s pozdviženýma rukama, rozmlouvajíce a ven z obory

Plán Blatné.

hledíce. Za plotem jest trávník s malými stromečky a za ním bílý pruh, jehož barva snad opršela. Na pravé straně (od pozorovatele) jsou dva jezdci, pronásledující s brakou jelena a laňku, na něž z levé strany pěší střelec střílí a druh jeho na zemi kleče mu druhou kuši napíná. V pozadí spatřují se na zelených pahorcích stromy, jichž barvy opršely. V levo viděti hrad s vysokou čtverhranatou věží, třemi okrouhlými baštami, nižší okrouhlou věží, čtyřmi domy a hradbami. Před hradem jest čtverhranatý rybník na všech stranách hradbami zavřený. Jest to *obraz hradu Rožmitála*, jak se spatřoval v 16. století od jihozápadní strany. (Ze čtverhranaté nádržky jest nyní sad, věž veliká stojí nad branou dosud, a kostelík na obraze nakreslený také se dosud spatřuje. Viz následující článek o Rožmitále.) V pravo odtud jest vyobrazeno město s hradbami a domy, jichž střechy jsou červené, hnědé, šedivé, ba i vedlé černé i blankytná střecha se vyskytuje. Jest to *obraz města Blatné*, jehož hrad také s hrubou čtverhranatou věží, staveními a hradbami spatřujeme. V pozadí jsou vyobrazeny hory. Jako u všech těch a takových obrazů není zde vyobrazena skutečnost, nýbrž obraz, jak jej měl malíř v paměti. Zajímavý obraz této honby má sice své vady (největší chyba malé osoby při přední ohradě a velké osoby za ní), ale byv malován pro svou dobu a nikoliv pro budoucnosť, zajisté úkol svůj líbiti se pánům úplně vykonal.

Uvnitř výklenku na stropě jest erb buď Berků z Dubé nebo pánů z Lipého s dvěma štítonoši. Pod tím na levé straně okna jest obraz *Navštívení sv. Alžběty*, na kterémž jest pěkně provedena hlava

Ze zákřiští v Blatné.

sv. Maří. Naproti tomu vyobrazeno jest *Očišťování Panny Marie*, dílem vybledlé, dílem zohyzděné. V levo od výklenku téhož okna mezi arabeskami spatřuje se bojovník, držící dlouhou palici, na konci železem pobitou.

Ve špičatém oblouku nad západním slepým oknem vyobrazen jest *švakr sv. Alžběty*, lantkraběnky Durynské, an rozhání žebráky u hradu shromážděné. Malování jeho částečně proražením klenutí pro závaží hodin zničeno. Ve výklenku téhož slepého okna jest na klenbě erb pánů z Veitmile a v pravo od výklenku, mezi ním a výklenkem vchodu jest mezi arabeskami *obraz hudebníka*, hrajícího na nástroj s pěti strunami. Kromě dotčených erbů jsou na stěnách ještě jiné erby, totiž erby Kolovratský a pánů Roupovských na východní, Švamberský, Švihovský a Rožemberský na jižní; Kunštátský, Hradecký, Gutšteinský a Koldický na západní, Vartemberský, Cimburský a neznámý (na modrém štítě tři kráčející levharti nad sebou. [1])

Že erby ty nemají vztahu k sestrám Zdeňka Lva, seznati lze odtud, že mezi nimi scházejí erby Smiřického a Běšína, jeho švakrů. Zastoupeny jsou erby manželky Zdeňkovy, Kateřiny Švihovské, švakra bratří Lva a Protivy, totiž Jiříka z Kunštátu a Jindřicha ze Švamberka, zetě Protivova. Bezpochyby se vztahují ostatní k matkám a bábám Zdeňkovým, Lvovým a Protivovým. Celkem se může říci o těchto malbách, že mají obyčejné přednosti a vady maleb středověkých, a byť nevyhověly všem požadavkům moderního umění, přece zůstanou bohatou studnicí pro badatele v dějinách umění a starých krojů. V levo od věže táhnou se dva domy nestejné výšky. Dům vedlé samé brány jest staré stavení, které má na tu stranu ke dvoru novou úpravu, ze strany zevnější však podržel zhruba tu úpravu, která mu dána buď na konci 16. nebo na počátku 17. století. V přízemí jest úzká kolonáda s velmi hrubými sloupy; za ní se spatřují dvoje starodávné veníře a dvéře, jimiž se přichází (pravými dveřmi) do nově upravených a sklenutých konic, (levými) do bytu vrátného, veskrze klenutého a starodávného. V bytě vrátného bývalo *vězení*, a vrátný míval jen jednu světničku tak položenou, že z ní do šatlavy viděl. Ze stavení tohoto, prejzami pokrytého, vybíhá *kaple* na stranu venkovskou jako nějaká bašta. Kaple vystavěna jest v ušlechtilém slohu gotickém a jest nyní vkusně a pěkně upravena. Pruty klenutí vycházejí dílem z hranatých, dílem ze štíhlých okrouhlých sloupů. Na velikém oltáři jest obraz sv. Ondřeje a nad ním Matky Boží. V levo vysoko na zdi jest latinský nápis, že Šimon z Horšteina, arcibiskup Trapezuntský a probošt arcibiskupství Pražského, léta 1635 dne 16. října posvětil tento oltář na čest Panny Marie a sv. Ondřeje, a pod tím, že kaple obnovena léta 1878. Ve starých pamětech na radnici Blatenské připomíná se k l. 1515 „kaplička pod vzýváním Panny Marie v zámku". Ve světnici vedlé kaple jest drahně starých obrazů. Vedlé kaple jest také *museum*, v němž jsou staré psané paměti Hildprandtův, přírodniny, korouhev z věže se známkami ICVS 17 VECVS 19 (rok 1719 a začátečná písmena manželů Serenův), staré zbraně (mezi nimi cep ježkovitý), uzdy, klíče a jiné starožitnosti, které se našly na panství.

Stavení odtud k západu jest bývalý *palác* pánů Blatenských. Jest to čtverhranatý, široký dům, v l. 1850—1856 okrášlený, tak že se patrně od ostatních více méně jednoduchých stavení odráží. Na jižní straně jest výstupek (veranda). Ze zdí paláce vynikají ven vysoké, až po střechu sahající výstupky baštovité a trojhranaté, jimž zase na straně dvora takovéž arkéře nebo námětky odpovídají. Okna v prvním poschodí jsou buď kuplovaná nebo jednoduchá se silnými veníři a kamennými kříži Ve třetím poschodí jsou veníře pěkně v renesančním slohu pracovány a ukazují na dobu hrabat z Rozdražova, ale tak pěkně pracovány jsou jen na straně venkovské. Ve stavení tomto jehož zdi jsou velmi hrubé, jsou na ten čas panské pokoje. Dříve tu bývala velká síň, která však při posledním upravování na pokoje rozdělena. Nicméně se kus její při pravém trojhranu na jižní straně zachoval. Pozoruhodné je tu a ve vedlejší světnici krásné táflování na stropě. Okna jsou zdobena znaky nynějších a bývalých držitelův.

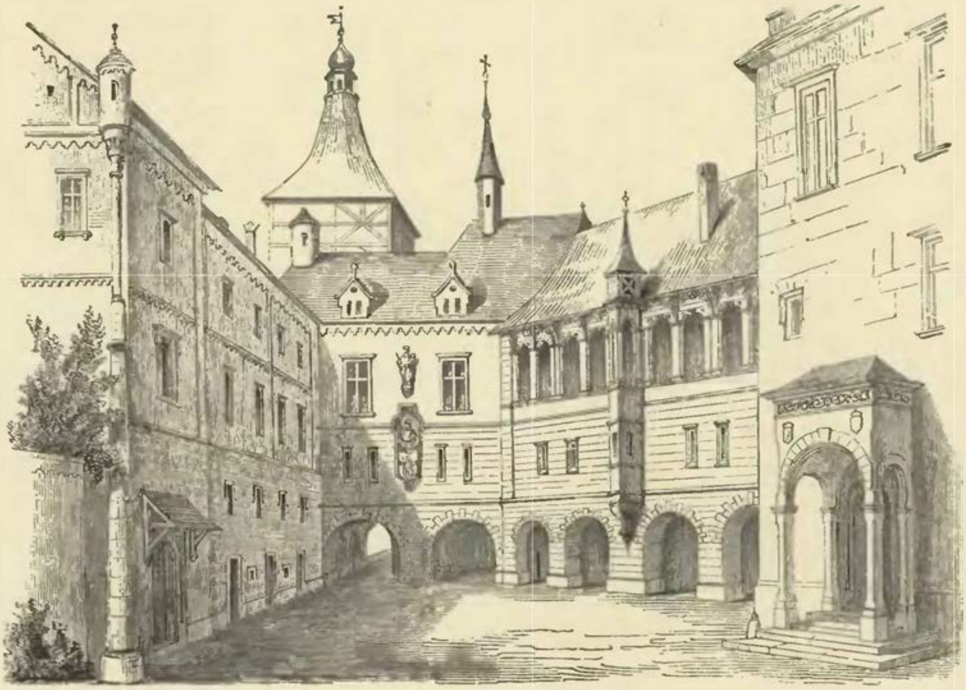

Blatenský zámek při obraze honby ve věži Blatenské.

[1]) Obšírnější popis maleb těchto od J. B. Miltnera v programu gymnasia v Hradci Králové 1879.

Velmi staré jest také stavení na severovýchodní straně zámku vedlé věže, v níž se nacházejí byty a hostinice. Jest čtverhranaté, dvě poschodí vysoké a obdrželo úpravu svou barokovou bezpochyby v předešlém století. Zdivo jest sice staré, ale rozdělení vnitřní pochází bezpochyby z 18. věku. Z tohoto stavení jest vchod do druhého poschodí věže (do prvního poschodí se jde z protějšího stavení). V přízem se spatřují venífe zdánlivě staré, ale asi r. 1879 podlé dobrých vzorů dělané.

Malé stavení za tímto v koutě postaveno jest od pánů z Rozdražova a má na zdech starodávnou rustiku a nad okny široké římsy. Je tu prádelna a obydlí sluhy. Průlomem ve zdi mezi tímto a následujícím stavením přijde se na *dvorek*, který jest mezi oběma staveními a starou hradbou. Zde vedou schody do prvního poschodí velikého domu, kdež jsou kanceláře. Dům tento jest sice starý, ale hojně cihlam vycvikovaný. V tu stranu ke dvoru jest výstupek s pavlačí krytou a okna s římsami takovými, jako

Nádvoří zámku Blatenského.

u předešlého malého stavení. Konec tohoto stavení západního není starý, nýbrž kdysi okolo r. 1820 přistavěný, aby tu měli sál. Vnitřek tohoto stavení namnoze starou podobu zachoval. V přízemí jsou konice. V druhém poschodí jest památná síň, pod jejíž omítkou se nacházejí staré malby. Také okna se sedadly upomínají na starou dobu. K této síni váže se starodávná pověsť. Mezi malbami nacházel se prý obraz několika templářův, t. j. rytířův s bílými plášti, na nichž byly červené kříže. Před nimi byl mouřenín, který lucernou svítil na skalisko malované. Nějaký dřívější úředník panský vykládal si to tak, že ukazuje místo, kde skryt jest poklad. Otevřel zed, poklad vybral a s ním se vytratil. Po jeho útěku nenašli tu nic, než vylámanou díru. V Blatné si vypravují, že tu byla zlatá kvočna s 12 zlatými kuřaty.

Ze zadní části zámku lze přijíti po mostě do pěkného parku, který od starodávných dob býval oborou.

O bývalém stavu zámku tohoto zachoval se nám nejstarší popis z r. 1708, v němž se o něm takto mluví: „Co se dotýče zámku a obydlí, jest sice starodávní, avšak nyní v jednom stavení jsou krásné 4 světnice a 2 komory štukovým dílem vystavěny a tak zřízeny, že se odtud s malým nákladem nejkrásnější a nejpohodlnější přístup k jiným pokojům udělati může; při tom jest krásný velký sál (nyní přepažený), klenutá, svobodami obdařená, sv. apoštolu Ondřeji posvěcená kaple, se všemi potřebami a stříbrným nářadím, krásné sklepy podzemní (jsou ještě) a suché, klenuté konice na 24 koní, kterýž zámek stojí mezi dvojími příkopy vodními s mostem zvoditým, a nachází se v zámeckém příkopě po celý rok pro panskou kuchyni dosti rozličných ryb, jako kaprů, štik a jiných, též raků znamenité velikosti,

kterýžto příkop lze také 40 kopami kaprů na tři horka, nebo jak se chtíti bude, nasaditi nebo z něho podlé libosti vodu vypustiti“ [1])

Blatná byla prvotně osadou mezi blaty položenou, která odtud své pojmenování dostala Jako zemanské sídlo připomíná se poprvé r. 1235. Tehda žili bratří *Vyšemír* a *Ivan* (r. 1218 atd.), z nichž onen se v letech 1235—1237 z Blatné nazýval. V letech 1243—1251 zase se připomíná Předota z *Blatné* se svými bratřími, kteří se r. 1253 výslovně jmenují; bylť tehdy bratří *Předota*, *Bavor* a *Dluhomil*. [2]) Bavor tento rozdílný je od Bavora ze Strakonic, ač tito Blatenští, jak se zdá, téhož erbu užívali, jako páni Strakoničtí, patříce k rodině vladycké, která se honosila znakem střely.

V témže století dostala se Blatná v držení *Bavora ze Strakonic*. Jestli tu již před ním nebyl hrad směstem, zajisté oboje Bavor vyzdvihl, anebo to udělal nejstarší jeho syn *Bavor*, jenž obrovská panství

Ukázka freskových maleb ve věži Blatenské.

až do konce 13. století spravoval. Bylo to asi r. 1299, že Bavor Mirku a Valtera, syny n. Přibyslavovy, kteří pro výstupky své byli od něho kleti, zase na milosť přijal a jim dvůr jich pod hradem Blatenským navrátil. [3]) Nedlouho po tom přišlo k rozdělení synů Bavorových, při čemž Bavor bratru svému *Mikuláši* Blatnou hrad s panstvím odevzdal. [4]) Od tohoto pána neb od syna jeho pochází erb se střelou, který se spatřuje v zákřiští kostela Blatenského.

V následujících letech byli v držení Blatné dva bratří, *Bavor*, jinak *Bašek starší*, a Vilém, kteří byli bezpochyby synové Mikulášovi. Bavor vyskytuje se od r. 1353, kdež svědčil při darování Boru křižovníkům Zderazským, nejednou v tehdejších pamětech. Roku 1356 vedl válku v Rakousích, pročež mu kníže Albrecht náhradu na penězích sliboval. [5]) Roku 1363 držel také Bezděkov, ale potom ujal Strakonice a jiné odumřelé statky po Vilémovi ze Strakonic. Z těch příčin, jak se zdá, Blatné zcela postoupil bratru Vilémovi. Tento r. 1367 přitiskl pečeť svou k listu, jímž bratr obdaroval obec Strakonickou, a vyskytuje se naposled r. 1374 jako patron kostela Blatenského. [6]) Co se po něm s Blatnou dálo, není nám již jasno. Roku 1391 vyskytuje se jako patron kostela Blatenského *Zdeněk z Rožmitála*, a poněvadž byl od r. 1382 také pánem na Strakonicích, zdá se, že byl poručníkem následujícího a posledního pána

[1]) Exc. Wagnerova. [2]) Regesta I., II. [3]) Loserth, St. Pauler Formelbuch 58. [4]) Pangerl, Gold. Urk. 56. [5]) Arch. bibl. Praž. Lichnovský, Reg. III., p. 97. [6]) Arch. ve Strakonicích, lib. conf.

Erby na věži zámku Blatenského.

ze Strakonic. Byl to Břeněk, jenž se v letech 1394—1403 jako pán na Blatné, Horažďovicích a Prachni vyskytuje.

V Blatnou uvázal se potom *Jan z Rožmitála*, syn Zdeňkův, jemuž byl Břeněk ujcem. Jan měl od r. 1407 půtky s farářem, jemuž na loukách a rolích škodil, v čemž i měšťané Blatenští pánu svému nápomocni byli. Příčina asi byla taková, že farář nechtěl z hojného obroku svého kněze střídníky chovati. Donucen k tomu r. 1412 výpovědí opravčí a od té doby choval dva kněze střídníky a třetího, ředitele škol. [1]) Jan, zbožný pán s bratrem svým Zdeňkem spečetil stížný list ke sboru Kostnickému, potom však držel věrně se stranou katolickou až do r. 1427, kdež se v pamětech naposled vyskytuje. Zemřel r. 1430 dne 21. dubna a pohřben v klášteře Domažlickém. [2])

Janovi synové byli *Lev* a *Protiva*. Dcera Johanka, dívka neobyčejného důvtipu a pevné vůle, vdala se za Jiříka z Kunštátu z Poděbrad, druhá dcera dvakráte vdána byla do rodů Švamberského a Pluhovského. Pan „Lvík z Rožmitála“ vyskytuje se poprvé r. 1446. [3]) Od té doby, co Jiřík z Kunštátu stal se správcem, přibývalo mu štěstí, a od té doby, co se stal králem, přibývalo jemu tolik statků pozemských, že držel s bratrem Blatnou, Rožmitál, Střelu, Domažlice, Písek, Rokycany, Pecku, Přimdu a od r. 1476 též Hlubokou. Nejslavnější doba jeho živobytí padá do let 1465—1467. Jednaloť se králi Jiříkovi o to, aby se spřátelil s mocnostmi katolickými. V poselství jeho nacházelo se 40 osob stavů panského a rytířského, mezi nimiž silou a obratností vynikal Jan Žehrovský z Kolovrat, všeho všudy 52 koní. Dne 26. listopadu vyjeli z Prahy a brali se pak skrze Německo a Belgii do Anglie, odtud do Francie, Španěl a Portugalska, pak na Benátky k císaři Bedřichovi do Štyrského Hradce a odtud do Čech, kamž se r. 1467 před jarem vrátili. Lev a druhové jeho zkusili drahně útrap na této cestě, ale kamkoliv přišli, uvítáni byli s velikou poctivostí, a když provozovali válečnické své hry a ukazovali sílu a obratnosť svou, vzbuzovali všude podivení. Vrátiv se pak do Blatné přese všecky zápovědi duchovních úřadů dopouštěl vykonávání katolických obřadů v Blatné. [4]) Když Jan z Rožemberka od krále odpadl, opověděl mu Lev r. 1469 ze zámku Blatenského a s ním jeho služebník Vácslav Planknár z Kynšperka. [5]) Hejtmanem na Blatné učinil Burjana ze Švamberka, jenž ho na cestách byl provázel; týž tu ještě v letech 1484—1489 hejtmanoval. [6])

Pan Lev ujal po smrti bratra svého Protivy († r. 1474) všecky statky rodinné (ovšem kromě těch které vdově Kateřině z Pecky náležely). Lev zemřel r. 1485 neznámého dne a pohřben v kostele Blatenském. [7]) Poněvadž syn a dědic jeho *Zdeněk Lev* ještě let svých neměl, byl mu pan Jan Zajíc z Hazemburka jakožto krevní strýc poručníkem. [8]) Asi r. 1489 došel Zdeněk let svých, a téhož roku dne 9. listopadu obnovil měšťanům Blatenským list Břeňka ze Strakonic, ujce svého, na vysazení a svobody města, který pro dávnosť časův a nepilnosť chování v sobě porušen a zkažen byl; znova jim potvrdil polnosti a místo od Břeňka prodané a ostatní práva a k tomu jim přidal, aby mohli o statcích svých

[1]) Acta jud., lib. erect. XIIIa., f. 199. [2]) Rkps. bibl. Praž. [3]) DD 22. f. 15. [4]) Palackého dějiny IVb. 395. [5]) Archiv č. III. 577. [6]) Archiv č. VI. 199, stará kniha Rožmitálská, archiv na Hradisku u Znojma. [7]) Na náhrobku r. 1485; v Rožmitálské knize jest od něho zápis teprve r. 1487 zapsaný. [8]) Rel. tab. I. 190

říditi. I v potomních dobách jsa Blatné jako přední obci na svých statcích nakloněn, vyprosil Blatenským r. 1502 u krále dva výroční trhy, r. 1513 potvrdil jim pivovár, dědiny a rybníky, které na obci z pastvin udělali, a protože jim něco dědin haltéři zatopil, dal jim za to potok.[1]) Konečně vyprosil městu majestát (r. 1514), aby se mohli hradbami ohraditi a pečetiti červeným voskem.[2])

Zdeněk Lev účastniv se od r. 1496 jednání veřejných, od r. 1498 byl ve službách zemských, a jako poměrně mladý muž stal se roku 1507 nejvyšším purkrabí. Maje pak v držení svém tento nejdůležitější úřad až do r. 1523, po ta i následující léta byl hlavou nejen katolické strany, k níž se horlivě znal, nýbrž i vší šlechty vůbec. Jako šlechtic přál tehdejšímu směru, zisk a užitek stavu tohoto zvětšovati, což se dálo jen na úkor stavu městského a otročení lidu venkovského. Zdeněk Lev byl proto od jedněch veleben a od druhých tupen. Jestliže se mu předstíraly rozličné nepěkné vlastnosti, jako lstivost, nespravedlnost a krutost, pocházely hlavně ze směru té doby bojovné, kdež pro nedostatek mocné a pevné vlády ziskuchtivosti a násilí se otevřelo široké pole. Co se týče svých poddaných, byl jim Zdeněk spravedlivým pánem, dobře věda, že jejich blahobyt jest základem jeho blahobytu. Úředníky, kteří s poddanými patřičně nezacházeli, ve svých dopisech trestal a poučoval. Krále Vladislava penězi zakládal a počítal si za ním drahně peněz, které v potřebách králových jezděním sem a tam vynaložil. Ačkoliv za to statky dostával, přece se častými jízdami a chováním velkého komonstva tak zavedl, že r. 1523, když s něho sňat úřad purkrabský poprvé, a r. 1528, když jej složiti musil, podruhé, jen velká vážnost, které požíval a strach z jeho moci věřitele v trpělivém očekávání udržoval. Když však Zdeněk zemřel, nejen jmění Lvův rozsápáno nadobro, nýbrž strženi do toho i rukojmě jeho Švihovští, kteří rovněž schudli.[3])

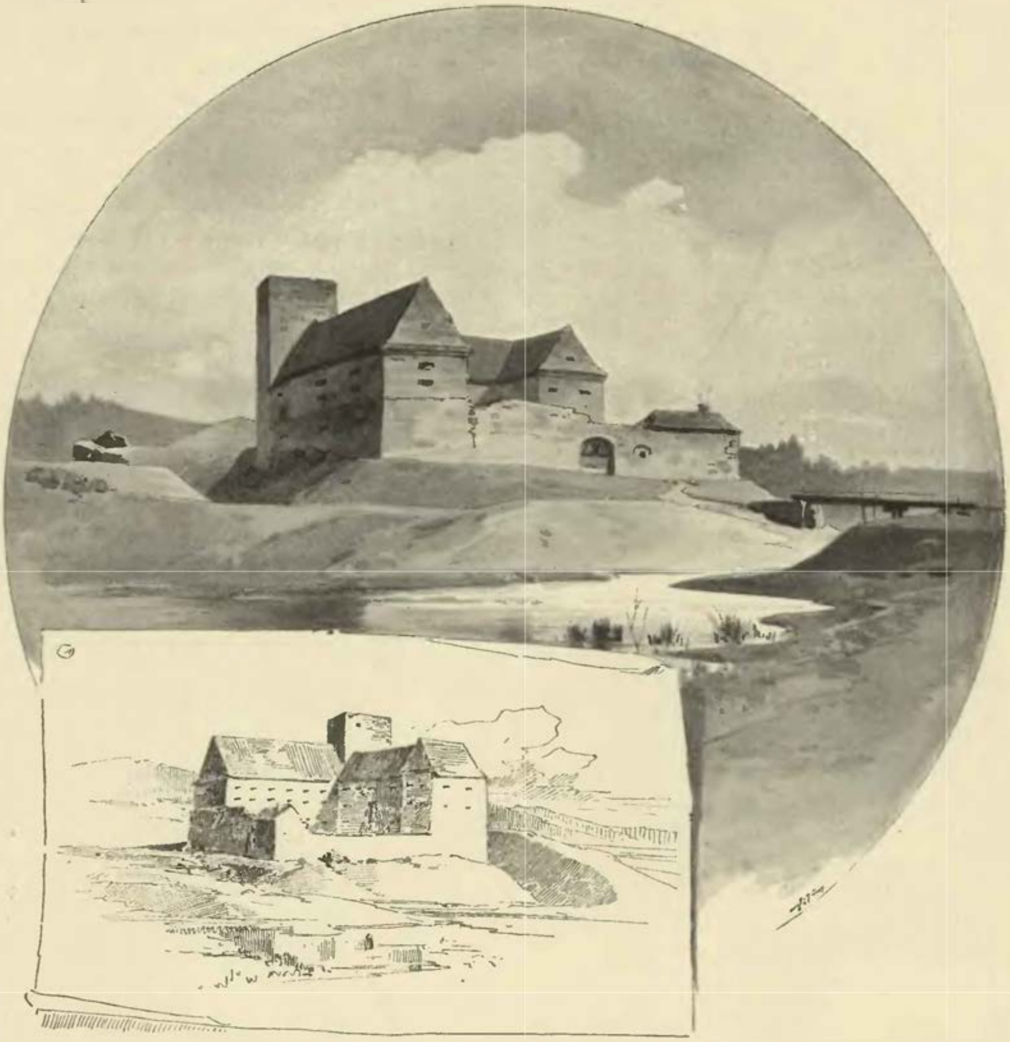
Zdeněk udržuje na svých panstvích náboženský řád horlivě se staral o vyzdobení kostela Blatenského, následuje v tom příkladu tehdejší osvícené šlechty. Král Vladislav mu r. 1506 dovolil, aby mohl dvoje kaplanství při kostele Blatenském zříditi a na to 20 kop věčného platu koupiti.[4]) Také král Ferdinand dovolil mu r. 1528, aby mohl plat k oltáři sv. Anny v kostele Blatenském koupiti.

Zdeněk se staral i jinak o úpravu Blatné a okolí. Roku 1514 vyprosil si na králi na silnici, která šla k Blatné, clo, aby mohl cesty a mosty opravovati.[5]) Když od r. 1528 většinou na Blatné zůstával, placení úroků již takové mu činilo obtíže, že statek po statku prodával. Zemřel r. 1535 dne 14. července a pohřben v kostele sv. Víta na hradě Pražském. Manželka jeho Kateřina, rozená Švihovská z Ryžemberka, r. 1540 ho smrtí následovala a pohřbena v kostele Blatenském. Kromě spanilomyslné dcery Anny († r. 1563, manželky pana Adama z Hradce), jejíž roztomilá povaha zračí se v listech jejích, zůstavil Zdeněk jediného syna *Adama Lva*, který úpadek rodu také prodáváním zadržeti hleděl. Po prodání statků zůstaly mu ještě Blatná, Rožmitál, Klenový a Vilhartice, ale i ty ještě byly závadami tak obtíženy, že všechna práce Adamova je udržeti byla marná. Potvrdil tedy r. 1541 obci Blatenské všechny svobody, dům, kterýž koupili a za rathouz obmyslili, a daroval jim pokuty, vybírané při trzích pro nesprávné vážení, které posud na vrchnost připadávaly.[6]) Potom odevzdal Vilhartice, Klenový a Blatnou *Adamovi ze Šternberka*, aby ten je pro sebe vyvaditi mohl. Poněvadž se však rukojmě také na ta panství táhli, bylo Adamovi podstupovati soudy s nimi, v nichž mu Blatná přisouzena.[7]) Adam pustil Blatnou synu Vilémovi, jenž potvrdil r. 1554 svobody obce, zejména i to, že radnici prodali a jiný dům koupivše na radnici obrátili, a daroval jim lázeň při městečku, která dosud k zámku náležela.[8]) Roku 1555 prodal Adam zámek a městečko Blatnou se dvorem a vesnicemi příslušnými *Kateřině Šternberkové* a *Anně* sestrám *Řepických ze Sudoměře*.[9])

Kateřina vdána byla za *Zdeňka ze Šternberka*, jemuž r. 1560 zámek Blatnou zapsala.[10]) Tento stav se samotným daroval r. 1563 obci Blatenské řeku Buzickou, která byla omylem ve dsky zemské vložena, a r. 1567 zjednal jí královské potvrzení předešlých listů z r. 1514 a 1528.[11]) Zdeněk byl velkým milovníkem honby. Roku 1568 zval k sobě Petra Voka z Rožemberka k večeři, vzkazuje mu, že má velkého medvěda, kterého by chtěl uštvati, a prosil, aby s sebou anglické psy přivedl.[12]) Staraje se o kratochvíle, málo přihlédal k hospodářství. A tak se našlo po jeho smrti († r. 1575) tolik závad, že nebylo možno Blatnou udržeti. Dědici podrževše jen Sedlec a Opálku přišli o Blatnou. Tato zajisté přešla před r. 1579 v držení *Jana z Rozdražova*, jenž pocházel ze starodávné panské rodiny polské. Týž maje také název hraběte, držel ve Velkopolsku Hovařov a ve Slezsku Pumstorf, a byl Elišky královské francké rozené královny uherské a české nejvyšším hofmistrem. Roku 1584 přijat byv za obyvatele království, učinil obvyklé přiznání k zemi.[13])

---

[1]) Rukopis Blatenský v museum. [2]) Reg. král. ve Vídni. [3]) Hejtmany za něho byli r. 1498 Mikuláš Strýčkovský z Rozsedl, r. 1523 Racek z Běšin r. 1530 Václav Těšňovský ze Spyty. [4]) Archiv Třeboňský. [5]) Rukopis Blatenský. [6]) Rukopis Blatenský. [7]) Léta 1546 rukojmě skoupili patero práv jednoho věřitele. (DZ. 85. B 27.) [8]) Rukopis Blatenský. [9]) Archiv Roudnický, DZ. 13. A 22. [10]) DZ. 87. D 29. [11]) Reg. královská ve Vídni. [12]) Archiv Třeboňský. [13]) DZ. 22. H 11.

Buzice.

Roku 1579 na den sv. Václava přišli na zámek Blatnou „někteří dobří lidé", aby se u hraběte Jana z Rozdražova pobavili. Jedli a pili pospolu sedíce, až někteří dolů šli; tak ještě pozůstal Václav Lorecký, Adam Korbel a Jan Pelešický. Tu hrabě Jan vyšel s nimi přes most mezi vrata, několik koflíků vína rozkázal přinésti, a tu s nimi vesel byl. Potom žádal hrabě Pelešického, aby pachole tohoto s pacholetem hrabětovým zápasilo; to se vykonalo. Podruhé žádal Korbela, aby odpustil synu svému s týmž pacholetem hrabětovým, aby jim kratochvíl udělali. Opět ti odzápasili. Šel tudy bečvář panský, a tu žádal hrabě Loreckého, aby odpustil pacholku svému s týmž bečvářem zápasiti, což pan Lorecký rád přislíbil a rozkázal ihned pacholku svému. Když pak zápasili, bečvář dal pacholkem o zem a tento jej počal poličky bíti, v tom je ti páni rozvedli, a po dobré chvíli počal se Lorecký domlouvati, že jest na zámek nepřišel, aby za vrch aneb zápas svozovali; opět podruhé dosti zuřivě se domlouval týmiž slovy. V tom Jan ozval se: „Co jest můj milý pane Lorecký, však ste k tomu dovolili a pacholku vašemu rozkázali, co pak se o to domlouvati, co chcete činiti?" Tu řekl Lorecký: „Vím, že mne bíti nebudete," a pán řekl: „Já nebudu, než kdybych chtěl, mohl bych." Tedy řekl Lorecký: „Koštujte hned!" Hrabě jej od sebe odstrčil a rapíru dobyl. Tu zastoupili Korbel a Pelešický a pána napomínali, aby se pamatoval. Tu hned pán rapír od sebe pryč dal. Nicméně Lorecký pod samým nosem krvácel, co by špendlíkem drápl, ale nikdo nevěděl, odkud mu to přišlo. Vyšel hned ze dveří a šel do města. Na zejtří druhého

Náhrobek Jana z Buzic † 148 . v kostele Paštickém.

Náhrobek Vácslava z Buzic † 1474 (1477?) v kostele Paštickém.

dne poslal pán k němu Ondřeje úředníka, aby šel nahoru a s pánem v dobrém přátelství byl; ale Lorecký dal za odpověď, že nemá s pánem na ten čas nic činiti. Tu šel pán sám do města a mluvil k němu: „Můj milý pane Lorecký! Nechcete ke mně jíti, co vás pak mám držeti za dobrého přítele čili za nepřítele.“ Lorecký vzav klobouk odpověděl, že nemá s pánem na ten čas nic činiti. [1]) A Lorecký pohnal proto Jana do soudu komorního, vině jej, že dobyv rapíru jej udeřil a ve tvář okrvavil. Sice i u jiných zemanů nedocházel hrabě oblíbení. Anna Studenská ze Suché pravila o něm v lázni Blatenské (r. 1580), že jest polský pes. [2])

Jan zemřel r. 1585 ve Vídni, zůstaviv z manželky své Hedviky z Lobkovic syny nezletilé. Sirotků ujal se napřed děd jejich Kryštof starší z Lobkovic. Týž potvrdil r. 1589 svobody obce Blatenské a přivlastnil jí rybník Vdoveček, který byli před tím koupili.

V témže poručenství následoval pak Oldřich Felix, syn Kryštofův, jenž potvrdil svobody obce Blatenské a jí rybník Bestrev přivlastnil. [3])

Vácslav z Rozdražova ujav Blatnou oženil se s Annou Marií z Lobkovic a dal s ní slíti (r. 1603) cimbál na věž zámku Blatenského, ale téhož roku manželku smrtí ztratil. [4]) Pojal potom Leonoru Alžbětu purkrabinku z Donína, jíž r. 1606 na zámku a panství Blatenském věnoval. [5]) Když pak i tato v brzce zemřela, oženil se po třetí s Annou Maryjí Berkovou z Dubé, jíž daroval r. 1612 mlýn Fafatovský u Blatné. Když začaly nepokoje r. 1618, Vácslav a Blatenští, kteří oba katolicky smýšleli, mnoho útrap snášeli. Napřed osadil zámek Blatnou krajský lid, potom tu leželo vojsko Mansfeldovo. Když první Mansfeldští přišli, Blatenští šli tajně do Plzně pro lid císařský, a přivedše jej do města, v bytech skryli. Vyloudivše pak Mansfeldské ze zámku, způsobili, že jich několik zbito a jiní zjímáni a do Plzně odesláni. Vojáci ti vědouce, že jest pán smýšlení katolického, za 12.000 kop mu věcí odvezli, zámek celý vytloukli, okna a kamna rozbili, stoly, lavice a postele z větší části spálili, zámky a panty utrhali a hodiny zámecké odnesli. [6]) Vácslav před vojáky odjel, a zdržuje se s manželkou, dětmi a čeládkou (24 osobami) v Praze, pěkné šatstvo a nářadí prodával a dluhy dělal, jen aby se uživil. Blatenští jsouce sami na sebe poukázáni,

[1]) Reg. 16. G kom. soudu f. 20 (podlé svědomí, které dal od sebe Ondřej, úředník na Blatné). [2]) Reg. kom. soudu. [3]) Rukopis Blatenský. [4]) Paměť na radnici Blatenské, Březanův Petr Vok 202. [5]) DZ. 133. E 22. [6]) Archiv Roudnický.

poslali r. 1619 v červnu do Budějovic, aby si tu zjednali katolickou posádku na zámek a město Blatnou. Zvěděvše o tom stavovští, tím více jim škodili. Roku 1620 dne 18. ledna psal jim Vácslav, jenž z jich psaní zvěděl, že ten lid vojenský na Blatné čím dále tím větší škody dělá, že jim na ten čas pomoci nemůže a že to oba jako trest pro hříchy své trpělivě snášeti musejí té naděje jsouce, že jim Bůh jednou z těch úzkostí pomůže; prosil jich, aby proto od gruntů neodcházeli a jiným také odejíti nedopouštěli, nýbrž vše mile snášeli; kdyby se chtěli vojáci o chrám pokoušeti a jej obloupiti, aby předně dobrými slovy a napomenutím je od toho zlého skutku odrazili, „pakli by nezbytí bylo a oni své předsevzetí vykonati chtěli, tehdy k šturmu dadouc zvoniti, hleďte s okolními sousedy a s poddanými mými jakkoliv můžete, chrám boží obhájiti.“

Když pak v srpnu r. 1620 jiní vojáci do Blatné vtrhli a obec dokonce schudili a obloupili, prosili Blatenští zase Vácslava, aby jim pomohl, že by sice na gruntech jeho zůstati nemohli. Těšil je tím (5. září), aby vyhledávali pomoci u císařského lidu. Asi r. 1621 poslal ženu s dítkami do Blatné a sám se na podzim r. 1622 v Pumstorfu zdržoval. Odtud poslal do Blatné schválního posla, aby přezvěděl, kterak se manželka s dítkami na zdraví má a jak se v městě v nepřítomnosti jeho hospodaří. Blatenské písemně žádal za zprávu, je-li již zaseto a jak tesaři v zámku pracují. Ačkoliv jak Blatenští domu císařskému a své vrchnosti vzácnou věrnost prokazovali, přece později (r. 1680) dosti se musili namáhati, aby jim svobody byly potvrzeny a nějaké výroční trhy uděleny. Krajský úřad sám tehda ve svém vysvědčení všechny doklady jich věrnosti sepsati dal. [1])

Vácslav zemřel r. 1625 dne 16. dubna[2]) odkázav Blatnou dětem svým a nezapomenuv v posledním pořízení na kostely a svou čeládku. Podací kostelní na svých panstvích odkázal, pokud by potomci jeho od víry katolické ustoupili aneb vymřeli, kapitole Pražské.[3]) Vdova Anna Maryje byla poručnicí do let nejstaršího syna *Františka Ignáce*, když však tento asi okolo r. 1645 panství ujal a jí věno vyplatiti nechtěl, dala si proto r. 1645 svršky, nábytky a dědiny na zámku a panství odhádati.[4]) Když bratr jeho Ferdinand r. 1648 dne 12. června v Alžíru v tureckém zajetí zemřel, zůstal František sám pánem na Blatné. Ačkoli byl dvakráte ženat,[5]) přece dětí neměl. Tak se stalo, že r. 1691 dne 20. května rod hrabat z Rozdražova vyhasl. Dědicem Františkovým stal se *Jan František* hrabě *Krakovský* z *Kolovrat* (syn Viléma Albrechta a Anny Kateřiny z Rozdražova, sestry Františkovy); vdova Marie Lidmila Františka, roz. Kraftovna z Lamrstorfu, zdědila dům v Praze a 25.000 fl. († r. 1698 v Praze).

Jan František prodal Blatnou r. 1695, 24. dubna *Ernestině* ovdovělé hrab. *Šeréňové* roz. z *Löwensteina*.[6]) Rod její (Serenyi de Kis Seren) zůstavil v Blatné dobrou památku. Blatenští rádi si vypravovali o bývalých uherských pánech, zejména o Jozefovi Šeréňovi, který r. 1742 zemřel a v kostele Blatenském pochován jest. Jozef Vincent, Amand, Jan a Ludvík hrabata Šeréňové prodali Blatnou r. 1798 *Vácslavovi* svobodnému pánu *Hildprandtovi* z *Ottenhausen*, jehož potomstvu velkostatek dosud náleží.

BUZICE TVRZ.

Nedaleko Blatné zachovala se posud starožitná tvrz i se svým bývalým opevněním. Stojí nad vesnicí Buzici na břehu řeky Uslavy na skalnatém ostrohu, jehož část na dvoře jejím nad zemi vyniká. K pevnosti její sloužila dílem řeka pod tvrzí tekoucí, dílem rybník bývalý u ní, dílem příkopy a náspy. Někde jsou rozvezeny (na severní straně), a na jižní straně jest ještě velmi hrubý a vysoký násep. Ten vybíhal na jihovýchod ve výběžek a na něm jsou zbytky hrubé polookrouhlé bašty. Tvrz sama založena byla do čtverhranu. Na západní a severní straně jsou hradby, k nimž přistavěny jsou dva domky pro hlídače, na východní a jižní jsou stavení, totiž na ten čas sýpky, které z části ze starých stavení povstaly, z části k hradbám přistavěny byly. V jihovýchodním rohu stojí čtverhranatá věž nepravidelných základů s hrubými zdmi. Z prvního poschodí vedlejší sýpky vedou do ní vysoké, nyní z části zazděné dvéře. Tu se spatřuje jakési smetiště; neboť dolní prostora jest buď zasypána nebo jest tam nepřístupné klenutí. Nad prvním poschodím viděti, jak bývala druhá a třetí podlaha; nad touto jest ještě bílá omítka a nad tím bývala čtvrtá podlaha. Sice jest věž zdola až na vrch prázdna

[1]) Paměť na radnici Blatenské. [2]) Archiv Roudnický. [3]) DZ. 142. D 15. [4]) DZ. 148. Q 12. [5]) Rodopisné zprávy o tom rodu viz u Miltnera (Privatmünzen). [6]) DZ. 403. P 19.

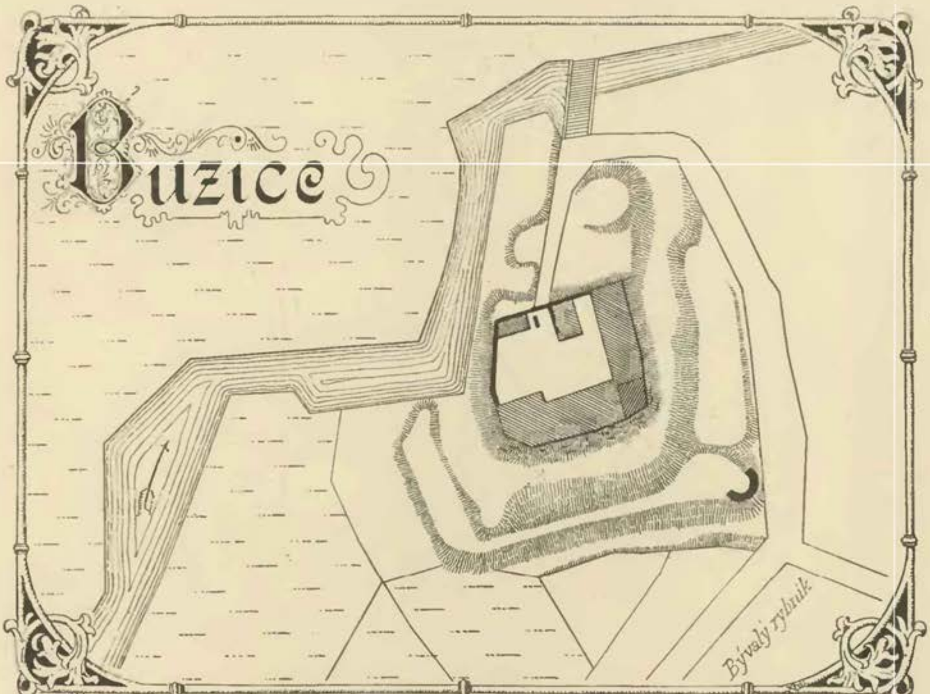
a bez střechy a kromě několika okének na všechny strany zavřena. Pod ní je prý sklep zpola zasypaný, ale nepřístupný. Tvrzi se říká nyní Hrad.

Buzice byly původištěm *Buzických* z *Buzic*, jichž erb (štít na čtyři pole rozdělený) pěkně viděti lze na náhrobcích jejich v Paštikách. Předky jich byli bratří *Předota Němec* a *Pešík*. Onen (r. 1384) držel Buzice, tento bydlíval v Písku. Oba prodali r. 1397 platy na dvou mlýnech Buzických dvěma nábožným sestrám, které chtěly obdařiti klášter Písecký.[1] Pešíkův syn, jak se zdá, byl *Bušek* z *Buzic*, jenž se poprvé r. 1401 připomíná. Že měl také díl na zboží Buzickém, viděti odtud, že r. 1402 plat na vsi prodal. Tuhé boje měl s Janem, farářem v Paštikách, vkládaje se do jeho práv a nechtě mu povinné dávky dávati. Roku 1412 dne 8. května stala se mezi oběma u přítomnosti Předotově výpověď na návsi v Paštikách. Faráři vyhrazeno plné panství na úročnících, které měl v Buzicích a mlýnu Dvořetickém. Bušek byl odsouzen, aby zaplatil 50 grošů za desátky od 44 let zadržené a budoucně dával vejce, sýry a jiné dávky, jako každý osadník. Druhá výpověď stala se dne 9. října v městě Blatné, a Bušek odsouzen, aby platil na vosk a svíčky.[2]

V potomních dobách (r. 1446) připomíná se *Jan* z *Buzic*,[3] jenž také pánům z Rožemberka půjčoval peníze.[4] Týž Jan zemřel po r. 1480 a pochován v kostele Paštickém. Současně asi žil *Vácslav* z *Buzic*, jenž zemřel r. 1474 neb 1477, a též pohřben v kostele Paštickém. Třetí současný byl *Bušek*, jenž se připomíná od r. 1451 v rozličných pamětech soukromých, a r. 1453 vytáhl s českým vojskem proti Sasům,[5] slove od r. 1463 starším na rozdíl od Buška mladšího a žil ještě r. 1473. Nedlouho před tím vešel Bušek mladší v držení statku Nihošovic a za válečných let 1467—1478 zkoušel se svými sousedy rozmanitá protivenství. Žil ještě r. 1498.[6] Asi v ty časy nebo něco později přikoupena tvrz Buzická se zbožím k panství Blatenskému a přestala býti sídlem panským. Když r. 1533 Zdeněk Lev z Rožmitála Michalovi Karykovi z Řezna na části svých statků dluh zapisoval, připomíná se v Buzicích tvrz pustá, dvůr a ves. Úplné zkáze unikla tvrz zdejší jen tím, že byla předělána na sýpku — častý to osud bývalých tvrzí.

---

[1]) Rel. tab. I. 497, arch. bibl. Praž. [2]) Archiv Svatomářský, lib. erect. V. 46, IX. O 1. [3]) DD. 61, p. 346, arch. mus. (r. 1457). [4]) Knihy dlužní v Třeboni. [5]) Archiv Drážďanský a Svatomářský. Hojné zprávy o něm a druhém Buškovi v archivu Třeboňském. [6]) Archiv Třeboňský, Novohradský gub. Širší zprávy o Buzických v časopise Pracheň r. 1864 č. 6.

Plán Buzic.

SKVOŘETICE TVRZ.

Na jihozápadním konci Skvořetic spatřuje se starý zámek moderním rouchem obalený, který povstal v 16. století z bývalé tvrze. Opevněním jeho byly jednak močály, jednak náspy a příkopy, které napájeny bývaly strouhou z rybníka. Až do polovice našeho století udržel se na severní a západní straně příkop mokrý a za ním vysoký násep, ovocnými stromy posázený, avšak v r. 1868 a 1871 násep rozvezen a jím příkop zasypán, poněvadž stojatá voda v příkopě veliký zápach způsobovala.

V tomto bývalém ohrazení nyní srovnaném vypíná se čtverhranaté stavení, obsahující dvoje nevysoké poschodí a zavírající neveliký čtverhranatý dvůr. Před časy bývala troje poschodí, což se vidí dobře na věži, totiž jak vysoko sahala bývalá střecha. Na všech čtyřech rozích bývaly prý věže, avšak na ten čas jest jediná věž v severozápadním rohu, ale i ta prý jest o poschodí nižší, kteréž zbořeno na počátku našeho století. Věž byla tehdá pokryta šindelovou střechou a dokonce pusta; nyní jest opravena a má navrchu cimbuří. Na ní jakož i sem tam na ostatním stavení znáti ještě zbytky rustiky. Na 16. století, ve kterém zámek tento postaven byl, upamatují také pavlače na kamenných podstavcích, které lze na dvoře viděti. Co se týče vnitřku, zůstaly v přízemí sklepy, na východní straně sklípky, které se pokládají za bývalé vězení, v prvním poschodí klenuté místnosti a v druhém poschodí pustém v jedné místnosti ještě vlaský komín asi ze 17. století.

V taxe panství Blatenského r. 1708 dočítáme se tohoto popisu zámku Skvořetického: „Statek jest sice zcela opustlý k panství Blatenskému přikoupen, ale od té doby dosti zlepšen. Při kterém statku jest hezký výstavný zámeček při zemské silnici a ve veselém místě s dobrými a mnohými sklepy a světnicemi vystavěn. V zámečku jest dobře sklenutá kaple Pomocné Matky boží, venku však za zámečkem na kopečku pěkný kostelík posvěcený Proměnění Páně. Vedlé zámku jest sad a chmelnice kdež před časy bývaly zahrada a zvířecí obora, avšak jeleni převedeni do Blatenské obory.“ [1])

Na tvrzi zdejší seděli ve 14. století vladyky z *Mirovic* erbu pinty (konve). První nám známý *Jan Mirovec ze Skvořetic* připomíná se v r. 1397—1412 jsa svědkem rozličných soukromých jednání. [2]) Po něm tu seděli z téhož rodu bratří *Hurt* a *Ondřej*, kteří byli r. 1454 již dávno mrtvi. [3]) Téhož roku prodal *Jan Šteker* z *Mirovic* tvrz a dvůr a část vsi Skvořetic *Zdeňkovi ze Šternberka a z Konopiště.* [4]) Tento měl potom soudy s dcerami Držkraje Stoklasy z Bubna, jemuž byl n Ondřej statek svůj zavadil. Nerozumíme dobře těmto právním poměrům, a to tím více, že se od r. 1446 také *Beneš* z *Kalenic* jako držitel Skvořetic připomíná. [5]) Tento Beneš, jak se zdá, držev jen část vsi, koupil si tvrz a práva ostatních držitelův asi okolo r. 1462. [6]) Synem mu byl bezpochyby *Oldřich Kalenice*, jenž se stal r. 1465 bakalářem při universitě Pražské a r. 1478 složil list satyrický proti straně pod jednou. [7]) Oldřich připomíná se naposled r. 1493 jako držitel Skvořetic a nějakého statku u Klení v jižních Čechách. V držení obou statků vyskytují se od r. 1498 bratří *Zikmund*, *Bohuslav* a *Beneš*, bezpochyby synové Oldřichovi. [8]) Tíž byli, jak se zdá, ještě r. 1505 nedílní, posílajíce jednoho pěšího na vojnu Loketskou. Od r. 1517 připomíná se Beneš sám a r. 1529 zakládaje rybník v Liblicích, užil dovolení, aby si vodu mohl vésti ze Zvczu lesa, náležejícího ke hradu Píseckému. [9])

V potomních letech drželi Skvořetice bratří *Jiřík*, *Jan* a *Zikmund Kalenicové.* Okolo r. 1540 oddělil se od nich Jiřík, [10]) ale přes to nesvornosti u nich neubývalo. Jiřík zejména se na ně horšil

[1]) Excerp. Wagnerova. [2]) Arch bibl. Praž. lib. erect. IX. O 1. [3]) DD. 20, f. 105. [4]) Rel. tab. II. 247. [5]) DD. 16, f. 155. 61, str. 346. Cabreum, arch. Hradecký. [6]) Viz i reliq. tab. II. 313. [7]) Jirečkova Rukověť I. 331. [8]) Arch. Novohradský. [9]) Arch. Třeboň. Kopiář v arch. gub. [10]) Reg. 10. F k. s. P 8, P 17.

proto, že mu nedávají peněz, které mu slibovali dávati na vychování mateře a jich sester. [1]) Roku 1543 si Jan a Zikmund tvrz, dvůr a ves Skvořetice a ves celou Leskovice v obnovené dsky vložili. [2]) Jan řečený mladší přečkav bratra Zikmunda živobytím, držel r. 1561 Skvořetice sám a zemřel r. 1568 v podletí. [3]) Poručníkem jedním dcer zemřelého byl *Bohuslav Šlejbor z Tisové*, jenž se r. 1572 jako pán Skvořetic vyskytuje. V okolí na něho po několik let pamatovali; nejdéle ho pamatoval sedlák Tintěra z Mačkova, kterého ručnicí sbil. Nedlouho potom ujali Skvořetice *Beneš* a *Zdeněk* a *Adam*, synové n. Janovi, z nichž Adam r. 1578 let svých dosáhl. [4]) Prozatím spravoval je Beneš. O manželce jeho Anně z Jilmanic se pochvalně nemluvilo; [5]) Beneš sám byl povahy klidné, ale často u něho k výtržnostem přicházelo.

Skvořetice.

Roku 1586 přijel Oldřich Smrčka na tvrz Skvořetice, vystřelil na dvoře před mostem z několika ručnic, potom přišel nahoru do světnice, ani páni večeřeli, sedl ke stolu, měl hrubého psa s sebou, namáčel v míse a dával psu; když pes ukousl, on také sobě zase omočil a jedl po psu. Potom řekl: „Pane Beneši! Dávno-li jste byli na Prádle?“ Beneš mu odpovědi nedal, a on opět řekl: „Pane Beneši! Jednoli jste vy mi dobrý?“ A Beneš opět nic neřekl, než Vilém Trmal mu řekl: „Ej, Smrčko! což ty se na něho domlouváš? Kdyby ho za to žádal, snad by tvoje dobré jednal.“ Potom sám Smrčka řekl: „Kdo má Smrčkovi svou dceru dáti, aby ji radši dal oběsiti.“ Pak zpíval písně nehezké, kterých přítomní jakživi neslyšeli, a když se ho Trmal ptal, kde se těm písním učil, odpověděl, že se jim učil mezi pacholaty na drahách, když kobyly pásli. Po té paní vstala od stolu s pannami svými a šla do malé světničky, kdež děti byly, ale Smrčka šel za nimi, div že jim na sukni neušlápl, jazyk vyplazoval až na bradu, pak sedl zase ke stolu a řekl k Benešovi: „Kalenice, dej mi svých pět.“ On mu nechtěl ruky dáti a nic proti tomu neřekl, až mu podruhé řekl. Tu Beneš zase řekl, proč by nedal a podal mu ruky. A on ho chtěl

[1]) Reg. 12. F k. s. B 4. [2]) DZ. 250. D 12. [3]) Reg. 18. F k. s. D 5, 15 G. k. 84, DZ. 16. H 13. [4]) DZ. 20. A 30. [5]) DZm. 120. A 8.

uhoditi jeho rukou „v houbu“ přistrčiv mu ji k ústům, ale pán rukou trhl a zmocniv se Smrčkovy ruky nedal se uhoditi. Když po té Smrčka vyskočil doprostřed světnice a rapíru dobyl, přiskočiv k němu Trmal pravil: „Ej, Smrčko! což děláš? což ho chceš v jeho domě mordovati?“ Beneš sice v rukou nic neměl kromě facalitu, ale přece když pachole jeho vskočilo na lavici pro kord, řekl mu: „Ej, Šimku, nech toho, nepočínej nic, já sobě to jináče k nápravě přivedu.“ Potom když Smrčku dolů vedli a Beneš u přítomných si usvědčoval, co Smrčka tropil; tento ještě křičel: „Šelmo lysá! hromský umflote! přísahám Pánu Bohu, žeť to na tu tvou lysou hlavu vsadím, žeť toho neodpustím!“ Potom přišed nahoru, píchal dobytým kordem do oken, až několik koleček vyrazil.[1]) Roku 1592 se zase stalo, že Adam Muchek, pán Tchořovský Vojslava z Branišova kordem kolmo bodenou ranou v bok pod pravou ruku uhodil a zranil.[2])

Beneš zemřel bezpochyby r. 1595 v zimě. Syn jeho Jan měl býti pod poručenstvím Zdeňka bratra Benešova, ale Anna Kalenicova z Jilmanic, vdova, předkládajíc, že má na statku věna a jistot asi 9000 kop, žádala Zdeňka, aby ji nechal do let synových hospodařiti a syna Jana a dceru Kateřinu vésti a opatrovati. Protože se uvolovala, že by svoje peníze a úroky do let synových nežádala, nicméně synovi 6000 kop slevila, rybníky opravovala a stavení neopouštěla, postoupil jí Zdeněk statek r. 1595 dne 4. května a vymínil si, aby lidí poddaných neobtěžovala.[3])

Jan nejstarší došed let svých, ujal Skvořetice, k nimž získal druhý statek Kožlí. Před svou smrtí odkázal tvrz Skvořetice se 7 vesnicemi synu *Vilémovi* a statek Kožlí dceři Johance. Nedlouho potom, v adventu r. 1629 zemřel.[4]) Syn *Vilém Jan* držel Skvořetice až do r. 1668, kdež je prodal Jiřímu Františkovi Doudlebskému, avšak po 4 letech je zase koupil. Příštího roku prodal je zase *Ferdinandovi Antonínovi Malovci z Chýnova.*[5]) Tento zapsal Skvořetice r. 1682 manželce své Marii Františce Malovcové rozené Villanové, když však tato zemřela, našlo se po ní tolik dluhu, že statek ihned (r. 1699) sekvestrován a potom veřejnou dražbou prodán. Koupili jej r. 1701 poručníci sirotkův po nebožce Ernestině Barboře hraběnce Šereňové a připojili jej k panství Blatenskému.[6])

TVRZE V OKOLÍ BLATNÉ.

PODOLÍ.

Ves Mačkov leží půl hodiny od Blatné. Nad ním v Podolí stávala tvrz, z níž ještě zbytky spatřiti lze.[7]) Zdá se, že odtud se jmenoval *Bohuněk z Podolí*, jenž r. 1382 s bratřími svými Přibyslavem z Milčic a Petrem z Újezda držel ves Mačkov. O pozdějších osudech této tvrze a jak zanikla, není nic známo.[8])

PACELICE.

Ves Pacelice leží u Skvořetic na patě hory Křesovce. Ve starších dobách tu byla tvrz, na které seděli zemané *z Mirovic.* Roku 1454 odumřely po Hurtovi a Ondřejovi, bratřích tvrze ve Skvořeticích a Pacelicích.[9]) Později se dostaly Pacelice k panství Blatenskému. Když pak po smrti *Zdeňka Lva z Rožmitála* většina statkův jeho od věřitelův zabrána byla, prodali věřitelé r. 1549 tvrz, dvůr a ves Pacelice Bohuslavovi *Šlejborovi z Tisové.* Od tohoto koupil je r. 1551 *Jan mladší Kalenice z Kalenic* a připojil ke statku Skvořetickému.[10])

[1]) Reg. 17 G. k. B 4. [2]) Reg. 26 F. k. Q 2. [3]) DZ. 170. J 26. [4]) DZ. 143. K 7. ČČM. 1833, str 345. [5]) DZ. 317. L 29, 395. A 10, 391. S 19. [6]) DZ. 395 R 20, 407. P 7. [7]) Neudörfel, Zeměpis okresu Blatenského na str. 9. [8]) Rel. tab. I. 482, arch. Svatomářský. [9]) DD. 16, f. 155. [10]) DZ. 8. P 30, 10. D 8.

ČEKANICE.

Ve vsi Čekanicích byla tvrz, z níž přestavováním vznikl nynější zámek. Z vladyk zdejších znám jest první Oldřich r. 1274, druhý Václav, který učinil r. 1361 smlouvu s klášterem Zderazským o hranice jich zboží. Roku 1370 seděl tu Ryneš, r. 1380 Ješek a r. 1381 Předota.[11]) Tito poslední bezpochyby nenásledovali za sebou, nýbrž seděli vedlé sebe. K r. 1382 dovídáme se, že odumřel statek po Mikšovi z Čekanic, jenž se dostal teprve po soudech a přátelském jednání Častovojovi; po Maršovi, který okolo r. 1395 zemřel, zůstal dvůr a 2 popluží.[12]) Majetky vladyk se později zcelovaly a proto jich méně známe; známi jsou z r. 1412 Oldřich a Adam[13]) a r. 1464 Jindřich, o němž již není známo, měl-li tu statek.[14]) Roku 1472 patřily Čekanice *Přibíkovi Višni z Větrní*, jenž téhož roku učinil smlouvu o tok vody. Týž tu také seděl r. 1473 a po něm dostaly se Čekanice do rodu *Korbelův z Bukové.* Bezpochyby již tu seděl *Jan*, jenž r. 1505 sám třetí na vojnu Loketskou oděnce vypravil. Dozajista tu seděl r. 1517.[15])

Mezi potomky jeho došlo k dělení, jehož průběh nám znám není. Víme toliko konec, totiž jak jednotlivé díly zcelovány. *Přech Popovský z Besejovic* skoupil r. 1540 a před tím polovici tvrze, dvora a vsi od Václava Muchka z Bukové, polovici tvrze

[11]) Arch. gub. a fary Krumlov. DD. 13, f. 132. 14, f. 175, reg. II. 227. [12]) DD. 13, f. 84, 132. 14, f. 106. [13]) Lib. erect. IX. O 1. [14]) DD. 16, f. 257. [15]) Arch. gub., arch. č. VI. 319, arch. Třeboň

Freska ve věži Blatenské.

a dvoru od Jiříka Kalenice z Kalenic, jenž ji byl od bratří za díl obdržel, a polovici vsi s pustým dvorem Rošickým od Jiříka Korbela z Bukové.[1]) Mandaléna, jediná dcera Přechova, vdala se za *Kryštofa Skuhrovského ze Skuhrova*, a tak se dostaly Čekanice do jeho rodu. Dědili je totiž synové Václav, Smil, Mikuláš († r. 1570), Jan a Oldřich a dcery Anna a Barbora.[2]) Ti převedli na sebe díl Mikulášův nežli zemřel, a prodali s Janem ze Vchynic r. 1571 tvrz a dvůr Čekanice Janovi *Řepickému ze Sudoměře*.[3]) Tento zemřel r. 1575 odkázav statek Čekanický manželce své *Anně Řepické z Jilmanic*, avšak tak, aby ho užívala buď do smrti aneb stavu změnění a po ní aby spadl na bratra jeho *Šebastiana Chvala*.[4]) K tomuto přišlo brzo, poněvadž se Anna do rodu Kaleniců vdala. Již r. 1580 měl Čekanice Šebastian Chval a na nich Markétě Řepické ze San manželce své věnoval.[5]) Po něm následoval syn Adam, jenž před r. 1588 anebo téhož roku zemřel. Dluhy zůstaly nemalé a po jich zaplacení měl se statek mezi několik synův děliti. Za takových okolností uznal soud zemský za dobré statek prodati. Koupila jej r. 1588 Kunka Řepická, vdova po Adamovi.[6]) Kunka držela Čekanice i r. 1590, kdež svůj statek Domanice prodala.[7]) Později dosáhla Čekanic *Krystyna Vratislavova z Branišova*. Po její smrti skoupil syn *Šťastný Vratislav z Mitrovic* práva, která sestrám jeho náležela (okolo r. 1612), ale prodal r. 1616 statek Čekanice *Janovi Jiříkovi Horčicovi z Prostého*.[8]) Od tohoto dostal se týž statek týmž způsobem (r. 1623) Linhartovi, *Švarcpartovi ze Švarcpachu* a od něho zase r. 1628 Janovi *Rossau z Pallesanu*, nejvyššímu lejtenantu knížete Bavorského.[9])

Po Linhartovi následovali synové (?) *Karel* a *Petr*, z nichž tento byl nezletilý ještě r. 1655. Karel držel později Čekanice sám, avšak zemřel r. 1666 zůstaviv z manželky Alžběty Enysové syna a dceru.[1]) Máti sirotkův nehospodařila dobře a také se jim brzo odcizila, vdavši se do rodu Michnovského. Z těch příčin prodány Čekanice r. 1668 *Kateřině Enysové* rozené *Vitanovské z Vlčkovic*, bábě týchž sirotkův.[2]) Čekanice zůstaly odtud v rodě Enysův. Po Kateřině následoval syn *Jan Arnošt*, jenž zemřel r. 1695 zůstaviv z manželky Anny Marie rozené Ježovské z Lub sirotky nezletilé Josefa, Arnošta a Vojtěcha, Barboru a Františku.[3]) V rodě Enysův zůstaly Čekanice do r. 1756, pak se dostaly Janovi Jiřímu svobodnému pánu z Helversenu († r. 1781) a jeho manželce *Anně Polyxeně* rozené *Strojetické* († r. 1792), jichž potomstvu Čekanice až do naší paměti patřívaly.

¹) DZ. 1. E 7—9, 4 B 18. ²) Viz vývod v Slavíkových dějinách Domašína na str. 68. ³) DZ. 60. L 3. ⁴) DZ 18. K 21. ⁵) DZ. 21. C 12. ⁶) Arch. DZ. ⁷) DZ. 25. H 26. ⁸) DZ. 185. D 3, 192. L 5. ⁹) Reg. kom soudu, DZ. 298. O 14.

LAŽANY.

Jižně od Blatné ve farnosti Záborské jest ves Lažany, která byla odedávna vladyčím sídlem. Ze zdejších vladyk známe prvního Ješka r. 1384.[4]) Po něm tu po dlouhá léta sídlil rod *Žakavců ze Žakavy*. *Jindřich Žakavec z Lažan* připomíná se od r. 1402 v rozličných jednáních soukromých; tak i r. 1422, a snad jest to týž, který byl r. 1438 purkrabí na Helfenburce, avšak potom pro nedobré chování sesazen a uvězněn.[5]) Z potomních dob jest nám znám *Jan* (r. 1460) a od r. 1489 bratří *Mikuláš* a *Lev*, kteří téhož roku nějaký rybník přikoupili.[6]) Onen dočkal se vojny Loketské r. 1505.[7]) Od r. 1525 seděl na Lažanech Václav Žakavec, jenž si r. 1544 tvrz, dvůr a ves Lažany v obnovené dsky zemské vložil.[8]) Jak se zdá, prodal Lažany za svého živobytí, avšak dskami odevzdány teprve po jeho smrti. Kupcem byl *Volf Ryžemberský z Janovic*, který však zase r. 1550 Lažany *Pavlovi Kořenskému z Terešova* prodal.[9]) Tento se připomíná ještě v tytuláři r. 1572 vydaném a s ním se jmenuje pánem na Lažanech *Adam Kořenský*. Týž Adam starší dočkal se r. 1589 takového zármutku, že syn jeho Mikuláš jeda z Blatné k Paštekám od Adama Čabuzského z Prostého byl smrtelně raněn a šestý den potom zemřel.[10]) *Alžběta*, dcera Adamova, napřed vdaná *Řepická*, zapsala Lažany r. 1604 *Fabianovi Jáchymovi Sekerkovi ze Sedčic*, druhému muži svému.[11]) Tento seděl tu ještě r. 1615 a povinné sbírky a berně ze statku Lažan odváděl.[12]) Později připojeny Lažany k blízkým Čekanicům. Oboje koupila r. 1668 Kateřina *Enysová* rozená *Vitanovská z Vlčkovic*, avšak prodala r. 1673 statek Lažanský *Maryně Kateřině Enysové* rozené *Častolárce z Dlouhé Vsi*.[13]) V držení rodu Enysův z Atteru a Iveaghu zůstaly Lažany odtud po celé 18. a 19. století.

¹) DZ. 113. K 29. 114. K 3. ²) DZ. 393. Q 23. ³) DZ. 117. J 24. ⁴) Rel. tab. I. 197. ⁵) Acta jud., arch. č. II. 55, Pam. arch. X. 228. ⁶) Rel. tab. II. 296, 438. ⁷) Arch. č. VI. 319. ⁸) Reg. kom. soudu, DZ. 250. F 11. ⁹) DZ. 10. K 10, 53. E 20. ¹⁰) DZm. 209. C 3. ¹¹) DZm. 236. Q 12. ¹²) Rozvrž. sbírek 43. ¹³) DZ. 392. Q 23. R 10.

ROŽMITÁL HRAD.

Kdybychom nevěděli, že si předkové naši brali jména z Němec, chtějíce hrad svůj podlé zvyku tehdejšího pojmenovati, soudili bychom podlé názvu *Rožmitála*, nebo jak se původně jmenoval, *Rosenthal*, že byl postaven v samém růžovém dolu. Ale jen v jedné části se název ten s polohou Rožmitála shoduje. V dolu leží Rožmitál, a to v širokém zeleném dolu, a zavírají jej výšiny rolemi pokryté, za nimiž lesní chlumové vystupují. Ale růžového tu nenajdeš nic, leč bys snad hádal na šípkoví, které tu růstalo, nežli se někomu zlíbilo pojmenovati novou osadu Rožmitálem. Jak snadno mohl zakladatel se potázati s jinou jako páni z Pernšteina, když zakládajíce Zubřštein pojmenovali jej po svém znaku (zubří hlavě), a dáti mu po svém erbu (sviní hlavě) jméno Vepřenstein; neboť i příjmeními Vepřek a Svinda pánové toho rodu nesměli pohrdati, když jim tak od sousedů jich přezdíváno bylo. Bylať sice mnohým hradům dávána vtipná a dopadná pojmenování, ale někdy jméno i přitaženo za vlasy, jak říkáváme. Srovnej na příklad názvy Goldenburg (Kumburk), Riesenburg (hrad skrovného objemu u Žernov), Šelmberk a j.

Nynější město Rožmitálské, kteréž nikdy své fary nemělo a posud nemá, založeno jakožto podhradí a bývalo ke hradu přihrazeno. Při stavbě školy na náměstí přišlo se na zbytky hrazení. Jeden dům u radnice stojí na místě bývalého (koňského) mlýna, na místě č. 2 (domu ke hradu nejbližšího) byla kovárna. Hrad tudíž na severní a východní straně podhradím chráněný neměl předhradí, a poněvadž byly na západní a jižní straně rybníky a mezi nimi močály a kromě toho hrad valy a příkopy objímaly byl zpevněn dostatečně. V urbáři zámeckém r. 1740 sepsaném praví se v té příčině: „okolo zámku jsou valy, do kterýchž se za starodávna voda pouštěti mohla“, ale poněvadž od té doby příkopy zasypány jsou, spatřuje se v těch místech dlouhé nádvoří s rozličnými kůlnami a jinými dřevěnými přístavky.

Cesta ke hradu vede zvolna do vrchu až ku *bráně věžovaté*, která jest nejznamenitějším zbytkem starého hradu. Brána totiž nachází se ve spodní části čtverhranaté hrubé věže nestejného stáří. Spodek až po krancle, na nichž někdy ochoz bývala, jest z prvotního hradu, avšak svršek odtuď až po střechu postaven jest teprve za Gryspeků v 16. věku. Vzácnou památkou na této věži jsou výstupky troje (na jihovýchodní, severovýchodní a severozápadní straně), kteréž na silných krákorcích spočívají a kranclí dosahují. Věž obdržela jimi vzhledu malebného, na kterýž zakladatel ovšem nemyslil, dbaje hlavně o to, aby se důležitá část tato vystoupením z čáry základné vydatně bránití mohla. Brána, v níž viděti ještě výklenek k zapouštění mostu, jest ostatně v novějších dobách (tuším po ohni r. 1724) předělána; vedlé ní spatřuje se branka pro pěší, kterouž tehdá zazdili. V průjezdu širokém jsou ve zdech lavice, na nichž sedali mnozí s tlukoucím srdcem, nežli byli vpuštěni do hradu. Před samým dvorem se průjezd úží, a to proto, aby se lidé v nepřátelském úmyslu do hradu hrnouti nemohli; tuto starou zkušenosť i my z kostelův a divadel dobře známe. Na této straně překlenut jest průjezd starou gotickou branou.

Rožmitál.

Pohled na Rožmitál od severní strany.

Dvůr má podobu nepravidelnou, avšak takovou, že jej domy hradu na všech stranách v podobě vejčité zavírají. Jednu jeho část zabírá pivovár, ve stavení v pravo od věže jsou lesní kancelář a sládkův byt, ve velkém stavení v levo od věže, kteréž nazveme *palácem velkým*, jest kancelář hospodářská a knížecí pokoje. Úprava obou předních stavení ukazuje na 16. věk, zejména o tom svědčí rustika pod novou obmítkou vynikající a dvéře štukovím obložené, kteréž vedou do velkého paláce. Okna vesměs jsou nová. Tu a tam prozrazují některé staré dvéře a malá okna starší původ ještě z doby Lvův; zejména to svědčí o části věže, ve kteréž se nachází starodávný šnek. V tomto nejdoleji jest střílna a nad ní patero malých oken, vroubených tesným kamenem.

Šnekem chodívalo se na *věž* a posud vede k nejzajímavějším památkám starého hradu. [1]) Dvéře svroubené, pocházející ze sklonku 15. věku, vedou ze šneku do starodávného čtverhranatého sklepa, kterýž se nachází nad průjezdem a nahoře nakříž překlenut jest. Několik malých oken pouští jen málo světla do této síně, polovičnou tmou zastřené tak, jako mnohé doby hradu našeho. Není pochyby, že stojíme v staré mučírně, kde hlavně mistr popravní smutný svůj úřad vykonával. Neboť v podlaze cihelné jest otvor zadělaný prkny, kterýmž spouštěli se vězňové do malého sklípku. Když byl sklípek ten před nějakým časem vyklizen, našli tu kosti a všelijaké střepy, patrný to důkaz, k čemu dříve býval. Něco výše nad tímto sklepem přichází se ze šneku do malého výklenku. Buď je tu šíje zazděná nebo tu byl kabát, malé vězení pro jediného člověka. Nejvýše na věži, v té části, kterouž postavili Gryspekové, jest prostranná místnosť, v níž se síň přední a dva pokoje nacházely. Zahřívala se místnosť tato komínem který má po stranách růže jakožto ozdobu. Zdi těchto světnic jsou vesměs z cihel vystavěny. Snad tu býval byt hejtmana neb úředníka, kterýž panství spravoval.

Rožmitál neměl jako jiní hradové jeden palác nebo hlavní dům, nýbrž jsa dlouhé časy mezi dva pány rozdělen, měl paláce dva; protož nazvali jsme největší dům v hradě velkým palácem na rozdíl od paláce menšího, kterýž se naproti němu ve stavení k východu položeném nacházel. Velký palác měl na straně jihozápadní před ohněm r. 1724 vzezření starožitné, zdoben jsa výstupky; do naší paměti zachovala se ještě trouba jdoucí zdí a z ní ven na vzduch vycházející, jejížto účel čtenáři snad uhodnou. Poněvadž se z té strany ke hradu nechodilo, málo na tom záleželo držitelům, zdali se komu tato strana líbí, ale

[1]) Prvotně byl vchod z hořejších částí většího paláce, šnek postaven teprve v 15. věku.

od těch dob, co močály tu vysušeny, také o lepší způsobu tohoto stavení postaráno. Ve vnitřku tohoto paláce nic zajímavého nenajdeš, a připomínáme-li kapli domácí s obrazem Spasitele na kříži přibitého, činí se tak jen pro úplnost. [1])

V starém urbáři r. 1565 [2]) praví se o zámku, že „štok přední u staré věže nad mostem (na pláně č. 6) byl z cihel a kamene nákladem velkým Floryana Gryspeka nově vystavěn a v něm pokojů a sklepů dosti ke všelijakým potřebám a pohodlím zřízeno. V zámku bývaly pekárna, v níž se k potřebám služebníkův a čeledi chléb pekl, pivovár, ve kterém se piva bílá i ječná k vystavování do vsí vařila, při něm sladovna, hvozd, spilka a obročnice na sypání obilí. Na zámek se po trubách voda vrchovištná do kašny k potřebám a pohodlí jeho vedla.

Jak se podobá víře, založen jest Rožmitál mezi lety 1250—1260 od *Oldřicha*, syna pana *Budislava z Březnice*, kterýž na štítě svinskou hlavu nosil; až do té doby bylo lesnaté a bařinaté okolí málo vzděláno. Snad již stál tehda kostel s osadou na místě Starého Rožmitála. Hrad s podhradím postaven prvotně ze dřeva, znenáhla pak i z kamene, avšak ještě r. 1347 byly kamenné domy vzácností. Dotčený pan Oldřich, kterýž se r. 1251 poprvé připomíná, byl udatný muž, an se r. 1257 s jinými pány v městě Mühldorfu proti přesile k velikému podivení svých nepřátel celých devět dní bránil. Připomíná se naposled r. 1264, ač zajisté déle žil.[3]) *Protiva z Rožmitála* připomíná se teprve r. 1285, když v letech mužných byl při dvoře královĕ. Klášteru Ostrovskému dal část zboží svého, totiž vrch Baštiny na spásu duše své a svých předkův.[4]) Roku 1310 odevzdal část zboží svého s jistými tvrzemi a vesnicemi synu svému *Budislavovi z Čížkova*, avšak na takovou výminku, aby byl povinen Budislav je kdykoliv navrátiti.[5]) V půhonech r. 1318 psaných připomínají se *Protiva*, s ním i *Budislav* nebo *Buzek* dotčený a *Oldřich z Rožmitála.*[6]) Rozdělením se těchto a jiných téhož rodu a téže posloupnosti vzniklo několik panství a statků; někteří ze strýců schudli a seděli potom na menších statcích. Pokud sahají známosti naše, pošli z této větve Buziců páni z *Březnice*, z *Rožmitála*, *Třemšína*, *Homberka* a schudlí zemané z *Vranovic*, z *Hůrky*, z *Truskova.*[7])

Vlastní zboží Rožmitálské drželi potom bratří *Sezema* a *Oldřich*. Sezema daroval r. 1347 polovici svou k *arcibiskupství Pražskému*, vymíniv si za ni 100 kop a vsi Počedělice, Oboru, Veltěže a ve Vtelně plat 10 kop k užívání doživotnímu pro sebe, manželku svou Skolastiku a příbuzného svého Plichtu ze Mšeného.[8]) Avšak když mělo přijíti k dělení, vznikly nemalé ústrky mezi arcibiskupem Arnoštem a Oldřichem, tak že teprv r. 1349 přáteli dožádanými jsou smluveni. Arcibiskupovi přikázána tehda polovice zboží tak, aby obdržel polovici hradu s domem kamenným, polovici městečka, předměstí, zahrady u velkého rybníka a Starého města s podacím, vsi celé Sadonice s poplužím, Čížkov, Přešín, Kyptov, Mitov, Mlšov, Švihov, Pročevily, Chlum, polovici vsí Věšína, Sedlce, Bukové, Hučic, Lešetic, Skuhrova a zahrady ve Pněvicích, větší díl VševiI s poplužím, díl vsí Hoděmyšle a Lazu.[9]) Oldřichovi zůstala druhá polovice a některé celé vsi, z nichž známe pouze Újezd Železný, Chynín a Borovno.[10])

Co se dotýče polovice arcibiskupské, přišlo za nedlouho ke sporům mezi arcibiskupem Arnoštem a pány z Rožemberka o hranice zboží jich obou; tu pak ustanoveny smlouvou smírnou (r. 1353 dne 3. října) hranice panství Rožmitálského a Strašického.[11]) Za arcibiskupa Jana z Jenšteina byl purkrabí na Rožmitále (r. 1379—1382) jakýsi Pešík a za Kunráta z Vechty purkraboval tu (r. 1416) Jeronym Zeiselmeister († r. 1434.[12]) Král Zikmund zapsal r. 1436 dne 21. září zboží duchovní Tochovské, Rožmitálské a Kostelecké ve 2000 kopách grošů *Janovi* a *Vácslavovi bratřím Zmrzlíkům ze Svojšína* tak, aby lidí neobtěžovali, proti svévolným pomáhali a platy obyčejné vydávali.[13]) Zdali drželi Zmrzlíkové všechna tato zboží ještě r. 1454, není známo, ač jest to věcí možnou. Jisto jest, že se obě polovice ještě v témže století pod jednoho pána dostaly. Král Vladislav povolil napřed r. 1500 dne 25. května *Zdeňkovi Lvovi z Rožmitála* bezpečné držení polovice hradu Rožmitálského až do výplaty skrze arcibiskupa samého r. 1513 dne 2. prosince svolil, aby mohl vyplatiti všecka zboží, jež někdy k Rožmitálu příslušela, a udělil mu téhož dne polovici arcibiskupskou dědičně, ale tak, kdyby arcibiskup byl řádně volený, že mu má Zdeněk jiného dědictví oddati, anebo za tolikéž koupiti.[14])

Na druhé polovici následoval po Oldřichovi syn (?) jeho Zdeněk, kterýž se v letech 1367—1388 jako spolupatron kostelů v Rožmitále, Třebsku a Jeníně vyskytuje, avšak držel také nějaké dědiny

[1]) Za laskavé provedení po zámku děkuji velice panu Karlu Ullrichovi, řediteli hospodářskému. [2]) v museum. [3]) Erben, reg. 593, Emler, reg. 176, Paprocký o st. pan. 68, Palacký IIa 30. Pomůckou: Slavík, Rožmitál a jeho okolí [4]) Emler, reg. 587, Necrolog. des Kl. Ostrov. S. 4. [5]) Schöppach, Henneberg Urkundenbuch, p 50 n. XCI. [6]) Tab. vet. 46, 153, 154, 168 Oldřich snad byl bratr Protivy; Buzek držel Hajany. [7]) O Truskovských jest jisté, o Vranovských a Hůrkovských spoléhám se na Hájka k r. 1225. [8]) Arch. kapit. Praž. [9]) Tamže. Sezema vyskytuje se pak do r. 1378 jako pán na Počedělicích, Oboře. (Lib. couf. I. D 2, F 1, G 2, III C 26. Srov. i Tomkovy Zákl. IV. 134. [10]) Emler, Bernareg. d. Pilsu. Kr. S. 6. [11]) Arch. Třeboň. Hranice byly háj Brdo neb jinak Tvrdá, potok Brložný, les Buditina báť, pak skrze lesy Březí a Kocourov až po Petrovský háj. [12]) Tomkovy děje Prahy II. 491, III. 42, Lib. III. Vet. urb. Prag, f. 91. 161. [13]) Arch. č. II. 187. [14]) Arch. Třeboňský, arch č. VI. 584.

okolo Petršpurka a jako dědic pánů ze Strakonic dostal se v držení Strakonic (r. 1382) a později též Blatné. Ves Pacelice prodal r. 1380. Sedal též na soudě zemském.[1]) Zemřel i s chotí svou Anéžkou před r. 1398 a na spásu duší jich darovány kostelu v Nižebozích u Budyně drahocenné klénoty.[2]) Po něm dostal Blatnou za díl svůj syn *Jan*, druhý syn *Zdeněk* dědil Rožmitál, třetí *Jaroslav* (r. 1404—1433) držel neznámý nám statek.[3]) Zdeněk vyskytuje se poprvé r. 1398 v listě Břeňka ze Strakonic a prodal r. 1400 nějaké statky kostelu Příbramskému. Král Václav učinil jej r. 1405 popravcem kraje Prachenského[4]) zapsav mu již před tím rozličné platy. Poněvadž prodal dvůr poplužný, kterýž měl ve Třebsku a z něhož se kostelu zdejšímu desátek dával, jistému člověku právem zákupním, a tento potom kostelu toliko sedlský desátek odváděl, dal Zdeněk faráři a kostelu (r. 1407) jakožto náhradu plat ve vsi Truskově.[5]) Když nastaly bouře husitské, stál Zdeněk se svým bratrem Janem na straně katolické a odpověděl r. 1419. městům Pražským; opanovav pak i polovici Rožmitála, která arcibiskupům patřívala, podával ke kostelu zdejšímu kněží katolické.[6]) Katolický pán Oldřich z Rožemberka najal mu proto r. 1424 panství Strašické s hradem Zbirohem.[7]) Proč a oč se později s pánem tímto nepohodl, není známo, víme toliko, že slíbil r. 1434 postaviti se na Krumlově, Helfemburce, Zvíkově nebo Třeboni do jednoho z těch zámků ve veliké jizbě. Když obnoveny byly r. 1437 řády zemské, povolal císař Zikmund Zdeňka jakožto nepřítele kalicha do soudu zemského.[8]) V pozdějších letech byl smýšlení mírnějšího; r. 1452 volil pana Jiříka za správce a ještě r. 1454 sedal na soudě zemském.[9])

Po Zdeňkovi drželi Rožmitál bratří *Lev* a *Protiva* z *Rožmitála*. Jako sídlíval Zdeněk raději na Zbiroze a Hořovicích než na Rožmitále, tak se i těmto bratřím lépe líbilo na Blatné nebo Domažlicích; ale nejedna známka na hradě Rožmitálském tomu nasvědčuje, že byl od nich dostavěn a náležitě zpevnění Roku 1463 přikoupili bratří ves Hlubín, avšak ves Vranovice postoupili r. 1469 králi Jiříkovi, obdrževše směnou městečko Mirotice.[10]) Zdá se, že zůstali v nedílnosti až do smrti Protivovy († r. 1478), kteráž nedílnost se ovšem netýkala Pecky a Semil, statkův Kateřiny z Pecky, manželky Protivovy, a Domažlic. Sice poroučel na Rožmitále Protiva. Roku 1472 učinil smlouvu s 9 chalupníky z města, 5 z předměstí a 7 ze Starého města, aby hnoje nevezli z hradu dolů, jakož posud povinnost měli, nýbrž aby na místé toho pánu o sv. Jakubě po 2 groších platívali.[11])

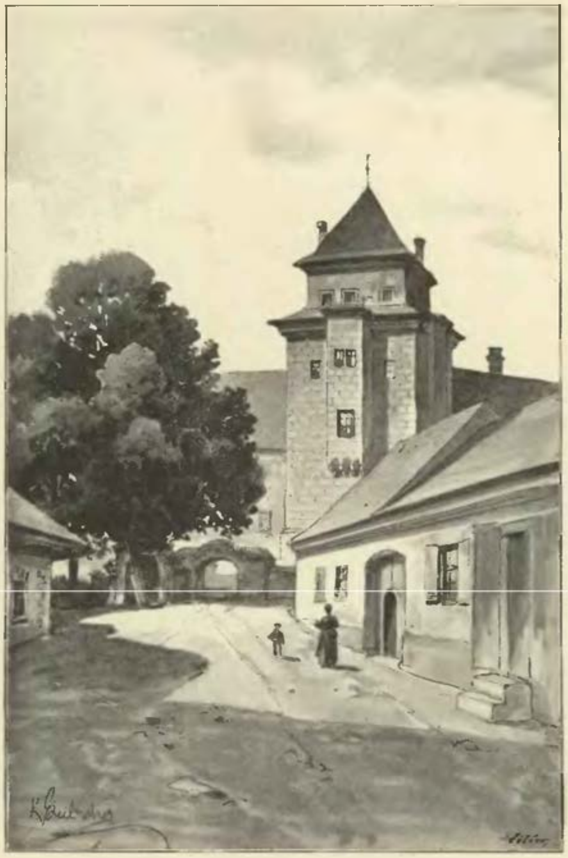
Ač pán katolický, byl Lev věren králi Jiříkovi, k čemuž ovšem i přátelství mezi nimi nemálo přispívalo; proto také přes interdikt papežský služby boží v kapli hradu Rožmitálského slouženy.[12]) Na Rožmitále měl za purkrabě r. 1471—1473 Blažka z Cheznovic. Po smrti Lvově († r. 1485) následoval v držení Rožmitála a mnohých panství slavný jeho syn *Zdeněk Lev z Rožmitála*, za něhož řídili panství r. 1491 Valenta z Příbramě, r. 1494 Prokop z Žatce, r. 1511 a 1513 Jindřich z Rozsedl, r. 1515 Ondřej z Jinočan, r. 1519—1526 Jiřík Močidlanský z Dražovic.[13])

Zdeněk Lev v tu dobu, co zastával úřad nejvyššího purkrabství, patřil k nejznamenitějším osobám, které toho času v království Českém žily. Dodělav se velkého bohatství jako jeden z předních věřitelů králových, držel několik hradů, a jak se zdá, buď přebývaje na Pražském hradě aneb na Blatné a Vilharticích málokdy na Rožmitál zavítal. Nicméně se přece o to staral, aby zámek zdejší byl v dobrém stavu. Roku 1526 psal Jiříkovi Močidlanskému, purkrabí, že chce s ním mluviti o stavení, aby se to nové dílo mohlo dokonati na Rožmitále ještě do zimy.[14]) Na panství udržoval pořádek a poddaným svým nedovoloval ubližovati; o zvelebení hornictví na všech svých panstvích a zejména také na Rožmitálsku pečoval.

Nákladným a nádherným živobytím byl se Zdeněk († r. 1535, 14. července) velice zadlužil; tíži těch dluhův nésti a vedlé toho podlé obvyklého způsobu pansky si vésti syn jeho *Adam* nedovedl, ač mu z panství jeho velcí důchodové vycházeli. Tak stalo se, že úroky platě a peněz při tom dosti nemaje, všechny statky své zavazoval.[15]) Když pak statky nejvíce zavedeny byly, přířčeny věřitelům a rukojmím a přišly do prodeje. Nad Rožmitálem strhla se tato bouřka r. 1544.[16]) Na panství Rožmitálské

---

[1]) Lib. conf. I. H 9, II. E 5, III. C 8, D 11, IV. B 10, rel. tab. I. 462, arch. č. II. 345. [2]) Lib. erect. XIII J 4. [3]) Připomíná se též *Vilém z Rožmitála*, jenž byl r. 1400—1415 kanovníkem Vyšehradským, také farářem v Bubovicích (r. 1408 a 1414); byl snad syn Sezemův (Tomek, Děje Prahy V. 152, lib. conf VI. J 9, erect. X. D 5, rel. tab. I. 587). O Jaroslavovi archiv Svatomářský, Brandl, tab. cit. II 265, 266, arch. č. III. 416. [4]) Archiv korunní. [5]) Arch. Třeboň., rel. tab. I. 587, lib. erect. XIIIa. f. 104, conf. VI. D 3, arch. č. III. 188. Na pečeti Zdeňkově z listu r. 1411 v archivu Třeboň. spatřují se tři svinské hlavy. [6]) Arch. č. IV. 375, lib. conf. VIII. D 7, IX. A 3, X. B 2. [7]) Arch. Třeb., arch. č. III. 254, 264. [8]) Arch. Třeb., Palackého děje IIIc. 232, arch. č. II. 391. [9]) Arch. č. II. 309, III. 310. Roku 1438 prodal luh nad Plejným lidem z Oslův, aby z něho platili na hrad Rožmitál 12 grošů bílých (Reg. 27 F. k. f. 190). *Jan z Rožmitála*, jenž opověděl r. 1450 knížeti Saskému (arch. Vitemb. v Drážďanech), nemůže se do genealogie naší vpraviti. [10]) Rel. tab. II. 328, Březan, reg. Švamb. Roku 1468 drželi oba páni Blatnou, Rožmitál, Střelu, Přimdu, Rokycany, Pecku a Semily, r. 1471 měl Lev Rožmitál Blatnou, Střelu, Domažlice, Újezdec a hrad Písecký. (Arch. Třeb., arch. č. III. 579.) [11]) Stará kniha Rožmitálská. [12]) Palacký IVb. 395. [13]) Stará kniha Rožmitálská, arch. Třeboň. [14]) Archiv Třeboň. [15]) Na Rožmitále zapsal r. 1537 sumu 1000 kop sirotkům Kašpara Snobla z Plikenšteina; peníze tyto roku 1543 zaplaceny. (DZ. 3. G 7 a 84. B 3.) Zikmundovi Strachotovi z Kralovic jedině dluhoval 2715 kop, pro něž se tento (r. 1540) v panství Buzické a Rožmitálské uvázal. (DZ. 84. G 20). [16]) Viz DZ. 44. H 8 a 7. A 21.

Vchod do zámku Rožmitálského.

vedli právo mnozí Pražané, kteří na něm dluhy své zapsané měli,[1]) avšak před tím byli se již ve všechny statky Lvovy rukojmě jeho uvázali, tak že si potom oba, rukojmě i věřitelé, překáželi. Z těch příčin učiněna r. 1544 v sobotu po stolování sv. Petra mezi oběma smlouva taková, že panství Rožmitálské věřitelům v 11820 kopách odevzdáno bylo. Obsahovalo panství to, kteréž mělo nyní skorem tucet držitelů, Rožmitál hrad s dvorem popližným a městečkem, vsi Starý Rožmitál, Věšín, Bukovou, Sedlice, Odomyšle, Vranovice, Lešetice, Strýčkovice, Nesvačily, Skuhrov, Piňovice, Hlubín, Pročevily, Vševily, Bezděkov, Oltuže, Chynín, Újezd Železný, Borovno, Trokavec, Mirošov, Skořice a Kolvín celé, v Lazu a Hudčicích c. t. m.

Jak se zdá, pomýšlel král Ferdinand na to, aby získal panství Rožmitálské pro krásné a velké jeho lesy ke komoře královské, neboť r. 1547 koupil za 1671 kop právo Martina Divišovského z Prošovic. Avšak r. 1550 postoupil král Ferdinand práva toho Volfovi ze Vřesovic. Mezitím vyskytl se pán velmi šetrný, kterýž chtěl a mohl všechny díly na Rožmitále skoupiti. Byl to známý onoho času *Floryan Gryspek z Gryspachu.* V šesti letech (r. 1550—1555) splatil všechny držitele a stal se pánem Rožmitálským.[2]) Nad to rozšířil panství přikoupením některých vesnic. Roku 1561 koupil od sester z Lomu části vsí Střebska, Modřejovic a Koryta, za neznámé doby nabyl vsí Mitova, Mešna, Kakejcova, Příkosic, Štítovce a pusté vsi Chylic, kteréž k panství Rožmitálskému patřívaly, bezpochyby vyplacením jich od držitelů zástavních.[3]) A tak pán tento šetrný skoupiv nejen Rožmitál nýbrž i drahně jiných panství, mnoho na svých statcích stavěl a je nemálo zlepšoval.[4]) Obci Rožmitálské vyprosil r. 1567 majestát na výroční a téhodní trhy, poněvadž jí staré svobody shořely. Vaněk provazník byl od Žitina purkrabě do vězení dán, protože ze zámku nočně zajíce, který visel na pavlači, ukradl a jiné krádeže a lotrovství páchal, měl proto trestání na hrdle trpěti, avšak na mnohé prosby mu r. 1565 milosť učiněna.[5])

Spravedlnosti a práva svých panství hájil Floryan s velikou vytrvalostí a proto měl pořáde soudy. Roku 1573—1577 přel se s Blatenskými a Lnářskými, r. 1581—1585 se Zbirožskými o hranice obapolné. Avšak největší pře měl s Březnickými. Od r. 1547, kdež králi věren zůstal a ač cizozemec do záležitostí zemských se míchal, byl ve velké nenávisti u všech pánů pod obojí, a to trvalo až do smrti jeho. Není tedy divu, že o něm nejednou lehkovážně mluveno. Když se r. 1580 Zdislav Ojíř z Očedělic s Vácslavem Kulíškem, poddaným Floryanovým, jenž měl dům v Březnici, nepohodl, tu přišlo napřed k obyčejným slovům hanlivým, jako bylo: „zrádce lotře, nejsi hoden mezi dobrými sedati", ale při tom promluvil i Zdislav: „Ty nevíš, co jsou páni Ojířové! jsou lepší nežli ty i s tvým pánem."[6]) Roku 1583 začaly se ústrky s vrchností Březnickou, když služebníci Floryanovi, Jiřík Kerunk z Lomu, úředník, Daniel Strakonický, písař obroční, a Benda, písař důchodní, v rozličné grunty sporné se vkládali

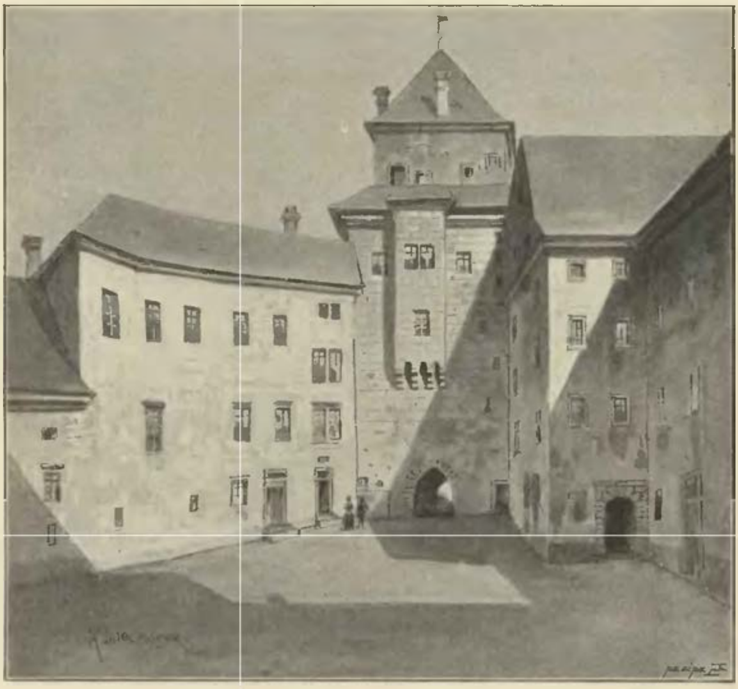
[1]) Přední z nich Martin Divišovský z Prašovic, Jindřich Prefat z Vlkanova, Dr. Racek z Doubravy, Pavel Severin z Kapí hory. Úředníkem na Rožmitále byl tehda Zikmund Roh z Vlkanova. [2]) Roku 1550 splatil 2609½ kopy Volfovi ze Vřesovic, jenž byl též právo Jana Žateckého koupil (DZ. 85. L 8), 340½ kopy Pavlovi Severynovi z Kapí hory, 800 kop Zikmundovi z Frejsinku, 264 kop Oktavianovi synu Racka z Doubravy, 243 kop Janovi Kropáčovi z Krymlova, 96 kop Dorotě Řeřichové a 84½ kopy bratřím Šindlům z Blumnova, jako nápadníkům strýce svého Ondřeje (DZ. 58. K 20—25, DZm. 228. N 29, O 1). To vše byly menší dluhy. Větší peníze měli na Rožmitále Michal Karyk z Řezna († r. 1551), totiž 4840 kop grošů č. (DZ. 10. C 20) a Oldřich syn Jindřicha Prefata z Vlkanova s 1950 kopami. Oboje splatil Floryan r. 1555, koupiv právo Michalovo od synův jeho za 5000 kop. (DZ. 11. L 13 a 12. A 10.) Od Vácslava Zmrzlíka ze Svojšína koupil nějaká práva k Rožmitálu r. 1556 (DZ. 86. L 8). Úředníky tehda byli r. 1552 Jiří Framic z Framic, r. 1557 Matěj Žitín z Myslovic, r. 1560 Jan Karyk z Řezna. [3]) DZ. 55. C 22, Miltner, Privatmünzen 95. [4]) Širší zprávy o něm a potomcích jeho v popsání Kaceřova a Nelahozevsi. [5]) Archiv Rožmitálský. Král Rudolf zase r. 1586 obdarování na trhy obnovil. (Reg. královská ve Vídni.) [6]) DZm. 160. C 2—3.

a podlé zvyku tehdejšího mnoho lidu s kordy, sekerami, rohatinami, kosami a srpy s sebou vodili, aby úrodu na gruntech sporných sežali a odvezli.[1]) Mezitím přijev Karel, syn Floryanův, r. 1585 na zámek Březnický a ssed s koně, Ferdinandovi z Lokšan nesnesitelnými a nepříjemnými řečmi příčinu dával; pak dobyv tulichu, chtěl jej do Lokšana vraziti, v čemž mu zabráněno od přístojících.[2]) Když pak kyselosti rostly, tu Jiří Kerunk (r. 1587, 12. ledna) Ferdinandovi všelijaká přátelská jednání vypověděl a tolikéž i přátelům obě strany mířícím oznamoval, že na žádném jednání přátelském z jistých příčin přestati nemůže.

Po smrti Floryanově († r. 1588 dne 29. března) děleny jsou statky mezi syny jeho, a Vácslav jako syn nejstarší kladl (r. 1588 dne 15. listopadu) díly z panství Kaceřovského, Rožmitálského, Libšteinského, Nelahozevského, Nečtinského a Kočovského sobě a šesti svým bratřím, kteří byli otce přetrvali.[3]) Panství Rožmitálské zejména rozděleno mezi *Ferdinanda* a *Jana Jiříka*, druhého a pátého bratra. Ferdinand totiž dostal na díl svůj vsi Mirošov, Skořice, Kolvín, Trokavec, Borovno, Újezd Železný, Chynín, Mitov, Mešno, Kakejcov, Příkosice, Štítovec s pustou vsí Chylici čili statek Mirošovský, jak se mu od té doby říkalo, avšak kromě toho vsi Strýčkov, Pročevily, Vševily, Hlubín, část Modřejovic a Třebska čili tak zvaný statek Strýčkovský. Ostatek panství s hradem a městečkem Rožmitálem a v těch mezích a hranicích, jako bývalo ještě za naší paměti, dán za díl Janovi Jiříkovi.[4]) Oba ti i jiní bratří měli právo na svých dílech manželkám a dcerám svým věnovati, avšak odkazovati je směli toliko synům svým anebo když těchto nebylo, bratřím nebo strýcům. Ferdinand zemřel synů nezůstaviv r. 1606 dne 18. prosince a statky jeho Mirošov, Strýčkov a Kralovice rozděleny mezi bratří a strýce Bohuslava.[5]) Jan Jiří, pán Rožmitálský, ženat byl s Eliškou, dcerou Vácslava Bechyně z Lažan, jíž r. 1592 na svém zboží 15.000 kop míšeňských věnoval; kromě toho jí odkázal před smrtí svou polovici všech svrchkův a nábytkův. Když zemřel r. 1599, uvázali se v Rožmitál bratří jeho Ferdinand, Karel a Blažej jménem svým i na místě Bohuslava strýce svého jakožto poručníci sirotků *Floryana* (nar. r. 1592) a *Jana Jaroslava*.[6]) Nechtíce vdově veliké věno a svršky odkázané vydati, měli s ní dlouhé o to nechuti a pře, kteréž soud zemský rozhodl r. 1601 dada vdově za právo.

Floryan vychováván na Mirošově u strýce svého Ferdinanda, maje za preceptora Tobiáše Toužimského, Jan Jaroslav zůstával při mateři na Rožmitále. Když Floryan r. 1612 let svých plných dosáhl, ujal panství Rožmitálské a poručenství nad mladším bratrem.

V čas povstání stavovského vyznamenal se Floryan účinlivostí a horlivostí, jakouž stavy evangelické podporoval. Slouže ve vojště stavovském jako praporečník, byl také komisařem při převedení 2 kornetův jezdců z kraje Slanského do Čáslavského, vyzvídal a radil, jak by stavové město Písek proti císařským opatřili. Direktorům království psal, že všechno rád udělá, co mu bude poručeno, an jako věrný syn vlasti při ní státi a trvati chce, ale proto prosil, aby mu škoda jeho ze statků katolíkům vzatých na-

Nádvoří v Rožmitále.

[1]) Reg. 26 F. k. B 10, 27 F. f. 58, 61, 118—120, 156, 158. Úředníky v těch dobách byli r. 1570 Mik. Mozola, r. 1576 až 1578 Jiří Kostelecký z Třešnic, r. 1583 Jiří Kerunk z Lomu. [2]) Reg. 26 F. k. B 20 [3]) DZm. 37. E 14. G 20, reg. 46 F. k. s. P 24 Poněvadž se dílčí cedule nezachovaly, nesnadno díly jednotlivé určiti; nicméně se z pozdějších zápisů taktak poznává, co se jednomu každému za díl bylo dostalo. Úředníky potom byli r 1589—1591 Tom. Beneda, r. 1597—1598 Adam Hintz z Hintzpruku, r. 1601 Pavel Čejka, r. 1610 Kašpar Joachymtálský, r. 1617 Jiří Milíčovský, r. 1621 Matyáš Jindřich Funk. [4]) DZ. 300 J 7 a DZm. 145. C 5. [5]) Arch. DZ. fasc. IX. 3. [6]) DZm. 74. J 2.

Plán Rožmitálského hradu.

Vysvětlení plánu: 1. Náměstí s bývalým podhradím; 2. rybníky; 3. stoky; 4. zahrady, dříve močály; 5. býv. kovárna; 6. věže s branou; 7. větši palác; 8. menší palác; 9. nynější pivovár; 10. zadní vrata; 11. místa bývalých valův a příkopův.

hrazena byla. Vnuk byl tudíž ve smýšlení a víře své pravý opak svého děda. Když po bitvě Bělohorské většině stavů mysl klesla, nezoufal si Floryan ani tenkráte, když již Rožmitál vojskem Don Baltazara de Maradas obsazen byl a císařští na Bílé hoře zvítězili. Ano psal s bratrem svým do Plzně hraběti z Mansfelda, aby mu poslal něco lidu vojenského, neb že ví, jakým způsobem by se posádky Maradasovské zbavil. Když pak hrabě mu vojáky poslal, dobyl hradu Rožmitálského, zajal posádku a zajatou poslal do Plzně. Pro ty a takové účinky odsouzen jest Floryan r. 1622 dne 3. listopadu všeho a všelijakého statku, dne 3. prosince potom následovalo odsouzení Jana Jaroslava, kterémuž se znamenité účinky za vinu dávaly.[1]) Po ztrátě jmění svého žil Floryan v městečku Rožmitále (r. 1624—1627) nemaje ani tolik, aby sousedu Březnickému za slad ječný zaplatil; přestoupiv ke katolictví, žil ještě r. 1638 v Praze a r. 1642 v Bechyni.[2]) Bratr jeho Jan Jaroslav, jenž v Drahenicích u Hulů bydlil, smutně život svůj skončil. Bylo to r. 1623 dne 29. června, když vyjel Jan Karel Příchovský z Příchovic z jednoho úvozu ze vsi Drahenic k Draheničkám a zastavil se v Drahenicích před dvorem u Hulů, kdež Jan Jaroslav na koni seděl. Bezpochyby že nastala mezi nimi hádka, mezi kterou Příchovský pistolu dvěma kulkami nabitou Jaroslavovi pod slabinu po pravé straně pod levou ruku vsadil a potom ze vzteklosti vystřelil. Na tom dosti nemaje vystřelil po něm z druhé pistoly, kteráž též dvěma koulemi nabita byla, a prostřeliv Jaroslavovi pravou ruku, jej tím i s koně srazil; konečně po ležícím a umírajícím tak zběsile kordem svým sekal, že mu tvář i nos roztal. Nešťastný mladík zemřel ještě téže chvíle.[3])

Panství Rožmitálské, kteréž na 63.111 kop 8 grošů a 4 peníze odhádáno bylo, daroval císař Ferdinand *Arnoštovi hraběti z Harrachů*, arcibiskupu Pražskému (r. 1623), tak aby dotčené panství statkem stolním arcibiskupství zůstávalo.[4]) Arcibiskup pak žádal, aby mu také dvůr a dům u zámku v městě

[1]) Rkps. knihovny Křivoklátské. [2]) Reg. 49 F. k. s 1. Miltner, Privatmünzen 113, arch. Rožmitálský. Arcibiskup, tuším, ho penězi podporoval. [3]) DZm. 117. A 1. [4]) Za arcibiskupů tu byli úředníky: r. 1630 Klim. Bolta, r. 1638 a 1639 Jan Jiřický, r. 1641—1649 Jindřich Řehoř Pelhřimovský, r. 1642—1646 Jiří Miličovský z Braumberka († r. 1658), r. 1650 Benedikt Tomáš. Šlechtického stavu byli potom jen tři: r. 1658—1666 Vácslav Ignác Šok z Radobejle, r. 1681 Jakub Lemaier z Malého Grünberka, r. 1682—1695 Ferdinand Caesar z Eclersteina.

postoupeny byly, kterých dosud Johanka Gryspekova z Malovic v držení zůstávala, a jinde aby spokojena byla, poněvadž prý se dověděl, že jej čím dále, tím více pustnouti nechává. Konečně mu jej prodala. Roku 1636 udělil obci Rožmitálské svobody, a když r. 1660 dne 12. května všecek zámek Rožmitálský shořel (zapálilo se za komínem z pivovára), dal jej zase obnoviti. Třetí jeho nástupce Jan Bedřich hrabě z Valdšteina potvrdil r. 1682 svobody městské a daroval mýto. Také nástupce tohoto Jan Josef hrabě Breuner je r. 1700 potvrdil a r. 1706 učinil nadání kaplanské při farním kostele. Ferdinand hrabě Khüenburg potvrdil r. 1714 svobody, dal obci várku piva a byl velkým dobrodincem kostela farního. Za něho zámek zase r. 1724 dne 2. června vyhořel.[1]) Moric Gustav hrabě Mauderscheid potvrdil r. 1734 svobody a dal zámek r. 1763 opraviti. V nástupcích jeho měli Rožmitálští spravedlivé a milostivé vrchnosti; nejvíce si chválili arcibiskupa Salma († r. 1810). Když mrtvolu jeho z Bavor do Prahy vezli a v kostele Rožmitálském na noc uložili, chtěli Rožmitálští, aby u nich byla pochována. Protivili se tomu, aby mrtvola byla na vůz naložena, a ustoupili teprve tehda, když úřad panský vojsko na pomoc zavolal. Za tu jejich lásku trestal je krajský úřad muže i ženy bitím. Po smrti Salmově zůstalo arcibiskupství 4 léta neobsazené a Rožmitál řídila zatím správa náboženského fondu; když zámek r. 1813 vyhořel, dala jej znova upraviti. Od té doby se tu žádná velká změna nestala.

TŘEMŠÍN HRAD.

V severozápadním cípu bývalého kraje Prachenského táhne se od severu k jihu vysoký lesnatý a kamenitý hřbet, kterýž na všecky strany strmě spadá. K jihu končí se památnou výšinou, kteráž se, jako i někdy celý hřbet, Třemšínem nazývá. Mimo jiné jest pohoří toto památné z té příčiny, že se na obou jeho koncích pevná sídla panská nacházela, a že bylo tudíž velkolepou pevností. Ačkoliv zbytků tu jen málo viděti, přece pro zvláštní jich pamětihodnost a pro rozkošnou cestu radno jest každému, kdo jen může, aby Třemšín navštívil. Pro nás, kteří jsme zvyklí spatřovati lesy jako po zametení, kteří se divíme, když chudina nějakou tu souš v lese ležeti nechává, jsou lesy Třemšínské, daleko a široko rozlehlé, procházkou půvabnou; ovšem vyjímáme takového, který bez lehkých botek a bílých kalhot nevyjde. Neboť v lesích těchto jest drahně klestí shnilého a souší, kamení hojně a louží a mokřin v čas dešťů až k omrzení. Nad tím zdvihají koruny a vrchole své mohutní stromové, a temno lesní uvádí nás jako do nějaké báchorky.

Za Hutmi vede nás stinná lesní cesta na patě severního konce hory Třemšínské, kteráž je tu zvláště strmá, abychom přišli na úbočí jeho západní, neboť tu se dostaneme nejsnáze na *Kobylí hlavu* čili *Hynšt* (Hengst). Říkáme. že nejsnáze, ale snadnosť tato jest relativní, poněvadž vylezení na vysoký vrch přespříliš unavuje. Na Kobylí hlavě spatříme pahrbek, kterýž okrouhlý příkop a násep zavírají. Prozkoumáním pahrbku najde se, že tu stávala hrubá věž asi 14 metrů dlouhá a 12 metrů široká, postavená z lomeného kamení na maltu. Nejméně čtyři sta let jest tomu, co leží pohřbena ve svých rumech a opuštěna od lidí, z nichž málo kdo sem zavítá. Zapomenuta jest také ve starých pamětech a nikdež o ní zmínky, tak že se o osudech jejích jen dvě domněnky poznamenati mohou; jedna totiž, že zakladatel pojmenoval novou tvrz jménem Hengstberch (přeloživ české Kobylí hlava), podlé zvyku oněch století, a druhá domněnka, že patřila tvrz ta vždycky k panství Třemšínskému.

Od tvrziště tohoto jde se po hřebenu Třemšínského pohoří cestou travnou, na pohled sice pěknou, ale pro mnohé kamení rozeseté obtížnou, na kamenitý chlum, a s něho až pod opyš hradiště kamením posetého a z mnohých stran nesnadno přístupného. Jako ohromná kupa vypíná se vyvýšenina, kde stával *hrad Třemšín*, a panuje celému okolí. Neb když se vystoupí na horní prostranství této ctihodné památky dávných věků, může člověk oči nechati na obrazu, který se mu naskytuje. Nepřehlední lesové, množství osad a niv mezi nimi jako na nějaké mapě rozložených, a v dáli velikánové pomezných hor tvoří to, co jmenujeme obyčejně krásnou vyhlídkou. Milovník romantiky neuvidí sice na tom pěkném palouku se skrovnými zbytky práce nic, ale archaeolog tu může studovati. Neboť není hradu v Čechách, který by byl způsobu dávnověkou tak velice zachoval, jako Třemšín, ano lze říci spravedlivě, že žádné

[1]) Urbář panství z r. 1740.

Obraz Rožmitála při obrazu honby ve věži Blatenské.

sídlo panské se co do stáří toho, co my ještě spatřujeme a nepřetržitého obydlení od prastarých dob až do 15. věku Třemšínu nevyrovná. Mluvíváme často o velikém stáří mnohých předmětů, ale důkazů po ruce nemáme. Avšak Třemšín, třeba nebyl založen od prvních Čechů, tím méně od Keltů, může se honositi ve své způsobě nynější stářím asi 700 let, což nelze o žádném ze středověkých sídel říci.[1])

Třemšín ukazuje dvě periody stavění hradů, jednu starodávnou českou, druhou západní. Podlé zvyku století 11. a 12. zpevněna jest hora hradbami z kamene vyzdviženými, tak že menší a vyšší část zůstavena pro vyšehrad, větší a prostrannější pro podhradí nebo dolní ohradu, konečně jest tu ještě třetí ohražení nemálo zajímavé. Pod samým hradištěm a jen několik kroků pod kapličkou spatřuje se *studně* řemeslně roubená, ji obkličuje hradba z kamení beze všeho pojidla, avšak v pravidelném a úpravně udělaném kruhu, a ten spojují podobné hradby s hradbami dolní ohrady. Místečko toto roztomilé v zátiší hustého lesa a chládku příjemném jest milým odpočinkem tomu, kdož se s hrdým Třemšínem v mysli loučí. Na místě dolní ohrady jest palouk s kapličkou Vzkříšení Páně, na ní r. 1771 postavenou, svahy její však, jako i celého Třemšína, obrostlé jsou lesem. V lese na kraji nacházejí se chatrné zbytky kamenných valů, poněvadž mnoho kamene sebráno k vystavění kaple a mnoho také rozmetáno k urovnání planiny na hradišti. Tak na př. zničena nadobro hradba, která jižní třetinu dolní ohrady od ostatku oddělovala, tak že sotva její základy, a to jen část na západní straně poznati lze. Škoda věru, že tito památníkové dávnověkosti tak pro nic a za nic, leč pro pouhou úpravu byli zničeni.[2])

Asi ve 14. věku udělali držitelé z tohoto dolejšího oddělení *předhradí*, kteréž odloučili od vyšehradu hlubokým, dosud ještě zcela zachovaným příkopem. Bylo by obtížno nad míru, kdyby se měl příkop ten pracně přelézati, a proto jest tu dobře umístěn vysoký násep z kamene postavený a obě části hradu spojující. Bohužel se zdá, že na jeho postavení také některá část hradu padla, neboť předhradí jest nyní jak by je vymetl, pěkně sice urovnáno, ale na útratu ctihodné památky. *Vlastní hrad*, místo travné, podoby peckovité, zavřen jest též valy kamennými, avšak přední část má zdi z kamene na vápno stavěné, po obou stran bývalé, bezpochyby dřevěné brány. Při severním jeho cípu jest okrouhlý, snad v novější době udělaný pahrbek, na němž stával sloup triangulační. Arcibiskup Frant. hrabě Schönborn dal na jeho místě r. 1888 vystavěti rozhlednu o čtyřech patrech. I prostora tato, lipovými stromy posázená, rozdělena jest ve dva oddíly. Severní jest jako menší pecka ve větší a obsahovával původně vyšehrad, jižní menší oddíl, jenž obsahuje z části valy kamenné, z části zdivo, přistavěn jest k předešlému, souvise s ním jen na jedné straně. Jak se zdá, vybíhaly zde od vyšehradu kamenné valy, nežli ještě příkopu bylo, přímo do dolní ohrady, ale zakladatel nechtě na skrovném vyšehradě přestati, přibral k němu ještě díl dolní ohrady.

Že se na Třemšíně ani nejmenších zbytků po obydlích lidských nenachází, příčina je ta, že tu domů zděných nebylo. Byl Třemšín asi cele ze dřeva postaven a přední jeho záštitou nebyly hradby zděné, nýbrž výška a nepřístupnost hory. Byt páně, byt čeledi, to vše bylo ze dřeva, a parkány okolo horního hradu zavřeny byly pevnými dřevěnými sruby. A tak lze říci, že Třemšín, málo změniv způsobu svou, již před 400 lety byl vrstevníkům zjevem dávnověkým, neobyčejným.

Z pamětí o počátcích Třemšína není nic známo. Plané výmysly, jež povídá Hájek k r. 1225 a po něm opakuje Paprocký ve svém diadochu, nejsou s to k našim otázkám odpověděti, a jest nám se spokojiti jen s tím, že patřilo napřed blízké a další okolí zcela nebo částečně rodu Buziců, kteří sviní hlavu na štítě svém nosíce, ve dvé hlavní větve se rozdělili, z nichž jedna, Rožmitálská, měla statky své

[1]) Že mnohá panská sídla se r. 1241 a potom často připomínají, ještě nedokazuje, že byla postavena v nynější své způsobě. Větší část hradů našich jest ze 14. věku (ovšem se pozdější přístavky vymiňují), něco jich jest z druhé polovice 13. věku. [2]) Viz Sommerovu topografii na str. 157.

na veškerém úpatí pohoří Třemšínského. Od těch pánů vyklučena jest bezpochyby krajina okolní a vystavěn potom na hoře Třemšíně hrad, na němž se usadila jedna větev Buziců Rožmitálských.

První známý držitel hradu byl *Beneš ze Třemšína*, jenž pomáhal r. 1349 rovnati a mířiti spory mezi arcibiskupem Arnoštem a Oldřichem z Rožmitála a panství jich na hradě a panství Rožmitálském.[1]) Jak dlouho žil a kteří byli příbuzní jeho, není známo; jisto jest, že vždy na hradě přebývati nemohli a proto péči o opatrování jeho na purkrabí svého skládali. Jeden z takových purkrabí jest nám znám, byl to jakýsi Matěj, jenž odpíral r. 1382 provolání dvoru v Čekanich za odúmrť královskou.[2]) K r. 1389 setkáváme se s *Hrochem* z *Třemšína*, a nedovídáme se o něm nic více, nežli toliko to, že měl nějaké soudy u práva dvorského.[3])

Na konci téhož století seděl na hradě *Diviš* z *Třemšína* s manželkou svou Ofkou a zplodil dva syny *Herše* a *Jodoka Zajíce*. Onen zemřel brzo po otci před r. 1403, tento jsa v nějakých půtkách, ocitl se v zajetí, tak že se o něm drahný čas nic nevědělo.[4]) Zboží, k němuž se mimo hrad Třemšín vsi Rožalov a Plchov počítaly, nejen že osiřelo, ale poněvadž tu žádného dědice nebylo, spadlo na krále Václava, jenž je udělil r. 1403 *Janovi Zajíci ze Třemšína*, bezpochyby některému příbuznému svrchu řečených pánův. Týž byl úředníky dvorskými uveden na zboží Třemšínské a ujal je také bez překážky, jež mu vězněný Jodok činiti nemohl; když však tento z vězení svého propuštěn byl, neváhal, jsa nedílen s bratrem zemřelým Heršem, odpírati darování královskému a po dlouhých soudech konečně zboží otcovské obdržel.[5]) Jodok seděl potom na hradě s chotí svou Annou ze Zlaté.[6])

Za časů těch zdržoval se na Třemšíně vladyka *Hroch* z *Maršovic*. Jakýsi Jan Kyka ze Dchořovic byl odkázal klášteru Ostrovskému plat na vsi Smolči, a poněvadž ves tu r. 1408 Hroch držel, zavázal se, že plat takový vydávati bude.[7]) Byl-li Hroch držitelem zástavním aneb dokonce násilným zbojníkem, který hrad mocně Jodokovi odňal, není nám známo; ale toto poslední zdá se býti pravdivým hledíc k událostem, jež se prý zběhly na Třemšíně po dvou letech. Roku 1410 psal pan Jindřich z Rozemberka králi Václavovi, že „se na Třemšíně sbírají i opravují a sahají s toho hradu na klášter Nepomucký, chtíce i jiným v zemi překážeti.“ Ke dvojímu psaní tohoto obsahu odpověděl král r. 1410, 7. října, že opat Nepomucký a úředníci jeho nikdy o takovém nebezpečenství nevzkázali ani psali; a bylo-li by, že by z Třemšína dotčenému klášteru bylo škozeno, že se chce král „svým životem a s čeledí svou na zboží Lomnické položiti a odtavad kláštera brániti.“[8])

Náhrobek Zdeňka Lva z Rožmitála v chrámu Sv. Vítském.
Dle nákresu Fr. Lipky.

Mezitím času neznámého (ale před r. 1410) učinil Jodok nadání kostelu ve Hvožďanech, dada jemu 1 kopu platu, čili lán role ve vsi Rožalově, aby farář každou sobotu mši sloužil za spásu duší rodičů Jodokových[9]). Dvě léta potom byl již Jodok mrtev nepozůstaviv dědiců kromě vdovy Anny, jež měla na zboží peníze dskami zemskými zapsané. Hrad nyní skutečně na krále právem odúmrtním spadlý (r. 1412) vyprosil si Václav ze Lnář k manství Vyšehradskému, ale Jan Zajíc ze Třemšína dokázav, že mu byl hrad již dříve králem darován, obdržel právo k němu, a uvázav se ve zboží, panoval tu až do početi válek husitských.[10]) Po smrti krále Václava Jan Zajíc, jsa smýšlení přesně katolického, r. 1419 dne 6. listopadu s mnohými pány a rytíři Pražanům válku opověděl,[11]) ale pokud víme, sám rok ten asi dlouho nepřečkav, do bojů tehdejších mocně nesahal. Nám potom o osudech hradu nic známo není, a jen o rodu jeho držitelů se některé zprávy zachovaly.

---

[1]) Archiv kapitulní. Paprocký připomíná (o klášteřích str. 380), že „Markéta dcera Hynkova ze Žlebů, pozůstalá vdova po Henslinovi Sviňovi ze Třemšína a z Hazemburka“ v klášteře Krumlovském „velmi ctnostně a svatě živa byla a skvěla se mnohými divy, jak za dnů života svého tak po smrti.“ [2]) DD. 13. f. 84. [3]) Tamže 18. f. 7. [4]) Ve výslechu zločinců do staré knihy Pražské r. 1402 zapsaného jest řeč o zamyšleném nějakém útoku na hrad Třemšín. [5]) DD. 14. f. 111. [6]) Jak byl spřízněn s ním *Beneš z Třemšína*, není známo, neuvádí se ani v odporech strany statku Třemšínského; byl v letech 1408 a 1413 pánem ve Hvožďanech, kdež také sázel kněze (lib. conf.). Padl prý r. 1420 dne 1. listopadu v bitvě u kostela sv. Pankráce. Ale snad se zpráva tato zakládá na nějakém omylu, jehož možnosť tu nelze zapříti. (Viz děje Palackého III. 1. str. 422.) Staří letopisové str. 41 Beneše nepřipomínají. [7]) Lib. erect. VIII. f. 19. [8]) Arch. č. III. 291. Právě r. 1407 bydlil Jodok na Zlaté v Kouřimsku (DD. 19. p. 36). [9]) Lib. erect. VIII. f. 102. [10]) DD. 15. f. 136. arch. č. III. 482. [11]) Palackého děje IIIa. 336.

V listě jednom r. 1423 vyskytuje se jako svědek *Beneš z Třemšína*; týž, jak se zdá, ani v Prachenště se nezdržoval, trvaje na ten čas někde v okolí Budějovském.[1]) *Mikuláš Vepř ze Třemšína* byl r. 1436 patronem kostela Hvožďanského,[2]) a tudíž ještě v držení hradu. Roku 1446 psal se Mikulášem z Rožmitála, seděním na Třemšíně. Roku 1458, pamětliv jsa původu svého z rodiny panské, pečetil list červeným voskem.[3]) Zdržoval se ještě tehda v severní části kraje Prachenského. Totožný s ním jest asi onen Svinda z Třemšína, jenž r. 1452 vedle jiných vladyk kraje Prachenského se podal v službu rakouského pána Jiříka z Puchheimu a panu Jindřichovi z Rozemberka opověděl.[4]) Než v zápisu pana Protivy z Rožmitála na panství Domažlické (r. 1473, 20. května) píše se ještě Mikulášem Vepřem.[5]) Dále zprávy i o rodině této nesahají.

V témže století koupili Třemšín držitelé hradu Rožmitála a připojili jej k tomuto panství; potom Třemšín rychle pustl.

Zdeněk Lev z Rožmitála vymohl si na králi Vladislavovi majestát, aby mohl zbořený hrad Třemšín stavěti, a když se mu ztratil, obdržel r. 1528 nové povolení od krále Ferdinanda.[6]) Ke skutku nikdy nedošlo. Hrad zarůstal potom lesem. Jozef Eustach Kračmer, nadlesní Rožmitálský, vystavěl na něm r. 1771 kapličku Proměnění Páně, která v letech 1796, 1824 a 1862 opravována. Arcibiskup Salm, jemuž se Třemšín zalíbil, dal tu upraviti cesty.

Pod Třemšínem, v tu stranu ke Vševilům, jest les Šťadruž. V tom lese bydlíval prý nábožný rytíř Beneš z Dlužma jako poustevník. Obraz a náhrobek jeho spatřovaly se do roku 1637 v kostele Hvožďanském, ale tehda zničeny. Lidé si o něm vypravovali, jak si se zajíci hrál, a když mu škodu udělali, je volal a metlou trestal.[7])

TVRZE NA ROŽMITÁLSKU.

VRANOVICE A HŮRKA.

Ve vsi *Vranovicích*, severovýchodně od Rožmitála, stávala tvrz, která byla vodou opuštěna. Jiná tvrz stávala mezi Sedlcem a Vranovským dvorem, avšak tomuto blíže na vršku, který slove *Vranovská Hůrka*. Na této Hůrce viděti čtverhranaté tvrziště, dosud z části příkopem a náspem obtočené, na kterém se před lety spatřovaly podzemní sklep a od něho východně čtverhranatá vyvýšenina; v této se pod drnem spálená země, spálené kamení a spálené obilí a hrách našly. Při kopání a ohledávání podrobném přišli tu na mnoho hnětené hlíny a z nedostatku kamení a malty zcela dobře usoudili, že na Hůrce stávalo na nízkém kamenném podkladu stavení dřevěné, hlinou vymazané. (Tak to bylo i na Sedlci u Tábora, a v 15. století podobným způsobem i stavení na hradě Krumlovském vylepovali.)

Smýšlíme, že na Hůrce seděla schudlá větev Buziců, kteří se psali z Vranovic a ve vsi že měli druhou svou tvrz. Předek jich *Jiřík* učinil r. 1353 smlouvu s pány Rožemberskými o hranice mezi lesy Vranovskými a Strašickými.[8]) Roku 1367 byl již mrtev, a mezi poručníky sirotků jeho byl *Oldřich z Vranovic*, snad bratr. Možná, že každý z obou na jedné tvrzi seděl, jeden na Hůrce, druhý ve vsi. *Jaroslav z Vranovic*, bezpochyby Jiříkův syn, připomíná se od r. 1378 v několika pamětech;[9]) r. 1418 nazývá se Jaroslavem z Valdeka, odjinud z Vranovic.[10]) Týž prodal Vranovice; potomci jeho nazývali se *Vranovskými z Valdeka*.

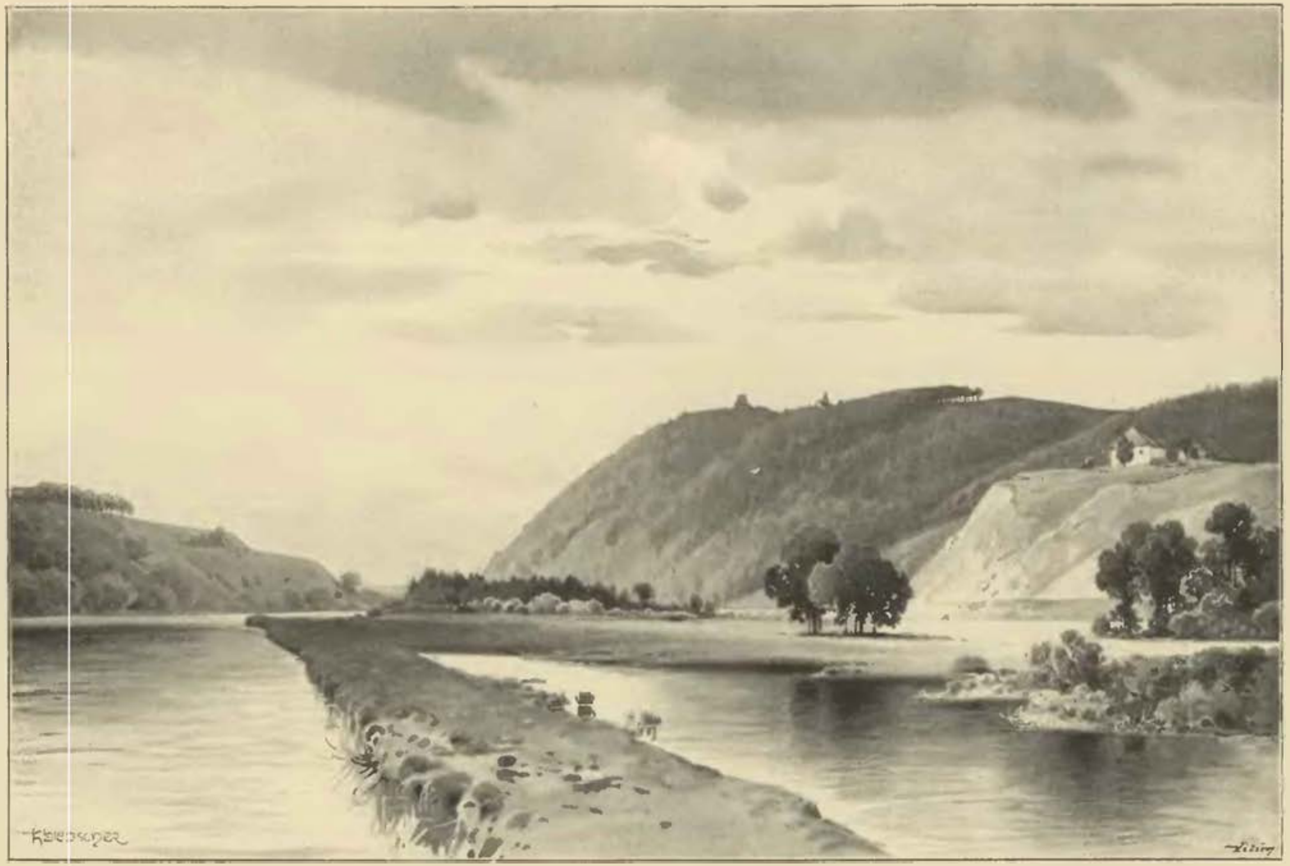
Roku 1436 připomíná se *Hašek ze Zvířetic* jako pán zboží Vranovského a příslušných k němu vesnic, totiž Pinovic, Hůrek a Nesvačil. Později přikoupeno zboží to k Rožmitálu. Roku 1469 postoupili bratří Lev a Protiva ves Vranovice králi Jiřímu směnou za Mirotice.[1]) Později přece zase Vranovice k Rožmitálu přikoupeny. Pustá tvrz ve vsi byla v 16. století nějaký čas v držení Žakavce z Žakavy a držel k ní popluží u vsi; druhé popluží na Hůrce také zděláváno a obráceno k nově vystavěnému dvoru Vranovskému.[2]) Když Václav Hájek z Libočan byl farářem v Rožmitále, byly obě tvrze pusté, avšak pamatovalo se dobře, že na nich sídlívali páni erbu sviní hlavy; Hájek si odtud vymyslil svoje Hůrkovské a Vranovské.

[1]) Archiv kapitulní, arch. č. III. 496. [2]) Acta Zitav C 10. Roku 1437 tábl se na odumřelé statky některé, jako Smolivec, Radošice a Březí (DD. 2. str. 167). [3]) Archiv Hradecký, reg. Vatikánská. [4]) Archiv Třeboňský. Podobně opověděl p. Janovi asi r. 1468 (tamže). [5]) Archiv gub. [6]) Archiv gub. Kopiář. [7]) Chanovský, Vestig. Boh. piae cap. V. [8]) Rkps. kl. Vyšňobrodského. [9]) Lib. conf., arch. gub., arch. u sv. Tomáše a j. [10]) Acta jud.

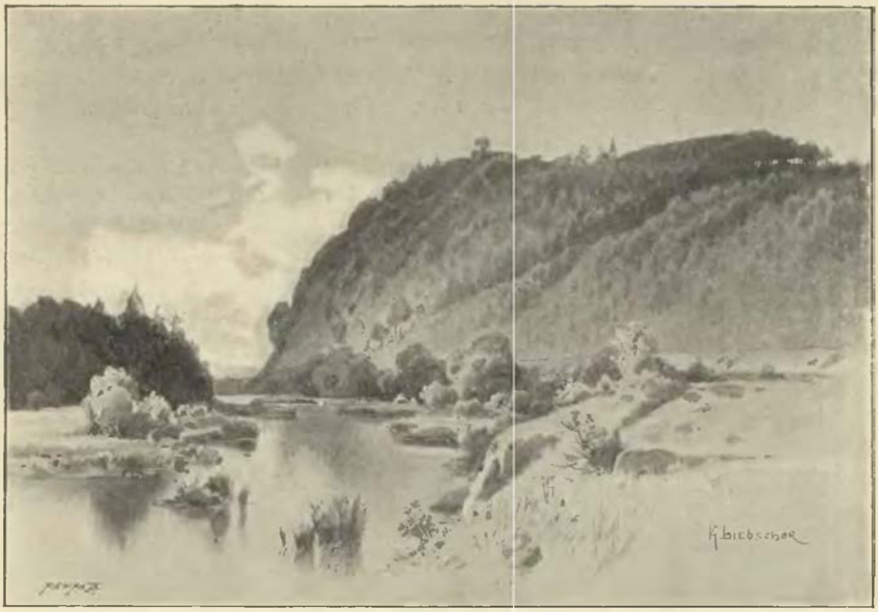
ŠVIHOV.

Mezi Rožmitálem a Březnicí v lese Drahýšovském stávala tvrz Švihov, jejíž bývalé místo hromada kamení a název místa (Švihov) ukazuje. Prvotně tu byla jen ves, která patřila r. 1349 celá k arcibiskupské části Rožmitála. Nedlouho potom odprodána, a r. 1398 seděl tu *Přibík ze Švihova*, jenž dal faráři Bubovskému plat v Borku na čtyři zádušní mše. *Jan Švihovec* byl r. 1412 při jistém jednání v Blatné.[3]) Roku 1430 seděl Přibík ze Švihova na Zavišíně, a Jan Švihovec připomíná se r. 1443.[4]) Potomci jich Švihovci ze Švihova dočkali se 16. stol., když rodná jich tvrz byla dávno zpustla a k panství Rožmitálskému patřívala.

[1]) Arch. mus a Třeboň. [2]) Urbář Rožmitál. (Viz Slavíkův popis Rožmitála na str. 105.) [3]) Lib. erect. IX. O 1, XIIIa. 91. [4]) Arch. kapitul staré knihy Pražské.

Prácheň.

Prácheň od západní strany.

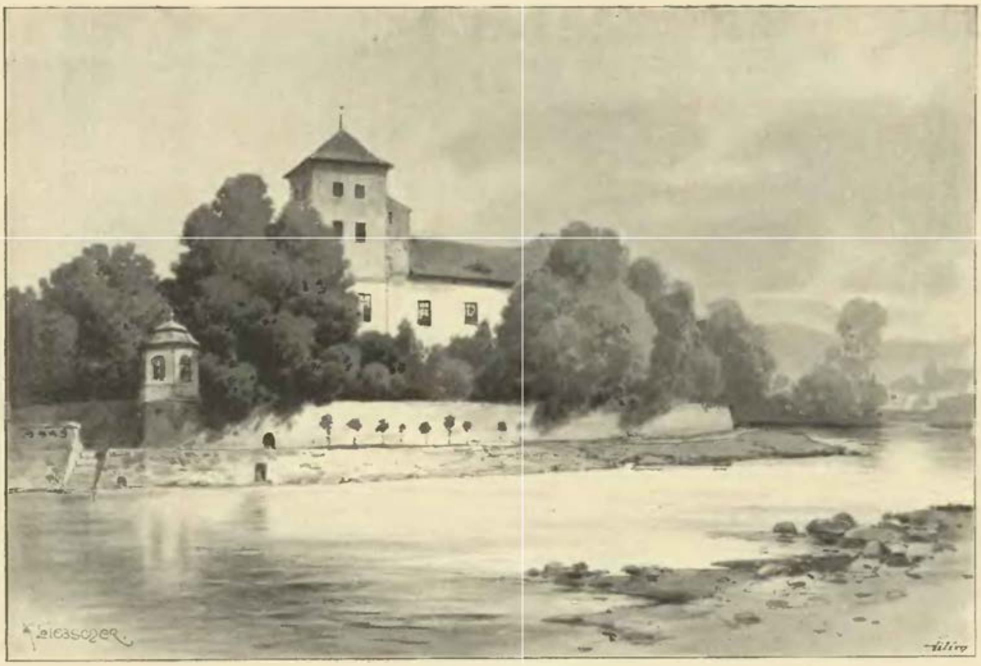
HORAŽĎOVICE A PRÁCHEŇ.

Město Horažďovice na nevysokém návrší nad Otavou ležící vyznamenává se památkami svými, zejména dvěma krásnými kostely a dvěma branami. K nim se druží památka pátá, zámek, stojící na severozápadním rohu ostrohu, na němž město leží; a zase z několika rozličných stavení, z nichž jest složen a jež za rozličných dob povstala, nejpamátnější a nejstarší část jest bývalá tvrz, v samém dotčeném rohu stojící. Od rynku vychází se do zámku jednoduchou branou beze vší ceny umělecké a skrze hospodářská stavení po obou stranách stojící (pivovár a bývalý úřední dům) vstoupí se na velký zámecký dvůr, který jest na všech stranách staveními zavřen. Na jižní straně jsou dotčená hospodářská stavení, na východní straně jest pokračování pivováru a jeho příslušenství, k severu jest vlastní zámek, totiž ředitelství panství a dotčená tvrz, na západ konečně jest dům od Šternberků vystavěný (jak svědčí rok 1681 a erb Šternberský) s pěknou *velkou síní*. Síň tato má pěkné a důležité malby ze 17. století. Na stropě uprostřed jest vyobrazení bitvy velmi živé, protože jest malba před několika lety obnovena. Latinský nápis při tom má ten rozum, že král Zikmund svým na Vyšehradě obleženým zdlouhavě na pomoc přicházeje, od husitův obléhajících na hlavu byl poražen, při čemž mimo mnohé pány z Čech a Moravy čtyři Šternberkové za Boha a císaře udatně bojujíce padli r. 1420 dne 31. října (má býti: 1. listopadu). V pozadí tohoto vyobrazení viděti jest Vyšehrad a před ním kostel sv. Pankráce. Z levé strany od Krče přicházejí královští, z pravé strany od Prahy husité, většinou čeští sedláci s cepy, z nichž přední již se potýkají s královskými. Tito jsou většinou na koních, mají buď brnění aneb obleky husarské; kteří z nich jsou páni z Čech a z Moravy, poznává se po štítech, tak že tu zastoupen jest Švihovský, Malovec, Zajíc, Vartemberk, Mrácký, Bozkevský, Šternberk, Vratislav a jiní. Zikmund maje brnění a korunu na hlavě, jede na pěkném koni. Pod tím do čtverhranu jest římsa se všelijakými odznaky vojenskými, mezi nimiž jsou menší obrazy, totiž na severní straně Zahájí hořící, na západní Hluboká a Tábor obležený, na jižní straně Písek, na východní Horažďovice, z nichž obou se davové lidí stěhují, a konečně Budějovice. U všech vyobrazeny jsou příhody z válek.

Při této síni v bývalé tvrzi je malá kaple. Brána do tvrze ozdobena jest erbem Šternberským k němuž připojen jest později erb Vchynských, a rokem 1681. *Tvrz* objímá dvůr čtverhranatý, na němž

viděti ambity v přízemí otevřené, v prvním poschodí zazděné, na kulatých sloupcích položené, z nichž dolejší jsou hrubší, hořejší útlejší. V rohu stavení stojí věž o dvou poschodích, pod níž jest sklep, v přízemí též sklep a pak dvě světnice nad sebou. Východně od této bývalé tvrze táhne se stavení, v němž jest ředitelství panství. Postaveno jest r. 1692, jak dvakráte na něm poznamenáno jest, a r. 1834 obnoveno.

Od Horažďovic k jihu teče Otava krajinou vlnitou, v níž se vyšší a nižší hůrky s lázy střídají. Jen jedna hora blíž samých Horažďovic, totiž *Prácheň* odchyluje se podobou svou od ostatních, neboť má na té straně k řece boky nedostupné, velmi příkré. Z černého lesa, který vrch tento pokrývá, vyniká kostelíček stojící o samotě; oboje, hora i kostelík, jsou jako na poušti, poněvadž není kromě lidí v blízkém dvoře nikdež okolo Práchně živé duše. Krásné to místečko, ten starožitný kostelík na starodávné posvátné a posvěcené půdě se hřbitovem uprostřed lesa, starodávné valy a příkopy z věků

Zámek v Horažďovicích.

dávno minulých, zříceniny hradu ve 14. století postaveného vábí k tichému odpočinku a k rozjímání o tom, co tu bývalo a co tu jest nyní.

Hora Prachenská má na severní a jižní stranu svahy příkré, na západní velmi strmé a nejvolnější na východní straně. Z této strany vede sem také cesta od dvoru poplužného Práchně, na patě hory ležícího, rovně, jakoby ji naměřil. Zraky příchozího upoutá napřed ***kostelík sv. Klimenta,*** u něhož se Velko-Hydčičtí, Boubínští, Veřechovští a lidé ze dvora Prachenského kladou. Lid si vypravuje, „že jest kostelík zbytkem starého města", a v tom pravdu má, neb kus jižně od kostelíka spatřuje se hrubý násep, kde se toto město podlé nynějších názorů nebo vlastně hrad knížecí končil. Kostelík má kůr a zakřiští ještě z dob Bavorů pocházející; ostatek jest z 18. století.

Kostelík tento stával, jak již dotčeno, uvnitř knížecího hradu jako jeho farní kostel. Když pak hrad opuštěn byl a po letech zase hrad na Práchni po způsobu západním postaven, zůstal farní kostel mimo ohradu, kterou zaujata severní polovice bývalého hradiště. Ačkoli však celé hradiště novým hradem nezastaveno, přece tento zaujal místo asi 170 m. dlouhé a 38 m. široké. Hrad byl tudíž dosti prostranný. Na tu stranu ke kapli oddělen jest příkopem a náspem teprvé ve 14. století zdělaným, nyní však spláchlým a velmi sníženým. Po zvoditém mostě přicházelo se přes něj k první bráně, jež stávala tam, kudy vede sem od kostelíka pohodlná pěšina. Skrze tuto bránu, po níž není památky, vcházelo se do malého *předhradí,* kde se kromě kusu hradeb nic nespatřuje, neboť nejen dřevěné domy,

které tu stávaly, nýbrž i větší část hradeb již dávno zanikly; ano na této prostoře mlázím porostlé bývaly prý známky, že se tu již orávalo. Od *hradu vlastního* děleno bylo předhradí hrubou zdí a mohutnou *věží* okrouhlou, která stávala na strmé skalce. Z věže této, která chránila druhou bránu pod ní umístěnou, zbyl jen spodek 2 m. vysoký a ve vnitřku rumem zasutý. Před lety tu stávaly tři kříže. Také z druhé brány nezbylo ani památky a bez překážky se přijde do nádvoří velmi dlouhého, kteréž na dvou stranách dlouhými řadami světnic, komor a sklepů zavřeno bylo. Na tu stranu k Horažďovicům se rozeznává patrně 7 větších a menších oddělení, v nichž bývaly snad konice, obilnice, špižírny a pod. Venkovskou jich zdí jest hrubá hradba, která jest tu 4 baštami (2 polookrouhlými, 2 čtverhranatými) sesílena. Tato strana jest ze všech nejvíce malebná, poněvadž ostatní části vysokých zdí nemajíce ukazují ráz jednotvárnosti. Na té straně k Otavě bylo podobné dlouhé stavení, jehož venkovská strana jest také vysoká a hrubá hradba. Tu nejdoleji byly sklepy, v přízemí komory, nad tím světnice pána

Věž a zbytky brány v Horažďovicích.

a jeho rodiny. Nyní jest vnitřek těchto a jiných místností mlázím zarostlý. Lze tu napočítati šest oddělení (dvě dlouhá, čtyři krátká). V šestém a posledním byla postavena na počátku našeho století poustevna, zbytečný to přílepek barokového vkusu na způsob nějaké kaple, zvenčí kůrkami obložené. Kde stávala, posud lze rozeznati ze světlosti kamenů od opadané omítky pocházející. Na severní straně končil se dvůr velmi hrubou zdí a pod ní byla prostora hradbami zavřená, která dobře sloužila k zasazení velkých praků.

Prácheň pochází z doby prastaré; tomu i nasvědčuje posvěcení kostela sv. Klimentu, což obyčejně na prastarý původ kostela ukazuje. Pro nedostatek pamětí však nemůžeme říci, kdy asi se to stalo a jaké osudy knížecí hrad, kterýž okolo kostela stával, míval. Jen tolik jest jisto, že na hradě sídlívali úředníci královi, kteří odtud řídili Prachenský kraj a v něm popravu vykonávali. Jako takoví či purkrabě jsou nám známi r. 1184 Vítek, předek Vítkovců, v r. 1220—1222 Diviš, předek pánů ze Šternberka, a r. 1264 Purkart, předek pánů z Janovic. Jím přestal úřad královský v Prachensku, soud krajský zejména daroval král Přemysl r. 1268 kostelu Vyšehradskému.

Prachenský hrad byl pozbyl důležitosti a za tehdejších poměrů potřeba bylo na něm docela nového a důkladnějšího opevnění. K tomu se však králové nemohli odhodlati, a tak opuštěn hrad ode všech kromě jediného duchovního, který zůstal při kostele. Popravu v kraji a bývalá práva, která vykonávali

Zbytky bašt a hradeb v Horažďovicích.

úředníci jménem královým, opanovali páni *ze Strakonic*, v kraji Prachenském, jak se mu na konci 13. století rozumělo (od Krumlova až k Tochovicům), nejmocnější rod. Pod samou Prachenskou horou vysadili si staročeskou ves Horažďovice za město, což se stalo bezpochyby za *Bavora I.* († r. 1260). Při vyměřování pravidelného náměstí a ulic nezapomnělo se také na místo pro kostel, jehož podací daroval Bavor křižovníkům Svatomářským; jim také zůstavil pět městišť domovních.[1]) Nemýlíme se také tvrdíce, že z nového města učinili pevnosť buď tento Bavor aneb syn jeho *Bavor II.* Jisto jest, že tohoto syn Bavor III., jenž vládu v Prachensku jako nějaký kníže vykonával, Horažďovice kromě Strakonic a Zvíkova za svou přední pevnosť pokládal.

Jeho přičiněním se stalo, že král Václav II. město Horažďovice z moci kterýchkoli soudců královských vyňal a soudu Bavorovu podřídil r. 1293. Roku 1298 obdaroval kostel zdejší statky. Věrnosť, kterou zachovával k posledním Přemyslovcům, nezachoval k nástupci jich Rudolfovi. Týž král vytáhl proti němu r. 1307 za letního parna, když však město Horažďovice obléhal, rozstonal se na úplavici a skonal dne 4. července, maje věku svého teprve 26 let. Bavor po jeho smrti pomáhal té straně, která volila Jindřicha Korutanského, a když byl povolán na trůn Jan Lucemburský, poddal se mu ochotně. Za to mu daroval týž král r. 1315 horu Prácheň se skrovnými užitky, které k ní ještě náležely a podlé jména za důchod královský pokládány byly.[2]) Při tom dovolil mu týž král, aby mohl na dotčené hoře hrad nový postaviti tím způsobem, aby týž hrad se po jeho smrti dostal bratru jeho Vilémovi, což také platilo pro všecka jeho ostatní zboží; avšak pokud by Vilém bez dědiců zemříti měl, ustanoveno bylo, aby nový hrad spadl na krále a držiteli peníze naň prostavené nahrazeny byly. Zdali ještě Bavor týž hrad stavěl, není známo. Ještě roku 1316 rovnal, přebývaje v Horažďovicích, faráře s měšťany[3]) a r. 1317 zemřel.

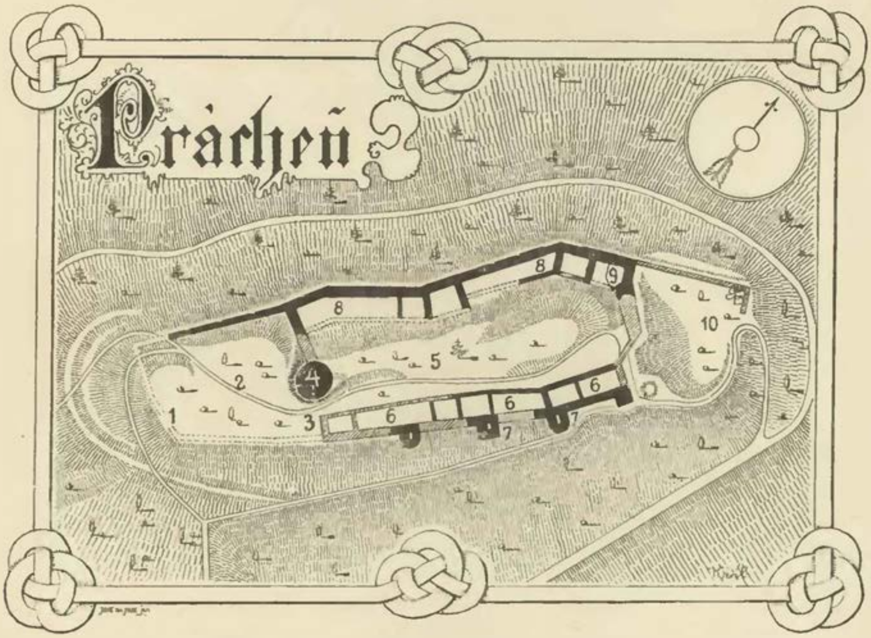
Vilém ze Strakonic držel Prácheň a Horažďovice přes 40 let (r. 1317—1359). Roku 1318 a 1321 potvrdil všecka obdarování a všechny statky, které předkové jeho faře zdejší dali, a r. 1319 jakési dědiny témuž kostelu darované ode všech městských poplatků osvobodil.[4]) Sice z jeho činnosti známe, že r. 1344 ryžování zlata blízko města Horažďovic na prostoře, která se táhla od mlýna Freitlinova až k příkopu řečenému Solgraben, pustil Jakubovi starému rychtáři Sušickému, tak aby dotčený pruh vysušil a novou práci k prospěchu vrchnosti zavedl.[5]) Roku 1346 osvobodil poddané kláštera Břevnovského v újezdu Nezamyslickém od dosavadních platů, totiž opičného, kosného, úroků, vajec, sýrů a kur, které byly ještě starodávným příslušenstvím hradu Práchně, a popravu v příčině vražd a ran přenesl na opata.[6])

Zbytky východní brány v Horažďovicích.

[1]) Vše z Regest. [2]) Rel tab. I. 5. [3]) Reg. III. 119. [4]) Reg. III. 194, 205, 298. [5]) Arch. říš. Mnichovský. [6]) Arch. kl. Břevnovského.

Zboží Vilémovo mělo se po jeho smrti (okolo r. 1359) králi dostati, ale nestalo se tak, nýbrž v držení Strakonic a Horažďovic s Prachenským hradem dostal se *Bavor ze Strakonic*, posud pán na Blatné. Strakoničtí dostali od něho r. 1367 výsadu, v níž se pánem Horažďovským nazývá, a r. 1378 vysadil mlýn pod Horažďovicemi na druhém břehu Otavy,[1]) r. 1380 pak podával kněze ke kostelu Prachenskému. Odtud pak nevíme o osudech Horažďovic nic až k r. 1389, kdež panoval tu *Zdeněk z Rožmitála*, buď jako pán dědičný anebo poručník. Týž prodal tehda v městě dům, kterýž naň odúmrtím spadl.[2]) Od r. 1394 vyskytuje se jako držitel Horažďovic, Práchně a Blatné *Břeněk ze Strakonic*; roku 1394 podával kněze do Práchně. Proč a jak se Břeněk proti králi Vácslavovi provinil, není nám známo; tolik se zdá, že panu Skalskému, jenž se také Břeněk nazýval, pomáhal. Král Vácslav kázal tedy Horažďovice oblehnouti a odtud táhlo vojsko jeho s velkou puškou ke Skále;[3]) Břeněk poddav se

Plán Práchně.

Vysvětlení plánu: 1. první brána; 2. předhradí; 3. druhá brána; 4. velká věž; 5. nádvoří vlastního hradu; 6. hospodářské a čelední stavení; 7. bašty; 8. panský dům; 9. býv. poustevna; 10. příhrádek.

bezpochyby tehda, přijat později na milost, a usmířený král zamluviv si ho za služebníka, zapsal mu r. 1401 roční plat 200 kop.[4]) Když pan Břeněk po r. 1404 zemřel, nikoho již toho příjmení nebylo.

Držitelem Horažďovic stal se teď *Jan starší z Hradce*. Poprvé se připomíná jako pán zdejší r. 1409, an prodal na celé obci Horažďovské plat na zřízení a nadání oltáře v Klatovech.[5]) Protože Jan byl pánem na Vilharticích, podřízena jest obec Horažďovská úředníkům Vilhartickým. V jaké závislosti od nich byl hrad Prachenský, není nám známo. Když pak Jan r. 1417 zemřel, následoval syn jeho *Menhart*, jenž r. 1418 s purkrabí svým Drslavem z Jindřichovic jakési věci v Horažďovicích řídil a r. 1419 faráře na Prácheň podával.[6]) Menhart podržev Vilhartice a Prácheň ve své moci, nemohl brániti Horažďovským, kteří se přidali k bratrstvu Táborskému a ve vojenských věcech se správcům téhož bratrstva podřídili.[7]) A tak se stalo, že po smrti hejtmana Bohuslava ze Švamberka Horažďovice v moc bratrstva Táborského postupovány, a toto je dalo pod moc obce Klatovské.[8]) Poddanost tato okolo r. 1427 přestala, a Menhart zmocniv se města, uznal za dobré ustanoviti tu hejtmana městského. Takovým byl r. 1430 Jetřich z Újezdce.[9]) Snad také pro touž věc postavena tvrz v Horažďovicích, a nestalo-li se to za Menharta, stalo se to zajisté nedlouho po něm.

Po smrti Menhartově († r. 1449) držel Horažďovice syn jeho *Oldřich*, a když tento r. 1453 zemřel, dědiců nepozůstaviv, a brzo po něm i bratří jeho následovali, dostaly se Horažďovice nezletilým

[1]) Arch. městský v Horažďovicích. [2]) Stará kniha Horažďovská. [3]) Beneš minorita. [4]) Kopiář Přemyslovský. [5]) Lib. erect IX. E 6. [6]) Nejstarší kniha Horažď. lib. conf. [7]) Arch. č. III. 240, 265. [8]) Arch. Třeboň. [9]) Arch č. IV. 247.

Zbytky věže Prácheňské.

sirotkům Jana Hradeckého. Za těch dob byl rod pánů Hradeckých velikými dluhy obtížen, které z nákladných výprav za válek husitských pocházely. K jich zaplacení prodali poručníci (před r. 1456) panství Vilhartické s Horažďovicemi *Děpoltovi* z *Ryžemberka*[1]) a tento uznal pro lepší zaplacení celku Horažďovice odprodati. Kupci byli *Jan* a *Racek* bratři z *Kocova*, kteří r. 1459 dne 9. února obci města důchody ke špitálu obecnímu potvrdili.[2]) Později jsa Racek samotným pánem, udělil obci právo (r. 1463), aby mohli po způsobu Starého města Pražského o zbožích svých říditi, a potvrdil jim veškeré jich grunty, které právem zákupným drželi. Také král Jiří potvrdil k jeho prosbě svobody města a sousedům přidal výroční trh.[3]) Za purkrabě tu měl v r. 1463—1466 Mikuláše Juristu z Budic. Když se biskup Jošt z Rožemberka, nejvyšší převor, králi protivil, dovolil tento (r. 1467) Rackovi, aby obsadil statek kostela Horažďovského, zejména vsi Babiny a Ořechovice.[4])

Roku 1475 jal se Racek nepokoje tropiti. Tehda maje několik zemanů ve službě, opověděl Albrechtovi Bavorskému. Válka ta trvala až do podzimku r. 1476, kdež jednáno o mír, a konečné stání v Řezně (po sv. Martině) ustanoveno.[5]) Proti Budějovským vytáhl několikrát do pole, protože dali byli u sebe útočiště úředníku jeho, jak pravil, nevyčtenému. Divoká vášeň Rackova, neméně pak drsné jeho mravy a chtivost způsobily, že naň činěny často žaloby, á konečně kruté jízdy jeho proti Budějovským, Dobrohostovi z Ronšperka a proboštu Chotěšovskému učinily jej sousedstvu daleko široko nepohodlným. Páni čeští, zejména Bohuslav ze Švamberka s Hynkem synem svým, Jan ze Švamberka mistr Strakonický, Jaroslav a Zdislav bratří ze Šternberka, Dobrohost, Plzeňští, Budějovští a jiní sbírali s přivolením královým pole proti němu na počátku listopadu r. 1477. Okolo svatého Martina přitrhli k Horažďovicům a hned zdělali bašty proti městu nemínice ustati, dokud by ho nedobyli. Obléhání trvalo dlouho, poněvadž se jednak Racek statečně držel, jednak tajně podporován byl od Matyáše Uherského. Smýšlení panovníka tohoto v té věci bylo příčinou, že stranníci jeho jen málo vojska u Horažďovic měli, že proto r. 1478 dne 2. dubna Hynek ze Švamberka vytýkal Budějovským, že málo lidí u Horaždovic mají, ana ta nesnáz pro ně vznikla. Matyáš sám psal dne 21. dubna Janovi Planknárovi z Kynšperka, hejtmanu svému v Plzeňsku, že by se mu Horažďovice dobře hodily, a kázal, co nejspíše bude moci, aby

[1]) Kodex Talmberský. Děpolt již r. 1456 dědiny v Újezdci prodával. (Arch. Horažd.) [2]) Arch. č. IV. 255. [3]) Archiv a nejstarší kniha. [4]) Purkrabě byl r. 1471 Racek z Veselé. (Arch. č. VIII. 61.) [5]) Archiv říš. Mnichov.

Kostelík sv. Klimenta na Práchni.

je z obléhání vybavil, avšak tak, aby jist byl, že ten zámek (pevnosť) k jeho potřebě otevřen bude. Ale Planknár nedocházeje podpory od stranníků, o touž věc se ani nepokusil. Měšťané Horažďovští, jimž Racek více dobrodiní prokázal, než předešlí páni, přes to, že byl sice ukrutný, trvali při něm až do umoření. Za jednoročního zavření nastal v městě hlad, kterýž měšťané a čeleď Rackova dlouho snášeli. O panně jedné, která u paní Rackovy sloužila, zpíval si lid písničku:

Šlechtična panna Elička
byla červeného líčka,
než by hladem mřela,
raději s dráby koně dřela.

Ale stalo se konečně, „že pán jejich město ztratil v nemúdrosti rozumu a pro něho obec města téhož veliký zármutek měla jest a v něm celý rok tapala“. Nic neučinivše proti cti své a do hrdel trvajíce, teprve se Horažďovští s městem poddali, když pro hlad vytrvati nemohli.[1] Tuto jejich vytrvalosť král Vladislav r. 1502 odměnil tak, aby mohli voskem červeným pečetiti.

Racek zbavený svého dědictví pohnal pány, kteří Horažďovic dobyli, do soudu komorního; ale když tu od sebe mluviti dal, že se k svému dědictví táhne podlé řádu a práva zemského starodávného, odkázána ta pře (r. 1481) k soudu zemskému.[2] Konec této pře není znám, také se o potomním osudu Horažďovic nic více neví, než že páni náklad válečný si hradili z prodaného panství Horažďovského. *Jan ze Švamberka*, mistr Strakonický, je přejímal a r. 1483 v dubnu Jaroslavovi ze Šternberka 266 fl. dílu jeho vyplatil.[3] Ale již téhož roku byl pánem Horažďovským *Půta Švihovský* z *Ryžemberka*,[4] vyplativ je od Jana. Týž učinil tu purkrabí Víta Apriáka a r. 1497 udělil obyvatelům města právo, aby mohli o statcích svých říditi právem Starého města Pražského. Dodal také k tomu, kdyby se listu tomuto co přihodilo pokaženu býti moly neb na písmě, neb zlitím vody aneb na zlomení pečeti aneb skrze oheň anebo mocnou rukou že by vzat byl, že to nemá býti k pohoršení tohoto obdarování. Roku 1503 učinil jim nové obdarování v příčině městských dědin a platu z nich pánu vycházejícího.

Půta začal stavěti klášter bosácký v Horažďovicích, avšak než dílo to dokonal, r. 1504 dne 21. července zemřel a pohřben v novém kostele.

Synové jeho *Břetislav Jindřich* a *Vilém* dělili se r. 1505 dne 1. prosince o pozůstalosť otcovskou (viz díl IX. na str. 17). Prácheň položena v díl (tuším Jindřichův), než Horažďovice v dělení nepojaty, protože je máti Bohanka Švihovská z Lomnice u věně držela; než všichni bratří se zavázali, že jsou

[1]) Palackého dějiny, místní paměť. [2]) Reg. kom. soudu. [3]) Paprocký, o st. pan. 186. [4]) Nejstarší kniha.

povinni klášter bosácký dostavěti. [1]) K dělení panství došlo bezpochyby před r. 1519; tehda totiž nazývají Horažďovští Jindřicha pánem svým milostivým. Rozděleny totiž mezi Jindřicha a Břetislava, tak že každý držel polovici. Polovici Břetislavovu držel r. 1531 Zdeněk Lev z Rožmitála, jenž měl sestru jeho Kateřinu za manželku, bezpochyby jen v zástavě.[2]) Když pak po smrti Lvově (r. 1535) věřitelé na jeho jmění sahali, strženi také oba bratří Švihovští do tohoto úpadku, tak že dvě veliké rodiny za několik let poklesly. Přišedše o všechna svá krásná panství zachovali si toliko Horažďovice.

Břetislav, co živ byl, nemohl ze závad vyváznouti. Mandaléna Bezdružická z Kolovrat měla na jeho polovici 2500 kop zapsaných, a proto napsal Břetislav r. 1542 zápis, jímž polovici svou zámku a města dcerám téže Mandalény z Kolovrat zavadil. [3]) Zápis ten pak od jednoho druhému postupován. Břetislav zůstal sice držitelem, ale platil úroky. Obyvatelé jeho polovice neměli v něm laskavého pána. Roku 1536 domlouvala mu rada Starého města Pražského, poněvadž Horažďovští na ni vznesli, jaké obtížnosti se jim dějí strany obdarování otce jeho Půty, žádajíce, protože se to obdarování strany řízení o statcích s jich radou stalo (jakožto práva vyššího), aby jim nátisků nečinil a sebe pečetí otcovou za zavázána pokládal. [4]) Roku 1564 doléhal na Břetislava nedostatek zdraví, a r. 1566 posílaje psaní Jindřichovi staršímu ze Švamberka, stěžoval si na svou nemoc a doložil: „A tak pomálu vždy se strojíme k starýmu houfu.“ [5]) Poněvadž r. 1561 polovici svou Horažďovic Vácslavovi synovci svému prodal, při uvazování jemu oznámil, jaká práva Horažďovští mají, a prosil ho, aby je při tom zůstavil; když pak pán tak učiniti slíbil, dal Břetislav Horažďovským o tom (r. 1566) písemní pojištění. Zemřel r. 1566.[6])

Bratr jeho Jindřich oženil se s Voršilou kněžnou Minstrberskou, jíž r. 1542 na Práchni hradě a dvoru poplužném na hradě Horažďovicích c. t. m. a polovici města věnoval. [7]) Zemřel r. 1551 odkázav svou polovici Horažďovic synům *Janovi*, *Vácslavovi* a *Michalovi*. [8]) Tito dělili se r. 1556 dne 11. května a polovici Horažďovic na tré rozdělili. [9]) Jan († r. 1566) byl štědrý na slova, ale nerad dával. Roku 1551 slíbil Anně Sirbické ze Zálezl, že jí dá 100 kop, až se vdá, když však se vdala, neměl se k tomu. Anna Zmrzlíkova půjčila mu 25 kop na klénot (zastavený), ale pak jej nevyplácel. [10]) Zemřel někdy po r. 1559 bezdětek, pročež statek na bratří jeho připadl. Třetí bratr Michal oženil se r. 1557 s Marií z Pernu Bavorkou, jíž na díle svém města Horažďovic věnoval. Býval stále v Bavořích a proto všecky klénoty, peníze a jiný statek z Čech vyzdvihl a do Bavor zavezl. Když r. 1577 zemřel, [11]) uvázal se v díl jeho Horažďovic bratr Vácslav, avšak ke statku táhla se také Marie ovdovělá na místě Alžběty, dcery své. Žádost její podporoval kníže Bavorský skrze přátele její, ale Vácslav byl tuhý a hned nepovolil. Konečně se uvolil, že dá mateři a dceři 10000 kop míšeňských. [12])

Druhý bratr Vácslav oženil se r. 1555 s Markétou hraběnkou z Gutšteina, s níž pěkné peníze vyženil. Ty jí zapsal na díle svém města Horažďovic a na něm také věnoval. [13]) Tehda byl hrad Prachenský od vrchnosti dokonale opuštěn a nedlouho potom se sřítil. Roku 1561 koupiv polovici strýce svého Břetislava, držel odtud většinu města. S bratrem svým Michalem činili obci Horažďovské nemalá obtížení přes jasné znění platných obdarování; nejlepší živnost sousedů, pivovárství, chtěli jim zmařiti a na sebe potáhnouti. Na poručení císaře Maximiliana slyšeny strany před místodržícími a po tom vyslyšení přišel dekret císařský, aby výpovědi od soudu komorního očekávali. V tom bratří povolili a způsobili skrze dva zemany r. 1570 smlouvu, která i ve dsky vložena byla. Horažďovští podrželi své sladovny a pivováry a právo slady ječné a pšeničné dělati a piva vařiti, než byli povinni z toho plat dávati. Řídká piva pro domácí potřebu (neprodávajíce jich) naprosto mohli vařiti a panská piva směla se jen na předměstí vystavovati. Když pak r. 1577 Michal zemřel a Vácslav se stal pánem celého města, tu r. 1578 dne 1. října jako „nejstarší dědic“, potvrdil všechna práva obce, její lesy, porostliny a grunty, udělil nová práva, aby se mohli vyhošťovati, prázdni byli robot a podělků a vína prodávati, proti čemuž se zavázali z vína platiti a od vrchnosti ryby kupovati. [14]) Bylť se Vácslav od r. 1570 velice změnil a otcovsky se o rozkvět obce staral Roku 1580 přimlouval se u kancléře, aby Horažďovským vysazeno bylo clo na mostě a silnicích a koňský trh, dokládaje: „nebo ještě nebozí lidé jsouci chudá obec, jiř skrze to skoro od půl druhýho líta jezdíc do Prahy, utratili nemalou sumu.“ [15]) Přímluva pomohla. Téhož roku povoleno císařem Rudolfem clo na most přes Vltavu a silnici k Norinberku a nový výroční trh, a nový majestát na touž věc dán r. 1583, při čemž i koňský trh povolen. [16]) V listě daném r. 1587 dne 13. dubna vyznává Vácslav, že poznal věrnou poddanost a volnou službu Horažďovských, a že jakožto „jich pán dědičný a nejstarší z rodu svého vladař mocný statku svého“ dal smlouvu s nimi

[1]) DZ. 252. A 12. místní paměti [2]) Reg. kom. soudu. [3]) DZ. 3. K 20, 83 C 4. [4]) Kniha práv městských v Horažďovicích [5]) Archiv Třeboňský. [6]) Tamže a archiv Horažďovský. [7]) DZ. 1. F 11. [8]) DZ. 10. C 3. [9]) DZ. 52. H 19. [10]) Reg. kom soudu. [11]) DZm. 82. E 2. [12]) DZ. 64. G 29. [13]) DZ. 13. A 35 a 86. P 23. [14]) Archiv Horažďovský. [15]) Archiv Roudnický [16]) Reg. královská ve Vídni. První snad navrácen. V městském archivu jest ještě třetí majestát z roku 1586.

o vaření piva učiněnou ve dsky zemské vložiti, začež obec nějaký jeho dluh na sebe přijala.[1]) Václav zemřel ještě téhož roku v podletí.[2])

Karel Švihovský, syn Václavův, oženil se s Markétou Krajířovnou z Krajku, jíž r. 1591 na zámku a městě Horažďovicích věnoval.[3]) S Horažďovskými začal hádky hned po smrti otce svého. Obmezoval je ve svobodách, vzal jim jejich mlýn na Větrově a jiné protimyslnosti činil, proti čemuž oni nejen se bránili, nýbrž i žalobu ke dvoru císařskému podali. Od císaře Rudolfa ustanoveni k tomu (r. 1589) Petr Vok z Rožemberka, Volf Novohradský z Kolovrat a Adam ze Šternberka, aby obešlíce obě strany je vyslyšeli a spravedlivě mezi nimi vypověděli. Výpověď se stala dne 12. prosince Horažďovští zůstali při svých svobodách, mlýn jim navrácen, ale zavázáni pánu poslušnosť zachovávati, a poněvadž v některých článcích své žaloby Karla jako pána svého neušetřili, osoby z nich přítomné dány do šatlavního trestání na rathouze Bechyňském. Karlovi uloženo, aby to vše, což jest tak v jistých artykulích za stížnosť sobě kladl, ze srdce svého vypustil a jim toho již nepřipomínal. A poněvadž příčinou takových ústrků bývala lakotnosť vrchností, odsouzeni Horažďovští, aby mu „z upřímné a poddané lásky“ zanechali krčmu ve Veřechovech a zádušní plat v Týnci.[4]) Ovdověv pak brzo a maje jedinou dceru Alenku, odkázal posledním pořízením r. 1593 dne 1. července, nedlouho před svou smrtí zdělaným, všechen svůj statek strýcům svým *Děpoltovi* a *Bedřichovi*.[5])

Tito bratří nemohli se o rozdělení dědictví toho shodnouti. Aby z toho nevznikly soudy a větší nevole, otec jich Ferdinand s přátely je (r. 1594) tak porovnali, aby Bedřich dostal panství Nalžovské a Neprachovské s polovicí města Přeštic a dvě vesnice od panství Horažďovského, Děpolt ostatek panství Horažďovského s třemi vesnicemi od panství Neprachovského.[6]) Děpolt míval časté soudy. Roku 1594 na zámku Horažďovském v důvěrnosti s Janem Divišem Okrouhlickým z Divišova projednal, aby počty, které se s úředníkem, písaři a konšely Horažďovskými i některými osobami z důchodů peněžitých, obilných a mlýnských, bezmála na tři léta se vztahujících, držely, zase znova revidoval, potomně registra nová urburní, podlé kterýchž by se na tom panství hospodařiti a užitky roční „pilným a bedlivým šafováním“ přivozovati mělo, sepsal a nicméně taxu k trhovému jednání, kdyby to panství kdy na prodeji bylo, zhotovil. Dovolil mu, aby na všech těch věcech v Praze pracoval, a slíbil mu za práci vděčnou odměnu. Nemoha se po třech letech peněz dočkati, upomínal Děpolta, ale tento prohlašoval, že mu nikdy peněz nesliboval. Nejeden na něho žaloval, že ho buď suchými ranami zbil aneb koněm ho potíral. Roku 1604 vypravoval pannu Evu sestru svou, poněvadž „si oblíbila a umínila, že při něm a jeho nejmilejší manželce, jakkoliv by toho v držení byl a ji rád opatrovati chtěl, zůstati se jí nevidí“ a díl a vybytí jako sestra nevybytá vyhledávala. Slíbil, že jí koupí dům v Praze za 500 kop a na živobytí jí ročně 50 kop dávati bude.[7]) Roku 1608 zemřel bratr jeho Václav, jenž byl jezovitou a od pozdějších jako velmi nábožný muž ctěn byl. Pohřben v Horažďovicích.[8]) Děpolt sám zemřel r. 1616, odkázav statek svůj (posledním pořízením r. 1608 sepsaným) synu svému *Ferdinandovi Karlovi*.[9])

Roku 1618 přidal se Ferdinand ke stavům odbojným. Za to Horažďovice po bitvě Zablatské (r. 1619) vypleněny a (22. června) na čtyřech stranách zapáleny. Sice potom zůstaly Horažďovice v moci stavovských, ale když r. 1620 vojsko Maximiliana Bavorského do Čech vtrhlo, vzdali se mu Horažďovští dne 3. října.[10]) Ferdinand pak po bitvě Bělohorské, obávaje se pokuty za své provinění, vyžádal si od knížete z Lichtenšteina list průvodní, jakoby mínil jeti do Sas; pod tím pak ukrytě odebral se za falckrabí, jehož provázel, do Francie. V Sedanu těžce stonal, ale nevyléčiv se dokonale, jel s falckrabí do Hágu. Nemoha pro mdlobu dále jeti, zůstal v Amiensu a tu v málo dnech mladý svůj život (r. 1622) dokonal.[11])

Ještě před bitvou Bělohorskou ujato panství k ruce císařově a dne 29. října rada jménem císařovým obnovena a výsady hned pobrány. Panství r. 1622 dědičně prodáno Adamovi *ze Šternberka*, avšak trhová smlouva teprve r. 1624 učiněna. Když se o tom Horažďovští dověděli, podali pánu prosbu, aby při víře pod obojí byli zachováni; odpovědi neznáme. Také Adam brzo potom zemřel.[12])

Roku 1624 odhadovány vrchnostenské domy a popisovány; z popisů se seznávalo, že přední stavení zámecké (do rynku) postaveno bylo ze tří domů sousedských, a dílem k zámku, dílem k pivováru (který r. 1570 ze tří domků faře patřících zřízen byl) připojeno bylo. Roku 1625 Maximiliana vdova po Adamovi sousedstvo napomínala, aby se obrátilo na katolickou víru, avšak obracování dálo se pomalu, tak že ještě r. 1676 dosti nekatolických v Horažďovicích zůstávalo. Panství Horažďovské patřilo tehda synům Adamovým, totiž *Františkovi Matyášovi* a *Vojtěchovi Ignácovi*, z nichž onen okolo r. 1634

---

[1]) Arch. Horažďovský DZ. 68. B 5. [2]) Archiv Třeboňský. [3]) DZ. 26. A 25. [4]) Archiv Horažďovský. [5]) DZ. 27. A 2 [6]) DZ. 171. B 12. [7]) Reg. kom. soudu. DZ. 178. M 13. [8]) Archiv Třeboňský. [9]) DZ. 138. H 20. [10]) Pavel Skála, III. 167, IV. 307, archiv Třeboňský. [11]) Pavel Skála, V. 273. [12]) Synopsis na radnici Horažďovské.

let svých dosáhl a pak Horažďovice spravoval. Roku 1638 mu rada Horažďovská nabízela 1000 fl. daru, aby jí privilegia navrácena byla, a hned peníze složili. Privilegia bezpochyby navrácena a rozšířena r. 1647 obšírným řádem, který František sepsal.[1]) Při vzetí Malé Strany skrze lid švédský postřelen jest František tak nebezpečně, že v několika dnech zemřel.

Poněvadž byli synové jeho nezletilí, spravovala statky vdova Lidmila Benigna rozená z Říčan, od níž postavena r. 1659 Loretánská kaple na Stráži.[2]) Roku 1665 porovnali se synové *Václav Vojtěch*, *Jan Norbert* a *Ignác Karel* s mateří, tak že jí za její požadavky část jmění svého postoupili. Nedlouho potom následovalo rozdělení pozůstalosti mezi ně. Při tom obdržel Ignác Karel Horažďovice, pak Sedlec a Zalužany. Všechny tyto statky a přikoupené k nim Pačejov, Sviradice a Horosedly s domem na Hradčanech prodal r. 1676 bratru svému *Václavovi Vojtěchovi*.

Nový pán horlivě se o to staral, aby všichni jeho poddaní stali se katolíky; sice nedopouštěl, aby se poddaným ubližovalo, a proto nejen všechny novoty z posledních dob, jimiž se dálo nějaké zkrácení obci Horažďovské, zrušil, nýbrž i vymohl r. 1678 majestát na třetí výroční a téhodní trhy. Roku 1681 potvrdil svobody městské. Také rád stavěl. Roku 1682 postavena sýpka ze dvou sousedských domů, r. 1685 rozšířen klášter a stavitel Salomini stavěl zámecké stavení mezi pivovárem a starou tvrzí, kteréž r. 1690 na čisto upraveno.[3]) Po něm († r. 1708) dědila manželka jeho *Klára Bernardina* rozená *Malcánova* († r. 1719). Po této následovala *Marie Filipina* hraběnka *Thunova* rozená *Harachova*, která r. 1721 panství Horažďovské s Třebomyslicí *Eleonoře* kněžně *Mansfeldové* prodala. Syn a dědic její Jindřich prodal panství r. 1755 Marii Karolině kněžně Löwensteinové († 1765), po níž následoval manžel její Karel Tomáš. Týž odkázal Horažďovice druhé své manželce, ovdovělé Rummerskirchové, čímž se v držení tohoto rodu dostaly a od něho až do r. 1834 drženy byly. Od té doby patřily k pánstvím *knížat Vchynských*.

[1]) Archiv Horažďovský. Synopsis. Koubek, Děje Libochovic. [2]) Synopsis. [3]) Synopsis.

Zbytky brány před baštou v Horažďovicích

Velký Bor.

VĚTŠÍ BOR HRAD.

Ve vsi Velkém nebo Větším Boru u Horažďovic stávával hrad, z něhož nic jiného nezbylo než místo trochu povýšené, na němž stojí stavení školy. Pod školou jest kostel, jenž býval za starých dob opevněn. Vlastní hrad nebo vlastně jeho hradiště jest trochu povýšeno nad předhradím; má boky k východní a jižní straně příkřejší, na ostatní obě strany svah velice volný. V těchto stranách bývaly bezpochyby náspy a příkopy, po nichž nezbylo ani památky, neboť kopáním a zasypáváním se tu mnoho změnilo a kromě toho odstraněno bezpochyby mnoho zdiva na vystavění domků ve vesnici a stavení školského, které zabírá větší část hradiště. Jest to dlouhé čtverhranaté stavení o poschodí, na jehož východní straně jest spustlá kaple. V této jsou ještě malby, ale bez ceny.

Na severovýchodním úpatí hradiště stojí kaplička s lipou. Staří lidé vypravovali, že u ní stávala brána, které říkali klášterská a z níž lámali kámen. Posud je tu cesta, která se u té kapličky zatáčí a až nahoru na hradiště vede. Jindy však nešla přímo na hradiště, nýbrž vedla napřed na předhradí něco nad kostelem povýšené, nepříliš vysoké; na jeho kraji ke kostelu spatřují se dvě prohlubně, kdež stávaly bezpochyby dvě okrouhlé věže k obraně této strany.

Borský hrad povstal na království neb statku královně a záhy bylo při něm městečko, jak svědčí nejen staré paměti, nýbrž i názvy luk blízkých, „pod městem“, pak ulic, „dlouhá třída“ a „krátká třída“.

Roku 1283 dne 27. prosince obdržel *Jetřich* řečený *Špacman* zboží Borské od krále Václava jakožto výsluhu, poněvadž si právo k tomu zboží míti pokládal; z následujícího pak vychází, že Jetřich Bor jen krátký čas podržel a zase králi Václavovi vrátil. Týž král totiž daroval r. 1304 dne 22. září

„městečko naše řečené Bor v kraji Prachenském“ *Půtovi* z *Potšteina* a obdržel za to směnou polovici hradu Litic.[1]

Dotčený pán rodu a erbu Drslavského vystavěl snad teprv hrad při městečku a stal se předkem pánů Borských a Žikovských. Synové jeho byli, tuším, *Oldřich* a *Vilém* řečení z *Boru* a ze *Žikov*. O onom se ví, že upadl v zajetí Sezemy z Hrádku a že se musel vyplatiti 500 hřivnami, kteréž mu zapůjčil pan Vilém ze Strakonic, ale po vyváznutí z nebezpečí (r. 1318) se Oldřich k placení neměl. Pro tu věc soudili se oba až do r. 1320 před soudem zemským. Oldřich držel za svůj díl panství Žikovské s hradem Potšteinem, pročež se také r. 1321 odtud psal; bratr jeho Vilém, jenž se jen v letech 1318—1320 připomíná, držel Bor sám[2] a zemřel před r. 1331, zůstaviv s chotí svou Benediktou syny *Oldřicha* a *Viléma* z *Boru*. Nebylit však tito samotnými držiteli hradu, jehož třetina náležela *Baškovi* z *Boru*. Týž seděl r. 1323 na soudě zemském[3] a prodal r. 1334 třetí díl hradu Borského s lesy, v městečku 7 kop platu, popluží v Jetanovicích a dvůr v Počeplicích panu Oldřichovi za 200 kop grošů. Řečení dva bratří drželi kromě Boru také několik vesnic v okolí Sušice; r. 1331 rozprodal tam Oldřich dvůr svůj v Žikově právem městským,[4] tak že nemusel od těch dob popluží vzdělávati, nýbrž platy v penězích hotových bral. Nemajíce bratří, jak se zdá, dědiců přirozených, aniž pak jsouce té naděje, že by jich nabyti mohli, zapsali r. 1336 se svolením mateře své veškeré své dědictví, totiž hrad Bor s městečkem a podacím a vesnice, z nichž větší díl u Sušic ležel, *klášteru Zderazskému*, což král Jan nejen dne 10. února potvrdil, nýbrž i zboží klášterská ve Světci a Boru ode všech daní královských osvobodil. Prozatím zboží ta v držení bratří, dokud žili, zůstávala. Ještě r. 1340 udělil Oldřich „kostelu pod hradem našim Borem“ dvě dědiny v Prosiměřicích, aby mohl farář z jejich důchodů dva kněze střídníky chovati, a stvrdil to nadání ještě jiným listem teprv r. 1342.[5] Téhož roku velel Chodům, aniž se bránili Bavorům do země vniklým. Chodové porazivše je u hor a lesů českých, zabili jich do 50 a zjímali jich 257, s nimiž se do Bělé u Domažlic brali; kteří se jim neměli čím holdovati, ty dali zvěšeti z poručení pana Oldřicha z Boru.[6]

Klášter Zderazský, jenž se v Bor po smrti obou bratří uvázal, vykonával zde práva panská již r. 1358[7] a zůstal v držení zboží až do válek husitských. K jeho prosbám přivolil papež Kliment VI., aby kostel Borský klášteru přivtělen byl. Tehdejší kostel stál v samém hradě, tvoře s ním kostelec neb ohrazený kostel. Říkalo se mu starý kostel a před ním venku byl jiný kostel nebo kaple (nynější kostel). V hradě bydlívalo 5—6 kněží téhož řádu, a proto se mu říkalo u lidu klášter.[8] Na konci 14. století zmocnil se Boru násilím *Dobeš* z *Bron*. Na žalobu kláštera, v té příčině u Římské stolice učiněnou, ustanoven opat Strahovský za soudce, jenž r. 1401 na Dobeše, manželku a pomocníky jeho klatbu vydal.[9]

Císař Zikmund zastavil r. 1420 „ves Bor“ křižovníků Zderazských *Janovi* a *Vilémovi* bratřím z *Ryžemberka* a ze Skal.[10] Zápis ten obnovil Zikmund ještě jednou r. 1437 dne 11. listopadu, když se byl stal skutečným králem českým; tentokrát zastavil „ves a dvůr poplužný Bor“ jen Janovi, při jehož potomcích zboží to až do splynutí s panstvím Horaždovským zůstalo.[11] V zápisech dotčených nikdež se hrad nepřipomíná, a jest tudíž velice pochybno, zdali tehda ještě stál; za správy klášterské mohlť arci zanedbáním zpustnouti a sesouti se. Kněžna Marie Karolina z Löwensteina nařídila posledním svým pořízením (r. 1765), aby ze ssutin hradu špitál s kaplí sv. Jana a Pavla založen byl. Nařízení to bylo skutkem dokonáno a řečený špitál tu byl až do časů císaře Jozefa, jenž jej kázal zrušiti (r. 1788). Roku 1820 do stavení toho přenesena škola.

---

[1]) Reg. II. 562, 871. [2]) Rel. tab. vetust. n. 265, 301, 302. [3]) Tab. vet. n. 152 [4]) Obšírněji v III. a IV. díle Regest. [5]) Tamže [6]) Lupáčova Historie Karlova, 60. [7]) Lib. conf. [8]) Tadra, Cancell. Arnesti 163. [9]) Arch. c. k. dvorský. [10]) Codex bibl. Strahov. [11]) Kopie archivu Hradeckého. Zboží Borské drženo jest, tuším, k hradu Rábí a dostalo se za časů krále Jiří *Břeňkovi z Ryžemberka.* Král Vladislav zapsal (r. 1476) „křižovnický Bor“ s vesnicemi Dobrotici a Dětanovici napřed *J.novi z Ryžemberka* toliko do jeho živobytí. (Paprocký, o st. pan. 111.) Roku 1519 držela jej Eliška z Ryžemberka, jež téhož roku kostel Borský obdarovala. (Arch. mus.) Protože Bor r. 1494 od krále zastaven byl panu Půtovi, měl on právo k němu, a po vymření větve Borské připojen k Horažďovicům. (V 16. století od Horažďovic zastavován.)

Zbytky hradeb Prácheňských

TVRZE V OKOLÍ HORAŽĎOVIC.

MENŠÍ BOR.

Ves Menší Bor, západně od Horažďovic, skládá se ze dvou oddělení. Jedno tvoří kostel s románskou věží, farou a polovicí vesnice, tak že kostel, fara a škola leží na návrší a vesnice na jeho boku. Druhé oddělení leží odtud za potokem a slove Kuchynky. Na východním konci tohoto oddělení je tvrziště, totiž příkopy valně zanesené, ale vlhké a bahnité, které se z potoka, tvořícího čtvrtou stranu, tvrziště napouštěly. Na severozápadní straně jest násep z části rozkopaný; jiný násep, který býval na jihovýchodní straně, jest již docela odstraněn. Na tvrzišti, které založeno jest do čtverhranu, spatřuji se kromě dvorku dvoje oddělení docela rozkopaná. Ač se tu již skorem všechen kámen vybral, přece ještě zbyly pod zemí základní zdi. Okolním chalupám říká se Na zámcích.

Ve 13. století seděli v Menším nebo Malém Boru předkové pánů Vilhartických. Praotec jich *Bohuslav* měl dva syny, Svojše (r. 1236—1251) a Dluhomila (r. 1237—1257). Onen se připomíná několikráte jsa obyčejně v průvodu královĕ, když se dvorem svým po zemi jezdíval. On i bratr od r. 1243 psali se z Boru, když však Dluhomil r. 1254 Budětic nabyl, přestěhoval se tam a r. 1257 držel také Vzdouň. Dotčená tři zboží zdědili bratří *Svojše* a *Bohuslav*, z nichž tento se r. 1289 z Boru a potom z Budětic nazýval.[1]) Bor zůstával pak při panství Vilhartickém, poněvadž si potomci jeho dřevních pánů hrad Vilhartice postavili a na rozdíl od druhého (křižovnického) Boru říkalo se mu *Panský Bor*.

Ve smlouvě o správu téhož panství, r. 1393 dne 20. prosince učiněné, slíbil Václav z Vartmberka, že nebude purkrabě „na Vilharticích neb Boru" sázeti ani měniti bez vůle ostatních spoludržitelů.[2]) Nedlouho potom dostal se Bor v samotné držení pana *Jindřicha z Rozenberka*. Když tento r. 1412 zemřel, přišli všickni purkrabí do Krumlova k zámluvě s poručníky; tehda se mezi nimi také Volfart z Černic, purkrabě na Boru, nacházel.[3]) Držitelem tvrze byl tehda mladý syn Jindřichův *Oldřich z Rozemberka*, napřed přítel, potom úhlavní nepřítel kališníků. Roku 1421 oblehl Žižka Bor Panský a tu ležel, až se podali; a když mu tvrze postoupili, vypálil hned tvrz, nevěda, by jim na pomoc táhli. A když o této pomoci zvěděl, táhl naboru ke kostelíku a tu se šikoval, neboť přitáhl na něho Oldřich s velikým množstvím lidu a s ním pan Krajíř s mnohými Němci i jiných mnohých rozličných lidí s nimi a z druhé strany pan Bohuslav ze Švamberka s Plavenským i Němci mnohými a hotovostí kraje Plzeňského. Osuli ho sice okolo, ale on se mužsky bránil a mnoho nepřátel se svými bratřími zbiv a zraniv, škodu i hanbu velikou jim učinil, tak že pryč ujeti musili. A on sám na bojišti ostav, potom dále táhl, kam chtěl a kam jemu libo bylo.[1])

V druhé polovici tohoto století držel Bor *Smil z Kocova*. Týž byl r. 1444 choti své Heleně 200 kop na vsi Čermné věnoval, ale koupiv Bor nedlouho potom od pana Oldřicha (?) přidal jí r. 1456 k předešlému věnu ještě 50 kop, jež zapsal na dvořích kmecích v Boru a rybníku větším za kostelem.[2]) Ještě r. 1461 svědčil v listu, jímž prodal farář „na Menším Boru" některé své dědiny zádušní jednomu sedlákovi právem zákupným.[3]) Syn jeho *Svatoslav z Kocova* prodal r. 1471 (vklad 29. října) 7 lánů dědin v Malém Boru se vším příslušenstvím Divišovi Kolmanovi z Říčan.[4]) Roku 1473 byl již mrtev i se syny svými, z nichž se toliko jediný Jan připomíná, a z těch příčin spadly „tvrz řečená Panský Bor blíže Horažďovic" a její příslušenství na krále Vladislava, jenž je udělil *Čeňkovi z Klinšteina a ze Škvorce*, prokuratorovi odúmrtí královských, přes odpory Racka Kocovského, pána Horažďovského, jenž se k Boru táhl jako nejbližší přítel n. Svatoslavův. Od Čeňkova dědice Jana dostalo se potom r. 1480 právo to postoupením Diviši Kolmanovi z Říčan.[5]) Také věno n. Helenino spadlo r. 1473 na krále a uděleno jest výprosou Vilémovi z Ryžemberka na Rábí, ačkoliv právo k němu míti chtěli ještě jiní, zejména Kateřina, dcera Helenina, ale kteráž, tuším, věnem svým odbyta

[1]) Podlé Regest. [2]) Arch. Třeboň. [3]) Arch. č. VI. 27. Týž tu byl ještě r. 1413 purkrabí, maje za pány poruče.

[1]) Staří letop., str. 46—47. (Srovn. Hofler, F. r. H. I. 84. [2]) Rel. tab. II. 198, 275. [3]) Arch. č. I. 348—349. [4]) Rel. tab. II. 361. [5]) DD. 16. f. 160 a 162

byla. [1]) Věno to si vyprosil znova r. 1480 Petr Berka z Dubé, ale postoupil je r. 1481 panu Půtovi Švihovskému. [2])

Tvrz zdejší zanikla ještě ke konci tohoto století, když byla k nějakému sousednímu statku připojena. Před r. 1547 náležela ves Bor s příslušenstvím ke statku Kotounskému, ale když ten r. 1547 rozdělen byl, dostala se za díl *Petrovi Častolárovi z Dlouhé Vsi.* [3]) Později patřil Bor k Neprachovu a r 1594 přidělen k Horažďovicům.

PAČEJOV.

V kostelní vsi Pačejově (obecně Pačivo), severozápadně od Horažďovic, bývalo zemanské sídlo teprve ve 14. století. Až do r. 1305 totiž patřil Pačejov klášteru sv. Jiří na hradě Pražském a teprve téhož roku postoupen jakémusi *Koldovi.* [4]) Sice část patřila potom křižovníkům Svatomářským ke Strakonicům; ostatek byl vladyčím statkem s tvrzí, na níž seděli r. 1378—1382 *Oldřich* z rodu Dlouhoveských a r. 1384 a t. d. *Zachař* snad syn jeho. Onen vstoupil r. 1382 do bratrstva kroužku s kladivem; tento koupiv Třebomyslice r. 1395, seděl tu potom a žil ještě r. 1413. [5]) V r. 1402—1407 připomíná se také Prostěj z Pačejova.

V rodě téhož erbu zůstal Pačejov až do 16. století. Sestry *Kateřina* a *Markéta z Dlouhé vsi* prodaly tvrz, dvůr a ves Pačejov *Častoldrovi z Dlouhé vsi*, jenž před r. 1545 zemřel, zůstaviv 4 syny. [6]) Když se tito r. 1547 dělili, dostal Mikuláš na díl svůj Pačejov, ale prodal týž statek (r. 1554) *Sylvestrovi Mlazovskému z Těšnice*, jenž tu do r. 1572 seděl. [7]) Koupil jej tehda *Kunrát Pernklo ze Šenraitu.* Týž byl zemřel prý r. 1580 a pohřben v Horažďovicích. *Jan Jindřich* a *Adam* Pernklobové, kteří se potom jako páni na Pačejově připomínají, byli snad jeho synové. Onen seděl na tvrzi, tento na Novém dvoře v Pačejově. Onen měl znamenité účastenství v pranicích okolí. Ký div tedy, že se s ním sestra Juliana, jemu dílčími cedulemi přidělená, srovnati nemohla? Oddělil ji tedy r. 1595 a zavázal se jí dávati ročně 7 strychů žita, strych pšenice, strych hrachu, strych ječmene, „vše obilí čistého a výpravního míry Horažďovské." 7 pinet másla a 15 kop míšeňských. [1]) Později držel Adam Pačejov sám a žil ještě r. 1623, kdež pokuty osvobozen. [2]) Následoval syn jeho *Jan Vilém*, který tu seděl do smrti. Poněvadž po něm 6 synů zůstalo a statek pro skrovnosť svou na tolik dílů k rozdělení přijíti nemohl, také zadlužen byl, prodán r. 1667 Ignácovi Karlovi hraběti ze Šternberka [3]) a připojen k panství Horažďovskému.

Hradec pod Práchní

TŘEBOMYSLICE.

Ve vsi Třebomyslicích, severozápadně od Horažďovic, stávala tvrz až do 18. století. Prvotně tu byly asi dva vladyčí statky. Na jednom umřela okolo r. 1381 Anna vdova Oldřichova; na témž neb jiném umřel okolo r. 1395 Ješek, a Vilém ze Stražovic, jenž ten dvůr výprosou dostal, prodal týž statek (r. 1396) Zachaři *z Pačejova.* [4]) Tento tu seděl ještě r. 1400 a učinil tehda obdarování kostelu Bělčickému. [5]) Na druhém statku seděli předkové *Dubských z Třebomyslic*, totiž *Vilém*, který se v r. 1396—1429 připomíná, Jan r. 1442 a Vilém mladší r. 1445. [6]) Kromě toho zvala se po Třebomyslicích jiná rodina, která nosila na štítě husu, ale asi od r. 1448 již v jižních Čechách osedlá byla.

Na tvrzi zdejší seděli *Chrastští z Chrastu*, totiž v r. 1513 až 1519 *Mikuláš* a od r. 1525 Jan. [7]) Týž si r. 1543 tvrz a dvůr

[1]) DD. 16. f. 161. [2]) DD. 17. f. 260. [3]) DZ. 49. D 2—4. [4]) Reg. II. 890. [5]) Arch. universitní, lib. conf., DD. a arch. Třeboň. [6]) DZ. 7 D 29. [7]) DZ. 10. A 19, 17. L 8, 49 D 1.

[1]) DZ. 172. D 13. [2]) Bílek, Děje konf. 423. [3]) DZ. 316. Q 7. [4]) DD. 13. f 83, 14. f. 106 [5]) Lib. erect. [6]) Arch. Třeboňský a Horažďovský. [7]) Arch. gub. musejní a reg. kom. s.

Třebomyslice s částí vsi a ves celou Lhotku ve dsky zemské vložil a téhož roku dostal frystuňk na hory u těchto dvou vesnic. [1]) Po něm následovali *Frydrych* a *Kryštof* bratří *Chrastští*, bezpochyby jeho synové, kteří Třebomyslice s příslušnými vesnicemi r. 1558 *Adamovi Boubínskému z Újezda* prodali. [2]) Týž býval hejtmanem kraje Prachenského a vešel před r. 1596 také v držení Vodokrt. [3]) V držení Třebomyslic následoval po něm okolo r. 1599 syn *Zdeněk*, jenž zemřel r. 1616, zůstaviv tři syny. Nejstarší z nich *Petr mladší* byl již zletilý a spravoval statek otcovský. [4]) Když pak r. 1623 pro účastenství ve vzpouře odsouzen k manství, přijal léno toliko na svůj díl. Po smrti mladších bratří zdědil díly jejich a byl držitelem celého statku, na němž r. 1644 manželce své Kateřině Voršile z Běšin věnoval. [5]) Z manželství toho pocházela jediná dcera Anna Nabka, která byla při smrti otce svého († 1657) ještě nezletilá. Vdala se později za *Beneše Hroznatu z Vrtby* a zemřela r. 1678 majíc věku svého teprve 33 let. Pochována od 15 kněží v klášteře Horažďovském, jsouc tohoto vzácného rodu poslední. [6]) Syn jejich *František Sezema z Vrtby* dosáhl let svých r. 1698 a prodal r. 1699 statek Třebomyslice *Václavovi Vojtěchovi* hraběti ze *Šternberka*, jenž jej k Horažďovicům připojil. [7])

SVIRADICE.

Severně od Horažďovic, ve farnosti Velkoborské leží ves Sviradice, r. 1264 sídlo *Drslavovo*. Roku 1359 seděl tu *Lipec ze Smiradic*, r. 1374 *Bušek* a r. 1394 zase *Lipec*. Část vesnice patřila křižovníkům k Strakonicům. V pamětech tehdejší doby připomíná se tu pouze dvůr, který r. 1424 prodaly tři sestry a okolo r. 1425 Mikuláš ze Lhoty. Nedlouho potom přikoupeny Sviradice od Dlouhoveských a drženy k Chanovicům. Když r. 1589 *Adam Chanovský z Dlouhé vsi* své starší syny statkem Chanovským, Sviradickým a Lazskem odděloval, [8]) ujal Sviradice syn *Jan*, měv je již dříve od otce postoupené. Neb zde se narodilo r. 1581 osmé jeho dítě, Albert, proslulý potom jako

[1]) DZ. 250. D 15, kopiář v arch. gub. [2]) DZ. 13. E 2. [3]) Arch. Horažďovský. [4]) Reg. kom soudu, Method XII. 103. [5]) Bílek, Děje konf. 38, DZ. 148. N 2. [6]) DZ 113. L 10, matr. v Malém Boru. [7]) DZ. 406. J 24. [8]) DZ. 166. J 13.

Zbytky hradeb a bašt v Horažďovicích

Renesanční kaplička u východní brány v Horažďovicích.

jezovita a spisovatel. [1]) Asi v těch dobách tu postavena byla tvrz. Po něm držel Sviradice Kryštof, bratr jeho (r. 1628), jenž je odkázal manželce *Kateřině* roz. *z Běšin*, avšak jen do živobytí. Když tato r. 1664 zemřela, zdědil Sviradice *Jan Vilém Chanovský*, týž pak je prodal r. 1676 *Ignácovi Karlovi ze Šternberka*. [2])

KALENICE.

Jižně od Horažďovic jest ves Kalenice, v níž až do 17. století tvrz bývala. Odtud pocházel rod *Kaleniců z Kalenice*, kteří na štítu dva rohy nosili. Předky jich byli *Jaroslav* r. 1374 a *Ješek* (snad syn jeho). Tento připomíná se od r. 1375 až do r. 1398 [3]) a zemřel okolo r. 1406, zůstaviv vdovu Mani, která dala r. 1414 nivu u Kalenic kostelu Volenickému a za to obdržela dovolení, v kostelním domku, který opravila, do života svého bydliti. [4]) Roku 1406 připomíná se také *Beneš* z Kalenice a od r. 1413 Hynek, jenž ještě r. 1430 žil. [5]) Týž, jak se zdá, se ze zdejší krajiny vyprodal, a Kalenicové usadili se potom na Skvořeticích.

Asi od r. 1442 drželi Kalenice *Petr*, *Beneš*, *Otík* a *Jindřich* bratří *Sádlové z Kladrubec*, kteří r. 1461 znamenitě přispěli na zlepšení špitálu v Horažďovicích. [6]) V držení Kalenic následoval pak *Jindřich*, syn Benešův, jenž se od r. 1484 připomíná a r. 1519 starý zvyk, plat dávati z rybníků Kozlovských ke špitálu v Strakonicích, obnovil. [7]) Žil ještě r. 1523 a dočkal se toho, že když syn jeho Václav se proti městům postavil, Táborští, Vodňanští, Budě-

[1]) Vestigium Bohemiae piae. [2]) DZ. 113. N 24, 318. G 22. [3]) Nejstar. kniha Horažďovská, arch. Svatomářský a obce Kozlovské. [4]) Lib. erect. X. 26, DD. 14. f. 184. [5]) Arch. Svatomářský, DD. 14. f. 116. [6]) Arch. Horažďovský. [7]) Cabreum.

jovští a Písečtí tvrz Kalenickou zbořili.[1]) Za tu škodu slíbena Vácslavovi r. 1530 od české komory náhrada 500 kop.[2]) Týž Vácslav zapsal před r. 1543 tvrz Kalenice s příslušenstvím *Kateřině Malovcové* rozené z *Čestic* a jejím dětem tak, aby se v ně po smrti jeho uvázaly.[3]) Kromě toho měl vrchnosť nad zbožím Kozlovským, kterou přenesl r. 1553 na bratří Byšické.[4]) Kateřina měla 4 syny a tolikéž dcer, tak že by se byl statek na 9 dílů dělil; z té příčiny ujal jej r. 1559 od spoludědiců *Jan*, jeden z nich. Po jeho smrti našlo se tolik dluhu, že byly Kalenice skrze komisaře od soudu zemského prodány (r. 1569). Koupil je *Petr Boubínský z Újezda.*[5]) Zatím spustla tvrz a Petr na ní také nebydlil, poněvadž sídlíval na Střelé. Zemřel r. 1600 odkázav Kalenice šesti synům bratra svého Jetřicha, kteří Kalenice hned potom (r. 1601) prodali.[6]) Kupcem byl *Břeněk Ježovský z Lub.* Od r. 1612 seděl na Kalenicích *Zdeněk*, tuším, syn předešlého, mladík násilnické povahy. Ač r. 1620 poddané proti katolické vrchnosti popuzoval a v městě Sušici se zavřel, přece milosť obdržel, poněvadž byl katolickým Roku 1624 přišed do mlýna u Mladého Smolivce, půl druhého sudu piva bílého rozsekati a na zemi rozlíti poručil.[7]) Zemřel okolo r. 1645. Kalenice držel po něm syn *Vilém Adam*, a když tento r 1660 zemřel, spravovala je vdova Žofie rozená Boreňka ze Lhoty.[8]) Nástupcem jeho byl syn (?) *Ferdinand Ignác*, jenž zemřel r. 1690, zůstaviv dvě nezletilé dcerušky.[9]) V 18. století byly Kalenice v držení Koců z Dobrše,[10]) pak patřily až do r. 1803 k panství Žichovskému.

KLADRUBY.

Kladruby jest ves nedaleko Kalenic, ve farnosti Volenické ležící. Ode dávna byla vesnice tato rozdělena na několik statků. Při jednom z nich byla tvrz, o níž však nic nevíme více, nežli že byla r. 1598 již pusta a patřila ke Střele.[11]) Teprve r. 1686 odprodána *Ferdinandu Ignácovi Ježovskému z Lub*, jenž měl od r. 1675 ostatek vsi a pak Kladruby ke Kalenicům držel.[12])

HOŠTICE.

Hodinu severovýchodně od Horažďovic jest ves Hoštice, dávné vladyčí sídlo s tvrzí, které patřilo roku 1318 *Oldřichovi z Potšteina.* Roku 1347 drželi Hoštice *Chval*, *Přech* a *Vecl*, synové *Bohunkovi z Mladějovic*; Chval odprodal lidem poddaným 10 lánů polnosti Hoštických, čímž povstala nová ves Kozlov.[13]) V letech 1368—1374 držel Hoštice *Přech* z rodu Nebřehovských[14]) a později *Jan Prčice*, jenž okolo r. 1395 zemřel. V r. 1402—1433 připomíná se jiný *Jan Prčice*, jenž byl patronem kostela zdejšího.[15]) Okolo r. 1462 byl dvůr zdejší s částí vsi v držení *Lipolta z Kraselova*, jenž jej dědil po manželce své Kateřině z Hoštic.[16]) Po něm se dostaly Hoštice bezpochyby *Markvartovi z Kraselova*, a když ne jemu, zajisté jeho synům; r. 1505 se totiž připomínají „Kraselovští z Hoštic".[17]) Jeden z dotčených bratří *Mikuláš* držel Hoštice od r. 1523 a snad již dříve a zemřel r. 1543. Po něm následoval

[1]) Sbor. histor. I. 129, reg. kom. soudu. [2]) Kopiář v arch gub [3]) DZ 83. E 21. [4]) Cabreum. [5]) DZ. 13. J 10, 59. P 8. [6]) DZ. 129. K 28—L 2, 176. E 16. [7]) Bílek, konf. 221, reg. kom. soudu [8]) DZ 113. M 24. [9]) DZ. 117. D 28. [10]) Lumír r. 1862, str. 1239 [11]) DZ. 129. K 28 – L 2. [12]) DZ. 397. P 3. 399. T 13. [13]) Tab. vet. 301, Paměti obce Kozlovské. [14]) Arch Svatomářský, stará kniha v Horažďovicích. [15]) DD. 14. f 108, lib conf. [16]) DD. 16 f. 256. Již r. 1457 držel Hoštice. [17]) Arch. č. VI. 316.

syn *Kuneš*, jenž r. 1563 zemřel. Nemaje již příbuzných po meči, odkázal tvrz Hoštice s dvorem, vsí a podacím a několik vesnic *Sebestianovi*, *Kunatovi* a *Kryštofovi Pešíkům z Komárova*, synům Doroty Pešíkové z Kraselova, sestry jeho.[1])

Roku 1569 stalo se porovnání o zděděný statek. Šebestian ujav jej spoludědice splatil.[2]) Dědic a nástupce jeho *Petr* přidržel se r 1619 stavů odbojných, proto roku 1620 statek jeho od lidu Maradasovského mocně vzat. Když pak r. 1622 Pešík všeho jmění odsouzen, prodány Hoštice *Jindřichovi Libšteinskému z Kolowrat.* Byly odtud až do naší paměti se Střelou jeden statek.

LHOTA.

Nedaleko od Hoštic, ve Lhotě, k severovýchodu ležící, bývala až do 16. století vladycká tvrz. Roku 1399 darovali Přibík *ze Lhoty* a Buzek ze Sedla na spasení duše bratra svého n. Viléma ze Lhoty plat ke kostelu Hoštickému.[3]) Oba darovatelé byli z rodu Dlouhoveských; z téhož rodu také byl *Racháč*, který se od r. 1407 jako pán na Lhotě připomíná. Roku 1416 učinil hojné nadání křižovníkům v Horažďovicích[4]) a připomíná se ještě r. 1433.[5]) Jeho synem byl bezpochyby *Janek z Dlouhé vsi*, odjinud ze *Lhoty*, kterého k roku 1426 čteme.[6]) Týž a potomci jeho nazývali se pak Lhotami z Dlouhé vsi, ač Lhoty již nedrželi; když pak dostali Chanovice, zvali se odtud Chanovskými. Okolo roku 1425 seděl ve Lhotě *Mikuláš z Brloha*, jenž se často v pamětech Horažďovských připomíná. Týž prodal r. 1442 plat ve Svatopoli ke špitálu Horažďovskému a žil ještě r. 1459.[7]) Po něm následoval z téhož rodu Petr, tuším, syn jeho, jenž list r 1442 daný obnovil a ještě r. 1495 Lhotu držel.[8]) *Mikuláš Lhotský z Brloha* prodal roku 1529 majetek svůj v Svatopoli obci Horažďovské a asi r. 1543 tvrz a ves Lhotu, tvrz pustou, dvůr a ves *Mikulášovi z Kraselova*, jenž je k Hošticům připojil.[9])

SEDLO.

Severovýchodně od Hoštic jest ves Sedlo, v níž bývala tvrz Dlouhoveských. Z držitelů znám jest jediný *Buzek ze Sedla* v r. 1399—1407, o němž již v dějinách Lhoty mluveno bylo. Zdá se, že po něm dědili Lhotští, a tak nacházíme r. 1544 při statku Lhotském tvrz pustou, dvůr a ves Sedlo.

STĚCHOVICE.

Od Stěchovic východně jsou zbytky (příkopy) nějaké tvrze, kterou lid jmenuje Krčohradem. Snad tu stála vladycká tvrz. Známo je, že před r. 1408 zemřel tu zeman Jan, jehož statek spadl na krále.[10]) Sice patřila vesnice ke hradu Karlšperku a král anebo zástavní držitel téhož hradu měl vrchnosť nad dotčeným statkem zemanským, na němž v 15. století usazen byl svobodník. Tak to trvalo do r. 1584.[11]) Tehda dostaly se Stěchovice v držení *Boubínských z Újezda*, kteří tu obydlí neb tvrz postavili V té sídleli držitelé statku Stěchovského, který od r. 1600 od Střely byl odloučen.

[1]) DZ. 14. L 34. [2]) DZ 59. J 2. [3]) Lib. erect. VI. f. 94. [4]) Arch. Plzeňský a Svatomářský [5]) Arch. č. IV. 252. [6]) Arch. č. III. 283. [7]) Paprocký, O st. ryt 108, arch. Horažďovský. [8]) Arch. Třeboňský. [9]) Arch. Horažďov. DZ. 5. D 6. [10]) DD. 14 f. 186. [11]) DZ. 66 O 8

Březnický zámek z parku.

BŘEZNICE HRAD.

Při řece Vlčavě, v dolině sedlovité leží Březnice, příchozímu skorem ze všech stran zakrytá, tak že jen viděti kostel farní s dvěma věžemi nade všechna stavení vynikající a některé z vyšších stavení. Starodávný hrad tudíž, kterýž na východ města na onom břehu řeky leží, nemá jedné vlastnosti, kterouž rádi spatřujeme při starých sídlech, tu totiž, aby hrdě shlížíce s výšiny do doliny, způsobily v nás dojem imposantní. Avšak přes to jest zámek Březnický důležitou a zajímavou památkou, neboť skorem všude zachoval se v té způsobě, kterouž měl ve věku 17., a jádro jeho a mnohé části pocházejí z dob velmi starých, snad již od založení hradu. Posud jej zavírají hradby, v nichž sem a tam viděti staré střílny, a neporušeny jsou tři staré polookrouhlé bašty, které hradby na severní a západní straně tvrdily. Čtvrtá bašta postavena jest při vchodu předním, ale jest původu nového a jen k docílení souměrnosti napodobena. Bydlí v ní vrátný. Také zeď od téže nové bašty až k nejbližší staré baště postavená jest nová, avšak dřívější hradbu od ní k východu lze pozorovati. Ještě před několika lety byla na místě nynější vrátnice jízdárna dosti rozsáhlá a při ní bývala brána štukovím obložená po způsobu 17. věku, nacházejíc se ve stavení od druhé brány až k těmto místům při předním vchodu se táhnoucím. Ta všecka stavení asi r. 1874 rozmetána a místnosti jejich s ostatními prostorami v park proměněny. Škoda, že nebyla brána tato i s částí stavení starého ponechána; vchod tento pod hradem ležící a jej doplňujíc jako nějaké popředí, dobře zámku slušel, mnohem lépe, nežli nynější železná mříže. Březnický hrad ztratil zbořením brány ráz svůj feudalní, a poněvadž se na novověkou villu nepřetvořil, nýbrž starý svůj ráz zachoval, zadní stavení hradu se s touto mříží jaksi nesrovnává.

Za nynějším předním vchodem bývalo *předhradí*, nyní, jak již řečeno, v úhlednou zahradu přetvořené, z něhož se jak do *hradu zadního* tak i přímo do dvora panského za hradem ležícího jezditi mohlo. Vlastní hrad jest stavení nepravidelné, jak rysem základním tak i úpravou svou. Není pochyby, že postaven byl znenáhla, jak toho potřeba a láska k pohodlí žádala, a že větší jeho část teprve v 16. a 17. věku přistavěna ke hradbám, jak posud souditi lze z velmi hrubých a skalopevných zdí. Také památky po zlobě nepřátelské hrad zachoval, maje na některých místech drahně děr, ano i olověné kulky ve zdech váznoucí. Jdouce ke hradu od mříže již řečené, zříme před sebou nejpěknější stranu hradu, totiž věž s branou, od níž stavení na obě strany vychází. Věž jest čtverhranatá, má pravidelná ač nevelká okna, ale zvenčí nic starožitného. Jen spodek její jest starý, neboť svršek se střechou postaven později, když odstraněna dřevní podsebití. I brána, nad níž se spatřují erby rodů Krakovských a Jeníškův, a průjezd jsou změněny a liší se velice od jiných starých vchodů. Neboť překlenutí z předu, když se vejde, pochází z doby novější, ale průjezd sám jest starý, jak svědčí střílna na pravé jeho straně umístěná.

Dvůr, do něhož z průjezdu vkročíme, jest do čtverhranu a zavřen jest na všech stranách stavením. Kromě severní strany, která má přístavek z našeho století, jeví způsobu z doby Lokšanovské, avšak jen na obmítce čili rustice, ale nikoliv na oknech, kteráž mají vesměs ráz předešlého století. Ve shodě úplné s úpravou Lokšanovskou jest i pokrytí střech nepravidelně položených, jak kdy která přirůstala; kůrky cihelné na nich zámku pěkně sluší. Zde na tomto dvoře dobře viděti, že Lokšanové

velký kus hradu přistavěli, a o tom vydává svědectví trhlina (mezi rohy k sobě přistavenými) na východní straně zdi se nacházející. Na touž dobu také upomíná deska mramorová na západní straně zazděná a kromě dvou znakův ověnčených tento nápis nesoucí:

Viator quid spectas Georgii Loxani eq. et Catharinae Aqvilae Avg. sacrosanctum conivgivm vides.
Abi et vale.

Deska tato upomínající na sňatek prvního Lokšana, který vládl na Březnici, pochází asi z prostředku šestnáctého věku.

Vnitřek zámku přizpůsobený sice k potřebám moderním obsahuje kromě světnic hraběcích i několik bytův úřednických, ale některé místnosti starožitné zajisté se každému zalíbí. Budiž to řečeno ke chvále rodu Kolovratského, že starožitností na hradě Březnickém svědomitě a pečlivě šetřil a světnice, v nichž něco pamětihodného bylo, v původní úpravě potomstvu zůstavil. Stavení, na kterémž deska dotčená jest umístěna, obsahuje starodávnou velkou síň, kteráž upomíná na prvního Jeníška a z části i na dobu Lokšanovskou. Táflování stropu staré, ač nyní znova natřené, dláždění starodávnými cihlami, výklenky k oknům mají docela ráz doby Rudolfovy, ale pravou okrasou této zasmušilé síně jsou *starožitná kamna* barvy bělavé s všelijakými ozdobami barvy modré, jako orly císařskými, lvy českými, ptáky, větvemi, žaludy a jiným; něco ozdob má také zelenou a žlutou barvu. O zakladateli této pěkné památky vypravuje ona sama. Neboť čte se na ní rok 1627, pod znamením rytířským písmena P. G. Z. V. (t. j. Přibík Jeníšek z Újezda) a pod znamením leken L. K. G. Z. T. (t. j. Lidmila Kateřina Jeníškova z Talmberka).

Co se dotýče ostatního vnitřku, není tu mnoho pamětihodného. Kráčeje světnicemi uvidíš skorem všude úpravu našeho nebo předešlého století. V tabulnici a sousedních světnicích spatřuje se velmi mnoho podobizen rodu Kolovratského, něco jich jsou kopie ze zámku Rychnovského, kteréž dal n. hrabě Hanuš z Kolovrat malovati. Zajímavé jsou podobizny erby opatřené Přibíka Jeníška a dotčené jeho manželky; tvář Přibíkova výrazu přísného a nelítostného uvádí nám na mysl, jak krutě a bezohledně muž tento úřad prokuratora neb veřejného žalobníka zastával. Obraz sv. Maří na obraze paní Kateřiny Lidmily vykládá si lid tak, že vyjevila paní poklad, kterýmž manžela svého v tureckém zajetí se nacházejícího vykoupila. Ovšem by tomu nasvědčoval také klénot v erbu Jeníškův, totiž mouřenín, an drží v pravé ruce buzikán, ale poněvadž není odnikud známo, že by byl Jeníšek táhl proti Turkům, spíše lze za to míti, že paní Lidmila namalovati dala obraz sv. Maří jako vroucná její ctitelka, neboť se ví o pánech z Talmberka, že byli velice pobožni. V některých světnicích jsou též okna starodávná, ze šestihranných malých skel složená a olovem zalepená. K nejzajímavějším částem patří také světnice v druhém poschodí věže se nacházející. Strop táflovaný, zazděný vlaský komín, starodávná podlaha šamotová a dvéře starožitným malováním ozdobené svědčí o době Lokšanovské.

Kaple zámecká zřízena jest r. 1689 Janem Jozefem Jeníškem z Újezda a téhož roku dne 28. října biskupem Janem Ignácem Dlouhoveským z Dlouhé vsi posvěcena. S touto dobou shoduje se úprava její, zejména klenutí, kteréž má na místě prutů kamenných štukaterské ozdoby, avšak krásné malby skelné v oknech s erby rodu Kolovratského, přesně heraldicky malovanými, pocházejí z naší doby a udělány byly r. 1866 malířem J. Z. Quastem. V kapli jest starý obraz Matky boží na zlatém gruntu malovaný, v rámci skvostném.

Parkány mezi hradem a hradbami velmi široké proměněny v pěkné zahrady. Za středověkých časů asi nebyly vzezření příjemného, obsahujíce rozličné dřevěné přístavky při hradbách. Některý z pozdějších držitelů v ten čas, když již bylo prostory na hlavním stavení dosti, dal parkány vykliditi a k procházce pro pána a rodinu jeho upraviti. Scházel mu tu jen obvyklý v 16. a 17. věku ambit, na kterémž se v čas horka sedávalo nebo v čas deště procházelo. Ale takovým způsobem pán, kterýž dal parkány upraviti, nechtěl nebo nemohl staré stavení přetvořiti, pročež dal na té celé straně hradu přistavěti loubí na mohutných sloupech spočívající.

Ačkoliv hrad Březnický mnohou památku ze starých dob zachoval, přece lze z bývalého jeho opevnění jen málo poznati. Strana ke dvoru jest docela otevřená a není tu ani památky po příkopě nebo jiném opevnění, kteréž zajisté v těchto končinách rovných bývalo. Cesta k bráně věžovaté vede dosti do kopce, a přece jest tato cesta snížena, jak viděti na patnících, kteréž jsou ve vzduchu. Jisto jest, že krátká cesta od první brány či nynější mříže k druhé bráně od prvopočátku nebyla a že příchozí zajisté půl hradu ne-li celý obcházel, nežli se dostal k vlastní jeho bráně. Ale kdož tu může něco tvrditi slovy, když se o bývalém rozdělení zámku ani té nejchatrnější písemné památky nezachovalo.[1])

[1]) Za laskavé provedení po zámku děkuji velice panu řediteli A. Pitzkerovi. Dokládáme, že se bezpochyby některé podrobnosti změnily, poněvadž popis tento již před lety sepsán byl.

Pohled od města na zámek Březnický.

Březnice dostala jméno své od březí či březových hájů. Stála již ve 13. věku a založil ji snad některý pán z rodu Buziců, erbu sviní hlavy, jichž oblíbené jméno bylo Budislav nebo zkráceně Buz. Předek Buziců, kteří byli usedlí ve zdejší krajině, *Jaroslav* (r. 1196—1211), patřil k předním pánům zemským a držel panství pozdější Březnické, Rožmitálské, Čížkovské a drahně rozličných osad.[1]) Synové jeho dva *Heřman* (r. 1213—1244) a *Jaroslav* (r. 1232—1237), kterýž byl nějaký čas číšníkem,[2]) neprosluli tak jako třetí syn *Budislav z Březnice* (r. 1224—1240). Tento býval radou u krále Václava a proto i v cizině osobou známou a váženou. Klášteru Kladrubskému prodal zboží Pořické, jež se statkem jeho Čížkovským mezovalo.[3]) Od něho a bratří jeho pocházeli potomní páni z *Březnice,* kteří měli napřed ve znaku tři sviní hlavy, páni z *Rožmitála,* kteří si ke sviní hlavě lvici přibrali, a páni z *Třemšína,* z *Truskova* a z *Homberka,* kteří přestali na samotné sviní hlavě. Další posloupnosť jich není známa. Na počátku 14. věku žil *Havel z Březnice,* který v rozličných jednáních r. 1318—1349 přichází.[4]) Aby byl přijat v bratrstvo, daroval klášteru Ostrovskému znamenitý dar 100 hřiven.[5]) *Jaroslav z Březnice,* bratr Havlův, vyskytuje se nejednou jako svědek v soukromých jednáních (r. 1356—1369), též jako patron kostela Bubovského, o nějž však měl spor se strýněmi svými, a sedal r. 1365 na soudě zemském.[6]) Synové jeho *Jan, Budislav* a *Oldřich* a dcera Markéta měli po otci pouze dvůr poplužný a plat v Počaplích, ves celou Tisovec a plat v Drahenicích, což vše po brzké jich smrti bezdětné na krále spadlo.[7]) Březnici drželi tehda *Beneš* a *Jindřich z Březnice* (snad synové Havlovi), kteří již r. 1377 nového faráře ke kostelu Bubovskému podávali. Spolu sedali r. 1383—1385 na soudech zemském a dvorském.[8]) Od r. 1386 vyskytuje se Jindřich jako samotný pán jedné polovice Březnické a sám také sedal do r. 1410 na soudě zemském.[9]) Roku 1386 měl on a Havlík purkrabě jeho při s farářem kostela Bubovského, k němuž tehda Březnice, fary nemajíc, náležela,[10]) ale smířiv se s ním, daroval mu (asi r. 1390) tři lány lesů mezi Slavětínem

---

[1]) Erben, reg. 193—195, 204—207, 224, 231, 244. [2]) Ib. 251, 316, 365, 369—370, 382, 391, 401, 409, 429. [3]) Ib. 316, 369—370, 376, 382, 401, 404, 409, 420, 429, 444, 453, 462, 467, Emler, reg. 1162, 1218, Palackého děje Ib. 149, 473. [4]) Tab. vet. n. 133, arch. kapit. [5]) Emler, nekrolog téhož kl. str. 4. [6]) Rkps. Roudnický str. 410, Cabreum I. 106, arch. č. II. 340, lib conf. I. D 4, II. B 3, Cancell. Arnesti p. 362. [7]) DD. 13. f. 85. [8]) Lib. conf. III. C 30 DD. 13. f. 119, arch. č. II. 342, 345. Viz i lib. erect. XIIIa. f. 15. [9]) Lib. erect. XIIIa. f 13, conf. IV. B 4, VI. J 9, arch. č. II. 345—374. [10]) Palacký, Formelbücher. I. 261.

a Jedlí.[1]) V bouřích, které byly za krále Václava, usiloval o to, aby mu byl hrad Orlík zrádně odevzdán, ale nemohl úmysl svůj provésti.[2]) Jako patron kostela Bubovského připomíná se naposled r. 1407, ale žil ještě r. 1417, kdež jsa u vysokém stáří, daroval témuž kostelu i panství či zvůli na lesích u Slavětína.[3]) Seděl tehda na polovici městečka a některých vsech, neboť ostatní část Březnice držel již r. 1406 *Ondřej Huler z Orlíka*, koupiv ji snad od dědiců Benešových.[4])

Ondřej zastavil díl svůj Březnice panu *Půtovi ze Skály*. Když tento dělal překážky farářovi Rožmitálskému v právě jeho, aby mohl desátek a tržné v městečku Březnici vybírati, nastala pře, kteráž ukončena r. 1410 dne 15. března na tvrzi Březnické smírčí smlouvou, tak že farář Rožmitálský v držení práva svého zůstal a za to dvě zádušní mše za dobrodince z pánů Březnických sloužiti připověděl.[5]) Král Václav koupiv před tím Březnici od Ondřeje Hulera, totiž půl městečka s hradem a platem na druhé polovici a ves Bubovice, chtěl toto panství od Půty vyplatiti, když však tento se k tomu neměl, pohnal jej do soudu zemského. Roku 1410 dne 16. května stál král osobně na soudě a obdržel proti Půtovi, kterýž se nedostavil, za právo.[6]) Ale získav Březnici prodal ji král r. 1415 *Petrovi ze Svojšína*, mincmistru, a poněvadž dřevními pány drahně dluhů židovských naděláno, vyvoláváno r. 1416 ve školách a ulici židovské v Praze, měl-li by který žid listy na zboží Březnické, aby se s nimi ve 14 dnech okázal, a kdyby se tak nestalo, aby ti listové neměli platnosti.[7])

Březnice sdílela od té doby pány své s hradem Orlíkem,[8]) k jehož panství připojena byla.[9]) Po Petrovi držel ji syn jeho *Václav* († r. 1457), kterýž umřel bezdětek, a po něm Petrovi vnukové (ze syna Petra) *Jan, Václav* a *Jaroslav*, později obdržel Jan Březnici na svůj díl. Paní *Anna ze Šternberka*, máti jich, když jí dáno na vůli, aby zůstávala buďto na Orlíce, nebo Lnářích, nebo na Březnici, zvolila sobě bydlo na Březnici, aby v městečku byla blízko u kostela; Jan dal jí dům a bratří ze svých zámků jí všechny potřeby dávali. I chlebila tu až do smrti.[10]) Za těch pánů bylo sídlo panské v Březnici, posud tvrz, proměněno ve hrad. Nějaký *Jan ze Svojšína a na Březnici* připomíná se r. 1495, měl za manželku Kateřinu z Rakové a obdržel téhož roku od tchyně své Elišky z Kamenné hory list na 750 fl. stříbra.[11]) *Zdeněk ze Svojšína* († r. 1496) také byl z Březnických Zmrzlíků, neboť tělo jeho pochováno v kostele Bobovském.[12]) Po smrti Zdeňkově spojeny zase Orlík a Březnice na krátkou dobu, neboť r. 1506 prodal *Václav Zmrzlík ze Svojšína* zámek Březnici se dvorem pod ním, městečko, dvory v Raděníně, Zlivě a Slavětíně a dva dvory v Bobovicích, 3 mlýny podlé Leletic, vsi celé Bobovice s podacím, Volenice a Osly, v Piňovicích, Boru, Počaplích, Hučicích, Martinicích, Mířetíně c. t. m. *Zdeňkovi Malovcovi z Chýnova a na Vimberce*, nejvyššímu písaři, za 4500 kop grošů českých.[13])

Po smrti Zdeňkově († r. 1512) držela Březnici vdova po něm *Kateřina Malovcová z Radiče* se syny svými *Janem* a *Petrem*. Tito dva měli r. 1525 při s Píseckými, poněvadž tito podlé výsad svých v městečku Březnici cla platiti nechtěli.[14]) Od mateře své († r. 1535) obdrželi sice nápad dědičný na Březnici, ale již před tím se byli (r. 1531, 28. září) o panství Vimberské a nápad na Březnici rozdělili. Při tom dostalo se Petrovi panství Březnické se zámkem, městečkem a kaplí tudíž[15]) a polovici panství Vimberského. Petr byl horlivě činným při povstání stavovském r. 1547 proti králi Ferdinandovi, pročež později přísně pokutován. Panství Vimberské vzato mu šmahem, panství Březnické ponecháno mu z milosti jako manství tak, aby z něho službu s 6 koňmi zbrojnými činil, a uložena mu též pokuta na penězích 4000 kop.[16]) Nad to vše musil od sebe dáti zápis, že ze svého příbytku v Březnici bez dovolení králova vycházeti nesmí. Ale Petr maje prý poklad někde skrytý v poli, vyloudil se, aby jej vzal; nemoha se brzo vrátiti a opozdiv se, dozvěděl se prý na cestě, že odchod jeho byl zpozorován a proto prý odešel nadobro.[17]) Král Ferdinand zabral nyní i Březnici, poněvadž Petr „se nad zápisem svým zapomenul" a postoupil ji r. 1548 *Jiříkovi z Lokšan*, hejtmanu v Řezně a místokancléři říše Německé, za 7500 kop grošů českých, kterýchž však Lokšan neplatil, dav za to králi panství Karlšperské.[18])

Jiříkova manželka Kateřina z Lokšan známa jest z poměrů svých k arciknížeti Ferdinandovi. Že se mladý bujarý arcikníže na Březnici tajně oddati dal, víře jest velice podobno. Avšak události té se Jiřík již nedočkal. Zemřel asi r. 1551 a král učinil Kateřinu poručnicí dětí jeho Ferdinanda, Kateřiny a Virginie. U Kateřiny našla neť její Filipina, manželka Ferdinandova, vítané útočiště. Dne 15. června r. 1558 darovala zde manželu svému prvního syna Ondřeje, později kardinála. Křest vykonán v zámku;

[1]) Lib. erect. XII. 55. [2]) Liber civ. Prag. 28. f. 6 (při DZ.). [3]) Lib. erect. XI. f. 151. [4]) DD. 18 f. 121. [5]) Lib. erect. VIII. f. 107. [6]) Reliq. tab. I 98. [7]) Arch. č. II 203. [8]) Roku 1422 Hanuš z Kolovrat a Vilém Švihovský městečko Březnici jen plaňkami hrazené ztekli a vypálili. (Bartošek.) Roku 1426 byl Martin z Senkovic purkrabí na Březnici. (Arch. Třeboň.) [9]) Na Březnici učiněny r. 1430 jisté smlouvy (Arch. Svatomář.) Srov. i Pam. arch. IX. 947. [10]) DD. 33, str. 341—342. Srov. i starou knihu Kasejovskou. [11]) Arch. domu Toskán. [12]) Tam také pohřbena paní Markéta z Pořešína († r. 1529). [13]) DZ. 5. T 24. [14]) Reg. 2. F. k. s. A 9. [15]) Vsi Bobovice, Volenice, Osly, Piňovice, Počaply, Bor, Hučice a vsi pusté Martinice a Lhotka (DZ. 6. K 6 a 42. A 26). Viz i DD. 62, str. 531, 67. f. 22. [16]) DD. 64, str. 616. Sněmy II. 424. [17]) Zápisky kn. Václava Kosy, str. 50. [18]) DZ. 8. N 4. Sněmy II. 436. O Jiříkovi srov. též děje Kašperka.

kmotry byli dva rady arciknížete a Ferdinand, Kateřinin syn. Poněvadž sňatek před císařem a veřejností tajen byl, vynesly Kateřina a Kateřina dcera její děťátko ven ze zámku a položily je tajně u brány. Brzo našel je vrátný a přinesl paní, která je na oko za vlastní přijala. Když pak Kateřina se vdala za Ladislava ze Šternberka a tomuto Křivoklát v zástavu dán, přestěhovala se Filipina na Křivoklát. (Viz díl VIII. na str. 36.)

Ferdinand z Lokšan byl již r. 1562 radou a číšníkem u arciknížete Ferdinanda, jehož s mateří svou do Tyrol následoval; tu stal se rytířem zlaté ostruhy. Zdá se, že bydlil střídavě v Čechách a v Tyrolích. Potvrdiv r. 1570 výsady města Březnice přikoupil r. 1577 ves Leletice od bratří ze Šternberka a r. 1598 ves Martinice od Lidmily Lipenské z Koldína. Za obyvatele království přijat jest od stavů teprve r. 1582. Zdá se, že za něho povstala část Březnice, která se posud Lokšany nazývá. Ferdinand byl dvakráte ženat. První manželce své Zuzaně, dceři Lorence Šlika z Holiče, věnoval r. 1567 znamenitou sumu 5000 kop grošů českých na zboží svém Tochovském. Po smrti téže manželky oženil se podruhé s Voršilou, dcerou Václava Švihovského z Ryžemberka, která mu r. 1581 okolo hodu sv. Václava na zámek Březnický přinesena. Této paní věnoval r. 1592 také 5000 kop na zboží Tochovském.[1]) Posledním svým pořízením (r. 1599 v sob. po sv. Martinu) ustanovil poručníky nad syny a dcerami svými; dcerám kromě peněz již za zdravého živobytí darovaných odkázal věna každé po 3500 kopách míšeňských, nařídiv i to, aby do vdaní svého při Johance Švihovské a na Přešticích, tetě své, zůstávaly. Zemřel r. 1603.[2])

Ferdinandovi synové *Adam Václav* a *Jiřík* přijati jsou r. 1604 na sněmě do stavu panského.[3]) Adam, nejstarší z nich, spravoval napřed panství sám a potvrdil r. 1604 svobody městečka Březnice. Ale r. 1607 obeslal jej druhý bratr, jenž zatím dorostl, do soudu zemského, žádaje na něm dílu otcovského. I rozděleno jest potom zboží Lokšanské na tři díly. Adam obdržel polovici zámku Březnického s polovicí městečka a podací, dům Nochparovský v městečku, dvory Lhotky a Zlivský, vsi Leletice, Hučice, Martinice, díl Počapl, Svojšice a Slavětín. Jiříkovi dostaly se za díl druhá polovice zámku a městečka s dvorem poplužným, vsi Bubovice, Volenice, Miřetín, Piňovice, díl Počapl a Bor; Václav konečně vzal za díl svůj dvůr a městečko Tochovice, vsi Ostrov, Vrančice, Kletice, Hořijany, Starou vodu, Hořčapsko, Lisovice, Oslín a Vacikov.[4]) Sestry své vybavovati zůstalo jim povinností společnou; r. 1609 dne 8. listopadu provdaly sestru Zuzanu za souseda svého Jana Loubského z Lub.[5])

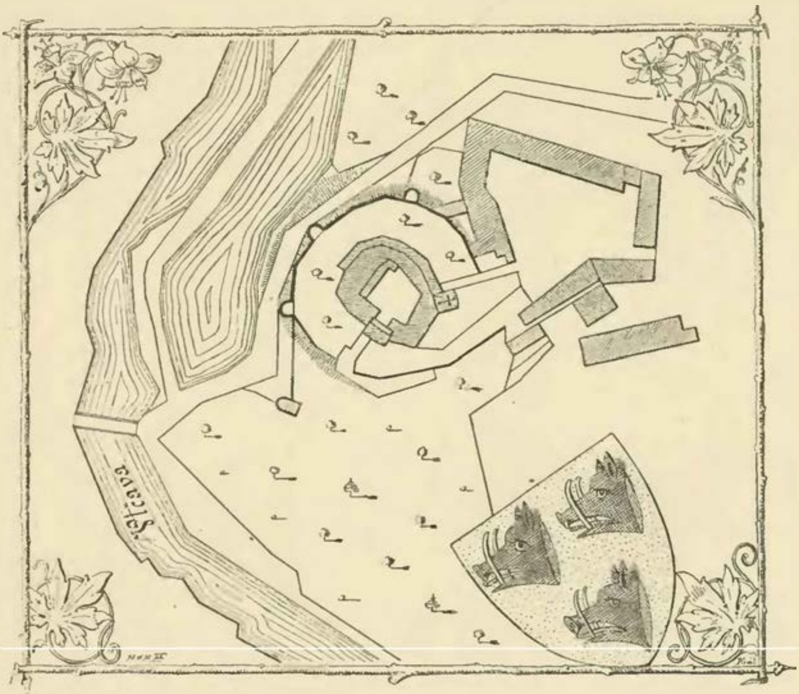
Adam oženil se s Lidmilou Černínkou z Chudenic, vdovou po Janovi Václavovi Kocovi z Dobrše. Roku 1613 dne 13. ledna přinesena na Březnici a tu Adam na Diviše a Humprechta bratry její a jiné přátele podlé předešlých námluv žádost vložil, aby jemu paní Lidmila k stavu sv. manželství dodána byla. To když se stalo, jmenovala Lidmila po sobě 4000 kop míšeňských věna, což činilo s obvěněním 8000 kop.[6]) Na místě zápisu věnného nebo z jiných příčin prodal Adam díl svůj (r. 1615, 11. července) kromě polovice zámku, kterouž si zanechal, paní *Lidmile Lokšanové z Chudenic* za 45.000 kop míšeňských.[7]) Za to zapsala mu Lidmila tento statek, kdyby před ním zemříti měla, avšak zrušivši zápis ten r. 1617, přikoupila od Adama ještě téhož roku i polovici zámku Březnického za 1000 kop míšeňských.[8]) Že nepřišlo potom tak hned k novému zápisu nebo prodeji, bylo pro Lidmilu pravé štěstí. Adam totiž mustrovav r. 1619 lid vojenský kraje Prachenského a byv jinak při povstání evangelických stavů činným, utekl r. 1620 ze země a odsouzen proto hrdla, cti i jmění (r. 1621, 5. dubna). Utíkal s králem Bedřichem jakožto jeho komorník a zahynul v srpnu r. 1622, jsa asi 40 let stár, bídnou příhodou. Když se totiž král s hrabětem z Mansfeldu z Rýnské Falce do Sedanu navracoval a s vojskem k řece Mosele přijel, aby ji přešel ráno, strhla se strašlivá bouře a vichřice, která komonstvo královo při řece nenadále zastihla. Adam byv od té bouře v šírém poli nedaleko ležení zachvácen a chtě ukryti se trochu před přívalem násilným, až by se to povětří přehnalo, vjel pod hrušku planou v témž poli šírém stojící a přitiskl se s koněm velmi blízko k ní; okolo pak něho pod ratolestmi jejími stálo jiných jezdců do desíti. V tom zalehl vítr do té hrušky, přelomil ji právě nad Adamem v půli, tak že vrchní její díl padl mu na hřbet a přerazil mu jej dokonce na dvé, ratolesti pak její ostatní ty jezdce povalily i s koňmi, ale neublížily ani neporanily žádného z nich ani koňův jejich, tak že všichni zase sebe i koně své z týchž ratolestí vymátli. Adamovi pak přenáramně křičícímu a naříkajícímu nijakž pomoci a jeho ven vytáhnouti nemohli, nýbrž někteří z nich pospíšivše rychle ke králi, jemu oznámili o příběhu komorníka jeho. Pročež král rozkázal ihned na spěch nosidla přihotoviti a nemocného k sobě přinésti. Jehož spatřiv král i jiní lidé vzácní a vidouce i doslýchajíce bídy a trápení jeho, splakali nad ním srdečně a potěšovali ho, jak nejlépe uměli. On pak nežádal sobě nic jiného, jediné brzkého vysvobození a zbavení bolestí přeukrutných.

---

[1]) DZ. 16. E 19, 26. J 6. Arch. Třeboň. [2]) DZ. 132. B 26—30. [3]) Přiznání učinili teprve r. 1617. (DZ. 138. N 8.) [4]) Dílčí cedule se nezachovaly, ale z pozdějších zápisů lze díly snadno sestaviti. [5]) Reg. 44. F. k. CC 4. [6]) DZm. 152. B 1, B 3—10. Proto měli bratří Adamovi r. 1628 soudy. [7]) DZ. 188. K 6, 138. A 28. [8]) DZm. 237. J 15, DZ. 194. F 10.

Pročež jej poslal král napřed do Sedanu, aby tam opatření lepšího užiti mohl, a tu v málo dnech pobožně umřel a u přítomnosti krále a velikého zástupu lidstva poctivě pohřben.[1]) Paní Lidmila prodala potom polovici svou panství Březnického (r. 1623, 27. ledna) *Přibíkovi Jeníškovi* z *Újezda* na Svrčevci a Štěpanovicích, JMC. radě a prokuratoru za 32.000 kop míšeňských.[2])

Také Adamovi bratří *Václav* a *Jiřík* byli činni v povstání tehdejším, davše se potřebovati jako komisaři při potřebách vojenských a volíce Bedřicha falckrabě za krále. Kromě toho dávána vina Václavovi, že psal direktorům, kteří jsou katolíci v kraji Prachenském a kterým nelze důvěřovati; Jiřík pak psal prý ke dvoru královskému, že chce při obraně sídla královského mužně pomáhati. Ještě před bitvou Bělohorskou vzaty jim statky a kníže Bavorský Maximilian nocoval na Březnici r. 1620 tu noc z 18. na 19. den měsíce listopadu.[3]) Odsouzeni oba bratří (Václav r. 1622 dne 12. prosince, Jiří r. 1623 dne 30. ledna) polovice statkův. Zboží jim odňaté prodáno r. 1623 dne 13. března *Přibíkovi Jeníškovi* z *Újezda*,

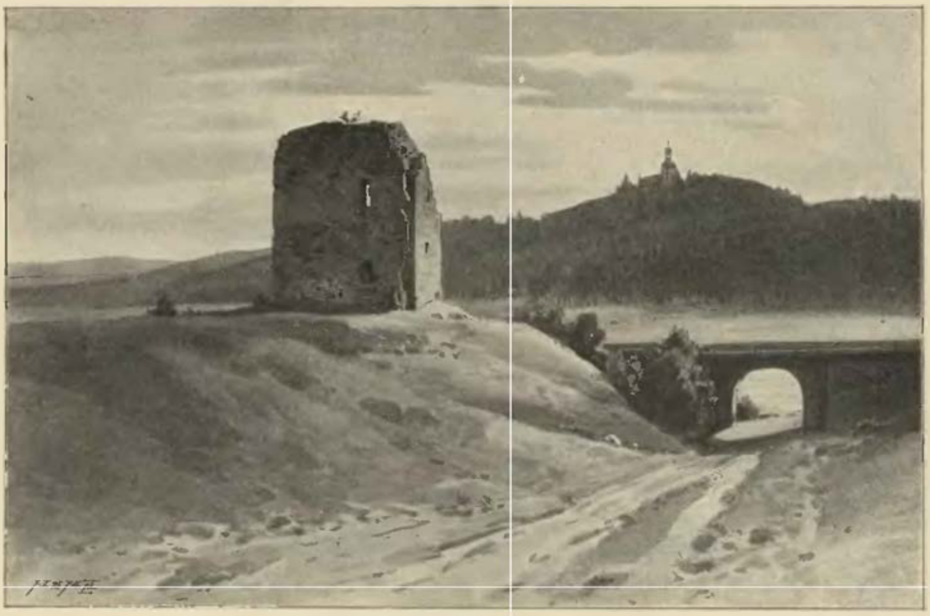

Plán hradu Březnice.

a to Tochovice za 23.381 kop míšeňských, 34 grošů, 2 peníze a polovice panství Březnického za 22.558 kop, 47 grošů, 6 penízů míšeňských.[4]) Z peněz, které Lokšanům po zaplacení dluhův a ovšem po dlouhé teprve době vyplaceny, koupili si skrovné statky. Jiřík žil potom s manželkou v domě jednom v Březnici. Hejtmanem spojeného opět panství Březnického, k němuž přikoupil Přibík z konfiskace vsi Plíškovice, Sochovice a Rastely, stal se Oldřich Chlumčanský z Přestavlk.[5])

Přibík Jeníšek patřil k oněm mnohým osobám, kteréž cti a jmění docházejí bezohledným využitkováním poměrů pro ně šťastných. V čas rebelie všechno své opustil a ujel do Budějovic, potom ve Vodňanech při vzdání města jat, do Prahy zavezen a dlouho ve vězení držen byl. Ačkoliv se o něm před bitvou Bělohorskou nic více nevědělo, nežli že jest katolík s duší a s tělem, stal se potom osobou v Čechách velmi známou, neméně i nenáviděnou, poněvadž jako prokurator při mimořádném soudu nad rebely zřízeném nastupoval na odsouzené tresty největšími a nejbolestnějšími. Když pak úkol tento vykonal, stal se i podkomořím měst královských a nařízen r. 1627 sám druhý za komisaře při reformaci obyvatelů v krajích Plzeňském, Prachenském a Berounském.[6]) V některých krajích, zejména v jižních Čechách dařila se mu práce tato, avšak nejvíce odporovaly mu Domažlice. (Není známo, stalo-li se tak roku tohoto

[1]) Děje Pavla Skály. V. 273. [2]) DZ. 141. C 9, 292. O 28. Srovnej k tomuto i předešlému dílu Miltner's Privatmünzen 310—317, Mikovcovy Starožitnosti 110—117. [3]) Děje Pavla Skály. IV. 373. [4]) DZ. 194. J 6, J 9, 141. D 28—30. [5]) Reg. 48. F. k. s. B 8. [6]) Viz Časop. mus. 1843 str. 197 a t. d., arch. Roudn.

Hrochův Hrádek (v pozadí Střežiště).

nebo snad již dříve.) Nad čímž když sobě v Praze v koleji jezovitské u přítomnosti pověstného dříče Martina Huerty naříkal, tento zasmáv se založil se s Jeníškem o 500 dukátů, že toho dovede, aby katolickými byli. Vzav pak vojáky, týral jimi tak Domažlické, že větší díl jich k odstoupení od víry přived, základ na Přibíkovi vyhrál. Ale tento, že ne jemu než druhému k vůli katolíky se stali, těch 500 dukátů prý na nich žádal a složiti mu je musili.[1]) Březnické obrátil ovšem brzo na víru katolickou, avšak privilejí jim udělených od Lokšanů potvrditi nechtěl. Avšak chválí se na nich v pozdějším zápise, že přece Přibíka a manželky jeho poslušni byli.

Přibík založil v Březnici kolej jezovitskou, kterouž dal i s kostelem novým r. 1640—1642 Milanskými staviteli, Karlem a Martinem Luragy postaviti. Manželka jeho Lidmila Kateřina z Talmberka, jíž věnoval (r. 1610) 32.500 kop míšeňských na panství Březnickém,[2]) založila při téže koleji kněžský seminář. Přibík byl na konci života svého císařským radou, místodržícím a nejvyšším písařem a zemřel r. 1651 dne 25. března. Statek Březnický a Tochovský spadl, poněvadž po Přibíkovi dětí nezůstalo, na strýce jeho Přibíka Františka, Jana Burjana a Viléma Vladislava. Podlé smlouvy učiněné téhož roku dne 12. dubna ujal jej *Přibík František* z *Újezda.*[3]) Týž potvrdil výsady Březnických (r. 1651, 1. září) nejvíce na přímluvy tety své Lidmily Kateřiny, dav jim právo o statcích svých říditi a právo pivo vařiti. Privilej tento, v němž vypsán jest celý nový řád obecní, ukazuje pořádné karabáčnictví a nevzbuzuje sympatii k Jeníškům.[4]) Roku 1642 povýšen jest do stavu panského, po čemž se psával jen pánem z Újezda. Když Přibík František r. 1661 zemřel, pořízení neučiniv, dáno jest poručenství nad sirotky nezletilými a panstvím Březnickým a Tochovským vdově Hedvice Barboře Jeníškové z Rozdražova. Roku 1668 dosáhl starší syn *Přibík František* let plných a ujal proto Březnici i poručenství nad bratrem a sestrou a zanechal mateři své statek Tochovský k doživotnému užívání. Když pak Přibík dotčený r. 1677 v městě Freiburce časnou smrtí sešel, uvázal se v Březnici, Tochovice a Přestavlky bratr jeho jediný *Jan Jozef* svobodný *pán* z *Újezda.*[5]) Tento přikoupil roku 1718 ves Nestrašovice od Maximiliana Antonína Morla z Letin za 12.500 fl [6]) a potvrdil Březnickým r. 1719 obdarování n. otce svého. Poněvadž byl Jan Jozef poslední svého rodu, udělil mu císař Karel (r. 1725, 20. dubna) tu milost, aby nejen jmění své, nýbrž i jméno a znak svůj na někoho jiného přenésti mohl. Když tedy r. 1728 zemřel, ujal dědic po něm nařízený *Vilém Albrecht Krakovský* z *Kolovrat* statky Březnici, Koupí, Tochovice, Nestražovice, Hradiště a Blovice,[7]) psal se s potomky svými svobodnými pány z Újezda a k orlici své připojil jednorožce Jeníškův. Ale i tohoto pokračování Jeníšků také již není, neboť vymřeli za naší paměti.

[1]) Hist. o těžk. protiv. 293. [2]) DZ. 147. F 10. [3]) DZ. 112. E 20. [4]) Privilej jest na radnici Březnické. [5]) DZ. 113. O 16. 114. L 30, 115. A 1, 116. A 29, 478. B 29. [6]) DZ. 494. C 7. [7]) DZ. 122. C 19.

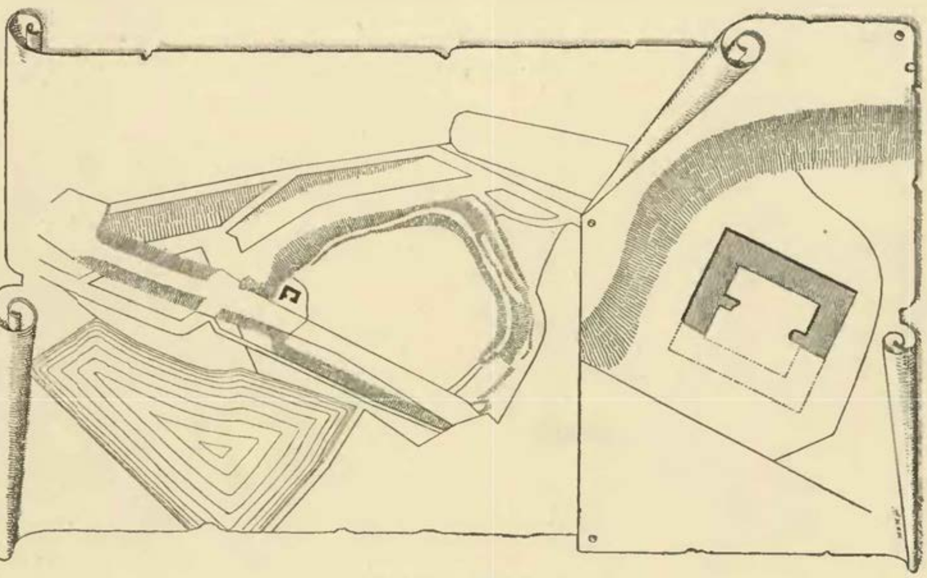
Poněvadž měl Vilém Albrecht povinnosť vnučku n. Jana Jozefa *Marii Annu Michnovou* třetinou statku poděliti, vykázal jí roku 1733 statek Tochovský.[1]) Tento pán zemřel r. 1738 a Březnici ujal po něm napřed syn nejstarší *Prokop*. Když přišlo r. 1741 k dělení otcovské pozůstalosti, dostala se mu Březnice za díl.[2]) Týž zemřel r. 1774 dne 6. dubna. Březnice dostala se potom druhému bratru jeho *Janovi Jozefovi* († r. 1775), kterýž ji odkázal manželce své *Marii Anně Krakovské* z *Valdšteina* s tou výminkou, aby ji poručila jednomu ze synů bratrových. Podlé toho následoval po její smrti († r. 1784) syn Prokopův *Jozef* († r. 1824), po něm pak známý vlastenec hrabě *Hanuš* († r. 1872) Když pak na tomto linie Březnická přestala, dostala se Březnice do rodu hrabat *Palfy*.

HROCHŮV HRÁDEK.

Nedaleko Dobrévody leží zajímavé hradiště nebo starodávný hrádek s mohutnými zbytky středověké tvrze. Z původního hrádku zbyly na straně severní a východní vysoké valy, na straně východní kromě toho mělký příkop, jakožto pozůstatek bývalého celého hrazení, jehož celá jižní strana při stavbě dráhy a část východní ohrady nedávno od majetníka pole na hradišti ležícího rozkopány byly. Nicméně lze ze zbytků, které na oné straně dráhy zůstaly, původní rozsáhlosť hradiště velmi přesně poznati.

Tvrz stojíc v západním úhlu hradiště neměla zvláštního opevnění, neboť starodávný hrad byl jí předhradím, an panský dvůr, štěpnice a zahrady obsahoval. Rohy tvrze obráceny byly ke čtyřem úhlům světovým. Z mohutného tohoto stavení zbyla toliko větší polovice na tu stranu k severovýchodu, neboť ostatek se již před lety byl sřítil. Avšak i ze zachovaných zbytků lze o bývalé celosti a vnitřním rozdělení souditi. V nejdolejším položení příčkou ve dvě místnosti rozděleném byly komory tmavé k uschování potřeb domácích, snad i nějaké vězení. Aby i v čas války dobře sloužiti mohly, opatřeny byly střílnami v úzká okénka vybíhajícími, ale spíše k užití píšťal, nežli samostřílův upravenými. Nad tím v prvním patře byly světnice se čtverhranatými okny, kteréž se ven též súžují, aby se mohlo ven, nikoliv však z venku do světnic střileti. Nad tím v druhém patře byla něco větší okna. V třetím patře spatřují

[1]) DZ. 200. D 3—10. [2]) DZ 207. C 27—D 11.

Plán Hrochova Hrádku.

Hrochův Hrádek.

se zbytky komína, kterýž v severním rohu na krákorcích spočíval. Zde byla velká síň pánů, nad níž se podsebití se střechou nacházelo.

Jakož svědčí starožitný název Hrochův Hrádek, bydlil na něm v dobách dávných, t. j. nejpozději ve 13. věku vladyka Hroch. [1]) Jako se stalo u Havraně a jiných staročeských hradů, postavena na hradišti tvrz pozdě teprve, a to asi v polovici 15. věku. Lze totiž za to míti, že by se v bohatých sbírkách pamětí v Třeboni, na Orlíce a u sv. Maří v Praze uložených zajisté nějaká zmínka o té tvrzi našla, kdyby byla stála. Roku 1475 prodal Václav ze Švamberka ves Kraštičky a Hrádku svého pustého, na kterémž n paní Bonuše z Výškova, máti jeho, věno své zapsané měla, Bohuslavovi ze Švamberka.

Bohuslav z Němčic prodal roku neznámého tvrz Rtišovice, vsi Žlakovice, Sulevice, Cetyni, Kraštičky a Hradiště a k tomu Hrochův Hrádek *Joštovi z Pruku.* [2]) Tento bývaje ve službách Rožemberských byl r. 1477 hejtmanem na Třeboni, v letech 1491—1499 hejtmanem na Zvíkově a držel také Vlksice. Roku 1505 vypravil na vojnu Loketskou jednoho pěšího. [3]) Později držel Hrádek samotný *Zdeslav Ojíř z Očedělic*; ten prodal kdysi před rokem 1540 Hrochův Hrádek, tvrz s dvorem poplužným a ves celou Nestrašovice s mlýnem pod Hrádkem *Václavovi Bechyni z Lažan* za 750 kop grošů českých. [4]) Pán tento nabyv Dušník Trhových, zde na tvrzi seděl a o opravu Hrádku valně sešlého se nestaral, tak že brzo trámoví shnilo a tvrz zpustla. Roku 1574 (dne 15. června) věnoval týž Václav manželce své Anně z Hubrku 1000 kop grošů českých na „zámku Hrádku Hrochovým pustém,“ vsi Nestrašovicích „s kusem řeky, kteráž teče od Březnice, s mlýnem při témž Hrádku“, [5]) a dal r. 1579 k dělení statek svůj čtyřem synům, Jiříkovi, Oldřichovi, Kašparovi a Kryštofovi. Proti těm dílům postavil se později Jiřík a ostatní bratří, aby ho uchlácholili, odevzdali mu r. 1580 Hrochův Hrádek, ale týž Jiřík již před rokem 1582 zemřel. [6]) Syn po něm zůstalý *Václav Bechyně z Lažan* prodal (r. 1584) ves Nestrašovice *Přibíkovi Bukovanskému z Bukovan.* [7]) Ve prodeji tom již se ani Hrádek nepřipomíná, ač lze za to míti, že ještě mnoho zdiva stálo. I jméno jeho se zapomenulo. Balbín a Beckovský znali toliko „hrad pustý při Stražišti“. [8])

---

[1]) Již pro toto jméno nelze tu hledati domnělý hrad Bozen, který se ostatně tak, stál-li vůbec, nejmenoval, nýbrž Božes. Jméno Hroch (zkrácené Hroznata) nenašli jsme v pamětech starších ani Erbenových ani Emlerových. [2]) Březan, reg. Švamberská, f. 85, 151. [3]) Arch. č. VI. 316. [4]) DZ. 5. B 14. [5]) DZ. 18. G 7. [6]) DZ. 64. R 5, 65. P 11. [7]) DZ. 22. G 12. [8]) Miscell. III. 86, Poselkyně I. 1033.

TVRZE V OKOLÍ BŘEZNICE.

KOUPÍ.

Pět čtvrtí hodin cesty od Březnice leží ves Koupí se dvorem, při němž kdysi tvrz stávala, na níž seděl r. 1367 *Jindřich s Koupí* se syny svými. [1]) Jeden z nich byl snad *Martin Němec s Koupí*, který držel také díl vsi Martinic a v letech 1384—1412 v kolika pamětech přichází; [2]) sám však Koupí nedržel, sedělť tu zajisté také Jan z Mladějovic, jehož dvorec spadl r. 1394 na krále, když tu dědiců přímých nebylo. [3]) Za válek husitských žili dva bratří Koupští. Jira seděl v Koupí a Jan v Nezřevu, oba měli v letech 1437—1446 dlouhá meškání u soudu dvorského, když chtěl král na Nezřevo právem odúmrtním sáhnouti, ale přece pro ně šťastně dopadlo. [4])

Kolik let seděl tu potom rod *Koupských z Břízí*, jichž první nám známý *Jindřich* se od r. 1509 připomíná. [5]) Přikoupil zboží Hvožďanské, ale aby je snáze zaplatiti mohl, prodal dva své dvory kmecí v Martinicích. [6]) Po jeho smrti nebylo tu synův, než jen dvě dcery *Žofie* a *Apolena*, které se r. 1542 dne 7. června o dědictví otcovské tak rozdělily, že dostala onano Koupí, tato Hvožďany. Žofie se potom provdala za Jiříka Byšického z Byšic, jemuž se dobře zavděčila, že odkázala mu r. 1543 na zboží Koupském 1000 kop grošů, kteréž po smrti její dostati měl. [7]) Ale odkazu toho se Jiřík pro brzkou smrť svou nedočkal, a Žofie provdala se potom podruhé za Václava z Běšiu a na Bělčicích. Koupí a Hostišovice zůstaly nyní spojeny kolik let pod vládou rodu Byšického, jak uvedeno v dějinách Hostišovských.

Vnukové Žofie *Jan Jiří*, *Vladislav*, *Václav* a *Karel* bratří *Byšičtí* rozdělili se o Koupí a Hostišovice na konci 16. století, při čemž se Koupí prvním dvěma dostalo. Po krátkém čase znechutilo se Janovi Jiří společné hospodaření a prodal proto (r. 1599 dne 5. března) polovici svou statku Koupí bratru Vladislavovi za 1000 kop míšeňských. [1]) Jak se zdá, zemřel Vladislav několik let potom bez dědiců, a obojí statek Koupí i Hostišovice dostaly se *Václavovi z Byšic*, jenž byl před tím také druhý díl Hostišovský na sebe převedl. Žil ještě r. 1631, ale zadlužil se při tom velice, tak že se statek pro sirotky jeho zdržeti nemohl, z těch příčin vzneseno jest na soud zemský, aby byl raději prodán, a poněvadž vdova po Václavovi *Anna z Hozlau* na něm nejvíce peněz měla, koupila je r. 1636 na den sv. Jiří od komisařův k prodeji nařízených za 11 000 kop grošů míšeňských. [2]) Provdavši se potom za nějakého pana Hozlaura prodala po 10 letech všechny statky své, nemohouc je sama udržeti. Hostišovice dostaly se takto k Drahenicům, a tvrz Koupí s dvorem poplužným, ovčínem, krčmou, kovárnou, mlýnem pustým a vesnicí koupil r. 1646 dne 7. června *Fříbík z Újezda* na Březnici, král. rada, místodržící a nejvyšší písař v Čechách, za 11.700 kop míšeňských. [3]) Název statku Koupského zůstal sice ještě mnohá léta, ale v příčině zprávy připojeno Koupí k panství Březnickému; brzo po koupení statku také tvrz spustla a zanikla.

[1]) Lib. conf. [2]) DD. 13. f. 85—86, lib. erect. VIII f. 107 a 161. [3]) DD. 13. f. 88. [4]) DD. 15. f. 146. [5]) Arch. Třeboň., reg. kom. sondu. [6]) DZ. 5. G 10. [7]) DZ. 83. E 24.

[1]) DZ. 173. G 10. [2]) DZ. 299. P 1. [3]) DZ. 304. O 18. Vlož. r. 1648, 18. června. (DZ. 149. N 25.)

Medaillon Kateřiny z Lokšan.

Zámek Střela a zbytky hradu

STŘELA HRAD.

Hrad Střela, asi půl hodiny od Strakonic vzdálený, stojí na vršku skorem ze všech stran příkře vystupujícím, který jest nyní porostlý lesním stromovím. Z částí dosud stojících a již zřícených vychází na jevo, že býval rozdělen na *dolní* a *horní hrad.* Onen stoje na nižším odstavci hory, která k silnici dosti příkře spadá, opevněn byl toliko hradbami, poněvadž již skrze ně a strmost hory stal se nepřístupným. Z těch se zachoval ještě kus na jihovýchodní straně, avšak i venkovské zdi stavení na západní straně stojícího nejsou nic jiného, než staré hradby. *Horní hrad* obklíčen býval hlubokým příkopem, který zase zavřen byl vysokým strmým náspem; nejvyšší byl tento na straně severovýchodní, nejnižší na svých obou koncích. Ačkoli jest jen jediná pěšina nebo chatrná vozová cesta nahoru, přece jest příjezd ke hradu dvojí, jeden od severu, druhý od východu, poněvadž se cesta na svahu hory dělí; jedna z nich vede rovně ke hradu a druhá obcházejíc horu zatáčí se po zadu. Po této přichází se ke bráně teprve od jezovitův upravené a širokému průjezdu. Před ní býval příkop a přes něj *velký most,* což oboje v první polovici našeho století zasypáno. Zajímavější jest druhá brána na severní straně, na níž se ještě spatřuje dutina k zapadání zvoditého mostu (malého mostu); býval tu také příkop, který teprve v našem století zasypán. Východně od průjezdu (z průjezdu jdou tam dvéře) jest sklep, v němž se nachází hluboká *studně.* Skrze průjezd přijde se na nevelký dvůr, který jest obklíčen na třech stranách jednopatrovým stavením; v části jeho zachovalo se ještě sloupoví. Úprava jeho jak ze dvora tak i zvenčí svědčí o počátku 18. století. Stavení jest prázdné a nevlídné. Ještě před 50 lety bývalo tu několik starých obrazů Lucie Otilie Kolovratové z Martinic a pánů z Konburku, z nichž dva se prý dostaly do Katovic na faru. Také tu bývala podobizna kněze s nápisem „Expugnator haereticorum“, která tu zůstala po jezovitech. Na severovýchodní straně dvora zámeckého jest taras vysoký, na nějž se vstupuje po schodech, a tu začíná *horní hrad.* V jedné rovině s tarasem stojí *kostelík* založený do čtverhranu, stavení ve slohu barokovém, jako jest i zámek nynější postaven. Na velkém oltáři jest malý obraz sv. Jana (Křtitele?) s beránkem vyobrazeného, jako dítě. Oltář odpovídá slohu kostelíka, který sice poskytuje žalostného obrazu zpustošení. Za kostelíkem jsou zříceniny horního hradu. Jak se nyní objevuje, skládal se ze stavení založeného do podkovy, které pro mdlobu svou již před věky podepřeno bylo pilíři, ač i ty

nebyly nic platny. Uvnitř mezi široce vylámanými okny na zdech velice hrubých spatřuje se ještě omítka, na venkovské straně rýsování ze 16. století. Na východní straně jest přístavek. Na jižní straně Střely jest parkán uměle srovnaný, nyní roztomilé zelené místečko.

Soudíc ze jména, založena jest Střela od pánův ze Strakonic, jichž erbem byla střela. Je-li domněnka tato pravdivá, stalo se založení již ve 13. století a odprodání hradu nedlouho potom, neboť již v r. 1318 připomíná se *Bleh ze Střely*, jenž nosil na štítě osličí hlavu a r. 1324 seděl na soudu zemském.[1]) Potomci jeho byli bratří *Bleh*, *Dobeš* a *Zdeněk*, kteří v letech 1356—1370 vykonávali právo podačné

Plán hradu Střely.

Vysvětlení plánu: 1. bližší cesta 2. ke bráně, kdež býval malý most; 3. další cesta okolo hory 4. ke bráně, před níž býval velký most; 5. sklep se studní; 6. dvůr; 7. taras; 8. kostelík; 9. horní hrad; 10. parkán.

v Katovicích sami a v Kasejovicích se strýci svými tam osedlými. Dobeš kromě toho se připomíná ještě r. 1378.[2]) Po nastalé potom změně držitelů objevuje se r. 1393 jako pán na Střele a Katovicích *Mikuláš z Landšteina* a z *Borotína*, a to ještě r. 1405, avšak žil ještě r. 1412.[3]) Syny měl dva, totiž *Heřmana* a *Jana*, z nichž onen se stal pánem na Střele, horlivě držel se stranou Táborskou a r. 1425 zemřel.[4]) Po něm držel i Borotín i Střelu *Mikuláš*, syn jednoho z obou bratří; vedlé něho se *Jan* a *Vilém* z *Landšteina* jako páni na Střele připomínají.[5]) Jan zemřel okolo r. 1462 byv nazýván od vrstevníků Střelským, avšak potomci jeho nazývali se Zuby z Landšteina.[6])

[1]) Tab. vetust., arch. č. II. 335. [2]) Lib. conf., acta jud. [3]) Lib. conf., ereci. [4]) Arch. č. III. 246, 494, rkps. klášt. Oseckého. [5]) DD. 4. str. 84, arch. Třeb., arch. č. III. 415, 509. [6]) Rel. tab. II. 312, DD. 16. f. 116.

Následujícím držitelem stal se již před r. 1448 Jan *Předbor* z *Radejšína* a seděl tu ještě r. 1449.[1]) Roku 1460 následoval *Jindřich* z *Kolovrat* a r. 1464 *Lev* z *Rožmitála*, jemuž král Jiří zastavil ves Novosedly a dovolil, aby ji držel ke hradu Střele.[2]) Jako její držitel připomíná se pan Lev ještě r. 1471.[3]) Bezpochyby ji držel po něm i syn jeho Zdeněk, a jisto jest, že ji *Půta Švihovský* z *Ryžemberka* koupil. Když se synové tohoto r. 1505 o pozůstalost otcovskou dělili, dostal *Vácslav* kromě polovice Švihova také zámek Střelu.[4]) Vácslav zemřel nedlouho potom, a Střelu převzal bratr jeho *Vilém*, jenž ji prodal *Vácslavovi Kraselovskému* z *Kraselova* a jeho bratřím. Prodej se stal před r. 1514, kteréhož se Vácslav již pánem na Střele nazývá.[5]) Roku 1536 dělil se Vácslav s bratřími svými a Mikulášem. Onino dva dostali každý polovici zámku Střely, městečka Katovic a ostatního příslušenství. Zdeslav vzal za díl zboží Kraselovské. Z dílčích cedulí zachovala se nám jedna, v níž se polovice Střely popisuje,[6]) totiž takto:

Zámek Střelu takto rozděluji: světnici starou nad studnicí s novou pavlačí, s prskem, s komínem a tou malou komůrkou nad malým můstkem, komoru, v kteréž já líhám (totiž Vácslav), a druhou komoru ihned podlé ní a druhé jiné komoře pod těmi komorami, kteréž jsou nad moučnicí, i také moučnici, též marštali, která jest podlé samého schodu, a druhou marštali, v které mé koně stávají.

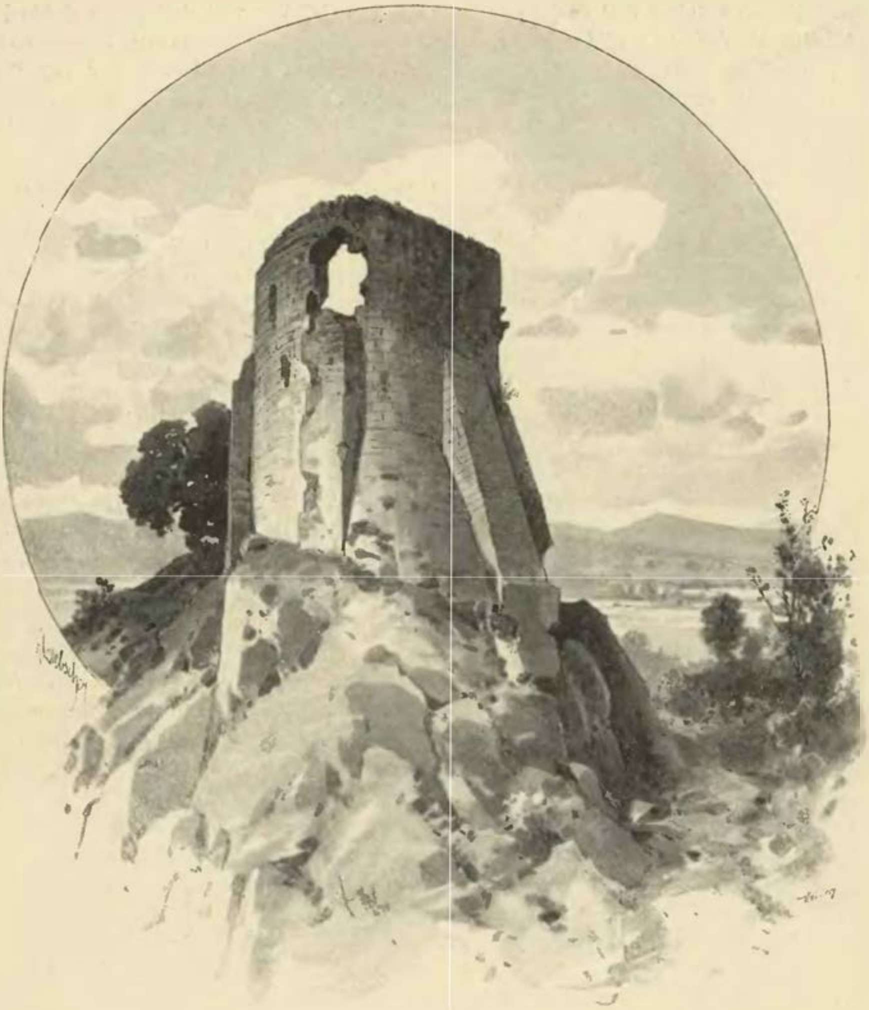
Item na hořejším zámku tyto pokoje kladu, pivnici a nad tím sklepem tu obročnici nebo komoru k té straně k Strakonicům a sklep druhý, který leží nad tou pivnicí, tu síni před světnicí na hořejším zámku, polovici tu stranu proti Strakonicům a polovici té velké světnice na hořejším zámku vedlé kuchyně, kdež jest byla prvé stará kuchyně pro ustavení kuchyně tomu bratru, který tento díl ujme.

Item *mostův obou, velkého i malého, placu v zámku*, bašty, kopky, studnice v zámku, toho všeho k užívání tomuto i druhému dílu svobodně pozůstavuji, vrata a *chodba na hořejší zámek* též také aby byla jednomu i druhému svobodna a okolo zámku valuov i místa *v podhradí* a vrchu, v tom také aby jeden jak druhý svobodu měl.

Vácslav přečkal všechny své bratry a všechny podědil. Pověst o něm nebyla nejlepší. Bratr jeho Zdeslav obvinil jej, že r. 1540 vzal v Kraselově dva kalichy stříbrné, pozlacené a „oltářík kamenný, který na velký oltář kladou“, a těch věcí nechtěl vrátiti. Též Jindřich ze Semina vinil jej, že mu dal na zámek Střelu přivézti a k věrné ruce schovati věci své ve 4 truhlících a soudek se zbrojí, což potom přes napomínání za sebou zanechával.[7]) Zemřel okolo r. 1543 pozůstaviv z manželky své Apoleny z Hlavatec dvě dcery, Kateřinu a Marjanu, jimž všechen statek svůj odkázal.[8]) Vdova Apolena vdávala r. 1544 Kateřinu za Jana Černčického z Kacova a z té příčiny prosebně se utíkala k panu Petrovi z Rožemberka, píšíc, že má nedostatek ve zvěřině, a má-li pán dostatek, „že mě ráčíte zvířetem opatřiti, neb sem se nadála u některých pánuov a přátel svých, že budu zvěřinú opatřena, ale zle jest se jim lov povedl.“ Odpověď byla, že pán před krátkým časem tu zvěř, co zbil, již rozdal a kdyby byly časně oznámily, že by je byl rád zvěřinou opatřil.[9]) Od Kateřiny ujal r. 1546 polovici její *Vácslav* z *Leskovce*, jenž byl manželem Marjaniným a rok potom přikoupil také od manželky druhou polovici.[10]) Týž Vácslav ženil se potom podruhé s Kateřinou z Kokořova a zemřel r. 1573, odkázav všechen statek svůj synům *Kryštofovi* a *Vlachyňovi*. V příčině manželky své ustanovil, kdyby nemohla se syny býti na Střele, tedy kdyžbykoli poberouc všecky věci své, které má na Střele, odešla, že synové budou povinni jí každého roku 3 čbery kaprů, 30 štik, 10 strychů žita, 2 strychy hrachu, 15 strychů ječmene, 20 strychů ovsa míry Strakonické až do změnění stavu jejího vydávati. Nemohouc se se syny snésti, odstěhovala se a synové po tři a půl léta jí nic nevydávali.[11]) Jak se zdá, porovnali se bratří Leskovcové tak, že Vlachyně přejal Střelu a Kryštof Nový Rychnov. Několik let potom stal se pánem na Střele *Petr Boubínský* z *Újezda*. Stalo se to, tuším, tak, že si Petr Střelu za Dub vyměnil.

Petr zakládal si velice na starožitnosti rodu svého. Na zámku Střele dal vývod rodu svého sepsati.[12]) Není tedy divu, že se r. 1593 velice rozzlobil, když Adam Vesecký z Vesce sedě ve společnosti na Dubu, uhlídav erb Boubínských na stříbrné lžíci vyrytý, promluvil na zlehčení a potupu rodu jich slova: „Já mám starší lžíci, než jest tento rod.“ Byv pak skrze soudní žalobu do úzkých vehnán, široce a „lítostivě“ odpíral, že nic nemluvil a že je má za rod starožitný, pročež mu odpuštěno.[13]) Sám dětí nemaje rozdělil posledním svým pořízením nemalé jmění své mezi manželku Kateřinu Boubínskou z Rybňan a strýce své, tak že tím rodu svému platně pomohl. Zemřel r. 1600 dne 23. dubna a pohřben v kostele Katovském, kdež jest posud jeho náhrobek.[14]) Střelu dědil po něm *Vilém*, strýc jeho,[15]) který před r. 1611 zemřel. Statek jeho všechen dostal se pak *Ladislavovi*, bratru jeho, přes odpory, které činila Krystyna, sestra jeho nevybytá, protože se podvolil jí 6700 kop míšeňských vyplatiti.[16]) Ladislav zemřel r. 1614

[1]) Arch. č. III. 538 a Třeboň. [2]) Arch. kapitul., DD. 16. f. 307, arch. č. III. 572. [3]) Arch. č. III. 579. [4]) DZ. 252. A 8. [5]) DZ. 4. H 1, arch. Chebský. [6]) DZ. 42. F 29. [7]) Reg. kom. soudu. [8]) DZ 5 D 11. [9]) Arch. Třeboň. [10]) DZ 7. L 24, 8. D 10. [11]) Reg. kom. soudu. [12]) Paprocký, o st. ryt. 297 [13]) DZm. 25. E 11. [14]) Poutník od Otavy I. sv. 2., str. 182. [15]) DZ. 129. K 28. [16]) DZm. 35. J 16. DZ. 184. N 20, 185. D 14.

Zbytek starého hradu Střelského.

a pohřben v kostele Katovském. Posledním svým pořízením odkázal Střelu s příslušenstvím manželce své Julianě Boubínské z Rybňan, avšak jen do roka a do dne; potom přijmouc svršky a všechny věci jí odkázané, povinna byla Střelu postoupiti strýcům Boubínským.[1])

Střelu ujali po uplynutí toho roku *Pavel* a *Přibík* bratří *Boubínští*.[2]) Roku 1622 obžalováni, že platili daně stavům odbojným a lid ku pomoci posílali, avšak skrze svědky dovedli, že statek jejich tak byl od císařského vojska popleněn, že nic platiti a nikam táhnouti nemohli. Odsouzeni k manství a Pavel jménem Přibíka, bratra svého, v nedostatku zdraví zůstávajícího ohlásil se r. 1624 ke přijetí lena.[3]) Avšak v držení statku svého nikdy nevešli. Týž totiž hned po jeho mocném vzetí (r. 1620) dán pod opatrování Vácslavovi Koutkovi Nečamskému z Minic,[4]) a nežli potvrzení rozsudku z Vídně došlo, prodala komora (r. 1622, 31. října) Střelu a Hoštice *Jindřichovi Libšteinskému z Kolovrat*, nejvyššímu sudí dvorskému.[5])

Jindřich držel Střelu a Hoštice do smrti († r. 1646, 6. března). V držení jejím následoval syn jeho *František Oldřich*, jenž již r. 1650 bezdětek zemřel. Dědil po něm strýc jeho *Vácslav*, avšak týž jsa jezovitou posledním pořízením, daným r. 1654, 24. září, odkázal Střelu a Hoštice *řádu jezovitskému* na vystavění kolleje nové v Praze a při ní velikého chrámu. Pořízení to vešlo r. 1660 ve skutek, a později ujala Střelu kollej Klatovská, jíž až do zrušení řádu (r. 1773) patřila. Odtud až do r. 1812 byla Střela příslušenstvím studijního fondu.

[1]) DZ. 136. Q 20. [2]) Arch. gub. [3]) DD. 64. p. 650. [4]) Reg. kom. soudu. [5]) DZ. 194. N 1.

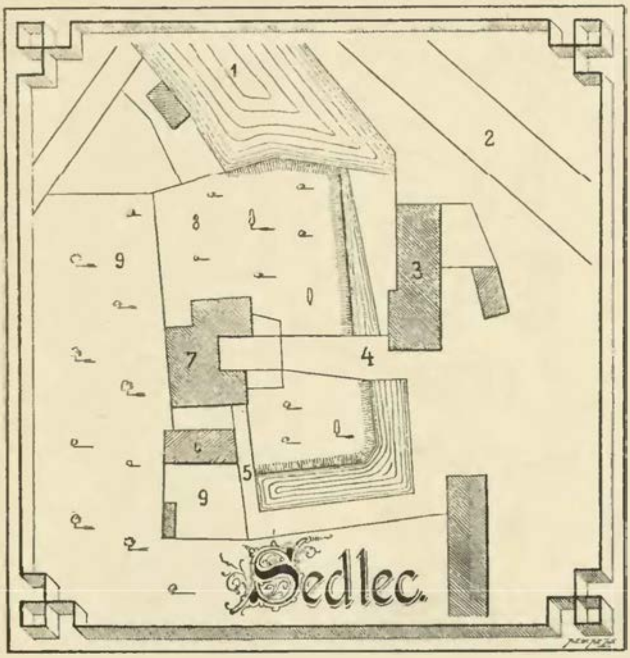

Kostel v Čížové u Písku.

SEDLEC TVRZ.

Mezi Pískem a Blatnou jest městečko Sedlec, od lidu od 200 let obyčejně Sedlice zvané. Na konci městečka jest starý zámek, bývalá tvrz, jejíž okolí svědčí o tom, že tu byla ne malá tvrz, anobrž dosti rozsáhlé opevněné sídlo. Na severní straně tvrziště jest rybník Bošinec, na východní a jižní straně posud znáti jest příkopy, a na západní straně jest úplná rovina, poněvadž při zakládání panské zahrady příkopy zasypány. Na tomto čtverhranném prostranství jsou dvě stavení; na jižní straně jest byt zahradníkův, stavení v 16. století postavené, jak svědčí rustika na jeho zdech. Roku 1711 byl tu byt obročního se dvěma sklepy, z nichž jeden byl pro důchodního a druhý pro zahradní věci. Druhé stavení jest vlastní zámek, budova nepravidelných základů. Hlavní příjezd jest k němu od východu, ale ten jest později zřízen tím, že se příkop zasypal a ve stavení zřídila copová brána, nad níž se spatřuje erb Šternberský. Stará brána bývala na jižní straně zámku, ale také nemá příliš staré způsoby, poněvadž nejednou opravována; zejména průjezd jest novověký.

Vnitřní rozdělení zámku udrželo se tak asi, jako bylo r. 1711. V starém popise téhož roku zdělaném totiž se dí: „Zámek Sedlice, od kamene vystavěný a v dolejším a hořejším štoku veskrz klenutý jest a v něm se nachází doleji světnice, podlé ní 3 sklepy suché, kuchyně se špižírnou a při mostu pod vjezdem sklep podzemní na tré oddělený. V hořejším štoku taflštubna s 2 sklípky, z druhé strany komora, síně s veršlakem a světnice, dále komora a jiná světnice; podlé těch pokojův a sklepů galerie na pilířích doleji i nahoře klenutá jest.“ Posud jest vnitřek kromě malé části klenutý. Bývalá tabulnice jest velká světnice do dvou křížů sklenutá a vedlé ní v severozápadním rohu jest světnice pěkně hlavním klenutím do kříže a v rozích do trojhranů sklenutá. Také chodba jest, ač teprve za naší paměti zazděna. Upotřebení místností jest nyní jiné, poněvadž dole má byt polesný a nahoře správce.

Plán tvrze Sedlce.

Vysvětlení plánu: 1. rybník Bošinec; 2. silnice Písecká; 3. ratejna; 4. příjezd později zřízený; 5. prvotní příjezd; 6 byt zahradníkův; 7. bývalá tabulnice; 8. bývalá pivnice; 9. zasypané příkopy.

Podstatně jiný je obraz zámku, jak jej z bratrského dělení r. 1577 poznáváme. Nynější stavení ovšem v hlavních svých zdech stálo a rozděleno tehda na dva díly. K jižní polovici patřila světnička nad mostem (nyní jihovýchodní roh) a sklep pod ním (jest posud), světnice „panský pokoj" (tabulnice pozdější?), komora za ní, sklep při pavlačích nad sklepem, sklep dolejší pod pavlačemi ten větší od šneku, sklep vinný sklenutý. K druhé polovici patřily světnice nad kuchyní a síň při ní, sklep na pavlačích bližší té síni, sklep pod ním bližší ke špižírně. K tomuto dílu pokládá se také místo prázdné, kde prve stavení bylo, po pravé ruce až ke kuchyni, tedy patrně část severně od zámku, do zahrady pojatá. „Plac, kde stará světnice na příkopích byla", zdá se nám býti nynější byt zahradníkův, a „pivnici na příkopích" a komoru nad ní klademe severně od zámku.

Sedlec býval ode dávna příslušenstvím hradu ve Strakonicích; proto také se *Vilém ze Strakonic* r. 1358 patronem kostela zdejšího nazývá. Odloučen byl teprve r. 1404. Tehda prodal *Břeněk ze Strakonic* tři popluží v Sedlci s dvorem a kostelním podacím *Vojtěchovi, Janovi* a *Lipoltovi z Kraselova.*[1]) Bezpochyby tu tehda ještě tvrze nebylo. O pozdějších osudech Sedlce a zejména kdy tvrz vystavěna byla, není nám nic známo. Víme teprve k r. 1505, že byl pánem na Sedlci *Mikuláš Malovec z Pacova,* a tu ještě r. 1533 seděl.[2]) Nástupcem jeho byl *Jan Malovec,* a ten prodal Sedlec tvrz, dvůr a ves s podacím, ves Rojice a části v Rošicích a Velké Turné *Adamovi Řepickému ze Sudoměře.* Jakmile tento Sedlec ujal, zjednal si majestát (r. 1539, 17. srpna), jímž ves Sedlec byla za městečko vysazena a erbem a trhy obdařena.[3]) Adam přečkav děti své zemřel r. 1551, a statky se dostaly sestře Kateřině, vdané za *Zdeňka ze Šternberka.* Táž držela také Blatnou (viz tu), ale když manžel a dědic její zemřel, byl statek jich tak zadlužen, že se v celosti udržeti nemohl. Tedy prodány Blatná a několik vesnic r. 1553 od krále přikoupených a synům zůstaly jediné Sedlec a Opálka.

Roku 1577 dne 9. července rozdělili se bratří *Adam starší, Pavel, Štěpán, Jiří, Jan, Ladislav, Václav* a *Albrecht* o oba statky. Na šestý a sedmý díl položena Opálka a Sedlec tudíž rozdělen na pět dílů. Ke dvěma z nich patřilo po polovici tvrze Sedlce, avšak ve společnosti zůstaveny kuchyně, spižírna, plac v zámku, most zdvihací, „i ten všechen most mezi kopkami, po kterém se do zámku chodí", šnek a pavlače k pokojům, kašna v příkopě a příkopy s vodou. Městečko přiděleno ke třem dílům, kromě toho byl jeden díl Holušický a jeden Leskovský.[4]) Možná, že ani ke skutečnému rozdělení nepřišlo; zdá se totiž, že Adam díly bratří svých na Sedlecku skoupil, maje beztoho nezletilé bratří v opatrování.

Sedlec byla Adamovi „dobrou kvočnou", jak říkával, neboť z tohoto statku pomohl si k bohatství. Když Adam r. 1623 zemřel, byl Sedlec jen jako vedlejším statkem rodinným. Držel jej *František Karel,* syn Adamův (r. 1648), a když se tohoto synové dělili, dostal se na díl *Ignácovi Karlovi,* jenž jej r. 1676 bratru svému *Václavovi Vojtěchovi* prodal.[5]) Tento zemřel r. 1708 a statek Sedlec r. 1713 věřitelům odhádán.[6]) Dostal se pak *Adamovi* hraběti *Lažanskému* a prodán r. 1726 *Antonii* hraběnce *Černínové* jako poručnici syna svého *Františka Antonína.*[7]) Paní tato sloučila tři statky: Sedlecký, Drhovelský a Čížovský v jedno panství. Po smrti Františka Antonína († r. 1739) zdědila je dcera jeho Anna Lidmila, jež se vdala r. 1753 za *Augusta* knížete z *Lobkovic.* Tím způsobem dostalo se panství toto v držení rodu Lobkovského (nyní knížete Jiříka), kancelář panská zřízena pro ně r. 1728 v Drhovli, jež byla až do vystavění Pražského zámku také sídlem panským.

[1]) Lib. conf. arch. Svatomářský. [2]) Pam. arch. VII. 437, reg. kom. soudu, arch. č. VI. 316. [3]) DZ. VII. A 14, reg. král. ve Vídni. Pam. arch. IX. 736. [4]) DZ. 63. N 25—O 16. [5]) DZ. 394. H 16. [6]) DZ. 156. N 12. [7]) DZ. 499. D 22.

TVRZE NA DRHOVELSKU.

DRHOVLE.

Drhovle, asi dvě hodiny od Písku vzdálené, odedávna rozděleny byly na dvě vesnice. Již r. 1323 připomínají se oboje „Druhovli" jako příslušenství hradu Zvíkova. Později se rozeznávaly Velké a Malé nebo horní a dolní. V šestnáctém století patřily k Mladějovicům. Později se dostaly ke zboží Řepickému, a když toto r. 1622 zabráno, připojeny oboje Drhovle ke Kestřanům. [1]) Mezi tím byla ves hořejší svedena na dvůr, při níž někdy na počátku 17. století i tvrz postavena. Roku 1630 prodala *Kateřina Dýmová z Kalenic* tvrz Drhovle s příslušenstvím *Mikuláši mladšímu Dýmovi ze Střiteže.* [2]) Když tento zemřel, rozdělili se synové jeho *Jindřich Mikuláš* a *Jan Vilém*, tak že onen si vzal Drhovle, tento Brloh. Když však onen zemřel a Jan Vilém po něm dědil, zase oboje v jedno spojeno. [3]) Týž zemřel r. 1685, zůstaviv syny *Přibíka Františka* a *Vácslava Hynka*, jimž odkázal své oba statky, totiž každému jeden. Přibík dostal Drhovle a Vácslav Brloh; avšak oba je prodali r. 1696 *Františkovi Mikuláši* hraběti *z Morzína.* [4]) Nástupce jeho *Karel Josef* prodal statky Drhovle a Brloh (r. 1712) *Antonii Josefě* hraběnce *Černínové*, kupující je pro syna svého *Františka Antonína.* [5]) Roku 1715 koupila Bošovice a r 1726 přikoupila Sedlec s Čížovou.

ČÍŽOVÁ.

Ves Čížová bývala bezpochyby odedávna příslušenstvím hradu Píseckého a dostala se s ním v držení obce Písecké. Bývalý dvůr byl r. 1546 pustý, a popluží bezpochyby leželo úhorem. [6]) Král Ferdinand odňav obci Písecké její statky, prodal r. 1553 dvůr a ves Čížovou *Kateřině Šternberkové ze Sudoměře* ještě s jinými vesnicemi. [7]) Tato prodala pak r. 1560 s Annou, sestrou svou nedílnou, Čížovou s 3 vesnicemi *Janovi Dýmovi ze Střiteže.* [8]) Buď Jan nebo potomci jeho vystavěli při dvoře tvrz. Čížovou totiž drželi po Janovi asi od r. 1589 nejstarší syn *Mikuláš* a po tomto tohoto syn *Jan mladší*, jenž byl r. 1623 viny za povstání sproštěn a r. 1630 zemřel. Zůstali po něm synové *Mikuláš, Jindřich* a *Adam*. Adam došed r. 1636 let svých [9]) ujal Čížovou jako svůj díl, ale že nedlouho potom zemřel, dostala se starším jeho bratřím. Jindřich zemřel nedlouho potom a po jeho smrti prodány tvrz a dvůr Čížová, tvrz a dvůr Bošovice s příslušenstvím (r. 1640) bratru jeho Mikuláši, jenž měl také Drhovli a Brloh. [10])

Mikuláš oba statky vyvadil a pak je umíraje (r. 1650) synům zůstavil. Od těchto se dostaly synům n. Jindřichovým, totiž *Vácslavovi Mikuláši* a *Beneši Maximilianovi.* Tito se o ně r. 1659 rozdělili. Onen dostal Čížovou, tento Bošovice. [11]) Vácslav zdědiv zase Bošovice zemřel r. 1683, a statek jeho dostal se dvěma synům jeho *Janovi Petrovi* a *Janovi Jindřichovi*. Ti se oň r. 1685 rozdělili tak, jako se byl n. otec a bratr jeho dělili. Jan Petr dostal Bošovice a Jan Jindřich Čížovou. [12])

Tento seděl tu až do r. 1690, kdež Čížovou bratru svému prodal. [13]) Tak došlo podruhé ke spojení Čížové a Bošovic. Tento přikoupil r. 1698 také statek Oldřichov a prodal r. 1715 statky Bošovice, Oldřichov i s Kozly *Antonii Josefě* hraběnce *Černínové* jako poručnici syna svého Františka Antonína. [1]) Když pak r. 1726 přikoupena Čížová od *Vácslava Ignáce Dýma*, spojeno jest všechno bývalé panství Čížovské s Drhovelskem. [2])

Tvrz zdejší, nynější zámek, měla r. 1685 drahně světnic a sklepů; připomíná se také kaple.

[1]) Reg. III. 35c. Bílek, Děje konf. [2]) DZ. 144. C 9. [3]) DZ. 82. K 1—30, 113. N 14. [4]) DZ. 406. A 1. [5]) DZ. 490. A 6. [6]) Poutník od Otavy II. 2, str. 236. [7]) DZ. 10. K 5. [8]) DZ. 13. K 26. [9]) DZ. 145. D 4. [10]) DZ. 301. K 1. [11]) Arch. mus. DZ. 112. E 6, 113. K 9. [12]) DZ. 76. N 21—P 17. [13]) DZ. 403. E 17.

BOŠOVICE.

Nedaleko Drhovle ve vsi Bošovicích (nedobře Božejovicích nebo Božovicích) býval manský dvůr ke hradu Zvíkovu, který se v 15. století často připomíná. V 16. století byly Bošovice jako svobodný statek v držení *Buzických z Buzic.* Kdy tu tvrz povstala, není známo; jisto jest, že se tvrz a dvůr v Bošovicích jako příslušenství Čížové připomíná, a že od ní dvakráte, r. 1659 a r. 1685, odloučeny byly.

BRLOH.

Nedaleko Drhovle ve vsi Brloze bývala tvrz, z níž prý ještě věž zbyla. Zde seděl v letech 1359—1397 *Diviš z Brloha*, o němž již (díl VII., str. 260) mluveno. Potomci jeho sedíce na Záboří, Lhotě a Osece zvali se *Záborskými, Lhotskými* a *Oseckými z Brloha.* V 15. století byly v Brloze dva dvory poplužné. Jeden byl r. 1454 lidem rozprodán, a Anna z Brloha prodala jej Janovi Svojšovi z Brloha. [3])

Po 16. století jsou nám osudy Brloha neznámy. Později (již r. 1589) seděl tu *Mareš Čejka z Olbramovic*, jenž r. 1601 na tvrzi, dvoru a vsi manželce Dorotě Čejkové z Reneč věnoval. [4]) Po něm následovali okolo r. 1617 synové, z nichž *Vilém* Brloh ujal. Tomuto zabrán a prodán r. 1622 *Albrechtovi Benedovi z Nečtin.* [5]) Tento držel Brloh až do r. 1633, kdež jej prodal *Mikuláši mladšímu Dýmovi ze Střiteže.* [6]) Brloh připojen ke statku Drhovelskému. Když Mikulášovi synové Jindřich Mikuláš a Jan Vilém se r. 1661 dělili, dostal Brloh s vesnicemi Jan Vilém. Tehda byla tvrz zdejší od kamene dobře vystavěna a měla dostatek světnic, sklepů a komor. [7]) Protože Jan Vilém dědil po bratrovi, sloučen Brloh zase s Drhovelskem. Avšak po smrti jeho († r. 1685) synové se zase dělili. Tentokráte dostal *Vácslav Hynek* týž díl, který otec jeho byl dostal. Roku 1696 prodal týž statek hraběti z Morzína, který jej k Drhovli připojil.

NEBŘEHOVICE.

Roku 1253 připomíná se *Petr z Nebřehovic*, služebník Bavorův. Na Nebřehovicích seděl ke konci 14. století *Zdeněk z Nebřehovic*, pošlý z rodičů Lva a Kateřiny; také jakýsi Mikuláš Žáček a choť jeho Dorota byli s ním příbuzni. Aby za ně mše zádušní konány býti mohly, daroval bratřím v klášteře Píseckém (r. 1397) jednu kopu grošů platu na jednom člověku poplatném v Nebřehovicích. [8]) Později žil na tvrzi zdejší nepokojný muž *Jetřich z Nebřehovic*, kterýž ještě vedle jiných sváry začal s obcí Budějovskou a proto za psance prohlášen byl; když se potom králi pokořil, nařízeno jest asi r. 1408 Budějovským,

[1]) DZ. 491. N 29. [2]) DZ. 499. H 19. [3]) Rel. tab. II. 207. [4]) DZ. 130. N 4. [5]) Bílek, Děje konf. 63. [6]) DZ. 299. P 27. [7]) DZ. 81. B 23. Připomíná se i „zabrada nad baštou". [8]) List v bibl. univ. Pražské, arch. Svatomářský.

aby mu té věci žádným zlým ani kterou nechutí nevzpomínali.[1]) Nedlouho potom (r. 1410, 15. května) připomíná se v listě jednom *Střízek z Nebřehovic.*[2]) Manželka jeho byla Běta rozená Kočkovna z Milenovic, kteráž ovdověvši prodala dvůr poplužný v Nebřehovicích kromě platu, který byl na lidech ve vsi, a jednu kopu platu ve vsi Slatině (r. 1426, 18. prosince) bratru svému *Oldřichovi Kočkovi z Milenovic.*[3]) Vedle Střízka žili však ještě jiní, kteří měli podíly v Nebřehovicích, tak na př. *Mikuláš z Nebřehovic*, muž smýšlení katolického, jenž proto r. 1420 obci Pražské list odpovědný poslal.[4]) *Jan z Nebřehovic* sám desátý psal r. 1417, 12. února obci Cáhlovské v Rakousích, aby člověka jakéhosi zdržujícího se u Cinišpána, měšťana tudíž, vydali.[5]) Ten nebo jiný Jan měl choť Machnu, kteráž koupila dvůr a ves Sedlikovice, ale za bouřlivých dob (r. 1440—1450) list na ně svědčící ztratila. Za tou příčinou nařídil král Ladislav (r. 1454, 21. března), aby zboží Sedlikovské jí, Machně, muži jejímu Janovi a dětem jich ve dsky zemské vloženo bylo.[6]) Jedním z těchto dětí byl snad *Mikuláš z Nebřehovic*, jenž se v letech 1466—1473 připomíná.[7])

Dotčení vladykové byli předky Nebřehovských z Nebřehovic Poslední z toho rodu byl *Jan*, jenž seděl na tvrzi zdejší již r. 1517.[8]) Týž prodal Nebřehovice tvrz s dvorem poplužným a ves, Sedlikovice ves celou, ve Svrkovicích (Zorkovicích) c. t. m. panu *Janovi z Rožemberka* na Strakonicích za 1250 kop grošů českých.[9]) Po smrti Janově († r. 1532) bratr jeho *Jošt* přejav vladařství rodu r. 1533 dne 15. ledna tvrz Nebřehovskou se vším stavením, dvorem poplužným a rolemi prodal opatrnému Vaňkovi lovčímu z Újezda za 415 kop míšeňských a na jisté výminky, tak aby toho užíval jako jiní obyvatelé tu v Nebřehovicích.[10]) Po časech zřízena jest na místě bývalé tvrze obecní kovárna.[11])

LAŽANY.

V Prachensku bývaly dvoje Lažany, z nichž ty, které leží mezi Blatnou a Strakonicemi, nazývány byly Lažany Enisovými. Na těchto Lažanech seděl r. 1384 Ješek a potom v letech 1402—1438 *Jan Žakavec ze Žakavy.*[12]) Jeho nástupcem byl *Jan* (r. 1406) a později bratří *Mikuláš* a *Lev* (r. 1489), z nichž onen tu ještě r. 1505 seděl.[13]) Jeho snad synem byl *Václav* (r. 1525), jenž si r. 1544 tvrz, dvůr a ves Lažany ve dsky zemské vložil.[14]) Synové jeho *Jan* a *Jindřich* prodali Lažany *Volfovi Ryžemberskému z Janovic* a tento r. 1550 *Pavlovi Kořenskému z Terešova.*[15]) Tento zemřel asi r. 1570,[16]) a Lažany dostaly se pak strýci jeho *Adamovi*, jenž tu v letech 1572—1597 seděl. Dědičkou po něm byla dcera *Alžběta*, jež se vdala před r. 1604 za *Fabiana Jáchyma Sekerku z Sedčic*, jemuž statek Lažanský vzdala.[17]) Fabian platil ještě r. 1615 sbírky a berně ze statku Lažanského, co se však potom s ním dálo, není nám známo. Vyskytuje se do r. 1673 jako příslušenství statku Čekanic a od něho odprodán r. 1673 *Maryně Kateřině Enisové* rozené *Častolárce z Dlouhé vsi*[1]) Potomstvo její drží velkostatek Lažanský podnes.

KOZLY.

Od Sedlce východně ležící ves Kozly byla až do r. 1546 majetkem obce Písecké a r. 1553 od krále Ferdinanda přikoupena k Sedlci. Tvrze tu posud nebylo a ta postavena teprve buď v druhé polovici 16. nebo na počátku 17. století. Po smrti *Jana nejstaršího Kalenického z Kalenic* († r. 1629) dostala se tvrz a ves Kozly s třemi vesnicemi dceři jeho *Johance*,[2]) a když tato se za Jana Václava Běšína z Běšin vdala, přešla v držení Běšínův. Držel ji totiž do r. 1666 Jan Ladislav, syn předešlých, a r. 1666 koupil ji od něho *Petr Maximilian Roshovský z Krucemburka* s Alžbětou z Běšin, manželkou svou.[3]) Později přikoupili Dýmové týž statek k Čížové a r. 1715 prodán k Drhovli.

LESKOVICE.

Jižně od Sedlce u Radomyšle jest ves Leskovice. Zde prý na místě živnosti, kde se říká u Hradských, stávala tvrz. Je-li tomu tak, bylo to jen ve 14. a 15. století, neboť v 16. století byly Leskovice příslušenstvím statku Sedleckého a o tvrzi se žádná zmínka neděje. O držitelích této tvrze není nic známo.

CERHONICE.

Nedaleko Mirotic ležící ves Cerhonice bývala ode dávna příslušenstvím hradu Zvíkova. Ve 14. a 15. století býval tu dvůr královský a kromě něho jiný dvůr vladyčí, jehož držitelé konali službu manskou ke hradu Zvíkovu. Časem se tu vyvinulo patero manství. *Kryštof ze Švamberka* prodal r. 1577 ves celou Cerhonice se čtyřmi vesnicemi *Jindřichovi* a *Alšovi*, bratřím *Dýmům ze Střítěže.*[4]) Prozatím připojeny k Čimelicům a po smrti Alšově dostaly se za díl synu jeho *Mikulášovi*, jenž tu tvrz postavil. Když Mikuláš se stavův odbojných přidržel, zmocnil se Cerhonic generál Marradas (r. 1620) a po sedm let bral odtud užitky k vydržování svého pluku; r. 1628 pak prodány *Anně Zuzaně Přichovské z Písnice.*[5]) Od této koupil je (r. 1629) *Jan Vilém Černín z Chudenic.*[6]) Tento zadlužil se tak, že statek v rodu udržen býti nemohl; prodal jej tedy *Jiří Václav*, syn jeho, Lidmile Kalenicové ze Střítěže (r. 1650), která jej vlastně pro svou vnučku *Lidmilu Veroniku Kaleničku* koupila.[7]) Tato prodala pak r. 1688 s manželem svým Jiříkem Františkem Doudlebským z Doudleb statek Cerhonický a Mirotický *klášteru Drkolenskému*, jemuž zámek, bývalá tvrz, posud náleží.[8])

---

[1]) Arch. č. III. 288. [2]) Kopie musejní. [3]) Arch. č. III. 283. [4]) Tamže, IV. 380. [5]) Arch. Třeboň. [6]) Reliq. tab. II. 246. [7]) Archiv Třeboň. a gub. [8]) Tamže. [9]) DZ. 7. E 1. Nebřehovští drželi potom Hrádek, Březí a Pyšely. Prvnější koupil Jan z Nebřehovic před r. 1541, Ondřej z Nebřehovic s manželkou svou Kateřinou z Dubé dostal statku Pyšel. [10]) Kodex Rozemb. (mus II. G 31) fol. 275. [11]) Trajer, Diozese Budweis, 557. Statek Nebřehovský dostal se po smrti Joštově († r. 1539) jeho potomstvu a r. 1593 prodán k panství Sedleckému (DZ. 169. E 1). [12]) Rel. tab I. 497, acta jud. Pam. arch. X. 228. [13]) Rel. tab. II. 296, 438, arch. č. VI. 319. [14]) Reg. kom. soudu, DZ. 250. F 11. [15]) DZ. 10. K 10, 53. E 20. [16]) DZm. 165. [17]) DZm. 236. Q 12.

---

[1]) DZ. 392. R 10. [2]) DZ 143. K 7. [3]) DZ. 112. C 7, 306. N 13. [4]) DZ. 63. G 27. [5]) Bílek, Děje konf. [6]) DZ. 301. B 28. [7]) DZ. 150. H 1, 305. Q 4. [8]) Arch. Drkolenský.

Štěken.

ŠTĚKEN TVRZ.

Východně od Strakonic jest městečko Štěken, tvořící dlouhou ulici, na jejímž západním konci se na výšině zámek vypíná. Jest to stavení do čtverhranu založené a asi před 200 lety postavené. Nad branou v barokovém slohu vystavěnou spatřuje se erb zakladatelův. Na dvoře, který dotčeným stavením na všech stranách jest zavřen, zříti v přízemí sloupové chodby, jimž podobné bývaly také v prvním poschodí, ale ty jsou zazděny.

Štěken býval prvotně sídlem vladyckého rodu, jenž na štítě střelu nosil, jako páni ze Strakonic. Prvním nám známým předkem této rodiny byl Bašek *ze Štěkně*, jenž se v pamětech let 1318—1313 často připomíná. Po něm se připomínají *Bohuslav* jinak *Bušek* a *Racek* (snad synové předešlého), kteří žili v letech 1344—1359. Všichni tito sloužívali pánům ze Strakonic. Bohuslav a Bušek připisují se též r. 1357 jako patronové kostela Štěkenského. [1]) *Jaroš* a *Racek*, bratří *ze Štěkně*, synové jednoho z nich, seděli na Štěkně asi od r. 1366. Roku 1374 koupili Drahonice, na něž se potom přestěhovali a stali se předky vladyk z Drahonic.[2]) Asi v ty doby Štěken prodali.

Kupcem byl *Mikuláš z Janovic* a z *Vimberka*, jenž se již r. 1378 v držení Štěkně nacházel. Byl dvořanem, arcibiskupem a nábožným křesťanem; r. 1384 zřídil kaplanství při zdejším kostele, jež obdaroval hojně dvorem, horami, lesy, rolemi a platy.[3]) Po jeho smrti zdědil týž statek *Pavel*, bratr jeho, jenž r. 1397 na záduší Mikulášovo faře zdejší hojný plat na vydržování dvou kleriků zpěvákův a mše zádušní daroval.[4]) Následujícího roku ukončil při s klášterem Píseckým, jemuž jisté platy proto zdržoval, poněvadž zádušní mše za n. Mikuláše řádně nevykonával.[5]) Konečně byl pánem na Štěkně ještě r. 1404, když vyměřoval jistý desátek pro kostel Lažištský.[6])

Od r. 1415 vyskytuje se v držení Štěkně *Oldřich Kavka z Říčan*, pán katolicky smýšlející, jenž tu pod záštitou Strakonických pánů řády pod jednou zachovával.[7]) Také nástupce jeho *Zachař*, který se od r. 1441 připomíná, jsa se zbožím svým mezi katolickými Strakonicemi a husitským Pískem, hleděl mír držeti s obojími, ale právě proto, že za válek r. 1467 a 1468 nechtěl býti proti královským, vpadli Strakoničtí na jeho zboží, vypálili mu vesnice a rozehnali mu lidi.[8]) Žil ještě r. 1475, maje tehdáž zrostlého syna

[1]) Reg. III. a IV. díl, arch. Mnichov., bibl. Praž. a Svatomářský. [2]) Arch. Třeboň. [3]) Lib. erect. XII. 8. [4]) Borový, lib. erect. IV. 462. [5]) Arch. bibl. Praž. [6]) Březanův seznam v arch. Třeboň. [7]) Lib. conf. Roku 1420 tu táhl Žižka. (Viz Staré letop. 34.) [8]) Arch. č. III. 337, 538, IV. 254, arch. Třeboň.

Náhrobek Kunaše z Machovce v klášteře dominikánském v Budějovicích
Kresba K. Čertíka.

Mikuláše, který se od r. 1484 jako držitel Štěkně připomíná.[1]) V pamětech téhož věku připomíná se jako svědek velmi často, naposled r. 1513.[2]) Jako mnozí jiní té doby ani on se neuvaroval zbytečných soudů.

Jednou šel Mikuláš Kavka z Říčan s panem Volfem Ryzmberským z Janovic s hradu Pražského po stupních velikých i učinil Kavka řeč k Volfovi: „Pane bratře, tys mi dlužen za ryby a já tobě deset lotův perel; i rád bych, abychom se ssumovali, čího by dluhu více bylo; zdáliť se, daj ty mi peníze za ryby, a já hned půjdu a koupím tobě perel a oplatím.“ Řekl Volf: „Milý pane bratře, co jest mezi námi o některou kopu, propusťte vy mne z těch peněz za ryby a já vás z perel.“ Na tom sobě ruce dali a z toho se propustili. Přes to později Kavka na Volfovi peníze za ryby žádal. Jindy prosil Volf Mikuláše za koně plesnivého mimochodníka řka: „Milý pane bratře! daj mi ten kůň a já vám chci také dáti, by byl nejlepší, když mě zaň žádati budete.“ I z toho pak povstal soud, když se Volf ke své připovědi znáti nechtěl.[3])

Heralt Kavka (syn), nástupce Mikulášův, ujal Štěken nedlouho před r. 1521, kdež jej nacházíme jako svědka v posledním pořízení Petra z Rožemberka. Týž vložil si r. 1543 Štěken, zámek a městečko, Cehnice tvrz, dvůr a městečko s vesnicemi v obnovené dsky zemské.[4]) Úředníkem tu měl Žibřida Doubka z Lautrpachu, jenž se r. 1550 připomíná.[5]) Po jeho smrti zůstali čtyři synové *Mikuláš*, *Zdeněk*, *Jan* a *Heralt*. Když se r. 1563 dělili, dostali Zdeněk a Heralt po polovici Švihova a ostatní se rozdělili o Štěkensko. Při tom dostal Mikuláš zámek Štěken s štěpnicemi okolo něho, dvorem při samém zámku, pivovárem a městečko se čtyřmi vesnicemi. Cehnice s ostatkem panství dostal Jan.[6])

Mikuláš neměl synů, leč jen dceru Kateřinu, která se vdala za Bernarta z Hodějova. Statek Štěkenský dostal se pak bratru Heraltovi a po něm jeho synům *Janovi Vilémovi*, *Janovi Kryštofovi* a *Zdeňkovi Lvovi*.[7]) Jan Vilém zemřel před r. 1602 a k rukám *Jana Zdeňka*, nezletilého syna jeho, koupeno zboží Cehnické, které on spojil se statkem Štěkenským, když se mu po dotčených strýcích dostal. Roku 1610 postoupil týž Jan Zdeněk panství Štěkenského i Cehnického *Anně Laubské ze Stříteže*, mateři své.[8]) Tato podržela Štěken jen dvě léta a prodala ji potom *Anně Malovcové z Újezda*.[9]) Roku 1620, když císařské vojsko do této krajiny vpadlo, statek Štěkenský mocně vzat a napřed (r. 1621) *obci Budějovské* k užívání postoupen. Potom prodán napřed (r. 1622) *Ferdinandovi Rudolfovi Lažanskému*, r. 1623 zase *Jiříkovi Mitrovskému*, ale žádný z těch prodejů nepotvrzen. Konečně postoupen r. 1624 *Janu Jakubovi Khyslovi* hraběti z *Gotsche* a r. 1628 dědičně prodán.[10]) Od tohoto pána koupil Štěken (r. 1636) *Jan Antonín* kníže z *Eggenberka*.[11]) Tento držel Štěken až do r. 1647, kdež bylo jednání mezi ním a císařem o postoupení hrabství Hradištského. Tehda postoupil císaři zámek Štěken a tvrz Cehnice a oboje hned příštího roku odevzdány věřiteli císařovu, *Janovi Antonínovi Losimu z Losinthalu*, jenž byl deputovaným k vybírání důchodů vinného, pivného a solního.[12]) K tomu přikoupil Losi r. 1650 zboží Řepické.

Losi stal se bohatým mužem. Po jeho smrti dostal Štěken mladší jeho syn *Jan Baptista*, když však r 1683 zemřel, měly statky ty spadnouti na staršího syna Jana Antonína, ale ten je matce a sestrám ponechal. Zámek Štěkenský, jenž r. 1665 v nynější své podobě vystavěn byl, zůstal v držení rodiny této až do jejího vymření. Když r. 1781 dne 21. dubna Adam Filip Losi zemřel, povstala pře mezi vdovou a příbuznými zemřelého, až pak pozůstalosť Tachov a Štěken *Josefovi Mikuláši* hraběti z *Windischgrätzu* odevzdána (r. 1782). Potomstvo jeho, pak do knížecího stavu povýšené, drží tedy Štěken nad sto let.

[1]) Arch. Svatomářský. [2]) Reg. kom. soudu. [3]) Reg. 3. G. k. s. H 7, 23. [4]) DZ. 250. E 23. [5]) Arch. Třeboňský. [6]) DZ. 56. K 6. [7]) DZ. 178. F 27. [8]) DZm. 237. B 1. [9]) DZ. 186. J 28. [10]) Bílkovy Děje konf. 353. [11]) DZ. 299. P 18. [12]) DZ. 305. K 11

ŘEPICE TVRZ.

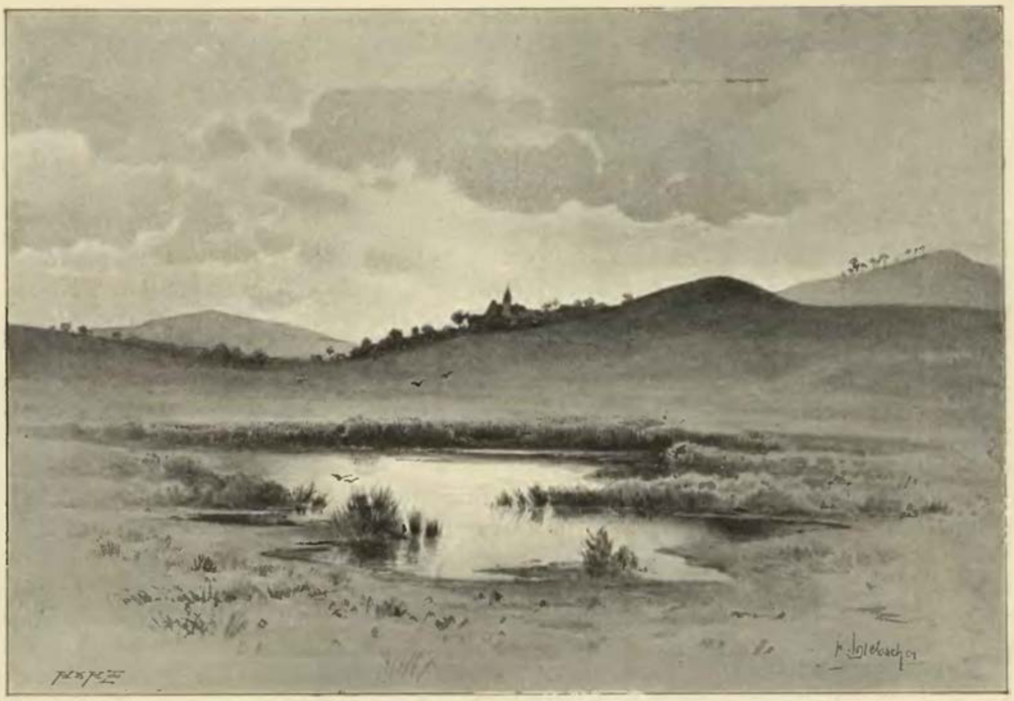
Ves Řepice mezi Strakonicemi a Štěkní stranou v úvalu ležící chvalně se proslavila jako bývalé sídlo umění milovných Hodějovských. Na východním konci vesnice stojí kostel, jehož nejpěknější částí jest původní portál z polovice zemí zasypaný. Pod kostelem jest rozsáhlý dvůr poplužný, jehož některé části ještě dobu Hodějovských připomínají. Zejména jest zajímavá deska, která bývala na staré stodole a přenesena jest na nynější stodolu. Bernart z Hodějova dal napsati, že stodola tato r. 1580 jeho nákladem postavena a kolik stála. Na té straně dvora k cestě a návsi baví starý renesanční štít z doby Hodějovských pocházející. Proti němu přes cestu jest místo bývalé tvrze. Proti bráně z nynějšího dvora vedoucí bývala brána do předhradí nebo prvotního dvora poplužného, na jejíž zbytky se před lety přišlo. Dnešního dne není po ní ani potuchy. Na předhradí stojí sýpka s vysokým štítem, vkusně obnovená; dílo to jest snad starší než 16. věk. Něco dále jest tvrziště neb zamčiště žalostného podívání. Odděleno bývalo od předhradí příkopem, který z části posud znáti lze. Tvrziště zastaveno jest 14 domky a zřejmo jest jen pro vyšší polohu a zbytky náspů a příkopů. Pozoruhodného tu nic není, neboť bývalá studně podobá se vesnické studánce, oblouk starý (část klenutí) a trochu chatrného zdiva hrubě za podívání nestojí. Na jihozápadním konci vesnice jest bývalá zahrada Hodějovských, posud zdí starou od nich postavenou zavřená. Dříve bývaly v rozích altány na způsob bašt, ale jen dvě z nich zbyly a mají posud starodávné končité střechy a dubové krovy. Z vnitřní strany jest na nich znáti starobylou úpravu. Z bývalé slávy této zahrady udrželo se několik bylin lékařských.

Řepice jest starodávné vladyčí sídlo. Již r. 1251 připomíná se *Ivan z Řepice* a v letech 1298 až 1342 přichází v pamětech *Purkart* odtudž.[1]) Okolo r. 1359 zdědili týž statek bratří *Ctibor*, *Prudota*, *Martin* a *Všebor*. Téhož roku všichni čtyři bratří jsouce nedílnými držiteli Řepice prodali mlýn svůj ve Dvorci (Slaníku) Petrovi mlynáři právem zákupným. Pak se mladší dva oddělili a starší zůstali na Řepici, kdež se do r. 1364 jako patronové kostela připomínají.[2]) Roku 1370 vyskytují se jako patronové Mikuláš a Oneš, bratří z Vlhlav, a Jan a Purkart, bratří z Chynovic (?). Roku 1399 následoval po nich *Nedamír z Machovic.*[3]) Po tomto nacházeli se v držení Machovic a Řepice bratří *Chval*, *Buzek* a *Kunaš*, bezpochyby jeho synové. Roku 1412 zapsali faráři Řepickému plat na tvrzi Řepické a dvou vesnicích.[4]) Nějaký čas žili nedílně; když pak se rozdělili, dostal Chval Řepici a ostatní dva statky u Hluboké, které potom drželi Kunašové z Machovic, potomci Buzkovi. Chval vyskytuje se v letech 1412—1419 několikráte v rozličných běžích soukromých; když pak r. 1419 nepokoje nastaly, stal se Chval jedním z vůdcův lidu nespokojeného. Roku 1419 vedli Břeněk z Ryžemberka, Chval a Kunaš bratří lid, který se bral ke shromáždění, a ubránili se u Knína pánům, kteří na ně přitáhli.[5]) Později stal se jedním ze správců obcí Táborských, zejména byl správcem kraje Prachenského (a tuším, obce Písecké[6]). Ovšem účasten býval mnohých výprav jednoty Táborské. Jak dlouho žil, není nám známo. Vyskytuje se nějaký Chval v potomních dobách až do r. 1465, a nepodobá se víře, aby zprávy ty vztahovaly se k jedné osobě. Bývalý hejtman Táborský žil

Deska v Strakonicích s erbem Hodějovských.

[1]) Reg. I. 593, II. 1232, IV. 462. [2]) Arch. Svatomářský, lib. conf. [3]) Lib. conf. [4]) Lib. erect. VIII. 145. [5]) Palackého dějiny IIIa. 333. [6]) Arch. č. III. 245, 257, 265.

Řepice

ještě r. 1437, kdež se spolčil se strýci svými na Machovicích, Dívčicích a Sudoměři.[1]) Nějaký Chval vyskytuje se r. 1443 a opět v letech 1460 a 1465.[2]) Po něm nedostala se Řepice v držení Kunašův z Machovic jako blízkých příbuzných, nýbrž nabyl jí *Hynek Dívčický ze Sudoměře*, jenž se r. 1475 jako pán na Řepici připomíná. Potomci jeho nazývali se Řepickými ze Sudoměře. Jeho bezpochyby synem byl *Jan*, jenž se od r. 1482 jako držitel Řepice[3]) ve mnohých pamětech vyskytuje.

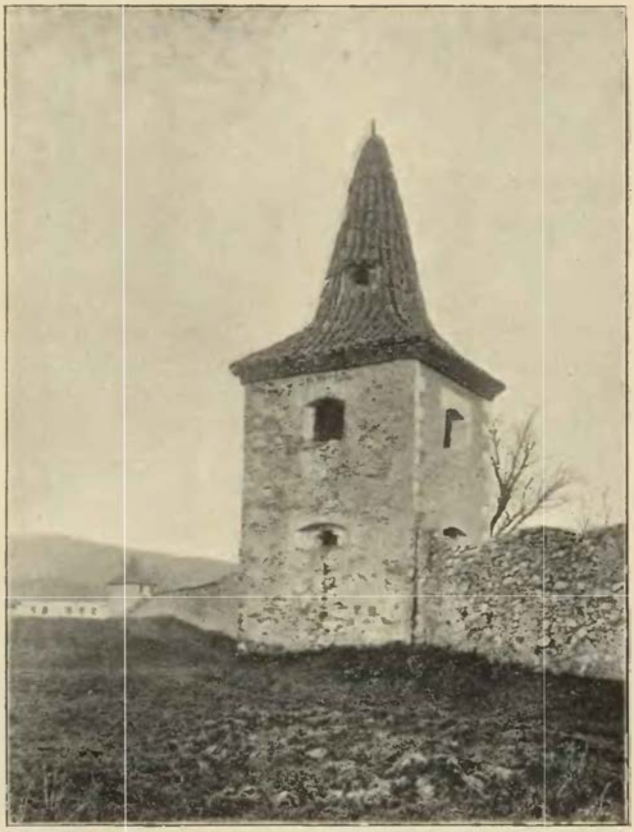
Když se r. 1528 dne 12. srpna bratří *Hynek*, *Adam* a *Ctibor Řepičtí* dělili, dostaly se Adamovi za díl tvrz Řepice s dvorem, sladovnou, pivovárem, podacím a ves, část Slaníka, vsi Rovná, Domanice, Droužetice, Černíkov, Chrašťovice, Třebohostice a dvě vsi na Podlesí, totiž Štítkov a Hodonín.[4]) O tvrzi dí se v taxe nedlouho po té sdělané, že je v ní drahně pokojů klenutých a znova vystavěných i několiko marštalí dobře zavřených, v kterýchžto se může drahně koní postaviti. Při tvrzi byl dvůr znova vystavěný a pivovár.[5])

Adam jsa muž správný a práv znalý, potřebován byl při rozličných bězích soukromých a veřejných; na jedné takové cestě zemřel v Miláně ve Vlaších, když arciknížeti Maximilianovi ze Španěl jedoucímu vstříc byl vyjel.[6]) Jediný syn Jan zemřel před otcem, a tak zůstaly po něm jen dcery Kateřina a Anna. Vdova Markéta z Gutšteina spravovala Řepici až do plnoletosti Kateřiny, která se vdala za Zdeňka ze Šternberka. Táž pak prodala Řepici *Janovi staršímu Hodějovskému z Hodějova*.[7])

Jan Hodějovský patřil do onoho počtu výtečných mužů, jichž každý stav jen několik za jedno století zplodí. Byl muž pro všechno ušlechtilé zaujatý, přítel a příznivec učených a básníkův, nebo krátce řečeno, jeden z nejznamenitějších Čechů 16. století. Zámek Řepický se mu tak zalíbil, že když se r. 1555 z úřadu místosudského poděkoval, stálý obyt si tu vybral.[8]) Básníci, kteří ho na Řepici navštívili, opěvovali krásu sídla jeho i okolí ve zvučných latinských verších. Zdi tvrze porovnávali ke skalám vápnem spečeným, velebili jich vzhled pěkný, protože byly vše z cihel a rudé, téže barvy také střecha taškami krytá, též věže uprostřed tvrze vedlé studně se nacházející, jejížto končitá střecha byla prejzy pokryta a nad makovicí ozdobena zlatým znamením kapra, jenž byl erbovním znakem pánů Hodějovských. Ve věži byla kaple v tvrzi drahně místností tak úpravných, že mnohou by byl panovník nepohrdl (?). Mezi nimi se nacházela také světnice, v níž měl Hodějovský svou knihovnu. Od tvrze přes náves byly pivovár, sýpky a poplužný

[1]) Rel. tab. II. 167. [2]) Arch. Třeboňský, rel. tab. II. 296. [3]) Arch. Svatomářský. [4]) DZ. 45. A 18. [5]) Arch. Třeboňský. [6]) Březanův Vilém 45. [7]) DZ. 10. J 22. [8]) Viz J. Jirečka pojednání (Uč. spol. řada VI. díl 12.).

dvůr. Pod tvrzí a dvorem bydlilo šest sedlákův a sedm chalupníků, pod tvrzí byl mlýn nachlební. Vedle cesty ke Strakonicům byly dvě zahrady, plotem obehnané, z nichž jedna byla vysázena štěpy, hruškami, švestkami, ořechy, broskvemi, morušemi a třešněmi. Ve vedlejší větší zahradě klidil se dostatek sena a otavy a z části byla posázena na záhonech zeleninou, květinami a léčivými bylinami; zejména tu byly locika, fenikl, kuří noha, sliz, bob, řepa, řeřicha, čekanka, mateřídouška, koryandr, šalvěj, kopr, routa, hysop, petržel, mák a p. v. Na popluží panském sely se žito, pšenice, ječmen, proso, oves, mák, hrách a čočka, což prý sedláci zpívajíce zadělávali koňmi, volův nemajíce.[1]) Posledním svým pořízením, daným r. 1564 na den narození sv. Jana Křtitele, odkázal Jan starší zboží Řepické jedinému dítěti svému[2]) ze čtverého manželství, totiž *Aléně z Hodějova*, ale toliko do její živnosti; po její smrti mělo zboží to přejíti na Smila z Hodějova na Chotěticích a syna jeho Bernarta.[3]) Zemřel r. 1566 dne 11. února a pohřben v kostele Řepickém. Památka jeho byla stálejší, nežli nákladný náhrobník jehož zbytek nedávno objeven.

Bašta v Řepici.

Aléna Dýmová z Hodějova postoupila práva svého na doživotní užívání Řepice *Oldřichovi z Hodějova*, jenž sice byl nápadníkem statku, ale v druhé řadě, teprve po Smilovi. Avšak po smrti Smilově (r. 1567) smluvil se Oldřich s Bernartem, synem jeho, tak že tento právo své na něho převedl.[4]) Držel Řepici až do své smrti. Zemřel r. 1578, dne 10. dubna a pohřben v Řepickém kostele; náhrobek jeho se zachoval dobře, poněvadž ho použito za oltářní desku. Teprve po jeho smrti nápady na Řepici po předcházejících smlouvách vyrovnány. Od příbuzných mělo se za to, že smlouva Oldřichova s Alénou, podlé níž jí měl dáti 4000 kop, pro jeho smrť minula. Bernart starší považiv, že mu Oldřich za jeho nápad též peníze dal, na stavení zámku a opravu statku 1500 kop vynaložil, přenesl právo své na *Bernarta mladšího*, bratra Oldřichova.[5]) Týž usadiv se pak na Řepici tu manželce své Kateřině Hodějovské z Říčan věnoval.[6]) Bernart později starší řečený zastavil Řepici strýci svému *Bernartovi nejstaršímu*, který zemřel r. 1621 bezdětek,[7]) odkázav peníze své na Řepici strýcům svým. Avšak poněvadž se nejen oba Bernartové, nýbrž i dědici ustanovení vzpoury tehdejší účastnými činili, statek Řepický hned r. 1620 od Don Martina de Huerta mocně ujat a k dobrému vojska císařského držen.

Don Baltazar de Marradas zastavil Řepici r. 1621 *Judytě Kolovratové ze Šternberka* a téže paní pak r. 1623 statek Řepický prodán. Když pak po smrti téže paní drahně dluhův zůstalo a věřitelé zemřelé se na Řepice táhli, prodán jest týž statek r. 1630 *Jindřichovi Libšteinskému z Kolovrat*, držiteli blízké Střely.[8]) Jindřich zemřel r. 1646 a syn *František Oldřich* již r. 1650 smrtí ho následoval. Týž byl bezdětek a proto ustanovil dědicem svým *Václava*, strýce svého nezletilého. Statek Řepický sice měla Alžběta Kolovratova z Lobkovic držeti, avšak protože za požadavky své mateřské jiným způsobem spokojena byla, postoupila Řepici sirotku.[9]) Pro velké dluhy, které více než polovici ceny téhož statku činily, prodána Řepice ještě téhož roku *Antonínovi Losimu z Losinthalu*, jenž ji ke statku Štěkenskému připojil.

[1]) Osvěta r. 1883 č. 11, Věstník školský ve Strakonicích 1895 č. 4 a 5. [2]) Tři synové jeho zemřeli v mládí. [3]) DZ. 15. L 16. [4]) Jireček o Hodějovských. [5]) DZ. 69. D 30. [6]) DZ. 21. K 4. [7]) DZ. 140. H 13. [8]) Bílek, Děje konf. 149. [9]) DZ. 305. L 7.

SRDOV TVRZ.

Západně od Štěkně při Otavě jest samota řečená Mosták. Nad ní samou mezi silnicí okresní do Strakonic a polní cestou z luk vedoucí jest dosti rozsáhlé tvrziště, totiž pole, které jest odděleno od výšiny tu v ostroh vybíhající příkopem. Porostliny blízké jmenují se Chrast, louky blízké v Luhu, tvrziště samo slove u lidu Zlatá houska.

V pravdě tu stála tvrz, řečená Srdov. [1]) Již r. 1251 připomíná se *Vernéř ze Srdova* erbu střely. [2]) Potomek jeho, též *Vernéř* řečený, v letech 1359—1369 byl v držení Kamenného Újezda u Budějovic; r. 1365 prodal pánům z Rožemberka některé vesnice své u Krumlova, při čemž se zaručil *Maršík ze Srdova.* [3]) V pozdějších dobách připojen byl Srdov ke Dvorci (Slaníku). Roku 1409 je řeč o 19 jitrech rolí Srdovských, které držel Zikmund ze Dvorce, [4]) nicméně se ještě r. 1427 *Žibřid ze Srdova* připomíná. [5]) V pozdějších pamětech není o Srdově potuchy.

TVRZE NA ŠTĚKENSKU.

CEHNICE.

Ves Cehnice jest jednou z největších obcí v okresu Strakonickém, poněvadž je to vlastně městečko, které své právo promlčelo. Dříve tu bývala tvrz, a pozemky pode dvorem poplužným dosud slovou „Na podzámku", protože část dvora povstala z bývalého zámku. [6]) Posud tu stojí stavení o jednom patře, jehož severní strana zachovala způsobu svou ze 16. století. [7]) Nejstarší držitel *Rudolf z Říčan*, odjinud *z Cehnic*, připomíná se několikráte v pamětech od r. 1342 a r. 1357 prodal klášteru Piseckému plat v Piračově. [8]) Zůstali po něm čtyři synové, *Oldřich, Svojše, Jan* a *Bohuslav Sestřinek*, kteří drželi zboží Cehnické a Piračovské bezpochyby je mezi sebou rozdělivše. Oldřich a Svojše žili ještě r. 1377, tento byl také r. 1379 poručníkem na Prachaticích. Jan držel ještě r 1397 díl statku a Bohuslav se asi také té doby dočkal. [9]) Kromě nich měl na Cehnicích díl svůj jakýsi Mikuláš, který okolo r. 1396 zemřel. [10]) Díl jeho jako i tří strýců svých pododědili bratří *Karel* a *Bušek*, kteří byli synové Bohuslavovi a od r. 1401 se připomínají. Jako horliví katolíci zachovávali v kostele svém Piračovském řády katolické, zejména Bušek, který se stal děkanem kapitoly v Týně nad Vltavou. Roku 1419 prodali plat v Cehnicích k faře v Radomyšli. [11]) Jeden Karel prodal r. 1434 nějaký plat v Souši; [12]) bezpochyby je to *Karel mladší*, který se potom s *Janem* bratrem svým připomíná. (Sice žil ještě jeden Jan, řečený Cehnice z Říčan, jenž žil na Plzeňsku. [13]) Od nich anebo po nich dostalo se zboží Cehnické strýcům jich Štěkenským. Stalo se tak před r. 1475, nebo téhož roku Zachař z Říčan a Mikuláš, syn jeho, plat vycházející z Cehnic k faře Radomyšlské (od r. 1419) na ves Nevčelice přenesli. [14])

Na prosbu Heralta Kavky z Říčan král Ferdinand majestátem svým d. 1540, 17. září ves jeho Cehnice na městečko vyzdvihl a erbem a trhy obdaroval. [15]) Při dělení synů Heraltových dostal *Jan Kavka z Říčan* za díl svůj (r. 1563) tvrz, dvůr a městečko Cehnice s 10 vesnicemi. [1]) Týž zemřel r. 1577, odkázav statky své Cehnice a Žichovice synu svému *Janovi* nezletilému. [2]) Tento okolo r. 1593 let svých došel a porovnal se s mateří Kateřinou o věno její. [3]) Roku 1601 prokázal poddaným svým na Cehnicku některé milosti. Císař Rudolf nadání to potvrdil a ve dsky vložiti kázal [4]) a kromě toho dovolil Janovi, aby mohl učiniti nadání na vychování mládencův, kteří by chtěli církvi katolické slouižiti a na to plat arcibiskupovi odevzdali. [5]) Roku 1602 dne 17. prosince koupili poručníci Zdeňka Jana Říčanského z Říčan statek Cehnický od Jana, po čemž připojen k panství Štěkenskému. [6])

[1]) Následuje to z obdarování fary Štěkenské r. 1397, kdež jest řeč, že k faře dán les Stráně pod cestou ze Štěkně k Srdovu (Borový, lib. erect. 462). [2]) Reg. I. 593. [3]) Arch. zámku Krumlov. [4]) Lib. erect. IX. G 7. [5]) Arch. č. III. 283. [6]) Věstník školský ve Strakonicích. [7]) Pam. arch. VIII. 73. [8]) Arch. bibl. Praž. [9]) Podlé rozličných současných pamětí. [10]) DD. 14, f. 173, 180. [11]) Lib. conf., arch. Svatomářský. [12]) Arch Třeboňský. [13]) DD. 16, f. 221. [14]) Arch. Svatomářský. [15]) Reg. král. ve Vídni.

MLADĚJOVICE.

Po bývalé tvrzi v Mladějovicích zůstaly zbytky nepatrné. Tvrz stávala na příkrém ostrohu, byla náspy a příkopy posud zachovalými obehnána, a voda do příkopů vedla se z blízkého rybníka. Z prvopočátku, pokud z pamětí lze shledati, seděli tu zemané, kteří na štítě kozla nosili. Předkové jich byli *Vecel* a *Čadek* (r. 1298) a *Bohuněk*, který se připomíná r. 1342 a nedlouho potom se s Vilémem ze Strakonic o podací kostelní v Jenině přel; byl bezpochyby synem jednoho z nich. [7]) Bohuněk měl tři syny (r. 1347), *Chvala*, který seděl na Hošticích, *Přecha* a *Vecela*. Tento poslední jest bezpochyby týž, jako Vecel ze Lhoty, jenž se v letech 1346 až 1349 připomíná a také znamením kozla pečetil. [8]) Přech drže Mladějovice nazýval se po nich ještě r. 1368. [9])

Později následoval *Jan z Mladějovic* rodu neznámého, který před r. 1393 Mladějovice prodal a okolo r. 1394 na svém statku v Koupi zemřel. [10]) Po něm následovala rodina *Mladějovských z Mladějovic*, kteří nosili na štítě sekeru s křížem (nebo ruku s mečem). První z nich byl *Tybel*, jenž r. 1413 poddané své osvobozoval a r. 1417 dědictví své v Kestřanech po předcích prodal. [11]) Nacházíme jej často jako svědka při rozličných soukromých jed-

[1]) DZ. 56. K 15—17. [2]) DZ. 19. L 27. [3]) DZ. 169. B 11. [4]) DZ. 132. M 1. [5]) Reg. král. ve Vídni. [6]) DZ. 177. G 23. [7]) Reg. II. 1232, IV. 462, Tadra Cancell. Arn. 357. [8]) Orig. v Kozlově, Pangerl Gold. Urk. 113, arch. kapit. Vyšehradské. [9]) Arch. Svatomářský. [10]) Lib. conf. DD. 13, f. 88. [11]) Paprocký o st. ryt. 108, DD. 61. C 1.

náních a naposled r. 1457; r. 1460 byl již mrtev. [1]) Buď on anebo synové jeho prodali Mladějovice. Novým pánem byl *Jan Vrabský z Vrabí*, jenž se k nepřátelům krále Jiříka přidal, straně jako služebník odbojnému Zdeňkovi ze Šternberka. Z těch příčin přitáhli Písečtí a Vodňanští k Mladějovicům a tvrze po útoku dobyvše ji rozmetali. [2]) Nepostavena již nikdy.

Janovi později statek jeho navrácen a držel také Čimelice. Zemřel před r. 1508 zůstaviv syny Jana, Jiříka, Alše a Petra. Od r. 1517 vyskytuje se *Aleš* jako pán na Mladějovicích; [3]) od r. 1523 měl tu také Jan mladší statek anebo dědil po Alšovi. Jisto jest, že okolo r 1534 měl Jan Mladějovice. Dědici jeho byli strýcové *Kerunk* a *Hynek*, bratří *Vrabští*, kteří se r. 1566 tak porovnali, že Kerunk Mladějovice ujal a bratru svému 2350 kop vyplatil. [4]) Kerunk zemřel r. 1569 zůstaviv statek svůj synům Janovi, Mikuláši, Alšovi, Václavovi a Štěpánovi Janovi. [5]) Nejstarší ze synův Jan mladší ujal asi r. 1575 Mladějovice. Téhož roku dal Alše bratra svého na učení do Prahy, smluviv po 10 kopách čtvrtletně za stravu a učení; potom však zůstal dlužen za stravu a šaty a za svoje jídlo a pití v Praze také neplatil. [6]) Kdysi před r. 1582 zemřel Jan a nyní ujal Mladějovice, jichž tvrz pořáde ještě pusta stála, Mikuláš, druhý bratr. [7]) Když však i tento nějaký čas po tom zemřel, ujal Mladějovice Aleš, třetí bratr. [8])

Před r. 1598 zemřel Václav, a vdova zůstalá Sabina Vrabská z Bukové velice si stěžovala do Alše, že s dítkami svými není náležitě opatřena strany vydávání na vychování jejich; sama zase se zmocnila některých věcí, které jí nepatřily. Smluveni r. 1598 tak, aby dostala své věno, syn Jan Jiří aby zůstal do osmi let při mateři, potom aby byl dán na učení literní, dcery aby zůstaly při mateři a na opatření dítek aby bylo 25 kop ročně vydáváno. [9]) Aleš držel ke konci živobytí Mladějovice sám. [10]) Po jeho smrti a po krátké vládě nejstaršího syna *Kerunka Mikuláše* († r. 1618) dostali Mladějovice mladší synové *Václav*, *Vilém Karel* a *Adam*. Ti prodali r. 1622 tvrz Mladějovice (v 16. století při dvoře postavenou) s pustým dvorem a ves s příslušenstvím *Ferdinandovi Rudolfovi Lažanskému z Bukové*. [11]) Mladějovice zůstávaly potom v držení jeho potomků obyčejně na Manětíně sídlících, kteří také Bratronice a Osek drželi. Roku 1782 přikoupeny ke Štěkni.

Tvrz při dvoře byla od kamene vystavěna a dílem šindelem, dílem kůrkami přikryta. Při zemi byly klenutá oficírna, dvě klenuté komory, velká kuchyně, sklípek a schody. V prvním poschodí byly 3 pokoje, kaplička domácí, síň přepažená, tabulnice (tuším nad kuchyní), dva pokoje, dva sklepy, lokajna a oficírský pokoj. [12])

ČEJETICE.

Nedaleko Štěkně při Otavě jest ves Čejetice, v níž tvrz při kostele stávala. Nejstarší její majetníci patřili k rodu *Dlouhoveských z Dlouhé vsi*, totiž *Jetřich*, *Vojtěch*, *Lipolt* a *Jan* bratří, kteří se v letech 1360—1368 jako patronové v Čejeticích a na Rajském připomínají. Lipolt zemřel z nich nejdříve a Jan seděl na Čejeticích ještě r. 1374. [13]) V pamětech pozdější doby připomíná se r. 1389 *Beneš*, r. 1393 *Jan* a r. 1402 *Petr Dunovec* rodin neznámých. Tento vyprodal se a zemřel před r. 1409. [14]) Roku 1406 prodal *Vencl z Čejetic* tvrz Čejetice, dvůr s trojím popluţím a ves celou *Zachaři z Žestova* a *Pavlíkovi*, synu jeho. [15]) Pavlík byl již r. 1416 mrtev a Machny, sirotka zůstalého, ujali se strýcové. [16]) Tato vdala se pak za *Přibyslava z Borovnice*, jenž takto

[1]) Arch. č. III. 331, arch. Svatomářský. [2]) Staří letop. 185, Palacký, Urk. Beitr. 477. [3]) Arch. Třeboňský. [4]) DZ. 59. C 6. [5]) DZ. 16. N 5. [6]) DZm. 120. B 2. L 1. [7]) DZm. 139. G 2. [8]) DZ 66. K 16. [9]) DZ. 173. K 25. [10]) Viz díl I. na str. 247. [11]) DZ. 292. G 13. [12]) Arch. Třeboňský [13]) Lib. conf, arch. fary Krumlovské. [14]) Tamže a DD. 20, p. 22. [15]) Rel. tab. II 21. Proč Jan Románek z Žestova byl r. 1408 patronem kostela Čejetického, ač Pavlík r. 1409 žil, není zřejmo. [16]) Rel. tab. II. 130.

vešed v držení Čejetic dlouhá léta je (ještě r. 1446) držel. [1]) Po něm následovali *Zachař* a *Jan* bratří, bezpochyby synové jeho. Kdysi před r. 1457, když stál Zachař v příměří s Václavem Koktanem z Kestřan, tento mu tvrz jeho Čejetice pobořil a škody za 667 hřiven stříbra způsobil. [2]) Čejetice držel ještě r. 1465. [3]) V držení téhož statku následoval r. 1490 *Jan z Neznašov*, jenž tehda ves svou Modlišovice k nejvyššímu převorství prodal. [4]) Ještě pak z r. 1497 známi jsou *Jan* a *Jindřich Strpští ze Strpí*, jako poslední, kteří v Čejeticích seděli. [5]) Nedlouho potom přikoupeny Čejetice ke Štěkni a r. 1543 připomíná se tu tvrz pustá.

DOMANICE.

Severozápadně od Štěkně jest ves Domanice, při níž se nacházela tvrz. Roku 1327 seděl tu *Hrosnata z Domanic* [6]) erbu lva. Potomek jeho byl *Hroznata*, který se r. 1388 připomíná. [7]) Manželkou jeho byla (r. 1394) Belka z Petrovic z rodu Harachovského. [8]) Roku 1404 připomíná se Hroznata z Domanic, ale týž byl erbu koruny, manželka jeho sloula Eliška a syn Jan. Osoby ty všechny byly r. 1414 pomřely a z příbuzenstva zůstal jen Ojíř z Domanic, farář v Kostelci nad Labem. Odumřelé dědiny dostaly se třem výprosníkům, od nichž je koupil r. 1416 *Jan Odranec z Drahonic*. [9]) V 16. století patřily Domanice k Řepici a připomíná se tu r. 1553 pustá tvrz.

MILOŇOVICE.

Jihovýchodně od Strakonic, blíže farní vsi Jenína leží ves Miloňovice (též Miloněvice i Mileňovice). Připomíná se již r. 1251, jsouc příslušenstvím komendy Strakonické, avšak r. 1318 seděl tu vladyka *Ctibor*, a později tu postavena tvrz. [10]) *Bašek* (r. 1373—1376) a *Pešek*, bratří z Miloňovic, seděli tu r. 1373 a měli ještě dva bratří, totiž Hrzka na Nebřehovicích a Vojtěcha na Budkové. [11]) Bratří *Jan Kočka*, *Oldřich Kočka* a *Ctibor z Miloňovic* koupili r. 1398 poplužî v Droužeticích a plat v Černíkově, od kterýchž dob rod ten na Droužeticích vládl. [12]) Oldřich měl Droužetice, a Jan držel Miloňovice asi do r. 1410. Koupil je asi v ten čas *Vlastěj* neb *Vlašek z Kruhu*, syn Peškův, jenž se v letech 1408—1412 jako pán na Jeníně připomíná. Na spásu duše své a n. bratra svého, jenž byl v letech 1388—1408, t. j. do smrti farářem v Jeníně, daroval ke kostelu tudíž plat v Čečelovicích, aby z toho kupován byl olej do lampy, visící před skříní, v níž se tělo Páně chovalo. [13]) Roku 1417 připomíná se *Václav z Miloňovic* jako pán na Jeníně a žil ještě r. 1434. [14]) Vlašek odtud, vlastně *Václav Vlašek* řečený (r. 1445 atd.) byl ve službách pánů Rozemberských, držel r. 1457 Nehošovice, stal se potom purkrabí na Helfemburce a připomíná se r. 1468 mezi těmi, kteří císaři Bedřichovi opověděli. [15]) Miloňovice nedržel sám, neboť dvůr jeden tu držel *Martin Vlašek*, jehož vdova Domka před r. 1455 zemřela; kromě toho připomíná se téhož roku i Mařík z Miloňovic. [16])

Roku 1517 držel část vsi *Vilém z Buzic*, [17]) tvrz samou drželi *Petr Radkovec z Mirovic* († r. 1532) a po něm r. 1535 *Voršila ze Žihobce*. [18]) Petrovi synové *Jan* a *Hynek* prodali před r. 1541

[1]) DD. 15, f. 224, 61, str. 346. [2]) DD 19, str. 515. [3]) Arch. Třeboňský. [4]) Arch. Svatomářský. [5]) Arch. gub. [6]) Reg III. 487. [7]) Arch. Svatomářský. [8]) Arch. Třeboňský. [9]) DD. 15, f. 218 [10]) Erben, reg. 592. Tab. vet. 301. [11]) Archiv Svatomářský. [12]) Arch. Třeboňský. Ctibor svědčil r. 1397 v nadání kláštera Píseckého (arch. bibl. Praž.), Jan připomíná se do r. 1411 (Lib. erect. VII. 126, arch. č. VI. 19, 463), Oldřich držel Droužetice. [13]) Lib. erect. IX. N 7, conf. IV. B 10, VI. P 5, P 15, VII. A 29. [14]) Lib conf. VII. H 6 a Vypsání Protivinska ve Třeboni. [15]) Arch. Třeboňský a Svatomářský, Vypsání Protiv., arch. č. IV. 11, Pam. arch. X. 229. [16]) DD. 16, f. 247. [17]) Arch. Třeboň. [18]) Reg. kom. soudu půh. G 4 a nápis náhrobní v Jeníně.

tvrz, dvůr poplužný a ves Miloňovice za 450 kop *Václavovi Buzickému z Buzic.* [1]) Tento zemřel r. 1557 odkázav statek svůj všechen dcerám svým *Lidmile* a *Markétě*, ale tak, „aby poddaných svých žádnými podělky neobtěžovaly, leč by jim to chtěly platiti, což by dělali podlé náležitosti." Vsi Oldřichov, Chlaponice, Mejsadlovice a Bošovice odkázal strýci svému Bohuslavovi z Buzic a na Střiteži, ale tak, aby po něm vždy na nejstaršího z rodu Buzických přicházely. [2])

Roku 1589 držel Miloňovice *Jindřich* (při smrti *nejstarší*) *Dejm ze Stříteže*, kterýž odsouzen jest r. 1623 polovice statku svého. Tvrz Miloňovice s příslušenstvím prodána potom (r. 1623, 25. září) *Volfovi Ilburkovi z Vřesovic* na Podsedicích, c. k. válečné radě, za 10.000 kop míšeňských, ale tento prodal statek ten ještě téhož roku *Ferdinandovi Rudolfovi Lažanskému z Bukové*, nejvyššímu lejtenantu, za touže cenu. [3]) Miloňovice náležely potom nějaký čas ke statku Oseckému a Mladějovskému, ale Ferdinandův syn *František Adam* prodal r. 1661 dne 31. července tvrz, dvůr a ves Miloňovice, Zorkovice, Novou ves a Sudkovice *Leopoldovi Václavovi Kolchrejtárovi z Kolchrejtu* († r. 1669) za 7500 fl. rýnských. [4]) Tento jakož i bratr jeho Jan pohřbeni jsou v Jeníně; pomník tudíž postavil dědic jich Kunaš z Machovic na Miloňovicích a Křenovicích r. 1672. Později držel Miloňovice a Čepřovice s jinými statky *Ignác Jetřich Vitanovský z Vlčkovic* († r. 1681). Manželka a dědička jeho *Johanka Majdaléna* rozená *Hrzanka z Harasova* prodala r. 1683, 21. ledna statky Čepřovice a Miloňovice s vesnicemi, dvory a vsi Střítež a Milevice, vsi Neuslužice, Zorkovice, Novou ves a Sudkovice *Františkovi Jiříkovi Doudlebskému z Doudleb* a manželce jeho *Lidmile Veronice z Kalenic.* Od nich koupil dotčené statky (r. 1685 dne 16. srpna) *Gundakar z Dytrychšteina* a připojil je k Vlachovu Březí. [1])

[1]) DZ. 7. H 3. Viz Prácheň r. 1864 č. 6, Lumír r. 1856, str. 472, a reg. 12. F. k. J 5. [2]) DZ. 12. K 7. Manželka jeho Kateřina z Terešova zemřela r. 1542. [3]) DZ. 292. K 12, 141. K 20 a 145. G 11. [4]) DZ. 313. G 9 a 152. R 6.

Náhrobek Jana Mladějovského z Mladějovic v kostele sv. Jakuba 1577.

DROUŽETICE.

Severně od Strakonic a tam také farou náležejíc leží ves Droužetice, v níž již ve 14. věku bývala tvrz; ves již se připomíná r. 1228. Ves patřívala ke Strakonickému panství (zejména r. 1369), ale r. 1398 dne 10. ledna odprodal Břeněk ze Strakonic dva pluhy role v Droužeticích a plat v Černíkově *Janovi* řečenému *Kočka* a *Oldřichovi* a *Ctiborovi*, bratřím jeho *z Miloňovic.* Ti prodavše Miloňovice, usídlili se na Droužeticích, kdež si bezpochyby nové sídlo postavili. Oldřich sedě tu přijal r. 1416 také k věrné ruce platy v Jiřičném a v Nové Vesce, kteréž sestrám jeho Nonce a Slavě náležely; od třetí sestry Bětky, vdovy po Střížkovi z Nebřehovic, přejal (r. 1426) dvůr její v Nebřehovicích, ale snad také k věrné ruce. Naposled se připomíná r. 1431. [2]) *Václav* a *Jan* Kočky, bratří *z Miloňovic* a *Droužetic*, připomínají se r. 1466. Václav byl již r. 1449 táhl proti Sasům, a nějaký Kočka z Droužetic odpověděl r. 1452 pánům z Rožemberka. Jan přichází nad to v rozličných pamětech (v letech 1465—1467) zkoušeje nemalé svízele v tehdejších bězích válečných. [3])

V 16. věku drželi tvrz již pustou *Adam Řepický ze Sudoměře*, pak manželka jeho *Markéta z Gutšteina* a dcery *Kateřina Šternberková* a panna *Anna.* Tyto prodaly r. 1552 tvrz pustou Droužetice s dvorem a ves celou, ves Černíkov, les Tisov a několik rybníků *Janovi staršímu z Hodějova* za 1661 kop. Tento připojiv ves k Řepici, zastavil pustou tvrz se dvorem, občinami podle občin lidí Droužetických, dva rybníčky (v Drahách a Vaváček) v 225 kopách grošů *Janovi mladšímu Lipovskému z Lipovice.* [4]) Po smrti Jana mladšího a Adama Lipovského nemohli se dědici jejich o rozdělení statků mezi sebou porovnati, pročež nařízeni soudem zemským k rozebrání dílů jistí páni, kteří tvrz pustou Droužetice *Václavovi*, synu nejstaršímu n. Janovu (r. 1589, 25. září), prodali. Od Václava vyplatil Droužetice (r. 1591, 18. března) za 1000 kop grošů českých *Bernart mladší z Hodějova* a připojil je k Řepici. [5])

OSEK.

Od Radomyšle východně jest ves Osek, v níž seděl r. 1392 vladyka Vlašek. Roku 1414 odumřel tu statek po Diviši a r. 1417 po jeho vdově Kateřině. Oboje se dostalo darováním rozličným milostníkům královým. [6]) V 15. století tu stála tvrz, na níž se usadila větev *Zdborských z Brloha.* Roku 1442 připomíná se *Absolon z Brloha* seděním v Osece. V jiném listě současném připomíná se Jan, kterýž seděl na Osece do r. 1489. Jeho bratrem snad byl *Alexander*, jenž se r. 1484 připomíná (nebo syn? [7]). Na počátku 16. století seděli tu bratří *Petr* a *Absolon*, kteří

[1]) DZ. 116. E 29, 397. O 27, S 18, Koubek, Děje Libochovic str. 236. [2]) Arch. Třeboň. a Svatomářský, arch. č. III. 283, DD. 15, f. 139. [3]) Arch. Třeboň. Ctibor Kočka z Miloňovic byl v letech 1491—1493 hejtmanem na Třeboni, on a sestra jeho Anna měli peníze za Vodňanskými. (Arch. Třeboň.) [4]) DZ. 10. J 11 a 11. F 27. [5]) DZ. 166. K 2, 170. A 16, 27. H 1. [6]) Arch. Svatomářský, DD. 15, f. 220—222. [7]) Arch. Horažďovský, Svatomářský, rkp. mus. (Blatenský).

dostali ves Rakovice se svými dvěma strýci.[1]) Na tu ves dostal potvrzení (r. 1529) *Jan Osecký z Brloha a na Osece.* Týž zemřel před r. 1532 bezdětek, a statek Osecký a ves Rakovice spadly na sestry jeho *Dorotu, Lidmilu* a *Kateřinu.* Tyto prodaly tvrz, dvůr a ves Osek se statky v Jemnicích a Turně *Jiříkovi Čejkovi z Olbramovic.*[2])

Jiřík seděl na Osece až do své smrti († r. 1576). Ze tří synů jeho starší dva drželi Brloh a Rovnou, a nejmladší *Václav* dědil Osek, k němuž r 1577 přikoupil Malou Turnu.[3]) Když nedlouho před r. 1593 zemřel, byl *Jiřík* starší syn již zletilý, ale mladší *Zdeněk* ještě let neměl.[4]) Když se tito dělili (r. 1596), dostal onen Osek a tento Kbelnici.[5]) Jiřík nemoha bezpochyby na díle svém hospodařiti, postoupil ho bratru Zdeňkovi, jenž tu do r. 1623 seděl. Protože účasten byl povstání, lid svůj ozbrojil a ještě po bitvě Bělohorské povstalce podporoval, odsouzen jest všeho jmění. Oba jeho statky Osek a Kbelnici koupil místodržící *Karel z Lichtenšteina* (r. 1623), který je prodal hned potom *Ferdinandovi Rudolfovi Lažanskému* s *Bukové.*[6]) Od té doby byl Osek v držení Lažanských, kteří měli Manětínu a Mladějovice až do minulého století, statkem pak samostatným zůstal do naší paměti.

Náhrobek Jana Řepického z Sudoměře († r. 1549), syna Adamova.

KBELNICE.

Tvrz ležící ve vsi Kbelnici u Štěkně a Oseka povstala teprve snad v 16. století. Ves se připomíná poprvé r. 1360 proto, že odtud šly desátky k faře v Radomyšli. Od r. 1384 připomíná se Kbelnice jako majetek pánů *z Rožemberka* a držena bezpochyby ke hradu Helfemburku.[7]) Asi r. 1564 postoupena Kbelnice od Viléma z Rožemberka *Chvalovi Řepickému ze Sudoměře*, který ji držel k Čekanicům.[8]) Od synův tohoto Adama, Ctibora a bratří jejich mladších prodány tvrz, dvůr a ves Kbelnice se vsí Jemnicí *Jiříkovi* a *Zdeňkovi,* bratřím *Čejkům z Olbramovic* na Osece.[9]) Roku 1596 sice oddělena Kbelnice od Oseka jako díl Zdeňkův, ale protože později Osek převzal, připojena zase k Oseku.

SEDLIKOVICE.

Ve farnosti Jininské leží ves Sedlikovice. Tu se říká dvoru sedlskému „u hradských" a zahradě nad ním „na hradě". Není pochyby, že tu stávala tvrz, kterou držel r. 1367 *Harant ze Sedlikovic.* Týž přitiskl téhož roku pečeť svou ke svobodě města Strakonic. V pamětech současných připomíná se několikráte do roku 1375 a roku 1371 jako patron Jininského kostela.[10]) Snad byla dcera jeho *Kateřina ze Sedlikovic,* která zde (r. 1415) dvůr *Oldřichovi z Říčan,* manželu svému, prodala.[11]) Týž opanoval také nějaký statek zdejší, který Janovi Kočkovi ze Skal a Jakubovi Píseckému náležel; pročež mu r. 1718 poručeno, aby jej navrátil.[1]) Později měl Sedlikovice *Markvart z Humňan,* jenž před r. 1437 zemřel.[2]) Týž statek dostal se postoupením od Markvarta a Jakuba Píseckého Markétě Machně, manželce *Jana z Nebřehovic,* kteréž r. 1453 také Petr Beneš a Jindřich, bratří Sedlové z Kladrubec, dědin svých v Sedlikovicích postoupili.[3]) Ves celá Sedlikovice zůstala pak při Nebřehovicích a dostala se na počátku 16. století v držení pánův z Rožemberka. Tehda tu ovšem již dávno tvrze nebylo.

[1]) Arch. č. VI. 316, arch. gub. Absolon 1517—1523 v arch. Třeboň. [2]) Arch. gub. DZ. 5. F 19. [3]) DZ. 63. G 25. [4]) DZ. 168. P 20. [5]) DZm. 87. Q 25. [6]) Bílek, Děje konf. [7]) Arch. Svatomářský, Borový, lib. erect. II. 230. [8]) DZ. 252. C 6. [9]) DZ. 27. M 15. [10]) Arch. Svatomářský, lib. conf. [11]) Rel. tab. II. 66.

[1]) Arch. Novohradský. [2]) DD. 15, f. 224. [3]) DD 20, p. 49, rel. tab. II. 246.

KŘIKAVA HRAD.

Mezi Blatnou a Březnicí zříti mezi černými lesy starožitný kostel osady Černívska, kteráž mimo něj ještě faru, školu, mlýn a něco málo domků obsahuje. Za kostelem jest veliký hluboký rybník, kterýž udržuje mohutná hráz, a za ním táhne se skalnaté, kamením poseté a borovím porostlé návrší, na jehož opyši srázně ke straně rybníka a náhonu spadající zříceniny hradu Křikavy stojí.[1]) Jsouté zakryty tak borovím, že je zdůlí ani uzříti nelze, ačkoliv části jejich místy výšku jednoho muže hodně přesahují. Příchozí, zvláště takový, který mnoho zřícenin viděl, ani by na tomto poměrně nízkém návrší hradu nehledal, kdyby o něm od okolních obyvatelů nebyl slyšel. Po krátké pouti dostane se do hlubokého příkopu, který hradiště na severní a východní straně od ostatního ještě vyššího návrší odděloval. Kdysi vedl přes něj zvoditý most, ale ani po mostnicích, ani po bráně není již památky.

Hradiště Křikavy má podobu čtverhranu, jehož rohy zakulaceny jsou a uprostřed něhož spatřují se zříceniny. Mělať Křikava totiž zvláštnosť tu, že hradby a stavení její nedotýkaly se příkopu a kraje stráně, jakož bývá u jiných hradů, nýbrž mezi hradem a krajem byly parkány širší a užší (pouze kromě severozápadního rohu), na dvou stranách tak široké, co by vůz pohodlně projel. Parkány tyto byly bezpochyby ploty nebo sruby ohrazeny. Vstoupícímu do vnitřku zřícenin objeví se ohavnosť spuštění. Z některých stavení zbyly zubaté rozlámané zdi, jinde se rozvalily zůstavivše nízké hradby nebo řady kamení, jinde zmizely bez památky, tak že sotva jich směr poznati; nad to nade všechno leží mezi zdmi množství kamení ode zdí sesutých. Uprostřed zřícenin spatřují se zříceniny veliké věže, z níž jen tři strany a ty jen do výšky asi 4 metrů zbyly. Postavena jsouc z hrubých i placatých avšak drobných kamenů, byla přední částí hradu, neboť obsahovala v hořejších patrech bezpečné příbytky a položena byla tak, že se brániti mohla odtud brána v blízké východní hradbě se nacházející a stavení jižní stranu hradu zaujímající. V tomto stavení byly bezpochyby konírny, byty čeledi, místnosti k uschování potřeb hospodářských, v hořejším patře snad příbytky. Vcházelo se do něho se strany severní dveřmi, z nichž se ještě před lety zbytky kamenných futer a díry k zastrčení závory spatřovaly. Těmito dveřmi vstupovalo se do prostranné místnosti, do níž světlo skrze dvě okna, na obou stranách dveří se nacházející, padalo. Okna ta, z nichž jedno se na způsob střílny do vnitř súžovalo, více méně se zachovala. Odtud na východ přichází se dveřmi do místnosti, z níž šlo také okno do nádvoří. Konečně jest na straně západní ještě malá čtverhranatá místnosť, jejíž dvě strany úplně rozmetány jsou, tak že se jen skrovné památky zdí spatřují. Ale před lety ještě zdi ty stály, a spatřovaly se tu dvéře, jež na venek, to jest bezpochyby do nějaké čtvrté místnosti vedly.

---

[1]) Pomůckou: Hrad Křikava v Poutníku od Otavy II. 1., str. 45 atd.

V severozápadním rohu hradu nacházejí se základy stavení, kteréž dvojí zdí se hradbou spojeno bylo. Pokud se ze zbytků jeho souditi může, býval nejspodněji sklep z části zděný, z části do skály vytesaný; také šíji k němu vedoucí a do skály tesané schody posud lze poznati. Zdali se pod tímto sklepem ještě jiný sklep ve skále vytesaný nacházel a zdali nad těmito sklepy stavení nějaké stálo, nelze již seznati. Neboť ačkoliv hlavní rozdělení Křikavy, již od nepaměti zpustlé, dobře se ještě rozeznává, přece všechny známky, jak uvnitř upravena byla, již dávno za své vzaly, a nezachovala se ani nejmenší památka, z níž by se o stavitelském slohu a době založení hradu tohoto souditi mohlo.

Pamětí o Křikavě zachovalo se jen poskrovnu, a to jen něco o držitelích jeho ve 14. a 15. století; jak veliké bylo zboží k němu patřící, marně by se vyhledávalo. V držení jeho nacházíme za dob císaře Karla rytíře z *Donršteina*, původu nám neznámého; kde ležel onen Donrštein nebo Dornštein, po němž se psávali, není nám známo; vyslovena domněnka již několikráte, že to byl jen německý název hradu Křikavy, což by podporováno bylo tím, že se přídomek jich z Dornšteina s přídomkem z Křikavy střídá; než i ti členové, kteří Křikavu neměli, psali se přídomkem německým.[1]) Nám se zdá, že hrad Dornštein jest rozdílný od Křikavy, a že ti, kteří se po něm nazývali, buď v 13. nebo 14. století přišli z Bavor(?) do Čech a zde za krátký čas mezi obyvatelstvem českým zdomácněli.

Huk (Hugo) první z nich byl r. 1345 hofmistrem u markrabě Karla, r. 1348 hofmistrem císařové Blanky a v letech 1351—1353 purkrabí na Kladsku. Snad byl zakladatelem Křikavy, v jejímž okolí r. 1348 ves královskou Myštice v manství obdržel.[2]) Synové jeho byli *Kolman* (1360—1394), *Buzek* (1363—1385), *Huk* (1345—1363), *Přibyslav* (1363—1399), *Rupert* (1353—1396) a snad i *Henzlin*. První čtyři vyskytují se od r. 1360 jako páni na Újezci u Bělčic, kromě toho vykonávali všichni (avšak nikdy najednou) právo podačné při kostele Černívském. Rupert seděl od r. 1364 na Hostišovicích, Kolman, Buzek a Přibyslav bydlili na Křikavě.[3]) Roku 1385 měli Kolman, Buzek a Rupert při s farářem v Černívsku, protože mu nějaké dávky zdržovali. Smíření docíleno tím, že slíbili dávati úrok z nového mlýna svého a desátky z Uzenic dávané přenesli na ves Černívsko.[4]) Kolman držel od r. 1393 se synem svým Hukem také statek Obořiště, ale přes to on a Přibyslav, bratr jeho, právě tehda měli nové pře s farářem Černívským.[5]) Přibyslav přečkal bratří své a žil ještě r. 1399

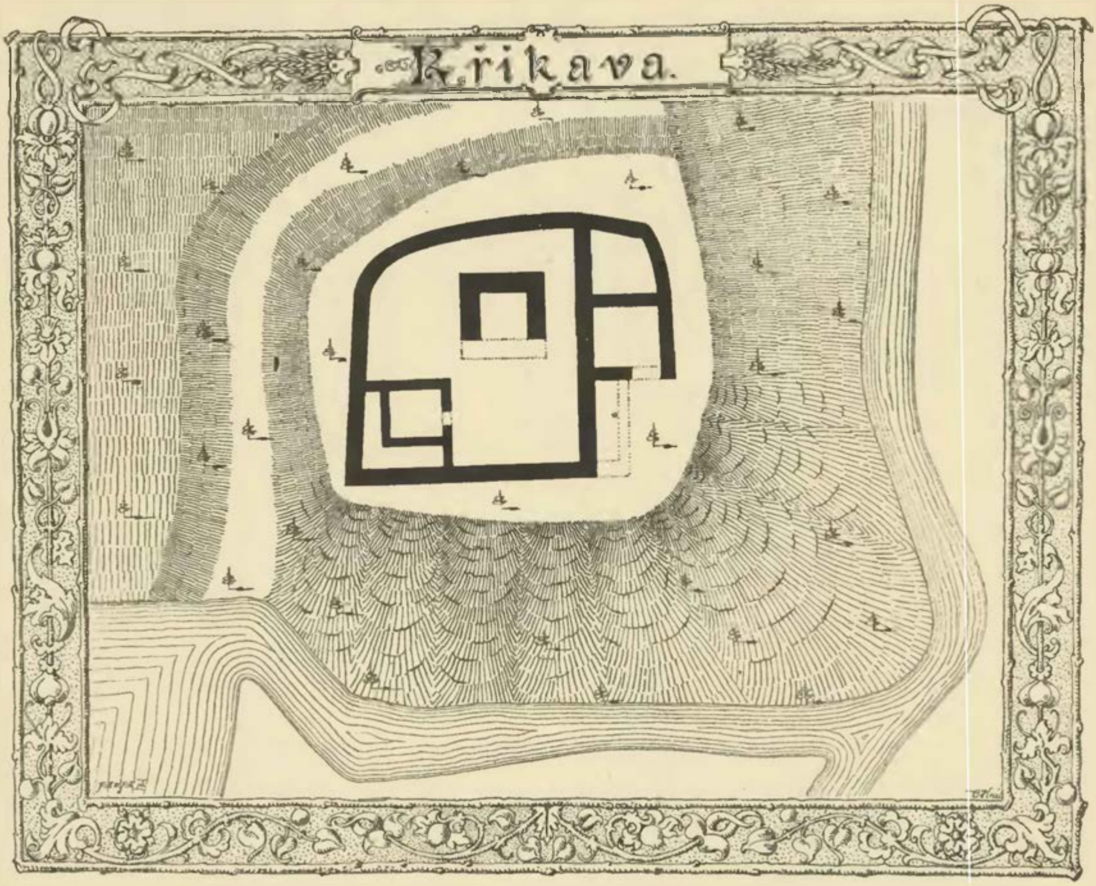
Jindřich Kolman, syn Kolmanův, připomíná se od r. 1395 v rozličných jednáních soukromých a byl r. 1403 menším číšníkem u dvoru královského.[6]) Držel také Obořiště a ze zápisu královského s bratrem svým *Vácslavem* a nějakým *Vilémem Dornšteinárem* plat na městě Sušici.[7])

O Křikavu jej připravil *Dobešík z Boru*, jinak z *Měšovic*, neboť týž před r. 1402 neodpověděv Kolmanovi a také příčiny k němu nemaje s Kunatem, Hříčem, Šťáhlavcem a jinými sobě podobnými Křikavu stekl a vyplenil. Roku 1402 odpověděl týž Dobešík městům Pražským, avšak r. 1408 seděl již na Hostišovicích. Jindřich svrchu řečený stal se potom samojediným pánem na Křikavě a vyskytuje se v letech 1399—1418 také jako spolukollator kostela v Černívště.[8]) Až do r. 1414 byl také mistrem kuchyně královské.[9]) Faráři v Černívsku daroval r. 1409 1 kopu a 42 grošů platu ve vsi Myšticích, aby sloužil jisté mše zádušní[10]) Roku 1418 snad se již v držení Křikavy nenacházel, neboť maje již od několika let statek Obořišťský, koupil také zboží Vidovské, jež prodal r. 1418; téhož roku prodal také poslední zboží, jež měl v Prachenště, totiž ves manskou celou Myštice s mlýnem, dva dvory kmecí v Černívště s loukou pod Zaroždici, řečenou Veliká louka, panu Petrovi ze Svojšína, a platy ve Svučicích bratřím z Cehnic.[11]) Zároveň asi prodal Křikavu. Uchýlil se potom na poslední statek svůj Obořiště, kdež pro záští své ke kališníkům smutného došel konce. O potomcích jeho není nic známo. Až do 16. století udržel se rod tento na Libři.

Co se týče otázky, komu potom Křikava náležela, tuť tápáme v úplné tmě. Domýšleti se lze, že při hradu zůstala ves Černívsko neb aspoň část její; ale právě i osudy vsi této v 15. a 16. století nejsou docela najisto postaveny. Podací samo bez dvorů kmecích patřilo na počátku 16. století k Uzenicům, dostavši se k nim skrze pány z Rožmitála; proto i dí pamětní kniha na faře Černívské, „chce-li se věděti, kdo byl pánem hradu Křikavského, zapotřebí vyhledati z historie a z písemných památek, kdo který čas vládl v Uzenicích."

---

[1]) Na př. r. 1399 Jindřich z Huzenic řečený Durnštein, r. 1418 Jindřich z Doršteina a z Obořiště, r. 1415 Kolman z Donršteina na Libři. Roku 1357 píše se Hugo Dornstein de Křikava. [2]) Arch. č. II. 187, reg. Vatikán, kniha manská Kladská. [3]) Lib. conf [4]) Acta jud. [5]) Rkps. kapituly Praž [6]) DD. 14, p. 107, 112. Bratr jeho snad Kolman ze Psář, jenž se od r. 1389 připomíná a pak na Libři a Skalici seděl. [7]) Arch. č. II. 183. [8]) Lib. conf., arch. Budějov. [9]) Tomek, Děje Prahy III. 17. [10]) Lib. erect. VIII. f. 67. [11]) DD. 3, str. 50. Sr. v. Lib. III. Vet. urb. Prag. f. 27b.

Plán hradu Křikavy.

Příčiny, proč hrad zpustl, nejsou nám také známy; pravdě se podobá, že v rumy klesl za bouří husitských, a nasvědčuje tomu tvrdošíjné mlčení o něm všech památek po válce husitské. Zbytky hradu, posud sem a tam ještě dosti vysoké, mnohem značnější byly v 16. století, a tudíž by se mohlo očekávati, že se v nějakém zápisu téhož století jako pustý hrad připomínají; ale všechno hledání po tom bylo by marné.

TVRZE NA DRAHENSKU.

DRAHENICE.

Na místě zámku v Drahenicích stávala tvrz. Prvotně tu bývaly dvě vesnice, oboje řečené *Drahynici* (pak Drahenice a Draheničky); jedna z nich se již r. 1228 připomíná. Část vesnice patřila k Březnici; na druhé části seděl *Jan*, jenž se r. 1365 mezi patrony kostela Kovařovského připomíná.[1]) Zdá se, že náležel k rodu Brusů Kovařovských a že jest otcem Bartoška, známého kronikáře.[2]) Týž Jan pomáhal nespokojeným pánům proti králi Václavovi a zemřel r. 1401 dne 6. dubna a pohřben v Příbrami. Anna, vdova po něm, zemřela r. 1420 a pohřbena ve Skřipli. O *Bartoškovi z Drahenic*, synu jejich, který nám zůstavil kroniku velmi cennou, nechceme zde slov šířiti. Dokládáme toliko, že se narodil okolo r. 1390 a zemřel r. 1445.[1])

[1]) Lib. conf. V. 19. [2]) Bartošek připomíná r. 1439 strýce svého Jana Brusa z Drahynic (DD. 20, str. 131).

Jan Brus se na konci 14. století vyprodal. Po něm následoval *Jan Šic*, předek *Šicův z Drahenic*. Týž daroval r. 1400 platy v Telčovicích a Rastelích kostelu v Stražišti na záduší Jana otce

[1]) Viz obšírně o něm V. díl Pramenův. Rok úmrtí následuje z dlužních zápisů Bartošových nápadních (t. j. k zaplacení po smrti).

a Buzky mateře.[1]) Týž zůstavil syny *Jana* a *Albrechta* Šice, kteří se od r. 1452 připomínají,[2]) ale asi v ty časy se vyprodali. Jan seděl potom na Zalužanech a Albrecht na Lazsku. Kdo byl jejich nástupcem, není známo. Teprve k r. 1492 se dovídáme, že *Vácslav Drahenský z Rastel* byv již před tím pánem na Drahenicích zase v týž statek pro dluh zveden jest.[3]) Zemřel, tuším, r. 1515 a pohřben v Stražišti.[4]) Nástupcem jeho byl Jan Drahenský, jenž okolo r. 1536 dvůr a ves Drahenice *Kerunkovi Vrabskému z Vrabí* prodal.[5])

Kerunk pustil Drahenice později bratru svému Hynkovi; tento totiž v pozdějších zápisech nazývá se pánem na Drahenicích. Roku 1552 koupil ves Malkov.[6]) Kerunk zemřel r. 1569 a Hynek brzo po něm (r. 1570 ještě žil). Synové jeho byli *Jan starší* a *Vilém*, z nichž onen Drahenice již r. 1571 spravoval.[7]) Roku 1577 koupili oba ves Uzenice.[8]) Když se pak po r. 1584 rozdělili, ujal Vilém Drahenice. Týž měl roku 1599 při s Hynkem Loubským z Lub o podací kostelní na Stražišti. Upustil od svého práva, začež dostal louku záduší Dubčici, a sešlo s desátků, které ze statků skoupených v Drahenicích k tomu záduší platíval.[9]) Oženiv se r. 1591 s Evou z Předenic dostal se pak v držení statku Dešenského, přikoupil r. 1603 dvůr Chrastský, r. 1612 díl statku Svučického a r. 1617 statek Uzenický. V letech 1613—1616 dal udělati v kostele Stražišťském pohřební sklípek k pochování Vrabských.[10]) Stářím jsa přemožen postoupil r. 1626 všechno jmění své synům *Adamovi Hynkovi* a *Janovi Vácslavovi*, onen vzal potom Drahenice, tento Dešenice.[11])

Adam Hynek oženil se s Eliškou Polyxenou z Kokořova, jež r. 1632 zboží Dešenské koupila. Roku 1638 obdržel od duchovního úřadu povolení, aby si zřídil kapli při tvrzi Drahenské,[12]) a přikoupil Hostišovice. Když r. 1660 dne 17. září zemřel, ujal syn jeho *Vácslav Rudolf* Drahenice, Německé Uzenice a Hostišovice,[13]) ale mladý dědic zemřel již r. 1667 zůstaviv vdovu *Evu Marii Vrabskou* rozenou *Lažanskou z Bukové*. Tato byla poručnicí až do r. 1676, když se totiž po druhé byla vdala.[14]) O mladém dědici *Rudolfovi Hynkovi* již vypravováno (díl IX. na str. 150). Projezdiv mnoho peněz postoupil r. 1683 statek Drahenice mateři na místě peněz, které se jí měly z téhož statku vydati.[15]) Táž paní prodala pak Drahenice r. 1686 *Leopoldovi Vilémovi* hraběti *z Valdšteina*. Tento zemřel r. 1691, zůstaviv několik synů, z nichž *František Karel* nejstarší Drahenice ujal, avšak i tento zemřel již r. 1701 zůstaviv z manželky *Marie Lidmily* rozené *Libšteinské z Kolovrat* tři dcery.[16]) Táž paní hospodařila na Drahenicích s Janem Vácslavem hrabětem ze Šternberka, druhým manželem svým, a přikoupivši statek Svučický zůstavila oboje dceři své *Marii Františce*. Tato byla od r. 1716 vdána za *Viléma Albrechta Krakovského z Kolovrat* a zemřela r. 1782. Dědičkou její byla dcera *Eliška*, vdaná od r. 1757 za Františka Antonína hraběte z Nostic († r. 1794). Od ní koupil Drahenice r. 1795 *Jan Prokop* hrabě *Hartman z Klaršteina*. Od r. 1870 drží *Anna* kněžna *Lobkovská* Drahenský velkostatek.

HOSTIŠOVICE.

Od Drahenic jihozápadně leží ves Hošovice, dříve obecně Hostišovice zvaná. Zde bývala tvrz bezpochyby od dávných dob. Pokud známo jest, zvolil si tu *Rupert z Křikavy* první své sídlo a seděl tu v letech 1364—1396. Roku 1396 dal na záduší předků svých Černý háj a plat ve Svučicích faráři v Černivsku.[17]) Vedlé něho vyskytuje se v letech 1394—1400 *Jan z Hostišovic*,[1]) snad syn anebo zeť jeho. Roku 1408 připomíná se *Dobeš z Hostišovic*, známý z dějin Boru a Křikavy, snad také Rupertův syn. Roku 1408 s Annou, manželkou svou, prodal faráři Mirovskému plat na poddaném svém v Hostišovicích Roku 1418 byl *Jindřich z Lažan* zde pánem.[2])

Na počátku 16. století seděli tu dva bratří *Jan* a *Baltasar Hostišovští z Jelenova*.[3]) Baltazar dostal Hostišovice za svůj díl a zůstavil je dcerám *Elišce* vdané Chrtové a panně *Barboře*. Od těch koupil *Jindřich Koupský z Březy* (r. 1524) tvrz, dvůr a ves Hostišovice.[4]) Když pak Jindřich před r. 1539 zemřel, zůstaly po něm dcery *Žofka* a *Apolenka*, které se r. 1542 dělily.[5]) Žofka dostala kromě Koupí i Hostišovice a držela je do smrti. Zemřela buď na konci r. 1567 nebo počátkem r. 1568, odkázavši statek Hostišovský synům z prvního a druhého manželství, totiž *Janovi*, *Roholcovi* a *Jindřichovi* bratřím *Byšickým* a *Jindřichovi Běšínovi z Běšín*.[6]) Ujal jej potom Jindřich Byšický a držel jej ke statku Koupskému, k němuž patřily Hostišovice až do r. 1646. Tehda prodala je *Anna*, před tím Byšická a tehda *Hoslaurová*, vdova po Vácslavovi Byšickém, podědivši dítky své, Adamovi *Hynkovi z Vrabí* na Drahenicích.[7])

UZENICE.

Tvrz tato stávala ve vsi řečené Malé Uzenice neb Uzeničkách, ale proto se v pamětech starých přece jen Uzenicemi (nebo dříve Huzenicemi) nazývá; jiné jméno její, Německé Uzenice, se také někdy vyskytuje. Blízko ní leží Velké Uzenice, ves, jež okolo r. 1228 ke klášteru sv. Jirskému v Praze náležela a potom jakožto zboží zástavné v držení pánův Hlubockých a Zvíkovských přešla.[8]) Na našich Uzenicích seděl ve 14. století rod, jenž sdílel s pány Křikavskými právo podávati kněze ke kostelu v Černívsku a také jednoho s nimi původu byl. *Kunrat z Huzenic* a bratr jeho právo to poprvé r. 1364 vykonávali. Podobně se připomíná r. 1394 *Henslín z Huzenic* a r. 1399 *Jindřich Dornštein z Huzenic*, kteří oba také kollatory kostela Černívského byli.[9]) Na počátku 15. století nepřipomíná se již žádný Uzenický z rodu tohoto, také nás o vsi a tvrzi po mnoho let zprávy nedocházejí.

Okolo r. 1442 nacházely se Uzenice v držení *Racka z Dlouhé vsi* a *z Uzenic*. Týž jsa přívržencem strany pod jednou, přikázal se k jednotě Strakonické a trpěl proto kolik příkoří od jednotníků Poděbradských. Jednou (asi r. 1450) se stalo, že Písečtí, když se jim čeleď Rackova na tvrzi Uzenické bránila, vzavše jeho ženu na kolesa a ji přivázavše ke tvrzi točili a okolo ní dochy pálili, tak že tím způsobem tvrz dobyvše vypálili. Rackův pán Vácslav z Michalovic pro ten a mnohý jiný účinek zle na Písecké žaloval.[10]) Racek zůstav v držení zboží svého, tvrz si zase opravil a přikoupil r. 1460 plat ve vsi manské Svučicích.[11]) Po něm následoval prý *Tašek z Drahenic* (?) a *z Uzenic*, jenž r. 1488 zemřel a v Černívském kostele pohřben byl, kdež se prý náhrobek jeho spatřoval.[12]) Roku 1517 uvádí se *Jindřich z Kojakovic*, seděním v *Uzenicích*, není však jisto, měl-li celé Uzeničky nebo jen nějakou část.[13]) Možná že se dostala tvrz dosti záhy k panství Blatenskému, při němž se až do r. 1537 nacházela.[14]) Již Zdeněk Lev z Rožmitála držel tvrz

[1]) Lib. erect. V. 19. [2]) Arch. Třeboňský. [3]) Rel. tab. II. 452. [4]) Method, XVII. 55. V seznamu šlechty Prachenského kraje r. 1517 se ještě připomíná. [5]) DZ. 7. A 3 a reg. kom. soudu. [6]) DZ. 10. H 18. [7]) Arch. Třeboňský. [8]) DZ. 19 N 18. [9]) DZ. 176. J 5 [10]) Method, XVII. 53—54. [11]) DZm. 238 B 8. [12]) Trajer 530. [13]) DZ. 478 B 1. [14]) DZ. 114 L 15, 115. G 7. [15]) DZ. 396. K 19. [16]) DZ. 117. E 11, 118. E 1, 398. J 19. [17]) Lib erect. XII. 61, lib. conf

[1]) Lib. conf., rkps. arch. kapitul. [2]) Lib. erect. VIII. 53. lib conf. [3]) Arch. č. VI. 319. [4]) DZ. 6. A 5. [5]) Rel. tab. I. 342, DZ 41. L 15. [6]) DZ 16. E 28 [7]) DZ. 149. C 8. [8]) Viz Reg. I. 337. Památky II, 135, Poutník od Otavy II. 1., str. 66 atd. O zástavě Velkých Uzenic srovnej arch. č. I., 538. [9]) Lib. conf. [10]) Arch. Třeboň. a Horažďovský. [11]) DD. 5, str. 59. [12]) Poutník od Otavy II. 1., 116. Jméno Tašek chybně jest opsáno, naposled má se čísti Racek a místo slova Drahenic z Dlouhé vsi Náhrobku takového tam není. (Viz Method, XII. 137.) [13]) Arch. Třeboňský. [14]) Petr Daliboh z Odic (Poutník str. 116) patří do Boleslavska a seděl v Osojnici. (Viz Paprockého o st. ryt. str. 116, kdež stojí „w Vsenicjch“.)

Uzenickou r. 1533.[1]) Syn jeho *Adam* prodal r. 1537 tvrz Uzenice s dvorem poplužným a ves s rybníky a potoky, ve vsech Svučicích a Ostrově c. t. m., ve Výšicích panství s podacím v Černívště *Janovi Běšínovi z Běšin* za 1000 kop grošů českých.[2])

Jan tento, později zvaný starší, připomíná se ještě v tytuláři r. 1572 vydaném, jsa tehda ještě živ, a opět v tytuláři r. 1589, ačkoliv byl tehda více než 10 let mrtev. Dle Balbína, jenž svou genealogii z dobrých pramenů vážil, měl manželku z rodu Zárubův a zplodil s ní dva syny, *Zdeňka* a *Frydrycha*, z nichž tento jsa zralého vtipu, ještě za živobytí otcova stal se jedním z poručníků mladého strýce Bělčického (r. 1570). Zdeněk buď ještě za živobytí otcova nebo brzo po jeho smrti prodal (r. 1572) ves Výšice bratřím Dýmům ke zboží Čimelickému.[3]) Roku 1579 dne 1. srpna se oba bratří o statek „po někdy Janovi z Běšin na Huzenicích otci jich" rozdělili; Frydrych přijal od bratra svého ves Svučice s krčmou, ale kromě toho, co ke Karlšteinu patřilo, a ves Ostrov. Zdeňkovi zůstaly Uzeničky s podacím v Černívsku. Týž Zdeněk byl ženat s Eliškou Čabuzskou z Prostého, s níž zplodil jediného syna *Zbyňka Jiří*, z ostatních dětí jeho (měl-li jich více) známe toliko Alénu Elišku, provdanou za nějakého pana Sádlo z Vražného. Téže manželce své poručil r. 1586 všechen statek svůj a děti nezletilé.[4]) Paní Eliška se ujala poručenství, když manžel její zemřel a Zbyněk ještě let svých neměl; shledajíc pak, že jest potřeba pro zaplacení dluhův něco odprodati, prodala r. 1602, 3. dubna ves Hornosín s lesem v Hluším a dí podací v Bělčicích (z dědictví po strýcích Bělčických) Volfovi Novohradskému z Kolovrat.[5]) Ale i Zbyněk Jiří, jenž do smrti svoboden zůstával, nemohl statek udržeti a prodal smlouvou r. 1617 dne 13. dubna učiněnou tvrz Uzenice s dvorem poplužným při téže tvrzi, mlýnem, olejnou, pilou a stoupami, krčmou a kovárnou, ves Malé Uzenice s dvěma chalupami slovou v Temelicích, dvůr kmecí v Černivště s podacím tudíž Vilémovi nejstaršímu Vrábskému z Vrábí na Drahenicích za 14.000 kop míšeňských.[6]) Vrchnosť Drahenická přeměnila později tvrz na sýpku.

SVUČICE.

Ve vsi Svučicích nedaleko od Uzeniček vystavěli Běšínové teprve v 16. nebo 17. století tvrz. Ves tu po smrti Viléma Osla (r. 1403) aspoň z části obdržel Jindřich Kolman z Křikavy k manství a držel ji až do r. 1418. V letech 1418—1460 patřila pánům z Říčan a r. 1460 koupena k Uzenicům.[1]) Od té doby patřily Svučice k Uzenicům kromě manství, z něhož se služba činila ke Karlšteinu. Roku 1579 obdržel Svučice za svůj díl *Bedřich Běšín z Běšin*, jenž zplodil s manželkou svou Dorotou syny *Ladislava*, *Václava*, *Oldřicha* a *Jiří* (kromě dvou synů, kteří záhy zemřeli). Otec byl již r. 1612 mrtev, a synové se byli o zboží zůstalé rozdělili, při čemž dostal Jiří díl dvora poplužného Svučického, ve vsi čtyři dvory kmecí a chalupu manskou ke Karlšteinu. Dědictví to prodal r. 1612, 16. července ke zboží Drahenskému.[2]) Ostatní díly spojil způsobem nám neznámým již před r. 1615 *Jan Jindřich z Běšin*, týž také vystavěl tvrz zdejší před r. 1631.[3]) Po jeho smrti prodány jsou pro dluhy statky jeho Svučice a Ostrov (r. 1635, 24. září) skrze komisaře k tomu nařízené *Janovi Václavovi z Běšin*, synu dotčeného Ladislava, za 7000 kop míšeňských.[4]) Dotčený Jan Václav měl dvě manželky, první Johanku z Kalenic a na Kozlí († r. 1646) a Kateřinu Alžbětu Kocovnu z Dobrše, s nimiž zplodil několik synův. Sám byl r. 1646 c. k. rytmistrem a r. 1648 hejtmanem kraje Prachenského. Syn jeho *Jan Václav*, jenž Ostrov a Svučice dědil, bydlil tu s chotí svou Kateřinou Helenou z Dobřenic (Pam. arch. IX.) a syny svými *Václavem* a *Janem Jozefem*; když však r. 1720 statek ten Janem Václavem ze Šternberka k panství Drahenskému přikoupen jest, dala vrchnosť tvrzku zdejší pobořiti, tak že tu jen dvůr zůstával.[5])

OSTROV.

Ve vsi Ostrově u Uzenic vystavěna byla tvrz asi současně s tvrzí Svučickou. Nejstarší držitel vsi byl *Hádek z Ostrova*, jenž se musil r. 1391 přikázati, že bude za sebe a za lidi poplatné ve Svučicích desátky platiti Eustachovi, faráři v Miroticích.[6]) Z pozdějších let se nám jen málo zpráv o Ostrově dostává. Bezpochyby sem patří zpráva, že císař Zikmund zapsal r. 1426 10 kop platu ročního na vsi Ostrově *Otíkovi z Myslovic*, r. 1454 držel ten plat Bušek Duška.[7]) *Mareš z Ostrova* a synovec jeho *Jakub* odpírali r. 1474 provolání dvora poplužného v Loučkovicích odumřelého po Petra Loučkovci.[8]) Ostatní děje jsou známy z dějin Uzenic (v letech 1537—1579) a dějin Svučic. Tvrz Ostrovská připomíná se teprve r. 1635 v prodeji statku Svučického. Co se později s tvrzí dálo, není nám známo.

---

[1]) DZ. 84. A 1. [2]) DZ. 1. F 1 a 41. E 9. [3]) DZ. 17. N 4. [4]) DZ. 23. F 3, 68. B 3. [5]) DZ. 176. N 1. [6]) DZ. 192. B 12. Vloženo r. 1618 v úterý po početí Panny Marie. (DZ. 139. J 16.)

[1]) Viz děje Křikavy a Uzenic. [2]) DZ. 187. D 23 [3]) Rozvržení sbírek 44, DZm. 62. J 12. [4]) DZ. 299. D 20. [5]) Heber's Burgen III 209. [6]) Lib. erect. XII. 69. [7]) Arch. č. I. 524. [8]) DD 16, f. 160.

LNÁŘE ZÁMEK.

Okolí Lnář velice se rozeznává od okolí Nepomuckého. Kasejovice činí hranici. Okolí Nepomuk a Přeštic má vedlé údolí vlnité výšiny, druhdy i vysoké, a množství hor na způsob kup s velikými lesy. Okolí Lnář má výšiny vlnité, nikoliv příkré, s mnohými malými borky, mezi nimiž se spatřují četné rybničné hladiny. I Lnáře jsou mezi vodami.

Zámek Lnářský jest veliké stavení do čtyř stran vyzdvižené v té způsobě a v témž slohu, jak okolo r. 1670 postaven byl. Zámek a okolí jeho jest jako na ostrově mezi rybníky. Od městečka oddělen jest příkopem širokým a vyzděným, přes nějž jest most zděný překlenut; podlé staročeského způsobu jest ozdoben sochami svatých. Průčelí zámku objevuje se nám jako obyčejná, ač vkusná stavba baroková, a v témž slohu zřízen jest také portál, jehož otvory prvotně pro kladky určené svědčí, že tu býval zvoditý most. Zvláštností jest veliký žlutý klíč, v jehož uchu vymalována jest Matka Boží. Lid si to vykládá tak, že prvotně na místě zámku bývalo pole, na němž oráč zlatý klíč s obrazem sv. Maří vyoral, což bylo příčinou, že tehdejší držitel tu zámek vystavěl a klíčem ozdobil. Níže bude doloženo, že takový klíč tu býval dříve ještě, než nynější zámek stál. Dvůr zámku čtverhranatý krášlen býval kdysi sloupovím s chodbami nyní zazděnými. Stavení zámku dvě poschodí vysoké má průčelí kratší, strany delší.

Kdo chce viděti *starou tvrz* Lnářskou, potřebuje se jen od dotčeného mostu uchýliti trochu stranou, a starožitné stavení v 16. století upravené hned mu ukáže, co hledá. Hned pozná starožitnou tvářnost stavení tohoto podlé renesančního štítu. Na místě zvoditého mostu jest nový most z cihel, ale brána s lomeným obloukem svědčí o větším stáří, než 16. století, jen otvory pro kladky scházejí. Nad vchodem vytesány jsou dva erby, v pravo Kolovratská orlice, v levo Šternberská hvězda. Pod tím jsou dvě tabule s nápisy nezřetelnými a rok 1597. Průjezdem stavení dvě poschodí vysokého vejde se do dvora, na kterémž se nachází od 200 let pivovár. K starému stavení tvrze přistaveno jest dlouhé nové stavení. Humno a jeho příležitosti pocházejí však ze starých dob, když tvrz tato upravována k pivovarským potřebám.

První nám známí majetníci Lnář byli vladykové *ze Lnář*, sourodci vladyk Frymburských a Kasejovských, kteříž ve svém znaku měli osličí hlavu.[1]) Naproti tomu tvrdí Balbín, že nejstarší držitelé Lnář měli ve svém erbu klíče.[2]) Skutečně nám relace komorníkova z r. 1568 vypravuje, že byl „nad mostem nad vraty ve zdi vytesán erb z kamene po starodávnu, a v témž erbu v poli byl vytesán klíč jeden šikem přes pole, ale textu a léta tu vytesáno nebylo". Podobný klíč prý byl v kostele Kasejovském. Také tehda lidé prý „slýchali od starodávna jmenovati to sídlo *Klíčumburk*".[3])

Předek těch vladyk byl *Oldřich ze Lnář*, jenž r. 1313 krále Jana do Vlach doprovázel.[4]) Nástupce jeho *Habart* s bratřími svými spolu podával r. 1356 ke kostelu Kasejovskému.[5])

Kunrat ze Lnář jmenuje se zhusta v tehdejších pamětech, poprvé r. 1364 jako patron v Kasejovicích a v r. 1372—1404 jako patron ve Lnářích.[6]) Roku 1383 klášteru sv. Vavřince v Praze

---

[1]) Ta se spatřuje r. 1383 v pečeti Konradově ze Lnář. [2]) Claves, quae hodieque in antiquissimis arcibus et in templis praesertim per eam viciniam baptiseriis saxis incisa spectantur. (Miscell. III. 92.) [3]) DZ. 58. P 12. [4]) Dobner, Mon. V. 275; Pam. VI. 68. [5]) Lib. conf. [6]) Lib. conf. Roku 1367 svědek na svobodě v Strakonicích.

Zámek Lnářský.

potvrdil dání někdy matky své, jež mu darovala 8 kop platu ve vsi Záhorčicích a ve dsky vložila.[1]) V letech 1388—1391 sedal v soudě zemském,[2]) r. 1398 prodal Zamlýn, statek zádušní, začež dal k faře plat v Řišti.[3]) S ním se r. 1398 v půhonu jednom do soudu dvorského jmenuje *Vilém ze Lnář*,[4]) tuším týž, který byl r. 1433 přítomen sněmu Svatomartinskému v Praze. Vyntíř z Kadova byl za něho (1418—1420) purkrabí Lnářským.[5])

Skrze příbuzenství přešly Lnáře v držení *Zmrzlíků ze Svojšína*. První z nich, jenž tuto seděl, byl, tuším, *Petr Zmrzlík ze Lnář* a z Karlšperka, z kteréhož hradu r. 1451—1454 tuhé boje měl s vévodou Bavorským. Manželce své Anně ze Šternberka zapsal 700 kop věna na zboží svém Lnářském, jež obsahovalo tehda vsi Ondřejovice, Jirovice, mlýn ve Lnářích, Sedlečko, Záhořice, Chlum, Zamlýn, Vrbno, Pole, Hradiště, Budislavice, Dožice, mlýn Kobylkův a rybník pod tvrzí Lnářskou. Po smrti Petrově Anna se syny svými chlebila a věna svého žádnému nezavadila. Synové jsou jí v Březnici městečku dům koupili a ji ze zámků svých chovali a potřeby dávali. Konečně když pro ni dcera její, paní Smiřická, jsouc nemocna poslala, ona s vůlí synů svých k ní odjela a tam i s druhou dcerou umřela.[6]) Po její smrti věno její za odúmrť provoláno (r. 1465) a král těmi 700 kopami čtyři výprosníky podělil. Tehdejší držitel Lnář *Václav Zmrzlík* v letech 1472—1473 výprosy tři v 700 kopách vykoupil;[7]) zbývající 300 dal král Jiří r. 1466 jiným dvěma výprosníkům. *Jaroslav Zmrzlík* (Václavův bratr a nástupce) odporoval tomu a r. 1490 u soudu dvorského pře své proti právu královu dovedl.[8])

Na počátku 16. století seděl zde *Václav Zmrzlík*, jenž r. 1519 panství Orlické prodal; r. 1523 byl berníkem kraje Prachenského spolu s Petrem z Mladějovic, jeho také titulář r. 1534 vydaný připomíná. Po shoření desk zemských k novým dskám učinil přiznání o zboží Lnářském (r. 1542) a vložil si ve dsky *Lnáře tvrz*, dvůr poplužný s poplužím, Kasejovice městečko s dvorem poplužným, domy a krčmami a drahně vesnic.[9]) Prodal pak Václav zboží Lnářské smlouvou dne 25. dubna r. 1564 utvrzenou a spečetěnou

[1]) Arch. bibl. Pražské. [2]) Archiv český II. 348, 349, 352. [3]) Lib. erect. XIIIa. 84. [4]) DD. 18., 24, arch. Třeboň. [5]) Archiv český III. 416. [6]) DD. 17., 259. [7]) DD. 16., 288. [8]) DD. 17., 259. Jako purkrabě Lnářští připomínají se r. 1483—1489 Martin Papák, r. 1498 Václav Šitka (kniha Kasejovská). [9]) DZ. 250. A 20. (Totéž DZ. 251. A 22, B 18 r. 1553—1564.)

Zdeňkovi ze Šternberka na Blatné za 20.000 kop grošů českých. Trh ten zběhl se někdy před r. 1558, poněvadž se již tehda Zdeněk pánem na Lnářích jmenuje.[1]) Václav se odebral ještě potom na sněm do Augšpurku a zemřel r. 1568. Manželka jeho Markéta ze Švamberka předešla ho smrtí a byla u sv. Víta na hradě Pražském pochována, kdež pan Václav ve své závěti též pochován býti si žádal.[2])

Zdeněk zemřel r. 1575 zastaviv asi rok před tím panství Lnářské *Václavovi z Donína na Bílém Újezdci* na rok, nemoha mu vyplatiti 10.000 kop grošů českých kšaftem Václava Zmrzlíka († r. 1568) odkázaných. Ale ještě r. 1574 hlásil se *Volf Novohradský z Kolovrat* o 15.000 kop, jež si byl Zdeněk na panství Lnářské vydlužil; slíbeno mu od Zdeňka postoupení toho panství r. 1575. Tedy synové odprodavše r. 1577 vsi Radošice, Týniště, Budislavice a Pole postoupili panství Volfovi.[3])

Volf z Kolovrat s manželkou svou Judytou ze Šternberka vystavěl r. 1599 kapli Nejsvětější Trojice tam, kde se nyní klášter spatřuje. Volf zastával v letech 1599 až 1609 znamenité úřady a rozšířil Lnářsko přikoupením Záhořic (r. 1605) a Kladrubec (r. 1607). Zemřel r. 1609 a pozůstalý po něm syn *Zdeněk*, rytíř řádu sv. Jakuba, prodal r. 1617, 15. září *zámek Lnáře* s štočkem proti zámku na hrázi, s lázní na též hrázi, zahradu, „lusthauz“ nad zámkem a dvůr poplužný, dvůr poplužný Tchořovice, městečko Kasejovice, ves Lnáře a jiné vesnice *Adamovi ze Šternberka* na Bechyni, nejvyššímu purkrabí, za 100.000 kop míšeňských.[4])

Tvrz Lnářská (nyní pivovár).

Jaroslav Volf, syn Adamův († r. 1624), dosáhl hodnosti J. M. C. rady, komorníka, hejtmana kraje Prachenského, a kšaftem svým (daným r. 1632, 2. září) odkázal Lnáře s Kladrubci dceři své *Evě Johanně*, statek Bělčický (r. 1623 přikoupený) manželce své Maximilianě Veronice ze Švihova doživotně, pak i Bělčice na Evu měly připadnouti, a kdyby ona bez dědiců zemřela, na rod Šternberský. Roku 1635 zavražděn u Českých Budějovic,[5]) a Eva vdala se za Adama Matyáše hraběte z Trautmansdorfu, od něhož i získala zboží Tchořovské. Prodala pak Lnářsko r. 1629, 20. června *Alšovi Ferdinandovi Vratislavovi z Mitrovic.*[6]) Aleš znamenitě panství rozšířil přikoupením Hradiště, Záboří, Polanky, Smolivce Mladého, Bělčic a Hvožďan. Nábožná manželka jeho Lidmila z Bukové na místě kaple svaté Trojice dala vystavěti r. 1666 prostranný kostel. Aleš pak opovrhnuv starou tvrzí, dal ze základů nový zámek nákladný vystavěti. Než však práci svou dokončil, zemřel. Pozůstalí po něm dědici, nejstarší dcera Marie Terezie (provdaná Paradysova), Eva Konstancie (Vratislavova), svým jménem i na místě sester nezletilých a komisaři od místodržících nařízení prodali r. 1675, 21. ledna Lnářsko *Humprechtovi Janovi Černínovi z Chuděnic* za 180.000 fl., a to panství „Schlüsselburg dříve Lnáře řečené“, statek Tchořovský, Záborský, stateček Polanku, statky Mladý Smolivec, Bělčický, Hvožďanský se dvorem v Zavěšíně.[7])

Za těch dob byl *nový zámek* dobře zřízen. Popisuje se jako stavení do čtverhranu postavené, k němuž se chodívalo po zvoditém mostě. Když se vešlo do zámku, byla tam pěkná světnice s komorou, v níž hejtman (r. 1679 Jan František Grejnár z Veveří) bydlíval. V přízemí pak byly kuchyňka, pokoje, sklepy, krásná kaple svatého Josefa, štukovým dílem a malbami zdobená a tak položená, že „lidé na mostě stojící mohli celou mši svatou slyšeti“. Kromě toho tu byly dva veliké pokoje pro listovnu

[1]) DZ. 15. B 25 a 56, L 13. Pam. VI. 68. [2]) Pam. arch. IX. 949. [3]) Pam. VI. 68, DZ. 61. O 1, 62. B 30. [4]) DZ. 297. P 17. [5]) DZ. 144. O 10. Časop. př. st. č. V. 24. [6]) DZ. 312. N 15. [7]) DZ. 391. H 12.

a v nich čtyři kanceláře pro hejtmana a písaře důchodního a obročního. V prvním a druhém poschodí byly pěkné světnice, malbami a štukovým dílem ozdobené, veliký sál s vlaským komínem a kredencem jakož i oratoria při kapli. Na dvoře byla pěkná nádržka ze štukoví postavena s Neptunem a velrybami, z jichž úst pryštěla voda do misek.

V *staré tvrzi* byly ještě pokoje a světnice, dole byt sladovníků, vrátnice a dále pivovár. Ještě tu stála stará věž, do níž se vězňové sázeli.[1])

Po smrti hraběte Humprechta Jana († r. 1682) ujal Lnáře druhý jeho syn *Tomáš Zacheus*, jenž byl místokancléřem německým a přikupováním panství Lnářské rozšířil. Když r. 1700 v měsíci únoru ve Vídni zemřel, uvázala se ve Lnáře vdova Zuzana Renata rozená z Martinic, jako poručnice dcer svých.[2]) Později ujala panství Marie Josefa, manželka hraběte Leopolda Josefa Künigla, jež r. 1726 zemřela. Nejstarší syn z toho manželství František Josef prodal Lnáře r. 1745 panu Karlovi Rudolfovi hraběti ze Swéerts a Šporku. Po jeho smrti († r. 1757, 30. listopadu) uvázal se v dědictví otcovské syn jeho Jan František Krystyan, jenž přikupováním zase panství rozšířil. Po něm ujal Lnáře r. 1803 syn jeho Josef, od něhož je koupil hrabě Leopold z Thunu, biskup Pasovský. Ještě téhož roku koupil je Jan František svobodný pán z Linkeru († r. 1811), synem jeho byl Václav Kliment.[3]) Velkostatek je nyní v držení rodiny Lilgenau.

TCHOŘOVICE TVRZ.

Asi půl hodiny ode Lnář leží ves Tchořovice na úpatí výšiny při rybníku, nad nímž na lázu výšiny nachází se panský dvůr. Ve dvoře vypíná se starý zámek, nyní sýpka, objevující se příchozímu jako dvoupatrové stavení čtverhranaté a hmotné, jež posud zavírá příkop; tento však byl jen na severní a východní straně, protože k západu jest skála a před ní tu i na jižní straně napuštěna bývala voda z blízkých rybníků. Příjezd byl od východní strany přes příkop nyní černým bezem zarostlý a po starodávném mostě. Brána nacházela se v stavení věžovatém, ven ze zámku vystupujícím, jest sklenuta do tupého oblouku a má posud místo k zapadání zvoditého mostu. Nad ní jest kámen se starodávným erbem, velmi hrubě pracovaným a již velice sešlým, jehož znamení (konská kýta) patří Muchkům z Bukova, zakladatelům tohoto stavení. Výše nad tím jest okénko, kudy vrátný vyhlížel, a ještě výše na štítě dva erby ze 17. století, již zašlé, jež z dolejška nesnadno lze rozeznati (prý loukotě?). V průjezdě na pravé straně spatřují se zbytky hrubého malování, totiž stromů s jablíčky; na konci průjezdě jest pak brána téže způsoby, jako jest na začátku. Na dvoře čtverhranatém lze pozorovati známky, že tu byly pavlače, a proto jsou dnes jedny dvéře ve vzduchu. Na severní straně tohoto stavení jest nová branka a mostek přes příkop; na téže straně viděti ještě skrovné zbytky rýsování ze 16. století pocházejícího.

Tchořovice (prvotně Dchořovici) byly starodávným sídlem vladycím, na němž seděli r. 1372 *Jan*, r. 1389 *Jodok z Tchořovic*. Nástupce jeho *Beneš* připomíná se od r. 1393 jako spolupatron kostela Kocelovského až do r. 1400.[4]) V letech 1412—1415 nacházíme jej jako svědka ve svobodách městu Kaplici daných, avšak to jest známka, že se z Prachenska vyprodal. Tchořovice koupil *Vilém z Vartemberka* a *ze Zvířetic* před r. 1409 a jakéhosi Marše zřídil tu za purkrabě.[5]) Vilém přebýval v letech následujících na Tchořovicích a na požádání dobrých přátel pečeť svou k jich listům přikládal. Roku 1433 nacházíme jako nástupce jeho *Petra* z téhož rodu a jiný Petr (mladší) seděl na Vranovicích.[6]) Petr zemřel r. 1446, zůstaviv vdovu Elišku z Veselé a z Vartemberka, dědičku Bydžova († r. 1468). Jest to, tuším, táž Eliška, která r. 1454 žalovala na Petra Zmrzlíka ze Svojšína, že se ve Tchořovice uvázal mocí. Odsouzen na soudu zemském, aby vzaté zboží zase vrátil.[7])

Od r. 1473 byly Tchořovice v držení *Jana staršího z Běšin*, jehož tu ještě r. 1489 nacházíme.[8]) Před r. 1495 koupil je *Bohuslav Muchek z Bukova*,[9]) jehož potomstvo tu dlouho sedělo. Následovali totiž r. 1517 *Jiřík*, pak bratří *Oldřich* a *Václav*, kteří před r. 1540 zboží své Hořemyslice prodali a ještě r. 1557 společně na Tchořovicích seděli.[10]) Václav, tuším, bratra přečkav učinil r. 1560 pořízení o Markétě

1) Arch. Hradecký a Třeboňský. 2) Časop. př. st. č. V. 24, DZ. 118. C 28. 3) Pam. arch. VI. 69—70. 4) Lib. conf., erect. XII. 89. Část vsi držel před r. 1408 Jan Kyka. (Lib. erect. VIII. 19.) 5) Stará kniha Horažďovská. 6) Arch. č. III. 507. 7) Rel. tab. I. 120. 8) Arch. gub., rkps. Blatenský (mus.). 9) Arch. kláštera Teplského, DD. 17. f. 103. 10) DZ. 10. B 8, stará kniha Kasejovská.

z Kalenic, manželce své, aby se jí po smrti jeho do života nebo stavu změnění každého roku 10 kop vydávalo, také aby si dvě dobrá lože šatů ložních s prostěradly, dvě dobré krávy a truhlu první jeho manželky vzala.[1]) Oldřich bydlil na tvrzi čili nynějším stavení, Václav pak anebo synové jeho založili si nové stavení a psali se „seděním na Novém domě v Tchořovicích". Tento totiž drželi r. 1569 *Jan* a *Jiřík*, synové Volfovi,[2]) a Jiřík tu seděl ještě r. 1589. O přátelském poměru jeho k *Volfovi* (synu Oldřichovu?) svědčí zpráva, že Jiřík r. 1581 na tvrzi Tchořovicích Volfovi políček vytal.[3]) Také *Oldřich*, syn Jiříkův, byl prudké povahy a při jedné hádce r. 1587 za vsí Bukovou od Kryštofa Chanovského z Dlouhé vsi do smrti proboden.[4]) Zdá se, že tato pošlost vyhynula a statek její se dostal ke Lnářům. K těmto totiž r. 1617 dvůr a část vsi Tchořovic náležely.

Brána do tvrze Tchořovské.

Volf zemřel r. 1588 zůstaviv z manželky Kateřiny z Drahobuze syny *Smila* a *Adama*.[5]) Adam byl také nepokojný. Roku 1592 jsa ve Skvořeticích bodl Vojslava z Branišova, že ho jen šťastnou náhodou neprobodl.[6]) Smil držel Tchořovice sám r. 1615,[7]) a bratr jeho Adam, jenž jmění neměl, proto r. 1623 pokuty sproštěn. Sice žil Smil ještě r. 1629.[8]) Statek po něm dostal se *Volfovi Muchkovi z Bukova*, jenž r. 1634 zemřel, zůstaviv syna *Jana Viléma* a dvě dcery. Tvrz a ves Tchořovice odkázal manželce *Anně Alžbětě Muchkové z Klenového*. Když tato zemřela a všechno potomstvo jeho pomřelo, dostaly se Tchořovice sestrám Volfovým: Alžbětě, Anně a Dorotě. Alžběta se nenáležitě zachovala, a proto vyloučena z dědictví; její mladší sestry obě byly vdány do rodu *Sobětických*, Anna za Jáchyma a Dorota za Viléma Jindřicha. Když Dorota r. 1645 bez pořízení zemřela, vyžádala si Anna komorníka od desk zemských, aby ji v držení statku Dorotina uvedl. Dne 28. září přišel komorník do Tchořovic. Vrata byla zamčena, a když komorník několikráte tloukl, ozval se nějaký tovaryš mlynářský, že pán za sebou klíče má. Tu Vilém Jindřich Sobětický vyšed ke vratům skrze skulinu se díval, kdo je venku, a když viděl komorníka, běžel nahoru do okna, odtud se díval a neotvíral. V tom jsa v té tvrzi jeden lejtenant od pluku Bynovského sám čtvrtý v té vsi a slyše pokřik nějaký, musil z tvrze vyjíti ke svým mušketýrům. Ten byl vypuštěn, a hned vrata zavřena. Přes čtyři hodiny stál komorník pod vraty a bez pořízení se navrátil.[9])

Sice bylo vše počínání Vilémovo, statek Tchořovský si udržeti, marné, poněvadž byl příliš zadlužen. Na žádost věřitelův a z poručení soudu zemského prodán r. 1653 *Adamovi Matyáši z Trautmansdorfu* a připojen ke Lnářům.[10]) Již r. 1675 byl všechen zámek Tchořovský obrácen na sýpku.[11])

[1]) DZ. 13. K 27. [2]) DZm. 158. J 15. [3]) Reg. kom. soudu. [4]) DZ. 24. M 28. [5]) DZ. 24. H 27. [6]) Reg. 26. F. k. s. Q 2. [7]) Rozvržení sbírek. [8]) Bílek, Děje konf. 380. [9]) DZ. 11, 2. B 28. [10]) DZ. 308. T 30. [11]) Archiv Hradecký.

Tvrz Tchořovská.

POLE TVRZ.

Nedaleko farní vsi Kadova jest ves Pole s dvorem poplužným, stojícím na výšině. Na jeho východním konci stojí stavení bývalé tvrze, nyní obnovené, založené do čtverhranu s výstupkem k východní straně a s takovými asi štíty jako staré tvrze Lnářské. Z některých známek lze souditi, že bylo v 17. století obnovováno. Okna jsou dílem zazděna, dílem tak, jako u sýpek bývá, zřízena a dílem zase moderním způsobem upravena. Nyní jest tato bývalá tvrz zřízena na byty pro poklasného a čeládku, dílem jest sýpkou.

Ves Pole vznikla v dávných dobách. Již r. 1228 připomíná se ves „na poli" mezi statky kláštera svatého Jiří.[1]) Později byla odprodána pro svou vzdálenosť a stala se statkem vladyčím, na němž seděl r. 1359 a 1360 Bušek z *Pole.*[2])

Z následujících let víme o Poli jen tolik, že si Mikuláš z *Talmberka* r. 1454 odúmrť po Anně ovdovělé Mikulášově ze Štěkně vyprosil.[3]) Ves celá patřila pak v letech 1465—1577 k panství Lnářskému. Od tohoto (vlastně po jeho postoupení) odprodána r. 1577 *Zikmundovi Doupovci z Doupova* na Hlavňovicích.[4])

Následující posloupnosť držitelů není zřejma. Jisto jest, že postavena nyní u vsi tvrz a zřízen dvůr. Oboje držel *Jan nejstarší Horčice z Prostého* († r 1616), jenž Pole a polovici Kadova manželce své *Kateřině Horčicové z Kokořova* odkázal do života nebo stavu změnění.[5]) Po její smrti dostal se týž statek dceři její *Saloméně Vratislavové z Prostého.* Když tato před r. 1630 zemřela, dostal se všechen statek její, totiž Bratronice, Mirotice, Bezděkov, Pole, Kadov a Záboří, dcerám jejím *Kateřině Vratislavové, Anně Benedové, Markétě Lažanské, Elišce Černínové* a synu *Jiříkovi Zdeňkovi Vratislavovi z Mitrovic.*[6]) Při tom dostal Jiří Zdeněk za svůj díl tvrz Pole, dvůr a ves, polovici Kadova tvrze s dvorem a vsí a ves Vrbný, ale poněvadž byl nezletilý, prodán jest týž statek (r. 1631) sestře jeho *Kateřině.*[7]) Tato držela jej několik let a prodala jej r. 1640 *Albrechtovi Benedovi z Nečtin* a manželce jeho *Anně Marii Benedové z Mitrovic.*[8]) Avšak neznámým způsobem dostalo se Pole zase v držení svrchupsaného Jiřího Zdeňka, jenž r. 1656 zemřel. Dědičkou jeho byla manželka *Maximiliana Kateřina Vratislavova z Vrabí,*[9]) a když tato zemřela, uvázal se v Pole (r. 1674) *Václav Ignác Vratislav,* strýc zemřelého. Týž prodal r. 1682 statek Pole Tomáši hraběti Černínovi k panství Lnářskému.[10])

[1]) Reg. I. 337. [2]) Archiv Svatomářský. [3]) DD. XVI. fol 155. [4]) DZ. 63. D 4. Zikmund zemřel r 1588 a pohřben v Kvasňovicích. [5]) DZ. 138. C 8. [6]) DZm. 62. G 18. [7]) Archiv DZ. [8]) DZ. 147. F 30. [9]) DZ 261. J 1. [10]) DZ. 115. E 21, 396. J 18

BĚLČICE TVRZ.

Městečko Bělčice jest založeno na způsob dlouhé široké ulice s domy většinou jen do přízemí vyzdviženými. Na severní straně jest *poplužní dvůr*, nyní znova a úpravně postavený, který před nějakým časem shořel. Po bývalé tvrzi není ani památky. V levo od vchodu jest nyní stavení obytné, jehož hlavní zdi snad z bývalé tvrze pocházejí, ale i ta věc není najisto postavena.

Hned za dvorem začíná se návrší, které se dlouhými svahy na všechny strany více nebo méně volně sklání; nejpříkřejší jest na západní straně, kam se od městečka táhne. Na jeho východním boku jsou tři stavení, kterým se, jakož i návrší Slepičí hora říká. Za starých dob říkalo se té hoře Hrádek; týmž jménem značí se nyní rybník Hrádek, který jest na úpatí Slepičí hory k jihozápadu.

Nad tímto rybníkem na výšině, která od velmi volného svahu jižního vybíhá, spatřuje se staré a dosti rozsáhlé tvrziště, po němž rybník své jméno má Od pláně dělí je příkop, nyní již mělký, za ním býval násep, z něhož ještě části zbyly, pak následuje druhý příkop a konečně vlastní tvrziště. Podobu jeho bývalou nelze již poznati z příčiny následující: Před lety bývaly tu ještě vysoké zdi zvýší muže, které dala obec Bělčická (neboť jí tvrziště patří) rozmetati a kámen odtud odvézti. Při tom naděláno na tvrzišti mnoho děr a mnoho rumu se dostalo do příkopů a na svahy. Boky, jindy příkré, jsou proto nyní na některých stranách dobře schůdné. Na tvrzišti zasázeno jest ovocné stromoví. Soudíme, že na Hrádku sídlili starší držitelé, a že v 16. století tvrz přenesli ke dvoru.

Bělčice jsou velmi starým místem.[1]) Již r. 1243 připomíná se *Petr* s bratřími z *Bělčic* a r. 1253 *Heřman* odtud.[2]) Po nich žil r. 1316 *Bašek* a v letech 1345—1349 *Oldřich Jahodka*, jenž býval ve službách arcibiskupových.[3]) Od r. 1356 setkáváme se s bratřími *Brumem*, *Baškem* a *Janem* z *Bělčic*, kteří byli tohoto roku patrony kostela v Rakovicích. Později vládl Bašek na Bělčicích (r. 1360). Nějaký čas potom dostaly se Bělčice v držení *Markéty ze Šternberka*, vdovy po Vilémovi ze Strakonic, která před r. 1375 umřela.[4]) Od r. 1389 drželi Bělčice *Zbyněk* a *Bohuněk* bratří z *Lochovic* ještě přes r. 1406.[5]) Bělčice převzal po nich *Markvart* z *Těchařovic*, jenž učinil r. 1412 nadání takové, aby při faře chován býti mohl druhý kněz střídník.[6]) Po něm následovali (r. 1418) Petr, Přech a Jan bratří z *Konratic*. Od nich koupil Bělčice *Jiřík* z *Běšin* a nazývá se již r. 1422 seděním v Bělčicích.[7])

V držení Běšínů zůstaly Bělčice po dlouhou dobu. Ke sklonku 15. století držel je *Jindřich* řečený *Jeptiška* z *Běšin* a ještě r. 1519.[8]) Za něho posvěcen jest r. 1504 kůr zdejšího kostela skrze biskupa Nikopolského. Bratří *Jan*, *Jindřich*, *Burjan* a *Vácslav* rozdělili se r. 1528 o zboží Bělčické tak, že dva a dva měli dohromady po polovici tvrze. Jedna polovice obsahovala velikou světnici, komoru, za ní pavlač, komoru novou, pod tou světnicí maštal, komoru moučnou, kuchyni, maštal vedlé studnice, sklípek před tvrzí, k též světnici schod a letní sedadlo i s tou pavlačí. Vymíněno, aby tím schodem a po též pavlači druzí dva bratří a čeleď jejich do dvora i ze dvora choditi mohli. Druhá polovice obsahovala

---

[1]) Pomůcka: Pam arch. VI. 72 [2]) Arch. Svatomářský. [3]) Reg. III. 119 atd., arch. kapitulní. [4]) Lib. conf, dsky Olomoucké. [5]) Lib. conf., DD. 18, f. 129. [6]) Lib. erect. VIII. 161. [7]) Archiv Svatomářský. [8]) DD. 17, f 166, reg. kom. soudu.

Zámek v Poli u Lnář.

pavlač před světničkou, světničku táflovanou s komorami nad ní a pod ní, pavlač až ke srubu, pavlač až do komor nových, dvě komory nové, maštal pod nimi, komoru jablečnou pod velikou světnicí, před mostem maličkou jizbičku a cihelnu v příkopě.[1]) Burjan r. 1537 koupil díly bratří svých Jana a Jindřicha a držel potom tři díly tvrze a tolikéž dvora, městečka, vsi Hornosína a mlýnu v Závěšíně. Statek tento zapsal r. 1539 bratru svému Vácslavovi tak, že po smrti Burjanově celé Bělčice zase byly v držení jednoho pána.[2])

Vácslav staral se poctivě o blaho svých poddaných. Protože staré svobody Bělčických skrze oheň k zahynutí přišly, vymohl jim r. 1549 majestát, že byly Bělčice znova za městečko vyzdviženy a erbem a trhy výročními a téhodními obdarovány. Za vrchní soudní stolici vysazeno jim právo Blatenské.[3]) Vácslav hospodařil na Bělčicích s Žofií Koupskou z Břízy, ovdovělou Byšickou († r. 1566), která mu darovala syna Jindřicha. Kšaftem svým, daným r. 1568, 20. prosince, odkázal tvrz Bělčice synu svému *Jindřichovi*, nad nímž měli býti poručníky Burjan z Běšin na Svinné, Jan Koc z Dobrše, Vilém Jeníšek z Újezda a Fridrich z Běšin na Uzenicích. Kdyby zemřel Jindřich před lety (plnými), měl jeden díl připadnouti synům Janovým z Běšin na Uzenicích, druhý díl Smilovi, synu Vladislavovu z Běšin na Liticích, a třetí Burjanovi z Běšin na Svinné.[4]) Zemřel r. 1570, 11. února a pohřben v kostele Bělčickém.[5])

Jindřich pojal za manželku Elišku z Vřesovic, jíž r. 1573 věnoval na tvrzi Bělčicích s dvorem, polovici městečka a vsi Závěšíně s mlýnem.[6]) Zemřel r. 1597. Kšaftem svým (r. 1594 v pondělí po svatém Vítu) byl *tvrz Bělčice* a (statek po Žofii, mateři své) *tvrz pustou Záluží* s příslušenstvím odkázal dítkám svým a manželce své (této Záluží a mlýn Závěšínský a Kotěšovcův mlýn.[7]) Poněvadž však bez dítek zemřel, dostali statek Bělčický Zdeněk z Běšin na Uzenicích, Bedřich z Běšin na Svučicích, Smil z Běšin a Volf z Kolovrat. Zboží ujal *Smil* a věnoval r. 1600 na polovici tvrze Bělčické a na městečku manželce své Anně z Bukové 2500 kop míšeňských.[8]) Po smrti této manželky své pojal Žofii z Chudénic, jíž r. 1612, 28. ledna věnoval na (celé) tvrzi Bělčicích s městečkem 2500 kop míšeňských.[9])

Jak si tehda domlouvati uměli, o tom svědčí dopisování, které měl Smil r. 1608 s Jindřichem Dubským z Třebomyslic. Tohoto byl žádal za přítele při smlouvách, a když jej Jindřich klamal, drže s druhou stranou, zase žádal na jeho synovi, aby mu vrátil tři strychy obilí, kterých mu půjčil. Tuť Jindřich mu psal takto: „Urozený pane Smile Běšíne, pane ujče můj milý! Zdraví atd. Teď Vám ty tři

[1]) DZ. 42. C 20. D 4, 45. B 20 [2]) DZ. 83. B 23, 84 A 18. [3]) Reg. král. ve Vídni. [4]) DZ. 17. A 15. [5]) Pam. VI. 71, Method X. [6]) DZ. 17. Q 14. [7]) DZ 127. K 12. [8]) DZ 129. P 3. [9]) DZ. 135. P 5.

strychy žita odsílám, který sem na spěch mlátiti dal, tak abych Vás na místě syna svého spokojiti mohl; snad ste se báli, abych Vám z Čech neutekl, abych též žito povlovně namlátiti dal, snad těmi třemi strychy žita dluhy své zaplatíte. Psaní, které ste mi v pátek učinili, abych těch smluv, které se mezi Vámi a panem Ladislavem Běšínem staly, psáti nedal, poněvadž sem Vám ve dvou nedělích jich neodvedl, že sem je Vám ve dvou nedělích odevzdati měl, jest mi s nemalým podivením, že mě tím stíhati smíte a na se malý pozor dáte, co s kým na čem se snesete, na to že zapomínáte. Já sem od Vás takové smlouvy přijal při přítomnosti dobrých, poctivých lidí, že ste mi měli písaře odeslati na ráno, aby takové smlouvy sepsal, toho se od Vás nestalo, ano též sem Vás oustně napomínal, abyste mi písaře odeslali, aby se ty smlouvy sepsaly, ani toho sem užiti nemohl, odpověď ste mi dávali, že tak učiníte, až posavád se toho nestalo A protožto usuďte, zdali sem tím vinen čili Vy, že tak dlouho ty smlouvy sepsány nebyly. Protož Vám oznamuji, že sem takové smlouvy sepsal a panu Častolárovi je ke stvrzení odeslal. Také v témž psaní ste mi doložili list ten, který ste mi psali v tento čtvrtek minulý, abych jej dobře schoval a kde náleží, abych jej ukázal, tak sem učinil a jej sem schoval a kde náleží, jej ukáži. Ale obávám se, že se dobře nepamatujete, co ste v tom psaní psali; abyste potom toho nelitovali a na se, co mluvíte a píšete, lepší pozor dali. S tím Pán Bůh s námi."

K tomu odpověděl Běšín takto: „Urozený pane Jindřiše Dubský, pane ujče muoj milý! Téhož zdraví atd. Kdež jest mi ty tři strychy žita za pana syna Vašeho posílali, nemám Vám z čeho děkovati." — Málo níže doloženo: „a proto mne tím nestíhejte, čím nemáte stíhati a na sebe tak dobře lepší pozor mějte v tom, když se komu za přítele postavíte, abyste na vobouch nohách stáli a ne jako trest v bahně se viklali. Já sem Vám psal, abyste se mnou stáli, a Vy pak víceji k druhý straně byli, že ste ještě pomohši mi od domu, chtěli těch šest kop míšeňských, které na tom domu jsou, abych je z toho domu na jiný převedl. Tuť se uznává Vaše neupřímnosť; Vám z ní děkuji a tak sami do svých naděr pohlídněte, nejste-li křiví. A protož nevím, jak bych Vám po druhý se svěřiti měl a co na Vás přestával." [1])

Roku 1623, 21. října prodal Smil tvrz Bělčice s dvorem, městečko, ves Závěšín s třemi díly podacího v Bělčicích *Jaroslavovi Volfovi ze Šternberka* na Lnářích a Kladrubcích, J. M. C. komorníku, za 26.000 kop míšeňských.[2]) Týž Jaroslav († r. 1635) kšaftem svým (r. 1632, 2. září) odkázal Bělčice doživotně choti své *Maximilianě Veronice ze Švihova* a po její smrti měly na dceru Johanku spadnouti. To se také po smrti dotčené manželky jeho stalo, a Johanka prodala r. 1663, 7. února statek Bělčický *Alšovi Ferdinandovi Vratislavovi* z *Mitrovic* na Lnářích za 12.000 fl. rýnských.[3])

---

[1]) Reg. kom. soudu, 44 F. str. A 16. C 25. [2]) DZ. 294. A 8. (vklad r. 1627). Čtvrtý díl podacího a ves Hornosín byl koupil r. 1602 Volf z Kolovrat od Elišky z Prostého a na Uzenicích na místě Zbyňka Jiřího z Běšin let nemajícího. [3]) DZ. 315. N 11.

Hvožďany.

TVRZE NA LNÁŘSKU.

KASEJOVICE.

Blíže kostela v městečku Kasejovicích stávala tvrz prastará, jejíž místo zabírají nyní zahrady; posud se spatřuje na tvrzišti příkop a při bedlivém ohledání také stopy základních zdí.[1]) Z Kasejovic pošel rod rozvětvený a zámožný, jenž seděl na Kasejovicích, Lnářích, Frymburce a Střele; erb jeho byla oslí hlava s ušima vztýčenými. Praotci jeho byli *Zdeslav z Kasejovic* a bratří jeho *Noskop* a *Vojslav*, kteří žili v druhé polovici 13. století. Zdeslav byl r. 1264 při dvoře krále Otakara, když se dne 12. května v Písku zdržoval a zde některé milosti poddaným svým udělil.[2]) Několik let potom učinil směnu s klášterem Břevnovským; dav jim ves Třebovici, obdržel od nich vsi Krajnice a Kanice.[3]) Společný původ všech vladyk erbu osli hlavy z Kasejovic seznati lze ještě ze zápisův 14. století; neboť ačkoliv byla linie Kasejovská samotná v držení Kasejovic, přece sdílela v letech 1356—1364 právo podací při kostele zdejším s pány Střelskými, Frymburskými a Lnářskými. Mezi těmito patrony připomíná se *Protiva z Kasejovic* na prvním místě.[4]) Kromě Kasejovic měl týž pán ještě jiná zboží, r. 1370 prodal M. Janovi nějaké zboží

[1]) Heber's Burgen III. 212, kdež se tvrz nazývá chybně Kašperk. [2]) Reg. IL 176. [3]) Reg. II. 803. Podlé předešlého by byl rok 1300 tam naznačený příliš pozdní a regest jest tudíž klásti asi o 20 let nazpátek. [4]) Lib. conf.

v Předmíři,[1]) měl však také nějaké dědiny u Budislavic a Němčic (v Klatovsku), neboť o právo podací při těchto obou kostelích měl r. 1380 před soudem duchovním tuhé hádky, při čemž nic neprovedl.[2]) Ještě r. 1386 ke dni 25. května nacházíme jej jako patrona kostela v Kasejovicích.[3])

Ke konci 14. století připomíná se často vladyka (armiger) *Jakub z Kasejovic*, zejména r. 1398, kdež měl jednání s klášterem Zderazským o nějaké peníze.[4]) Konečně přichází po druhé v nadání kostela v Seči (r. 1408), neboť tehda uložen u něho plat témuž kostelu darovaný[5]) Čí byla dcera paní *Anna z Frymburka*, kteráž potom v držení Lnář následovala, není známo; táž se provdala za nejvyššího mincmistra *Petra Zmrzlíka ze Svojšína*, jenž se proto v letech 1412 až 1415 jako patron kostela zdejšího připomíná.[6]) Sňatek tento uzavřen byl již ke konci 14. století, totiž, jak se pravdě podobá, r. 1394, kdež (a potom také r. 1395) Petr téže choti věno na některých svých vesnicích zapsal. Jako manžel, tak i Anna slynula vzdělaností, ano král Václav sám rady její často poslouchal.[7]) Po smrti chotě svého († r. 1421) vládla Anna zase samostatně na Kasejovicích, měla také podíl v bojích husitských, zejména r. 1431, kdež vešla v příměří s posádkou na Horšově Týně,[8]) neméně byla účastna pozdějších jednání, a jsouc již u vysokém věku, r. 1450 přiznala se s dvěma

[1]) Rel. tab. I. 437. [2]) Acta Indic. 1380—1384. [3]) Lib. conf. [4]) Manuale a. 1393 f. 208 (arch. kapit.) [5]) Lib. erect. VIII., f. 50. [6]) Lib. conf. [7]) Pam. arch. IX. 947. [8]) Arch. č. IV. 238.

syny svými ke smluvám Vildšteinským. Paní Anna byla též pečlivá hospodyně; jak seznati lze ze staré knihy zápisné městečka Kasejovic, která bezpochyby působením Anniným založena byla, kupovala mnoho dědin okolních, ačkoliv zase některé z nich prodala. Anna se připomíná naposled r. 1464 dne 29. ledna, majíc tehda věk smrtelníkům velice vzácný.[1]) Paní tato přebývala kolikráte na Kasejovicích, před ní obyčejně smlouvy dokonány; taková smlouva o nějaký nápad stala se před ní r. 1452 dne 16. února na tvrzi Kasejovicích.

Roku 1414 byl Vyntíř z Kadova purkrabím na Kasejovicích, r. 1424 následoval v téže důstojnosti Čejchan z Heroltic a byl tu purkrabím ještě r. 1438. Po tom se připomínají purkrabě r. 1452 Petr Slon, r. 1457 Petr Holoubě a r. 1461—1463 Vaněk Černý. O nich sice není přímo doloženo, byli-li úředníky na Kasejovicích nebo na Lnářích, ale ono se pravdě podobá, poněvadž se s jich pomocí dály smlouvy městské. Když po smrti Anny Kasejovice ke Lnářům připadly, opuštěna jest tvrz zdejší a zpustla potom dokonce. Již ke konci téhož století řídil zdejší věci purkrabě Lnářský.[2])

MALKOV.

Ve vsi Malkově, na bývalém panství Lnářském, stávala kdysi tvrz, a to při nynějším pustém dvoře poplužném. O starších osudech vsi Malkova jen skrovně zpráv dochováno. Tak na př. víme jen, že držel dvůr zdejší r. 1393 M. *Jakub ze Žihobec* a že se zavázal, že bude z něho faráři Kadovskému desátky vydávati.[3]) V letech 1454—1459 držel Malkov *Amcha ze Sedlce* a r. 1517 seděl tu potomek jeho *Zvěst.*[4]) Nedlouho potom zpustla tvrz zdejší, a zboží se dostalo k panství Blatenskému. Když veškeré statky *Adama Lva z Rožmitála* rukojmím přiřčeny byly, uvázali se poručníci jich v řečené statky a prodali (r. 1551) tvrz pustou v Malkově s dvořištěm pustým *Adamovi staršímu Byšickému z Byšic* za 728 kop grošů českých.[5])

[1]) Jestliže jí bylo r. 1394 při vdaní asi 16 let, tak byla r. 1464 stará 86 let, a takového nejméně věku dosáhla. [2]) Stará kniha Kasejovická. [3]) Lib. erect. XII, f. 96. [4]) Rel. tab. II. 252, 294, arch. Třeboň. [5]) DZ. 10 C 4.

Tvrz v Malkově.
(Podlé obrazu p. faráře Hille.)

Adam přikoupil k Malkovu r. 1553 za 75 grošů tři dvory kmecí tudíž, kteréžto nedávno před tím ke Kadovu náležely.[1]) Téhož roku přenesena jest naň a syny jeho Jana, Jindřicha a Drslava vrchnosť na vsi Kozlově, jejíž důchody šly na špitál Strakonický.[2]) Obnoviv Adam tvrz zdejší, prodal r. 1563 dne 9. června vkladem učiněným tvrz, dvůr a ves Malkov *Kryštofovi Chrastskému z Chrastu* za 3800 kop míšeňských, a zemřel brzo potom.[3])

Chrastský přikoupil r. 1567 ves Lažanky[4]) a prodal ještě téhož roku dne 13. listopadu obojí statek (Malkov i Lažanky) *Janovi Čabuzskému z Prostého* a na Bílském.[5]) Týž zemřel r. 1601 a pochován jest v kostele Kadovském.[6]) Nástupce (tuším syn) jeho *Jiřík* platil r. 1615 sbírky a berně z 10 osedlých.[7]) Jak se zdá, zemřel ještě před bitvou Bělohorskou, neboť r. 1621 spravovala Malkov *Anna Kateřina Běšínová z Prostého*, dcera p. *Kateřiny Čabuzské z Běšín* jakožto poručnice dětí téže Kateřiny.[8]) Jeden z těch sirotků *Jiří Trystram Čabuzský z Prostého*, prodal r. 1628 zboží Malkovské *Janovi Jeníškovi z Újezda* za 14.000 kop míšeňských[9])

Když Jan zemřel, připadlo zboží synům jeho *Janovi Burjanovi* a *Vilémovi Vladislavovi*, kteří se o ně r. 1651 dne 4. října takovým způsobem rozdělili, že dostal každý polovici tvrze (jeden nové stavení od kamene vystavěné), polovici dvora a vsi a polovici vsi Lažánek.[10]) Vilém Vladislav nežil asi v důvěrném přátelství s bratrem svým, neboť díl svůj zapsal r. 1671 dne 11. března *Jiříkovi Vojtěchovi Janovskému z Janovic* na Bezděkově, a to tak, jakoby mu peníze dlužen byl, přes to však do smrti své na Malkově bydlem zůstával; když pak Vilém sešlosť věkem pocítil, odkázal Janovskému veškerý svůj ostatní statek, tak že tento po smrti Vilémově (r. 1673) sobě komorníka od desk zemských vyžádal a jím se ve svrchky a nábytky na statku zůstalé uvázal.[11]) Aby měl Janovský ve svém držení celý statek, přikoupil r. 1674 dne 21. prosince druhou polovici Malkova od Jana Burjana za 5100 fl. rh.[12]) a připojil potom všechno ke zboží svému Bezděkovskému, s nímž se dostal Malkov k panství Lnářskému.

[1]) DZ. 11. A 10. [2]) Cabreum v Strakonicích, Beil. I., 235. [3]) DZ. 14. N 5. [4]) DZ. 16. A 18. [5]) DZ 60. A 29. [6]) Trajer 485. [7]) Rozvržení sbírek 43. [8]) DZm. 61. A 10. [9]) DZ. 318. H 5; vloženo teprve r. 1670. [10]) DZ. 74. A 8—17. [11]) DZ 115. D 16. [12]) DZ. 391. F 25.

POZDYNĚ.

O tvrzi Pozdyňské, jejíž zbytky se ve vsi (severně ode Lnář) spatřují, jest velmi málo známo. *Jan Ocásek z Pozdyně* připomíná se v l. 1439—1466 mezi rukojměmi, a *Václav Ocásek* odtud sloužil (1467) Zdeňkovi ze Šternberka, jako zjevný nepřítel králův a jeho poddaných.[1]) Roku 1494 bylo již Pozdyňské zboží připojeno ke Hvožďanům, avšak tvrz ještě stála;[2]) v 16. století zpustla úplně.

KOCELOVICE.

Ve vsi Kocelovicích bývala již v 15. století tvrz, která také století to nepřečkala. Byla sídlem vladyk *z Kocelovic*, jichž poslední nám známí jsou *Beneš* a *Zdeněk* bratří, kteří r. 1372 s jinými pány podávali nového faráře ke kostelu Kocelovskému.[3]) Zdeněk držel r. 1391 dvůr poplužný Újezdec, na němž 30 kop dluhu zapsal Jaroslavovi z Vranovic, a zemřel okolo r. 1405.[4])

Jan Mládenec z Újezda zapsal r. 1419 dne 9. srpna 250 kop *Čeňkovi z Valdšteina* a Elšce z Obříství, manželce jeho, na Kocelovicích tvrzi, dvoru poplužném s podacím[5]) a prodal potom r. 1433 se syny svými Oldřichem a Domaslavem Kocelovice tvrz se vším příslušenstvím *Petrovi ze Svojšína* za 1300 kop grošů.[6]) Čeněk měl, tuším, děditi Kocelovice, kdyby ho byl Mládenec předemřel, zatím Čeněk s manželkou svou dříve zemřel, a právo jeho na 250 kop (čili 30 kop úroků) bylo provoláno za královskou odúmrť, již si vyprosil r. 1437 Vilém ze Žlutic.[7]) Nicméně stalo se druhé provolání r. 1454, a král Ladislav své právo dal Záviši z Valdšteina, bratru Čeňkovu.[8]) Arciť tomu Petr ze Svojšína odporoval, ale nemohl na soudu dvorském (r. 1461) provésti, že by kdy býval zápis těch 250 kop z r. 1419 propuštěn z desk, a musil zaplatiti dluh ten. Od těch časů Kocelovice spojeny byly se Lnářskem.

ÚJEZDEC.

Severovýchodně ode Lnář u Bělčic jest ves Újezdec. Ve 14. století byl tu farní kostel a tvrz. Ves rozdělena byla na vladyčí statky.[9]) Tvrz bezpochyby měl r. 1362 *Jan z Újezdce* a r. 1363—1367 *Kolman, Buzek, Huk* a *Fribyslav* bratří *z Křikavy*. Ti také byli pány podacími. Roku 1391 držel dvůr jeden v Újezdci *Zdeněk z Kocelovic*, a poněvadž tu znamenitý dluh *Jaroslavovi ze Vranovic* zapsal, dostal se tento v držení téhož statku r. 1405 po smrti Zdeňkově.[10]) Tvrz a podací držel od r. 1401 *Oldřich Slepec z Miličína*, jenž se r. 1413 s *Janem Mládencem*, synem svým, zavázal, že bude z Újezdce plat vydávati klášteru Nepomuckému.[11]) Dotčený Jan byl v l. 1414 až 1419 po svém otci v držení Újezdce, avšak od r. 1419 seděl na Kocelovicích.[12]) Snad již tehda prodal Újezdec, který se nacházel r. 1430 v držení *Dobeše z Mlšovic*.[13]) Tvrz Újezdec se sladovnou a pivovárem a ves celá s podacím patřily r. 1542 ke statku Hvožďanskému, a nedlouho potom tvrz zdejší zanikla.

[1]) Arch. Třeboň., Pam. arch. VI. 74, DZ. 6. J 24. [2]) Arch. kapitulní. [3]) Lib. conf. Podací část patřila k Rožmitálu, část ke Tchořovicům. [4]) DD. 14, f. 156. [5]) DD. 15, 229. Roku 1425 dne 17. prosince on sám podával ke kostelu Kocelovskému. [6]) Arch. český III. 507. [7]) DD. 15, 227, arch. č. III. 558. [8]) DD. 16, 246. [9]) O jednom takovém je řeč v listě r. 1385 v arch. Novohradském. [10]) DD. 14, f. 156, lib. conf. [11]) Lib. erect. IX. O 11. [12]) Lib. conf. [13]) Stará kniha Praž.

HVOŽĎANY.

Při dvoře Hvožďanském bývala tvrz nebo zámeček, z něhož povstalo stavení při témž dvoře stojící. Ze starých pamětí znám jest *Frenclin z Obořiště*, jinak *ze Knína*, jako držitel Hvožďan a patron kostela zdejšího.[1]) Na počátku 15. věku držel Hvožďany *Beneš ze Třemšína*. Za něho udělal si farář zdejší dva rybníky, jimiž něco dědin panských a úročnických zatopil; ale ti obojí na něm náhrady nežádali, když se s nimi (r. 1408 dne 20. května) pod kazatelnicí uprostřed kostela smlouvaje k tomu se uvolil, že bude chovati jednoho kněze střídníka.[2]) O dotčeném Beneši, jenž se ještě r. 1413 jako držitel Hvožďan připomíná, jakož i o jeho nástupci *Mikuláši ze Třemšína* píše se v dějinách Třemšína.

Hvožďany dostaly se před r. 1483 v držení *Bohuslava Vyduny z Obytec*, avšak tento je a jiná zboží rodinná držel v nedílu s bratrem svým. Když se r. 1494 s Bohuslavem, strýcem svým, dělil, zůstáno na tom, že Vyduna má držeti Hvožďany a Pozdyni s tvrzemi sám a strýc jeho zboží Obytecké.[3]) Bohuslav seděl tu ještě r. 1525,[4]) avšak nedlouho potom prodal tvrz, dvůr a ves Hvožďany s podacím, ves Pozdyni s tvrzí pustou a dvorem vysazeným pod plat sousedu svému *Jindřichovi Koupskému z Břisy*, jenž držel také Koupi a Hostišovice.[5]) Po Jindřichově smrti († r. 1539) rozdělily se dcery po něm pozůstalé, *Apolona* a *Žofie*, o statek otcovský (r. 1542 dne 7. června); Apoloně se dostaly za díl: *tvrz Hvožďany* s dvorem a příslušenstvím, *tvrz v Újezdci* s pivovárem, *tvrz pustá v Pozdyni*, vsi Hvožďany s podacím, Újezdec, též s podacím, Pozdyni a podíl v Hornosíně,[6]) Žofii připadlo zboží Koupské a Hostišovské. Apolona pojavši za manžela Jana Koce z Dobrše zastavila Hvožďanské zboží v dluhu 100 kop *Jiříkovi z Kalenic*, ale tak, aby ho mohla po šesti letech vyplatiti (r. 1543 dne 20. října[7]). Po vyplacení Hvožďan dlouho ještě Apolona Hvožďany držela. Po její smrti připadly Hvožďany na děti *Jana Václava Koce z Dobrše* na Bystřici a *Annu*, manželku *Arnošta Vitanovského z Vlčkovic*; Arnošt získal pak r. 1593 dne 29. května od Jana Václava polovici statku za 7400 kop míšeňských a stal se s manželkou svou samojediným držitelem.[8]) Synům pozůstalým *Janovi* a *Ctiborovi* dostaly se Hvožďany a Nihošovice, *Mikulášovi* Čepřovice a *Václavovi* Uhersko. Později se i bratří Jan a Ctibor rozdělili o podíl svůj, vzavše každý jeden statek. *Jan*, jemuž se byly Hvožďany dostaly (r. 1641 dne 12. října), syny své dva podělil, *Arnoštovi Václavovi* staršímu dal „tvrz Hvožďany, ve čtyři úhly od kamene vystavěnou" s dvorem a vsí, Újezdec s dvorem, Tisov s dvorem, Pozdyni a Hornosín s třemi kostely, Ctiborovi mladšímu udělil dvůr Obořiště s příslušenstvím, dům v Praze a 7000 kop míšeňských peněz půjčených.[9]) Zemřel r. 1644.

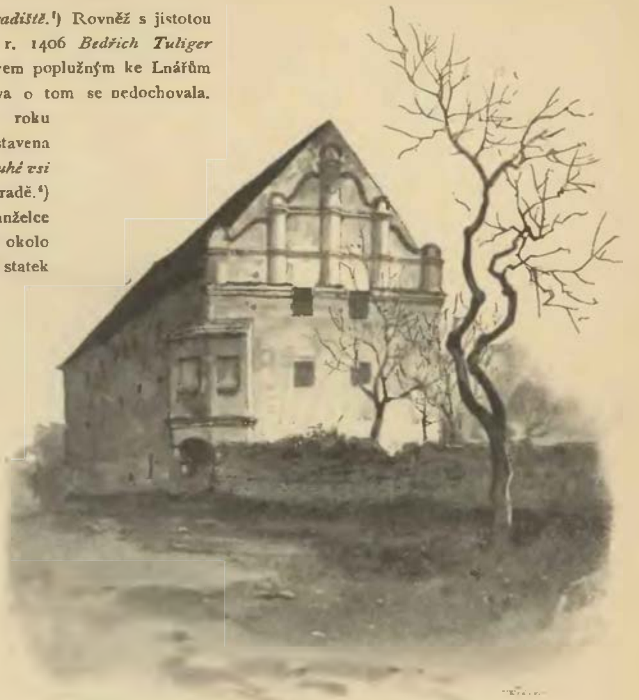
Arnošt byl dal r. 1636 přeliti zvon ve zdejším kostele. Prodal pak Hvožďany r. 1664 *Karlovi Leopoldovi Caretto* z markrabí Savojských, hraběti z Millesimo, JMC. skutečnému komorníku, nejvyššímu lejtenautu regimentu Špankovského, za 28.000 fl. rh.,[10]) načež tento již po dvou letech prodal tvrz Hvožďanskou *Alšovi Ferdinandovi Vratislavovi z Mitrovic* na Lnářích.[11]) Tím přestala samostatnosť zboží Hvožďanského. Tvrz zdejší byla r. 1675 čtverhranaté stavení, šindelem kryté, jejíž přízemí bylo klenuté. V prvním poschodí klenuty byly toliko panská světnice a komora.[12])

HRADIŠTĚ.

Ves Hradiště v osadě Kasejovské ležící má jméno své po nějakém prastarém hradě, který již r. 1228 opuštěn byl, neboť tehda tu již stála vesnice „na Gradišči", která patřila *klášteru sv. Jiří*.[13]) Později od téhož kláštera pro přílišnou

[1]) Lib. conf. Hleď i Bělčice. [2]) Lib. erect. IX. B 3. [3]) Arch. kapitulní. [4]) Reg. kom. soudu. [5]) DZ. 8. N 16. [6]) DZ. 41. L 15 (porov. též 83. F 6). [7]) DZ. 43. J 7 a 83. G 23 (vkl. r. 1543, 3. listop.). [8]) DZ. 169. A 28. [9]) DZ. 303. D 26. [10]) DZ. 315. C 21. [11]) DZ. 316. F 22. Při spisování pomůckou článek o Hvožďanech v Pam. arch. VI. 74. [12]) Arch. Hradecký. [13]) Reg. I. 337.

vzdálenosť odprodána. Snad byla r. 1380 sídlem *Zdeňka z Hradiště.*[1]) Rovněž s jistotou nemůžeme říci, jestli zde stávala tvrz Hradištko, na níž r. 1406 *Bedřich Tuliger* zemřel.[2]) Jisto jest, že od 15. století ves celá Hradiště s dvorem poplužným ke Lnářům patřila. Jak se zdá, odprodána okolo r. 1577, avšak smlouva o tom se nedochovala. Dostala se tehda *Zikmundovi Chrtovi ze Rtína*, jenž tu roku 1579—1583 seděl.[3]) Asi tehda nebo nedlouho po tom postavena na Hradišti tvrz, odkudž se psal *Jan nejstarší Chanovský z Dlouhé vsi* (syn Adama † r. 1598) seděním na Dožicích a Hradišti Vyšehradě.[4]) Po něm držel týž statek syn Aleš, jenž na něm r. 1629 manželce své Alžbětě Otilii věnoval.[5]) Alšův syn *Jan Albrecht* zemřel okolo roku 1655, nemaje, jak se zdá, mužských potomků, pročež statek jeho se sestrám dostati měl. Ale poněvadž byl týž statek mnohými dluhy obtížen, prodal jej soud zemský *Alšovi Vratislavovi z Mitrovic* a na Lnářích.[6]) Ještě r. 1675 byla tu kamenná tvrz šindelem krytá a k pohodlnému bytu upravená.[7])

Tvrz v Kadově.
(Podlé obrazu p. faráře Hille.)

KADOV.

U kostela Kadovského nachází se posud stará tvrz velmi rozsáhlá, hranatá, nepravidelných základův a osmáblá, z níž jest sýpka dvůr zavírající. První její známí držitelé byli *Řesanští z Kadova*, erbu kola a jednoho erbu s Koci z Dobrše. Jako patronové kostela zdejšího připomínají se r. 1362 *Racek ze Žihobec* (žil r. 1359—1368), *Vyntíř* a *Jaroslav z Kadova*. Vyntíř, jenž se již od r. 1356 vyskytuje, byl tu patronem do r. 1380 a hned po něm vyskytuje se *Jan Šelmberk z Kadova*, jenž zemřel před r. 1395, zůstaviv vdovu Markétu a sirotky nezletilé. Jeden z nich snad byl *Vyntíř*, jenž se v rozličných soukromých pamětech a jako patron kostela zdejšího vyskytuje; v letech 1418—1420 byl purkrabí na Lnářích.[8]) Jak se zdá, byl poslední toho rodu, jenž na Kadově seděl.

V latech 1447—1461 připomíná se několikráte *Bohuslav z Lukavice*, držitel Kadova.[9]) Či manželka byla Ofka z Kladrubec, která ve zdejším kostele pochována byla, není nám známo. Roku 1517 seděl tu *Petr Osecký z Brloha*, avšak později dostal se Kadov v držení Záborských pánů, zejména *Buška* (r. 1527), který si r. 1543 tvrze Kadov a Záboří v obnovené dsky zemské vložil.[10])

Nástupce jeho *Jan* koupil r. 1552 část Malkova, již zase r. 1553 prodal;[11]) týž zemřel r. 1564 a pohřben ve zdejším kostele.[12]) Nástupce jeho *Alexander* učinil r. 1578 smlouvu s obcí Horažďovskou o krčmu v Slatině[13]) a zemřel r. 1591. V držení Kadova následoval r. 1596 *Jindřich Záborský*. Roku 1615 připomíná se *Albrecht Záborský* jako pán na Kadově, ale nedržel jej sám, nýbrž s *Ladislavem*, bezpochyby bratrem svým.[14]) Od těch dob vyskytnje se Kadov na dvě polovice rozdělený. Dělení to se stalo již před r. 1613, neboť tehda jedna polovice tvrze již patřila ke zboží

Pečeť Zdeslava z Kasejovic (ze 13. st.).

[1]) Rkps. bibl. Praž. [2]) DD. 14 f 99, 116. [3]) Arch. Třeboň., Časop. př. st. č. V. 24. [4]) DZ. 179. K 21. [5]) DZ. 143. J 5. [6]) DZ. 313. D 15. [7]) Arch. Hradecký. [8]) Lib. conf., rel. tab., stará kniha Kasejovská. Z téhož rodu držel M. Jakub ze Žihobec r. 1393 blízký Malkov. [9]) Paprocký o st. pan. 113, ryt. 108, 212, 213 arch. Horažďovský a Třeboňský. [10]) DZ. 250. D 20, reg. kom. soudu, arch. Třeboňský. [11]) DZ. 10. J 10, 11. A 10. [12]) Popis náhrobků v Rkpse. bibl. Praž. [13]) Arch. Horažďovský. [14]) Reg. kom. soudu, Bílek, Děje konf.

Bratronickému, od r. 1616 k Poli. Roku 1633 koupil *Ladislav* polovici tvrze (bez polovice vsi) a držel aspoň celou tvrz. V držení této a polovice vsi následoval pak *Václav Záborský z Brloha*, který prodal týž statek (r. 1650) *Janovi Měsíčkovi z Výškova.*[1]) Tento zemřel r. 1657 odkázav tři díly statku synu *Karlovi* a čtvrtý díl manželce své Dorotě Horčice z Prostého; protože však tato hned po něm zemřela, dědil Karel celý statek.[2]) Karel dosáhl zletilosti dlouho po smrti otce svého; když pak ujal statek Kadovský, prodal jej r. 1670 *Kateřině* hraběnce *Khunové* rozené Vrabské.[3]) Když tato r. 1674 zemřela, uvázal se v Kadov *František Eusebius Khuen z Belasy*, manžel její, a prodal jej r. 1677 *Jiřímu Vojtěchovi Janovskému z Janovic.*[4]) Připojen k Bezděkovu a s ním prodán r. 1682 ke Lnářům. (Ves skoupena od vrchnosti Lnářské r. 1682.)

ZÁBOŘÍ.

Jižně ode Lnář jest farní ves Záboří. Při kostele jest staré stavení (nyní sýpka a byt) nepravidelných základů, bývalá tvrz. S kostelem stojí na návrší a dosti vysoko, tak že oboje bylo přirozenou pevností. Ves povstala, tuším, v letech 1228—1305 na statku *kláštera Svatojirského* a r. 1305 prodána s kostelem a tvrzí (pro bydlení úředníka postavenou) jakémusi *Koldovi* pro přílišnou vzdálenosť od kláštera.[5]) Roku 1361 a 1368 seděl tu vladyka *Mladota*, později *Harant* (r. 1380) a po něm *Oldřich*, po němž týž statek drželi r. 1381 *Čeněk* a *Filip* bratří z *Pohoří*, koupivše jej nedlouho před tím.[6]) *Častovoj ze Záboří* připomíná se v letech 1399—1414 dílem jako patron kostela zdej-

[1]) DZ. 307. P 20. [2]) DZ. 113. L 24, 261. N 16. [3]) DZ. 478. C 17. [4]) DZ. 393. A 6. [5]) Reg. II. 890. [6]) Arch. gub., DD 13. f. 82—83, lib. conf.

šího, dílem v rozličných jednáních soukromých.[1]) Nástupcem jeho byl *Oldřich ze Záboří* (r. 1426), jehož erb byl takový jako u Voračických z Paběnic.[2])

Několik let potom dostal se *Bušek z Brloha* v držení Záboří, a potomci jeho nazývali se *Záborskými z Brloha*. Dotčený Bušek připomíná se jako držitel Záboří v letech 1442—1474; r. 1481 byl i s Annou z Otína, manželkou svou, mrtev.[3]) Po něm následovali z téhož rodu *Jan* (r. 1488) a *Bušek*. Tento seděl tu již r. 1517, a jak se zdá, přestěhoval se potom na svou druhou tvrz v Kadově. Záboří zůstalo při statku Kadovském až do r. 1633, kdež Kadov odprodán a Záboří zůstalo v držení *Albrechta Benedy z Nečtin* (zemřel r. 1655). Statek po něm dědili z polovice manželka Anna Marie Benedova z Mitrovic, z polovice vnoučata, totiž Vilém Albrecht a Polyxena Lidmila, děti Alše Mikuláše Víty ze Rzavého.[4]) Tento získal pak polovici tchyni náležející a prodal Záboří (r. 1662) *Alšovi Ferdinandovi Vratislavovi z Mitrovic*, jenž je připojil ke Lnářům.[5]) Roku 1675 se ve tvrzi kryté šindelem bydlilo a chválena pro svou vysokou a veselou polohu.[6])

KLADRUBCE.

Ve vsi Kladrubcích západně ode Lnář bývala tvrz, původiště *Sádlů z Kladrubec*. Ku předkům jich náležel bezpochyby Jošt z Kladrubec, jenž prodal r. 1380 poplužì své v Kladrubcích Oldřichovi odtudž, Janovi a Lvovi[7]) Tito dva poslední byli křižovníky Svatomářskými, a Jan byl r. 1387 kumtorem v Manětíně.[8]) Syny snad jednoho z prvních dvou byli bratří *Otík* (roku 1393—1412) a *Jindřich* (roku 1397—1412), kteří se často v soukromých jednáních připomínají.[9]) Statek n. Janův spadl r. 1410 na krále, jenž jej daroval *Mstidruhovi z Adlaru;* týž byl ještě r. 1414 pánem na Kladrubcích přes odpory Jindřichovy.[10]) Zůstalo-li v Kladrubcích něco Sádlům, není nám známo; od polovice 15. století nacházíme potomky jich na různých stranách.

Náhrobek Václava Čabelického ze Soutic († 1648) v chrámě Týnském v Praze.

Roku 1505 držel Kladrubce *Jan Cukr z Tamfeldu*, po němž v letech 1527—1532 Ratibor z téhož rodu následoval.[1]) Johanka Dašická z Tamfeldu pak je prodala, a následoval *Jan Běškovec z Běškovic*. Po tomto následoval *Jan Strojetický ze Strojetic*, jehožto synové *Václav* a *Bořivoj* prodali Kladrubce *Petrovi Trautenbergéři ze Tří dvorů*.[2]) Jeho potomstvo sedělo tu až do r. 1602. Tehda postoupila Dorota, dcera n. Jindřichova, Kladrubce manželu svému *Kryštofovi Voldřichovi z Burkštorfu* a tento je vydal r. 1603 *Volfovi Novohradskému z Kolovrat* směnou za dům na Hradčanech.[3]) Od té doby patřily Kladrubce ke Lnářům. Roku 1675 ještě tu stála kamenná tvrzka, šindelem krytá, s několika málo světnicemi.

BEZDĚKOV.

Bezděkov[4]) jest osadou starou, neboť r. 1264 připomíná se *Ratmir z Bezděkova*.[5]) Ve 14. století střídaly se v držení Bezděkova různé rodiny, tak na př. byl *Bašek z Blatné* r. 1363 pánem podací kostela zdejšího a tudíž držitelem vsi a tvrze, která snad již tehda stála na místě slabými známkami blíže rybníka naznačeném. O dvacet let později drželi Bezděkov tři bratří *Oldřich*, *Litmir* a *Jan Bušovci z Bušovic*, připomenutí poprvé r. 1381, když si nějaké odúmrti vyprosili. Oldřich sám i na místě bratří podával r. 1385 nového kněze ke kostelu zdejšímu.[6]) Litmir byl pohnán r. 1389 Annou z Řesanic do soudu dvorského,[7]) a Jan se vyskytuje r. 1399 jako správce trhu jistého a přel se s Mikulášem, farářem v Lochovicích, jemuž nechtěl jisté peníze platiti.[8]) Všichni tři společně r. 1405 provozovali právo podací při kostele zdejším[9]) a potom se rozdělili tak, že každý obdržel třetinu tvrze a k tomu jisté dědiny. Oldřich zemřel první (před r. 1412) a díl jeho udržel Jan. Litmir, jenž díl svůj podržeti nechtěl, prodal r. 1412 třetí svůj díl tvrze Bezděkovské, dvořiště, nivu rolí, čtyři kopy platu, čtyři dvory kmecí, jedno městiště pusté a podsedka s příslušenstvím, třetinu velikého rybníka a podacího, zahrádku kuchyňskou, třetinu louky Židovy a lesa v Holíši, část

[1]) Rel. tab. I. 582, lib. conf. [2]) Arch. Třeboň. [3]) Arch. Horažď a Třeboň., DD. 17, f. 262. [4]) DZ. 261. G 17. [5]) DZ. 152. S 14. [6]) Arch. Hradecký. [7]) Rkps. bibl. Praž. Již r. 1362 prodal Tvrdek z Přečinova dvůr v Kladrubcích ke Strakonicům. [8]) Arch. Svatomářský. [9]) Lib. erect., arch. kapitul. [10]) DD. 14, f. 118, rel. tab. II. 114. Roku 1418 byl Mikuláš z Kladrubec patronem kostela Budislavského.

[1]) Reg. kom. soudu [2]) DZ. 5. E 11, 7. K 9. [3]) DZ. 180, H 15, DZm. 236. J 16. [4]) Pomůcka: Bezděkov od L. B Šourka (Otavan r. 1864 č 12.) [5]) Reg. II. 175. [6]) Lib. conf., DD. 13, f. 112, 133. [7]) DD. 18, f. 11. [8]) Rel. tab. I. 582, lib. erect. XIIIa. f. 40, DD. 19, f. 5. [9]) Lib. conf. VI. G 1.

lesa blíže Kadova a louku ležící od Záluží k Nezdřevu *Petrovi ze Zahrady* a bratřím jeho za 120 kop grošů českých.[1]) Zdali tento vladyka tehdá i druhé díly skoupil, nebo se to teprv později stalo, nikde se nedočítáme; než r. 1412 dne 19. dubna uvodí se co Petr Holkovec z Bezděkova vedlé Jana a Oldřicha jakožto patron kostela zdejšího, ale ještě téhož roku zemřel Oldřich, a o dědictví po něm přeli se četní příbuzní po něm. Když pro volána r. 1454 odúmrť po Janovi Holkovci, odpírali tomu Racek a Jan z Kotonně a Přibík z Kadova; kdo z nich však na Bezděkově seděl, není známo. Z pozdějších dob známi jsou *Jan*, *Petr* a *Karel* bratří z Bezděkova, kteří si vyprosili r. 1466 odúmrť v Rosicích.[2])

Na konci téhož století seděl na Bezděkově *Vyntíř Řesanský z Kadova*, kterýž asi ke konci téhož nebo po počátku 16. století zemřel. Syn jeho *Jan Řesanský z Kadova* zemřel kdysi

Zbytky zámku Bezděkovského.
(Podlé obrazu p. faráře Hille.)

okolo r. 1540, a synové po něm zůstalí *Vyntíř*, *Václav* a *Mikuláš* již zletilí a *Jan*, *Jaroslav* a *Ondřej* let ještě nemající vložili si znova ve dsky r. 1544 Bezděkov.[3]) Z těch se Vyntíř a Václav později v zápisech Bezděkovských nepřipomínají, a pozůstalí čtyři bratří rozdělili se r. 1559 tak, že Jan dostal půl tvrze Bezděkova a vsi, Jaroslav druhou polovici tvrze a vsi, Mikuláš vzal si dvůr v Nezdřevě a ves celou Nezdřevo, Ondřejovi se dostal dvůr popl. v Starém Smolivci s vsí celou, což vše tehda bratru Václavovi zastaveno bylo.[4])

O záležitostech soukromých bratří Jana a Jaroslava není nic známo; o onom toliko se ví, že zplodil dceru Markétu, kteráž r. 1577 zemřela a v kostele zdejším pochována byla. Tolik jen se ví, že oba díly Bezděkova i s dílem Nezdřevským spojeny byly, a že v jich držení vešel ke konci téhož století *Petr Boubínský z Újezda*, spolu i pán na Střele († r. 1600). Ten kšaftem svým r. 1598 daným odkázal tvrz Bezděkov s celým statkem strýci svému *Vladislavovi Boubínskému z Újezda*.[5]) Ten také nezůstal dlouho v držení Bezděkova, jenž přešel potom na *Jana nejstaršího Horčici z Prostého*, vladyku jměním svým předchůdce své překonajícího, enž měl jedinou dceru *Salomenu* provdanou *Vratislavovou z Prostého*.

[1]) Rel. tab. II. 94, DD. 15, f. 136. [2]) Lib. conf. VII. B 9, DD. 16, f. 158, 240, 259. [3]) DZ. 250. G 28. [4]) DZ. 55. L 2—10; L 10—21; L 21—23 a M 1 až M 6; L 23—29. O Mikuláši viz DZm. 230. F 12. [5]) DZ. 129. K 28 až L 2.

Této odkázal poslední svou vůlí r. 1613 danou tvrze Bratronice, Záboří, Bezděkov a vesnice příslušné a zemřel r. 1616.[1])

Manžel Salomenin byl Adam starší Vratislav z Mitrovic na Spáleném Poříči († r. 1624), jenž s ní zplodil nejprve dcery *Kateřinu* Polyxenu, později manželku Václava Vratislava na Lochovicích a Litni, *Annu Marii*, později provdanou Benedovou na Poli, *Markétu*, potom *Lažanskou z Bukové* na Oseci, *Elišku*, později provdanou nejprve Černínovou, potom Oliosovou, *Lidmilu*, pak Karlovou, a posléze jediného syna *Jiřího Zdeňka*, jenž byl při smrti otce svého děckem. Ty se rozdělily o dědictví své jim po dědu patřící r. 1630, při čemž Markéta obdržela Bratronice, Anna Marie a Jiří Zdeněk Pole, Lidmila pak statek Bezděkovský. Brzy však Lidmila zemřela a všechen její statek ostatním sestrám a bratrovi připadl. Nastalo tudiž r. 1639 nové rozdělení statku mezi živé zůstalé, při čemž každý dostal na tvrzi jisté pokoje a dvory kmecí v Bezděkově a Nezdřevě, dvůr poplužný zůstal společný. Jestli bylo učiněno pět dílů jak se z počtu dědicův uzavírati může, nevíme; ve dskách zemských napočítali jsme jen čtyři díly.[2])

a) Jeden díl, třetí řečený, dostal se *Kateřině Vratislavové* na Litni, v jejímžto držení po celý život její zůstával. Po smrti její připadl na děti její s manželem Jiřím († r. 1639) zplozené, které také měly po otci statek Liteňský. K zaplacení bezpochyby dluhů prodali všichni nápadníci r. 1665, 13. března tento třetí díl statku s příslušenstvím *Alšovi Ferdinandovi Vratislavovi z Mitrovic* za 750 fl.[3]) Tento Aleš zastával důležité úřady, držel v sousedství panství Lnářské, jež rozmnožil přikoupením sousedních statkův a, jak se zdá, také i ten díl Bezděkova s ním spojil. Zemřel okolo r. 1670, a dcery jeho prodaly veškerá zboží otcovská r. 1675 Humprechtovi Janovi Černínovi z Chuděnic.

b) Druhý díl, kterýž držela Eliška Oliosova, dostal se po brzké smrti její sirotkům zůstalým a prodán jest od komisařů k tomu nařízených r. 1642, 31. ledna *Markétě Lažanské z Mitrovic* za 3600 kop.[4])

c) Třetí díl držela Anna Marie Benedova z Mitrovic a prodala jej r. 1642, 15. října téže Markétě Lažanské za 3400 kop míšeňských.[5])

[1]) DZ. 138. C 8. [2]) Viz DZ. 301. K 28 až L 5 a Q 11—18, kdež se vypisují III. a IV. díl. [3]) DZ. 390. A 4. [4]) DZ. 302, D 24. [5]) Tamže P 22.

d) Čtvrtý díl držela hrabínka *Markyta Lažanská z Mitrovic*, přikoupila dva díly od sester svých a prodala r. 1661, 25. dubna všeckny tři díly, totiž tvrz Bezděkov, dvůr, dva díly vsi *Jiřímu Vojtěchovi Janovskému z Janovic* za 9300 fl. rh.[1]) Držitel tento měl za manželku Markétu rozenou Kocovnu z Dobrše, jak toho na zvonku kostelíčka Bezděkovského dočísti se lze. S tou zplodil snad dítky, kteréž odpočívají v kostele Bezděkovském, totiž Václava Smila († r. 1669, 12. dubna), Kateřinu Markétu, Jana Václava († r. 1660?) a Adama Kašpara. Nepodržev také dlouho Bezděkov prodal Janovský r. 1679 veškeré své zboží, zejména Bezděkov, Malkov, Nezdřev, Lažanky a polovici tvrze Kadovské paní *Maximilianě Františce Vrtislavové* rozené *Kocovně z Dobrše*, od níž je koupil r. 1682, 31. prosince *Tomáš* hrabě *Černín z Chudenic* za 70.000 fl. rýnských a 500 dukátů klíčného a spojil je s panstvím svým Lnářským. Tehda se tvrz naše nenalézala již na svém místě, nýbrž tam, kdež se nyní na vyvýšenině spatřuje panská sýpka. Kdy tato tvrz novější povstala a zdali byla vystavěna Janovským v 17. století, neumíme udati; připomínáme toliko, že vrchnost Lnářská, nepotřebující sídla v Bezděkově, z něho učinila sýpku obilnou.

Tvrz Bezděkovská popisuje se r. 1559 v dílčích cedulích takto: tvrze Bezděkova puol s těmito pokoji: item světnici hořejší zděnou, síni před ní, sklep klenutý proti té světnici, nahoře pod krovy světnička malá s sínkou a s těmi všemi komorami po té straně proti kostelu. Item sklep dolejší veliký pod tou světnicí zděnou, marštala dřevěná u fortny a nad ní ta komora a komůrka nad fortnou. Item místa toho za studnicí, kde kuchyně byla, až k studnici, jakž kůlmi od druhé strany vyznamenáno jest.

Tvrze Bezděkova puol a tyto pokoje: item světnice dolejší břevnová s síní, kuchyní a se třemi komorami, item světnička zděná nedodělaná a při ní ta obilná, item maršťale pod tou obilnou a při ní špižírna a za tou komora. Item dva sklepy pod domem velikým sklenutý, prostřední a druhý podlé něho pod hořejším sklepem, kde nyní piva se chovají, item dvě komory na témž hořejším domu pod krovem nahoře s obou stran schodů i s těmi místy prázdnými při nich okolo schodů v té straně do tvrze, jedna nad světnicí, druhá podlé světnice břevnové až k rohu studnice.[2])

ZÁLUŽÍ.

V okolí Lnář bývala tvrz Záluží, jejíž polohu nelze nyní najisto určiti. Roku 1406 odumřel tu statek po Vojslavovi a dán Petrovi ze Suchdola seděním na Obořišti, a r. 1457 žil *Mikuláš Smysl ze Záluží*, jenž sloužil Petrovi Zmrzlíkovi[3]) Z téhož rodu byli bezpochyby také bratří *Václav* a *Beneš*, kteří r. 1489 Poříčí drželi.[4]) Roku 1517 připomíná se Petr z Podhoří a v Záluží, předek *Zálužských z Podhoří*.[5]) Tehda nebo nedlouho potom bylo celé Záluží i s tvrzí, dvorem a vsí pustinou, jež patřila k statku Koupskému.[6]) Když se r. 1568 nápadníci po Žofii z Břízy o statek Koupský a Hostišovský dělili, dostal *Václav starší Běšín* pro syna svého Jindřicha tvrz pustou Záluží, rybníky Pořický a Malkovský s jiným příslušenstvím.[7]) Statek tento zdědila po smrti Jindřichově († r. 1597) manželka jeho *Eliška Běšínova ze Vřesovic* a tato († r. 1599) jej odkázala *Jakubovi Vřesovci ze Vřesovic na Kšenicích*, bratru svému.[8]) Tento prodal r. 1608 týž statek s tvrzí pustou *Smilovi Běšínovi z Běšin*, tak že týž statek připojen k Bělčicům.[9])

[1]) DZ. 152. Q 21 a 313. E 5. vkl. 14. května. [2]) DZ. 55. L 2 a 10. [3]) DD. 14. f. 116, 16, f. 157, 252, rel tab I. 139 [4]) Rel. tab. II 438. [5]) Arch. Třeboň. Viz Paprocký o st. ryt 265 [6]) DZ. 16. E 28. [7]) DZ. 60 Q 7. [8]) DZ. 127. K 12, 129. B 16. [9]) DZm. 48. Roku 412 připomíná se louka „od Zálužic k Nezdřevu" (Rel. tab. II. 95); podlé toho zdá se, že leželo Záluží u Nezdřeva. Avšak u Bělčic jest také poloha Záluží, zejména se mluví r 1528 o poloze Lipiže pod Zálužím, a Lipiže jest severozápadně od Bělčic.

NEZDŘEV.

Ve vsi Nezdřevě ve farnosti Kadovské ležící povstala tvrz teprve v 16. století. Vladyčím statkem sice ves ta byla již dříve,[1]) avšak v 16. století byla příslošenstvím statku Bezděkovského. Při dělení bratří Řesanských dostala se r. 1559 *Mikuláši Řesanskému z Kadova*.[2]) Ten tu postavil tvrz, avšak po jeho smrti nemohl se týž statek pro sirotky udržeti a proto r. 1591 prodán.[3]) Koupil jej *Petr Boubínský z Újezda* a připojil jej k Bezděkovu.

OSELCE.

Na místě zámku v Oselcích stávala tvrz, o jejíchž starších osudech je pramálo známo. Bezpochyby odtud pocházel *Jezovec z Oslec*, jenž se v letech 1388—1397 připomíná. Roku 1454 vyskytuje se v pamětech *Mikuláš z Oslec*.[4]) Týž jest snad totožným s *Mikulášem z Dlouhé vsi*, seděním na Oselcích, jenž se r. 1467 přidati musil na stranu jednoty panské.[5]) Nástupce jeho *Lipolt Oselský z Dlouhé vsi* připomíná se od r. 1479 a zemřel ke sklonku téhož století.[6]) Jeho snad synové byli *Častolar* a *Jindřich* bratří (?) kteří se od sebe oddělili. Onen stal se předkem nové pošlosti Častolarů; tento seděl v letech 1505—1513 na Oselcích.[7]) *Petr*, syn Jindřichův, si r. 1543 tvrz, dvůr a ves Oselce a vsi příslušné ve dsky zemské vložil.[8]) Zemřel r. 1578 v létě a pohřben v kostele Kvasňovském. Po smrti jeho vešla v držení statku vdova Nabka z Michnic, ale smluvila se r. 1583 s dcerami svými Markétou Kokořovcovou, Kateřinou Lažanskou a Annou Malovcovou, že jim statku za dvě neděle postoupí.[9]) Ujala jej potom *Markéta Kokořovcova*. Když se r. 1601 bratří Kokořovci o svá zboží Prádlo, Petrovice a Oselce dělili, dostaly se Oselce *Petrovi z Kokořova*, jenž si je však za díl *Jana Viléma*, bratra nejmladšího, vyměnil.[10]) Po tomto následoval později syn Kryštof Jiří, jenž r. 1662 zemřel, zůstaviv nezletilé sirotky. Roku 1671 prodán týž statek se statkem Kotounským *Jindřichovi Vilémovi Vitanovskému z Vlčkovic*, po němž r. 1679 *Jiří Vojtěch Janovský z Janovic* následoval.[11]) Tento († r. 1707) jakož i syn jeho *František Jiří* byli dobří hospodáři a drželi hojně statkův okolních. František Jiří vystavěl r. 1730 zdejší zámek a zemřel r. 1737, zůstaviv syna *Františka Karla* († r. 1766). Dcera tohoto Anna Antonia († r 1777) vdala se za bratrance *Františka Dominika*, jenž po smrtí manželčině a jediného nezletilého syna († r. 1778) statek Oselce zdědil a do r. 1807 držel. Od r. 1832 byly Oselce v držení rodiny Boos-Waldeck.

ČERNICE.

Nedaleko Oselce jest ves Černice, dávné vladyčí sídlo. Na konci 14. století žili bratří *Mikuláš Puchník*, *Dobrohost* a *Volfart*. Mikuláš byl v letech 1385—1402 generálním vikářem arcibiskupským, kanovníkem několika kostelů. Roku 1402 zvolen za arcibiskupa, ale zemřel před uvedením v úřad. (Viz díl VII. na str. 161.) Bratří jeho se do r. 1412 připomínají při některých jednáních; Volfart byl v letech 1407—1412 purkrabí na Boru.[12]) Zboží Černické, jehož pozdější držitelé známi nejsou, připojeno neznámého času k Oselci. Roku 1543 připomíná se v Černicích tvrz pustá.

[1]) Stanimír byl r. 1437 mrtev, r. 1437 Jíra z Koupí a Jan z Nezdřeva, bratří. [2]) DZ. 55. L 21. [3]) Arch. DZ. [4]) Lib. erect., arch. kapit., DD. 16. f. 240. [5]) Beckovského Poselkyně 901. [6]) Mon. Boica, Paprocký o st. pan. 187, DD. 17, f. 228. [7]) DZ. 7. G 19, arch. gub, arch. č. VI. 316. [8]) DZ. 250. D 3. [9]) DZ. 66. O 19 [10]) DZ. 175. N 30. [11]) DZ. 389. A 1, 394. F 8. [12]) Tomek, Děje Prahy, lib. erect., arch. kapitulní, arch. č. VI. 27.

STARÝ SMOLIVEC.

Ve Hvožďanské farnosti jest ves Starý Smolivec, v níž tvrz teprve v 16. století postavena.[1]) Sice tu bylo zemanské sedění již dříve. Roku 1413 získal *Přibík z Řesanic* nějakou část, a potom ji drželi jeho potomci. V letech 1467—1469 byly pře o platy n. Přibíka Řesanského ve Smolivci.[2]) Řesanští připojili pak Smolivec k Bezděkovu. Když toto zboží r. 1559 děleno bylo, dostaly se dvůr popl. a ves celá Starý Smolivec na díl *Ondřeje Řesanského z Kadova*, jenž tu tvrz postavil a na ní ještě r. 1608 seděl.[3]) Asi r. 1612 dostal se v držení Smolivce *Jan Lipovský z Lipovice*,[4]) jenž tu ještě r. 1635 seděl. Po smrti *Jáchyma Ferdinanda* Lipovského († r. 1670) zdědil Smolivec bratr jeho *Adam Václav*, a když tento po dvou letech zemřel, dostal se *Františkovi Karlovi*, synu jeho nezletilému.[5]) Když tento let dosáhl, hospodařil tu jen několik let a prodal Smolivec r. 1697 Jiřímu Vojtěchovi Janovskému k Oselcům.[6])

KOTOUŇ.

Nedaleko Oselec stojí na návrší farní ves Kotouň (původně Chotouň). Zde bývala až do 17. století zemanská tvrz. Prvotně tu bylo několik zemanských statků, které drželi *Slava* (roku 1378—1398), *Mikuláš* (r. 1378), *Racek* (r. 1378) a *Bušek z Nové vsi* (r. 1398). Tento poslední byl předkem *Bohuši z Otěšic* a měl tři syny, Stanislava, Bohuši a Hroznatu, kteří do r. 1416 část Kotouně drželi. Vedlé nich seděli tu od r. 1411 bratří *Přibík* a *Markvart*, kteří se r. 1420 na stranu katolickou přidali.[7]) Přibík tu seděl do r. 1442 a r. 1431 byl purkrabí na Strakonicích.[8]) Od r. 1437 připomínají se bratří Markvart, Mikuláš a Racek a r. 1454 Racek s bratrem Janem, ale není známo, jestli Kotouň drželi.[9])

Od r. 1532 držel Kotouň *Častolar z Dlouhé vsi*, jehož potomci Jan, Václav, Petr, Častolar, Mikuláš a Lipolt si Kotouň r. 1543 ve dsky zemské vložili.[10]) Od nich se oddělili napřed první dva, a když ostatní se r. 1547 rozdělili, dostal Lipolt tvrz, dvůr a ves Kotouň s podacím.[11]) Týž († r. 1579) prodal Kotouň r. 1577 *Janovi Vlasatému z Domaslavě*,[12]) po němž se dostal v držení *Zdborských z Brloha*. V tytuláři r. 1589 vydaném nazývá se pánem jeho Mikuláš. Po jeho smrti prodán statek velice zadlužený Bořivojovi, synu nejstaršímu,[13]) avšak byl již r. 1617 v držení *Jana Viléma Kokořovce z Kokořova*.[14]) Týž získav Oselce připojil k nim zboží Kotouňské. Ze zpustlé tvrze udělána později sýpka.

ŘESANICE.

Starší název místa tohoto byl *Žasanice*, z něhož vznikl teprv v 15. století nynější název Řesanice. Jakožto nejstarší majetníci vsi a spolu patronové kostela zdejšího připomínají se r. 1357 *Karel ze Žasanic* a syn jeho *Karel mladší*, *Přibík* a *Vilém* odtudž.[15]) Přibík zemřel dlouhá léta potom, zůstaviv vdovu Annu, jež se r. 1399 a 1405 s některými sousedy svými soudila.[16]) Nástupce předešlých *Přibík ze Žasanic* připomíná se po r. 1412 v různých zápisech soukromých, podával r. 1413 do kostela zdejšího nového faráře a vyprosil si téhož roku od krále nějakou odúmrť ve Starém Smolivci.[17]) Jakýsi Přibík ze Žasanic (týž, co svrchupsaný?) byl za husitských válek ve službách krále Zikmunda, od něhož obdržel r. 1431 zápisem vsi Talín a Výšovice v Plzensku, ale v týž asi čas prodal také ves svou Královou Lhotu.[1]) Připomíná se ještě r. 1443.[2]) Zdali se nacházel v držení Řesanic, není nám známo, víme toliko, že měl také nějaký plat ve Smolivci, kterýž drželi po něm r. 1467 dcera Anna, *Hylbrant ze Žasanic* a Bušek z Frymburka.[3])

Uprostřed tohoto století byl držitelem tvrze zdejší *Přibík z Kadova* a *ze Žasanic*, jenž se poprvé r. 1454 připomíná.[4]) Roku 1469 byl již při letech, maje syna zletilého *Vyntíře z Kadova* jenž se po smrti otcově v Řesanice uvázal. Týž připomíná se často v zápisech soukromých, jsa brzo svědkem, brzo zase rukojmí a připomíná se vůbec jako pán zdejší naposled r. 1517.[5]) Současně vyskytuje se také *Přibík z Kadova* seděním na Žasanicích, týž se zaručil r. 1479 dne 13. května za Jindřicha Koce z Dobrše, že bude mír zachovávati s poddanými biskupa Pasovského.[6]) *Jan z Kadova* na *Řesanicích*, jenž r. 1523 Zdeňkovi Lvovi z Rožmitála nějaké peníze půjčil,[7]) byl posledním rodu svého na Řesanicích; prodav statek tento odstěhoval se potom na Bezděkov. Potomci jeho Řesanští z Kadova žili dlouho na Prachensku.

Po držitelích předešlých držel Řesanice *Jan* jinak *Ješek Strojetický ze Strojetic*, koupiv je ještě r. 1542, an tehda na zboží zdejším dluh nějaký Jindřichovi ze Strýčkovic zapisoval,[8]) ale ještě téhož anebo příštího roku zemřel. Synové jeho *Václav* a *Bořivoj* zdědili po otci dva statky Kladrubce a Řesanice; prvnější prodali, aby mohli dluhy otcovy zaplatiti, o druhý rozdělili se r. 1543 tak, že dostal Bořivoj tvrz Řesanice s dvorem popl. a podacím a podíly ve vsech Řesanicích, Životicích, Nové vsi a Polankách, Václav pak toliko podíly v Řesanicích, Životicích a Nové vsi.[9]) Po té oženil se Bořivoj s Julianou z Lažan, jíž r. 1544 na díle svém věnoval a za peníze zahospodařené koupil r. 1547 ves Domorazy[10]) a r. 1565 koupil od zboží Bratronického ves Jindřichovice.[11]) Zemřel několik let potom zůstaviv syny *Oldřicha*, *Burjana*, *Jana*, *Mikuláše*, *Jindřicha* a *Radslava*, z nichž byli tito dva poslední ještě nezletilí. Koupivše r. 1581 polovici vsi Blatenky brzo potom ji zase prodali. O osudech bratří těchto je málo známo. Burjan poslán jest r. 1574 od Viléma z Rozemberka poselstvím k Sušickým, napomínaje je, aby proti výsadám města Prachatic nic nepodnikali,[12]) ostatní bratří vzavše, tuším, díly své na penězích, rozptýlili se po světě. Oldřich, jenž ještě r. 1587 v Nové vsi seděl, získal potom statek Řesanický a přichází v tytuláři r. 1589 vydaném. Jak byl příbuzný s ním *Jan Adam ze Strojetic*, jenž r. 1615 tvrz zdejší držel, není známo.[13]) Týž Jan Adam byl sice po bitvě Bělohorské prokuratorem královským obviněn, že byl účasten vzbouření stavovského, ale komise soudní jej r. 1622 dne 9. listopadu vší viny sprostila.

Po Janovi Adamovi dostaly se Řesanice *Petrovi Zdeňkovi Strojetickému*, jenž byl syn Jindřicha (bratra Oldřichova?). Týž Petr zemřel kdysi na rozhraní let 1655 a 1656, zůstaviv vdovu Annu z Malovic a sirotky nezletilé. Poněvadž se po zemřelém pořízení nenašlo, udělil soud zemský poručenství nad sirotky Anně dotčené, jež se r. 1656 v lednu v Řesanice uvázala.[14]) Syn *Jindřich Petr*, přečkav bratra *Václava Jáchyma* a skoupiv díly ostatních bratří, uvázal se v Řesanice r. 1676 v listopadu[15]) a poděkoval se z poručnictví mateři své, jež potom na vdovské stolici Chlebic r. 1685 ve vysokém věku zemřela. Ale ještě téhož roku dne 25. listopadu prodal Jindřich Petr tvrz *Řesanice* s dvorem popl., dílem od kamene, dílem ode dřeva vystavěným, pivovárem, rybníčky řečenými Dolejší Štěrbiny, ves Řesanice společní[16]) s podacím u Všech Svatých *Zdeňkovi Čejkovi z Olbramovic* na Rovné za 8100 fl. a 50 fl. klíč-

[1]) V *Mladém Smolivci* nedaleko ležícím také bylo panské sídlo, které teprve v 17. století se připomíná. [2]) DD. 15, f. 138, 16, f. 159. [3]) DZ. 55. L 23, 94. C 27. [4]) Reg. svěd. r. 1615—1647 k. s. f. 285 [5]) DZ. 115. B 23. C 27. [6]) DZ. 405. C 16. [7]) Lib. conf., arch. č IV. 380. Ještě r 1477 připomíná se Bohuše z Otěšic a z Kotouně (Arch. kapit.) [8]) Arch. Třeboňský a v Planici. [9]) DD. 15, f. 146, 16, f. 240 [10]) Reg. kom soudu, DZ. 250. C 12. [11]) DZ. 49. C 29 [12]) DZ. 65. J 12. [13]) DZ. 184. O 11. [14]) DZm 52. E 26. [15]) Lib. conf. [16]) DD. 18, f. 5, 11. [17]) Lib. erect. IX. O 1, lib. conf., DD. 15, f. 138.

[1]) Arch. č. II. 178, 192. [2]) Tamže III. 25. [3]) DD. 16, f. 159. [4]) Rel. tab. II. 253. [5]) Arch. Třeb., arch. č. IV. 320, Trajer p. 510. [6]) Monum. Boica XXXIb. 566. O Přibíkovi viz též Rel. tab I. 208, tytulář r. 1534 připomíná jej také. [7]) Arch. Třeboňský. [8]) DZ. 83. C 3. [9]) DZ. 5. A 24 a 250. E 18. [10]) DZ. 5. E 18, 8. E 11. [11]) DZ 58. E 25. [12]) Slámy obraz Prachatic, str. 67. [13]) V rozvržení sbírek r. 1615 přichází také Jan Jiří ze Strojetic, jenž držel v Řesanicích dva osedlé. [14]) DZ. 113. K 32. [15]) DZ. 478. E 3. [16]) Byla od r. 1543 rozdělená.

ného;[1]) od tohoto koupil Řesanice r. 1680 dne 8. května *Jan Bedřich z Nostic*, soudů komorního a dvorského rada, s chotí svou Evou Kateřinou rozenou *Opelovnou z Velkého Petrsdorfu*, ale prodal je zase r. 1687 dne 9. listopadu *Bohumírovi Konstantinovi Ferdinandovi z Racenburka* za 13.000 fl.[2]) Tento konečně prodal r. 1700 dne 8. listopadu tvrz Řesanice (dílem od kamene, dílem ode dřeva vystavěnou) za 14.250 fl. *Jiříkovi Vojtěchovi Janovskému z Janovic*, jenž je ke zboží Oseleckému přivtělil.[3]) Později zpustla tvrz zdejší a ze zřícenin hojných na tvrzišti zůstalých postavena jest r. 1800 nová sýpka.

Řesanice před 100 lety (1790).

LAŽANY.

Lažany jsou na Prachensku dvoje. Jedny ve farnosti Kvasňovské nazývány byly Lažany Defurovými. Z těchto pocházeli *Bašek Šilléř* r. 1366 a r. 1389—1406 *Volfart.*[4]) Později se tu usadili *Lažanští z Bukové*, z nichž se připomíná r. 1483 *Oldřich.*[5]) Manželka jeho byla Dorota z Prostého, a když před r. 1496 zemřela, vyprosil si *Hynek z Bukové* věno její na tvrzi a vsi Lažanech.[6]) Týž seděl na Lažanech ještě r. 1509.[7]) Roku 1542 Veronika z Drajlinkova postoupila tvrz, dvůr a ves Lažany *Václavovi ze Strachovic*, manželu svému, jenž tu ještě r. 1592 seděl.[8]) Roku 1582 seděl na Lažanech s ním Petr, syn jeho, jenž byl r. 1586 zavražděn; statek proto připadl *Marjaně* vdané *Vamberské* a *Anně* vdané *Pikhartové*, dcerám Václavovým. Roku 1595 ujala jej Anna od sestry.[1]) Manžel této byl *Adam Pikhart ze Zeleného Oudolu*, jenž r. 1602 Lažany ujal, avšak r. 1615 *Bedřichovi Švihovskému z Ryžemberka* je prodal.[2]) Lažany zůstaly potom v rodě Švihovských, majíce stejné držitele buď se zbožím Přeštickým nebo Nalžovským. Nápadem dostaly se pak *Elišce Černínové z Ryžemberka* a prodány r. 1658 *Maximilianovi Valentinovi z Martinic.*[3]) Potom byly Lažany nějaký čas při Planici. V 18. století patřily dlouho rodině *Desfours*, od níž dostaly své příjmení. K Oselcům přikoupeny r. 1823

[1]) DZ. 392. M 19.
[2]) DZ. 396. F 11 a 400. N 14.
[3]) DZ. 407. G 1.
[4]) Arch. klášt. Oseckého, DD. 18, f. 11, 19, f. 5.
[5]) Paprocký o st. ryt. 214.
[6]) DZ. 17, f. 17.
[7]) Arch. Horažďovský.
[8]) DZ. 83. D 3, arch. Třeboňský.

DOŽICE.

Ves Dožice severně od Kasejovic v osadě Čížkovské ležící bývala od starodávna zemanským sídlem, na němž seděli r. 1318 *Racek* a *Lev.*[4]) Roku 1379 byla mezi Pelhřima (tento ještě r. 1403), Ješka, Martina a Beneše a jiné vladyky rozdělena.[5]) Jeden takový statek odumřel r. 1413 po n. Janovi.[6]) Na jiném seděl r. 1432 *Černín z Dožic.* V 15. století patřila část vesnice k panství Lnářskému. Na počátku 16. století stála tu tvrz, na níž seděl r. 1519 *Markvart Martinkovský z Roseče.*[7]) Nástupce jeho *Jan* vložil si r. 1543 Dožice tvrz, dvůr a ves ve dsky zemské jako dědictví, které po předcích dlouhá léta držel.[8]) Dědicem jeho byl strýc *Jan*, který držel Červený Martinkov na Moravě. Od něho

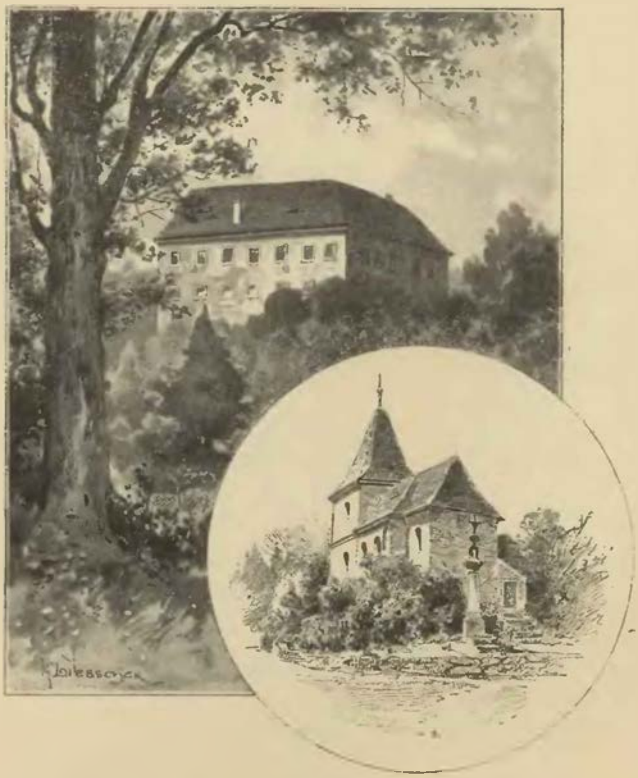
[1]) DZ. 68. M 12, 169. C 5, 170. K 15.
[2]) DZm. 236. J 2, 237. H 23.
[3]) DZ. 152. N 27.
[4]) Tab. vetust. n. 170, 300.
[5]) Berně kraje Plzenského, DD. 14, f. 112.
[6]) DD. XV. 137.
[7]) Arch. Třeboňský.
[8]) Reg. kom. soudu, DZ. 250. C 14.

koupil Dožice r. 1553 *Mauřic Chanovský z Dlouhé vsi.*[1]) Týž vystavěl r. 1575 blízký kostelík sv. Michala a zemřel r. 1589, odkázav statek Dožický *Janovi Chanovskému*, synovci svému.[2]) Tento byl otcem známého jezovity Alberta Chanovského, kromě něhož měl ještě čtrnáct dětí. Jeden z nich jménem *Karel* stal se po otci držitelem Dožic a u něho Albert často přebýval, obraceje sedláky na katolickou víru.[3]) *Jan Karel*, syn jeho, zemřel r. 1658, a v Dožice uvázala se *Lidmila Alena*, jediná jeho dcera (pak vdaná Lehomská). Tato prodala Dožice r. 1660 *Vilémovi Alexandrovi Vitanovskému*

[1]) DZ. 10. A 16.
[2]) DZ 25 B 10, úřed. list kraje Prachenského r 1835.
[3]) Tanner, Životopis Albertův.

z Vlčkovic, jenž zemřel r. 1665 [1]) Statek po něm byl zadlužen a proto prodán. Držela jej pak od r. 1660 *Anna Juliana Bukovanská* rozená Vrábská z Vrábí a od ní koupila jej r. 1689 *obec města Rokycan* za peníze vydlužené; když však se pro víc a více se sbíhající těžké časy tolik vyhospodařiti nemohlo, aby se úroky platily, prodala obec Dožice (r. 1698) *Janovi Karlovi z Unwerthu*.[2]) Po něm následoval rod *Kocův z Dobrše* a r. 1746 Jozef Jáchym *Vančura z Řehnic*, jenž prodal Dožice r. 1777 *křižovníkům Svatomdřským řádu sv. Jana.*

[1]) DZ. 114. H 18, 316. D 30.
[2]) DZ. 400. J 19, 405 L 29

Zámek a kostel v Chanovicích.

CHANOVICE TVRZ.

Ves Chanovice leží severně od Horažďovic v sedlovitém prohbí výšiny, ale tak, že stojí kostel na nejvyšším místě vesnice. Za kostelem, o něco níže než on, stojí zámek, bývalá tvrz, na kraji stráně volně se sklánějící. Jest základu nepravidelného s výstupkem na severní straně. Dlouhým průjezdem, umístěným v nejširší části stavení, lze vstoupiti na pravidelný dvůr čtverhranatý. Jak na stavení tento dvůr zavírajícím, tak i na venkovské straně jeho není nic starožitného ani pamětihodného; zdi ovšem jsou staré. V kostele jsou staré náhrobky Chanovských docela ošlapané, tak že sotva erby vytesané na nich znáti jest.

Chanovice byly farní vesnicí již ve 14. století. Roku 1357 byli patrony zdejšího kostela *Batík* a *Vyntíř*, v letech 1360—1368 *Buzek*, r. 1380 *Oldřich*, *Vácslav Sajp* a *Žofka* vdova, a v letech 1393—1416 zase *Buzek*, vše rodu neznámého. Roku 1454 držel Chanovice *Buzek z Jindřichovic.*[1]) Roku 1467 byl *Jan Lhota mladší z Dlouhé vsi* v držení Chanovic a potomci jeho nazývali se odtud *Chanovskými.*[2]) Podlé starých vývodů byl *Volfgang* Janovým synem. Týž připomíná se na počátku 16. století a zůstavil syny *Petra*, *Jiříka*, *Mauřice* a *Adama*, kteří si r. 1542 tvrz, dvůr a ves Chanovice s příslušenstvím ve dsky zemské vložili.[3]) Když se potom bratří ti rozdělili, dostal Jiří Chanovice a Sviradice na svůj díl, avšak prodal oboje r. 1554 Adamovi, bratru svému.[4]) Adam, výborný hospodář, skoupil Rabí a jiné menší statky a zemřel r. 1598 maje věku svého 94 let.

Před svou smrtí oddělil Adam starší své syny Jana, Kryštofa, Petra a Jindřicha a dal jim r. 1589 za díl Chanovice, Sviradice a Lazsko.[5]) Jan dědil Dožice a dostal od bratří peníze, Petr ujal Chanovice, na nichž až do smrti své (r. 1600) seděl.[6]) Zůstal po něm syn *Jan Jindřich*, jemuž poručníci jeho přikoupili dvorec v Chanovicích, který byl n. Adam prodal.[7]) Od Jana ujal *Kryštof* svrchupsaný Chanovice. Když se r. 1618 lid vojenský „těch bouřlivých stavův a dyrektorův" okolo Chanovic zdržoval a nedostatek ovsa měli, tuť Zdeněk Ježovský z Lub pobral oves Kryštofův (37 korců), který na věži zámku Chanovského zsypán byl, a témuž lidu vydal.[8])

Po smrti Kryštofově dostalo se jmění jeho třem jeho strýcům; mezi nimi byl dotčený *Jan Jindřich*, jenž při dělení statek Chanovice dostal.[9]) Týž zemřel r. 1656 dne 29. července zůstaviv sirotky, jichž poručníkem byl strýc Jan Vilém.[10]) Chanovice ujal potom *Jan Vilém mladší*, syn zemřelého, a držel je do smrti. Po něm následoval syn *František Vácslav*, jenž se r. 1678 ženil. Syn jeho *Vácslav Josef* prodal r. 1717 statek Chanovice *Ferdinandovi Jáchymovi* hraběti z *Rumerskirchu.*[11]) Potomstvo tohoto drželo Chanovice až do r. 1794. V našem století byly dlouho v držení Plzenské rodiny Bechrův.

---

[1]) Lib. conf., DD. 16, f. 240. [2]) Arch. Třeboňský. [3]) DZ. 250. A 27. [4]) DZ. 8. E 4. [5]) DZ. 166. J 13. [6]) DZ. 166. N 17, DZm. 74. J 6. [7]) DZ. 133. D 13. [8]) Reg. kom. soudu. [9]) DZ. 70. A 14. [10] DZ. 113. L 3. [11]) DZ. 493. A 7.

TVRZE V OKOLÍ CHANOVIC.

ÚJEZDEC.

Nedaleko Chanovic jest ves Újezd neb Újezdec s dvorem, u něhož bývala tvrz. Odtud pocházel *Pešek Kachovec*, jenž se r. 1366 při vymezení klášterství Zderazského připomíná.[1]) V letech 1519—1523 seděl tu *Hynek Lažanský z Bukové*.[2]) Po smrti Oldřicha Lažanského prodali poručníci sirotků po něm zůstalých tvrz, dvůr a ves Újezdec *Václavovi Strojetickému ze Strojetic*, od něhož za to Chřič dostali.[3]) Z téhož rodu následoval pak *Šebestian*, jenž tu v letech 1559—1581 seděl.[4]) Nástupce jeho *Jan mladší Strojetický* věnoval (r. 1587) na Újezdci manželce Benigně Strojetické z Ploskovic,[5]) avšak prodal Újezdec okolo r. 1596 *Adamovi Předenici z Předenic*.[6]) Již r. 1627 byl statek ten spojen se statkem Chanovským.[7])

BRATRONICE.

V Bratronicích, v osadě Záborské, jest starý zámek, který povstal z někdejší tvrze. Z vladyk zdejších nám Mikuláš (r. 1361) první jest znám. Nástupce jeho Čeněk zemřel před r. 1381. Jiný, Bedřich, byl r. 1395 mrtev, zůstaviv Kateřinu vdovu, která r. 1397 věno své na Bratronicích Mikuláši z Kestřan prodala.[8]) Později se připomínají držitelé r. 1433 Beneš, r. 1457 Jan.[9]) V letech 1509—1517 držel týž statek *Smil ze Sedlce*.[10]) Později seděl tu *Hynek Radkovec z Mirovic*, jenž před r. 1565 zemřel, zůstaviv Petra, syna nezletilého.[11]) Potom (okolo r. 1575) se dostal *Jan Horčice z Prostého* v držení Bratronic a postavil tu zámek, jejž erbem svým ozdobil.[1]) Týž byl výtečný hospodář a několik statků a vesnic v okolí skoupil. V mladších letech ovšem býval bujným a spáchal několik výtržností, avšak v starších letech se utišil a rád dobré skutky konal. V Záborském kostele vyzdvihl r. 1607 kůr, oltář a kazatelnici a r. 1608 pohřeb (t. j. sklípek) pro svou manželku Kateřinu. Zemřel r. 1616 dne 1. března.[2]) Zboží Polské odkázal manželce své Kateřině z Kokořova, ostatní statky, totiž Bratronice, Záboří a Bezděkov, dceři své *Saloméně Vratislavové z Prostého*.[3])

Následující dějiny vypsány již v dějinách Bezděkova (na str. 265); doloženo budiž jen to, že se Bratronice skrze Markétu Lažanskou z Mitrovic, dceru Saloméninu, v držení *Lažanských z Bukové* dostaly a pak držitele své s Manetinou sdílely. Roku 1739 uchváceny od věřitelův Adama hraběte Lažanského.[4]) Později a až do r. 1831 seděla tu rodina *Gfässer* a po nich *Talackové z Ještětic*.

[1]) Arch. kláštera Oseckého. [2]) Arch. mus., reg. kom. soudu. [3]) DZ. 8. G 1. [4]) Reg. kom. soudu, DZ. 21. G 30. [5]) DZ. 24. A 3. [6]) DZ. 171. M 28. [7]) DZ. 143. C 20. [8]) Arch. gub., acta jud., DD. 14, f. 105. [9]) Rel. tab. II. 289, arch. český III. 507. [10]) Arch. Třeboňský a Horažďovský. [11]) DZ. 58. E 25.

KATOVSKO.

Nedaleko Bratronic jest víska Katovsko, kdež v 15. století také tvrz bývala. Za půtek, kteréž měli Pisečtí s Václavem z Michalovic, mistrem Strakonickým, asi v letech 1442 až 1447, vybrali panoši jeho Štěpánovi z Katovska tvrz a vzali jeho koně, klénoty, zbroj, roucho choděcí, sukně panenské drahé s kunami, perlový věnec a prsteny jeho sester.[5]) Dvůr Katovsko Kryštof starší z Vartemberka přikoupil ke Strakonicům, ale nemoha téhož dvoru ani do roka za příčinou nevýnosnosti dědin držeti, prodal jej r. 1586 *Janovi staršímu Horčicovi z Prostého*.[6]) Od té doby patřilo Katovsko k Bratronicům a do Strakonic dáván plat, který r. 1684 od Lažanských vykoupen.

[1]) DZ. 19 N 26, reg. kom. soudu. [2]) Method XIII. 64 atd. [3]) DZ. 138. C 8. [4]) DZ. 163. K 15. [5]) Arch. Třeboňský. [6]) Archiv gub.

Volynská tvrz.

VOLYNĚ TVRZ.

Město Volyně leží na lázu, který se táhne od řeky k západní straně. Na nejvyšším místě prvotního městečka stojí kostel a bývalá tvrz; co jest nad nimi, nazývá se Hradčany. Tvrz a kostel mají polohu takovou, že byly prvotně jednotnou pevností. Kostel stojí na jižní straně návrší, a ta strana jeho byla sice opevněna, avšak nyní z opevnění nic znáti není. Severní a západní strana tvrze byla zpevněna hlubokým příkopem, nyní zaneseným, z něhož vystupují staré hradby do výšky znamenité, opatřeny jsouce střílnami kameny obloženými; tu a tam je také nějaké okno, tuším, později prolomené a zase zazděné. V rohu hradeb nachází se *bašta* do šestihranu založená, ale tak, že spodní její část v příkopu stojící vystupuje jako plášť, z něhož horní část vyniká. I tu jsou střílny. Bašta je uvnitř docela okrouhlá a v jisté výšce prolomena jest díra, skrze kterouž lze vnitřek opatřiti. Asi po výšce jednoho poschodí ustupuje zeď, a na odstavci spočívala podlaha.

Mezi hradbami a kostelem jest bývalé *obydlí*, pevné, čtverhranaté stavení (nyní sýpka), jehož hlavní zdi se asi v prvotní způsobě zachovaly; neboť posud tu málo oken viděti. V přízemí a prvním poschodí jsou jen malá okna. V druhém poschodí jsou dvě okna s výklenky a kamennými sedadly, v jednom jsou ještě kamenné veníře, u druhého jest však obruba z cihel. Střecha jest pokryta prejzy. Pod stavením jsou sklepy, ale není k nim přístupu. Ve dvoře jest díra, bezpochyby také starý zasutý sklep.

Krajina v dolním poříčí Volyňky zalidněna byla již ve 13. věku osadami českými a obsahovala většinou statky knížecí komory. Slušela tehda krajina tato pod úřad Netolický, ale z jistých příčin později od něho odtržena a zřízena jako zvláštní kraj pod *vladařem královským*, od kterýchž dob se také kolikráte v listinách název kraje Volynského vyskytuje.[1]) Záhy již, a to nejpozději ve 13. věku, darovány mnohé části královského zboží osobám duchovním, jako na př. Prachatice a Volyně s kolika vesnicemi, jiné části jako lesní újezd Vimberský získali šlechtici rozliční výprosami. Na počátku 14. věku zbyly ke království ještě vesnice Bohounice, Nemědice, Hoštice, Milejovice, Střítěž, Neuslužice, Kamenná, Všechlapy, Čepřejovice, Kojetín, Tvrzice, Bušanovice, Stranějovice, Úlehle, Hostětice, Kovaň (Kovanín), Setěchovice,

[1]) Poprvé (provincia Wolirich) r. 1271 v listě králové Kuny (Emler, reg. 1179).

Bolikovice, Radhostice, Bošice s lesem Brdem, Budilovo, Záhoří, Hradčany, Výškovice, Vranovice (Urovice), Onšovice a Nahořany. Vesnice tyto vysadil r. 1315 Ondřej vladař z poručení králové Elišky, kteráž panství to u věně držela, právem německým (t. j. samosprávným), což jim také r. 1436, 20. prosince císařem Zikmundem potvrzeno.[1]) Asi ve 14. věku zrušen i úřad vladaře Volynského, a tak zvané „vsi Volynské“ (z nichž také některá odprodána a jinak oddána) drženy k úřadu a panství Hlubockému.[2]) Když pak byl král Ferdinand (r. 1551, 7. června) Ondřejovi Ungnadovi ze Suneka a na Hluboké k tomu povolil, aby statek Dívčický ke Hluboké připojil a k zaplacení tohoto statku aby Volynské a Pamětické vsi dědičně prodati mohl, prodali Ondřej a manželka jeho Anna zbývající ještě vesnice „úřadu Milejovského“ (r. 1552, 25. srpna) panu Vilémovi z Rozemberka za 3500 kop grošů českých.[3])

Proboštu kapituly Pražské dostaly se (jak již řečeno, nejpozději ve 13. věku) z darování královského městečko Volyně, vsi Strunkovice, Marčovice, Starov, Žžár, Žžírec, Přechovice, Radčí, Nuzín, Nespice, Peklov, Litochovice, Nišovice. Zbudovice, Budkov, Buk (u Vimberka), Kakovice, Zechovice, Horosedlo,

Volyně

Radčov a Bojice (neznámé polohy[4]). Proboštovi vycházely z tohoto zboží úroky čili platy od poddaných, dávky rozličné, užitek z krčem, tržné, které se vybíralo ve Volyni každý týden; též měl dvě popluží u Volyně s lukami, rybníky a mnohými lesy, na nichž poddaní robotu konali. Dotčené dvoje poplužÍ bylo však ve 14. a 15. věku jen zbytek bývalého většího majetku. Neboť r. 1299 byl probošt Oldřich 22 zemí a tři jitra obyvatelům Volynským právem zákupným vysadil, vymíniv si při tom jisté úroky a povinnosti (ponůcky, sečné roboty na louce Zvěřinci, nadhánění zvěři v lese Sosnovci), začež Volynští živnosti městské, totiž vaření piva, požívali.

Asi zároveň s tímto vysazením starodávné Volyně za městečko po způsobu západním postaráno též o obranu jeho a zboží proboštova. Původní hrad Volynský, valy a ploty ohrazený, zrušen a sveden, aby se městečko volně rozšiřovati mohlo,[5]) a na nejpříhodnějším místě postaven *hrad* nový a opevněn po způsobu západním valy a hradbami. Na něm sídlel s čeledí brannou *purkrabě proboštův*, zastávaje pána svého ve všech právech a povinnostech vrchnostenských (ovšem kromě těch, kteréž by byly zboží zmenšovaly). Takovým byl r. 1395 Dalibor z Malikovic.[6]) Za oněch dob obdrželi Volynští potvrzení svých výsad. List r. 1299 daný byli „skrze nedbalé opatrování a sprostné uschování“ zkazili, tak že jej hniloba veskrze strávila, pročež jim r. 1390 dne 5. března Petrem proboštem obnoven.[7])

[1]) Reg. III. 108, Pam. VII. 228. [2]) Tak v urbáři Hlubockém r. 1490. [3]) DZ. 11. L 1—14, arch. Hlubocký. [4]) Berghaue Protomartyr I. 187, Tomkovy děje Prahy III. 50. O přech pomezných lidí královských a proboštových r. 1331 list v archivu kapitulním [5]) Městečko r. 1336 od ungeltu osvobozeno (Reg. IV. 97). [6]) DD. 14, f. 5, 171. [7]) DZ. 127 J 5.

Proboštové drželi Volyni až do válek husitských, třebať sem ještě r. 1437 faráře sázeli;[1]) ale Volyně jim téhož roku již nepatřila, jsouc v držení *Přibíka z Klenového.* Byltě Přibík r. 1426 město královské Stříbro opanoval a ačkoliv r. 1436 poslušenství krále Zikmunda podnikl,[2]) nechtěl přece Stříbro zadarmo vydati. Aby město to opět obdržel, zapsal mu král (r. 1436, 21. září) tvrz, městečko a zboží Volynské v 1000 kopách a připsal mu (r. 1436, 23.—24. listopadu) ještě 500 kop k předešlým, tak že vší sumy zapsané bylo 1500 kop.[3]) Když se Přibík ve Volyni uvazoval, kázal konšelům i vší obci před sebou státi a tu jim rozkázal, kteří by byli staré víry, aby vystoupili na jednu stranu, a kteří Táborské, na druhou. Tu srozuměl tomu, že těch Táborské víry jest málo; i prosili ho ti Táborští, aby jim také kněze dal, avšak on řekl: „Nemůž to býti, vás jest málo; hleďte sobě kněze kdež můžte, ale těchtot jest mnoho.“ [4])

Přibík r. 1444 Volyni prodával, kupoval ji u něho pan Oldřich z Rožemberka, ale když mu od jisté osoby raděno, aby toho nechal, rozešli se kupec a prodávající [5]) Asi r. 1450 byl purkrabí Volynským Mikuláš z Hořovic.[6]) Když se stal *Jošt z Rožemberka, mistr Strakonický,* proboštem Pražským, obdržel od krále Jiříka povolení, aby Volyni vyplatiti mohl; ale těžce se toho zboží dosoudil, položiv v Praze 2000 kop. Pro toto vyplacení vzal Přibík proti králi zlou vůli, jednaje proti němu tajně všecko zlé a skrze toho zboží zbytí veliká byla příčina válek v Čechách, poněvadž Přibík pány před svou smrtí proti králi popuzoval. Vyplacení stalo se penězi bratří Strakonických, a protož připojil Jošt Volynsko k panství Strakonickému, nechav budoucím proboštům Pražským na vůli, aby je mohli od konventu za 2000 zlatých vyplatiti; také ustanovil, aby se proboštům až do vyplacení Volyně 30 kop grošů úroku vydávalo.[7]) Městečko tím jen získalo. Roku 1462 vyprosil jim Jošt u krále nadání, aby měli jeden trh roční, a sám jim r. 1464 výsady jejich potvrdil.[8]) Za něho byl purkrabí na Volyni Bušek mladší z Buzic (r. 1466 a 1467), po němž Jan z Kraselova (r. 1472) a Aleš z Vidhostic (r. 1492) a Alexander z Buzic (r. 1507) následovali.[9]) Nástupce Joštův *Jan ze Švamberka* vysadil r. 1500 (den sv. Bonifacia) kus řeky ode zboží Volynského Janovi Oprášilovi, poddanému.[10]) Když se stal velikým převorem *Jan z Rožemberka* učinil mu král Vladislav (r. 1510, 21. prosince) připověď, že nikomu jinému výplaty na tvrzi a městečku Volyni nedá.[11]) Roku 1511 potvrdil Jan Volynským „zřízení a artikulův sepsání, kteréž oni z opatrnosti a potřebnosti jich a pro rozmnožení i užitek dobrého téhož městečka obecného zřídili“, a to prodávání obilí na trzích, vážení železa, šenkování vína, vedení vody do pivovárů, přijímání mezi sousedy a j.[12]) *Zbyněk Berka z Dubé,* nejvyšší mistr převorství (r. 1542—1554), zapsal r. 1545 jménem konventu svého 1000 kop dluhu Janovi staršímu z Lobkovic na Zbiroze na Volyni zámku, dvoru popl. a městečku [13]) a vyprosil Volynským u krále Ferdinanda (r. 1550) mimo předešlý trh výroční ještě jeden v úterý po na nebe vzetí Panny Marie.[14]) Nemálo výhodné byly Volynským výsady, kteréž jim dali *Kryštof z Vartemberka* (r. 1587) a *Matouš Děpolt z Lobkovic* (r. 1596); tímto zejména osvobozeni jsou z područí úředníků panských a postaveni jsou na roveň obyvatelům měst svéprávných, jako byly na př. Strakonice.[15])

Když ke konci téhož věku katolická reformace započata, brali se i o to proboštové kapituly Pražské, aby jim Volyně zase postoupena byla. Roku 1581 obeslán Kryštof z Vartemberka o výplatu, a když zemřel, obsílala kapitula znova.[16]) To znamenaje Matouš Děpolt snažil se o to, aby konventu držení Volyně zabezpečil, ale dosáhl jen toho na císaři Rudolfovi (r. 1598, 26. června), že mohl Volyně do života svého pokojně užívati, což i na soudě komorním (r. 1600) mezi ním a proboštem potvrzeno.

Za stavovského povstání osadili císařští r. 1619 cesty z Bavor a Rakous do Čech, učinivše si kolik hradeb a zásek. Tehda osazeny Vodňany i Prachatice a na Volyni dána kompanie lidu uherského, kteráž časté vpády do okolních měst činila. Když se o tom vůdcové jízdy stavovské v Plzni dozvěděli, měli na Uhry bedlivý pozor, zda by je kde místně podskočiti a jim takové drancování zastaviti mohli. I utkali naposledy jednu kornetu té „zběře uherské“ u vsi Strašení nedaleko Sušice a „poprali je na hlavu“ (v červenci r. 1619). Že pak těla zbitých zůstávala na nějaký den nepohřbena v poli, pročež nejvyšší (plukovníci) dva uherští Jan Čakalety a Jan Heřman učinili o to pohrůžčivé psaní z Volyně (17. července) k rychtáři a sousedům dotčené vsi Strašení, toužíce na to, že těla zbitých nepohřbena, nýbrž za pokrm psům a ptactvu nebeskému ohavně zůstávají; i poroučeli jim, aby vezmouce sobě z jiných vesnic sedláky a sousedy na pomoc, taková těla zbitá pohřbiti sobě nápomocni byli; jestliže by se pak toho od nich nestalo a jim nejvyšším to v známosť uvedeno bylo, co by potom pro tu nepovolnosť

---

[1]) Acta Zitav. D 4. [2]) Roku 1436 dne 29. srpna potvrdil Zikmund výsady městečka (DZ. 127. J 7); Mikuláš, farář Volynský, byl se sousedy v Praze a tento majestát vyprosil. [3]) Rkps. Vídenský a kapitulní, St letop. 70 (kdež oprav 2000 fl.), Palackého děje IIIc. 210. [4]) Arch. č. VII. 311. [5]) Arch. č. III. 372. [6]) Arch. Třeboňský. [7]) Staří letop. str. 70, arch. kapitulní. [8]) DZ. 127. J 8, 11. [9]) Arch. Třeboňský, Paprocký o st. ryt. 108, o st. pan. 390, Slámy děje Prachatic 48. [10]) Arch. kapitulní „kus řeky pod Hanzalovým mlýnem až do Vondráškova mlýnu dolů“. [11]) Arch. Třeboňský. [12]) DZ. 127 J 13. List ten potvrzen od Jana z Vartemberka († r. 1532). [13]) DZ. 83. K 21. Roku 1543 byl tu úředníkem Petr Hájek z Robčic (Arch. Třeboňský) [14]) DZ. 127. J 16. [15]) Tamže. [16]) Reg. kom. soudu

od lidu jejich následovalo, z toho že by týž nejvyšší jim odpovídati a právi býti nechtěli. Což bezpochyby sedláci, obávajíce se pohrůžky té, skutečně vykonati neopominuli. Jak dlouho Uhři na Volyni zůstali, není známo, ale zdá se, že se ke konci téhož roku Volyně v moc stavů dostala. Když r. 1620 jižní Čechy od císařských nelítostně popleněny, žádali obyvatelé znuzení, aby jim jistí statkové katolickým pánům vzatí k užívání postoupeni byli. I poznávajíce stavové v Praze na sněmu shromáždění, že se znuzeným za jich škodu slušná náhrada učiniti musí, postoupili jim drahně panství, mezi nimiž se i Volynské nacházelo.[1])

Po bitvě Bělohorské ujal Volyni s přivolením císaře Ferdinanda ihned probošt, nežli ji mistři Strakoničtí opanovati mohli, k čemuž si probošt i proto právo pokládal, poněvadž byl Matouš Děpolt r. 1621 zemřel. Ale opanování Volyně stalo se beze všeho ujištění sumy zápisné (2231 dukátů, 230 kop a 36 grošů míšeňských), pročež jak nejvyšší mistr Jindřich z Logova, tak i druhý jeho nástupce Vilém Vratislav z Mitrovic na vyplacení sumy zápisné nastupovali. Probošt sice předkládal „některé své obrany“, ale když císař Ferdinand r. 1628 dne 29. listopadu jisté komisaře k uklízení pře této nařídil, podvolil se ke smlouvě. Roku 1629 dne 1. května odřekl se Vilém všech práv k Volyni, začež od probošta 5300 fl. rh. obdržel.[2]) Od té doby patřila Volyně bez přetržení k proboštství kostela Pražského. Starý zámek opuštěn snad již v 17. věku, neboť i ve smlouvě r. 1629 učiněné mluví se pouze o městečku.

TVRZE OKOLO VOLYNĚ.

NIHOŠOVICE.

Severozápadně od Volyně jest ves Nihošovice, někdy zvláštní statek s tvrzí. Mezi držiteli jeho připomíná se *Buden*, jenž žil v první polovici 14. století. Nástupcem jeho byl *Mikuláš Kosoř*, který se od r. 1348 připomíná často, a to proto, že míval jednání s křižovníky a jinými sousedy. Roku 1366 učinil štědré nadání klášteru Píseckému na záduší svých dobrodinců, předkův a příbuzných.[3]) Roku 1375 připomíná se zase *Mikuláš Kosoř z Nihošovic* mladší, jenž byl r. 1403 purkrabí Helfenburským.[4]) Roku 1414 připomínají se také dcery jeho Muka a Eliška.[5]) Roku 1457 držel Nihošovice *Václav Vlašek z Miloňovic* a r. 1468 potom *Bušek Busický z Busic*, jenž mnoho zkoušel za tehdejších válečných let.[6])

Na počátku 16. století držel Nihošovice *Matěj z Třebska*, mistr špitálský, s Annou a Lidmilou, sestrami z Třebska, bezpochyby jen jako poručník[7]) Později následoval *Adam Řepický ze Sudoměře*, jenž prodal r. 1543 tvrz, dvůr a ves „Milošovice“ a ves pustou Zhudovice *Janovi Malovci z Pacova*. Ten učinil r. 1563 zápis *Arnoštovi mlad. Vitanovskému z Vlčkovic*, tak aby se v Nihošovice po smrti jeho uvázal.[8]) Asi r. 1569 zemřel Jan, a Arnošt uvázav se v Nihošovice, na nich Anně z Dobrše, manželce své, věnoval.[9]) Skrze tuto manželku dostal se r. 1593 také v držení statku Hvožďanského[10]) a r. 1599 dědil statek Ubersko (díl I. na str. 110). Jeho synem nebo vnukem bezpochyby byl *Ctibor*, který při dělení bratrském Nihošovice na díl svůj obdržel. Měv nějaké účastenství v povstání, odsouzen jest k manství a přijal r. 1626 léno na statek Nihošovice. Teprve po dvaceti letech z manství propuštěn.[11]) Po jeho smrti ujal týž statek a Němědice syn jeho *Jindřich Vilém* r. 1656, ale r. 1670 prodal jej Františkovi *Albrechtovi Chřepickému z Modliškovic*.[12]) Tento tu hospodařil, dokud jeho síly stačily; když však sestaral, odevzdal oba statky (r. 1696) synu Janovi Ferdinandovi, jenž je však již po dvou letech *Bernartovi Větníkovi z Větník* prodal.[1]) Později přikoupeny Nihošovice k panství Volynskému.

ČESTICE.

Farní ves Čestice (jméno své mající po Častovi) ode dávna bývala vladyčím sídlem a stávala tu tvrz blíže nynějšího zámku. V Česticích bezpochyby seděli r. 1243 Jan, r. 1251 Vitmar;[2]) jisto jest to o Štěpánovi r. 1274 a synech jeho Hrdoňovi, Hypolitovi a Bohuslavovi.[3]) Tito bezpochyby byli předky vladyk *z Čestic*, kteří nosili na modrém štítě kapra stříbrného a jednoho původu byli s Hodějovskými.[4]) V druhé polovici 14. století žili bratří *Rynart*, *Přech*, *Štěpán*, *Jan* a *Veclin*. Rynart připomíná se od r. 1366;[5]) všichni jmenují se r. 1375, když měnili nějaké dědiny s farářem Předslavským a potom několikráte jako patronové v Česticích a u sv. Maří,[6]) dohromady naposled r. 1380. Přech připomíná se v rozličných jednáních soukromých až do r. 1400,[7]) Štěpán stal se r. 1378 farářem u sv. Maří a r. 1380 v Česticích, Jan okolo r. 1387 následoval po něm v témže důstojenství a r. 1392 zemřel.[8])

Skrze potomky Rynartovy (jenž byl okolo r. 1380 purkrabí na Helfenburce) a Přechovy rozdělil se rod tento na pošlosť *Čestickou* a *Lčovickou*. Synové onoho byli *Štěpán*, *Vilém* a *Mikuláš*. Roku 1393 jsouce nezletilí byli pod poručenstvím strýce svého Přecha, r. 1412 a 1414 vyskytují se všichni jako patronové u sv. Maří,[9]) kdež r. 1414 zřídili a nadali kaplanství.[10]) Jeden *Mikuláš z Čestic* připomíná se ještě r. 1434, dostal zápisem panství Chýnovské, jež r. 1457 prodal;[11]) v letech 1445—1448 byl purkrabí na Helfenburce. Pány na Česticích byli potom bratří *Přišek* a *Jindřich*, jimž král

[1]) Pavla Skály hist. III. 218, 219; IV. 89. 95, 116, 224. [2]) DZ. 296. F 30 až G 2, Beckov. Poselk. IIa. 386. [3]) Arch. křižovníků a bibl. Praž. [4]) Arch. Budějovský a Svatomářský. [5]) DD. 15, f. 218. [6]) Arch. Třeboňský a Svatomářský. [7]) Reg. kom. soudu. [8]) DZ. 5. C 6, 14. M 2. [9]) DZ. 16. M 29. [10]) DZ. 168. A 28. [11]) DD. 68, fol. 14. [12]) DZ. 318. K 29, 478. A 21.

[1]) DZ. 404. J 25, 405. E 26. [2]) Reg. I. 593, II. 1220. [3]) Reg. II. 1227. [4]) Viz Jirečkův spis o Janovi Hodějovském. [5]) Arch. bibl. Praž. [6]) Lib. erect. I. 101—102, lib. conf. [7]) Zejména u Paprockého a jinde. [8]) Lib. conf., arch. Třeboňský. [9]) Lib. conf. [10]) Lib. erect. X. 32. [11]) Arch. Třeboňský, rel. tab. II. 225.

Jiří r. 1463 ves Nemědice potvrdil.[1]) Příšek vyskytuje se v rozličných jednáních, oženil se r. 1487 s Eliškou ze Smiřic († r. 1499) Roku 1499 byl již mrtev, a král Jiří sirotkům potvrdil ves Nemědice.[2]) Když se r. 1512 synové jeho o otcovské statky dělili, dostal *Vilém* za díl tvrz a ves Čestice s podacím, vsi Vacovice, Radešov, Dřešín hořejší, Hoštice, Skařeze, Včelnou a panství na lidech, kteří platili knězi do Čestic.[3]) Vilém býval královským prokuratorem a zemřel před r. 1556 dědiců po sobě nezůstaviv. Poněvadž i jiných mužských potomků z této pošlosti nebylo, uvázal se *Přech Lčovický z Čestic.* Avšak i Přech neměl mužských dědiců a proto odkázal posledním pořízením svým statky své Lčovice a Čestice *Johance*, dceři své vdané za *Bernarta z Hodějova.*[4])

Po smrti Bernartově zdědili jeho jmění synové *Bernart*, *Jan Jiří*, *Bohuslav*, *Adam* a *Přech* (tento † r. 1617). Jan Jiří dostal Lčovice a Čestice při rozdělení na svůj díl, avšak zemřel okolo r. 1620. Statky ty dostaly se jeho třem bratřím, avšak poněvadž všichni účastni byli vzpoury, zabrány a prodány r. 1622 *Jindřichovi Michalovi Hysrlovi z Chodů*, c. k. nařizenému nejvyššímu.[5]) Nový pán zřídil dvě kaple na vrchu nad Česticí a postoupil r. 1651 statku Lčovického manželce své Eleonoře Elišce z Donína. V držení Čestic následoval po něm syn *Karel Michal*, který však asi r. 1652 zemřel, zůstaviv jedinou dceru *Františku Eusebii.* Tato vdala se za *Karla Leopolda* hraběte z *Millesimo*, ale zemřela již r. 1669. Manžel uvázal se tedy v zůstalé statky jako poručník svých dětí,[6]) avšak zažádal již r. 1674 za prodání Čestic. Tedy prodány r. 1679 *Benigně Kateřině Hochauzdrozé* rozené *Klugovně z Ens.* Tato po několika letech, nadělavši hodně dluhů, odjela z Čech. Protože dlouho se nevracela, statek Čestický prodán r. 1690 *Petrovi Hynkovi z Říčan* a manželce jeho Žofii Terezii Říčanské rozené Borynce ze Lhoty.[7]) Po šesti letech zemřel Petr a polovice jeho dostala se jeho bratřím,[8]) avšak Žofie ji vykoupila. Po ní následoval r. 1703 *Karel Šebastian z Říčan*, jenž prodal Čestice (r. 1745) *Mikuláši Malovci z Chýnova*, jehož potomstvu do r. 1798 patřily. Od těch dob se tu mnoho rodů vystřídalo.

Stará tvrz šindelem krytá, nevelká, byla r. 1654 v dobrém stavu a připomíná se ještě r. 1690. Proti ní vystavěl Jindřich Michael nový prostranný zámek, který před r. 1690 shořel a potom zase obnoven byl.[9])

DOUBRAVICE.

Ve vsi Doubravici severovýchodně od Čestic odedávna bývala tvrz. Nejstarší nám známý držitel vesnice byl *Habrek*, jenž se r. 1251—1274 připomíná. Syn jeho slul *Vojtěch* (r. 1274), a *Habrek z Doubravice*, jenž se v letech 1317—1327 připomíná, byl bezpochyby také jeho synem.[10]) Z pozdějších dob jsou nám známi z r. 1406 Markvart a Bohuněk z Doubravice.[11]) Roku 1468 seděl tu Volf z Doubravice.[12]) Později dostaly se Doubravice v držení vladyk z Čestic. Pokud víme, držel je r. 1520 *Václav z Čestic.* Protože tento pomáhal škůdcům proti městům, byla tvrz jeho Doubravice od lidu městského dobyta a vypálena.[13]) Za tu škodu dostal později náhradu 500 kop od krále. Doubravici prodal asi okolo r. 1532[14]) Koupil ji pak *Adam Řepický ze Sudoměře* a tento prodal tvrz pustou, dvůr a ves Doubravici, ves Jetišov a část Střidky před r. 1540 *Vilémovi Přechovi z Čestic*, královskému prokuratoru.[15]) Od té doby patřila Doubravice k Česticům. Ještě r. 1654 stálo při dvoře staré stavení tvrze.[16])

[1]) Rkps. Vídenský. [2]) Tamže, Paprocký o st. pan. 317. Zemřel r. 1498. [3]) DZ. 9. J 16. [4]) DZ. 16. O 8. [5]) Bílkovy Děje konf. 154. [6]) DZ. 114. M 18. [7]) DZ. 394. G 11, 400. S 20. [8]) DZ. 117. K 11. [9]) Arch. Třeboňský. [10]) Regesta. [11]) DD. 14, f. 116. [12]) Arch. č. VII. 351. [13]) Hist. sbor. I. 128. [14]) Téhož roku ještě Doubravici držel. [15]) DZ. 1. E 30. [16]) Arch. Třeboňský.

LČOVICE.

Ve Lčovicích (nebo v Elčovicích, jak se obyčejně říká) jest čtverhranatý zámek starodávného založení. Ves se připomíná již r. 1360, kdež dvůr zdejší spadl na krále a darován *Bočkovi z Vilhartic.* Roku 1366 darovali Mikuláš Kosoř z Nihošovic a Bedřich z Želibořic, bratří, plat na vsi své Lčovicích klášteru Píseckému.[1]) Roku 1397 připomíná se *Jan ze Lčovic*, jenž byl purkrabí na Strakonicích.[2]) Nedlouho potom dostaly se Lčovice v držení vladyk z *Čestic.* Snad je koupil Přech, který v letech 1400 až 1402 zemřel, jistě je měl syn jeho *Štěpán*, jenž v letech 1402 až 1434 do Malenic faráře podával. Roku 1409 rozprodal dvůr na Smrčné kmetům svým.[3]) Kdo byl jeho nástupcem, není nám známo; jisto jest, že byly r. 1455 mezi *Janem Koňatou z Olešnice*, *Mikulášem Příškem* a *Přechem z Čestic* spory o zboží Lčovské, které Jindřich z Rožemberka urovnával. Přech měv ve Lčovicích již před tím statek, zůstal i potom v jeho držení a seděl tu s manželkou Ofkou z Tasnovic.[4]) V pamětech rodu Rožemberského připomíná se do r. 1484. Syny měl dva, *Štěpána* a *Heřmana.* Tento († r. 1519) od r. 1476 byl purkrabí na Helfenburce, onen seděl ještě r. 1499 s manželkou svou Ofkou ze Strhař na Lčovicích.[5]) Syn jejich *Přech Lčovický z Čestic* připomíná se od r. 1512, a měl s manželkou svou Eliškou z Kalenic jedinou dceru, s níž vzácný rod tento přestal. Poněvadž Přech okolo r. 1556 zboží Čestické zdědil, měly i Lčovice i Čestice jednoho pána. Spojení toto trvalo do r. 1651.

Roku 1651 prodal *Jindřich Michal Hysrle z Chodův* statek Lčovice manželce své Eleonoře Elišce rozené purkrabínce z Donína. Tato držela je do r. 1668 a odevzdala je pak synovi svému *Františkovi Michalovi.* Ten, nemoha tu hospodařiti, prodal statek manželce, avšak zdědil jej zase a prodal jej r. 1694 Anně Marii ovdovělé hraběnce *Althanové.*[6]) Tato držela Lčovice do r. 1700 a odevzdala je pak Marii Eleonoře Althanové rozené Lažanské, manželce syna svého.[7]) Za těchto dob byl okolo zámku hluboký příkop a přes něj zvoditý most. V zámku samém byl pěkný palác, tabulnice, jedenáct pokojů, tři světničky, pět komor, kaple, kuchyně, sklepy, lékárna a jiné příležitosti.[8]) Po Althanovské rodině následovala r. 1768 rodina Sickingen, která Lčovice do r. 1805 držela.

ZÁLEZLY.

Východně ode Lčovic leží ves Zálezly. *Jan Graf*, držitel Zálezl, byl r. 1370 spolupatronem kostela Čkynského, a *Drslav ze Zálezl* připomíná se r. 1376.[9]) Roku 1381 odumřel tu statek po Bedřichovi,[10]) avšak od téhož roku připomíná se *Sulek ze Zálezl* přečasto v rozličných jednáních soukromých;[11]) r. 1406 zřídil kaplanství při kostele Malenickém.[12]) Jestli je to týž, který se do r. 1420 připomíná, dosáhl znamenitého stáří.[13]) Na pečetech jeho spatřují se dvě křídla. Roku 1460 seděl na Zálezlích *Heřman Horčice z Prostého* a, tuším, nedlouho potom zemřel.[14]) Zálezly drželi po něm bratří *Sulek*, *Mikuláš* a *Jan*, kteří se od r. 1468 nejednou v soukromých jednáních připomínají; avšak Sulek přichází v pamětech již r. 1459.[15]) Bezpochyby byl synem jednoho z nich *Jan Záleský z Prostého*, jenž se r. 1517 jako držitel Zálezl připomíná.[16]) Nástupcem jeho byl *Petr* (r. 1530), jenž si r. 1544 tvrz, dvůr a ves Zálezly, vsi Kovanín, Žebrákov, Dvory, Kosmo, Blanici a Nekvasovice v obnovené dsky zemské vložil.[17])

[1]) Glafey Anecd. 435, arch. bibl. Praž. [2]) Arch. bibl. Praž. [3]) Lib. conf., Paprocký o st. pan. 398. [4]) Paprocký o st. pan. 589, o st. ryt. 213. [5]) Arch. Třeboňský, Paprocký. [6]) DZ. 306. O 21, 404. E 9. [7]) DZ. 407. B 2. [8]) Arch. Třeboňský. [9]) Lib. conf., lib. erect. XII. 5. [10]) DD. 13, f. 130. [11]) Několikráte u Paprockého, v arch. Třeboňském. [12]) Lib. erect. VII. 43. [13]) Paprocký o st. pan. 389. [14]) Tamže o st. ryt. 213. [15]) Arch. Budějovský a Třeboňský. [16]) Arch. gub. [17]) DZ. 250. F 30.

Petr měl z manželky Barbory z Jelenova syny *Jana, Heřmana, Mikuláše* a *Bohuslava*,[1]) kteří po otci měli Zálezly a vsi Volynské ke hradu Hluboké patřící v zástavě držeti. Jak se zdá, pomřeli všichni bez mužských dědiců. Zálezly držel naposled Mikuláš, jenž r. 1583 zemřel a ve Volyni pohřben byl.[2]) Měl jedinkou dceru Barboru, která se pak za *Vratislava mladšího z Mitrovic* vdala.[3]) Tento držel Zálezly jen do r. 1597 a pak je prodal *Jindřichovi Hysrlovi z Chodův*.[4]) Znamenitý tento muž nejen se vyznamenal v poli, nýbrž i cestami svými, které českým jazykem popsal.[5]) Potřebovav mnoho peněz hotových, odprodával vesnice a pak prodal i Zálezly s několika vesnicemi (r. 1602) *Karlovi Mikuláši Hysrlovi z Chodův*.[6]) Když tento zemřel, zdědili statek po něm svrchupsaný Jindřich a bratr jeho Bernart. Roku 1612 rozdělili jej na polovici, onen dostal Zálezly, tento Želibořice.[7]) Avšak pro dluhy Jindřich přišel o Zálezly po druhé; komisaři od soudu zemského nařízení prodali je r. 1618 *Anéžce Říčanské z Hodějova*.[8]) O následující posloupnosti již vypravováno (díl VII. na str. 233). Z rodu Markvartův dostaly se Zálezly v držení *Malovcův z Chýnova* a byly až do r. 1705 s Vysokým dvorem spojeny. Tehda přikoupeny k Čerňticům a zůstaly při nich až do r. 1791, kdež koupeny ke Lčovicům.

ČKYNĚ A VYSOKÝ DVŮR.

Zdali ve vsi Čkyních v starší době tvrz bývala, není známo. Sídlem vladyckým bývaly ovšem odedávna. Roku 1243 připomíná se *Bedřich ze Čkyň* se syny svými,[9]) avšak část patřila r. 1359 k Vimberku. *Bozděch* (r. 1359—1396) jmenuje se mezi patrony kostela Vacovského (r. 1359 i Karel). *Svojslav* zemřel před r. 1360, zůstaviv vdovu Přibku.[10]) *Ondřej* byl r. 1370 sám pátý a r. 1414 sám podacím pánem farního kostela ve Čkyních.[11]) *Bozděch* jiný nedržel r. 1422 již Čkyně, nýbrž seděl na Žárovně.[12]) Později patřily Čkyně celé k Vimberku. Na žádost *Jana Malovce z Chýnova* vysadil král Ferdinand (r. 1537, 21. května) Čkyně za městečko a obdařil erbem a trhy.[13]) Týž prodav pak svou polovici Vimberka bratru Petrovi podržel Čkyně s okolními vesnicemi. Měl pět synův, *Jana* (r. 1549—1589 na Skalici), *Zdeňka, Ezechiele* (na Čkyních), *Václava* (r. 1549—1582 na Vysokém dvoře) a *Zpytihněva* (na Ždíkově), kteří zboží otcovské na několik statků rozdělili. Ezechiel, jak se zdá, vystavěl ve Čkyních tvrz a zůstavil čtyři syny, z nichž *Václav* Čkyně ujal a r. 1601 držel.[1]) Avšak po jeho bezdětné smrti držel Čkyně Jan, bratr jeho, a když tento před r. 1617 zemřel, ujala vdova Alena Malovcova z Komárova tvrz, dvůr a městečko Čkyně.[2]) Čkyně dědil po ní jediný syn *Petr Pavel* († r. 1653), jenž je prodal. Držel je pak *Václav Chřepický z Modliškovic* a zadlužil se tak, že po jeho smrti přišly do prodeje (r. 1666). Koupil je *Mikuláš z Gerštorfu*,[3]) po němž je zdědila r. 1671 dcera jeho *Eliška Saloma* provdaná *Vratislavka*.[4]) Tato zůstala paní na Čkyních až do r. 1690 a postoupila jich pak *Václavovi Milotovi Hrušovskému z Hrušova* směnou za statek Skrýšov.[5]) Potomci Václavovi († r. 1699) drželi Čkyně až do r. 1797.

Kdy povstal Vysoký dvůr nad Čkyněmi stojící, není nám známo. Jisto jest, že Jan starší Malovec, když svou polovici Vimberka prodal, zde si tvrz vystavěl, která se r. 1549 připomíná.[6]) Když po smrti jeho statek mezi syny dělen, dostal *Václav* Vysoký dvůr a zdědil r. 1589 Skalici, díl bratra svého Jana.[7]) Po něm následoval syn jeho *Zdeněk*. Týž odsouzen r. 1623 třetiny jmění svého a statek jeho prodán synu Bohuchvalovi; že však tento zemřel dříve, nežli smlouva schválena byla, puštěn r. 1627 zase Zdeňkovi.[8]) Po něm dostal Skalici syn Pavel, a Vysoký dvůr syn *Jan Oldřich*, jenž držel také Zálezly a před r. 1679 zemřel. Následoval pak syn *Václav*,[9]) jenž neměl dědicův a statek svůj odkázal sestrám Lidmile, Františce, Kateřině a Markétě, které se v něj roku 1686 uvázaly. Protože skrovný statek mezi tolik dědiců dělen býti nemohl, prodala Lidmila Rajská r. 1690 díl svůj sestrám Františce a Kateřině. Týmž se dostal téhož roku také díl Markéty vdané Hložkové, který se byl po její smrti jejím dcerám dostal.[10]) Měly tedy každá po polovici, avšak prodaly r. 1696 díly své *Janovi Václavovi Býšovcovi z Býšova*.[11]) Avšak tento se zadlužil potom tak, že všechny jeho statky od věřitelův uchváceny.[12]) Roku 1736 pak týž statek ke Čkyním přikoupen.

[1]) DZ. 8. R 22. [2]) Pam. arch. IX. 659. [4]) DZ. 21. M 27, 22. N 17. [3]) DZ. 172. H 13. [5]) Viz Jirečkovu Rukověť I. 240. [6]) DZ. 178. F 9. [7]) DZ. 186. M 9. [8]) DZ. 304. N 26. [9]) Arch. Svatomářský. [10]) Tamže. [11]) Lib. conf. [12]) Arch. gub. [13]) Reg. král. ve Vídni.

[1]) Reg. kom. soudu. [2]) DZ. 190. M 14. [3]) DZ. 316. J 21. [4]) DZ. 478. C 20. [5]) DZ. 401. A 28. [6]) DZm. 228. K 15. [7]) DZ. 21. L 6. [8]) DZ. 295. L 21. [9]) DZ. 478. E 28. [10]) DZ. 401. A 10, 405. C 4. [11]) DZ. 405. C 8—10. [12]) DZ. 38. H 21.

Zbytky bašty ve Volyni

DLOUHÁ VES.

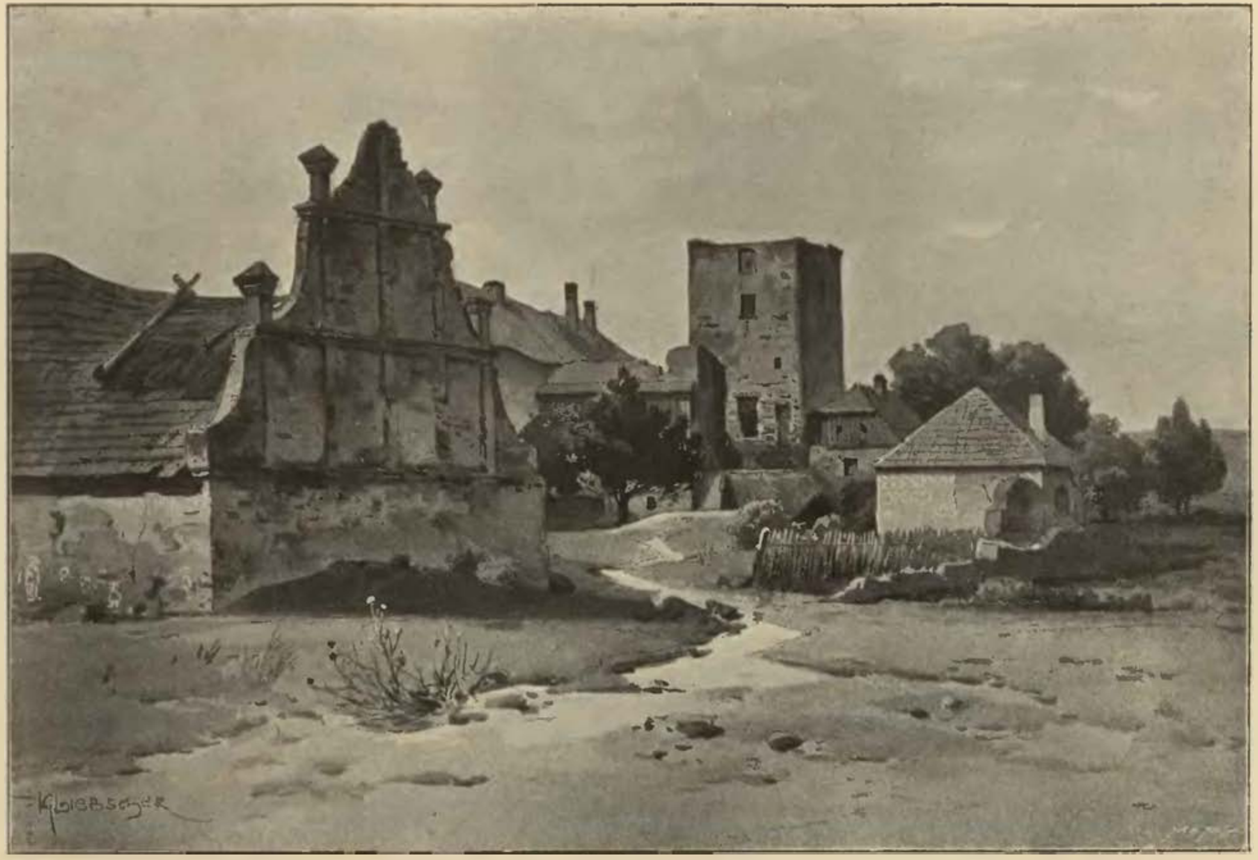
Nedaleko Sušice v Dlouhé vsi stojí zámek přestavěný z bývalé tvrze. Před zámkem stojí čtverhranatá věž s rotundou přistavěnou, jako bývají staré románské kostely. Zámek jest stavení jednopatrové, ze dvou křídel složené; v jednom z nich jest průjezd s branou obyčejnou beze vší stavitelské ozdoby. Křídlo, které k němu pravým úhlem připojeno jest, vybíhá k severovýchodu. Ukončení jeho ozdobeno jest štítem slohu pozdní renesance, a to je také jediná památka zmínky hodná; sice jest zámek jednoduché, prosté stavení.

Vladyky z *Dlouhé vsi*, kteří odtud pocházeli, honosili se štítem kotouče, a ač se záhy rozvětvili, přece šťastnými okolnostmi dodělali se takového jmění, že sídlili na několika tvrzích. Předek jejich *Blajislav* připomíná se r. 1290 a znám je jako dobrodinec kláštera Vindberského v Bavořích, jehož zboží Albrechtecké darováním rozhojnil.[1]) Na počátku 14. století žili *Vojsa* (r. 1320) a *Lipolt* (r. 1318 [2]). Asi v ty doby žil *Zdimír*, jehož syn *Držkraj* s manželkou Markétou prodal r. 1353 plat v Krušci k nadání oltáře v Sušici, k čemuž *Martin*, strýc jeho, pečeť svou přitiskl.[3]) Lipoltovi synové byli *Kunrát* (r. 1353) a *Zdimír*. Onen stal se r. 1360 farářem ve Zdouni a zemřel okolo r. 1391. S bratrem svým (r. 1360—1380) byl pánem na Dlouhé vsi a spolupatronem kostela. Jak se zdá, byli Zdimírovi synové *Vitmar*, *Vyšata* a *M. Petr* (r. 1392), kteří v držení Dlouhé vsi následovali. Vyšata nebo Výšek byl v letech 1395—1405 farářem v Černicích a odtud kaplanem v Dlouhé vsi.[4]) Vitmar totiž založil r. 1404 v kostele Dlouhoveském, oltář sv. Filipa a Jakuba;[5]) týž Vitmar připomíná se do r. 1413, kdež prodal dědictví své v Zámyslicích.[6]) Té doby se byl rod ten hojně rozvětvil a v potomních dobách kvetl v pošlostech *Častolárův*, *Chanovských* a *Dlouhoveských z Dlouhé vsi*, z nichž tato se naší doby dočkala.

Kdy se Dlouhovešští vyprodali, není nám známo. Také nic nevíme o držitelích Dlouhé vsi v 15. století. Zdá se, že držel týž statek r. 1470 Přech mladší z Čestic.[7]) Asi r. 1497 koupil tvrz ves a Dlouhou ves *Prokop Tomek z Čejkov*, měštěnín Sušický, bez dovolení králova a soudu zemského a měl proto v pokutu upadnouti, která mu později odpuštěna.[8]) Ke tvrzi měl jen část vsi; ostatek s některými vesnicemi držel Břetislav Švihovský z Ryžemberka a od něho koupili je i s podacím kostelním *Pavel Tomek* a *Jan* a *Václav*, strýci jeho, před r. 1540.[9]) Tíž tři se pak r. 1560 dělili. Díl jeden obsahoval tvrz v Dlouhé vsi se dvorem, mlýnem a ves, vsi Radkov, Stupnov a Štěpanice. Na druhý díl položen dvůr v Sušici a vsi Vatětice, Smrčná, Kunratice, Palvinov, Rajský, Radkov malý, Nuzerov a Vranov.[10]) Kdo který díl dostal, není nám známo. Víme jen tolik, že patřila Dlouhá ves r. 1568 Janovi Tomkovi a r. 1573 že tu seděl Václav Tomek i na místě strýců svých.[11]) V tituláři r. 1589 vydaném nazývá se Jindřich Tomek pánem na Dlouhé vsi. Od něho koupil statek Dlouhoveský *Jan Čejka z Olbramovic* a na Němčicích. Týž dal Dlouhou ves r. 1602 za díl dvěma svým synům *Petrovi* a *Václavovi*, z nichž onen ji potom sám ujal.[12]) Ztenčil statek Dlouhoveský odprodav Vatětice (r. 1634), při nichž nedávno před tím také zemanské sídlo postaveno. Po něm dostal Dlouhou ves *Mikuláš Jetřich* mladší, jeho syn. Týž zadluživ se velice zemřel před r. 1650 a statek Dlouhoveský pro dluhy prodán. Koupil jej *Jan Kašpar Hozlaur z Hozlau.*[13]) Týž tu hospodařil plných dvacet let a prodal tvrz Dlouhoveskou, která ještě tehda hlubokým příkopem objata byla, Isabelle Markétě Hysrlové rozené ze Solhauzu.[14]) Hned po dvou letech následovala Anna Marie Vojslavka z Branišova, napřed vdaná Kalkrejtárova a potom Říčanova, od níž koupil Dlouhou ves r. 1679 *Václav Lev Kunaš z Machovic*. Avšak i ten tu dlouho nebyl a následoval r. 1687 *Innocentius Ferdinand* hrabě z *Bubna*.[15]) Týž prodal Dlouhou ves s kostelem sv. Filipa a Jakuba a s kaplou v nově vystavěnou *Janovi Jindřichovi Šafbergerovi z Treuburka* (r. 1691), který ji po třech letech *Janovi Jiřímu* svobodnému pánu *ze Šumanu*, c. k. nařízenému nejvyššímu, prodal.[16]) Potomstvo jeho drželo Dlouhou ves až do r. 1785. Po nedlouhé době, když se dva držitelé vystřídali, dostala se pak Dlouhá ves v držení rodu *Švarcenberského*.[17])

---

[1]) Reg. II. 648, archiv gub. [2]) Reg. III. 257, 298, tab. vetust. 301. [3]) Borový, lib. erect. 365. [4]) Lib. conf., archiv fary Krumlovské. [5]) Lib. erect. VI. 435. [6]) Rel. tab. II. 100. [7]) Arch. Třeboňský (lib. oblig. I. 147). [8]) DD. 17. f. 283, arch. č. VI. 589. [9]) DZ. 1. L 4. [10]) DZ. 55. B 2—8. [11]) Reg. kom. soudu, arch. Třeboňský. [12]) DZ. 176. N 21. [13]) DZ. 306. D 2. [14]) DZ. 318. G 18. [15]) DZ. 390. G 3, 397. D 6, 399. Q 13. [16]) DZ. 403. B 30, 404. P 16. [17]) Viz Gabrielovy dějiny Sušicka 137.

Dobrš.

Zámecké stavení v Dobrši.

DOBRŠ ZÁMEK.

Západně od města Volyně leží na vysokém návrší vesnice Dobrš, někdy proslulé zemanské sídlo, z něhož povstal později tvrdý zámek. Týž zámek, který teprve v 18. století zpustl, býval obklopen příkopy, náspy, silnými zdmi a baštami. Z tohoto opevnění nezbylo nic, než část polozasypaného příkopu. V první polovici našeho století stálo tu vysoké stavení, několikráte již přeměněné, avšak rázu starožitného a při něm dvě čtverhranaté věže, z nichž jedna stavení převyšující byla bez krovu, a druhá vedlejší již napolo snesena. Polovice užíváno za sýpku, polovice byla r. 1800 rozprodána za byty. Na ten čas objevuje se tu stavení ve slohu renesančním, kterýž zachován, když v severní polovici r. 1838 škola umístěna a venkovské zdi zůstaly bez omítky, jako bývaly dříve. Vnitřek ovšem přeměněn a nynějším potřebám přizpůsoben, tak že se zachoval jedině starý krb v bývalé velké síni, jehož otvor však je zazděn. Také stojí posud jedna z věží bez střechy.

O vzniku *Koců z Dobrše* vypravuje se pověsť, že kníže Oldřich v okolí zdejším, tehda šírými lesy pokrytém, v honbě kratochvíli svou maje, málem by byl divokému kanci podlehl, kdyby jej nebyl mlynář jeden z drápů divokého zvířete neosvobodil. Z vděčnosti obdaroval kníže neohroženého mlynáře celým okolím a kázal mu kola mlýnského za znamení rytířského užívati.[1]) Důkazem této události má býti dotčené kolo, jehož Kocové posud v erbu svém užívají, ale právě naopak bylo kolo příčinou, že se pověsť tato utvořila. První známý držitel Dobrše a praotec rodu často psaného byl *Přibík z Dobrše* řečený *Kocík*, jenž r. 1377 faráře ke kostelu zdejšímu podával.[2]) Manželka jeho sloula Anna a synové *Jan*, *Vyntíř* a *Přibík*. Synové tito bydlili s mateří svou, jež muže přečkavši ještě r. 1391 v pamětech přichází, a vyskytují se v letech 1390—1435 jako patronové kostela zdejšího.[3]) Poněvadž byl otec jejich přislíbil, že dá tři kopy platu ke kostelu zdejšímu, aby se za to každý týden dvě mše sloužily, přivedli synové r. 1395 dne 24. dubna slib ten ke skutku a darovali Janovi, faráři, dotčené peníze z důchodů všech svých zboží, zejména však z důchodů vsi své Malče.[4]) Nejstarší z nich Jan měl veliké nechuti s Otíkem

---

[1]) Poutník od Otavy roč. I., sv. 2. str. 7, odkudž vybrány ještě některé jiné zprávy. [2]) Lib. conf. [3]) Lib. conf. [4]) Lib. erect. XIIIa, f. 52.

Zibotem z Petrovic, jehož byl chlapem nazval; k uklízení jich sročil je před sebe královský hofmistr Jan Krušina z Lichtemburka;[1]) Jan koupil potom Benešovu horu a zde sídlil. Později (r. 1426) byl purkrabí na Strakonicích ve službách velkého převora,[2]) ale zřekl se potom úřadu toho, ačkoliv ještě r. 1431 ve službách téhož převora zůstával[3]) a ještě r. 1437 žil. Bratr jeho Vyntíř přichází r. 1425 jako svědek[4]) a byl, tuším, také ve službách na Strakonicích; třetí bratr Přibík koupil r. 1437 od Jana Kosoře z Malovic vsi celé Onšovice, Vůravy a Výškovice s dvorem poplužným v Sedlci, ale neprávě, poněvadž vsi ty vlastně k Vimberku náležely.[5])

O vsi tyto měl tudíž spory Přibíkův syn *Václav Koc z Dobrše*, jenž se poprvé r 1454 připomíná,[6]) s pány Vimberskými; marně se ohlašoval u soudu dvorského (r. 1460), že otec jeho ty vesnice koupil, propadl při svou, poněvadž k těm vesnicím Kosoř práva neměl.[7]) Později byl ve službách pánů Krumlovských a postaven jest na první místo, když s ním r. 1468 dne 23. dubna mnozí šlechtici kraje Prachenského ve službách Jana z Rozemberka jsouce císaři Bedřichovi opověděli.[8]) V držení Dobrše nacházejí se potom bratří *Jindřich*, *Přibík*, *Vyntíř*, *umprecht*, *Petr*, *Hynek* a *Markvart* (r. 1479), synové (?) Václavovi, kteří téhož roku půtky s biskupem Pasovským smlouvou smírnou skončili. Přibík koupil s Petrem panství Bystřické, v jehož spoludržení též třetího bratra přijali. Jindřich a Přibík prodali r. 1512 na tvrzi své Dobrši s dvorem, vsí a podacím na některých vesnicích 50 kop platu ročního Buškovi z Újezdce,[9]) čímž zboží své zadlužili, za to však jinde zboží kupovali; Přibík prodal (r. 1519) na zaplacení dluhů svých některé vesnice k panství Vimberskému.[10]) Týž maje potom Bystřici sám, stal se praotcem linie Bystřické; vedlé této linie zůstala na tvrzi rodné linie Dobršská, a třetí linie Ohrazenická byla se před tím také odloučila.

Náhrobní obraz Kateřiny Tomkové z Kynšperka († r. 1599).

Roku 1528 přejal *Kryštof Koc z Dobrše* po otci svém následující dědiny: Dobrš tvrz s dvorem poplužným a ves celou, Chvališovice, Radkovice, Dřešín prostřední, Němčice, Kvaskovice, Zálezly, Maleč, Lhotu pod Kustrým, Vrbici, Rohanov, Úbislav, Ždíkovec, Vranišov, Mladikov vsi celé, Přečinov tvrz pustou s dvorem poplužným a ves, v Dražově, Lhotce nad Rohanovem, Čabuzích, na Pohořště, Benešově hoře c. t. m., Biskupice, Koryto a Dobročovice vsi pusté s podacím v Dobrši a Ždíkovci.[11]) Toto zboží dal si r. 1544 dne 15. března, poněvadž byly dsky zemské shořely, znova vložiti a přikoupil nad to r. 1556 tvrz pustou Žihobce se vsí za 850 kop.[12]) Statek tento vlastně byl k tomu určen, aby na něm manželka jeho Kateřina z Běšin vdovské své sídlo měla, ale zapsán jí byl toliko do života.[13]) Jako předkové jeho, tak byl i Kryštof oddán vyznání katolickému, s manželkou svou kázal r. 1561 blízký kostel na vrchu ležící již opustlý opraviti a k vykonávání katolických služeb božích přizpůsobiti.[14]) Oba darovali také kostelu zdejšímu veliký zvon 96 centů těžký s nápisem „věřícím v všeobecnou římskou katolickou církev", jenž posud zvuky své po okolí roznáší.

[1]) DZ. 62. K 2. [2]) Arch. č. III 283. [3]) Arch. Třeboňský. [4]) Paprocký o st. ryt. 211. [5]) Arch. č. III. 519. [6]) DD. 16, f. 156. [7]) DD. 33, p. 49. Roku 1466 vyručil Václava ze Lhoty z vězení na Krumlově (arch Třeboňský). [8]) Arch. Třeboňský [9]) DZ. 2. F 11, Mon. Boica XXXIb. 566. [10]) Tamže J 9. [11]) DZ. 250. F 18. [12]) DZ. 12. G 8. [13]) DZm. 230. M 30. [14]) Trajer 957, Poutník l. c.

Kryštof měl jediného syna *Jindřicha*, jenž zemřel ještě před otcem, zůstaviv děti *Václava* a Annu. Když tedy Kryštof r. 1562 slabost těla pocítil a dne 1. května poslední pořízení sepsal, odkázal Dobrš řečeným vnukům svým, a poněvadž ještě let svých neměli, ustanovil jim za poručníky strýce své Adama Ohrazenického, Bernarta Miletického a Jana Bystřického.[1]) Zemřel r. 1563. Poručnická vláda trvala velmi dlouho, tak že se jejího konce ani všichni poručníci sami nedočkali. Nabyv Václav r. 1582 let svých strýcům svým Janovi Adamovi a Janovi Markvartovi z poručenství poděkoval[2]) a potom se oženil s Lidmilou z Račína, jíž (vkl. r. 1582 dne 4. října) na vsech Žihobcích, Rozsedlích, Ostružnu, Nezdicích, Kačicích, Čimicích, mlýně Lomeckém 312½ kopy grošů českých věnoval.[3]) Téhož roku dal ves Němčice Adamovi Chřepickému z Modliškovic, r. 1596 dal zvon do kostela farního a r. 1603 založil urbář farní, aby se tam našlo, co se knězi ve faře bydlícímu desátkův a poplatků dávati má.

Zbytky brány Dobršské.

Václav byl poslední z větve Dobršské. Dětí nemaje napsal na Dobrši r. 1607 dne 29. ledna poslední své pořízení, v němž přece na první místo položil, aby statek připadl dětem jeho, kdyby s manželkou svou Lidmilou měl; jako poručníky chtěl míti pány katolicky smýšlející Adama ze Šternberka, Volfa Novohradského z Kolovrat, Jindřicha Libšteinského z Kolovrat a Jana z Klenového. Kdyby neměly děti zůstati, ustanoveno v pořízení, aby držela statek paní Lidmila do roka, pak aby ho postoupila za 14.000 kop míšeňských *Janovi Václavovi Kocovi z Dobrše* na Bystřici, *Janovi Adamovi* a *Jáchymovi* Kocům na Ulišovech a jich bratřím, synům n. Dětleba, *Adamovi* a *Vilémovi Přídruhovi Kocům* na Ohrazenici a jich bratru, synům Jana Markvarta Koce, konečně *Bohuslavovi Kocovi* na Mileticích a bratřím jeho a synům Adama Koce. Zemřel r. 1608 v létě.[4])

Vedlé pořízení dotčeného držela Lidmila Dobrš a Žihobce celý rok a postoupila ho v létě r. 1609 ostatním dědicům, kteří k zastoupení svému čtyři osoby vyvolili, totiž Lidmilu Kocovou z Chudenic na Bystřici, mateř mladých pánů Bystřických, Jana Adama, Adama a Bohuslava, aby se o způsobu, jak by každý ke svému přijíti měl, poradili. Ti učinili snesení, aby statek na čtyři díly rozdělen byl, napřed aby Lidmila díl vybrala a po ní aby Jan Adam, Adam a konečně Bohuslav následovali; téhož roku dne 14. července sepsány jsou dílčí cedule. Lidmila vybrala svým dětem za podíl čtvrtou ceduli, a dostala tudíž tvrz Žihobce s příslušenstvím a od Dobršska vsi Veštino, Rozsedly, Kačice, Šimanov, Ostružno, Ždanov, Nezdice, Strašeň a Maleč.[5]) Jan Adam vybral si díl třetí, Přečinovský, menší sice než ostatní, ale za to mu připadly některé hotové peníze, kteréž se z ostatních dílů doplatiti měly. Náležely k němu vsi Vácov, Miřetice, Mladikov, Čabuz, Branišov, Zdikovec, Hodonín, Jarošov, Benešova hora, Vrbice a Úbislav.[6]) Kocové Ohrazeničtí obdrželi na Dobrši „světnice, sklepy suché i podzemní, kuchyni, příkop", dvůr poplužný a ves Dobrš s podacím, Velký Dřešíno, Zálezly, Novou ves, Nahořanky, Lhotku nad Drahoňovem, Maleč, Damnici, Pohorsko, Dražovo a v Rohanově krčmu.[7]) Miletičtí pánové

[1]) DZ. 14 N 12. [2]) DZ. 21. J 7. [3]) Tamže L 16. [4]) DZ. 134. E 26 až F 2. [5]) DZ. 183. C 30 až D 23. [6]) DZ. 304 H 26. [7]) DZ 144 D 2.

Bohuslav, Bohusud a Kryštof obdrželi též část tvrze Dobrše a některé vesnice, neboť r. 1615 nazývají se seděním na „Dobříši a Mileticích“.[1])

Tvrz drželi nyní dvojí pánové jednoho rodu, ale žádný z nich, tuším, tu nebydlil; také to dlouho při tomto poměru nezůstalo. Jeden díl Miletických dostal se *Václavovi Chřepickému* z *Modliškovic* ke zboží Němčickému, ale pro mnohé dluhy prodali r. 1616 dne 3. listopadu komisaři k tomu zřízení, když již Václav byl zemřel, díl ten, totiž čtvrtý díl zámku, dvoru, pivováru, příkopu, chmelnice, polovici dědin, vsi Radkovice a Chvališovice *Anně Říčanské* z *Klenového* za 3600 kop míšeňských.[2]) Paní tato, dcera Jana z Klenového, byla manželkou *Jana Kryštofa Kavky* z *Říčan*, který již před tím také čtvrtinu Dobrše držel, neboť r. 1615 dne 12. března dal vložiti v dsky zemské pořízení, jímž manželku svou obydlím na zámku Dobrši a jinými potřebami opatřil.[3]) Také tento pán byl dobrý katolík a v následujících dobách věrným přívržencem krále Ferdinanda.

Druhý díl Dobrše zůstal zatím v držení bratří Ohrazenických a náležel k tomuto statku. Z bratří těch žil nejdéle *Vilém Přídruh*, Adam zemřel zůstaviv syna *Jana Markvarta*, a po Janovi zůstal nezletilý *Mikuláš*. V zastoupení těchto bratří prodali komisaři k tomu zřízení r. 1631 dne 17. ledna díl jejich Dobršský Anně Říčanské z Klenového,[4]) a tak došlo konečně ke spojení všech dílů na tvrzi zdejší, jež se tehda již nejinak než zámkem nazývala.

Jan Vilém Kavka z *Říčan*, jenž oboje díly, otcovský a mateřský zdědil, zemřel r. 1650 bezdětek v Sušici, odkázav Dobrš *Přibíkovi Jeniškovi* z *Újezda* na Březnici, královskému místodržícímu a nejvyššímu písaři, tento prodal ihned zámek Dobrš s panstvím *Ctiborovi Václavovi Chřepickému* z *Modliškovic* na Tvrzicích a *Anně Lidmile* z *Dobrše*, manželce jeho, za 14.000 fl. rh.[5]) Dobrš a Němčice měly zase společného pána. Když byl Ctibor bez pořízení zemřel, ujal oba statky syn jeho *František Albrecht*, a psaním r. 1668 dne 16. října daným se v té příčině ke dskám zemským ohlašoval.[6]) Týž daroval kostelu zdejšímu třetí zvon a povýšen jest pro starožitnosť rodu svého a platné služby domu císařskému konané (r. 1683, 14. dubna) do stavu panského zemí českých. Roku 1690 dne 28. srpna prodal zámek Dobrš s příslušenstvím *Apoloně Lidmile* hraběnce z *Althainu* rozené z *Račína* za 32.000 fl. rh.[7]) Syn její *Hubert Zikmund*, jenž Dobrš r. 1692 převzal, začal stavbu nového zámku, ale nedokončiv prodal panství r. 1707 dne 7. dubna *Adamovi Františkovi* knížeti *ze Švarcenberka* za 54.000 fl. a 200 dukátů klíčného. Za nového pána začala hned větší činnosť na Dobrši; hned r. 1709 založil kníže při kostele zdejším, jenž byl po r. 1620 na filialní sklesl, novou administraturu, kterouž r. 1725 na faru přeměnil a dostatečně nadal. Za to však zanedbáván jest zámek zdejší, jehož Švarcenberkové nepotřebovali; jedna část (totiž okolo r. 1700 v nově postavené, ale nedokonané stavení) obrácena jest na obilní sýpku, jiná část s vedlejšími staveními vykázána k obydlí chudým nájemníkům knížecích polností. Ze dvou věží, které kdysi nad zámkem vyčnívaly, ponechána jen ta na západní straně stojící, ale beze všeho krovu, druhou napolo snesli brány a hradby se sesuly, příkopy zasypali náspy a obě proměnili v louky a pole.[8]) Když původiště Koců se v obydlí chudých lidí proměnilo, zbyla ještě zahrada panská. Avšak i ta r. 1780 zrušena a stromy buď vysekány nebo prodány.[9]) (Příspěvek p. L. Kohouta, řídícího.)

TVRZE V OKOLÍ DOBRŠE.

PŘEČINOV.

Starší držitelé Přečinova málo jsou známi v dějinách našich. *Tvrdek „z Předčína“* prodal r. 1362 konventu Strakonickému dvůr svůj v Kladrubcích s rolemi a podílem na platu z celé vesnice za 13 kop 42 grošů.[10]) Tvrdek nějaký žil r. 1395. Týž učinil r. 1411 s choti svou Anežkou jakési nadání kostelu Vácovskému. *Petr z Přečína* byl r. 1448 ve vojště Jiříka z Poděbrad, když tento Prahu ztekl.[1]) Jak se zdá dostal se Přečinov brzo potom *Kocům z Dobrše*,[2]) za nichž také tvrz zdejší zpustla, poněvadž tu držitelé nikdy nebydlívali. Roku 1517 připomíná se *Jan Koc z Dobrše „v Přečíně“*, držel tedy jen nějakou část vesnice,[3]) ale i ta dostala se potom k panství Dobršskému, při němž se připomíná r. 1544 pustá tvrz Přečinovská, jak nahoře vypravováno. Některý z pozdějších Koců zase tvrz zdejší obnovil a k obytu přizpůsobil.

Po smrti Václava Koce z Dobrše († r. 1608) přišlo nemalé jeho dědictví k rozdělení na čtyři díly. Jedna čtvrtina měla se dostati *Janovi Adamovi*, *Václavovi*, *Dětlebovi Milotě*, *Janovi Markvartovi* a *Bohusudovi* bratřím Kocům z Dobrše, synům n. Dětleba Úlišovského († r. 1600), ale poněvadž většina jich ne-

[1]) DZ. 189. H 28. [2]) DZ. 190. G 5. [3]) DZ. 137. G 10 [4]) DZ. 298. C 6, vloženo téhož roku dne 2. dubna (DZ. 144 D 2). [5]) DZ. 307. N 15, smlouva učiněna teprve po smrti Přibíkově dne 16. února 1651, vloženo r. 1652, 5. července (DZ. 125. C 22) Přibíkem Františkem z Újezda. [6]) DZ 478. C 3. [7]) DZ. 400. S 17 [8]) Poutník roč. I., sv. 2, str. 8. [9]) Arch. Třeboňský a Vimberský Starý popis zámku čte se v Úředním listě kraje Prachenského. [10]) Arch. Svatomářský

[1]) DD 14, f. 106. [2]) Dějiny Přečinova, arch. Třeboň. [3]) Arch. Třeboňský.

zletilá byla, vyvolen jest Adam, aby v jich zastoupení jeden díl přijal. I dostala se mu r. 1609 dne 14. července tvrz v Přečinově s dvorem nevelmi vystavěným a několik vesnic, ale vše v nevelmi dobrém stavu, tak že ostatní díly k tomuto podílu hotovými penězi přispívati musily.[1]) Z bratří těch zemřel nejdříve Jan Adam r. 1614 a pohřben jest v Sušici.[2]) Také z ostatních bratří všichni kromě Václava bez potomků pomřeli. Přečinov dostal se pak *Sibylle Peškové* rozené *Hradišťské z Hořovic*, po jejíž smrti pozůstalosť (r. 1624) mezi dcery Annu Saloménu a Alžbětu Lidmilu dělena. Onano dostala Přečinov, tato Ždár.[3])

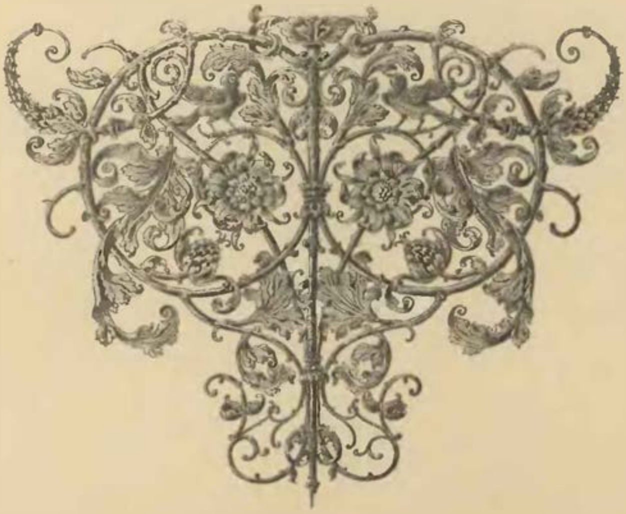
Po paní *Sibylle Peškové z Hořovic* zdědila tvrz Přečinov s příslušenstvím dcera její *Anna Saloména Zeberkova* rozená *z Komárova;* ta prodala statek ten r. 1646 dne 8. prosince *Rudolfovi Colloredovi z Wallsee*, pánu na Opočně, za 16 650 fl. rh.[4]) Od tohoto koupil Přečinov r. 1656 dne 17 června *Mikuláš Diviš Antonín Radkovec z Mírovic*, cís. rada a soudce zemský, za 18.000 fl uherských[5]) a připojil jej k panství svému Drahonickému S tímto měl Přečinov stejné držitele až do nynější doby; neboť r. 1700 dne 25. července prodali hrabata z Vrtby panství Drahonické a s ním také tvrz Přečín s příslušenstvím *Ferdinandovi* knížeti *ze Švarcenberka* pánu Krumlovskému. Přečinov zůstal sídlem statku, k němuž později Dobrš a Rohanov přikoupeny. Bývalá tvrz udržována pořád v dobrém stavu a proměnila se znenáhla v nynější zámek.

[1]) DZ. 183. C 30 až D 23. [2]) Lumír roč. 1862, str. 1170. [3] Arch. DZ. [4]) DZ. 304. H 26. [5]) DZ. 311. E 16.

BENEŠOVA HORA.

Při vsi Benešově hoře (blízko Přečinova) na hoře stávala tvrz, jejíž známky posud viděti lze. Z držitelů znám první *Buden z Hory*, jenž se r. 1362 jako svědek připomíná. *Zdata z Hory* vyskytuje se r. 1396 mezi patrony kostela Vacovského a r. 1406 jako svědek při nadání téhož kostela. Roku 1419 připomíná se *Jan Koc z Dobrše* seděním na Benešově hoře. Později ves tato připojena k Dobrši a tvrz zpustla.[1])

[1]) Arch. Svatomářský, lib. conf., lib. erect. VII. 48.

SEZNAM ČLÁNKŮV.

SEZNAM VYOBRAZENÍ V TEXTU.

SEZNAM VYOBRAZENÍ MIMO TEXT.

REJSTŘÍK MÍST, RODŮV A VĚCÍ.

(Zprávy z tištěných děl, při nichž rejstříkové jsou, sem nepojaty.)

E.

F.

G.

H.

Ch.

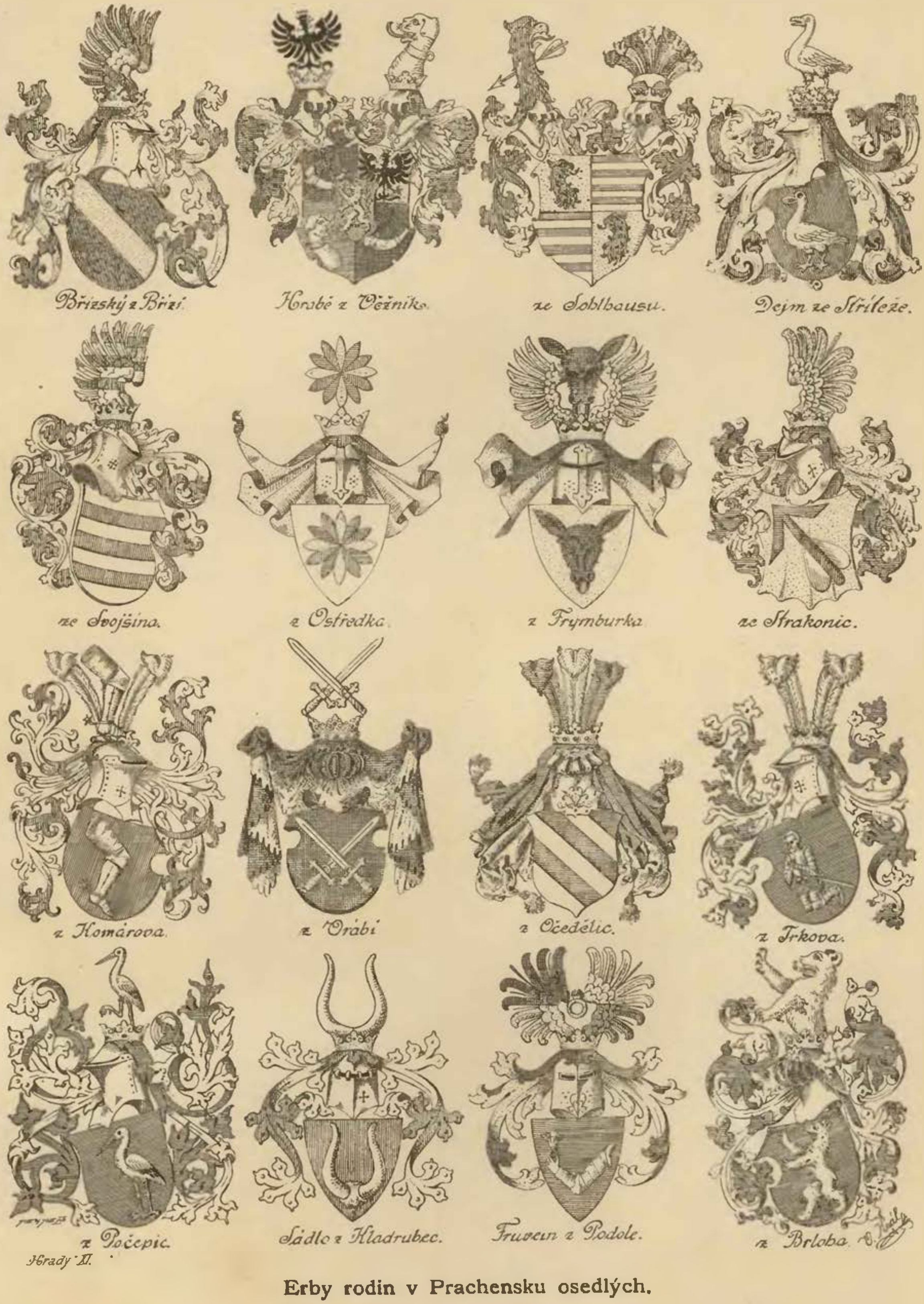
I.

J.

K.

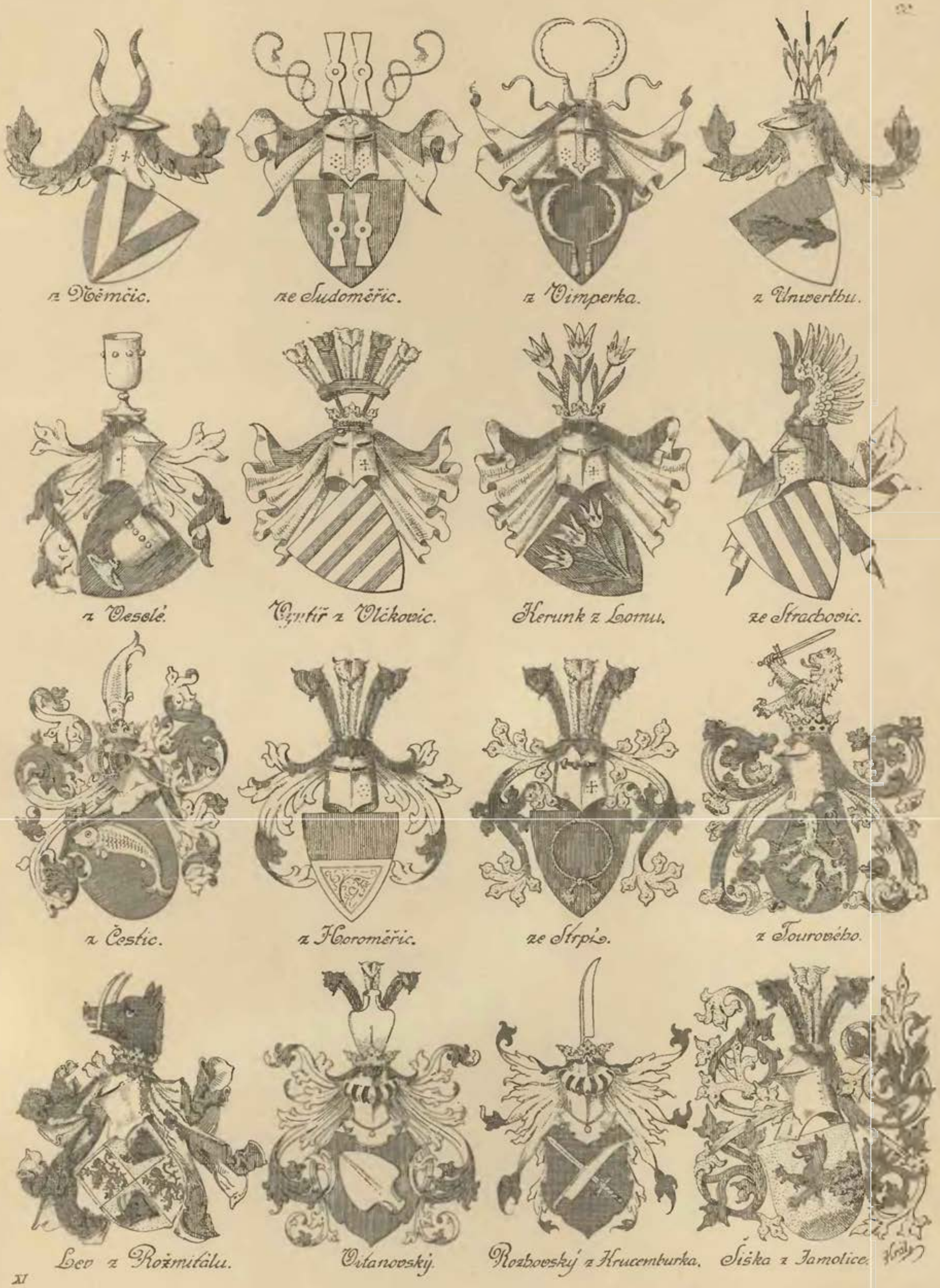
L.

M.

Hrady XI.

Erby rodin v Prachensku osedlých.

XI

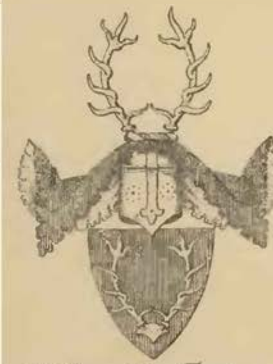
Erby rodin Českých.

Opršal z Jetřichovic.

z Miličína.

Mlazovský z Těšnice.

z Medvězí.

z Hodějova.

Plot z Konařin.

z Hochhauzu.

ze Zálezl.

Předbor z Radejšína.

Martinkovský z Roseče.

Radkovec z Mirovic.

Štrauch z Chlumku.

z Kadova.

z Počapl.

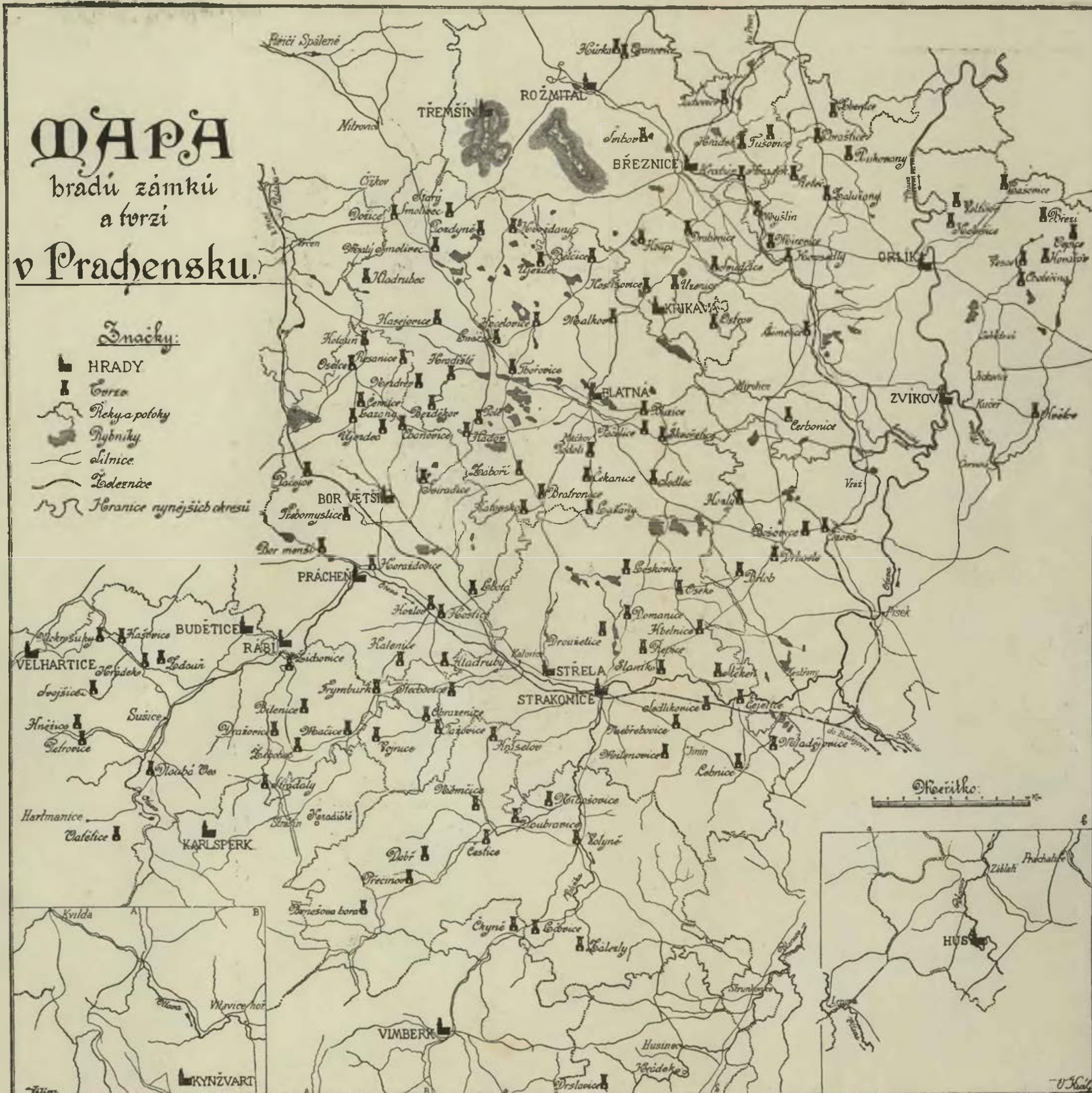

z Nebřehovic.

Točník z Křimic.

Erby rodin Ceských.

Mapa
hradů zámků
a tvrzí
v Prachensku.
Značky:
HRADY
Tvrze
Řeky a potoky
Rybníky
Silnice
Železnice
Hranice nynějších okresů
Měřítko:
TŘEMŠÍN
ROŽMITÁL
BŘEZNICE
ORLÍK
BLATNÁ
ZVÍKOV
BOR VĚTŠÍ
PRÁCHEŇ
BUDĚTICE
RABÍ
VELHARTICE
STŘELA
STRAKONICE
KARLSPERK
VIMBERK
HUS
KYNŽVART